

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

I N D E X

T A R A I A C A P I T A L I O R A M

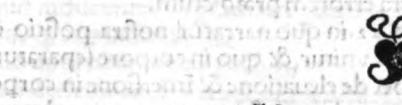
A V G V S T I N I N I P H I
S V E S S A N I P H I L O S O P H I I N
V I A A R I S T O T E L I S
De intellectu Libri Sex.

Eiusdem de Demonibus Libri Tres

*Denuo post primam Impressionem ex proprio Typographo
autoris recogniti ac nouiter summa diligentia excusi.*

Omnium item Conclusionum, ac notabilium dictorum

Nouus Index adiectus est.

Venetis apud Hieronymum Scotum

M D L III I I

I N D E X

TABVLA CAPITVLORVM
omnium in sex libros de intellectu,
itēq; in libr. tres de demonibus,
Augustini Niph Medi-
ces Suesiani.

LIBER PRIMVS.

- Apitulum primum de diffōne cōāz Aristot. fol. 1.
Cap. 2. declarans diffōnem cōem fīm Platōnem. fol. 1.
Cap. 3. declarans comparationem diffi-
nitionis Platoniſ, cum illa Arist. fo. 1.
Cap. 4. libri primi, in quo declaratur quid noſ aīe rōna
lis, & enumerantur oīa quæſita in ea. fol. 2.
Cap. 5. i quo narratur prima positiō cū illa Alex. fol. 2.
Cap. 6. in quo deſtruitur positiō Alex. fol. 3.
Cap. 7. declarans opinionem quorundam latinorum,
qui in parte Alex. defendere conantur. fol. 3.
Cap. 8. impugnans opinionem iſtorum latinorum per
rationes Platoniſ. fol. 4.
Cap. 9. primi libri, in quo inducuntur verba p̄borum i
confirmatione prædictorum. fol. 5.
Cap. 10. in quo inducuntur verba & veritates ſniarum
Arist. in confirmatione ſupradictorum. fol. 5.
Cap. 11. in quo inducuntur qōnes The. contra Arist. in
ſigno quo probat aīe rōnalis immortalitatē. fol. 6.
Cap. 12. in q̄ ſoluuntur qōnes Themis. ad Arist. fol. 7.
Cap. 13. in q̄ ſp̄leē declaratio erroris op̄ionis Alex. fo. 7.
Cap. 14. in quo narratur opinio aliorum circa rōnalis
animæ eſſe, & motiua ad id. fol. 8.
Cap. 15. in q̄ inducuntur teſtes p̄ confirmatione dictoriſ. f. 8.
Cap. 16. in quo inducuntur rationes latinorum ad opi
nionem expositam. fol. 8.
Cap. 17. in quo inducuntur: ea q. q. faciunt p̄dicti, & il
la quib; ipsa abſoluenter argumenta inducta. fo. 9.
Cap. 18. in quo ſoluuntur rōnes Platonicorum pro
bantes animas ante corpus eſſe factas. fol. 9.
Cap. 19. in q̄ tractatur vltimū m̄brū fīm veritatē. fol. 10.
Cap. 20. in quo inducuntur persuasions confirnant
qd' nunc dec̄lūm eſt. fol. 10.
Cap. 21. inuestigans originem animæ rōnalis, & narras
quorundam p̄borum opinonem. fol. 10.
Cap. 22. in quo inducuntur motiua iſtorum in confi
rmatione huius opinonis. fol. 11.
Cap. 23. in quo authoritates ac ſuſpitiones inducuntur
antiquorum in confirmatione eorum. fol. 11.
Cap. 24. in quo inducitur op̄io aliorū circa idem. fo. 11.
Cap. 25. in q̄ inducuntur obiectiones contra eos qui te
nent rōnalē aīam eſſe ex femine & debilitantur. fo. 12.
Cap. 26. declarans rōnalē aīam nō poſſe venire ab aliq̄
intelligētiā ifra Deū, aduersus op̄ionē ſcdam fo. 13.
Cap. 27. ſoluens qōnes quasdam contra rōnes primi ac
ſecundi expofitoris. fol. 13.
Cap. 28. in quo narrabitur determinatio qōnis in origi
ne rationalis animæ. fol. 14.
Cap. 29. i q̄ ſoluuntur oēs rōnes p̄ op̄ionib; p̄dictis. f. 14.
Cap. 30. abſoluens argumenta Platonicorum. fol. 15.

Liber secundus cōtinens declarationem an rōnalis
anima ſit a corpore separabilis. fol. 15.

- C A P. primum, in quo declaratur id in quo omnes
Auerroi, ſectatores concurrunt. fol. 15.
Cap. 1. in quo inducitur dīſā, qua discordant aliqui ab
Auerroi, qua per fundamenta eius remouetur. fo. 15.
Cap. 2. in quo inducuntur qōnes cōtra rōnes Auer. f. 16.
Cap. 4. in quo inducuntur defenſiones aliorum ad rōnes

- aduersus Auer. & remouentur. fol. 16.
Cap. 5. vbi alt̄ reddētur rōnes efficaces fīm fundamenta
philosophorum. fol. 16.
Cap. 6. in quo inducuntur argumenta Philoponi, Auic.
Algazel & aliquum, pro Auer confirmatione. fo. 17.
Cap. 7. in quo cōp̄etetur vñigūm membrum, & primo
narratur op̄info expofitorum antiquorum. fol. 17.
Cap. 8. i q̄ narratur pō alīqrū q̄ Auerroī attribuūt. f. 17.
Cap. 9. in quo ostenditur huiusmodi opinionem eſſe er
ronēam, & non eſſe ad mentem Auerrois. fol. 17.
Cap. 10. i q̄ narratur q̄o erit ſoſa hoī ſīm Auer. fol. 18.
Cap. 11. diſſolvens q̄b. contra Auerro. pro maiori eius
declaratione. fol. 18.
Cap. 12. in quo ſoluuntur ſecunda. q̄ in op̄ione Auer. f. 19.
Cap. 13. i q̄ diſſoluitur terția. q̄ in op̄ione Auer. fo. 19.
Cap. 14. in q̄ ſoluuntur vltimæ. q̄ duæ contra Auerroīm
& rationes oppositæ partis. fol. 19.
Cap. 15. in quo inducuntur motiua pro positione Auer.
meliora quæ poſſunt. fol. 20.
Cap. 16. i q̄ inducuntur ſolones q̄rūdā & iprobātūr. fol. 20.
Ca. 17. i q̄ hm̄oi ſol. deſtruūtūr vñ faciūt Auerroīſtē f. 20.
Cap. 18. in quo inducuntur verba Aristot. & aliorum
pro hac opinione. fol. 20.
Cap. 19. in q̄ contradicunt pōni Auerrois. fol. 22.
Cap. 20. in quo inducuntur ſol. Auerroīſtārum ad rōnes
propositas, & earum improbationes. fol. 22.
Cap. 21. in quo inducuntur verba Arist. ac aliorum cō
tra errorem prædictum. fol. 24.
Cap. 22. in quo narratur noſtra positio de modo quo
aīa vñitūr, & quo in corpore ſeparatur, & q̄tum ha
bet de eleuatione & imersione in corpe ac mā. fol. 25.
Cap. 23. in quo ſoluuntur motiua Auer. fol. 25.

Liber tertius: in quo de vnitate rōnalis anime
disputabitur.

- C A P. primum, in quo narratur positio veterum quo
rundam. fol. 26.
Cap. 2. in quo inducuntur teſtes i huiusmodi pōne. f. 26.
Cap. 3. i q̄ inducuntur obiectiones aliquorū ad hos. fo. 26.
Cap. 4. in q̄ vñ c̄tū valeant hm̄oi rōnes contra illos. f. 27.
Ca. 5. i q̄ refellit pō illa hereſiſtū & parabolofa. f. 27.
Cap. 6. in quo exponit illa positio veterum. fol. 27.
Cap. 7. in quo diſſoluuntur argumenta Alex. & Theo
phili, contra veritatem inducta. fol. 28.
Cap. 8. in q̄ enumerantur pōnes de vnitate intellectus,
& ponitūr opinio veterum ad hoc. fol. 28.
Cap. 9. i q̄ inducuntur oīones aduersus hāc pōnem. fo. 28.
Cap. 10. i q̄ defenditūr hm̄oi pō ab his argumentis. f. 28.
Cap. 11. i quo inducuntur argumēta vera aduersus hanc
positionem. fol. 28.
Cap. 12. i q̄ inducuntur alia pō circa pluralitatē. fol. 28.
Cap. 13. in quo inducuntur argumentum Them. & aliorū
aduersus hanc positionem. fol. 29.
Cap. 14. in quo narratur positio altera. fol. 29.
Cap. 15. in quo impugnatūr positio hāc. fol. 29.
Cap. 16. in quo narratur positio Simplicij. fol. 29.
Cap. 17. in quo improbatūr hāc positio. fol. 29.
Cap. 18. in quo ponitūr alia positio de mente Auer. i q̄
conatur faluare verba Arist. fol. 30.
Cap. 19. in quo contradicuntur huic positioni fol. 30.
Cap. 20. in quo narratur altera positio. fol. 31.
Cap. 21. in quo inducuntur positio quorundam latinorū
de ſententia Themist. fol. 31.
Cap. 22. in quo confiliantur Them. verba. fol. 31.
Cap. 23. in quo positio Auer. inducuntur. fol. 31.
Ca. 24. i q̄ inducuntur oīa argumēta p̄ hac pōne. fol. 32.
Cap. 25. in quo inducuntur q̄. contra Auer. fol. 32.
Ca. 26. i q̄ ſoluuntur qōnes hā aduersus Auer. fol. 32.
Cap. 27. in quo deſtruitur positio Auer. fol. 33.
Cap. 28. in quo inducuntur argumenta contra Auer.
quādā ex p̄ceptis philoſophiæ. fol. 33.
Cap. 29.

I N D E X

- CAP. 29.** in quo explicantur duas rōnes eadem radice naturales aduersus Auerrois. fol. 34
- Cap. 30.** i q̄ tāgūtūr alia rōnes contra pōnē Auer. fol. 34
- Cap. 31.** in quo narratur positio vera nostra. fol. 34
- Cap. 32.** in quo soluuntur argumenta partis. Auer. f. 34
- Liber quartus**, in quo loquemur de partibus intellectiūc animæ.
- CAP. primum**, in quo narratur intentio & ordo dicendum. fol. 35
- Cap. 2.** in quo Platonis narratur positio. fol. 35
- Cap. 3.** in quo inducuntur argumenta peripateticorum in necessitate intellectus potentiae. fol. 35
- Cap. 4.** in quo iducuntur questiones aduersus rationes Auerrois, & soluuntur. fol. 35
- Cap. 5.** in quo inducitur prima opinio de intellectu possibili Auempa & Abubacher. fol. 35
- Cap. 6.** in quo inducuntur rōnes Auer, probantes necessitatem intellectus agentis. fol. 36
- Cap. 7.** i q̄ obijcī his p̄ argumēta pipatetici. fol. 36
- Cap. 8.** in quo inducitur positio d. propositiones esse intellectum agentem: & subiectum earum esse intellectū potentiae, & improbatum. fol. 36
- Cap. 9.** in q̄ narrat positio Auic. et Algazel. fol. 36
- Cap. 10.** in quo narratur positio quorundam ad mentem Auer. de intellectu agentia & potentiae. fol. 37
- Cap. 11.** in quo inducuntur argumenta pro hac pōne, quæ quandoq; nos induximus. fol. 37
- Cap. 12.** in quo approbatur hæc positio. fol. 37
- Cap. 13.** in quo determinatur veritas argumentaq; op̄ positiōe partis soluuntur. fol. 38
- Cap. 14.** in quo narratur sententia Themistij. fol. 38
- Cap. 15.** in q̄ narrat positio d. intell̄m agentē: & intell̄m potentiae esse q̄litates rōnalis aīe fm Auerrois. f. 38
- Cap. 16.** i quo reprobatur hæc positio fm fundamento Auerrois. fol. 38
- Cap. 17.** in quo declaratur positio quorundam veterum in dictis Auerrois. fol. 38
- Cap. 18.** in quo improbatur hæc positio. fol. 39
- Cap. 19.** in quo ponitur positio Ioan. et soluuntur argumenta oppositae partis. fol. 39
- Cap. 20.** in quo reprobatur positio hæc. fol. 39
- Cap. 21.** in quo narratur vera mens Auer. fol. 40
- Cap. 22.** in quo soluuntur q̄ones contrahoc. fol. 40
- Cap. 23.** in q̄ determinatur veritas horū oīum. fol. 41
- Cap. 24.** in quo declaratur quid sit intellectus agēs fm veritatem. fol. 41
- Liber .5. de intellectu speculatiō.**
- CAP. primum**, in quo narratur prima positio Ioannis Iandu. fol. 42
- Cap. 2.** in quo inducuntur argumenta cuiusdam contra Ioan. & soluuntur. fol. 42
- Cap. 3.** in quo ḥdicitur Ioan. fm. vera argumēta. fol. 42
- Cap. 4.** in q̄ indicitur argumenta h̄o Ioan. fol. 42
- Cap. 5.** in quo narratur positio latinorum. fol. 42
- Cap. 6.** i q̄ iducitur fundamēta huius pōnis. fol. 42
- Cap. 7.** i q̄ iducitur verba Auer. & Arist. pro istis. fol. 43
- Cap. 8.** in quo improbatur positio hæc. fol. 43
- Cap. 9.** in quo formantur rationes ex verbis Auer. contra illam positionem. fol. 44
- Ca. 10.** i q̄ narratur pō. Themistij. Auic. Algazel. f. 44
- Cap. 11.** in quo soluuntur q̄ones in hac pōne pro maiori eius declaratione. fol. 44
- Ca. 12.** i q̄ iducitur argumēta aliquorū formata ex verbis Them. contra hanc pōnē, q̄ The. ascribitur. f. 45
- Cap. 13.** in quo inducuntur verba Them. in cōtrarium, soluunturq; verba hæc. fol. 45
- Cap. 14.** in quo narratur vera mens Auerr. de intellectu speculatiō. fol. 45
- Cap. 15.** in quo enumerantur omnes questiones contra hæc nunc determinata. fol. 46
- Cap. 16.** disoluens primam q̄onem: & in quo narratur positiones & improbantur. fol. 46
- Cap. 17.** in quo tractatur secunda questio. fol. 46
- Cap. 18.** in quo absoluuntur q̄ contra hoc. fol. 47
- Cap. 19.** i q̄ declaratur necessitas itel's agentis. fol. 47
- Cap. 20.** persoluens teritiam questioñem. fol. 47
- Cap. 21.** in quo persoluitur quarta q̄o. fol. 47
- Cap. 22.** in quo q̄. quinta persoluitur. fol. 48
- Cap. 23.** in quo soluitur 6. questio. fol. 48
- Cap. 24.** in quo soluitur 7. q. fol. 48
- Cap. 25.** in quo soluitur 8. q. fol. 49
- Cap. 26.** in quo destruitur hæc positio per fundamenta Auer. quæ ipse consuevit. fol. 49
- Cap. 27.** in quo refellit secunda sol. fol. 49
- Cap. 28.** i q̄ iducit scđa rō principalis contra Ioan. fo. 49
- Cap. 29.** in quo apponetur vera mens Auer. fol. 50
- Cap. 30.** in quo declaratur: q̄uo totus intellectus speculatorius est vñus & æternus. fol. 50
- Cap. 31.** in quo datur secundus modus intelligendi. f. 50
- Cap. 32.** in quo soluitur questio. 9. fol. 50
- Cap. 33.** in quo soluitur ultima questio. fol. 51
- Cap. 34.** in quo declaratur, quo pacto intellectus intelligit se, & p̄ narratur & improbat pō. Alpharabij. f. 51
- Cap. 35.** in quo declaratur fm Auer. q̄uo intellectus intelligit se intelligendo alia. fol. 51
- Cap. 36.** in quo tractamus de intellectu practico: cuius principium est voluntas. & iō p̄ de voluntate. fo. 51
- Cap. 37.** in quo soluuntur q̄ones circa hoc. fol. 51
- Cap. 38.** in quo tractatur de intellectu practico. fo. 51
- Cap. 39.** in quo soluuntur argumēta aliarū pōnū. fol. 52
- Cap. 40.** in quo soluuntur argumenta ex verbis Auer. accepta. fol. 52
- Cap. 41.** in quo veritas narratur oīum di. storum. fo. 52
- Cap. 42.** in quo enumerantur q̄ones in hac pōne & soluuntur. i. q̄o fm pōnem Ioannis. fol. 52
- Cap. 43.** in quo enumerantur argumenta contra Ioan. & ponitur positio noua. fol. 53
- Cap. 44.** in quo tractatur 2. questio. fol. 53
- Incipit liber sextus de intellectu, q̄ est de statu aīz.
- CAP. primum**, in quo narratur intentio libri & ordo dicendorum. fol. 53
- Cap. 2.** in quo narratur prima pō in gñali. fol. 53
- Cap. 3.** in quo narratur positio dicentium voluntatem esse statum hoīs, & argumenta eorum. fol. 53
- Cap. 4.** in quo refellit hæc positio. fol. 53
- Cap. 5.** in quo soluuntur argumenta opposita. fol. 54
- Cap. 6.** in quo inducitur positio eorum, qui gloriam statum animæ existimant & improbat. fol. 54
- Cap. 7.** i q̄ narratur pō. d. felicitatē ac hoīis statum esse in potentia, vel in diuitijs: vel corporis bonis. fol. 54
- Cap. 8.** in quo refelluntur hīmōi pōnes. fol. 54
- Cap. 9.** in quo narratur positio academicorum. fo. 54
- Cap. 10.** in quo refellit hæc positio. fol. 54
- Cap. 11.** in quo narrantur condones felicitatis. fo. 55
- Cap. 12.** in quo concluduntur pōnes ex hac descriptio, & primo positio Subgerij. fol. 55
- Cap. 13.** in quo obñcitur illi pōni, & ponitur. 2. pō. f. 55
- Cap. 14.** in quo queritur q̄o, an Deus possit intelligi nobis: vel aliquid abstractorum. fol. 55
- Cap. 15.** i q̄ iducitur argumēta, phantia intell̄m posse continuari illis, fm comprehensionē The. et Alex. f. 55
- Cap. 16.** i q̄ enumerātur q̄ones contra has vias. fol. 55
- Cap. 17.** in quo defenduntur hæc tres rōnes. fol. 55
- Cap. 18.** in quo enarratur argumentum Auempac. & calumnia Auerrois & defensio. fol. 56
- Cap. 19.** in quo declarantur tres aliae rōnes Auer. fol. 56
- Cap. 20.** i q̄ enumerātur q̄ones contra has rōnes. fol. 56
- Cap. 21.** in quo soluuntur q̄ones hæc. fol. 56

I N D E X

- Ca. 22. i q̄ inducunt̄ oēs rōnes pos̄t̄ induc p̄ hoc. f. 57
 Cap. 23. in q̄ mouentur q̄ones in doctrina Auer. fol. 57
 Ca. 24. i q̄ addueit̄ sol. quorundā ad primā q̄onē. f. 57
 Cap. 25. in q̄ sp̄alt̄ declaratur positio horum. fol. 57
 Cap. 26. in quo repellit̄ positio hæc. fol. 58
 Cap. 27. in quo ponuntur positiones aliz. fol. 58
 Cap. 28. in quo ponitur veritas Auerrois. fol. 58
 Cap. 29. in quo soluuntur omnia argumenta extra hoc
a principio & in proœsilio inducta. fol. 58
 Ca. 30. in q̄ narratur p̄o prima in sofone sedæ. q. fol. 59
 Ca. 31. in q̄ refellit̄ hæc p̄o. & ponit̄ alia. q̄tū ad id. f. 59
 Cap. 32. in quo inducitur alia positio. fol. 59
 Cap. 33. in quo narratur positio alia & cōis. fol. 59
 Cap. 34. in quo refellit̄ hæc positio. fol. 59
 Cap. 35. in q̄ p̄solui q̄o ſm fundamēta Auer. fol. 60
 Ca. 36. i q̄ explicat̄ p̄o hæc ſm fundamēta huī p̄bi. f. 60
 Cap. 37. in quo refellit̄ positio hæc. fol. 60
 Cap. 38. in quo replicant̄ q̄one. super hoc. fol. 60
 Cap. 39. in quo explicatur mens Auer. fol. 60
 Cap. 40. in q̄ iducunt̄ argumenta p̄ tertia q̄onē. fol. 61
 Cap. 41. in quo explicatur positio Auer. fol. 61
 Ca. 42. i q̄ iducunt̄ argumenta pro hac p̄one. fol. 61
 Ca. 43. i q̄ d̄clarat̄ duæ q̄ones i p̄firmatio p̄dictorū. f. 61
 Cap. 44. in quo soluit̄. 2. quæſtio. fol. 61
 Cap. 45. in q̄ soluuntur argumenta contra Auer. fol. 62
 Cap. 46. in quo persoluet̄ q̄o. 4. fol. 63
 Ca. 47. i q̄ verificātur Theoremat̄ ex his. fol. 63
 Ca. 48. in q̄ declaratur ſc̄ds modus copulatiōis cum ſuis
corollarijs. fol. 63
 Ca. 49. i q̄ explicatur tertius modus copulationis. f. 63
 Ca. 50. i q̄ declaratur q̄rtus modus copulationis. fol. 63
 Ca. 51. i q̄ declaratur vltimus modus copulatiōis fol. 63
 Ca. 52. i q̄ iducunt̄ argumenta cōtra q̄ntā q̄onē. fol. 63
 Cap. 53. in quo persoluit̄ q̄o ſm quodam. fol. 63
 Cap. 54. in q̄ ponitur vera mens Arist. & Auer. fol. 63
 Cap. 55. in quo persoluit̄ q̄o. 6. fol. 64
 Cap. 56. in quo soluit̄ q̄o. 7. fol. 64
 Cap. 57. in quo soluit̄. 8. q̄o. fol. 64
 Cap. 58. in quo absoluuit̄ q̄o. 9. fol. 65
 Cap. 59. in quo persoluit̄. q. 10. fol. 65
 Cap. 60. in quo soluit̄ q̄o. 11. fol. 65
 Cap. 61. in quo soluit̄ q̄. 12. fol. 65
 Cap. 62. in quo pertractatur vltima q̄o. fol. 65
 Cap. 63. in quo tenetur p̄onis difficultas. fol. 66
 Ca. 64. in quo concludit̄ q̄. aīa ſeparata post mortem
intelligit. fol. 66
 Ca. 65. i q̄ explicātur fundamēta p̄onis Arist. fo. 66
 Cap. 66. in quo explicatur p̄ pfectio partis rōnalis apud
Arist. ut rōnalis eſt in corpore vel in ſc. fol. 67
 Cap. 67. in quo declaratur ſc̄licitas rōnalis aīa ſm par
tem ſenſibilem. fol. 67
 Cap. 68. in quo declaratur miseria vtriusq; partis. fol. 68
 Cap. 69. in q̄ mouentur duæ q̄ones & p̄ſoluit̄ p̄iaſ. f. 68
 Cap. 70. in quo persoluit̄. 2. q̄o. fol. 68
 Cap. 71. in q̄ soluuntur argumenta ad oppositā. fol. 68

Liber primus de dæmonibus.

Apitulum primum, in quo narratur i
tētio libri, & genus demōstrationis,
quo præcedetur in eo & vtilitas int̄
tionis. fol. 69.
 Cap. 2. in quo declaratur conuenientia
& dīa inter Methodum Aristologo
rum, & noſtrām qua vtemur in hoc libro. fol. 69
 Cap. 3. in quo inducunt̄ ea q̄ dant dæmōes nō eſt. fo. 69
 Cap. 4. in quo declarat̄ p̄o attributa p̄ipateticis. fol. 69
 Cap. 5. exponit q̄uo int̄ell̄ positio p̄dicta, & narrat pri
mam positionem. fol. 69

- Cap. 6. in quo declaratur ſecunda positio Auer. & cauſa
illius p̄onis, & diſcriben a prima p̄one. fol. 69
 Cap. 7. in quo per argumenta Proclī deſtruūtur p̄ones
peripateticorum. fol. 70
 Cap. 8. in quo peripate. positio defendit̄ per authorita
tem Pythagoriz. fo. 70
 Ca. 9. i q̄ narrātur authoritates p̄ opione peripate. f. 70

Incipit liber ſecundus de dæmonib⁹.

- C A P. primum, i quo narratur argin Platonicorum
probans dæmones eſt. fol. 70
 Cap. 2. in quo narratur pluafio Lucij Apulei. fol. 70
 Cap. 3. in quo ſoluuntur & impugnat̄ hæc p̄ſuafio. f. 70
 Cap. 4. in q̄ defendit̄ p̄ſuafio hæc ſm poſſe. fol. 70
 Cap. 5. in quo iducit̄ tertia p̄ſuafio Platonicorum fere
omnium. fol. 70
 Cap. 6. in quo ſoluuntur p̄ſuafiones hæc ſm fundamē
ta peripateticorum. fol. 70
 Cap. 7. in quo enumerantur gradus viuorum et eligit̄
via conuenientis ad propositum. fol. 71
 Cap. 8. in quo narrantur quorū ſunt opera magorum
ad intellectum pertinentia. fol. 71
 Cap. 9. in quo narrantur opera alia pertinentia ad partē
motiuam, quæ fiunt per magos. fol. 71
 Cap. 10. in quo erigit̄ dem̄atio ad p̄poſitum. fol. 71
 Cap. 11. in quo narratur positio Hermetis per q̄ ſaluat̄
effectus magorum. fol. 71
 Cap. 12. in quo refellit̄ positio hæc Hermetis. fol. 71
 Cap. 13. i q̄ refellit̄ p̄o p̄dicta fm rei veritatem. fol. 71
 Cap. 14. in quo narratur p̄o Alex. Aphroditii. fo. 72
 Cap. 15. in quo narratur defensio & q̄o Alexan. fol. 72
 Cap. 16. in quo narrantur q̄ones contra Alexan. & q̄t̄
non poſſunt ſolui. fol. 72

Incipit liber tertius de dæmonib⁹.

- C A P. primum, in quo accipit̄ p̄ cōēm conſenſum
dæmones eſt. fol. 72
 Cap. 2. in quo enumerantur q̄ones circa dæmones. f. 72
 Cap. 3. in quo narratur positio Platonicorum circa pri
mam quæſtione. fol. 72
 Ca. 4. i quo colligit̄ id q̄d p̄tingit̄ rōnalis. fol. 72
 Cap. 5. in quo inducunt̄ obiecta aduersus hæc. fol. 73
 Cap. 6. in quo defendit̄ positio p̄dicta. fol. 73
 Ca. 7. i quo ad̄ciūtur q̄dā ad expōnem dīctorū. fol. 73
 Cap. 8. in quo inducunt̄ difficultates cōtra hæc ad ma
iore declarationem. fol. 73
 Cap. 9. in quo ſoluit̄. 1. q̄o. fol. 73
 Cap. 10. in quo ſoluit̄. 2. q̄o. fol. 73
 Cap. 11. in quo ſoluit̄. 3. q̄o. fol. 73
 Cap. 12. in quo declaratur penultima. q̄o. fol. 74
 Cap. 13. in quo ſoluit̄ vltima q̄o. fol. 74
 Cap. 14. i quo ſoluit̄ q̄o. 2. p̄incipalis de numero d̄
emonum. fol. 74
 Ca. 15. i quo ſoluit̄. 3. q̄o p̄incipalis de eorū locis. f. 74
 Ca. 16. i quo ſoluit̄. 4. q̄o p̄incipalis de horū fine. f. 74
 Cap. 17. in quo ſoluunt̄ tres quæſtiones de locutione
ordine & obedientia. fol. 74
 Cap. 18. in quo declaratur q̄uo cognoscāt futura. fo. 75
 Cap. 19. in quo de malitia eorum pertractatur. fol. 75
 Cap. 20. in quo narratur positio quorundam peripateti
corum & fundamenta eorum. fo. 75
 Ca. 21. i quo determinātur veritas Christianæ fidei. f. 75
 Cap. 22. in quo enarrantur ceremoniæ magorum, & ſol
uit̄ quæſtio vltima. fol. 75

F I N I S.

LIBER
AVGVSTINI
NIPHI MEDICE DE

Intellectu ad excellētissimū Equitem Se
bastianum Baduariū Patritium
Venetum Liber primus.

Procedētum, in quo declaratur intentio & modus procedendi.

E GOCIVM de anima nō modo apud ueteres excellētissime Sebastiane difficile, sed et iuniores arduum hactenus recipitur. quod ex eorum discrepantia nobis patet, cū. n. dicta eorū legimus, nō tantū eos circa genus remotū discepare, uerū & circa pximū ample tubare cōperimus, & quanto magis in aīa diffōne cōi ac ppria. Vñ in genere remoto disceptantes dixerūt horū quidā eā esse q̄titatē ac numerū, ut Xeno. Platonis auditor. Plato ipse ac praeceptor Soc. Alii qualitatē, ut Gal. & Asclepiades & Homerus cōplexionē. Alii relatio nē, ut Empe. Agrigentinus armoniā & pportionē. Alii subām eā esse tanq̄ prima certitudine patēt, ut Aris. et Anaxag. & alii multi asseuerant. Adhuc & circa, pximū genus ambigūt, an. s. corpus, an incorporeā, qui. n. ex motu eā adiuuenire conantur, se re oēs eā in corporis genere cōponunt, ut Democritus ignē calore ex igneis atomis eā ait ee. Tū quidē quia oūm corporū formālius ac in actione, pmptius. Tū uero quoniā oūm corporū maxīe ad motū celer. Leucippus eius socius ait fere eadē de cā eā corporū eē sphēricū, pp̄ motū secūdū oēm differētiā pōnis. Diogenes quoque aerē, Hippo aquā, ppter seminis cōpulsionē. Critias sanguinē, Hippoc. spūm p̄ totū corpus diuulsum ait. Rursum & alii qui cognitione eā inuenire laborant, inter quos H̄racleitus Ephesus principia oūm rerū uapores eā affirmāt, atām uapore inquit, cui Cratillus eius fidus collega, pp̄ eā esse in continuo motu naturā cōeli eā, p̄nunciat, q̄ igitur aīa corpus hi testātur ueteres.

Quod uero incorporeā Pythagoras, Archelaus Socratis praeceptor, Anaxag. Aris. Cōstabel, qui actor de differētia spūs & aīe dicitur Auec. Auer. & oēs latini conati sunt demonstrare.

Quā qdē igitur in genere remoto ac pximo ueteres ambigunt hec sunt. Cū igitur intētio mea est de aīa rōnali, quā una aīe spēcies dignissima est p̄tractare quācūque dicta ab antiquis relinquentis, primo aīe diffōne cōem, quā nō tantum humānā, de qua tantum priores, partim q̄ ita collibitū erat, partim q̄ inuiti fallebantur egerunt, sed eā quā aīas oēs ambitu suo contineat, accūtē tibi inducā, post hoc ad, ppriā aīe diffōnem cōdescendā, accidētia queſita in ea exponens, & sic sermo complebitur.

De diffinitione communī anime Aris. Cap. 1

V M igitur Aristo. aīam p̄stabiliorē oībus aīcētibus, eaq̄ dissipata corpus dissipari primo inuenit, quālī tanq̄ prima certitudine firmūtūntū in primo genere subāe. s. anīmām esse asseuerauit. Et cū eā substantiam, & subāe rem non corpus pluribus rōnibus confirmat, actum aīam & formam inquit, cū materiam esse eam cōis testēt. sī sapientum, & quia vt Auer. inqt, ppriū est formē &

PRIMVS

actus & perfectionis esse in subto corpore, hoc. n. hēt forma, q̄a forma, est n. cōe hoc oībus formis vt formæ sunt q̄ ipsius operatio certificat, sine. n. corpore nulla est forē operatio: quēadmodū Aris. inductione & diuisione manifestauit in lib. de aīa. aīa ergo relinquif̄ actus corporis.

Et quia actus duplex. s. primus & secūdus, primus qdē quēadmodū scia, secundus vero quēadmodū studium & considerare, aīa non secūdus actus, sed primus erit, q̄ Aris. exponente Simplicio sic syllogizat. Oīs actus prior generatione operationē ē actus primus. Sed aīa est actus prior generatione operationē vt manifestum: ē ergo aīa oīs actus erit primus, aīa igif̄ actus primus corporis, vsc̄ igitur huc palam aīam esse actum primum corporis, sed qualis nam corporis hoc exquisitus videndū, cōstar corpora, aut naturalia, aut nō naturalia. Naturalia voco quā principium motus & quietis cōtinent, vt elīta, aīalia; & plantæ & horum partes non naturalia sunt quāe hoc carent principio vt nauis, palliū. Iterum naturalia corpora secamus in duo genera, quādā quidē viuunt: quādam vero nō viuunt: viuunt eq̄dem quāe per se aluntur & crescunt, vt aīalia & frutices, elīta. n. & si naturalia sint quia initī motus, non intrā se possident, sed in his vitā vacuas est, quia p̄ se, nec alunf, nec crescunt, cū igif̄ corporum quādā sint nālia, quādā non nālia. Iterū & nālium, hēc quidē vita participāt, alīa quibus hēc rō negata ē, non p̄t aīa perfectio cuiuslibet corporis dici, sed naturalis, qm̄ corpus, cuius aīa actus est, nō est ex accidentibus, mō corpus nāle & artificiale differūt accidente, aīa est forma corporis, sed naturalis, nō oīs, sed viuī, viuū aut̄ oē organicū & potentia viuens, nihil. n. est q̄ simili cōsistat expletū, fit, de mortalibus loquor, sed oē viuū continenter labit, & subīndē sarcī ita, q̄c̄ parts fluat cōtinuāt et refluant, tñ sp̄ supplef̄ identitas eo quia īcolumis exigit, quare fit: vt quādā organa vis hēc desiderat quibus ad nutritionē vtatur. Hēc instā in aīaliis p̄spicua sunt os, gula, ventriculus, aliūs, & reliqua quāe ad vsum alimonie his sunt. In plantis aut̄ q̄q̄ ea minus exposita sunt: tñ ex his p̄t & id p̄cipi primū radices oris vīcē gerunt, nā vt aīal p̄ os ita frutex per radicē succū trahit. demū meatus qdā & fibræ venarū vīce fungunt lā intestīna, & quāe velicas aīaliū referāt hēt, & adipes suos alburnū liber & lignū, cuti, carni, & oīsi, pportionē cōsentīunt, folia, vt operimentū & nutrīmentū pulpis adjuncta pulpæ fructibus p̄fidii ḡra obductæ, nā pulpas appello intra quas a nā sēmen cōditum, siue exītū sint atq̄ admittant in cibos, siue nō mādāt, fructum genitūrā ipsam ac sēmen a se vero, si qua igif̄ cōis descriptio aīa reddi p̄t, v̄t ap̄tilisima hēc esse, aīa est actus primus corporis naturalis organicī viuentis in potētia. Quid quidē sit anima singuliū dictū sit: quāe qdē igitur sit anima cōis diffō, & fm̄ Aris. ex his patet. Qōnes & ambiguities aduersus hanc in alio differāt loco: cum intentio mea non sit in hoc infistere.

Declarans diffōnē cōem secūdū Platōnē. Cap. 2.

P Lato igitur vt Constabel inquit, sic aīam definit. Aīa est substantia incorporeā mouens corpus, in fine vero. 10. de legibus Plato inqt, aīa est suūmet mouēs, aut potens ipsam se mouere, & hēc diffōnē Platōnē eē The. affirmat in primo suā paraphrasis de aīa cap. 16. vt ergo intellē harū clarescat, & inuicē cōcordēt, primo partes earum exponāt, post recollīgā intellēm earum. Dico ergo aīam esse subām est quasi manifestū per se, & nō eo quia moueat corpus aīam esse subām scimus, vt Constabel ponit, sed potius, qm̄ subā est mouet corpus. Qdē ergo aīa subā sit tanq̄ cōfessum reliquif̄. tribus vero entibus subāe partibus, hēc q̄ dem, vt subiectū & mā. Illa vero vt foīa & actus, hēc quoq̄, vt cōpositū & corpus, palā, quoniā aīa non mā: neq̄ cōpositū ergo subām eā esse, sicut foīa: Plato inqt, q̄ vero nō mā syllogizat in secūda figura Aris. sic. Oīs mā pura est potentia, aīa nō pura potētia, aīa ergo nō materia. Amplius q̄, non subā sit sicut cōpositū Themī. in. 2. suā paraphrasis de aīa cap. 3. tribus dem̄at rōnibus: quas (vt breuius loquar) nūc tanq̄ cōfessas Suef. de intel.

A

DE INTELLECTV

relinquā. Cū ergo aīa sit in caplo suīa, & non sit materia, neq̄ cōpositū. Tūc ex negatiua cū subiecti cōstantia, li-
cer inferī hāc affirmatiuā, aīa est suīa sicut forma, cū itaq̄
Plato aīam suīam icorporeā d.eē, suīam audit sicut for-
ma, suīa.n.cū tripli dicāt potissime de forma & actu, cū
absolute ponitur subintelligi: qūo ḡ aīa sit suīa apponit
(& incorpore) vt sciamus eā esse, neq̄ mām, neq̄ cōposi-
tū, & per consequens qđ apud Plato. portat suīa incor-
porēa a pīpateticis actum seu pīfectionē importat. Addi-
dit (& mouens corpus) qđ Cōstabel. sic cōmētātus est, oē
mouens alterum, aut mouet, & mouet, quēadmodū plau-
strū mouet a bobus, q̄ non mouent ipsum nisi sint moti,
aut mouet & nō mouet sup. inquāt mouens. Si qđem
primo mō adhuc contingit duplī, aut ut moueat ḡ se eo
genere motus quo mouet, aut altero genere, quēadmodū
aīa bouis mouet corpus; desiderio sī, & voluntate ipsa mo-
uet: & si motu locali ipsa per se non mouet. Tūc inquit
ille q̄ aīa mouet corpus, cū ipsa sit imobilis per se, mouet
vero ipsum cū sit principiū motus corpus, non mouū, nisi
forte altera specie motus: desiderio. s. & voluntate. Et per
hoc remouet elitorū formas esse aīas, quoniā & si ille mo-
uent corpus, nō imobiles mouent: ut patet: recolligi er-
go fm hūc virū: Platonis aīa prima diffō. s.a. a est suīa in
corporeā. i. suīa sicut actus mouēs corpus. si pīlam se imo-
bilē hīs, eo motu quo mouet, nisi forte p accīs. Sed hic
modus expōnēdī pōt in hūc modū calūnari, cū. n. de mo-
tu loq̄mūr, nō nisi de pgressiuo loq̄ debemus gradus. n.
aīatorū motiuus. s. non nisi aīalibus pfectis debet. Si er-
go aīa esset mouens corpus motu pgressiuo, tūc non nisi
aīalib⁹ pfectorū aīa esset, non ergo cōissima erit vībus aīa-
bus oīum aīalium, & viuentiū, qđ quārīmus. Propter
qđ. Alter modus expōnis colligis a Themi. q̄ aīa est sicut
sol a quo illuminatio emanat, aīa n. in se cōsītēns corpo-
ritā porrigit, quā aīationē seu secūdā aīam Pla appellat;
& tūc dicēmus, aīa ē suīa sicut forma mouēs corpus mó-
tu vite. s. aīationē & vitā ei pībēs. Tūc sensus erit. aīa ē suīa
sicut forma mouens corpus. i. corpus viuēfīas & hāc ex-
pōnē Themi. inquit in primo suā paraphrasis de aīa cap.
23. q̄ si sic hmōi diffō exponit poterit & secūda cū ea incī-
dere, cū. n. inq̄t Plato aīa ē suīplius mouēs: intēdit duobus
modis alīqd viuere, vno mō vt participās vita: & sic vñū
corpus viuit cū vita. s. particeps fit. Alīo mō vt id quod
in sui essentia ē vita, & nō p aliud: sed leipso: quēadmodū
albedo se ipsa albedo, sic aīa se ipsa vita, est ergo sensus aīa
est suīmet mouēs. i. forma & actus: p essentiā: & non p par-
ticipationē viua, & tunc cū dicit (mouens) intēdit viuens.
ergo dat intelligere eā eē suīam, sicut prima diffō expōlit:
cū vero addit suīmet dat intelligere eē suīam eā, q̄ est si-
cut essentia & forma: est ergo sensus aīa ē suīa sicut forā,
se ipsa vita. qñ ergo considerantur ambe hmōi definitio-
nes: inuenimus eas quodammodo coincidere: quēadmodum
diffō albi & albedinis: prima. n. ē aīa vt cōcreta ē corpo-
ri; secūda vero vt abstracta ē: & se sola; & tūc hmōi definitio-
nes cōes sunt ambitu suo oēs aīas amplectētes: q̄ igitur
sit aīa cōissima diffō fm Pla. sit dictum in tantum.

Declarās cōpōnē diffōnis Pla. cū illa Aris. Cap. 3

CV M duā sint assignate aīa cōissimē ac figurales dif-
fōnes: & declaratū ē in posterioribus nulli diffinibili
posse conuenire duo per se pīdicata æque primo: nisi
vnum vt mediū & ppō & alterū vt cōcluō habeat: ambi-
guitas erit non parua: q̄ nā harū sit: sicut ppō & mediū.
Et que vt conclo. Ad qđ Thomas expositor integerri-
mus Aris. in cōmēto suo de aīa inquit q̄ pīa Aris. diffō
est sicut mediū & cā. Secūda vero sicut effectus: & cōclu-
sion: cuius rōne reddit & inq̄t: ex eo. n. q̄ aīa ē forma cor-
poris viuentis principium erit operū vitæ & nō econuer-
so. Et cū ita sit demō hāc: aīa esī suīa mouēs corpus, oīs
suīa mouens corpus ē actus corporis physici potētia vi-
tā hītis & c. ḡ aīa ē actus corporis physici & c. nō a priori:
sed a pos eriori diceat vt inq̄t. Huius ē inīa Alpharabius
in suo cōmēto de aīa eē vr, inq̄t. n. motū vitæ eē opus ani-

mæ, opus at posterius ē actu a quo emanat, quare prima
Ari. quæ p actū dat prior erit diffō quā ea Platonis q̄ p
opus. Rūsum & hoc Alpharabi fortiori argumento
vī cōfirmare, qm̄ cā formalis ē potior eā q̄ agēs, imo ma-
gis digna dīci cā ipsius agentis q̄ ecōtra, quoniā forma in
genus incīdit finis, nō sic agēs, mō diffinītio data ē p cām
formalē, actus n. & perfectio & forma idē; illa quoque,
Platonis pro agens, cū. n. dī pīncipium intelligi de agen-
te. Ergo illa Aris. debet dici propter quid, respectu illius
quā Plato dat: ergo erit velut mediū, & illa Platonis tāp
conclusio, est ergo Tho. & Alpharabi sermo q̄ pīma
diffō sit, sicut ppō & mediū, & secūda sicut conclusio &
effectus. Sed obīic̄t contra hos Egidius romanus funda-
tus expositor in cōmēto suo de aīa, inquit n. id non vide-
ri bene dictum, cū n. dictum sit in primo physi. q̄ via in-
nata sit nobis ex notioribus nobis & certioribus in certio-
ra & notiora natura, ergo prius a secunda tanq̄ posterius
non anatura, & nobis prius nota incepīset Auer. Hoc idē
confirmat per modū pīcedendi Ari. in meta. vbi prius de
suīa sensibili determinauit, qđ in. 7.8 &. 9. & post in. 12.
de insensibili: quare si ita esset, tunc Arist. transgressus cēt
ordinem incīpiendo non a notioribus, quo ad nos, sed a
notioribus, simpliciter ponendo pīmo diffinītione pīro-
rem in esse q̄ diffinītione priorē quo ad nos. Sed hoc mo-
tiuum contra Tho. & Alphar. pace Egidiū dixerim cogē
non videtur, cum declaratum sit in libris pīborū sī famo-
fius & cōis esse notius, mō & si ambæ illæ diffōnes sint
æque cōes aīa, prima quæ Aris. est famosior erat, & mag-
is cōis, quæ vero erat Platonis minus famosa, & quāfī
ppīria cum opus ppīrium cuiusdā aīa accīpiat, ideo illo-
stante Aris. ordinem rōnabiliter cōmutauit, primo eā po-
nēs aīa est actus & c. deinde posuit illam Platonis. d. aīa est
pīncipium vivēndi in corpore organico, quæ in hanc in-
cidet, anima est suīa mouens corpus pīa quā pīa cōis
ac famosior habita est secūda. Aliiter ergo pōt argui ū Al-
phara & diuum Tho. sic. Oīs diffō data per genus causæ
finalis est potior, & pp̄ quid respectu datē per genus cāc
materialis quod in posterioribus patet, sed prima datē per
genus materiæ, cū dicitur aīa est actus corporis physici Se-
cunda per genus finis dicitur. n. anima est pīncipium mo-
uens & c. finis. n. pīmanentia anima est corpori dare esse et
vitam, & ideo secūda tanquam ppō & medium dicitur.
respectu primæ, & hāc rō ex Auerro colliguntur in com-
mento suo de anima. f. 12. Dicendum igit̄ aliter q̄ Auer.
inquit prima diffō dicitur quasi démonstrationis conclo,
& quia secūda quā dedit Aris. quæ Platonis fuit est quasi
pīmissa, & pp̄ quid, vt in cōmēto expressit pīposito. Ve-
rū debes scire q̄ ad hoc q̄ ppō sit cōclusio duo requirit,
vt sīgnōtior ppōne, & vt sit tāquā effectus illius, & ecō
tra duo requirit ppō ad hoc vt sit pīmissa, vt. s. sit notior
conclusionē, & vt veram essēndi cām contineat illius, qñ
verō altera illarum conditionum alicui deficit, tunc cōclu-
sion fm quid vel pīmissa fm quid dicitur. Tunc dicendū
q̄ prima Aris. diffō. s. dicens anima est actus corporis & c.
est concusio fm quid, habet. n. de conclusionē tantū, q̄
est effectus secundæ, quia tamen est notior secunda ideo
quasi conclusio, & quia dicitur, secūda vero, quoniā cām
continet primæ pīmissa dicitur & medium, quia vero
ignotior, non absolute, sed quasi ppō, & quasi pp̄ qđ dī
respectu primæ, verificatum est ergo diffōne primā Aris.
scilicet anima est actus & c. esse tanq̄ conclusionē & q̄
secundam Platonis in secundo loco ab Aris. enumeratam
esse tanquam pīmissam, & pp̄ quid. Tunc ea quæ p Al-
phara. & Tho. faciebat facile absoluūt, primū. n. q̄ Tho
mam mouit absoluūt ex hoc q̄ pīma datur per genus
cause materialis & secundā per genus finis, & ideo ille dif-
initiones sunt inūicem caūc, verū quia finis cā est cārū,
inde secunda diffō pp̄ quid & tanq̄ pīmissa dicitur pī-
mæ. Id quoque q̄ Alpha. decepit est, q̄ licet viuere sit ve-
rum anima opus, & effectus fm esse, attamen fm intentionē
est vere finis agentis & animæ, non n. alio anima
inest corpori, nīsi vt det corpori viuere animationē ac vi-
tam

nam. Præterea quod secundum mouit Alpha nihil est, quoniam licet actus sit forma corporis physici, non tamē corpus physicū est id quod diffinitur, sed aīa mō actus, non animæ est forma, sed corporis physici, & ideo hmō diffī per materiam potius accommodata est q̄ per formā. Quō quidem hmō animæ diffinitiones comparentur, & quæ prior, & quæ posterior, ex his tibi patet, quæ etiam sit al tera perfectior etiam eisdem potest clarescere.

In quo declaratur quid nominis animæ rationalis, et enumerantur omnia quæ sita in ea. Cap. 4.

CV M visa sit diffī cōis animæ, tam sīm Aris q̄ sīm Plato. adhuc q̄o comparantur inuicē. Ad p̄priā & specificam transiens diffōnē dico quæ situm ē ab expositoribus quid Ari. in 2. de anima per diffōnem propriam anūtā intendat, promittit. n. assignare utrasque, cōem. s. & p̄priā, quid quidem per cōem intendat expositorēs conueniunt. Quid uero per p̄priā expositorēs ambigunt. Inquit. n. Ale q̄ quæadmodū in prioribus analytīcīs p̄pōnē diffīnēns per eius diffīnit sp̄s d. (p̄pō igī est oīo affirmatiua vel negatiua alicutus de aliquo) sic & p̄pria animæ diffī dabītur per sp̄s animæ vel opera specie rum sic anima est principium sive actus corporis quo vegetatur monetur sentit & intelligit primo, opera. n. hoc loco ponuntur specierum animæ vegetatiue sensitiue ac intellectiue tanquam notiora. Et huius Alexā. cām inquit, quoniam analogo nulla responder natura nisi sp̄rū quæ continentur in eo, ideo conuenienter analogum explicat cum species ponatur, cum illius sint adequatum signatū, quia, igitur anima & p̄pō analogā dīr, hinc per sp̄s diffīnīr, p̄priis diffōnib⁹ poslunt, & per aliquid loco generis, & aliquid loco diāe. Verum secunda dicitur diffī p̄pria, quia amplectitur sp̄s, quæ sunt individuae sub analogo. prima vero cōis cum nihil accipiat sui p̄prii & individuum. Expositores autem latini credunt diffōnē cōem esse eam quæ ambitu suo oēs contineat (vt dictum est.) p̄ propriam aut non vnam, sed tres intelligent, quæadmodum tres animæ sunt sp̄s, est. n. anima prima vegetabilis, post hanc sensitiua, vltima rationalis, anima ergo vegetabilis erit primum principium nutriendi augendi & generandi tale quale est animatum cuius est Sensitiua aīa, erit primum principium vegetandi & sentiendi ac sīm locū mouendi, anima vero rationalis erit primum principium vegetadi sentiendi mouendi sīm locū ac intelligendi, intendit Aris. per p̄priam diffōnem anima nō vnā, sed tres hmōi tibi erātatas. Alii aut græci, vt Simp̄l & Ioan. grāmaticus in cōmento eorum de anima, postq̄ laborarunt vñr dicere q̄ quæadmodum in misto sunt omnium elementorum potestates, & quodāmodo est vniuersum elitorum, sic rōnalis aīa p̄tēt alias vt vegetabilem sensibilē ac motum. Ideo sicut qui diffīnit mistum vñr quodāmodo diffīni re elīta ēt cū elīta in misto contineantur, sic qui diffīnit rōnalis quodāmodo oēs vñr definire, cū oēs in rationali cōplacentur. Propter quod vt Philop. ait, non male fecerūt antiqui qui de anima intendentēs, solum de humana locuti sunt, cum in humana oēs altæ contineantur, verum non satis bene fecerunt, quoniam diffī humanae animæ non competit omnibus aliis actu, sed uirtuitaliter, ideo debent esse due, quarum vna cōis dicetur actualiter per p̄dicacionem. Secunda p̄pria cum sit vnius sp̄ei tātum, tamē cōis per cōtinētiā & ptātē. Mouit aut primus n̄ expositor in cōmēto de anima subtilem. q. cur p̄tēs animæ q̄nq. s. vegetatiua sensitiua moriua appetitiua & intellectiua gradus autem quatuor. s. vegetatiuus, sensitiuus moriūs, & intellectiuis, animæ quoque tres. s. vegetaliis sensiliis & rationalis seu intellectiua. Ad quem inquit sermone pli-
xō solu. quæ vt puto in hoc consistit q̄. s. anima ab eē sumitur potentia ordo dicitur ad opus. Gradus sīm q̄ p̄ ipsum variantur viua, & quia triplex est ē simpli. s. abstractum, simpli quoque in materia, & medium utrinque, iō triplex anima, prima quidem simpliciter abstracta ratio-

nalis simpliciter in materia vegetabilis, media vero sensibiliis. Et quia operationes animæ sunt numero quinque, & potentiae per ordines multiplicantur ad actus. Inde qnq; potentiae oriuntur, quia vero quatuor sunt quibus viua variantur, appetitiuum n. non variat viuum cū oē viuu fere consequatur. Ex his tres animas quinque potentias quatuor gradus animæ expositor affirmauit. Sed pace eius dixerim qnq; p̄positae nondum ex his solo cōstat.

Quoniam si anima ab esse sumitur, ut inquit, uel ab esse simpli & absolute, uel ab eē relato ad opus siq̄dē ab esse simpli, et absolute cum ēt elitorum formē dent esse materialis p̄priis, tunc quælibet illarum anima dicitur materialis p̄prie, si ab esse relato ad opus, tunc non tātum tres erūt animæ, immo quatuor, cum quatuor sint animæ opera inuicem non reducibilia. Ideo aliter dicēdum puto animam s. a forma differre, quoniam anima est aīa, q̄a principium eslendi est corpori, sīm quēdam circularē modum relatum ad opus, forma vero dicitur prout dat ēē tātū, et primum principium est operis absolute, & quia operationes circulares inuicem non reducibiles tres sunt, intelligere sentire & vegetare, moueri. n. subordinat cognitioni, ideo tres animæ sunt tantum licet plurimē possint eē formæ. Sunt quoque quinque potentiae, cū quinq; sint opera ad quæ relativē dñr. Sunt vero quatuor gradus, quoniam gradus non potentia est, sed ipsamet anima sub relatione accepta ad opus: quo uariatur viuum, & quia quadruplicē est opus uarians, ideo & quatuor gradus sunt: igitur tres animæ quinque potentiae, & quatuor gradus, & sic p̄pria animæ diffī, est diffī rōnalis animæ: quæ cōtinet oēs p̄tē, & non actu. Accipiamus ergo p̄ nunc animæ rationalis diffōnem quid noīs, qm̄ ipsam cē palā ē ex operæ & dicamus q̄ rationalis anima est principiū quo hō intelligit cōponit ac diu dīt p̄pōnem, & rōcinat p̄tē. Hæc. n. est quid nominis eius descriptio, in qua oēs conuenient. Post enumeremus omnia quæ dubitatur de ea, & dicamus q̄ primum & potissime desideratum est, an rationalis anima mortalis sit an immortalis. Secundo an vna omnium hominum numero an plures numero.

Tertio q̄o corpori vniāt, an sīm inesse, an sīm adesse et adherere, non sīm inherere. Quarto quot sunt eius partes. Quinto quid sit vna quæc̄ illarum. Sexto q̄o fiat interligere simpli, & q̄o cōplexum, & q̄o rōcina-
tio. Septimo de statu rationalis animæ post mortē. īt multa alia suo loco mouebuntur & ampliora & difficilio-
ra. Sunt autem quæ sita ista multum desiderata, p̄pqua
tuor, primo quia sunt de bono hono rabiili admirabili no-
bili & diuino, est. n. anima rationalis bonā quoddā qm̄ fi-
nis est corporis humani. Honorabile: qm̄ subīm specu-
latiarum est līcīarū, q̄ honorabiles sunt, ut primo inquit
ethicorū capite. 16. Admirabile qm̄ est vna subīa abstra-
cta quodāmō, mō quid ad irabilius. Nobile quoniam
non mouet quemadmodū natura per qualitates, vt Aris.
inquit in lib. de anima. Diuinum vero quoddam, quo-
niam forma, qm̄ quæadmodū Ari. inquit forma quoddā
est diuinum & optimum, anima ergo rationalis bonum
honorabile admirabile et diuinum quoddā vi, quare et
quæ sita ista erunt desiderata, quæadmodū. n. Aris. inquit
desiderabilius est scire aliquid de re nobili et dialectice q̄
multum et demētatiue de reignobili. Secundo quoniam
ex solutione istorum dirigimur in operationibus virtuo-
sīs, qui. n. ponit intelīm mortalē non opus est vt virtuole
uiuat, similiter et qui vnicū, quicquid credat ille pauper
Auer. in cōmento 14. contra Alexā. Tertio quoniam his
quæ sitis absolutis excitabitur in perscrutatione entium se-
paratorum, vt Aris. inquit. Quarto q̄a istis lōlūtis satis
facimus toti cōitati, populi. n. oēs natura scire appetunt,
sic ut Aris. inquit, his enunteratis ad primū q̄situ occurro.

In quo narratur prima p̄o cum illa Alex. Cap. 5.

Q Værebatur p̄fecto id nō parū difficile. si rōnabi-
lis. s. anima mortalis an non, in quo p̄blematē dī-
ciūt p̄t̄ aut q̄, nec cadet aliquando, nec exordiū
Sueſ. de intel.

DE INTELLECTV

Vllum acceperit, aut q̄ tum dissipabitur, tū p̄creata qñq̄ fuit, vel q̄ nouum accepit esse quod nunq̄ perditura sit. Aut q̄ nullum eius fuerit initium, sed dissipanda qñque, quartum quidem horum relinquō cū perscrutatu dignū non sit, eo quia nec hominū aliquis dudum id percepit: nostra igitur pertractatio in tribus continebitur residuis. Dixere ergo veterū plurimi quales Aristoteles Zeno aelæthes Sardanapallus qui vltimus Assiriorum Rex fuisse fertur, rōnale aīam cōcētū ac p̄portionē mēbrorū viscerūq; quēadmodū n. in fidibus necesse est effici cōcordē sōnū quā musici armoniā & cōcētū nūcupat, ita in corporib; dñt ex cōpagib; viscerū, ac vigore membrorū vim sentiēdi vegetādi mouēdi ac intelligēdi existet. Qd̄ Diceatus & Democritus inspicētes, cōtra īmortalitatē animi pugnātes, rē in dubiū reuocāt, cū quibus Lucretius Emper. Paraphrasticus cōsentīes inquit sui lib. 3. qm̄ cum corpore aīa nascit, cū corpore intereat necesse est. Amplius & Plinius totius veritatis p̄pugnator, septimo nālis historiæ inquit, cap. 45 oībus a suprema die eadē q̄ aī primū, nec magis a morte lensus vllus, aut corpori, aut aīae, q̄ aī naūtē. Iste igit̄ sunt qui armoniā rationalē aīam ē autumāt.

Alex. vero q̄ p̄ pte hos inseq̄ rōnale aīam inq̄t eī for-mā corporis ab eo inseparabilē, ac in cōcentū & armoniā cōsistēs sīl cū corpore interitura, quēadmodū et cū ea orie-batur. Qd̄ rōnalis aīa sit hoīs forma primo ex vībris Alex. accipiemus cōfessum, secūdo rōnib; suis approbabimus. Primo ergo sic. Oīs aīa q̄ sīl est principiū delectationis motus, ire, amoris, odii, doctrinæ, & intellectiōis in hoīe est forma vera & simpli vna numero ē indiuīduo, cuius est, sed Alex. in lib. de aīa suo ca. 8. sic aīt, verū n. vero hō p̄ aīam delectat, & mouet iracūd̄ & meticuloſus ē, amat, odit, addiscit & intelligit reminiscit mādatq; memoriae, et nō alia de cā hāc agit q̄d̄ eiusmodi p̄fectione ac spē p̄di-tus ē. ergo rōnalis anima est vere forma & actus hominis.

Amplius oīs forma postrema aīalū ptātū, est species & actus p̄ se aīalis, sed dicit Alex. in suo lib. de aīae capít. 1. oīs postrema vero aīalū ptātū spēs est q̄ passim rōnalis dicis, sunt autē in ea virtutes plurimæ &c. ergo rōnalis aīa foia ē corporis hoīs. Adhuc oīs forma quā hō possidet p̄cipuā inter cetera aīalia, & p̄ quā absolutissimū aīal ē cēlef̄, & per quā rōnalis dī differēs ab aliis ē hoīs actus, & p̄fectio intrīseca. & p̄ se, sed dicit Alex. ibidē capít. 23. est at quē admodū retro iā dictū est p̄ter has p̄tates supra oīs cōstituta rōnalis vis, q̄ ip̄la q̄j̄ iudicī functione adepta ē, quā inter cetera aīantia hō p̄cipuā possidēs oīum nobilissimū: atq; absolutissimū aīal ē cēlef̄, p̄ quā p̄tātē id hēt vt rōna lis voce, & sic patet minor iūc cōcludas, vt prius. Rursum oīs hītus in quo, & cū quo gignit hō est forma & es-sentia & spēs hoīs, sed d. Alex. eodē capi. (vbi q̄ ab intel-lectu cognoscit deliberatio arque appetēta comitaf, alia enim actionis, alia cōtēplationis gratia q̄rimus gignit aut hō haud quaquā cōfertim b̄ habita p̄dictus, sed idoneam dūtaxat excipiēdi habitus facultatē hīns, deinceps aut hītū adipiscit) ecce minor, tūc cōclude cōclonē. Et q̄. Alexan. intelligat hoīem gñari cū intellectu potētiae, sicut in mino-ri diximus, patet in cap. 24. inq̄t. n. sic (intell̄s autē potētiae is est, quē tūc hēmus cū gñiamur, & in lucē edimur) ecce q̄no patet minor. Etiā in capite. 32. aīt sup̄ has at accidit rōnalis pt̄as, q̄ & postrema, & sup̄ ceteras p̄tates cōstituta, p̄fectis dūtaxat aīalib⁹, neq̄ his cōferti, vbi lunt genita, sed vbi accedēte tpe adoleſcūt cōspicif̄, ecce q̄no ponit vir-tutē hāc hoī in ortu inēſle verū ea nō apparere nīſi cū adoleſcunt, & operātur, vt Aris. d. ēt. Vltimo oīs forma, q̄ ē in hoīs corde, tāq̄ in p̄prio ſubō, a quo inseparabilē hēt, est hoīs forma, & uita & spēs, q̄ rōnalis aīa in corde reſta-tur Alex. cap. vltiō. d. verū ip̄lam quoq̄ rōnalis aīae por-tionē, q̄ vna p̄prie principiatū aīa posidere credit̄ in cor-de ſtātūdū ēē nō dubitamus, q̄ at inseparabilis testatur Alex. ibidē eodē capite, & inq̄t, p̄fectio at in illo, & cū illo est, cuius est p̄fectio, p̄fecto rōnale quoq̄ p̄tātē penes cor ēē cōfiteri neceliē ē, quod si rōne ducimur, vt vis aīae, cui actio opulē tribuit, neq̄ diuulsa, neq̄ diſūcta, in alia;

aut alia pte ſtātūatur, ſed in eadē parte tota ſit certa, neq̄ viſ illa, q̄ iudicio fungit̄ diſiungetur, ſed ip̄la quoque in eadē parte poni debere v̄t, ex his colligitur plane de men-te Alex. eīe rōnale aīam, & intell̄m potētiae, ēē vitā ac for-mā, & ſpēm corporis humāni. Hoc autē nō tātum verbis eius patet his p̄pōſitis, ſed rōcīnatur idē Alex. fortissimis argumētis, q̄ ſunt tria, quāe ponūt̄ cap. 5. ſui libri de aīa: & horū potissimū eſt, quonā oīes funtiones liq̄dīſime cū corpore ſunt, neque n. inquit eſſe p̄t, vt funtio ſue actio vlla aīalis fiat abdicata corporis motione, qd̄ oīdit: tū in altrice; tū in ſenſibili, tū in rōnali, & quonā in primis p̄ſpīcīt̄ p̄ ſe in rōnali inquit, neque p̄terea ſine imaginatiōne delibera-mus, & ſapimus. imaginatio at qd̄pīa eſt qd̄ cū corpore ſit, quod ſi abſq; corporis motu, nulla eſſe p̄t aīae funtio p̄fecto aīa eſt aliquid corporis, & a corpore inseparabilis, incallū. n. illā ſeparabile eſſe cōtingeret, ſi peculiariib; ac propriis operationib; fungi non poſſet.

Amplius. & eodem capite, oſtēſis oībus modis, quibus aīa in corpore intelligi eē p̄t q̄ nō illis inſit, oīdit eā non eſſe in corpore ſicut gubernator in nauī, & inq̄t poſtremo nō eſt in corpore aīa velut gubernator in nauī, at vero ſi ita gubernationē accipias quālī, p̄ gubernatore artem gubernatoris intelligas, aīa hoc pacto eſſe in corpore poterit velut habitus & ſpēs in materia, ita n. ſeſe hīt habitus in hiſ rebus in quibus habitus eē noſcunt̄, incorporei. n. ſunt atque ab hiſ rebus in quibus ſunt inleparabiles hītūr, at vero ſi ita gubernatore admiferis, ut eū qui artē & hītū hēt accipias, ſtātū efficitur vt aīa corpus ſit, neque n. eſſe p̄t gubernator abſque corpore &c. Itē oīdit ibidē q̄ diffō aīe ſit cōiis oībus ſpēbus aīae vnuoca. ergo q̄libet ē actus & p̄fectio corporis intrīſeca, ex hiſ plane relinquit̄ Alex. extumalle rōnale animam eſſe vitā primā, & p̄fectio nem corporis, & nō vtenter tātum, ut alii dicunt, & cap. 8. tangit in hiſ n. nullas aīalū funtiones p̄ ſe operaſ aīa, ſed p̄ aīam id quod aīam haber, neque nīd verū ē eīe has actiones aīae, quia corpore, vt organo vtarur, nā ſicut in ceteris p̄tātibus habitibus q̄ nihil horū ita agit, vt eo vtae cuius habitus eſt, ſed e diuersa rōne quācūq; p̄tates & ha-bitus ſortita ſunt, intercedētibus p̄tātibus atque habitibus operatur &c. Ecce q̄uo abhorret aīam ē actū corporis, vt vtens eo p̄ funtione, & operatione. Quod at ſi eū aīa ſit inseparabilis capítibus 6. 7. oīdit, inq̄t. n. ceterū hi quoq; vlehemētēr errāt q̄ animā animalis qd̄ ī p̄tē ſa-ciunt, ſed eam ſpēm, ſue formā velut ſubam aliquā ſepa-rabilem, & ipsam per ſe ex nītem affirmant, q̄uo nauī gubernator aliſtēre dicitur, gubernatorem. n. nauī ſpēm & p̄fectionem eſſe cōtendunt, fallūt̄ ſane, cū gubernator, neque forma, neq̄ p̄fectio nauī ſit, abdicato n. & abſen-te gubernatore nihilominus nauī eſſe cōcedimus, quod ſi forte actionis nauticā forma gubernator dici poſſit, p̄fectio ſiet nauīgī ſpēs talis ſchematicē, quo & ipſa nauīgī actio ē, ad illā. n. gubernator aliqđ cōfert, anima vero ſpēs eſſe animalis, quatenus animal eſt, p̄bat poſt & hoc idem tribus aliis argumentis, & ſic manifestū eſt huc v̄sque rōnale animā apud Alex. eīe formā corporis, & vitā intrīſeca hominis primā, & per ſe. Quod vero rōnalis aīa ex ar-monī & primorū p̄portionē in materia reſultet, nec for-ris accedat, oſtēſit Alex. ibidē capite. 4. & inq̄t verū aīan-tium, anima tāto ſtārpiū ſorma ac ſpecie p̄fectior ē quan-to ip̄la ſtārpiū anima primorū ac ſimplicium corporū for-mas excellit, rursum ſenſibilis animā dīrā eādem inter ſe analogiam ſeruare vñr, quā ſimpliciū corporū ſpēs ad ſtār-piū animā & ipſa ſtārpiū anima ad ſenſualē animā hēt, ei⁹ vero analogiē dīrā cā nihil aliud eſt q̄ ip̄la ſuhtorū corporū dīrā, & p̄ ſpērum multitudinē, & p̄ eiū ſmodi te-peramentū ac miſtione constitutionē, neque imērito, qā qd̄pī non ſolū medium, ſed potissima ſere pars totius eſt, & diuerſitas illa, q̄ circa principiū aduenit tātū exilis ad modū & ſruola ſit, non ab re maxime dīrā cā eſſe p̄t, eſt ergo fundamētū per quātū ſorma elīt̄ eleuāt a miſtione luā materiæ, per tātum ſorma ſtārpiū a miſtio-ne ſuā, & per quātū ſorma ſtārpiū eleuāt ſuā, p̄ tan-

tum anima sensualis a sua materiae mistura remouetur. & per quantū anima sensualis a sua, per tātū rōnalis a sua, ergo si illa modica sufficit materiae elementi, vt mereatur formam elementi ita & illa stirpium, vt mereatur animas stirpium, & illa sensibilis, vt illam sensualem, & illa rōnalis, vt illam rōnalem, & hoc sicut fortissimū argumentum Alex. quo conuictus dixit rōnale animam esse in proportione ac cōcentu primorum confistere, tametsi nō sit ipsa armonia, nec primorum concentus Dat aut̄ Alex. super hoc testimonium; quod Auer. p eo accepit in. 3. de aia, et eodem capite, quo circa hi qui cās vicisitudinis, quae in subiectis versatur, manifeste p̄cipiunt spērū dīiam, quae in corporibus est mirari non debet enim uero multitudine spērum earūque diuersa cōmīstio, in subiectis corporibus æquabilem & rationi consentaneam mutationis cām affere posse cēsetur, nā si vbi vñū dūtaxat subū est, qđ his quae ex se facta sunt, nullā dīiam cōfert, tale aut̄ subū est mā siccitas & humiditas caliditas & frigiditas, vbi duæ fil' qualitates coeunt in his quae ex ipsa materia gignunt, tātā dīiae cām p̄ce se ferūt vt ex vna eadē mā, aliud ignis, aliud aer, aliud terra, aliud aqua gignat, cur nō rōni cōsen taneum esse poterit, vt per spēs motrices virtutelq̄ q̄plim inter se differunt ea corpora, quae ex horū oīum cōmīstio ne, & tēperamēto, pueniūt &c. his patet rōnale aīam apud eum ex mistura p̄portione ac cōcētu primorū in lucē edi.

Quod aut̄ ipsa mistio aut̄ primorū cōcētus rōnalis aīa non sit, p̄bat Alex. ibidē cap. 9. & tu vide rōnes eius, q̄ quidē igitur fīm Alex. rōnalis aīa forma sit corporis, ac ab eo inseparabilē, ac nō armoniā: & cōcētu primorū, sed in cōcentu & armonia quidpiā cōsistēt his patet. Qđ vero sit cū corpore interititia, quādmodū cū eo oriebatur, syl logizare ex his quis p̄t aperte. Quid igitur est q̄ balbu tiunt loquaces, qui vt detrahant Auer. dicit̄ Auer. opio ne Alex. nō recte récitat̄, sed puerse, cū tantus p̄bs, quantum Alex. nō est dignus hac p̄one, cōtra quos volui mon strare p̄onē Alex. esse eā, vt sibi Auer. ascripsit, q̄ n. non stolidus ē, ex his opio ne Alex. oppido accipier, vt Auer. dixit, & hāc p̄onē nonsolum ibi Alexā. expressit, sed in lib. quē de principiis naturae materia & forma conscripsit cuius verba rēceo p̄g breuiloquium. Amplius oīes graci vt Simpl. Philop. & Themi. sibi idē imponūt, vñ Themi. in p̄oemio physicā auscul. inq̄t, ex agente vero intellectu quē caput esse animi Aris. oīdit aut̄ esse animā ab oī mā pr̄sus abiunctā quās nō idem Alex. videat, taceat ergo hi cū Auer. solus non fuit q̄ sic de Alex. extimauit. Hac autem p̄onē Alex. visus est sentire Aris. inquit. n. in. 2. de anima (vltimū aut̄ & minimū rōcinationē, & intellectū vbi Themi. capit. 12. ait, usque dū ad postremam, & nobilissi mam ascendamus est rōnalis, quae q̄fēq̄ vltia ortu est, tū dignitate & ptate cognoscitur princeps. Illuc p̄gressa nā mortalis receptui canit, nec p̄cedit ultra, ecce quō rōnale ex potentiis p̄gessam Aris. inquit interprete. Themi. au store nō deridendo. Itē Aris. 2. physi regulans terminū ad quē ascendi: p̄bs naturalis inquit. vñq̄ ad formā hoīs, & reddit rōnē, hō n. hoīem generat ex materia, & sol vbi Auer. cōmēto. 26. oportet nālē guenfrē in consideratione usque ad formā, p̄p quā fuit materia, v.g. ad formā hoīs. ergo vltima est humana forma ex materia posse in lucē edita, est vero posse materiae non nisi elemētorū cōcētus.

At in. 7. meta. inquit manifestū est at q̄ subarū esse exti matarū plurimæ ptate sunt, ut ipsæ partes aīalii, nihil n. separatum est, q̄n aut̄ separata fuerint, tūc entia sunt vt mā vt elementra oīa, terra, ignis & aer, ecce quō partes, q̄ p̄t remanere separate a toto, solum sunt vt materia, vt elīta. Rursus Aris. in rhetoriciis inquit corpus hīc opus usque in annos. 35. animā vero rōnale opus habere usque in annos. 50. quo sit vt senescat anima, & sic interitura. Et hoc totum saducei iudeorum dixerunt in quorū dogma mul tos coegerunt. Tunc Auer. in lib. de anima Alex. ascripsit virtutem rationalē ex necessitate materiae editā excultāq̄ esse, & non per agens continens rationalem virtutē in suo posse quod pro tanto erat, q̄m sola materia cū concentu

primorū sufficit p̄ esse rationalis virtutis, ergo sola mate ria ablato agente vñ possē edita lucere, quo fit vt sola ne cessitas materiae sit cā eius. Quod si Auer. intelligat rōnalem virtutem fieri necessitate materiae de mēte Alex. nul lo agente mouente ac extrinseco occurrente, profecto re mere est dictum, non ne Alex. secūdū auscul. physi. perle git ac exposuit. Si igitur Aris. antiquos accusat q̄ formas necessitate materiae p̄creari edique dixerunt. Alexā. quo (dicas mihi) pacto id non vidisset cōseruassetque? Si vero Auer. intelligat rōnale vim ex necessitate materiae p̄flue re appellādo omne agens naturale ac physicū materiā, re spectu agentis supra cōlūm, adeo q̄ & totus hic mundus materia lugioris dicatur, p̄cūdubio bñ & recte ē Alex. mens Alex. n. cū rōnale vim ex necessitate materiae inq̄t euēnire per materiam, non qđē ens in potentia audit, sed agens materiale, sic voluit Alex. rōnalem virtutem ex se mine, p̄pagari, est at̄ semen tanq̄ materia cōparatione sal tem, led quoconque mō fiat eā nō ex deo venire ait, quo pacto Plato, & nos dicemus. Sed q̄m p̄o hāc p̄io aspe ctu vñ, tum cōtra verba Aris. tum contra demōnē, ver ba quidē, q̄m dixit intellectū esse imīstū simplex & separa tum in quo laudauit Anaxag. cōtra demōnē vero, q̄m sic argutum est, oē ḡsabile & corruptibile est corpus, vel virtus in corpore, intell̄s nō est hoc corpus, neque virtus in corpore, ergo intell̄s nō est generabilis, neque corruptibilis, minor p̄ba adhuc, oē denudatum a naturis oīum formarū materialium, nec est corpus, nec virtus in corpe intell̄s est denudatum ab his, ergo minor p̄dicta. Adhuc & minor hūiis secūdū approbat̄ hoc pacto, oē recipiēs oīes materiales formas est denudatum ab his, led intell̄s est recipiens, ergo & denudatus &c. Sed q̄m p̄o hāc inq̄tū contra verba & demōnē appetet Alex. in lib. suo de aīa cap. 26. de intellectu p̄actico & speculatiuo Apposuit in hīmō anima rōnali p̄parationem ad intelligibilia, qua rōnalis anima p̄mp̄ta apta est intelligere quae nec est cor pus, nec virtus in corpore. Sed quid intelligat p̄ p̄parationem Alex. nec Alex. fatis explicant, ideo loā. iāndun⁹ potētia aīae Alex. appellare, est vero hīmō potētia qualitatis. s. potētia naturalis, qua rationalis aīa p̄mp̄ta ac p̄pa rata existit ad intelligibilia omnia. quēadmodum materia sua potētia p̄parata est ad oīes sensiles formas recipiēdas.

Sed pace huius dīcā Alex. p̄ p̄parationē non potētia sen tit, ait. n. ibidē p̄parationem intellectuā & tabulæ p̄portionari, magisq̄ tabella, quid mō est tabula tabellæ, nīsi mundicē priuatio. Amplius & Auer. de mēte Alex. dicens p̄parationem corrumpi in adūtu intelligibilis for ma, mō potētia naturalis nō corrūpitur, sed in adūtu forme salutatur. Rursus Auer. inq̄t cō. 14. tertii de mente Alex. p̄parationem esse priuationem aliquā appetet itaque mihi Alex. per p̄parationem rationalis animae priuatio nem intelligibilium sentire qua. s. rōnalis aīa priuata illis est, cum prōptitudine, & ptate ad illa, hāc. n. rōnalis aīae priuatio ē est illi, cur rōnalis anima appetit intelligibilia, quēadmodū & materia per priuationem formas, & tunc maxime appetet Aris. intentio, inq̄t. n. ipse in tertio nullū intellectum habere naturā nīsi fīm q̄ polis est vocatus &c. ex quo Alex. lump̄it tuam intentionem. d. siquidem illa intellectio aduenit quod intelligibilis rei speciem habet, so lūm igitur materialis intellectus facultas, & p̄mptitudo quēdam est ad formas excipiendas, tabulae nōdū scriptæ simili, & quoniam quis posset intelligere per intellectu naturam intellectuā, sicut per tabulam, naturam tabulae, subdit Alex. quinimmo ipsius tabella agrapho, hoc est inscriptionis carentia q̄ tabella simili, tabella n. iam in entium numero est; quapropter d. quod anima p̄reditū est tabella potius comparari potest; ipsa vero inscriptionis tarentia fere intellectus est, intellectus materialis est promptitudo & facultas quāp̄am excipiendas inscriptioni nibus accommodata, hāc Alex. Quibus facile, tum verba, tum demonstratio uerificari possunt. Quae quidē igit̄ fit Alex positio circa animae rationalis casum ac vitam, & permanentiam his manifesta est.

Sueſ. de intelv.

A iii

DE INTELLECTV

In quo destruitur positio Alexandri. Cap. 6.

Et quia positio hæc reddit hominem bestiam ac similem iumento, & destruit omnes leges, ac totam philosophiam moralem, hebetat hominem ad bonum hominis in eo q̄ homo, negat proprium finem hominis, ad quem sume inclinatur, ideo debemus esse solliciti, circa hunc errorem pessimum, oēs. n hoīes se esse bestias nolunt audire, quid n. peius homini, q̄ cum ipsi bestiæ eē ascribi pōt. Aduersus ergo Alex. excellentissimorū latino rum argumenta hæc sunt, primo nanque ex verbis Aris. ait. n. Aris. in. 2. lib. de anima, sed videt hoc animæ genus esse diuersum idque solum perinde atque perpetuum, ex eo q̄ accedit sciūgi separariq̄ potest. Amplius in his quæ in tertio ait, sensus. n. ex vehementi sensibili sentire non potest, at intell̄s aliquo valde intelligibili intellectu, non minus sane, sed magis percipit, intelligitque inferiora, & redit causam, sensituū. n. non sine corpore, at intell̄s ab eo, dem est separabilis, ecce q̄ plane contra Alexā. Rursum in. 12 primę ph̄ia ait, si autem posterius aliquid manet p̄scrutandum est, in quibusdam in. nihil phibet, vt si aia est tale, non omnis, sed intell̄s, ecce quo vult dicere, formarū sola manens post cōpositum rōnalis anima est. Adhuc in. 2. de animalium generatione cap. 10 inquit Aris. restat igitur vt mens sola extrinseca accedat: eaque sola diuina sit, nihil. n. cum eius actione cōicat actio corporalis, sed. n. omnis animæ siue virtus siue potētia corpus aliquod participare videatur, idque magis diuinum q̄ ea quæ elemēta appellantur &c. Ecce q̄ remotus est sermo Alex. Secundo aduersus Alex. rōnes possunt cōponi, & ex dictis Aris. missæ, prima, omne appetens naturaliter semper esse, sp̄erit, quoniam cōis animi conceptio apud ḡpateticos ē de siderium naturale non frustrari, sed rōnalis anima naturaliter appetit semper esse, cur ergo nō semper erit. Præterea, omne in sui essentia separatum a materia caret potētia ad non esse, materia. n. vt in meta. inquit, potentia ē nō essendi, sed rationalis anima in sui pura essentia se, ita est a materia, & si fm esse sit in ea, est n. rationalis anima forma simplex, non composita ex materia & forma, quaē ergo non perpetua. Item argumēto morali Aris. 3. &. 9. ethi. ostendit fortē pro re publica morti esse exponentum, immo secundum indiuiduum rationis confirmat hoc esse exequendum, modo hoc non liceret nisi Aris. cognouis̄set animæ rationalis immortalitatem, nullus. n. ita fatuus vt dixerim p̄p̄ quodcunque bonum virtutis, vel in se uel in alio, uel in tota cōstāte, debet intrare in non esse suū simpliciter, cum nō esse a nullo sit desiderabile. Adhuc Aris. in lib. de morte & uita iuuentute & senectute docuit omnē corruptibile interire, vel propter contrarium a quo superatur vel p̄p̄ defectum sui subiecti a quo conseruat & dependet in esse, & fieri sed rationalis anima non habet contrarium, vt constat, neque a subiecto debet. n. esse & fieri, cū idem esse habeat in corpore quod extra corpus, ergo in secunda figura rationalis anima nullo mō mortalitatem erit.

Rursum nullū ens simplex potest separari a suo esse vel a se, sed rationalis anima simplex est, ut liquet, ergo inseparabilis erit a suo esse, & ita semper erit. Ex his Alex. positio q̄tum ad rationalis animæ immortalitatem siue mortalitatem relinquitur reprobata, quantum autem ad alia quæ inquit posterius perscrutabor

Declarans opinionem, quorundam latinorū qui in parte Alcx. defendere conantur. Cap. 7.

Ferunt quidam præstatisimi viri ex Latinorum secta acutissimi ingenii q̄ Aris. in hoc problemate aiunt nihil certi habuisse, cum varia visus est sentire, locis in diuersis diuersa dicere v̄r̄, p̄p̄a inquit p̄babile esse Aris. hoc in p̄blemate semp̄ fuisse ambiguum. Addūt & rursum p̄blema de immortalitate animæ esse neutrum, cum ad neutrām partem demīones reptæ dudū sint, p̄p̄ quod inquit rōne naturali animæ rōnalis immortalitatem faciri non posse, sed eam esse eternā est tantū fide credi

tum, & ex revelatione p̄pheta nobis traditum. Cuius siuē Gal. exīs, medicorū princeps animā rōnale eē imortalē inter ea p̄blemate quæ credit apposuit, fecit n̄ librū de his quæ credit in quo animā rōnale æternā esse magis p̄p̄re creditum q̄ sc̄itum inquit esse. Propter quod Plotinus ait q̄ de rationali anima disputates, an mortalis an imortalis sit, satis erit nobis si argumēta p̄babilitia tage mus, cū in p̄blemate de aia nihil demīone rep̄s̄ dictum.

Amplius Cicero expositis oīum de imortalitate ac morte sententiis nescire se quid sit verū p̄nūclauit. Rursum & alibi ait, qm̄ vtraque earū siuārū doctissimos habuit autores, nec qd̄ certi diuinari pōt, verū opus nobis diuinatione non est, qbus ueritatē diuinitas ipsa patefacit, qd̄ ēt Aug. summus platonicus testatus est. d. vix pauci magno p̄diti ingenio vacates ocio ad indagādā solius aīæ imortalitatē poruerit puenire, sed si fides adsit, quæ est in eis quibus dedit Iesus filios dei fieri, nulla qd̄ est, q̄ ipse filios credentes in hoc certissimos reddit. Quod at hīmōi sit p̄blema neutrū facile tibi apieſ si induixerimus rōnes p̄bantes aīæ mortalitatē, sunt. n. rōnes ad hoc nō minoris p̄babilitatis, q̄ rōnes cōcludētes aīæ immortalitatē, rōnes ergo ad hoc sunt. Pria oīis suā cuius incep̄tio ab inceptione alterius depender destruitur illo destructo. Si n. dependet ab aliquo quo ad inceptionē sui ē rōnali, & quo ad cōseruari. Sed aia rōnalis fm cōsensum oīum sapiētū incipit ē cū corporis innouatione aī. n. eius ḡnonē nō erat, ergo et cū eo cōsonū est ēa extingui. Secūda oīis forma fm suā ē sentiū p̄ficiēs aliqd̄ corruptibile corrūp̄t̄ corruptiōe illi, hæc manifesta est, qm̄ qd̄ essentiale est formæ non pōt ab ea amoueri, sed rōnalis aia fm suā essentiam p̄ficit corpus physiū &c. qm̄ esse p̄fectionē corporis est eius diffō & p̄ se primo mō libi inest, ergo aia rōnalis destruitur corpore soluto. Tertia si aia rōnalis remanet post mortē, vel h̄c esse nobilis q̄ prius, uel uilius, uel æque nobile extra & intra corpus, non nobilis, qm̄ tūc violēter steriles in corpore, oīs. n. forma in cuius cōstructione alterū vilescit violēter refertur in illud, vt cōis ē cōsensus sapiētū. Nec æque nobile, qm̄ frustra esset materia vñita cū nullā recedis̄set dignitatē p̄p̄ illius vñionē in illo. Si esse suū post corpus ēt vilius ergo sp̄ appeteret reuniri, & cū desideriū nālē nō sit frusta, aliqui reuniretur, & sic sicut eius lolo a mā fuisset violēta & naturalis cius vñio, & sic poterit naturali rōne sc̄iri resurrectiō. Quarta rō, oī cōpositū qd̄ p̄ se naturali corruptione corrūpit̄, ideo dissoluit̄, ga aliqd̄ forale dissoluit̄ in eo, sed naturali corruptione corrūpit̄. ergo aliquid formale in eo corrūpit̄, mō cū id nō sit mā, ergo erit forma, cū ergo hōis forma sit rōnalis aia ergo prius. Quinta, oīis forma q̄ debilitatur & fortificatur ad debilitatē, & corporis robur, c̄ corruptibilis fm illius corruptionē hoc n. ait Aris. in lib. de aia, p̄bat. n. hoc exēplo de oculo vñsum ē formā corruptibile p̄p̄ ē debilitabile & fortificabile ex oculi senectute & iuuentute. Sed rōnalis aia hīmōi sicut Aris. inq̄t molles carnes bñ aptas mēte vi demus. Et in lib. physiognomiae, aīæ sequuntur corpora quē admodū patet in egritudinibus & chrietatib⁹. Sexta oīis forma, cuius nulla operatio est siue corpore, nō pōt else secundum suam essentiam siue corpore aliquando, sicut Aris. inquit in. 16. de animalibus aliter eset ocio fa. s. siue operatione, quod natura abhorret. Sed anima rationalis est forma, cuius nulla operatio est siue corpore, vt Aris. in lib. de anima syllogizat, ut liquet p̄cipue de intelligere, quod siue phāsmare nequaquam sit. Septima, quæcūque genere p̄ximā sunt vtraque corruptibilia & debent, aliter corruptibile & incorruptibile genere conuenirent quod Aristo displiceret in metaphysica. Sed aia hōis & iūmētorū genere non differunt, vt constat omnibus, ergo si illa iumentorum interitura fiet, & illa hominis etiam. Octaua, omnis forma cuius virtus est durandi secundū esse tempore infinito, potest mouē tempore infinito, sed anima rationalis secundum Aris. non mouet neque mouē pōt tpe infinito, ergo nō est virtus infinito tpe permāsura, maior patet, nullo enim alio Aris. voluit formam mouere

re sp̄

re semper nisi quia habet virtutem permanendi semper. Nona quæcūq; sunt eadem in substantia mutuo, vno eo rum interempto, & reliquum peribit. Sed rationalis aia & sensitiva, vna sunt substantia, quare, quemadmodum sensitiva destruibilis, etiam & rationalis destructur. Vlti mo & hoc Aris. in. i. de morte & vita inquit, corruptis animalibus corrūpitur doctrina & sanitas, item enim de anima rationabatur ex his: si enim non naturaliter, sed sicut accidentia anima in corpore est, sit utique ipsius altera naturaliter corruptione præter corruptionem, qua corrūpitur corruptio corpore. Rursum Hippocrates inquit, quæcūq; dolentes aliquid corporis dolorem non sentiunt, his mēs ægrorat, ergo & corruptibilis erit mēs. Ex his & aliis pluribus relinquit tanq; patens problema de animæ mortalitate habere non minora argumēta pro parte vna q; pro altera, vt ex his & aliis licet tidem accipere. Et tūc proposū vii conantur argumenta contra Alex. soluere. Ad primā conantur dicere duplē modum corruptionis, vnu est quo potentia corrumpitur propter debilitatem, & organi solutionem, alter est quo virtus corrumptur, propter compositionem totalem compositi: cuius ponitur & his duobus modis corrumpitur forma organica verbi gratia sensitiva anima bruti inquit modo Arist. rationalem animam esse alterum genus quantum ad hoc q; incorruptibilis est corruptione organica non tamen negat ibi Arist. quin corruptibilis esset alterius modo. Alter autem Alexan. respondet, inquit enim rationalem animam videri alterum genus esse animæ, quoniam plus eleuata inuenitur a mistura elementorum, eo igitur quia plus eleuatur alterum, vt inquit, videtur genus animæ, non tamen in rei veritate afferit Arist. esse alterū genus animæ. Et huiusmodi expositiū multum literæ consona videtur cum enim Arist. vt Alexan. inquit, demon strasset in quibus potentiis palam ipsas non separari loco & subiecto, quoniam cogitativa, sensitiva & motiva nūc & in quibus dubium ostendit in eo tex. & inquit, de intellectu autem & perspectiva potentia vbi ly (&) non diversum secundum rem, sed secundum nomen. norat. q. d. de intellectu autem & siue alio nomine perspectiva potentia, nihil adhuc manifestum est sup. an separatur re ab aliis animæ partibus. apponit tamen id quod primo aspe ctu & in superficie videtur. d. sed videtur genus alterum esse animæ, & hoc solum contingere separari, sicut per pertuum a corruptibili, vbi illa particula (videtur) non existentiam; sed apparentiam ad totū sequens norat vt Ale. inquit: ita q; solus intellectus videtur alterum genus animæ, non tamen secundum rei veritatem a caduco separatus est, & sic Alexan. illum locum commentatur, vbi paulam ex his non esse acceptum rationalem animam esse in corruptibilem, secundum Arist. cum non afferat, sed appeareret absoluat. Ad secundam solutionem patet ex prima solutione, sensus enim non tatum corruptione corporis corruptibilis est, a quo dependet verum & corruptione organi, à quo in operari depēdet. Vult ergo Ari. intellectum non esse corruptibilem, quemadmodum sensus corruptione organi quia separatus est a corpore. s. organice, q; autem alio genere corruptionis corrumpatur, non dicit in litera Alexan. autem verbum id ad præparationem referit, vult enim Arist. præparatione animæ rationalis non corrumpi ad ipsius organi corruptionem, quia vt dicebatur priuatio nullo modo corruptibilis erat. Ad tertiam. i. 2. Arist. loquitur, cum verbo ambiguitatis. Alio aut̄ refert verbū Arist. ad intellectum agentem, qui sīm Ale. incorruptibilis est, ideo Arist. subdit nō oīs anima, sed in cellis sup. agens, oē nāc impolē forsitan. Ad quartam inquiunt, q; cū nō sit probabile rationalē aīam accipere esse, nisi immediate a deo. ideo Arist. voluit solam rationalē immediate a deo corpus, aiare, nec sequit̄ sīm Arist. creatio, qm̄ nō dicit alia, pductionem esse cōpositi, alterā rationalis animæ sicut nec in igne, & fornax ignis, sed illā aīationē corporis organici voluit esse productionem per se totius & per accidens animæ. Creatio aut̄ est qm̄ aīa se sola creare, &

post sīm instans naturæ, vel temporis infundere, ita. s. vt altera esset aīae pductio, altera & cōpositi, qui īgī ponit se cundā pductionē cōpositi, sine primā nō creatio, sed aīatio dici debet, & totū hoc ex The. verbis colligi pōt in. i. de aīa, ca. 23. vide. Ecce igitur qm̄ rationalis aīa sola deforis adueniat corpori Alexan. aut̄ voluit rationalē anima ex semine propagari verbū. Arist. aut̄ ad mentē. i. agentē intellectū refert qui nos intrat deforis per creationē intelligibilium in nobis, vt loco suo tangetur, & sic ex illo loco nihil cōtra Alex. capit. Ad primā rōnem minor falsa est, immo Linco in lib. de reflexione radiorum, ponit quosdam esse mōtes ita tpatos, q; hoīes viuunt tanto q; sibi vita displicer, ppter qd̄ se in fluūm efficiunt in quo submerguntur, & hoc quia vita eorū non plus duratura erat, dicā ergo aīam habere desideriū naturale ad semper, eē sīm q; pōt. s. in specie non sīm individuū, cū desiderium naturale sit ipsa res naturalis, sic apta, & nō ultra capax.

A d scđam dicendū, q; maior est vera, quādo in sui eēntia nō est cōpositū, neque alter, & materiæ cōponibile, vt perpicue videtur in forma ignis. Ad tertiam dicunt, q; posito q; Socrates nō cognoscit aīē immortalitatē, adhuc p republica morti debet se exponere ppter duo primo ppter momentaneū sibi bonū. secundo ppter maius bonū cōitati, bonum. n. cōe maius est bono ppter. ergo et si sibi simpliciter sit malū, quia tamen toti cōitati bonū, nō debet morte evitare, vt Arist. inquit, cū natura tm̄ per accidens curet de individuo sed de specie. Ad quartam dicunt minorem esse falsam, p secundā parte licet enim aīa non habeat contrarium, tamen debet inesse & cōseruari a materia, et compōsito, cuius est pars essentialis, vt dicūt.

Ad quintā debet maior intelligi sic: de esse simplici absolute, quod in se non habet cōpositionem, nec al. et, quē ppter cuius corruptionem sequitur & animæ rationalis admodum deus, modo & si aīa in se simplex sit & quē admodum & ignis forma, tamen alteri cōponibile est, interitus, & sic pater, qm̄ argumenta immortalitatē aīē probantia non cogunt. Quod autem, nec ad alteram partem argumenta valeant, iterū & ostendit ea absoluendo. Ad primū ergo potest dici, q; quando aliquid depēdet ab altero secundū suum incipere, ita q; sīm inceptionē eius, pducatur in esse cōpleto ex principiis illius tūc majora vera est. & sic minor falsa est non enim anima incipit a corpore. sic q; eius inceptionē dependeat a principiis corporis cū complemētū animæ rōnalis sit ex causa prima agente in generatione hominis, vt Alber. inquit in libro de origine animæ. Ad secundam maior debet distingui qm̄ ly (sīm essentialiam) potest capi duplicitate uno modo vt distinguuntur cōtra mediatum, & sic maior est falsa, stat. n. aliquid immediatē esse tale, & non necessario. Alio modo capit. ly (Secundū essentialia) Pro essentialiter, & per se: & sic omne tale sīm essentialiam necessario, & semper est tale, & sic maior est vera, & minor falsa & probatio minoris non cogit, qm̄ diffinitio non actum dicit sed aptitudinem, anima enim est actus corporis non aītu inherens sed potentia, & hoc cōpetit ei per se & semper, & sic argumentū nullū. Ad tertiam potest dici q; anima separata est pfectior se met unita, sīm, quid qm̄ ut sic cōuenit cū substantiis separatis: attamen simpliciter, & naturaliter, est pfectior qm̄ corpori vñitur. Cum tunc habeat esse naturalius, et sic tā separatio q; unio sunt naturales diuersimō de loquēdo. Ad quartā dicendū ut infra dicā hoc em nō p se generari. s. naturali generatione cū rationalē aīam vni ri māe sit quasi supra naturā, ut dicā, ideo & corruptionē nō est oī modo naturalis, maior ergo ē vera in corruptionē simpliciter, & oī modo naturali, ibi. n. totū corrūpis ppter corruptionē principii formalis, sed in corruptionē quasi supra nālis sufficit q; totū corrūpitur per separationem formæ a materia. Ad quintam potest dici q; maior debet intelligi de debilitata & fortificata per se, & nō per accidens, ut Auer. inquit in. i. de aīa, com. 7. uitutes n. sensitivū ferunt intellectui, qm̄ ergo instrumenta debilitantur agēs nō in se, sed in sui operatione debilitatur, & sic minor fal-

DE INTELLECTV

fa est. Et exemplum Arist. nō est contra me, sed ad oppositum. Ad sextā maior est simpliciter vera sed minor falsa: rationalis enim anima aliquā habet operationē sine corpore: vt illam scilicet qua intelligit entia separata, dictū autem Arist. verificatur de intelligere reū materialiū ex auxilio ageris naturalis. Immo etiā Auer. in cōmēto suo de anima ponit rationalis aīa aliquā operationē, ad quā corpus nō cōcurrat, vt operatio æterna, qua intelligit, le: & subhas separatas. Ad septimā, maior debet intelligi de genere p̄blīcā materiā, tōnalis aīa & sensitū sunt in eo, dē genere logico, immo sīm vīam istorū intelligētiae sunt in p̄dēcāmento subā, q̄o autē intelligat verbū Arist. alibi exposui. Ad octauā maior ē falsa: corpus enim cōleste habet virtutē curandī tpe infinito, & tamen nō mouet tpe infinito. Amplius, materia est æterna, & tñ non mouet sīm, sed id debet intelligi de virtute abstracta actu & potentia a materia, cuiusmodi sunt subā separatae, rōnalis aut̄ substantia est abstracta actu, attamē p̄t materie vniū & sic p̄batio Arist. nō est ad p̄positū. Ad nonā: dicendū q̄ aīa sensibilis in bruto est corruptibilis, in hoīe est æterna quādmodū rationalis cū qua est eadē, quād modū aīa cōtractū ad brutū est corruptibile, cōtractum ad celū est æternū, verū anima separata nō sentit lēm de sectū instrumentorū. Ad Hippocratē forte loquitur de virtute animali sita in organo, q̄ nō nisi per accidē ægrōt, vt dicitū est. Ad verbū Arist. dicendū q̄ loquitur de anima, quāe non separatur a materia, & ab organo, hāc enim destruitur destructione sensibilis & vegetabilis: sed derōnali, p̄bat ipse q̄ nō sic est in corpore, quare nō cōpet ei istae modus corruptionis. Quāe pro Alexan. inducebantur, nihil sunt: illā enim diffō dicitur analogice de animabus, sicut diffinītio figurāe de figuris, vt Arist. inq̄.

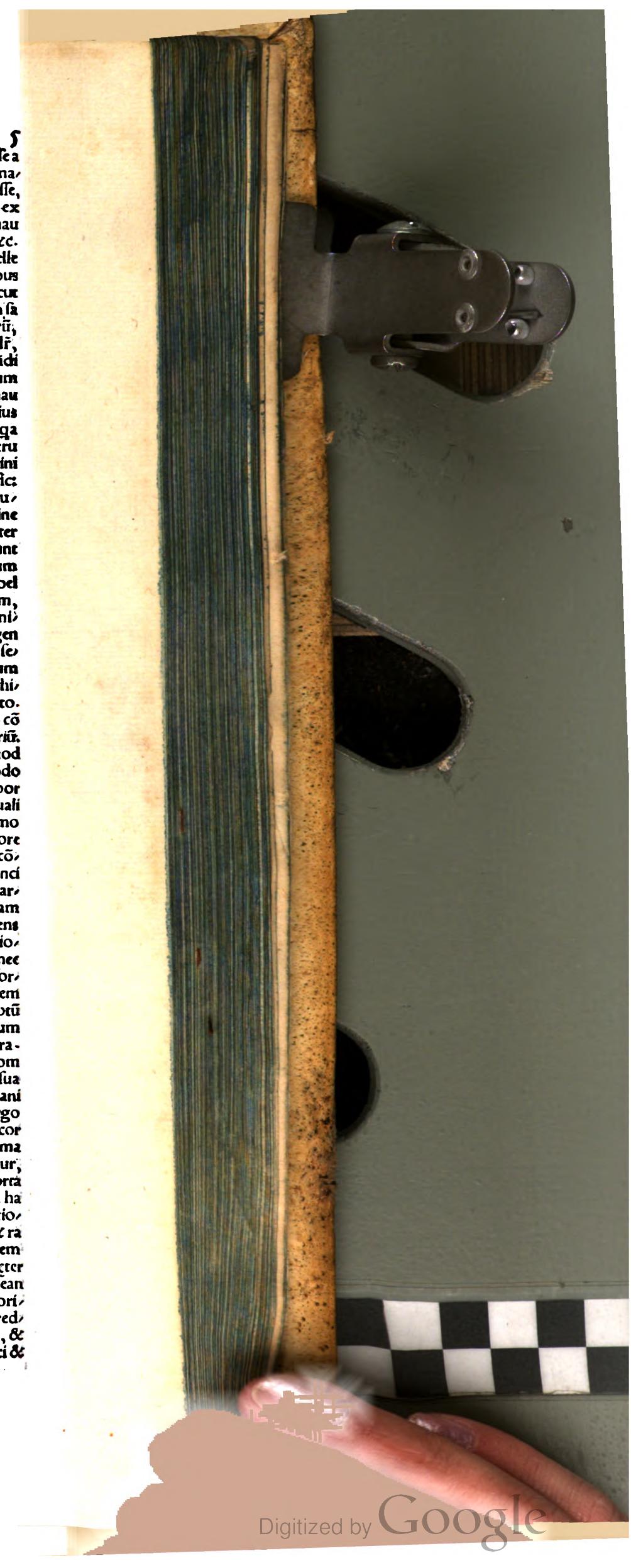
Qđ etiā scđ adducebat, nihil est, qm̄ similitudo claudit anima enim rationalis nō clauditur in numero sensibilium, & ideo exclusa est a tali modo fiendi. Id etiā qđ tertio inducēbatur Therni. verificatur de anima secundā, q̄ animatio dicitur, a p̄fīma cōsistente p̄creata. Auerrois aut̄ de cogitatiua, quē est vītīma forma naturæ Latinī de rationali quāe vītīma ortu est respectu vegetabilis & sensibilis, non tamen ab agente naturali, sed diuino procreata, vt dicam post, eodem modo & id secundi physicorū potest exponi: sīm diuersos diuersimode cōmentādo. Id etiā quod in 7 meta scribitur verificatur de partibus, quāe possunt manere in esse corporeo & loco, sunt cōta cuiusmodi non est aīa. Animā enim non p̄t manere in esse corporeo et loco sépāta à toto, et ideo id nō valēt. Ré liqua q̄ p̄ Ale. sunt inducta manifeste solūnt seip̄sis. Et qm̄ sapiens considerat vtriusq̄ partis argumenta, & solutiones eorū: iudicabit problemā de æternitate rōnalis aīa esse neutrū, vt dicunt licet fide omnino firmiter tenendū sit: q̄ rōnalis anima perpetua sit: vt inquīunt: hāc est horū sententia fideliter recitata, sicut in eorum libris inueni.

Impugnans opinionem istorum latinorum per rationes Platonis.

Cap. 8.

P Ace tātorum dixerim aīam nō extingui sīm extincione corporis non tñ fide teneo, sed etiā rōnibus demonstratiuis, ac p̄borū, & maxime Arist. confirmabo auctoritatibus, & post redibo ad sīm istorū, iudicans quid veri, quidq̄ falsi dicant, semper tamē cū tantorū pace ac rēuerentia loquar, nihil. n. plus mēti mēx in cōpōle dudū in p̄bia reperi q̄ aīam corporis morte mortē accipe hoc. n. nō solū dignū non est vt in scriptis relinquantur, sed nē excogitetur quidem inquit enim Alg. & cum homo erit vītīlus singit opiones, quas aīeo sēpē meditatur vt quasi ei fiunt firmāe: sicut Epicurus fecit: credens rationalem animāē extingui, p̄pter corporis extincionem, hoc enim vītīq̄ peccātū est aīeo q̄ quilibet abhorret ipsum, & vālde extraneum a natura nostra ac mente humana. Quod ergo rationalis anima propter corporis calum ipsa in mortem nō cadat sed post semper remeat demonstratioibus Platonici primo nitar probare

deinde aliorum rationib⁹. Sunt ergo Plotini, vt mihi videtur quatuor rationes. Prīma sumitur ex eo q̄ anima rebus caducis dominatur incitamentisq̄ corporis repugnare videtur. Secunda ex eo q̄ multa a corporib⁹ separata frequenter ē cogitat siue res ipsas attingat per se separatas siue separet ipsa. Tertia ex eo q̄ naturaliter æterna de siderat, ac sēpē æternorum fiducia negligit ipsa. Quarta ex eo, quia æternum colit deum virtū sempiternæ gratia. Prīma via sic componitur, nulla forma, quāe secundū se est causa p̄ncipalis & dominā suorum actuum corrūpitur secundum corporis corruptionem, sed anima rationalis est secundum se causa p̄ncipalis, & dominā suorū actuum ergo anima rationalis non corrumpitur &c. Major declaratur, qm̄ eo ipso, qđ corrūpitur erit dependens secundū esse, & essentiam ad corpus eo ipso q̄ dependet a corpore: operationes nō tantū erunt atīm, sed totius cōiuncti, & sic ex opposito majoris sequitur cōtradictio ergo vera est major scilicet q̄ id qđ ex se solo est causa & dñm suorum actuum nullo mō dependet ab alio: sīm esse & essentiam & hoc Plato vocat esse seipsum mouens: minor aut̄ perspicua est in artibus, & in oībus, quoī p̄t principiū operatiū est sīm intellīm & prudētiam, ad has nō operationes a natura non cogitur, neq̄ impellit. Alī p̄t deduci, & magis Platonice: nullus actus p̄p̄rius & specificus alicui principio est liberalior et abstractior suo principio. Sed in nobis experimur multos actus q̄ nulli virtuti agentis naturalis videntur subesse: ergo nec eorum principiū qđ est anima rationalis suberit potentia naturaliter agēti: & per p̄ns incorruptibilis remanet, maior plana est, minor declarat, qm̄ p̄äsentata fornicatione cōtinenti & castitate & si cōtinens inclinetur ad fornicationē, attamē eligit castitatem, quāe electio, nec celo, nec alicui virtuti naturalis agentis subest. Item post quascūq̄ demonstraciones nobis factas libere iudicamus & eligimus. Etiam concessum est in nobis adesse liberum arbitriū, quod nec subest agenti naturali corruptibili, nec æterno ergo principiū huius debet esse liberalius, & magis dominās agenti materiali & corporeo æterno propter quod Pro-læmens ait: sapiens, dominabitur astris: ergo hec prima via sumpta ex eo: q̄ anima est dominā suorū actuum & caducorum. Secunda via potest iterū duplīciter formari, primo sic: nulla forma, quāe per se sīlubū incorruptibilū & a materia separabiliū, nec in se, nec per dependeniam ad alterum est corruptibilis, detur. n. oppositum. Tūc igitur incorruptibile quod fuit in ea secundum esse, qđ habet in ipsa erit corruptibile, quod est contradicto. idē. n. est corruptibile & incorruptibile sīm esse, cū nihil corrūpat, nisi sīm esse: essentiae n. simplices non corrumpuntur, per hoc q̄ simplices essentiae sunt, sed potius secundum esse quod habent. Tunc minor, sed anima rationalis secundum natūram sui est subiectum incorruptibiliū, quāe vniuersalium, quāe secundum Alber. in libro de anima, & in libro de intellectu & intelligibili, vt sunt in anima sunt sine motu, & tempore, & incorruptibilia etiam secundum esse, secundum q̄ sunt in intellectu, aliter enim vībique & semper non essent, anima ergo rationalis nullo modo est corruptibilis. V el aliter & plus Platonice nulla forma, quāe recipit intelligentias separatas, sub ratione simplicis perpetui, & intransmutabilis secundum esse, & potestatem, dependet a corpore in fieri & in esse & cōseruatione. Detur enim oppositum cum omne quod recipit aliquam formam recipiat eām, secundum propriam ipsius recipientis potestatē, vt Boetius inquit, et in dubio testatur de calore solis in elementis, semine & aliis, id tale recipit sibi impressam formam corporaliter & materialiter. Tūc minor, sed anima rationalis recipit formam huiusmodi, vt notum est per se omnibus quod etiam potest cōfirmari, per id Socratis & Hermetis Trimegisti, cuius aīus fuit Prometheus p̄cipiūs p̄bs et stoicorū primus & pater, quādām fiunt verāe intelligentiae, quāe nō habet somni rationem, sed potius oracula sunt ab intelligentiis superius in intellectu animāē influxa, mō cōstat, q̄ talis re

ceptio non est nisi sicut cōformitatem aīae humanae, ad intellectus supernos, & non sicut aliquā dependentiā ad corpus, & ideo nec perire potest talis sūba talia recipiens ora cula corpore pereunte. Quare cōclude ut supra. Et super hac rōne fere oīs innixi sunt pī de anima intellectuali lo quentes, vt Alber. inquit, in loco eius. Tertia via sic deduci potest, nulla forma apperens & quārēs & inueniēs honesta, pīa, et religiosa, ad corpus habet dependentiā sicut fieri & corrūpi, dēf enim oppositū, cū honestū sit, quod sua propria & essentiali vi nos trahat: piūn etiam qd̄ sūa propria, & essentiali dignitate, nos allīciat. Et religio sit cura & scientia ceremoniarum diuinarū, si ergo apperēs de pendee a corpore, erit operās in corpe, virtus autē in corpore apperens, nō appetit, nec inclinatur, nisi sicut armoriā corporis, ergo id qd̄ appetit, est sicut cōueniēs cōiuncto quia oīs appetitus est inquisitio quāe per aliquid simile et conueniens perficī, nec vñq; aliquid appetit nisi per hoc quod est simile appetēti, dico autē simile, sicut id quod est in potētia sile ei quod est in actu, quicquid autem appetitur sicut cōueniēs cōiuncto, apperit sicut rōnem utilis vel delectabilis, qd̄ est cōtra diffinitiones pīi religiosi, & honesti. Huius signū est, nullū aliorū aīalium, pīter hominem: appetit quārē et inuenit aliquid honestorū, vel priorū vel religiosorum. Quod autē anima rōnalis sit talis tu experientia tua potes hoc sentire & hmōi ratio fundamētum accipit a Platone in Thimao, in qua Macrobius fundauit opinionem suam, de somno Scipionis, & quā efficax sit hāc ratio tu vides, & certe apud me tantā efficaciam habet quantā est possibilis haberi, qui enim conatur soluere hanc stultus erit omnibus patens. Quarta sic deduci potest, id cuius vna est analogia, cū deo, & cū intellectibus diuinis ad aliquid bonum optimū, sicut natu ram, nullā habet dependentiam ad corpus sicut esse, vel secundū operationē, detur enim oppositū, sequitur qd̄ ipsius & dei & intellectū separatorum nō est vna analogia, ad aliquid bonū & optimū, cum talis analogia, non possit esse, nisi sicut soliditatem, & operationē essentialē separata & perpetua, nihil cōē cū corpore corruptibili inquantū hmōi habentē. Sed rōnalis aīa hmōi, cuiuslibet enim intelligibilis, naturae, sicut naturā contemplativa sc̄elicitas est optimū sicut in Ethicorū, i. o. demonstratum est, sicut quorūcūq; est idē bonū optimum, sicut naturam habent vna analogiam ad id optimū percipiendū, quia vel sunt eiusdem speciei, vel eiusdem generis, vel ipsorum saltem est vna analogia ad boni & optimi illius proportionem, aliter enim ipsorum non esset vnum bonum & optimū sicut naturam hmōi ratio fuit tanta valoris, qd̄ multi pībi hac rōne facti sunt eremitæ. Vel aliter, id cuius essentialis operatio formaliter, ac essentialiter cōuenit cum operatione diuina, ac intellectū aeternorū, nullā sicut esse et operationem habet ad corpus dependentiā, detur enim oppositū, se quītū inēvitabilitē, qd̄ eius operatio erit sicut virtutes quāe operantur sicut harmoniam corporis, hāc autē operatio nec in genere, nec in forma cōuenit operationi diuinæ & intellectū separatorū. Sed aīa rationalis est hmōi, aīam rōnalem formaliter & essentialiter cōuenire operationi diuinæ & intellectū superiorum demonstratū est in lib. de aīa, ipsā n. non tū nō intelligit cum cōtinuo & tpe, sed et ea quāe sicut sc̄ip̄la intelligibilia sunt, hāc enim est eius operatio pīpīa, sicut enim lucis pīpīa operatio est lucere, sic et intellectualis naturae intelligere, qd̄ igit̄ rōnalis aīa dēū coliḡ gratia sempiternae vite, in quo cū deo, & aliis spiritib; cōuenit, & in quo felicitatur & analogatur deo, relinquitur ipsam non extingui sicut Platonem, corpore extincto, & si bene cōsideres hmōi rōnes, cūlibet hono ac pīteruo pībo sufficiēt nec ad eas potest solutio accōmodari, nisi aliqua fuga facta propterea ut monstretur ingenii solertia.

Ad idem est alia Platonis ratio, sumpta ex eo qd̄ rōnalis aīa est sicut artifex yteus corpore, & corpus velut instrumentū obediens ei, quā potest sic formari id quod est causa gubernationis & motus alicuius corporis, absque hoc qd̄ virtutem gubernationis & motus formā accipiat.

ab eo qd̄ sic gubernat & mouet, non dependet sicut esse a corpore illo, quia omne tale ex seipso est causa gubernationis & motus non dependens ab illo corpore sicut esse, & potestatem gubernandi, licet actus gubernandi nō ex pliceretur sine corpore, hēc autē patet in oībus, velut in nauis militibus gubernatibus æquos ciuitates, prīncias &c. Sed anima hoc modo gubernat corpus quando intellexualiter gubernat in omnibus virtutibus intellectualibus in quibus non gubernatur corpus nisi ratione recta, sicut in scientiis, vel ratione recta causarum primarū, sicut in sapientia, vel in comprobatione primorum principiorū, in quibus mouet sicut virtutem materialē quā intellexit, nullo enim horā accipit formam vel virtutē gubernandi a corpore. Ex hmōi ratio est etiā peripateticorū, et oīum dicentū aīam non esse perfectionē corporis, sed sicut nauis est perfectio nauis gubernatæ & motæ ab ipso, cuius forma gubernatiois sumit ab arte, nautica et nā a nauī eo qd̄ artifex non sumit formam operādī: sed potius per instrumentum ponit eam in operatione, & hāc ratio Plotini est in libro de immortalitate animæ licet nō sit posita sic: quemadmodum Albertus eam ponit. Hāc sunt argumenta quāe collegi ex diuino Alberto in libro de origine animæ, tracta. 2. capite. 6. quā uideas, quoniam breviter hic posita sunt, & sub strictiori formula. Post hāc sunt & adhuc fortissima argumenta Avicen. in. 6. naturalium particula quinta, quāe etiam inducunt Alga. Constatibel & plures philosophorum arabes, quorum potissimum, & brevius curauit accipere, quod potest sic ordiri. Si anima rationalis corruptitur aut corruptitur aliquo agente in ipsam, & corrupte eam, aut corruptitur per se ipsam, distantibus his quāe componunt eam, aut corruptitur si simplex est per potentiam materiæ, quāe machinatur ad maleficium, aut corruptitur corpore corrupto. Si primo modo oportet ut id sit ei contrarium, modo constat animam rationalem nullū penitus habere contrariū. Si uero. 2. modo erit utiq; composita ex contrariis, quod iterum omnibus uidetur absurdum. Si uero tertio modo quemadmodum elementa corruptuntur, tunc iterū oportet qd̄ habeat contrarium secundum unam vel duas qualitates, aut plures si sequimur Empedo. Si uero quarto modo, tunc sequitur qd̄ anima non est separata a corpore operationem & quanto minus secundū esse, sed est aut cōponibilis forma, aut uirtus operans in corpore ex principiis corporis ad esse deducra, & operans per corporis armoniam, & cum hāc sit autenticata ratio solutio, quam priores dederunt in capite p̄cedenti tanq; insufficiens relinquatur, non enim ut hic ratione patet, anima rationalis in esse & conseruari a materia penderet, sic enim nec esse, nec operari posset absque materia vt dixi. Item fortissime Plotinus arguit, quāe cunque eligentia ad eundem actum comparata eodem modo intellectum ac cōceptū contradictoriæ se habent omnino & penitus naturarum sunt diuerlarum, & hoc deducere superfluum est, sed rationalis anima, & appetitus sensitivus & corporalis comparata ad actum fornicationis comparata sub ratione sua uis & delectabilis cōtradictoriæ se habent, si rationalis anima fugiendo & appetitus sensitivus prosequendo, ergo omnino sunt diuerlarum naturarum, quare si corpus corruptibile rationalis anima aeternæ erit naturæ. Ultima ratio Platonis in Phedone sic a quibusdam compomitur, omne quod per seipsum, & sentit, & mouetur immortale, quod enim principium motus nō habet, nec finem habetur quia deserit a semetipso non potest. Sed rationalis anima per seipsum & sentit, & mouetur, ergo & rationalis anima immortalis. Aliqui cōtra hanc rationem inēcant dicentes argumentū hoc etiam muris aīalibus cōtradicte dare, cum & eorū animæ, & sentiant, & moueantur per seipſas. Propter qd̄ diuus Albertus in lib. de origine animæ rationem hanc format, & alio modo, & redidit ēā demonstratiue, vt tracta. 2. capite. primo patet, & ego in cōmento meo de aīa eam brevibus ex Iamblico & Plotini lenitentia ordinavi, & tu vide si opus est.

DE INTELLCTV

In quo iducuntur verba p̄horū i cōfirmatioē p̄dictorū. c. 9.

ET cum immortalitatē animae rationes tactae ostendat, & testimonii etiam veritas ad modo confirmatur ideo ea nō recusabo inducere in p̄tīmis Herines ab ægyptiis in deos relatus Mercurii nōmōne ait, & idem ex vtraque natura mortali & immortalī, vnam faciebat naturam hominis, eundem in aliquo quidem mortalem: in aliquid autem immortalē faciens, & hūc ferens in medio diuinæ, & immortalis naturæ & mortalib⁹ mutabilisque constituit, ut omnia vidēs omnia miretur. Adhuc Polites quidam apollinem milesium consuluit vtrū ne maneat anima post mortem, an resoluatur, respondit his versibus: passiones sentiens mortalibus cedit doloribus, curit vero solutionem humanam post corpus inueniet facile abiens a terra nūq̄ senescit anima quidem, quo ad vinculis corporis tenetur corruptiles passiones sentiens mortalibus cedit doloribus, cum vero humanam solutionem velocissimam post corruptum corpus inuenierit, oīs ē terra ferit, nūq̄ senescit & manet et aeternū. Amplius Cyrus maior moriens a Xenofonte introductus, hæc sibi inquit, nolite arbitrari mihi charissimi filii mei cum a vobis discellero nūsquā, aut nullum fore, nec n. dum erā vobiscum animum meum videbatis, sed cū esset in hoc corpore, ex his rebus quas gerebam intelligebatis, eundem igitur esse creditote, etiam si nullum videbitis, quod tribus signis eis suader. primus quia non tot honores clarissimis viris tota exhiberet vniuersitas, si nihil eorum animi efficerent, post mortem. Secundo quia omne quod in morte dissoluitur, in quoddam resoluti videtur, in quod aut animus resoluntur nō videtur. Tertio cum somniū aliquiliter morti simile sit & tamen animus diuinitatē a superis sentit, eo q̄a animus a corpore tunc soluit aliquiliter ergo cū animus totaliter a corpore relaxabit, maxime diuinatū cōiungens. His ergo signis cōcludit, quare si ita sunt: sic me colite vt deum. Rursum Pithagoras inquit migrare animas de corporibus vetustate ac morte confessis & insinuante se nouis receperit natis, & easdē semp renasci, mō in hoīe mō in pecude, mō in bestia, modo in volucre & hac rōne immortales esse, q̄ s̄e variorū, ac dissimiliū corporū domicilia cōmutent. Iterū Protinus stoicus, & Cleombrotus Ambraciensis, cū Platonis Phedonē audiūs, in quo aīa immortalis esse p̄bat, interfecerūt seip̄sos, vt de his imperiis obligata vita aīam redimeret, & sine corpore viuentes felicioribus contemplationibus ab intellectib⁹ diuinis p̄ficerent. Cū his Cleāthes, Chrysippus, Zeno, Empedo & Gato eternos animos credentes in idē cucurrerunt. Post hos & Cicero in Tusculanis inquit, fidēti animo si ita res foret gradier ad mortē in qua lummū bonū, aut nullū malum ēē cognouimus, & reliqua. Iterū doctissimus Soc. Archelai auditor, aduersus Simiā, sic inquit, pape o Simia q̄ difficile aliis persuaderem, hanc me fortunam haud quaç̄ aduersam extimare, quando nō vobis quidem id persuadere possum, quippe cum ipsi metuatis nō difficilior molestiorque sim in præsentia, q̄ in superiori fuerim vita, atque vt appareat deterior cygnis ad diuinandū vobis esse videor. Illi quidem quando se breui præsentiant morituros, tunc magis ad modum, dulcissime canunt q̄ anteā consueverint, congratulantes qđ ad deum sint, cuius erant famuli, iam migranti, atque & ego arbitror me cygnorum esse conlervum, eidemque deo sacrum, neque deterius vaticinium ab eodem domino habere q̄ illos, neque ignavius e vita decedere, hæc Socrates in morte quam ab Atheniēsibus accepit. Post hos & Plato in Thimao circa finem, inquit, necesse est omnino siquidem veritatem attingat immortalia diuina comprehendere, & quatenus humana natura immortalitatem assequi potest, eatenus hūc penitus immortalē evadere, nulla. v. immortalitatis parte dimissa, quin etiā cū semper diuinū colat, ipsumque familiarem demonem in se habeat ornatissimum p̄cipue beatum fore, hæc Plato. Itē Alpetragoras in principio suæ astrologiae de quo

dam p̄bo qui e vita decesserat loquens, inquit, locū aīa eius ēē inter sanctos in sempiterna gloria. Amplius, Pro laemeus in principio almagesti inquit, scientia stellarū in actionib⁹ & horiestatibus morū laudabiliū nō est necel sitas parua, immo nihil est magis adiutuans ad acuendos oculos mentis nostræ, & intell̄s ad confiderandū ea, quę operibus assimilant̄ diuinis, ppter subtilitatē & qualitatis & patuitatem arrogantiae & qm̄ ip̄la facit eū qui perseueranter eā inquirit hanc coelestē pulchritudinē diligere, & ducit eum ad perseuerantia diuini studiū, & coniungit eū ipsi, qđ anima simile est, ppter bonitatem formæ, & assimilat eum creatori suo hæc ille. Ecce q̄uo habetur aīa rationalis immortalitas, cū rotū hoc intelligat de anima post mortem, cum antea dixit, q̄ non est mortuus quem sapientia vivificauit. Item Constanhebenluge ait in libro de differentia spiritus & anima, spiritus a corpore separatus perit, operatio quoque aīa cum ipse separatur a corpore perit, ipsa autem fīm se hō perit & loquitur de spiritu corporeo, vt patet in principio libri. Adhuc Crispus Salustius in Cathilinaro, inquit, sed rīfa oīs vis in corpe & aīo sita est, animi īperio, corporis setutio magis vtimur alterū nobis cū diis, alterū cū beluis cōe est haber. Igit̄ corruptibile corpus cū beluis animū immortalē cū intelligētiis. Ex his & aliis fere infinitis p̄horū antiquorū sententiis haberi potest certitudo q̄ rationalis anima non extinguitur ex corporis extinctione nec marcescit animus corporis dissipato quēadmodum Epicurus credit.

In quo inducuntur verba ej veritates sententiarū Arist. in cōfirmatione supradictorū. Cap. 10.

ET cum inductae sint rōnes ac antiquorū auctoritates, quibus cōclūdīt rōnalis aīa immortalitas, supēst mō inducere verba Arist. ad hoc, & tūc declarabit: q̄uo mens Arist. vt dixi. Inquit ergo Ari. in. 1. de aīa. intell̄s aut aduenire vī & subā quādā esse, & non corrūpi, maxime enim corrūpetur vtique ab ea, quę est in senio debilitate, & reliqua. Ex hoc cōstat intell̄m esse immortalē, eo signo, quia maxime videre corrūpi ab ea debilitate quę est in senectute. Tunc autem ipsum non corrūpi ostendit eius optima at sublimior operatio. Absoluunt. & hoc dicentes ipsum nō corrūpi eo modo, quo organica forma ab excellenti obiecto corruptitur. Stat autē ipsum corrūpi alio modo. s. corruptione totius. Sed hæc solutio non videtur ire ad mentem Arist. quoniam statim postq̄ conclusit intellectus immortalitatē, absolvit. q. cur nō remanescimus post mortē, si intell̄s ipse mortalē est, cui respōdet & inquit, intelligere aut & cōsiderare marcescent alio quodā interius corrupto. Ipsum autē impalabile, Memorari autē aut amare & odire non sunt illius passiones, led huius, qđ habet id ea ratione habet, quare & hoc corrupto, neque memoratur, neque amat, non enim illius crant. l. communis, quod quidem destrūctum est. Intellectus autem fortassis diuinum aliquid & impassibile. Ecce q̄uo fōl. p̄dicta abscindit p̄bat enim intelligere corrūpi hoc syllō, oīs operatio alicuius qđ primo corrūpi ipsa corrūpi, sed intelligere & contemplari operatio alicuius, qđ corrūpi, qđ declarat eo q̄a intelligere non intell̄s est, sed colligati ex intellectu & corpore & hoc corrūpi relinquunt tanq̄ palā. Si igit̄ intell̄s immortalis simili nō p̄acciperetur in p̄posita auctoritate, iam. q. s. an intelligere remaneat ad nihil esset. Et quanto minus solo. Illa ergo glossa tñ superficialis est, & non ad rem. Et q̄ hæc sit Arist. mens Auer. in commento illius partis. l. 6. inquit incepit declarare q̄ intellectus materialis inter partes aīa, videntur esse non mobilis, neque accidere etiam, est enim nō generabilis, & nō corruptibilis, nisi fīm id in quo agit ex corpore, aut fīm id aī quo patit, quia habet instrūm corporale, quod corrūpitur per suam corruptionem sicut est dispositio in aliis virtutibus aīa. Itē Themistius ibidē capite. 25. inquit, uidetur intell̄s in tūs accidere, ut substantia quādā nec abolerit, aut corrūpi, alioquin maxime aboleret nr ab ea inualentia, quę

sene et uti contingit & reliqua. Præterea, 3. de anima inq. separatus autem est solū hoc qd vere est, & hoc solū mortale & perpetuum est, & quia quis posset dicere, ergo intelligere & contemplari remanet post mortem, cum et ipsi intellectus remaneat, soluit d. nō reminiscimur aut, quia hoc quidē impallibile, passiuus vero intellectus corruptibilis, & sine hoc nihil intelligit anima. Si ergo intellectus & dissipatione corporis marcesceret ad quid Aris. tñ laborauit in qñne cura nō reminiscitur, ois enim. q. vt in meta. 7. inquit Aris. supponit verum, & dubium querit, modo tenere animam corrupti sñm corruptionē totius, quæstio cur intelligere et considerare nō remanent oculosa est. Quod autem hñdī sic Aristo. mens Alexā & The. vide quos Auer. cōm. 20 il. lius partis narrat, & statim confirmabitur veritas. Rursum Aris. in 2. de anima inquit, & hoc solum contingere separari sicut ppter corruptibili, & hoc pōt duplicitate ab solui, uno modo vt Alexā. ait ibi Aris. nihil afferere certum loquatur cum ly (videtur.) Vel vt dicat intellectus separari, quia incorruptibilis est ab obiecto qñ aliae vires animæ lensilis marcescunt propter excellentiam obiecti.

Prima solu excludit Aris. per id qd subdit, reliqua autem partes animæ manifestum ex his qd non separabiles sunt. Si gitur Aristo. subdit in aliis esse certū non separari oportet vt quæstio de intellectu soluta habeatur. si ipsum ab obiecto vis solutus expressit & manifestauit intellectum esse actum corpis ergo verbum suum cadere debet supra iam dicto, & non supra id quod nondū dixit, esset enim exire terminos. Etiam argui pōt eo modo dixit intellectus separari, qñ per contrarium dixit alias partes aia non separari. Sed eas dixit nō separari, ppter eas esse virtutes in corpore. ergo per oppositum intellectus separari voluit per abstractionem a corpore. Hoc confirmari potest p verba Auer. ibi. cōmētis. 21. & 22. quæ nolo inducere, ppter breuitatem. Item prius formidatus est. d. amplius autem immanifestū si sit corporis actus aia, sicut nauta nauis. Hoc quidē relinquit, tanq; dubium ergo consonū id dubium aliqualiter esse solutum in verbis post, et per qns eā esse separabile, non ppter obiecti impotibilitatem, & hoc patet per verbū Ale. quod Auer. dicit ibi. cōm. 1. 1. ait. n. & nos loquemur de hoc, quādo loquemur de virtute rationali ecce qñ dubium id absoluendū relinquit in loco post dīcendo. Amplius principaliter in 3. de anima libro inq, necesse itaque, qm omnia intelligit, immistū esse, sicut dicit Anaxa. &c. Sed dices vt prius Aristo. nihil aliud vel le nisi ipsum separatum esse ab organo nec ipsum corrupti ppter organi absolutionē, stat tamen ipsum alio modo corrupti s. corruptione totius compositi, vt dictum est.

Hanc solutionē excludit Aris. per id quod subdit, sicut dicit Anaxa. vt imperet, hoc autem est, vt cognoscatur arguo modo, plus immaterialitatis requiritur ad hoc vt ali quid immateriale formā recipiat qd ad hoc vt id in formas materiales agat. Sed ppter primā Ari. cōcedit Anaxa. positionem, quāto igitur magis ppter scdm id cōceder. Item vbi intellectus a materia dependeret, & in ea concretus esset, sicut brutalis forma hoc solo a sensu differret quoniam sensus viceretur vt dixi corporis determinata parte virtus sit particularis, intellectus vero illa vel simili non viceretur. Cum sensu quoque in hunc modum conueniret, sicut enim sensus dispositionem haberet, qua in corpore existit atque operatur, sic & intellectus. Arguo mō, si ad saluādā immaterialitatem operationis ac virtutis operantis sufficit virtutē non esse organicam, ac propter eam organo non vti. Tunc calefactio, & vlt quelibet elitorū operatio inorganica esset, & vniuersalis ac immaterialis, quare quēadmodū ignis opera ppter particulariter & individualiter, quia in materia habet dispositionem certā, qua ad certū genus entis se extendet, sic quoque et intellectus. Et hoc rem ouer Aris. intellectus enim apprensio nō prohibet extraneum & obstruet. Quid in græco sic habetur, alienum nāque cum apparet, iuxta prohibet atque sciungit, quāli velic intellectum impediri ex illa dispositione, qua

in materia exi sit, pro intentione rei fōrince. Sed dicit rursus quipiam qd proximum receptuum operationis intellectuæ est anima tñ in intellectione operationis vero organicæ est congregatū ex potentia & organo. Nec & hoc evitabit ppter, quoniam licet hoc siluet operationem immaterialē manifeste determinatæ partis corporis, nō ppter hoc saluat, quin illa operatio sit ista, & particularis, quia est forme in materia existentis per certas dispositiones, quæ sunt ei necessariae, & pro esse simpliciter, & pro esse in materia. Adhuc vbi species visibilis esset tantum recepta in potentia primo, & nō organo nō esse esset & ista & singularis sensatio ergo causa vltatis non est, quia in forma recipitur tñq; in proximo receptu. Hoc & Themistius confirmat ibidē, capite. 16. inquit enim necessariū itaque est cū oia intelligat intellectus, vt omnia quoque potentia sit, hoc est, vt nullam spēm certam aut p̄cipiū habeat recte igitur Anaxogoras quasi somnabundus de intellectu uidetur sensisse, eum illum simplicem sincerum inter imperiūque diceret & reliqua.

Iterum lege cōmentum quartū Auerrois illius partis qd fere Themistium sectatur. Adhuc principaliter ibidem paulo post ait Aris. vnde neque misceri rationale est ipm corpori, qualis enim vltique fiet, aut frigidus, aut calidus. Sed dices qd ibi tñvult habere ipsum esse separatum ab organis, vt post subdit quo in stat ipm posse corrupti sñm corporis compositi dissipationem, vt dicebatur. Et licet verum sit Aris. ibi sic intelligere, vt in Themistio capite. 17. & Auer. cōmento 6. accipitur, tamē idem sequitur de intellectu, si ipse forma sit corporis a corpore dependens, non tantum quantum ad opus, imo quantū ad esse & fieri: qm eo ipso qd intellectus a mī pndet quantū ad esse & fieri, non inest materiæ nisi propter dispositionem certam, quoniam nihil dependet a materia in quantum materia, eo ipso qd a materia dependet per certam dispositionem erit operans per illam tantum, & non per aliam, eo ipso qd erit operans per illam, & nō per aliam erit organicus, hæc enim mō oēs peripateticiloquunt de organicis virtutibus, ut constat in uerbis illorū in piciendo. Ergo eo ipso sit stanti, ipsum esse qualēm relinquitur. i. per certum genus qualitatis agere vt Thēmi. & Auer. exponunt. Iterum principaliter Aris. in perigenelos secundo inquit, in cōueniens aut & si anima ex elementis sup. sit, quēadmo dū empe do. aut vnum aliquid eorum, quemadmodū Democritus, qui ignem eam dixit esse. Cuius rationem reddit sub forma interrogationis. d. alterationes i. operationes enim animæ qñ erunt. verbi gratia musicum esse. & rursum, si non musica, qñ erit, aut memoria, aut oblio, & tunc concludit, palam autem qm siquidē ignis anima, vt sup. Democritus inquit, passiones erunt ei quecūq; ignis, secundū qd ignis, si autem anima erit quoddā miscibile. i. in corpore mixto permanēs opera erunt eius corporalia, huius autē nulla operatio corporalis ecce qñ plane Aris. ex eo quia nullū opus proprium animæ est pbi. cum ac individualis, & corporale, ipsam, nec ignem nec in elementis consistente ait esse. Quā auctoritatē nec Ale. nec aliquis illius sectator poterit persoluere, & tu videas cōmentum. 45. illius & relinquitur tibi in hoc certitudo.

Præterea principaliter Aristote. 16. de animalibus regulam ponit capite. 10. d. quorum enim principiorum actio est corporalis, hæc sine corpore inesse nō posse certū est. verbi gratia. ambulare sine pedibus. Tunc ex loro a contrario, qm aliqua operatio nō est corporalis principiū illius, nec est, nec esse potest cū corpore, vt etiā ibidē ostendit & ipse, & qm aia principiū ipsius, nec a corpore, nec ab aliquo corporali habet, tunc nec finē, & cōplementū. ergo omnino positio horū contradicit Aris. Amplius hoc idem. & Auer. in. 3. de anima lib. cōfirmavit. d. et uniusaliter ista intēcio animæ est per vera fundamēta & in ppositionibus probabilibus quæ dāt animam esse vltūq; s. mortalē & non mortalem, probabilita autē impōle est vt sine falsa sñm totū, & hoc apologizauerunt antiqui, & in reprehensione illius oēs leges conueniunt. Et quando hæc

DE INTELLECTV

funt modo dicta, supereft mō colligere qd verit qd falsi: posteriores Ale. dixerunt. Quādo ergo dicunt aiam rōnalem esse nouam in corpore nostro, & imēdiate a Deo sublimi verum dicunt; & in hoc non infisito propterea qā infra immorabor, qñ dicunt Arist. in hoc quæstio eē am biguum, ex his quæ hoc capite induxit patet Arist. verba immortalitatē innuere ostn & sine dubio, qñ etiam dicunt problema esse neutrū hoc quo vterq modus opī nandī habeat motiua p̄babilitia: constat non tm aīe rōna lis immortalitatē esse fide creditā, īmo et rōnibus & demrō nibus a posteriori & a priori, quas reliq, cū eas apponat Auic. in. 6. naturaliū parte quinta. Ultimo dixerunt rōna lem aiam ad corporis corruptionē dissipari totius factā tñ immediate a deo, nō per opus creationis, sed per aīationē ipsam, vt dictū est. Et hoc nec mihi cōsonat, qm eadē potētia formā extrahit ad eē: qua reducit sī nō esse, sī fundamentū peripateticorū, mō tñ diuerso, quēadmodū. n. nautæ p̄sentia cā est salutis, sic & absentia cā erit submersiōnis nauis, quēadmodū Arist. inq̄t in p̄bica auscultatione ergo si rōnalis aīa desinet esse p destructionē toti, oportebit vt in potētiā māe redeat nisi annihilef, qd inconsūtū debitur p̄bis. quare sī in potētiā māe redibit ex ea extra actus erit, quare non erit forinsecus, & a deo in corpe aduentiēs. Præterea si rōnalis aīa desinet ad corporis destructionē, tunc sine dubio ipsa, & in esse, & in cōseruāri, a mā, depēdebit, et qñ forā fuerit depēdes i eē et i p̄seruari a mā sine dubio deducta erit ex ei posse cū eā nō excedat, & rōnalis anima cōtinebitur in semine, cuius cōtrarium dictū est, ex verbis Arist. in scđo de ḡnitione aīalī capite. o. pr̄dīcto. Ex his perspicuit remanet quāta sit p̄biā v̄tilitas, cū ex ea non tantū rōnalis anima īmortalitas sciri possit ex verbis Arist. verū & aliorū antiquorū, & demonstrationib⁹ apertis.

In quo inducuntur qōnes The. cōtra Arist. in signo quo probat aīe rōnalis immortalitatē. Cap. I. I.

Sicut in p̄cedenti capite diximus Arist. p̄bavit intel's immortalitatē, hoc mō, si intell's mortalitatis eēt ad corporis mortē, ipse maxime debilitaref in senectute, sed q̄ non debilitetur ostendit Arist. vt The. credit per locum a maiori, sic, magis v̄ debilitari sensum in senectute q̄ intell's, sed q̄ sensus nō debilitē signo ostēdit, qm si sensus acciperet organū iuuenis non minus videret, & hoc significat sensum in le nō esse debilitatū, sed organū, quanto ergo minus intell's debilitabitur per seipsum. Sed ad hoc līgnū The. in primo de aīa capite. 25 multas adduxit qōnes, & inquit in his verbis primū, cōtinuatio & series ipsa sermonis dubōnem habet, cū enim id ageret atq̄ vellet adūcerē, ne moueri animus videretur, nihil attinebat hac intentione intellectum substantiam esse quandā quæ intus accederet nec aboleretur, est ergo prima quæstio circa sermonis cōnexum, qñ Arist. incepit disputare an rōnalis aīa sic moueat an non. Ad hanc qōnem imperit nens erat ostēdere intel'l'm esse subām quandā quæ intus accederet, nec aboleretur. Deinde cōtra Arist. induxit & scđam. q. & inquit, nec erat ratio q̄ obre hoc loco de immortalitate anima īdisputaret, quia neq̄de reliqua anima vtrum mortalitatis esset hac parte agitabatur sed solum id in quæstione erat moueri ne an non moueri intellectus posset. Est ergo secunda quæstio de irrōnalitate loci, hoc. n. in loco nō decebat qōnem mouere de intell's perpetuitate cū hmōi quæstio supponat diffōnem anima īrōnalis, & etiam ad propositam qōnem, vt dixi cōnexum habere nō videtur. Mouit & tertīa. q. et inq̄t, deinde in eo quoque verba illa calūnsam sustinent, q̄ rō qua intell's incorruptus & immortalis asseritur, videtur idem in sensu polle re, atque ita illum quoque ab interitu vendicare, immo vero si diligenter aduertas fere hoc egisse Arist. cōperies, vt sensum quoq̄ esse immortale ostendat, si aboleri inq̄t intell's posset maxime id ab inualentia futurum, quæ in se nectute continget, tunc vero accedit ecōtra id qđ in sensu cernitur, nā si vti posset senex oculo iuuenis videret

ut iuuenis, ex qbus verbis talis rō necit, quēadmodū sensus nō patitur laboratibus senio, & fatigentibus instrumentis, Itā necq̄ intellectū pati interiore illo affecto collabefactoq̄ neque in sensu solo perstat, sed p̄gredit v̄lra, quare inquit senectus non eo sit q̄ anima quicq̄ sit paſla, sed eo q̄ id in quo anima continetur lacessitum oblaſtumq; est, quemadmodum temulentia et ægrotatio, hoc si ita ē, vegetatrix anima eodē modo quo mens impatibilis efficitur perindeq̄ immortalis. Est ergo tertia quæstio multū difficultis nam Arist. arguit per locum a maiori, & fundatur argumentum suum in hoc, q̄ sensus in senectute non debilitatur, propter signum positum, argumentor mō vt de intellectu arguit Arist. Si sensus esset corruptibilis debilitaretur in senectute sed Ari. probat signo ipsum nō debilitari ergo sensus erit incorruptibilis. Et postq̄ mo uit has tres. q. circa id signum Arist. alias adducit ad aliud Arist. verbum, dixit nāc Arist. intelligere aut, & cōsiderare marcescunt, aliō quodā interius corrupto, ad qđ The. inquit, tertio subit quærere, quale nam instrumentum id sit qđ tam etiā interius corrumpatur. intellectū tamē impatibilem permansurum dicat, est ergo quæstio prima, qđ intelligat Arist. per id interius corruptum quo marcescō & intelligere & considerare marcescunt. Scđam etiā induxit ad idem & inquit, qui possit similitudinem, aut proportionem habere cum corporalibus instrumentis, iā vtrum id homini, an aliis quoq̄ animalibus habeat, est ergo scđa quæstio, an id interius sit pole haberet ab alio genere animalium, an sōlus homo. Tertiā adhuc dedit. q. & inquit, age vero si latentiore aliquo interioreq̄ instiō intellectus v̄tatur, quærenda ratio est, cur nō coueniat animam sensualem separatam ab instrumentis putare, nō n. ad constituant differentiā sufficit dicere intellectū instiō interiore v̄t & cōdito, sensum exteriō & prompto, est ergo tertī qōnis sententia, si ad hoc vt homo differat ab alio animali, verbi gratia, leone, nō oportet intellectū esse formā corporis perficiēt, sed vtentem corpore, tanq̄ instiō, vel aliquo corporis, cur etiā sic non dici potest de sensitua. s. esse formā separatam, & non dare esse corpori pfectiue, sed tñ esse formā vtente corpore cū & hoc salvabitur differentia, quemadmodum & in rationali salvat & hæc quæstio est pulchra quæstio. Post dat quartā. q. circa illa duo uerba, intelligere, & cōsiderare, seu cognoscere, vt litera habet Themistii, & inquit, quia vero Arist. modo verbū hoc intelligere modo id cognoscere v̄sur pat sit noscenti hæc studium scire quid inter sit: cui respondeat & inquit an intelligere est simplicē terminos corporeū, cognoscere terminos cōplexos iungere, aut dividere. Et qñ hoc dixit mouit. q. optimā & inq̄t, tū quo quæ succedit quæstio v̄ra pr̄stantior virtus, eane quæ appellations simplices p̄cipit, an ea quæ perceptas ad cōplexū cōiunctionēq̄ reuocat. Est ergo quæstio an virtus apprehensiua simpliciū si p̄stabilior virtute apprehēdente cōposita, & factiua cōplexionis, an ecōtra. Et p̄ vtraque parte arguit, & inquit, videri posset alicui posterior hæc maiore uī esse argumēto de artibus capto, nam simplicia cognoscere ligna & lapides nullius est artis, sed connectere & cōponere. Ex hoc patet q̄ cōpositua nobilior erit cū opus id sit artis. Tunc arguit ad oppositū. d. tñ contrariū est, q̄ quidem neq̄ difficile demonstratur, nam cū in cōplexu modo veritas modo falsitas ueretur, intelligere nō nisi vere possumus cognoscere etiam false: ergo argumentū virtus in cuius opere cadit. qñq̄ veritas, qñq̄ falsitas, ignobilior est virtute, cui id nō accidit, minor aut additur & patet. Secundo arguit. d. p̄tēra intelligere est tanq̄ circuire lustrareque rem, & circūspicere, nec accedere, eoque imbecillitas quædam intentionis monstrat, quælis differentia inter clariores oculos hebetioresq; habet, ecce scđm argumentū qđ patet. Et inquit The. hæc sunt quæ de verbis illius vocari possunt in dubium, defensiones solutionesque in aliud tēpus differre commodius est quo se quoque nobilissimus philologus ad pleniorē discussiōnem sustinet ac referuat, nam hoc loco causa discernendī magis

magis disputandi diligentia: quam cum sententia aut fiducia decernendi disseruit. Istae sunt quæstiones Themistij, quas ut vides insolutas nobis relinquit, nec inuenimus solutiones in aliquo loco suæ paraphrasi, ut patet legenti illam. A liam dederunt ad Arist. q̄onem exposito non minoris dubij, & potest sic ordiri. Si sensus essent corruptibiles maxime in senectute debilitati essent circa moralia obiecta, modo Arist. ostendit in 1. ethic. sensus esse maxime fortes circa moralia obiecta in senectute quam in iuventute. Quod si dicas id esse ex habitu acquisitum, non autem ex natura illarum potentiarum, ut Arist. ostendit, in 2. ethic. & ego a pari dicta intellectum esse in senio debilitatum sicut naturam, uerum propter exercitium ac habitum fortificatur, multo n. maius erit exercitium ad fortitudinem conferens q̄ naturalis debilitas, & sic non tolletur intellectus mortalitas ex illo signo. Quæ ergo & quot sint quæstiones accidentes ad Arist. ex his cuiilibet perspicuum erit, ac et alias multas poterit addere.

In quo soluuntur quæstiones Themistii ad

Aristot. Caput. I 2.

Quæstiones Themistii omnes una solutione dis solui possunt. Ex posita litera illa, potest autem litera Arist. tripliciter legi, uno modo quo eam legit Themistius, & sic q̄ones reputo difficilis solutionis immo impossibilis, ut videnti expōnem eius constat. Secundo modo potest exponi, vt expositores latini co nantur exponere, & sic quodam modo omnes q̄ones absconduntur, dicunt ergo Arist. p̄bare quatuor rōnibus animam non moueri, & loquitur de rōnali, qm̄ ut Ari. dicebat nunc quidem n. dicentes et querentes de aia de humana vñr solum intendere, ubi Platonem innuit, sicut Expositores, dicebat autem Plato animam esse numerū seipsum mouentem. ideo Arist. ostendit rōnalem aiam non moueri; quatuor rōnibus, & q̄ hæc sit Arist. intentione Arist. ostendit in sua recapitulatione, ait enim q̄ quidem igitur nō potest moueri aiam manifestum est ex his si autem penitus non moueat manifestum qm̄ neque a seipso, ecce q̄no innuit se probasse animam non moueri, dico ergo q̄ Arist illo tex. (intell̄s autem videtur) apponit quartam rationem: & sicut latinos sic componitur subiectum motum, s. memorie & reliquorum animæ operum debilitatur uel natum est debilitari propter illa opera. Sed intellectus non debilitatur; nec natus est debilitari, cum non sit natus corrupti, sed organa ipsa debilitantur uel nata sunt debilitari. ergo intellectus non est subiectum horum: sed organa coniuncta intellectui, huius sylli minor duas habet partes, ut vides, primam apponit Arist. d. intell̄s autem videtur substantia quædam existens. i. stabilis, & non debilitabilis & non corruptibilis hæc est prima pars minoris, probat autem hanc minorem hypothetice per locum ab opposito consequentis hoc modo sup. si intell̄s corrumperetur maxime corrumperetur ab ea, quæ est in senio debilitate, huius hypotheticæ tacuit antecedens & expræssit cōsequens destruit autem consequens, sed sup. intell̄s in senio nō debilitatur, immo perficitur magis, ostendit autem quomodo debilitatur aliqualiter. d. nunc autem fortassis quem admodum in sensitiis accidit. s. ipsas potentias debilitari p̄ lapsum organorum, non propter potentias in se, sic & intell̄s: q̄ autem id sensitiis accidat ostendit. d. Si enim accipiat senior oculum iuuenis videbit utiq̄ sicut & iuuenis, & ex hoc uult habere defectum uisus esse ex defectu organi, & hoc concludit dicens quare senium non est in sustinendo aliquid animam, sed est in quo, id est organum, quod confirmat per simile in ebrietatibus & infirmitatibus, & patet oppositum consequentis ex quo oppositum conclude antecedens, & est propositum. Post in textu sequenti ibi (intelligere autem & considerare) ostendit secundam partem minoris. s. ex debilitate organi esse lapsum intellectiæ operationis, & sermo

eius patet. Ex hac explanatione soluuntur q. prime tres Themistii, patet n primo q̄no ad propositum cōtinuantur textus cum habeat cōtinuationem ad p̄cedētem, p, ut est quarta rō cōtra Plato. Patet secundo q̄no rōnister interseruit de intell̄s immortalitate, put ex eo retinuitur ipsum non esse subiectum motus fuit enim id prima pars minoris, ut vidisti. Tertia uero q̄o facile dis soluitur, qm̄ ibi Arist. nō loco a minori probat intellectum corrupti: sed signo sit v, sensus non debilitatur, ergo nec intell̄s, & hoc modo nō habetur ex litera Arist. sensum esse perpetuum. Sed arguis ego probabo sensum ei se perpetuum, qm̄ si nō maxime debilitatur in senio, sed nō per Arist. debilitatur, ut patet, sed organum. ergo sensus sicut se perpetuus est. Dicendum q̄ adhuc dīa est inter intellectum & sensum, primo quia & si sensus nō debilitetur sicut se, est tamen rōne organi per se debilitabilis, intellectus autem nec per se nec rōne organi debilitari potest licet operatio sua non uidetur perfecta, in se tamen debilitabilis nō est, nec per se, nec rōne organi. Secūdo qm̄ sensus est solubilis rōne organi, intell̄s autem nō, ut constat ergo debilitas sensus est altera, & per cōsequens nō sequitur sensum perpetuum esse, oportet enim addere non debilitatur in senio per se nec per accidēs, sicut propriam essentiam. ergo æternus, cuius minor uera est de intell̄i, quæ autem falla est in sensu. Et per hoc idem absoluti potest & ultima q̄o, q̄ Expositores dederūt, & si sensus nō debilitetur ab obiectis moralibus est tamē debilitabilis, q̄ nō est uerum de intell̄u, nec enim est debilitabilis, nec debilitatus intell̄s ab obiecto cōtūcūq̄ excellēti. Potest & textus alio modi exponi, ut Auerrois uidetur innuerere in cōmento illius partis, q̄ cum Arist. p̄posuisset ostendere ad Platonem aiam rōnalem nō moueri, & ostendit eam non moueri motu alterationis, nec motu augmentationis, nec motu locali, opus erat ostendere eam non moueri motu ḡnōnis & corruptionis, & hoc est ostendere eam nō esse generabilem & corruptibilem. ostendit ergo eam nō esse generabilem neq̄ corruptibilem, & tunc duæ primæ q̄ones absolutæ sunt ex cōtinuatione commenti. Tertia uero remouetur ex intentione partis. Arist. ergo intēdit probare intellectum esse inorganicum, & inde habere uult ipsum esse separatum a mā, id enim inorganicum & a mā separatum in cognoscitius potentias, ut patet in p̄gressu commenti. Organicam autem uirtutem esse potest dupl̄ probari, primo quando debilitatur in senectute ex organi debilitate, ut sit in oculo seni, secundo q̄ nō debilitatur, sed debilitabilis est rōne organi. Primum sit semper in sensu exteriori. Secundum in sensu interiori, corruptitur enim sc̄pe imaginatio ex forti imaginatione: tunc potest syllis componi sic oīs uirtus corruptibilis & organica est debilitabilis uel debilitatur in senectute, sed intell̄s, nec debilitatur, nec est debilitabilis ergo intell̄s, nec organicus, nec corruptibilis, & sic remouetur tercia q̄o Themistij & ultima, & series textus patet & necessitas partis. Verum Auerrois in fine commenti. d. dicere uidetur id esse signum probabile, & non demonstrativum, & sic iterum q̄ones illæ tertia. ultima remouebuntur. Post hoc facile reliqua quatuor q̄ones soluuntur, prima quidem, qm̄ intellectus & sensus hoc discrepant: ut Simplicius ait in 2. de anima qm̄ sensus organo utitur partiali, ut oculo aure & sic de alijs, intell̄s autem toto corpore utitur, ut organo, quæ admodum nauta utitur n̄ uii tota, ut organo, manus vero thymone tantum &c. Et ex hoc patet quid sit organum intellectus sicut peripateticos. Secunda uero soluitur: quoniam ut Arist. ait in 2. de anima, & propter hoc in corpore huiusmodi, & non sicut priores in corpus aptabant ipsam, nihil definites in quo & quali, & uerae cum non uideatur accipere quodlibet contingēs.

Et ex hoc secunda q̄o persoluitur, hæc enim anima. ideo utitur toto corpore pro organo, & nō anima bralis, qm̄ hæc est huius naturæ, ut sibi limitet tale corpus & nō aliud, & hoc non potest reduci ad causam aliam

Sueſt. de intel.

B

nisi ad animarum naturas, & proprietates, ut constat Aristotelem fecisse. Tertiā q. absoluere possumus duplicitē vno modo s̄m positionem Themistij, quam exp̄s̄it capite. 23. illius primi, vt dicamus. s̄ hominem non intellectū distinguī ab animali bruto, tanquam per differentiam sumptam a parte, sed per animationem p̄ priam, quę ab intellectu penderet, quemadmodum illuminatio a luce, & hanc animationem Auerrois cognitiam credit esse, de quo alias. Vel dicamus s̄m veritatem nostre fidei rationalem animam dare specificum est se corpori, & nō tantum corpori accommodari, ut motor & utens verum ut forma, & perfectio, ut suo loco declarabitur. Et quando sic secundo modo diceret patet differentiam esse ab anima rationali, & non a sensitiua: eo quia anima rationalis propria est homin's forma nō sic sensitiua. Id uero quod dedit Themistius in qua ratione absoluendum est, vt ipse dicit magis. s̄ dignam esse intellectiuam partem ipsa compositiu & diuisiu, propter rationes ad oppositum, quas inducit. Potest autem & addi tertia, quam Auerrois addit in. 3. commentis proprijs, qm̄ intellectio simplicium propria est substantiarum separatarum a materia, compositam habentium materiam, ut constat. Quod uero in oppositum dicebatur non est ad propositum, qm̄ non refertur ad idem, cognoscere enim ligna proprium est exteriori sensui, sed componere, p̄ prium est interiori: & id nobilis erit per accidens, sed si esset eiusdem partis cognoscere, & intueri, esset forte prestabilis componere, & ipso artificiali ordinari. Ultima vero quæstio absoluta est ex his. Quomodo quidem igitur non concludant Themistij rationes ad Aristotelem ex his manifestum utique fiet.

In quo compleetur declaratio erroris opinonis Alexandri. Caput. 13.

A Verrois in de anima tertio digressione magna contradicit Alexandru, & uidetur mihi q̄ prima eius ratio debet componi per impole hoc modo. Si minor demonstrationis Arist. exponatur de præparatione: ut Alexander opinatur, tunc præparatio non tantum intellectus, immo cuiuscunq; formæ materialis, esset nec corpus, nec uitus in corpore: & tunc demonstratio non esset propria ipsi intellectu tantum, & si esset propria intellectui, cur & quibus uerbis demonstrationem præparationi intellectui appropriauit. Secundo obiicit Auerrois in hunc modum erat syllagmus Aristo. Omne recipiens debet esse denudatum a natura recepti. Sed intellectus est recipiens omnes formas materiales, ergo & reliqua. Minor itaque habet hoc prædicatum recipiens, tunc querit pro quo supponit subiectum illius minoris, uel pro præparatione, uel pro ipso subiecto, id est intellectu præparato, non pro præparatione, qm̄ esset sensus, præparatio est recipies omnes formas materiales, hic vero sensus falsus est, qm̄ recipiens in aduentu recepti manet, præparatio autem, id est priuatio non manet, ergo illa priuatio non recipit. Verificabitur ergo minoris prædicatum de subiecto ipsius præparationis: qui intellectus est in se, et sic habetur propositum, hæ ergo due sunt rationes, quibus Alexandro contradicit Auerrois quantum ad illam solutionem. Postmodum obiicit contra secundam propositionem, quam ei imposuit. I. q̄ intellectus est factus ab elementis potestatis, & induxit entyphema in hunc modum. Intellectus est factus ab elementis sine motore extrinseco, ergo intellecta in actu sunt facta ab elementis sine motore extrinseco. Inquit enim sic, & ista opinio in virtutibus animi comprehensiuis si est s̄m q̄ nos intellexerimus est falsa, & reddit rationem. d. a substantia enim elementorum, & a natura eorum, non potest fieri virtus distinguens, aut comprehendens, quoniam si esset possibile, ut a natura eorum, & sine extrinseco mo-

tore fierent tales virtutes, tunc esset possibile, ut postrema perfectio, quae est intellectua, in actu esset aliquod factum a substantia eorum, ut color, & sapor sint, & dixit. Si est s̄m q̄ nos intellexerimus &c. Quia ut declarau in positione illius, non erat ita stultus Auerrois q̄ hoc crederet esse mentem Alexandri cum Alexander uidisset Arist. 2. physicae auscultationis in quo antiquis contradixit: dicētibus formas fieri ex necessitate materiali, ideo Auerrois non obiicit Alexandro nisi hypothetice, s̄ si sic dixisset. Potest autem Auerrois enthymema primo deduci per locum a maiori sic si anima intellectua quae est diuinissima substantia, potest produci virtute elementorum, & intellecta in actu, ut intellecta in actu, sunt inferioris gradus ad ipsam animam, multo facilius possunt produci ab elementis, quare si intellectus ab elementis effluxit de facto, et intellecta de facto effluixerent. Aut potest, & secundo modo deduci, ut in commento meo de anima deduxi, quod tu uideas si placet.

Vltima ratio Auer. ad Alexā. est ut dicit, & ista opinio est similis opinioni negantium causas agentes, et nō concedentium nisi causas materiales tantum, & sunt illi qui dicunt casum. Et intendit q̄ si esset ut Alexan. finxit, tunc formæ essent de necessitate materiali, & non ab agente extrinseco: & sic formæ essent sine motore & vlt qui liber effectus sine agente, quod in. 2. physicae auscultationis est improbatum. Ex his relinquitur q̄ dicentes rationalem animam incepisse & dissipari ad corporis extincionem, quemadmodum Alexan. Auempac Episcopus, & alii antiqui omnino errauerunt. Post hęc Albertus in libro de origine animæ tractatu. 2. capi. 1. narrata opinione Alexan. contradicit ei quatuor modis, s. ex exemplo eius. Secundo ex uerbis Platonis stoicorum ac peripateticorum. Tertio reddit ipsum contra se. Quarto arguit directe contra positionem eius.

Ego autem ex his quatuor accipiam duos, primus ergo modus erit data Alexandri positionem, tunc ab intellectu agente, qui propria causa est in tota natura nulla inducitur forma, quae aliquid similitudinis habeat cum ipso in separatione, & hoc uidetur absurdum. I. q̄ omnia principia agentia in generatione aliquid similitudinis in generato cōequantur, et id principium quod omnibus prius ac excellentius est, nihil omnino suæ consequatur similitudinis. Secundo pōt sic componi ratio ad Alemand. nulla forma corporalis mouet in suis materiis, & corporibus, in quibus sunt a motu locali de loco ad locum, declaratum enim est in. 8. physic. omnium talium corporum: quae tales habent formas motum esse a generante, aut remouente prohibens. Sed omnes formæ animalium mouet motu locali de loco in locum per se in materiis & corporibus animalium ergo h̄mōi formæ nō possunt esse corporales. Et h̄c rō potest confirmari, querentes enim ab isto dicimus, si anima sua non est nisi forma armonica a quo nam mouetur corpus. Si. n. dicat æqualitatem illam cōplexionis mouere corpus s̄m locum: queramus a quo immoto s̄m locum procedit ista motus, cum omnem motum oporteat ab aliquo immobili procedere. Amplius æquale in complexione pōt moueri pcessu, & etiam æquale mouet, ergo id est erit mouēs & motum & breuiter iste non potest saluare motum pcessuum anima'is. Ultimo ad Alexā facit rō Aris q̄ ad Empe. induxit in. 2. de aīa, oñdit. n. Empe. nō posse saluare motum aggenerationis & inquit Aristo. adhuc aut̄ quid est continens in contraria quae feruntur ignem, & terram, distracthentur enim nisi aliquid sit prohibens. Si uero erit hoc est anima & causa alimenti & augmenti. Eodem modo potest ad alterum obiici. Si enim s̄m ipsum anima nihil est aliud nisi armonica complexio & elementorum combinatio a quo fieri augumentum, & sic oportet ut & ipse in errorem incidat Emperio. docet. Ex his totus error Alexan. improbatus est complete, & nihil remanet amplius dicere circa hoc, tu autem considera ulterius.

In.

In quo narratur opinio aliorum circa rationalis animæ esse, et motiva ad id. Caput. I 4.

Quemadmodum diximus de ictione animæ disceptates quatuor modis loqui poterat, quorum unus impossibilis erat, & tunc reliquaetur disputatio in tribus, & primus modus quem Alexander secutus est disputatus est hactenus, in quo tanquam complexum nobis palam est animam rationalem non a corpore incipere, nec in corpus definere. Si igitur rationalis anima nec incipit cum corpore, nec in corpus definet, sed semper fuit, & amplius semper erit immortalis, ac substantia semper existens, simplex & immista, nec corruptibilis, nec alterabilis sum substantiam eius, opinio reddetur multorum antiquorum ac modernorum peripateticorum Auerrois. I. Themistij, Plotini: Theophrasti, Pythagore, & aliorum, quos suo loco dicemus. Id autem in quo cōcurrunt est rationalem animam, nec incipere cum corpore, nec incipere ab aliquo corporis, nec definere in potentiam corporis, nec in corpus ipsum, sed esse semper quid immortale diuinum & imparabile.

Id autem in quo discreti & differentes sunt suo loco accurate dicetur, ualde enim discrepant in statu animæ post mortem corporis, ac ante corporis unionem, & in ipsum ingressum, quæ tractabuntur in loco de statu & animæ partibus. Motua autem horum sunt multa, & primum quod mouit Platonem & Gregorium nicenū componebatur sic omnis substantia incorporeæ antecedens quantitatem corporis & qualitatem sum naturæ existens non quidem in tempore, antecedit etiā corpus ipsum. Sed rationalis anima antecedit corporalem qualitatem & contrarietatem dispositionum sum naturam: quare non potest simul esse cum corpore. Adhuc Gregorius nicenus in libro de homine contra Eunomium Philosophum arguit. Omne quod habet corporale ac temporale creationem, corporale est & mortale. Si ergo anima creationem habet in corpore mortalibus erit. Rursum nulla subha supra naturam debet esse facta a natura, nec simul cum natura, sed uel ante uel post naturæ opus, sed anima rationalis est subha supra naturam, immo diuinum quoddam & optimum ergo erit facta, uel ante, uel post naturæ opus, & non post. ergo ante naturam.

Præterea mouit & Auerrois aliud argumentum quod in de substantia orbis libro colligitur. nulla forma inducitur in materia non mediante dimensione interminata, & non per dispositiones qualitativas & quantitativas precedentis simul accipit esse cum toto, sed anima rationalis est hinc: quare conclude, ut prius. Item quod est de perfectione mundi semper est cum mundo, sed anima rationalis est de perfectione mundi. ergo semper est cum mundo: & per consequens non simul cum corpore accipit, esse maior patet, quoniam ipse mundus perfectus est et constat ex tota sua materia. i. ex omnibus eius partibus possibilibus & essentialibus ei, ut Auerrois exponit. i. coeli comment. 94. & alibi, minor etiam constat, anima enim rationalis, plus est de integritate uniuersi quam quodcumque corpore, ut pater, deinde causa agens ut motor prius est aucto tempore, ut in physica auscultatione accipitur. Sed rationalis anima corporis est causa ut agens, ut loco eius dicetur & in 2. de anima dicit Arist. ergo tempore precedit corpus. Iterum unitas loci attingatur unitati naturæ unde & diuersorum corporum sum naturam diuersa sunt loca, sed intelligenties & animæ conueniunt in natura cum sint substantiae spirituales ac intelligibles, ergo aīæ sunt et etatæ simul cum intelligentijs in celo empireo. Etiam quanto substantia simplicior erit tanto in sublimiori loco deber fieri & conservari, ignis enim locus altior est quam aquæ. sed anima est multo simplicior substantia quam corpus, ergo locus sue creationis meretur esse supra omne corpus. Deinde argumentum quod mouit maxime Plotinum est, ubi est ultima perfectione aliqui & naturalis status, immo ad quem semper inclinatur.

tur res, est suus locus proprius originis & generationis, & hoc manifestum est in hominibus maxime, homo enim maxime, & si rex esset, appetit redire in patriam, & si vilissima sit. Sed ultima perfectio animæ rationalis est in coelesti habitatione. ergo ibi est congruus locus sue originis. Rursum creator prior est in tempore quam generans. ergo & creatio animæ prior debet esse tempore generatione corporis, ergo non simul anima rationalis cum corpore debet esse accipere. Est enim hic ordo quod creationis opus precessit opus distinctionis, & opus distinctionis opus ornatus, quare cum anima rationalis sit creata, & corpus sit factum in fine ornatus, erit igitur anima ante corpus. Quomodo ergo & quibus argumentis mouentur hi ex nunc dictis manifestum est, post uero differentias, & propria, unicuique opinioni dicemus, nūc uero sit in tantum dictum.

In quo inducuntur testes pro confirmatione

dictorum Caput. I 5.

In praedictorum confirmatione plures reperti sunt viri illustres. Moses igitur primus propheta sapiens inquisit, complevitque Deus die septimo opus suum quod fecerat. & requieuit ab uniuerso opere quod patraret, & benedixit diei septimo, & sanctificauit illum, quia in ipso cessauerat ab omni opere suo. Hoc autem Plato in themis sic uidetur exponere, introducens Deum. Loquenter stellis, ait, ego vobis semen & inicium tradam, vos cetera execupi par est, ut immortali nrae mortalem attexentes, faciat generetique animalia subministrantesque alimenta augeatis, & sumpta rursum recipiat, uidetur ergo Plato dictum Mosis sic exponere quod Deus substantias omnes spiritalles creavit, ut animas, & eas poluit in stellis tanquam semina & exordia animalium humanorum, & ideo tunc omnino Deus requieuit, quoniam animabus productis, ac in stellis positis quoties sit hic corporis generatio sic fit & ibi animæ rationalis descensus, quare tunc Deus in septimo die ab uniuerso operare requieuit. Quod est Augustinus in glosa illius verbi requieuit in die septimo ait quod Deus requieuit post diem septimum ab omni opere suo. i. creationis distinctionis & ornatus, ergo amplius nihil remanet creandū. Adhuc Damascenus in. 3. capi. secundi libri inquit, ego autem Gregorio theologo consentio, dicebat enim primo intellectualem substantiam creari, & ita sensibilem consequenter, quare &c. Præterea Salomon inquit, puer autem eram ingeniosus, & sortitus sum animam bonam, & cum essem magis bonus ueni ad corpus inconquianum. Si ergo anima sic bona ad corpus uenit, ergo ipsa fuit ante corpus. Rursum Macrobius in. 1. lib. idem ponit, opinatur enim duas esse coeli partes, deorum alteram animalium in cancro s. & capricorno, per quartum alteram animæ ad corpus descendebant. Et ibidem inquit animæ beata ab omnibusque contagione corporis libere coelum possident & reliqua. Item et Pythagoras idem dicere videtur, credit enim a lacteo circulo deorsum incipere dios. i. Plutonis Imperium, quia animæ inde lapsæ, uidentur iam a superis recessisse, ideo primum nascientibus afferri ad lactis alimoniam, quia primus eorum motus a lacteo incipit, & ita corpora terrena habentibus. Iterum Theophrasta in quinta particula naturalium quoniam hoc est in. 2. lib. de anima glosans uerbum Ari. 16. de animalibus cum inquit, restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat, ait porro quod dicitur mentem extrinsecus accedere non ita statuendum est ut qui uere appositus inuentusque habeatur, sed ut qui statim ab ortu quasi comprehendere nos, complectique solleat: ecce quomodo non ponit mentem accipere esse similem cum corpore, sed antecedere corpus, & in fine ortu illam ponit nos comprehendere, ut suo loco dicetur. Item Themistius in primo sua paraphrasis capi. 23. ait, ut enim nihil uerat duas haberi perfectiones perspicui corporis quarum perfectior una sit sol, altera imperficiens.

Suest. de intel.

B ii

DE INTELLECTU

Etior lumen, ita dicis de anima potest nihil obstatre duas esse animalium formas, quarum una perfectior sit ut aia ea quae foris est, altera imperfectior ut ea quae intus ad singulas pertinet, hanc igitur animam quod tu uitem vocas animam ego nuncupo inleparabilem & individuam corpori, eocque dissipabilem atque mortalem, non quidem absolute simplicem, sed eo modo quo lumen in aqua & reliaqua, ecce quomodo Themistius rationalem animam ponit ante corpus, quemadmodum sol ante illuminationem, vitam autem ab illa effluxam simul cum corpore ordiri atque dissipari ait. Quod quomodo sit in opinione Themistii & Plotini forte enucleabitur. Iterum, Iamblicus ac Plotinus in primo quarte eneadis disputat quomodo anima rationalis ante descentum in corpus & post rationeatur & concludit eam rationari utrummodo. scilicet & post corporis recessum, immo est tunc adeo efficax & expedita, ut dicit, ut quae sibi porrigitur ab intellectu comprehendat sine tempore, & tu vide uerba eius in capitulo 18. Ultimo sicut secunda propositione dicitur de causis esse vero quod est post aeternitatem: & supra tempus est anima, quae est in origine aeternitatis inferius, & supra tempus ergo nec tempore, nec aeternitate mensuratur anima rationalis, ergo aeterno. ergo oportet, ut ante corpus sit facta. Quod quidem igitur rationabilis anima non cum corpore, uel aliquo corporis incipiat, uel desinat, hi testati sunt philosophi ac ueteres.

In quo inducuntur rationes latinorum ad opinionem expositam. Caput. 16.

PRIMUS latinorum expositor Thomas. scilicet aduersus eos quatuor inducit rationes in suis libris, quas breuiter enarrare opus est, et prima quidem ratio potest in hunc modum ordiri. Si rationalis anima fuit ante corpus, uel quidem creata uel inuicta, & dicere ipsam inuictam est error etiam sive peripateticos, nulla enim est intelligentia liberata a materia propter primam, quod non ob aliud est, nisi quia qualibet ex prima deficit, quoniam ab ea fit, ut dictum est in libro de destructione Averrois quod nos commentari sumus. Si creata uel completa in specie uel incompleta. Siquidem incompleta, hoc est error etiam quoniam nihil imperfectum ex Deo est immaterialiter maxime. Quod Moses testatur & inquit, uide que Deus cunctaque fecerat, & erant ualde bona. i. perfecta, quod & Plato accepit in themis & Aristotele. etiam ait Deus & natus, nec deficiunt in necessariis, nec abundant in superfluis. Si uero completa in specie, tunc ex anima & corpore non fieret uere unum, quod Aristoteles destruit in libro de anima, quod & Averrois in commento etiam reddit rationem & inquit quod ex duobus entibus actu ultimo, & completo, non fit unum magis quam ligatum ex duobus ligno & homine. Secunda ratio quod etiam tangit Aviceps, est a quo anima rationalis habet esse diuersum, ab eodem & in eodem debet oriiri, sed rationalis anima non habet esse diuersum nisi a materia, ergo in materia habet fieri, & non ante materiam, & hoc Theistius etiam tangit in primo sua paraphrasis de anima, capitulo 23 inquit. Sed qualis obsecro animalium illarum fortissima fuerit qualis differentia quae secretio si omnia quae eadem specie sunt participatione materiae distinguuntur ex materia discrimen & differentiam obtinent. Tertia ratio, anima sensitiva cum corpore & in corpore sit sed intellectu est sensitiva saltem sive rem ergo & intellectu in corpore & cum corpore fieri debet. Quarta ratio fortissima est. Si anima fuit prius creata quareitur de causa unionis quam hodie facit ad hoc corpus, uel est voluntas animae. Nec potest esse ex appetitu ex circuitu annorum ei aduenienti corpori adhaerendi. Nec potest fingi hoc esse, ex voluntate Dei. Primum quidem destruitur ex hoc, quoniam in potestate rationalis animae non est recedere a corpore quando volerit, ergo nec in potestate sua erit accedere. Nec secundum dici potest, nam ea quae certo

spatio secundum naturam aguntur ad motum coeli reducuntur, sicut ad causam per quod temporum spatia mensurantur, modo rationales animae non subiaceant motibus coelestibus. Nec tertium dici potest, quoniam uel ad eorum perfectionem hoc fecit, uel ad eorum penam non primum, quoniam non fuisset ratio quare absque corpore crearentur. Nec secundum quia tunc institutio naturalium ex spiritualibus & corporalibus substantiis esset per accidentis & non ex Dei prima intentione, haec sunt rationes huius uiri. Post has quatuor melius inducantur tres aliae, quarum duae colliguntur ex Aviceps & tertia ex Toletano, & harum duarum Aviceps prima facta est a Thoma, sed multum diminute, potest ergo sic ordiri. Si rationalis anima est ante corpus, aut est una, aut multae, est enim prima entis dictio. Si una tunc ex una numero substantia animarentur omnia uisa, & hoc esse non posset, nisi altero duorum modorum, aut una & eadem numero anima esset in omnibus animalibus corporibus quod falsum est ut dicam, aut quod omnes animae essent partes illius, quemadmodum quidam Platonici dicunt: animas particulares animalium esse partes animae mundi quemadmodum corpus hominis ac animalis pars est corporis mundi, quod falsum est, tunc enim oporteret quod in cuiuslibet animalium corporis generatione descendenter pars illius, quod ridiculum est. Si uero rationes animae sunt multae ante corpus, uel igitur multitudine essentialis, uel accidentalis, uel ex causa, scilicet causaliter, non potest esse essentialis, quoniam omnes animae rationales sunt unius definitionis, ut ex operatione unius rationis in qualibet ostenditur. Si dicatur quod huiusmodi est causaliter, contra, quoniam uel ex intrinseca, scilicet materia uel extrinseca, scilicet agente, non materia, quoniam nec in se materiam habent, nec cum materia concretae sunt, nec per respectus ad corpora, & propter hoc non potest fieri, nisi duobus modis. scilicet uel ante corpus fuerunt omnes animae, una solum: quae per generationem dividuntur per partes, quod destruuntur, aut per respectum ad corpus, & hoc uel id corpus, ad quod respectum habet erit actu uel potentia: si actu, tunc oportet quod omnia corpora essent simul facta, sicut & animae contra sensum: si in potentia, contra id quod est in potentia materialiter tantum, est contingens possibile, scilicet non fieri, ponamus ergo quod non fiat, tunc non erit respectus ad ipsum ergo anima ipsa, non erit una per respectum illuminata. Si autem dicatur: quod multitudine haec est ex causa extrinseca diuidente, hoc nihil est, ab extrinseco enim, neque res est una, nec multa, unum enim & multitudine sunt in his quae sunt. Nec potest dici quod huiusmodi multitudine sit ab accidente, quia nec in loco nec a tempore, loco quidem non, quoniam non sunt in loco, tempore uero etiam non, quoniam sunt simul tempore, immo aeterno. Si dicatur quod per accidentia spiritualia, hoc nihil est, quoniam non est maior ratio: quare una habeat aliquod eorum, & non altera, ergo uel omnes uel nulla, quia ergo animae ante corpus, nec una sunt nec multae, nihil est ergo anima rationalis ante corpus, & si confirmatur secunda ratio Thomae. Adhuc secundo potest argui aut haec singularitas competit huic animae: in quantum anima, aut in eo quod erit uel est huius corporis, si prius, tunc conueniret omni animae. Si uero secundo modo dicatur tunc singularitas animae incipit quando incipit esse in corpore. Sed quando incipit singularitas alicuius, tunc incipit id est singulariter, ergo haec anima singularis non habet esse ante corpus. Rursum Toletanus arguit: & potest sic ordiri, si anima esset ante corpus, anima esset frustra, quoniam conditio propria animae est mouere, & uti corpore, ut ex definitione eius constat, quare si nullum esset corpus quo utitur, erit ergo occiosa. Ex his rationibus Thomae. Aviceps. Albert. Toletani potest positio recitata reprobari, & possunt etiam induci multae aliae rationes, contrarium.

In

LIBER

In quo inducuntur, ea quæ q. faciunt prædi-
ctis, et illa quibus ipsi absolucent argu-
menta inducta. Caput. 17.

Si quis ergo perfecte omnia inducta, ac postea induci aduersus eos intueatur, haec iuueniet q. facere maximum. Primum namq; cuius nam nād sit rōnalis anima ante corporis ingressum. s. an in spē completa: an incompleta, est n. q. haec multum difficultis iudicio meo. Secundum horum erit q̄uo si fuerint multæ ac discretæ distinguantur, ac numerantur, cum enumerati sunt oēs modi quibus intelligi possunt numerationes, quorum nullus reperiri potest in animabus. Si vero vna fit cunctis aīas, q̄uo poterit aīare tota uita ac esse aīa tota uiuentium. Tertiū in quo laborat etiam Platonici, ut ex eorum discrepātia clarum est, q̄uo rōnalis aīa corpori uniat, & cur hoc tpe magis q̄o alio tempore, & cur huic corpori magis q̄o alteri &c. Quartum & vltimum an aīa rōnalis descendat ad corpus vero motu an remaneat in suo priori statu an imperficiatur propter corpus aīare, hmoi. n. sunt q̄ōnes maximæ, quæ possunt accidere op̄ioni illorum: & quia hmoi oīa apertissime tractabūtur non expedit nūc sermonem facere plixum, verum ut videatur adhuc pō illorum bonum est inducere ea quæ isti dicunt, sic. n. dictis ac expositis facilius in posterioribus intelligetur ea quæ opponuntur ipsis. Nec propter hoc debet accipi aliquid determinatum, uel a me, uel ipsis: qm̄ omnia haec quæ dicam vltiori egent tractatu.

A D primam igitur qōnem oēs illi philosophi concordes sunt dicentes rōnalem animam ante corporis ingressum esse in spē propria completam: ac nihil deficere sibi suā spēi, primo & per se, tamen in hanc perfectionē diuersi sunt. Platonici n. opinantur animam rōnalem nec esse eiusdem spēi cum intelligentijs, nec cuīn demonibus, sed esse proprium gradum animarum, in quo animæ rōnales sunt plures eiusdem essentialis perfectionis, numero tamen secretas, ac differentes. Et quia perfec-
tio uniuscuiusq; nature intellectualis tribus compleatur s. diuorum contemplatione. Rerum māliū i inspectio-
ne, indiuorum & sensibilium accurata cognitione, ideo Platonici, ut Plotinus Iamblicus Porphyrius et alijs
tres ponunt rōnalem animæ gradus, intellectum. s. rōnem seu mentem & imaginationem, & ab intellectu mētem seu rōnem ratione imaginationem effluere aiunt, intelle-
ctum quidem ponunt animæ rōnalis gradum, ut sit lo-
cus diuorum intelligibilium: rōnem uero ut locus sit rō-
num idealium & vniuersalium generabilium. Imagina-
tionem vero ut locus sit formarum imaginabilium, &
inde completa fuit substantia fm̄ speciem, uniuscuiusq;
rationalis animæ. Theophrastus autem Themistius &
Auer. rationalem animam ponunt unam intelligentiam in specie completam, quo ad operationem primam que ei accidit inquantum intelligentia, & quia duo erant ge-
nera scibiliū s. separatoꝝ & generabilū, ideo duos gradus apponunt in ea, alterum quidem quem agentē appellat intellectum, quo intelligentia illa substantias se paratas contemplatur fm̄ modum dicendi in opinionib;
us istorum, alterum uero quo vniuersalia materialia intuerit intellectum. s. possibilem dicentes esse & inde specificam ac totalem perfectionem eam habere dicunt, sed quantum hi differant & quantum conueniant loco suo dicetur. Pythagoricorum autem plures: ut Proculus & alijs opinantur animam rationalem esse ante cor-
pus, nunquam tamen esse sine aliquo corpore, & ideo eam incompletam esse in sui ortu dicunt, complementū uero accepisse, eo quia infinites corpora agresta et ex eis regressa est, quid ergo dicant in prima qōne antiqui hec sunt. s. in typo dicta.

Q V A N T U M ad secundam qōnem adhuc secre-
ti sunt, Them. n. & Theophrastus unicam animam om-
nium uiuentium ponunt, quæ mundi anima dicit, hæc

PRIMVS

enim velut sol cunctis perspicuis illuminationes p̄bet sic & huius mundi anima velut semen vle omnibus uiuen-
tibus aīationem uel uitam vel aīam p̄ber oīem inquit. n. Them. sed qui hoc uolūt primum id mihi r̄ndeant, sta-
tuant in oībus aīalibus an in solo hoīe singulas accōmo-
darī aīas, quæ separate ramen abiuncte q̄ habeantur & Hercules id in oībus aīalibus defendere fabulæ & nuge
meræ. quid. n. deridiculus dico ex cogitarive pōt quā
separatas esse aīas pulicūm, quæ uitam pulicibus afferat:
ecce quomodo nō ponit aīalium brutorum formas seu
separatas aīas & tūc ambigit de hoībus, an tot aīe. quot
hoīes separatae & inquit, dices in uno hoīe singulas sin-
gulis distributas, easq; Procul a singulis esse cui obīcit et
inquit sed qualis obsecro illarum aīarum sorticio fuerit,
quæ dīa, quæ diserio, si oīa quæ eadem spē sunt par-
ticipatione māe distinguuntur, ex māe discrimen & dif-
ferentiam obtinent, & sic vult omnium hominūm esse
unicam animam, quæ apud eos & aīa mundi dī prout
est uelut semen a quo oīa vīua animationem suscipiunt
& intellectus dicitur hominis, quia ut dicit ibidem vim
intelligendi aīae immittat & influat &c & tunc uerifica-
tur dicta Platonis in Thimæo cum dicit, aīam autem in
eius medio collocavit quæ per totum tendit, atq; ea cor-
pus ipsum etiam extrinsecus circuntextit, haec. n. mundi
anima, quæ dicitur mundi, cum sit vīter viuificans om-
nia vīua, oībus animantibus animationem & uitam pre-
bens, in medio sita est non quidem loco & situ, cum sp̄i
ritalis sit natura nīl loci obtinens, sed uirtute & poten-
tia: quemadmodum rex in medio locatur ciuitatis, ut p̄
totam ciuitatem diametraliter distando nulli deficiat, uerifi-
catur etiam verbum ibidem, quando dicit, ego vobis se-
men & initium tradam, uos cætera exequi par est &c.,
huiusmodi. n. anima semen est & initium omnium natu-
ra constantium prout cunctis uitam & formam p̄bet,
quemadmodum enim prima mā in se formam habet
corporis, in qua potentialiter fm̄ esse confusum & im-
perfectum omnes perfectiones continentur, sic in omnibus
uiribus omnium agentium decer est mundi formam,
apud Platonem, quæ sit uelut semen & principium con-
tinens in sua uirtute omnes formas, & oēs operationes
omnium formarum, uerificantur etiam dicta Arist. per
hoc ut Themistius ostendit ibidem. d. enim Arist. Sed ani-
mam illam unicam, neq; querere, neq; finire, sed animā
hoīis aīam equi aīam bouis, quas siue quis uitas aīatio-
nesq; siue animas appetet nihil pugnauerit Arist. Ecce
quomodo Arist. fm̄ Them. non illam aīam definit quæ
omnibus unica: hoībus uero intellectus est, sed animatio-
nem, seu alio modo animam, secundam dicit esse actum
primum, ppter q̄ uerificantur aliud verbum Arist. cum
dicit. Amplius immediatum si sit corporis actus anima
sicut nauta nauis, loquitur. n. ibi fm̄ Them. de anima q̄
unica est omnibus, hominibus uero intellectus eodem mo-
do, & verbum aliud uerificantur apud Themistium
vī q̄ hoc sit aliud genus animæ, & hoc solum contingere
separari: sicut perpetuum a corruptibili, loquitur. n.
ibi de huiusmodi anima quæ unica & vīlis est omnibus
licet hominibus intellectus dicitur, quæ re uera fm̄ ipsum al-
terum est genus animæ, cum non sit actus corporis, sed
utens corpore uiuo: fm̄ conditionem suā formā, & se-
parabile ut perpetuum, i. sol a corruptibili. i. illuminatio-
ne perspicui, haec est opinio Themistii & Theophrasti.
Auer. autem conueniens cum eis in unitate animæ ratio-
nalis omnibus hominibus discrepare uidetur in multis,
quæ suo loco accurate lucideq; enarrabuntur. Alij au-
tem ut Plotinus. Por. Origenes, Iamblicus, & omnes
Platonici dixerunt hominum rationales animas esse tot
numero quo homines quæ omnibus hominibus uita
præbent, ut Themistius dicit. pro animationibus bruta-
lium animalium uolunt sufficere animam mundi, seu
sphaerae, multiplicant igitur rationales animas ac intelle-
ctus, ut suo loco melius tibi aperietur. non autem bruto-
rum animas separatas ponunt, quemadmodum recte

Sueſſ. de intel.

B ii

Themistius etiam cum eis ait, quae uitas ac animas prebeant, cum p illis aia sphærae sat. Sed quibus distinguuntur homini aie multum difficile vñ Them. n. ac Auer. nescientes dñias inuenire in unitatem lapsi sunt. Propterea Plotinus magnam fecit. q. in qua Eneade & qd certi dicat nō habemus. Vñ ergo mihi cum protestu dicendum aliter, q. aiarum rōnabilium distō sumitur vel ex parte earum, uel ex parte nra si quidem ex parte earum dicit Proclus ac Plotinus rōnales aias non esse differētes externis terminis, uel accītalibus differētijs, nec mā, nec agēte, nec alijs extrinsecis sed terminis internis, quos cōditiones appellant individuales ac pprietas & modos, & qn homo recte & ad summum considerat rñsionem eorum reducere nō pot nsi ad quorūdam modernorū sñiam. I. aias separatas differre hypostatica pprietae, q. a qbusdam hæcheitas dñ, a qbu' dam affectio: a quibusdam existentia: sed quomodo cūq. vis eam appellare in noie nō sit qd, sat sit q. qeadmodum spēs differēt dñia essentiali: quæ est pars quidditatis spēi, sic individualis illæ aia pprijs individualib' differētijs secretæ sunt, q. nō sunt partes qdditatis individualium cum individualia qdditatem nō habeat & inde homini dñi dñi pot accītalis nō quidem ab accītalibus forinsece actionibus entibus, sed a ppriatibus, quæ nō sunt essentia individuali, nec pars essentiæ. Si uero ex parte nra, illa distō nō cognoscitur nisi qn sunt in corporibus diversis, illisq. ut res ad diuersa opera, tūc n. ut Plotinus ait, aia Socratis altera apparet ab aia Platonis nō q. antea homini distōne nō habeant sed illum habitum in corporibus diversis manifestat, ut patet in eis Reliquum mō est declarare quo nam mō rōnalis aia corpori unifatur. Et cur magis hoc tpe q. altero. Et cur huic corpori magis q. alteri, quæ in qua tangebatur qōne, hec quidem, n. difficultia sunt, & melius dicetur post nunc aut ut dicta illa aliqualit snt principia ad altiora, oportet ut hoc modo exponatur. Primo ergo debes scire apud Platonicos nō esse aiam in corpore: sed potius corpus in aia, nō. n. ipsa aia in corpore est, si eut in loco, nec ut pars in toto, nec totum in partibus, nec ut qualitas in substantia, nec ut spēs ac forma in mā ut longa declaratione ostendunt, sed corpus est tamē aia ut in uiuiscate comprehendente mouenteq. stabili, & hoc Theophrastus ait, exponens uerbum Arist. qui inquit mentem extrinsecus accedere, nō ita statuēdum est inq. ut qui uere appositus inuectusq. habeatur, sed ut qui statim ab ortu quasi comprehendat nos complectiq. soleat.

Cōcedunt tamen aiam rōnalem adesse corpori, seu ad hærerē corpori, nō quidē inesse uel inhaerere, sed dicunt rōnalem animam ad esse corpori, quemadmodum motor adest in sñro, anima n. ipsa rōnalis & corpus aial, q. aial dicitur humanum non faciūt unum sicut mā & forma, sed quemadmodum artifex & instrumentum est. n. instrumentum pura quodammodo mā, & quodammodo formatum ab artifice sic & aia uelut ars est: & aial humanum. I. cōpositum ex aitione illa & mā, est tanq. instrumentum quo vñ tur aia p sui opere. Et cum dicebatur, cur magis hoc tpe q. priori dñm q. factis oib' dispōnib' q. litaris & q. litaris in embrione suffici p uita aial humani rōnalis aia, necessitate nāli, ex suppōne corpus id uiuiscat eo quia tūc tales dispōnes, & nō prius qn. n. tūc sunt homini dispōnes, tunc erit ab anima talis, talis realis aitalio, et qn est talis determinata aitalio, tūc erit tale uial humanum uiuum redictum in forma instrumenti illius homini aia, & qn sic est rōnalis anima illa aderit illi aial tāq. ars instrumenti, et it ergo tūc instrumentum in aia & ecōtra, diversis modis: rōnalis quidem tanq. motor utens illo aial, animal autem id in rōnali anima tanq. in uiuiscante & comprehendente.

Et cum dicebatur, cur magis huic mā p̄bet aitionem q. alteri, etiam patet sō. quemadmodum n. aliud est in instrumentum pro uno hōse aptum, aliud pro altero et si spē idem sint, ex proprijs differentiis individualibus, sic inducitis talibus dispōnibus qualitatiis & cōtitutiis aia illa, potius mām sic aptam animat q. alteram, propter

affinitatem ad suam ppriatatem individualam Quomo, do quidē igitur aia rōnalis s̄m hos unitur quomodoq. & cur magis hoc tempore q. alio, & cur magis huic corpori q. alteri, tanta dicta sint, posterius autem replicabunt latius omnia h̄c, & quæ sunt reprobāda: eprobabuntur, quæ autem approbāda approbabuntur. Sunt enim & aduersus talia adhuc qōnes in numeribiles, quæ suo loco tangentur. Tunc ad rōnes latiorum aduersus hos facile rñderent, prima quidem soluta ē ex Themistii uerbis non. n. Aris. cum dicit ex anima & corpore fieri unum intelligit ex aia rōnali & mā cum rōna lem aiam non diffinit, ut Them. dixit, sed aitionem, q. a Platonicis anima secunda dñ, a peripateticis actus primus corporis a qua diffōne exclusam intendit Aris rōnalem nisi s̄m cōquicōlationē nominis utendo ly (actus primus), p vtente & non inhārente, ut Simplicius exponit, quod quomodo sit in. 2. de anima in commento meo declaratur. Ad secūdam quoq. Auic. q. sol. patet anima. n. separate nec accidente, nec capite, nec essentiali dñia secretæ sunt, sed ppriatibus individualiis, quas inter nos terminos appellant Platonici, quos Them. ac Auer. ignorant possunt autem dici accidentia ad sensum individuali, q. quomodo uerificatur loco eius tractabitur. Et sic etiam soluit illa longa rō Auic. & Toletani, & aliorum plurim ad pōnem illam arguentium. Tertiam uero. q. absoluas. d. vegetalem sensilem, & aitionem intellectualem unam esse rem in subiecto, in corpore uiuo aial humano, & nō cum rōnali aia, que ut Platonicis loquacōmo dñ. Quartam etiam soluere potes ex ultimo dictis, rōnalis. n. aia corpus uiuiscat necessitate naturę: non simpli, sed ex suppōne, quēadmodum & De' s̄m nos necessitate ordinis nāae etiam animam rōnalem p̄bet corpori in Deo, ut sequacō complementum nāc cur hoc tempore, & cur huic corpori patet: utrum autem homini aitalis humani sit gnātio an creatio formę i mā, & quid agens nāle facit in gnātione qnō p̄ hoc aia rōnalis hōi unitur, posteri' dicam vbi an rōnalis anima forma sit corporis humani retractabo sphæro. n. inducere argumenta probantia q. sic fortissima, nūc vero in tantum pro determinatione sit dictum, rōnales aias esse simul cū corporibus factas, s̄m modū quem dicā post,

In quo soluuntur rōnes Platoniorum probantes animas ante corpus esse factas. Caput. 18.

Quemadmodum dixi hoc in loco, ut excitat sermo suspicio Platoniorum narrata est: ac in parte defensata: sed q. eam retractare expediri co eiis, ne argumenta eorum nobis obstant, expedit ea absoluere, cum nihil necessitatis cōtineant. Tunc nāc nobis locus non aderit, nisi repugnare argumentis fortissimis aduersus illam primā itaq. rō non concludit, maior n. debet intelligi sicq. omni: forma aīs cōstitutam & cōtransitatem antecedit corpus s̄m esse, non autem s̄m tēpus i nōt educitur de potentia corporis: sed magis est causa essendi ipsi corpori, alii maior est falsa: nec uolo q. rōnalis anima simul nā cum corpore facta sit, sed prius nā creata, & in secūdo signo infusa. Secūda ēt rō Gregorij nihil concludit, maior uera esset, qn in corpore fieret & s̄m esse dependeret ad corpus, cuius minor falsa est, cum rōnalis aia, nec in fieri, nec in esse ad corpus depecat. Tertia etiam rō nulla est, qm maior falsa est, verum. n. est, q. nulla sub supra nām, debet esse a nā vel simili cum nā per depēdētiam ad nām, sed q. sit simul facta cum ente nāli, hoc nō est impōle. Quarta rō etiam nihil ualeat, debet. n. maior intelligi de forma cuius cē est cōpletum in spē, cuius nodi est intellectua mouēs stellā, modo nō est sic de intellectua aia, & homini rō plus declarabitur loco eius. Quinta rō debet intelligi quantum ad spē, nūquam enim mundus priuatis fuit spē animę rōnalis: cum quo tamen stat nō esse in mundo tot rōnales animas, quot possunt esse, qm licet una numero anima sit

fit perspectior tota specie leonis, tñ indiuividuum non est ita de intentione vniuersi sicut sp̄s, sufficit ergo q̄ sp̄i rōnalis aīā semper sit aliquid indiuividuum. Sexta etiā rō nihil est, qm̄ intelligentia et rōnalis aīā simp'r nō sunt vnius nāe, qm̄ intelligentia est completa in sp̄e, & p̄ea in cœlo debet fieri tanq̄ in loco idoneo suā creationis.

Sed aīā rōnalis cum sit pars corporis physici, & ita ī perfecta decebat, vt Auiccc ait, vt in corpore crearetur, accipiendo complementum ab illo, deinde ī cœlo p̄ma neret. Septima ēt soluitur, qm̄ rōnalis aīā, & si sit q̄libet corpore simplicior, quia tñ est cōḡis physici in me dīo ex̄tis perfectio, & actus, iō ī medio debet ēē crea tra, debet ergo maior intelligi de subā simpli, q̄ non est actus alterius. Octava soluitur, qm̄ maior habet instan tiam graue, n. genitum ī medio regionis nālē descendit ad centrum, & tñ ibi genitum non est, iō maior debet intelligi d̄re, quae non habet nisi vna lōlam p̄fectionē, modo ī propolito rōnalis aīā primo habet p̄fectionē ī corpore, a quo accipit esse completum in sp̄e. Scđo et principali p̄fectionē habet ī contemplatione subārū separatarum, & hanc z. attingit, & sic argm̄ nullum ē.

Nona ēt rō nihil est, qm̄ aīā debet intelligi de creatio ne terminata ad rem completam in sp̄e, & iō creatio ī telligētia p̄cedit tpe ḡnōnem corporis, sed creatio rōnalis aīā terminatur ad rē, quae est pars physici corporis, quae f̄m se p̄fectionem aliquid sumit a corpore, & ideo non oportet, ut sit prior tpe creatione, et ḡnōne corporis, sed sufficit, vt sit prius nā, & f̄m quosdam. Ex his p̄spī cuum est rōnes Platonicorum non concludere ī verita tem nāe fidei. Sed authoritates sapientium inductæ ī cap. posteriori partim sunt glosandæ, partim negādæ.

Illis, n. authoritatibus h̄c̄f̄is quorundam manicheo rum effluxit, dicentium aīas descendere per septem cir culos, & ī quolibet sibi deponere vnum corpus, & simul mori, & postea detrudī ī hanc vitam mortalem, i qua ēt transformantur ī multa corpora, vt ipsi dicunt, & tandem reascendent & reinuent corpora, quae ī cir culis septēm inferioribus, & 8 superiori lacteo relinque runt, & hanc esse mentem Platonis dicunt, & hm̄oi itel ligere Platonem dicunt, qñ inquit aīas virorum, qñc̄ in foeminas, qñc̄ in bestias. Si n. iustitiam hic nō seruat ex corporibus virorum in foeminas ingredi dicunt, & si . . . ēt iustitiam non seruant amplius, et in pecudes, q̄ fit vt expurgatae redeant ī lacteum circulum, eo ordine quo descenderunt, & hoc Origenes confirmat. Iabli cus aut̄ Platonis discipulus in!idem v̄r̄ incidere fere, addens tñ aīas esse duplicitis sp̄i rōnalis, & irrōnalis, et ide dicit transformationem non esse extra sp̄em, sed in eadē sp̄e ad diuersa corpora, ita, s. q̄ rōnalis aīā ad diuersa corpora hoīum transeant, & irrōnales ad diuersa corpora irrōnabilium, q̄ collaudauit ille Grego. Nicēnus. Sed haec fabulæ & nūḡ ēmere esse vñr̄, nec Porphir. et Theodorus id esse vñr̄ ac Platonis mentem ēsse affirmant, & si Plato qñc̄ ac Pithagoras & alij vñl̄ sunt dicere, nō id tanq̄ vñr̄, sed ad terrorēm populi, & vt ciues bñ viuerent, illi, n. veritate prophētica nō illustrati, qua pos sent regere populum finixerunt fabulas qnafdam ī po puli correctione ac timore, vt Albertus narrat de Pitha gora. Ideo dicēdum veritatem ēsse rōnales aīas simul creari cum corporib⁹, & si non ab aliquo existente ī corpore, nec a corpore ipso dependeant. Quod vero Moses dicit intelligendum est Deum requieuisse ab oī operæ creationis, per se, & rōne rei creatæ, sicut est crea tio intelligentiarum et cœlorum, tñ non requieuit a crea tione rōnalis aīā, immo multa opera post vñiuersalem creationem Deus fecit, vt patet. Qđ Plato ēt dicit nō Themist. immo id qñocunq̄ exponitur siue vt Them. siue vt alij, oīo contradicit veritati fidei, iō refutamus id vt Albertus ait. Iterum id qđ Aug. ait disputatiuē ēste dictum tenet vñiuersa schola theologorum, multa enim ait Aug. que post retractauit. Dictum ēt Dama sceni referendum ēst ad intelligētias, q̄tum enim ad hoc

ipse consentit Grego. theologo, nec q̄tum ad rationales aīas. Verbum etiā Salomonis, vt Alber. inquit nō debet intelligi ipsum sortitum esse aīam anteq̄ esset, & qñ dicit puer aut̄ eram &c non de aduentu aīæ, f̄m esse intelligit, sed per considerationem corporis, & sic aīave nit. Reliqua vero authoritates confurandæ sunt, illa vero Arist. posterius considerabitur, qñ in opinione Arist loquemur, ex his volo habere rōnales aīas creatas esse in corporibus nec prius corpore, vt ex solutione argumentorum Platonicorum constat.

In quo tractatur ultimum membrum secūdum

veritatem. Cap. 19.

C V M declaratum sit rōnalem aīam non æternam fuisse aperte ante, finitam vero ī parte post cum nullus lapīetum extīmauit, amplius ipsam non esse finitam a partibus vtriusq; tpi. Adhuc ipsam nec esse æternam vtriq; latere Reliquum est dicere anīam rōnalem finitam ēsse ī parte ante & sempiternam ī parte post & per consequens rōnalem aīam nō p̄fūl le corporis ḡnōni, qñ ergo mā prima ēst summæ dispo sita q̄titatiuē & qualitatib⁹ ab agente simili ī sp̄e ipsi genito. v. g. ab ip̄o hoīe, tunc primus motor sua bonitate, vt nā opus compleat rōnalem animam creat ex nihilo ī esse optimo ac diuino, & post f̄m nām, & nō f̄m tpi, eam corpori sic disposito infundit eodem n. instanti tpi, & corpori infundit ac creat, licet aliquid ordo intelligendi signari possit, quem nāe ordinem appella re fas est, quare in tali operæ duo adsunt agentia hō. s. & dās, homo quidem non quia formam procreet ac pro generet & extrahat, sed qm̄ summam dispōnem & omnia necessaria, pro rōnalis anima ēsse, ī mā operatus ē. Deus autem, qm̄ non deficit ī necessarijs nec ī superfluis abundat, complens opus qđ nā ex se incepit cum a nullo possit compleri, occurrit sp̄ūm vita ī corpore spirans ac procreans. Et tunc verificari posset peripateti cum id verbum, sol et homo ḡnānt hominem homo. n. ī virtute corporum cœlestium motuum & lumenū eorum ac stellarum virium mām dispōnibus summisve stit, eamq; reddit dignam tanto munere. Deus vero vir tute propria mām sic merentem munierat rōnalem ani mā, que est quidditas ac rei ēsse tribuens. Et cum rōna lis anima, vt disputabitur, nec mām habeat, ex qua sit eius substantia, nec mām ex cuius potentia educatur, & p̄fēctio sit aliquid, reliquum erat habere mām ī qua id est in cuius potentia reciperetur, habet igitur materiā, ī qua, nō ē. qua, vt verificabitur. Ex hoc etiā verifi cari posset verbū peripateticorum famosum omnī agēti ī natura supponit partiens, ī hoc n. munere actio ni Dei subest, potentia materiæ, nō quidem ex qua sed ī qua Qñ ita est, tunc subiectum huiusmodi formē nō recipiet eam mediatis dispensōnibus s. q̄titatiuē & qua litatiuē sed dispōnes oīs ac omnia accidētia eam ī ma teria sic positam sequentur et inde ēsse indiuisibile ac im partibile sortita est, hæc itaque est veritas, tanti quæstū.

In quo inducuntur persuasiones confirmantes quod decisum nunc est. Cap. 20.

Q uod rōnalis anima simul cum corpore ac ī corpore oriatur, vt dixi, nō expectes aīe demonstraciones, nec decebat hoc ēsse demōstrabile, quod enim meritum ac nostræ fidei præmiū aderpti fuissimus, propter quod tanq̄ arcanum sibi Deus retinuit nec hoc reuelare iussit nisi credentibus, verum li cert indemonstrabile hoc sit, persuaderi id potest forte melioribus syllogismis q̄ his, quibus p̄bi vñtūr ad op̄positū huius, perluademus ergo primo hoc mō qñc̄ ad aliquid sunt omnino simul sunt ac simul incipiunt. eo. n. ita quo sol oritur nobis & dies. Sed aīā & aīatū corpus ad aliquid ēsse tota peripateticorum ac sapientum schola concessit, aīā enim non alio aīā nīfī quia cor

DE INTELLECTV

pus aia, quemadmodum sol non alio sol nisi quia solus medium illustrat ac lucet: quare & aia non prius esse debet. qd in corporis exordio. Item quemadmodum rex non prior ē regno: nec monarca prior ciuitate: ita nec aia prior corpore, inquit. n. Arist. in libr. de causa motuū aialium, extimandum autem constare aial quemadmodum ciuitatem bene legibus rectam, in ciuitate. n. qn̄ solus stabilitus fuerit ordo &c. ergo quemadmodum rex ac monarca simul sunt cum regno & ciuitate, sic expedit & rōnalem aiam simul esse cum proprio regno ac ciuitate. Præterea cuius nulla est propria operatio nisi i corpore simul incipit cum corpore, si n. ipsam prius eēt qd corpus, tunc sine operatione esset, & sic ociosum. sed rōnalis aia nulla est operatio sine corpore. inquit enim Arist. in. 1. suo de aia, dicere aut irasci aiam sile est & si aliquis dicat eam texere vel ædificare, melius aut est fortassis non dicere aiam misereri aut adiscere aut intelligere, sed hoiem aia, ergo rationalis aia non prius fuit quā corpus. Rursus, cuius adequatum motum ac istm accipit esse in tempore, & motor adequatus illi simul cū eo est ac in eo incipit, hæc. n. propō et a peripateticis cōceditur, non enim ponunt motorem coelestem priorem cœlo, nec econtra, vt Auer. testatur in. 3. de aia in digreſſione magna. Sed rationalis aia & corpus aiale humanū sunt sicut motor & mobile adæquatum ut etiam Plato nici confitentur, ergo rationalis aia non prius aiali humano esse debet. Adhuc cuius operatio propria & esentialis incipit esse cum corpore & non ante corpus, & ipsum decet accipere esse cum corpore, & nō ante ipm, vt manifestum est per se. Sed rōnalis aia propria operatio ac esentialis non accipit esse nisi in corpore: inquit enim Arist. intelligere aut esse phantasiam aut non sine phantasia & qd sine phantasmate aia nequaq; intelligit, ergo vt prius. Iterum nulla perfectio alicuius, quæ ē proprius finis illius, prior esse debet illo, qd Auer. et aſſerit in. 2. de aia cōm. 2. Sed rōnalis aia est perfectio ac finis corporis physici &c. ergo nec esse nec fieri debet prius corpore, minor probatur qm̄ diffō aia est cōis oībus aīabus, etiam rationali, qm̄ Arist. repræhendit illos qui tm̄ de humana intelligebant, vbi Themistius in principio secundi de aia ait Arist. velle dare diffōnem aie, que ambitu suo oēs continet ergo &c. Deinde nulla forma indifferenter nata esse perfectio alicuius & alterius ē prior originis suo perfectibili, sed rationalis aia indifferenter non inest oī corpori, sicut Arist. inquit in. 2. de aia. & non sicut priores ad corpus aptabant ipsam, nihil diffinientes, in quo & quali & reliqua. Ergo rationalis aia non prius esse ac originari debet suo proprio corpore. Vltimovnus quisq; actus in propria materia ac perfibili natus est fieri, sed rationalis aia est actus pprius corporis physici &c. vt Arist. vlt tradit. d. vlt igitur qd sit aia dictum est, ergo & in propria mā natus est fieri.

Hoc etiam & Arist. palam videtur confiteri, qui in 1. 2. lue metaphysicæ, dñiam innuens inter agētes & formales causas, inquit mouentes quidem igitur causæ veſit prius factæ existentes, quæ autem: vt ratio i. vt forma simul sup. factæ sunt cum subiectis, qd declarat. d. qn̄ enim sanatur homo, tunc etiam sanitas est, & figura ereæ sphæræ simul & erea sphæra, ecce qd Arist. assertiua oēm formam ait cum subiecto suo incipere, sed definiiri cum eo ambigit & inquit. Si autem & posterius ali quid manet perscrutandum est, in quibusdam enim nihil prohibet, vt si est aia tale, non oī sed intellectus, oēnāq; impole ē forsan, ecce qd Arist. rationalem aiam simul cum corpore incipere assertiuæ videtur dicere. Si qua igitur dubitatio restat erat de remanenti rationalis aia post mortem. Adhuc ecclesiastica dogmata id tradit. d. aia ab initio non simul cum cæteris intellectualibus naturis creatur. Rursus Grægo. Nicenus qui alterius vltus est opinionis, inquit assertio vtriusq; opinonis vituperatione non caret, & eorum qui prius animas vivere, in quodam suo statu, atque ordine fabulantur,

& eorum qui post corpora creatas extimant. Itē Hie ro. inquit eorum condemnamus errorem: qui dicūt animes ante peccasse, vel in cœlis conuersatas suilc qd i corpora immitterentur. Præterea & Arist. 6. de aialibus cap. 10. inquit sensibilem etiam qua aial est tempore p̄cidente recipi, & rationalem, qua homo certum est, non enim simul & aial sit & homo, nec animal et equus, eadēque in cæteris aialibus ratio est, ecce qd rationalem post sensibilem dicit accipere esse & hoc esset fictio nisi i corpore iniciaret. Dixi autem rationes inducias non demonstrationes esse, sed persuasions, qm̄ facillime ad oppositum induci pnt, vt consideranti patet. Verum si delizat est id credere, inq̄sum ex diuinis sapientibus reperitur approbatum, nec me reputes id credere ex plausionibus nūc inductis, sed id credo, qm̄ verum ac a theologia nostris approbatum repertum est.

Inuestigans originem animæ rationalis, et narrans quorundam philosophorū opinionē. Cap. 2. 1.

De origine rationalis aia indagatio potest ptiri, qm̄ in vnoquoq; originato attenditur principiū agens ac motor, a quo effluat, & ē principium māle, in quo vel ex quo vel de cuius aliquo educatur, vel inducatur, vel seminetur, & quia consideratio nra, primo ad motorem vergit, ex quo. s. motore, an a motore in materia, vel a motore separato, & vltierius si a motore separato, an a primo motore oīum, an ab aliq; inferiori. Et postmodum circa principium māle, ideo primo expedit opiniones inducere sapientum i primo, deinde expedire in secundo, led quia hoc aperitissimæ Arist. in. 2. suo de aia accurate dixit, nostra pertinatio tm̄ in primo insister. Abubacher ergo socius Auer. & Auempa, eius magister subtilissimi arabes, & eorū prīceps. Alpharabius opinat̄s fm̄ rē, aliud esse aiam, aliud intellectum deuenerunt ad tm̄, vt rationalem aiam p̄q homo in specie ponitur dicerent ex semine per virtutē patris esse traductam, quibus Auer. credens tripliciter posse capi intellectum apud græcos, & per consequens cogitatiuam esse rōnalem aiam ac hoī specificam, dico rōnalem non rōcinatione vlti, sed particulari, extimauit enim hoīem dupl̄ rōcinari, vno modo vlt circa vlt conclusiones ex vltibus propositionibus, alio modo p̄ticulariter ex particularibus propōnibus ad particulares conclusiones: & primum genus rōcinandi ab intellectu separato, qui aia dī equivoce dicit prouenire, secundum vero ab aia hoīis qua homo gñatur, & corruptitur, & in p̄to ponitur, vt melius in tractatu suæ op̄onis declarabitur, opinatur hm̄di aiam ex semine traduci a patre. I. & matre, quid aut sit fm̄ hos agens itellis, & qd polis, & quid speculatorius, & quid voluntas suo loco ample exponetur, nunc sufficiat ex his colligere hos credidisse rōnalem aiam hoī specificam ac propriā ex semine traduci, de potentia māæ, ac extendi fm̄ corporis extēsionem, quemadmodum & brutalis aia equi siue bouis, amplius & eam plures habere vires, quarum potissima ac intellectu separato cognatissima est cogitatiua, quæ alterius est speciei ac noīis ab ea, quæ est in brutis, q. n. cogitatiua appellatur in hoīe, in bruis extimatiuam credit Auer. Vtrum vero fm̄ cum cogitatiua hæc diuidat in duo gñis, s. in cogitatiuam agentem & possibile, quæ admodum de intellectu vlti credit, pulchra est qd apud eum, quæ accurate est ante exposita i tractatu de sensu agente contra Ioan. iām inscripto. Vtrum etiam huius sit virtus appetitiua sequens compræhensionem intellec̄tuam sicut vmbra corpus, quæ dicatur voluntas p̄cularis, iterum trahitur suo loco. Erit ergo op̄io istorū rōnale aiam specificam hoī propriam, per quā homo distinguitur spē ab alijs sui gñis, esse ex semine propagatam, addunt huiusmodi aiam formam specificam cum ab ea lumatur vltima hoīis differentia. s. ratiocinabilitas & non rationalitatem dico ratiocinatione vniuersali, sed particulari, hæc enim est esentialis differentia

hominis ac propria finis. Et verificantur ex hoc multa Arist. verba in his, quae dicit in. 2 de anima ac alibi, p. homini: sed quid sit operatio huius, & quoniam deseruit intellectum, & propter quid haec fuit in gradu nobilissimo. et cur homini sit propria: suis locis haec et ampliora tracta buntur: hoc igitur instantum sit dictum.

In quo inducuntur motiva istorum in confirmatione huius opinionis. Cap. 2.2.

Et quia haec opinio multam habet apparentiam, ideo inducere volo ultimum posse horum: quo potest viri isti ac eorum sequaces, et oes authoritates pro his, deinde debilitabo oia quae isti dicunt. Primo ergo arguitur, oē agens nāle agens sibi simile in spē, per suam formam specificam & ultimam agit compositum et formam illius, tāq terminum quo primo et per se fuit illa ḡtio, haec maior patet, qd n. aliquis effectus non subsistit virtuti agentis est, vel quia agens non est nobilis vel aequo nobile passo fin formam: vel quia non conueniunt in forma vel quia non potest inducere ultimum gradum disponum pro illa forma, non n. datur alius modus in compositis ḡtiorum effectus ex agente, vt in lib. de generatione animalium colligitur, sed pater vel quidem nobilior esset filio, vel saltē aequo nobilis, vt manifestum ē, ergo non erit incompossibilitas ḡtioris hois ex hoīe gratia illius. Nec secundum qm̄ homo ḡtans & genitus palam sunt vniuersitatis speciei, ergo nec propter hoc. Nec tertius qm̄ apud oes homo generans inducit ultimum gradum disponum: vt et concedunt oes, cur ergo non potest rōnalis aia & specifica hois forma propagari. Rursum filij assimilantur parentibus, quia ab eis propagantur, vt constat, sed filii non tm̄ q̄tum ad corporum signa ac accidentia, verum & q̄tum ad aīē proprietates cuiusmodi sunt mores & alia talia, ergo sicut corpora a corporibus, sic & aīē ab animalibus. Adhuc oē genitum cuius forma p. ḡtione non accipit esse, non ḡtatur vere, ḡtatio. n. est nālis, qm̄ via est in nām. i. formam, vt Arist. inquit in 2. physica auscultatio. Sed homo vera ḡtione ḡtatur, vt constat, ergo & eius forma per ḡtione accipit esse. Item omne genitum cuius forma ab agente alterius rōnis accipit esse, & mā ab altero habet duplex ēē, quorum vnum intenditur ab uno agente, alterum ab altero. Sed per te in hoīe forma a motore separato, mā ab agente physico fit, ergo in hoīe genito duplex erit esse, quod est impossibile, tunc enim non erit vere vnum, immo nec factum vnicar factio, immo essent duo facta, & sic essent duo in actu, & ita non esset vere vnum. Præterea perfectum, vt Arist. inquit in fine quarti meteororum, est qd ḡtia quale ipsum est secundum formam & mām, qd ē in. 2 de anima inquit, opus nālissimum viuentium est ḡtare tale quale ipsum, sed homo est perfectus, immo in confinio aeternitatis & temporis, ergo et multo magis potest ḡtare hominem in formam & mām qd quodcumq; aliud agentium. Iterum sicut Auer. in 7. metaphys. cōmen. 31. arguere videtur oē agens potens inducere ultimum gradum disponum, ac oia media in aliquem finem, potest & finem producere, cum non alio finis sit impossibilis, vel difficilis productionis qd quia agens producere non potest media. Etiam oē agens potens agere aliquid aīē, ad qd sequitur aliquid consequens, cuius oppositum est impossibile stare cum antecedente, illo potest etiam producere id consequens, qm̄ sicut ad aīē esse, sequitur consequens esse, ita ad aīē possibile sequitur consequens possibile, primo priorum, ergo in quo continetur potestas antecedentis, & ibidem consequentis continetur.

Et ideo dicunt peripateticī qd dāns aīē, dat oia consequentia id. Sed homo potest producere oes dispositiones, ac oia media pro esse aīē intellectuā in mā, que sunt aīē, & esse eius in nālē est consequens, cuius oppositum non potest stare cum aīē illō, non n. statim si oia media esse pro forma hois, & formam hois non esse in mā vt constat. Ergo si homo potest producere totū id

aīē, cur & consequens non potest. Iterum hois motus, vel mutatione, altero motu, vel mutatione perfectior, habet terminum proprium ac per se, cum quo in idem īci dīt finis numerum & spēm perfectiore, sed ḡtatio humana est motus, vel mutatione, perfectior ḡtione leonis vel equi, ergo homini ḡtatio terminum perfectiore habet proprium ac per se, in quo in idem īciderit eiusdem spē vel numero, & non potest esse ille terminus nisi rōnalis aia, ergo rōnalis aia ex semine propagatur, propōnes. s. maior ac minor sunt perspicuae peripateticō, vt iam exponit Auer. in physicorum. s. cōmen. 9. Adhuc omne compositum, cuius mā & forma nāli vniuntur, ac per se habet formam qd ex agente suā speciei traducit: non enim alio videtur formam ab agente superiori fieri, nisi quāvno eius cum subto non erat nālis, sed compositum humanum. Homo est cuius rōnalis aia vniō in corpore est nālis, immo nālissima, cum cius separatio violenta sit vt constat, & a nā odita, ergo & rōnalis aia ab agente nāli inducitur. Rursum ois forma alicuius compositi nālis, quae primo at per se intenditur ab agente id compositum, fit a virtute illius agentis, alii desideriū nāle esset ad imponē sibi, qd nec peripateticī, nec alii admittunt, sed rōnalis aia maxime intenditur ab homine generante hoīem, ergo & ab eo maxime ḡtabit.

Hāc minor constat, quemadmodum n. leo formam intendit leonis, & sic de oībus agentibus, sic & homo ēt. quemadmodum oppositum odit summopere. s. rōnalis aia annihilationem, ac non esse, ita suum oppositū summopere amare fas est, & sic maxime amabit illam formam. Item id qd priuat totaliter operationem alii cuius formae, & simpliēam corruptit, potest ipsum vel aliquid sui ḡtis illam formam priuare, ac ḡtare, cū operatio & essentia sint aequalis gradus nobilitatis.

Sed agens plūcū priuat simpliē intelligere, qd ē p. pria operatio aīē rōnalis, vt patet in ebris & egris, maxime lethargicis, qui primo fuerūt sapientes, deinde ex morbo vel humore facti sunt penitus sine sapientia, ergo agēs physicum potest & rōnalem aīam agere ac priuare. Non ergo oportet recurrere ad motorem extra hoīem. Præterea id in quo essentia ac per se, et proprie, homo excedit, ac differt ab oībus residuis animalibus, debet esse a propria virtute, ac propria potestate, dicere enim oppositum ē auferre gradum nobilitatis rei, sicut enim leo excedit bouem in sua forma, qm̄ virtute sua propagatur, ita homo. Sed homo non excedit alia ab eisq; differt nisi in rationali aia, ergo et rationalis anima consentanea debet esse a propria virtute hominis.

Rursum si rationalis aia ab hoīe non fieret, tunc hoī ex hoīe q̄tum ad nihil fieret, consequens est contra oes: consequentia patet, qm̄ homo genitus q̄tum ad aīam fieret a Deo, & q̄tum ad dispositiones ex nullo, qm̄ & si ille inducatur ab agente in instanti inductionis corrūpuntur, & aliae nouae fiunt, & q̄tum ad materiam homo est ingenitus, ergo a patre, q̄tum ad nihil fieret, cum nec quantum ad dispositiones, nec quantum ad mām, nec quantum ad formam. Ultimo potest argui, oīs forma, cuius operatio fortificatur, ac debilitatur, ac continua variatur, ex virtutibus, & rebus physicis, ab agente fit physico. non enim operatio maioris est abstractio nis qd essentia formae. Sed rationalis aia est forma talis quod Arist. ostendit dicens molles carnes habentes esse aptos mente etiam patet, quoniam astronomiudicant de bonitate sapientiae ac doctrinæ, ex astris, quod non esset nisi sapientia humana illis subderetur, etiam Luxor Palemon & Aristot. ex physiognomonicis signis voluntatem ac malitiam scientiae morum, & omnium iudicant hominum, et huius rei causam tradit Luxor, quoniam sanguis sedes est animæ, per quam est aīa & corruptitur, vt etiam Palemon tradit. Ex his rationibus Auempa. Abubacher. Augro. Alex. Aphrodiseus, & tota secta epicureorum, rationalem animam, per quam homo in specie ponitur, posuere ex

DE INTELLECTV

semine traducit & in mām redire, & hīmōi rōnes sunt vltimum posse eorum: & mihi crede has esse vltimum posse, qm̄ longo tpe ego immoratus sum in cōsideratione huius qōnis, quare si dñō annuente has debilitabimus, tunc remanebit opinio horum tanq̄ fictio.

In quo authoritates ac suspitiones inducuntur antiquorum in confirmatione eorū. Cap. 23.

CVm rōnes sint inductae potissimae eis expedit et nunc verba sapientum adducere, in primis igī sapiens Salomon inquit. Dixi in corde meo de filiis hoīum, vt probaret eos Deus, & oñderet filii esse bestijs, & iccirco vnum est interitus hoīum, & iumentorum, & æqua vtriusq; condō & oia subiçtunt vanitatē, & oia pergunt ad vnum locum, de terra facta sunt & in terram reuertuntur, quis nouis si spūs filiorū Adā ascendit sursum: & si spūs iumentorum descendit deorsum, ecce si homo simili est bestijs quātum ad interitū, & quia ex terra oritur: & in eam redit, non pōt homo esse nisi ex semine fiat, non tm̄ q̄tum ad corpus, immo & q̄tum ad aīam. Amplius diuīus ille Moses ait, cuncta aīa quæ ingressa sunt cum Iacob in Ægyptum, & egressa sunt de lāmore illius absq; vxoribus filiorū. 66.

Ecce si ex sāmore aīa a greediuntur, homo & q̄tum ad corpus, & q̄tū ad aīam ex semine erit propagatus.

Adhuc & idem Moses ait: aīa carnis in sanguine est, & ego dedi illum vobis vt supra altare in eo expietis p̄ aiabus vestris, & sanguis pro aīa piaculo sit &c. ergo si oīs aīa cum sanguine sanguis aut̄ oīs cum semine & aīa cum semine traducetur. Rursum Arist in 2. physicæ ausculta, ponit considerationem physicam stare vī. p̄ ad formam hoīis, & reddit cām. d. homo enim hoīem generat ex mā et sol, modo h̄c rō non probat propolitū nisi sic syllogizetur: oīs forma facta ab agente nāli i mā. Ab hoīe & sole consideratur a nāli, sed forma hoīis sit ab hoīe & sole, ergo consideratur a nāli, non pōt aliter formari rō, ergo intentio eius est rōnalem aīam esse ab hoīe & sole. Item in 12. suæ lapientiæ contra Pithagoram & Speusippum ait, bonum vero & perfectum in his, quæ ex his. i. in principiatis ponere non recte extimant, nam sperma ex alteris est prioribus perfectis, & primum non est sperma: non n. qui ex hoc fit, sed alterū ex quo sperma. Videtur ergo Arist. syllogizare contra eos: hoc modo probans sperma nō esse principium ḡnōnis hoīis per se, & propriā virtute, nullum agēs agit propriā virtute perfectius se, sed homo factus ē effectus perfectior spermate ergo nō fit a spermate propriā virtute, ideo tunc concludit hoīem non fieri ex hoc, sed alterū esse agens hoīem, ex quo fit sperma. Ex his arguo intentionem Arist vel forma humana ex spermate traducitur vel non: si non, tunc sperma virtute p̄pria sufficeret in ḡnōne accētū pro forma hoīis facientiū, & sic non esset necessariū homo. Adhuc Arist. 16. de aīalibus ponit hāc regulam. d. quorum enim principiorum actio ē corporalis, hāc sine corpore inesse nō p̄nt. v.g. ambulare sine pedib⁹ itaq; extrinsecus ea venire ē impōlē & ex hac regula concludit oīs illas aīas venire ex semine quarum actiones dependent a mā sed. Sīm ipsum rōnalis aīa sīm opus proprium a mā depēdet ergo & ex semine ipsam venire fas erit. Amplius ibidem i 15. cap. 29 disputans an foemina concurrit aliquo mō, tandem ait foemina dare mām ac corpus, marem vero aīam ac formam, ergo intentio eius erit vt prius.

Rursum Gr̄gorius Nicenus in lib suo de hoīe inq̄t Arist. & plures stoicos conuenire dicentes rōnalem animam mortalem esse, & in corpore ḡnātam ex semine a patre & matre. Ultimo si rōnalis aīa non esset propaga ta ex semine hoīis, tunc magis vermis esset filiu. hoīis, quam homo factus patet consequentia si vermis generatur in stomacho hoīis ex superfluo alimenti, ille enim ḡnatur a superfluo alimenti quantum ad corpus & animam, homo autem genitus non nisi quantum ad cor-

pus, ergo vermis esset plus hoīis filius q̄ homo, cuius op̄ positum determinauit Arist. in problematibus, pertens propter quid ea quæ fiunt ex superfluitate ciborum, nō sunt nobis nata, quemadmodum & filius. Potest etiā induci verbum libri de causis. d. aīam esse in medio aīer norum. s Dei & generabilium, sed Deus potest generare sibi similem vt filium, sicut catholici & veritas dicunt, & ḡnabilitia etiam possunt, ergo & id quod erit horum medium poterit. Hāc igitur & tot possunt induci in supradictorum erroris confirmatione, plura alia inducentur inferius pro his, & contra eos, nunc autem in īatum sit dictum

In quo inducitur opinio aliorum circa

idem. Cap. 24.

Quāritur adhuc præstantissimiviri ex Platonis lecta potius, qui conuenere in hoc rationales animas, quæ speciem & esse dant corporibus humanis, ex anima mundi profluxisse, & dico noīater quæ dant hominibus esse & speciem, quoniam de rationali separata, quæ hominis dicitur intellectus, non noviter fit, sed ipsa est mundi anima sīm hos. Et hi partiti sunt, quidam enim dicunt rationales animas esse partes animæ mundi, qd̄ & Plato qn̄q; visus est sentire, vide enim in philebo innuere, q̄ quemadmodum corpora humana partes sunt mundi, sic & decenter animas animæ. Adhuc ī phedro, thimeo, ac rebup. pariter aper te sentit animas nostras totius sequi mundi circuitum, & inde mores, fortunas, at omnia bona accipere. Rursum in phedro inquit, animam quoq; nostram totius inanimati curam habere, modo hāc cura nō nisi ad mūdi animam spectat. Huius operatiōis etiam quidam antiquorum suspitionem nobis afferunt, vt Zenophanes, Parmenides, & Melissus, dicentes vnum esse omnium principiū, ac ipsum oīa esse quod & Deum appellat, sive secundum, sive primum. Vnde & in Palladis tēplo iquit scriptum esse. Pallas est quicquid est, quicquid fuit, & quicquid erit, nec aliquis hominum detexit p̄plum, quo facies eius velabatur, quodvt Plutarcus p̄bs inquit verutissimi p̄bi interpretari sunt illud dictum ēē de Deo, qui anima erat totius, qui & poplo rectus est, quā oīs eum ignorant, & omnes nihil aliud q̄ eum vident: peplum autem quo ipse rectus est, videtur esse sensus, qui est in aīa & forma quæ est in corpore, quibus duobus circūscriptis ab anima & corpore, appare ipse Deus in propria natura. Et inde Orpheus inquit, plenum mundum esse Dijs. Et Lucanus, habemus cunctis superis tēploq; tacente nil agimus nisi sponte Deus & post quibusdam interpositis, est ne Dei fedes, nisi terra, & pontus & aer, Jupiter est qdcūq; vides qdcūque mouetur. Hi ergo opinati sunt Deum esse mundi animam eumque esse totius vniuersi sīm diuisionem formam, & in hoc cum Platonis verbis conuenire vident, licet Plato mundi aīam forte dicat alteram a Deo esse in medio mundi locatam, vt in thimeo patet, hanc opinionem sectati sunt Platonicorum plurimi, probarunt aut̄ hoc argumentis quibusdā topicis, & primo, qm̄ qūq; in operatione conueniunt in forma tota vel formæ p̄t conueniunt, sed mundus & homo in operatione cōueniunt, vt Plato inquit, oīs n. operationes hoīis in circulo perficiuntur, ergo & hoīis aīa vel tota mundi aīa diceatur q̄ impōlē est, vel pars qd̄ concedunt. Item cuius propriā ac essentialis operatio est pars alicuius totalis op̄onis, forma & principium illius erit pars principij totalis illius totius operationis, vt confessi cōstat, sed operatio hominis est pars totalis operationis mundi, ergo forma hominis pars erit formæ mundi. Præterea quācūque per se & ultimata ordinantur inclinantur etiā ḡnunt ad vnum finem ac perfectionem vnam constituitur ab una numero forma, vel pluribus formis eiusdem speciei, sed omnia animata tendunt ad vnum finem ac vnam ultimam perfectionem, scilicet ad bonū vniuersi.

ergo omnia animata cōstituuntur ab vna forma numero, vel a pluribus partibus formae vnius speciei. Ad huc quæcumq; colligantur maiori colligatione q; sit colligatio membrorum aīalis: cōstituuntur ab vna forma numero: membra enim leonis non differunt a mēbris cerui nisi quia aīa differt ab anima. rerum enim non est una nisi vnitate formæ, ut Auerr. inquit in. 2. de anima, cōmen. 7. Themistius, sed oēs res ac mundi partes colligantur inuicem colligatione maiori q; sit aīalis membra rum colligatio: vt Auer. dicit in. 2. coeli: cōmen. 7. 1. & in lib. d.d. disputatione. 3. ergo oēs partes mundi sunt constitutæ ab vna forma numero: & per cōsequens partes mundi hīt partes formæ mundi sicut partes aīalis partes aīæ eius. Postiores aut philosophantes, vt Themistius Theophrastus Algaçel. ac qñq; Auic opinantur oēs aīas viuentium ex mundi aīa desluere, quemadmodū & illuminationes ex sole: imaginantur enim duas esse aīas oīum viuentium: primam. s. quæ est tanq; sol, secundam, quæ est velut illuminatio: & quemadmodū pōt dici forma oīum perspicuorum: non quidem ab ī. formando illa, sed eo quia formas ac illuminationes eis affert: sic & rōnalis aīa quæ est forma mundi potest dici aīa oīum vna numero: non quidem ab ināiendo intus viua, sed ab eo quia aīas cunctis prebet, prima quidem aīa intellectus dicitur hoīs, vt dicit Themistius, qm vīm intelligenti aīæ ac contemplandi præbet, et pōt dici mūdi aīam prout forma est totius, & pōt dici dator formarum, vt Auic. inquit. Ergo fīm The. & hos duo rōnales aīas fingere necesse est, vnam specificam inseparabilē ac indiuiduam dissipabilem ac mortalem fīm corporis dissipationem ac interitum, & hanc rōnalem appellat, & hanc amplius definire dicit Arist. in. 2. de aīa, & forte hanc accepit Auer in suo commento. Alteram separatam & vnicam cunctis aīalibus ac viuis, quæ est intellectus separatus immixtus ac immortalis, & hanc intelligentiam vocat Auer. probat autem hanc Themist. in p suæ paraphraſis de aīa. d. aīam hanc separatam clarissimæ asserunt ea aīaliæ quæ ortu spontali de materia putri proueniunt: ea ex tali excrementorum & sordium mistione aut tali ortu spirant viuificat mouen̄t vt in Aegypto mures, & in nostro coelo vermes & locustæ, & que huius generis plurima. Ex hoc vult arguere hmōi aīæ fiunt, & non ab agentibus nālibus, vt constat ergo ab aīa illa sepāta, & qua rōne illa talia ex ea fiunt, & eadē & alia cuiusvis ḡis viua. Et si dicas eis, quid agens naturale præbet in generatione rei s. quid leo in ḡnone leo. Adhuc tunc hmōi animatio esset creatio vel generatio, & hoc non determinat. Ad hæc dicent agentia non præbere formas ac animas, sed materias cū omnibus dignitatibus quibus eleuantur pro hmōi animabus, quemadmodum & nos dicimus de rōnali anima, fīm veritatem fidei. Secundum ēt absoluenter & facile q; illa nec est creatio, nec generatio, sed animatio uel productio uiuificans: ad hoc enim q; res creetur, oportet ut sit in esse lemp̄, non intelligendo materiam tunc: imaginandum ergo duo signa naturæ, quorum unum est creatio rōnalis animæ fīm nos, aliud in quo animat cōpositum, & non uocatur creatio: sed generatio uel animatio: primum ergo non ponunt: sed secundum, & ergo nec est generatio, nec creatio, sed viuificatio ac aīatio, et sic patet hoc. Post hos adhuc aīationes ac vitas, quæ aīæ secunda nuncupantur: dicunt ab aīa mundi prouenire: non quidem per creationem vt Themist. & alii suę sectæ, nec per diuisionem aīæ mundi, sed per impressio nem relictam ex ingressu eius in corpus: cuius exemplū Ioān. faracenus dedit Alber. narrante. d. q; quemadmodum i testudinibus ac parietum arcubus: primo ligneus supponitur arcus: super quem testudo concluditur: & posde remoto arcu remanet vestigium in testudine, ac separatus arcus remanet, ita est in mundi aīa animante subas viuas, quæ nō nisi per vestigium est in viua suba, & hoc iuramentum erat deorum qd Apollo reddit sacra

mento. Huius sn̄æ plures inuenti sunt Platonici, vt Theodorus ac Numenius sentire qñq; vīsi sunt. Alij aut ut Isaac Israhelita in lib. de diffōnibus in alium modum incurrit, inquit. n. aīarum tot sunt ordines, aīa rōnalis bestialis & vegetabilis, oīum aut excellentior est rationalis, eo q; ipsa causata est, ex intelligentia: & est de nā eius, & od hoc factus est homo rōnalis discipline perceptibilis: decernens inter bonum & malum: per quæ sit saluandus & damnandus, explicat aut in illo lib. modū, q; ab intelligentia producta sit, & inquit, illam creari ab intelligentia in vmbra sui, & sensibilem in vmbra rationalis: & vegetabilem in vmbra sensibilis, qd ēt Commentator libri de causis sentire videtur. d. causam primā creatricem esse animæ mediante intelligentia. Item ibi dem aīa: quia suscipit impressionem intelligentiae facta est inferioris impressionis, q; ipla intelligentia, præterea supra. 14. propone iam facta est causa corporum: & est causata ab intelligentia, quæ est ante ipsam, hæc sunt q; de origine rōnalis aīæ inuenimus. Quod si in typo quis piam appetit reducere, dicendum q; de rōnali aīa possimus loquī dupl̄r. vel de illa quæ sp̄ēm ac actum dat hoī & vitam: q; Themist. aīationem: Auerro cogitatuam, Plotinus vitam: ad scđam aīam nuncupant, vel de aīa rationali consistente non corpori inherente vel dante specificum actum, sed quæ est, vt sol. Si quidem in prima loqui vīs, quidam dicunt eam esse deforis, vt Themist. Theophrastus, Auic. Algazel. Plotinus Theodorus, & Isaac, et oēs prædicti forte moti his argumentis. Si rōnalis aīa ab intus ex semine propagaretur, vel semen eam producit in instanti ḡnonis proprie vel ante instans generationis, non in instanti ḡnonis, quia tunc non est, ergo tunc non potest producere: nec ante dum est, qm semen est aliquid de proximo cōvertibile in id qd debet generari, hoc autem nō habet rōnem actui, sed passiu. Adhuc nullum imperfectius est causa sufficiens actiua perfectioris sed semen est imperfectius q; res genera da cum oībus sp̄iritibus suis: igitur ēt si maneret nō posset esse principium actuum generationis. Rursum oīs generatio sit ab vnuoco: ut etiam Arist. tenet, sed generandum et semen non sunt vnuoca, ergo generatio nō sit ex semine. Amplius nullum vñiforme in toto, & qualibet parte est principium effectuum alicuius diffōmis in toto, & qualibet parte, sed semen est corpus vni forme, vt vides, & genus hō diffōmis. ergo vt prius. Ex his forte suspicionem accepert predictam. Adhuc si deforis dicatur eueniare, oēs conueniunt, prædicti q; non ex Deo, sed ab inferioribus substantijs, & q; nō ex Deo Forte his syllogismis syllogizat. Cā nūc agēs, & prius non, necesse est vt agat per aliquā dispositionē nouam sibi aduenientem. Sed Deus non agit per dispositionem nouam sibi, ergo Deus non agit animam, & fit, ergo erit ab aliquo infra Deum, cui nouum nō repugnat, maior patet in perigenesōs, idem inquantum idē lemp̄ est natum facere idem, & hoc verificatur tam i causis naturalibus. q; voluntarijs, de nālibus pater, de voluntarijs quæ per electionem agunt probatur, qm illa causa non agit nisi q; eligit ac velit, ergo ad hoc q; agat nūc, & prius non, oportet vt aliquid eligat. nūc quod prius, nec eligit, nec voluit. Amplius immediate recipere ab optimo nobilius est q; recipere per medium ab illo, si ergo aīa recipit immediate esse a Deo, reciperet ipsum nobilissimum modo, sed ad nobilissimum modum recipiendi sequitur nobilissimū esse receptum: aīa ergo haberet fīm hoc nobilissimum esse, hoc aut est esse intelligentiae, quare aīa esletyna intelligentiarum, has duas rationes in suā entatione illorum inducit Tolestanus, aliae autem debiles sunt. Rursum omne vltimum in ordine cātorum non exit a prima cā, nisi per cās, quæ in medio sunt, prima cā est Deus, mediae cās sunt motores orbium: cāta vltimo sunt aīæ ac gn̄abiles formæ, ergo animæ ab intelligentijs fiunt. Item intelligentia imprimit in aīam, sicut aīa in corporis aīati nām, sicut ergo

DE INTELLECTV

dicimus aiam esse cām corporis aīati & motuum: et paſſionum: ita dicunt intelligentias esse cās aīæ cognitiuæ eo quia cognitio aīæ quædam est resultatio luminis intellegentia. Diuersantur aut: qm̄ hi dicunt rōnalem aiam ab ipsius mundi aia effluere: quidam ab intelligētia: si quidem ab intelligentia est pō Isaac authoris de causis Auic & aliorum: si ab aia mundi adhuc: vel per imp̄ſionem ac vestigium in mā relictum: & sic est pō Theodori Numenij & aliorum: vel per productionem & aiationem: & sic pō est The. Theophrastī & aliorum. Si vero dicamus eam ex semine propagatam: sic est pō Auempa. Abubacher. Auerr. Alfarabij & c. argumētis quæ induxit in suo loco. Si vero loquimur de rōnali consistenti: & in se existenti: q̄ Auer et Themist. posuerunt. adhuc & in ea est dīa: qm̄ Auer. ponit hm̄i eē vltimam intelligentiam vndecimū orbis s. humani: immediate productam ab intelligentia lunæ: tanq̄ a cā proxima ac fere vniuoca sibi, vt in lib. d. d. disputatione. 3. cōmentatus sum: & ipse exp̄lesit id. A Deo vero vt a cā v̄l: & agente virtute propria: vt. 1. 2. meta. cōmē 44. inquit. extimauit n. q̄ quemadmodum ex sole & hoie p̄uenit hō, ab hoie quidem. tanq̄ ab agente proximo: a sole tanq̄ ab agente v̄l: sic intelligentia hoīum ab intelligentia lunæ tanq̄ ab agente proximo: ab ipso Deo tanq̄ a cā remota & v̄l: quæ suo loco amplius tangentur: vbi dīam debimus inter eum: & Auic. et alios. Themist. aut a Theophrastus Platonis verba sequentes eam extimantes mundi aiam a Deo effluxisse dicunt: dixit n. Plato stellis Deum loquētem inducens: ego vobis lemē tradam & initium &c. vbi dat intelligere aiam mundi esse a Deo factam tanq̄ vniuersi semen: et dixit: aiam aut īa eius medio collocauit &c vbi dat intelligere idem: ex his ergo Them ac Theophr. extimant intelligentia hoīis esse a Deo effluxum. De origine igitur aīæ quanta et q̄ ab antiquis iuenerim h̄c sunt, nec plura, nec pauciora.

In quo inducuntur obiectiones contra eos qui tenent rōnale aiam esse ex semine ex debilitantur. Cap. 2. 5.

Quod rōnalis aia ex semine nō traducatur a patre & matre tribus rōnibus primus expositor conatur probare prima igitur rō: nulla forma per se existens propria existentia ex semine propagat: hoc. n. differt forma existens per se a formis quæ sunt tantum partes: sed aia rōnalis est per se existens, ac non ens rōne compositi: vt diuersus modus agēdi: id nobis declarat, vt dicit, ergo rōnalis aia ex semine non ducetur. Amplius nullū corpus vel in corpore virtus ad substantiam spiritualem ac incorpoream pertingere pōt, nihil. n. agit ultra suam spēm, oportet n. agens multo pr̄stantius esse acto. Sed semen est corpus: vel virtus in corpore: & rōnalis aia est spūalis ac incorporeas, vt sensu constat. ergo nō pōt pertingere ad eam: ergo deforis aderit. Adhuc oīs forma quæ exīt in esse per ḡnōnē, a virtute corporea vel corpore est educta de potentia materia: vt. 7. primæ p̄bīæ Arist. testatur. Sed rōnalis aia non pōt educi de potentia māæ, formæ. n. quarum operationes non sunt cum corpore non possunt de mā corporali educi. Vnde relinquitur q̄ aia rōnalis non propagatur ex semine & hanc rōnem sere forma r̄ tangit Arist. 16. de aīalibus cap. 10. Sed quocunq̄ pace tāti p̄bī dixerim argumenta hic aduerlus eos demonstrare non videntur: oīs. n. peccarevidetur per fallaciam equi uocationis: qm̄ cum in minori primo assumit: sed aia rōnalis est per se existens ac non ens rōne compositi, vel loquitur de rōnali v̄l: vel de rōnali particulari rōne, si primo modo conceditur totum argumentum verum: vana erit ratio: cum non concludat intentum. Si intēdit secundo modo minorem fallam esse dicent: cogitativa enim non est nisi prout est pars compositi: quē admodum bouis anima. Sed etiam ratio facillime debilitaretur. qm̄ quemadmodum apud ipsum calor: vt calor; calorem agit, vt vero organū substantiæ, aut sub-

stantiam, sic dicerem pro eis ad minorem illam esse verā virtute rei corporalī: sed virtute aīæ patris id nō vrget.

Rursum vt prius minor distingueda erit quid p rationalem aiam intelligat: q̄ si rōnalem intelligat rōcinatione v̄l, syll's verum concludit, sed non contra eos.

Sic rōcinatione particulari: tunc dicerem illam esse corporalem substantiam: ac ex potentia māæ progressam.

Tertia et rō non concluderet eis qm̄ vel per rōnalem in minori intendit rōnalem v̄l rōne: vel particulari: & iterum vt prius dicent rōnalem v̄l esse impropagata.

Sed rōnalem particulariter esse ex semine effluxam, rōnes ergo oīs concludunt verum: sed non contra eos, vt recte intelligentes cognoscere possunt. Ego autē considerans: & magno tpe inuestigans credo cōtra eos demonstrationes nondum esse verum esse argumenta q̄dam probabiliora illis qua inducunt pro se, vt legentibus rōnes meas statim apparebit: potest et go argui: aut homo vna & eadem forma specifica & vltima est hō in p̄nto substantiæ, ac in specie hoīum & intelligens ac rōcīans v̄l aut altera: ac altera. Si quidem vna & eadem forma: tunc rōnes expositoris sunt demonstratiæ, & forte ad illum intellectum eas ipse adducit. Si quidem est altera ac altera: vt ei ac oīs in via sua fingunt Accipit tur homo constitutus ex forma per quā est homo v.g. cogitatiua, & mā, & quāro, vel est completus in specie vltimo complemento vel non. Si fingitur ipsum esse vltimo in specie eius completum: ergo habet operatiōnem sibi possibilem: & perfectionem fin gradum suæ speciei: ergo intellectus vñiretur ei superflua & aduentitia: ac oīno & simpliciter per accidens: sicut bos iūmēto cum homo habeat oīm perfectionem sibi possibilem per suam formam. Si vero homo per cogitatiuam nō completerur in specie: ergo homo ab intellectu complebitur: & per ipsum ponetur in vltimo actu sua speciei: & sic homo erit homo ab intellectu illo separato: & cū vna forma non possit esse plurimum æque primo: erit ergo rōnalis aia multiplicata per corpora: & nō traducta ab ipso semine, & hoc petebamus. Et crede mihi hanc rōnem esse vltimum q̄ contra Auerroīm inducīpōt, hm̄i enim quæſtio non recessit ab oīculis meis per tempus vñius instantis: & qm̄ ad summum considerauini hil fortius inteniri potest contra eum & si tu prauus nō eris dices hanc rōnem esse demonstratiūm. Amplius argui potest: nulla anima: cuius operatio est in perfecto circulo consistens: educitur de semine vel māæ potētia qd̄ hoc modo probari pōt: et fin fundamentum Auer. Animarum quædam puræ circulariter. vt intelligentia orbis tam quantum ad motum q̄ quantum ad intelligere, quædam puræ rectō motu: vt vegetalis: hac enim quia oīno depresso est in mā: nullo modo supra operationem suam dñatur. ergo non pōt operari nisi mere ad modum māæ ergo non nisi motu rectissimo. Quæda autē media sensibilis h̄c enim: quia in materia depræhendit: ideo rectum motum ac operationem participat, quia vero a mā eleuat: ut fin quicq̄ aliquo modo reddit ad se reditioē incompleta: vt paret, & ideo non perfecta circulatione operatur. Pōt ergo argui sic: maior, nulla aia quæ impura est anima per compositionem māæ circulariter operatur: & hoc Auer, dicit i. 2. cap. de subā orbis: vbi reddit causam cur motus circularis tm̄, qm̄ ē aīæ purissimæ tm̄: & 2. ecclī cōmento 3. ergo nulla aia partim aia: & partim corpore, penitus operationem circularem continet: & sic pater maior, tunc minor, sed oīs aia rōnalis, tam v̄l q̄ particulari rōne operatur operatione perfecte circulariter: discursus enim circularis est perfectus: sicut non sphæricus: vt triangulus, & hoc sive sit particulariter factum: sive v̄l factum. ergo nulla aia rōnalis, quocūq̄ modo rōnalis, erit ex semine deducta, & hoc volebamus. Rursum oīs anima ac forma a materia & corporeeducta est mere naturaliter comparata ad suos actus ac operationes, sed rationalis, tam vñiuersaliter quā particulariter libere & contingenter cōparat ad suos

ad suos actus: ergo nulla illarum sit ex mā ac ex semine.

Maior patet, qm̄ anima intantum libera inquantum excedit virtutem ac potestatem & facultatem māe, & rei physice, quae n. totaliter corpori impræssâ est, nullo modo domina erit corporis cum ipsum omnino ac penitus sequatur, & facultatem illius nō excedat & sic patet maior. Minor autem patet, cogitatiua, n. per discutum particularem contingenter eligit de actu particuliari, ut in nobis experimur. Præsentato n. nobis paupere per rōcinationem particularem eligo dare sibi elemosynam, & per consequens est mere libera, ergo neutra earum erit ex corpore vel semine, & si cōsiderabis h̄as tres nostras rōnes aduersus Auerroim inuenies eas meliores quæ possunt fieri, & certe si demones aliquæ dātur forte nō sunt nisi harum generis. Vltimo contra eos inducatur sententia Ari. 16. de animalibus ubi qō nem hanc mouit & inquit, q̄ obrem de mente etiā quoniam tempore, & q̄o, & unde eam recipiant quæ princiūm id participat plurimum dubitatur, ecce qōnem in forma, & quibusdam interpositis accepit unam v̄lēm. d. omnes n. potentia prius haberí q̄ actu necesse est, est ergo ista v̄lis. omnes animæ prius habentur potentia q̄ actu & ostendit tunc, adhuc paucis interpositis, qualiter est imposse animas oēs præcīse & inquit, cæterum omnes ante esse imposse rōnibus his esse ostēditur, quorum n. principiorum actio corporalis, hæc sine corpore in eis nō posse certum est. v̄ g. ambulare sine pedibus atq̄ extrinsecus eavcnire imposse est, nec n. ipse per se accedere possunt cum inseparabilia sint, neq̄ cum corpore, semen n. excrementum alimenti mutati est. Ex his concludit Ari. restat igitur ut mens sola extrinsecus accedat eacq̄ sola diuina sit nihil. n. cum eius actione cōicat actio corporalis, hic Ari. Ex his potest remoueri pō Auerrois. Ari. querit q. q̄o ronalis anima, quæ est intellectus, inducatur in mā, & absoluīt eam, non per semen, ergo de foris, pō ergo Auer. contradicit magistro suo q̄ li dicas ut Theophrastus, Themistius & Auerrois dicunt, q̄ mens est quædam intelligentia separata, & q̄ ipsa non accedit homini nisi s̄m operationem, & non per generationem, nec principaliter, nec dispositiue, hoc excludit tripliciter primo qm̄ Ari. accepit illam v̄lēm. s. omnes animas contineri potentia prius quam sint, et nō actu hoc autem non est verum nisi ipse loqueretur vni formiter in omnibus illis tribus spēbus animæ, non ergo loquitur in illis duobus, q̄o inducatur s̄m esse, & i rōnali s̄m operationem, qm̄ propō illa esset æquiuoca.

Secundo qō non esset mota ad propositum, qm̄ de modo quomodo uniatur intellectus nobis non spectat loqui in libro de generatione animalium, sed in libr. de anima, ubi docet modum unionis animæ per intelligere, & non hic. Tertio Ari. docet quomodo ronalis accedit homini, & quomodo sensilis ac ueretabilis, & nō loquitur de alia forma hominis quam de mente. ergo intendit loqui prout mens est specifica forma hominis, aliter ualde deficiens esset, cum nec ibi, nec alibi ipse explicasset propriam & specificam formam hominis uniri & q̄o uniatur homini, sed tātum explicasset per te modum quomodo unitur per operationem, & certe hoc videtur contra mentem propriam. Ex his decet accipere propriam formam hominis per quam homo est hō esse extrinsecus adueniētem ei & non ex semine, nec ex materiae potentia, sed utrum ab aliqua intelligentiarū infra Deum: an ab ipso Deo immediate, nondum declaratum est.

Declarans rationalem animam non posse uenire ab aliqua intelligentiarum infra Deum, aduersus opinionem secundam. Cap. 26.

C Vm Auerrois pō tanquam imposse sit modo relictæ super est uidere, & de secunda & unum qd accipiēdū est s̄m eos est huiusmodi animas duas,

sue uitas appelles sue animationes ex nihilo creari, q̄ utrum sit creari pure ac simplr. an non, istud non impedit, satis est accipere illas ex nihilo esse, & hoc pro nunc largo nomine creari uoco, cum ex potentia materiae nō educantur sed in ea foris inducantur, quo perlīquo diuus ille Albertus in lib. de homine tribus rōnibus operationem ēa exceptit, primo arguit, honor creatoris singularis qui exhiberi debet ei ab omni ente extra eū non debet transponi in aliquo creato uel facto ab eo, tunc n. remoueri eius honor. Sed creare est honor h̄mōi non ergo decebat ipsum creaturis præstare. Amplius arguit creatio est opus cause, ut est causa causæ, cū nulla materia præiaceat ei sed nullum dependens a Deo est causa, ergo creatio non est opus eius. Adhuc cuicunque potentiae non contingit opus aliqd s̄m genus suū, impossibile est illi potentie conuenire speciem operis sed creatæ potentie non conuenit creare s̄m genus, quia secundum suum genus est ipsa terminus creationis, & nō principium ergo eidem non conuenit creare hoc uel illud. Præterea Alber in lib. de intellectu & intelligibili l̄ arguit Si rōnalis anima fluere & regeretur ab intellectu orbis, tunc ipsa in suis actionibus motibus ac operacionibus, necessario subderetur motibus astrorum, eo qd̄ omne effluens ab aliquo continetur & restringitur ab illo in potentijs operationum. Asignauit etiam alias plures rōnes in coeūis, q̄ de creatione sed potiores sunt iste. Quidam alij posteriores, cum multas reprobassent rōnes, tandem contenti sunt hac, nullus actus accidentalis est rō creandi aliquam substantiam, intellectio cuius, cūq̄ intelligentia est actus accidentalis ei, ergo intelligentia intelligentie non erit rō creandi aliquam substantiam.

Tunc ultra, sed intelligentia omnis non creat subham nisi per actum intellectionis, tanquam per rōnem cr. a 1 di: ergo intelligentia nulla citra Deum potest creare aliquam substantiam. In hoc syllō omnes propōnes sunt dubitabiles, ego autem gratia breuitatis primam tanquam necessariam concedo, tertiam etiam puto esse necessariam, saltē s̄m cognitionem v̄lēm uel particularem. erit ergo qō tantum in secunda, probant ergo secundam & componitur sic rō eorum, cuicūq̄ non repugnat intelligere infinita ei intelligentia non est una, sed multæ & accidentales sed intellectui intelligentie non repugnat intelligere infinita, ergo non unica intellectione sed pluribus. Huius argumenti dicunt q̄ propō d. intelligentiam posse intellegere infinita est manifesta per se, qm̄ cum infinita sint ex naturis eorum per se intelligibilia, non repugnat ex parte cuiuscūq̄ intellectus per se intelligi. propō autem d. infinita non posse intelligi ab intellectu finito probatur longa argumentatione, quam uide, tota ergo rō horum abbreviatur ad hoc, dīmis autem reliquum, qm̄ soluta ea hoc modo soluta erit & simp̄r. Sed pace tantorum dixerim uidetur mihi nullam harum demonstrare, immo Toletanus uir sane literatisimus, theologus summus ac philosphus, uidens debilitatem rationum contra eos dicit, q̄ licet consentiat animas creari ab intelligentijs secundis, non tamen uult habere intelligentias illas esse creatores, quia creator inquit est ille qui ppria autoritate ac uirtute aliquid de nihilo facit, sed intelligentie faciunt hoc ministrantes Deo, & authoritate Dei possem ergo dicere, ut Toletanus inquit intelligentiam creare animas in uirtute primi ut instrumentum. Tunc igitur prima rō non cogit, quoniam creare principaliter est honor Dei, & hoc semper Deo competit, nec alicui intelligentiae communicatur sed creare instrumentaliter potest creature competere nec hoc a Deo auferit honorem & authoritatem, argumentum ergo fallaciam committit æquiuocationis. Secundum etiam argumentum nihil ualeat, qm̄ maior est uera, s. hoc modo q̄ creare est opus cause quæ est causa causæ, quando creatio est p̄pria autoritate. Sed authoritate alterius stat quod sit causa causæ. Tertium etiam non militat: stant enim simul quod intelligentia sit terminus creationis, et ipsa sit Suesl. dc intel. C

creator non propria authoritate, sed authoritate primi, ille ergo tres rōnes Alberti pace sua nō ualent, nec quarta Alberti rō ualent, qm̄ intellētia orbis aliquid causat per modum naturae, & sic id erit necessitatum a motibus sui orbis aliquod per hanc intelligēt, & sic non oportet: cuius modi est in proposito. Item rō aliorum forte ualent, sed apud me non ualent, dicerem ergo secundam propōnem fīm p̄bos esse falsam ponūt enim peripatetici omnes substantias separatas a materia intelligere per earum substātias intellectione unica quae est earum essentia, & sic minor est accepta tantum. Ad p̄bationem dicerent philosophi q̄ intelligentiae repugnat intelligere infinita immo ut Aris. inquit infinitum est fīm se ignotum, & per consequens nulli intellectui notum. Etiam Auerr. 12. metra. commen. 5. 1. dicit infinitum, ut sic esse extra artem & prudentiam, quare & magis extra artem sublimem.

Etiam posito q̄ infinitum esset per se intelligibile, dicerent ipsum intelligi per rōnem finita ut Auer. ait. 2. metra. com. 13. & 11. Item dicerent q̄ si infinitum sit per se intelligibile ab intellētu in quantum intellētus, non oportet ut intelligatur ab omni intellētu, sed ab aliquo, & forte ab intellētu primi, hmo ergo rōnes, & si bonum habeat cōlorem pace eorum necessitatem non dicunt. Vr ergo mīhi in hoc rōnem expositoris solum esse necessariam.

Primo prob. Deum tantum principaliter creare. Secundo q̄ nulla intelligentiarum posterior creare potest instrumentaliter, & sic conclusio nostra reddetur firma. Ratio ad primum sic componitur, oportet vīlissimum effectum in vīlissimam causam reducere, sed inter omnes effectus vīlissimus est ipsum esse, ergo erit p̄prius effectus primae & vīlissimae causae: quae est Deus. Secundam partē probare potes sic. Si aliqua intelligentia ex nihilo creat, uel autoritate propria, uel ut instrumentum primi, q̄ non autoritate propria etiam p̄bi concedunt quicquid Auicen dicat, q̄ non in quantum instrumentum primi expositor secunda sic probat, agens inferius supponit effectum superioris agentis, ut exemplo patet, quoniam ars supponit effectum naturae, natura autem effectum primae causae s. esse saltem materiae, sed prius effectus Dei est esse, ergo omnis causa secunda quo modocūq; supponit esse, & sic non potest creare, nec p̄ se, nec instrumentaliter. Ex his relinquitur, q̄ si rōnales animae ex nihilo producentur, nullo modo, nisi ab ipso primo motore creabuntur.

soluens questiones quasdam contra rationes primi ac secundi expositoris. Cap. 27.

C Alumniantur autem quidam primam rōnem expositoris viri acutissimi, primo argentes concluſionem, secundo argentes syl̄m, arguant cōtra conclusionem, quia a quoctūq; agente generatur compositum ab eodem effectu est esse compositi. Compositum aliquod generatur ab aliquo agente nouo ac secundo nisi tollatur uirtus creature. Maior probatur qm̄ fīm Aris. generatio est ad esse. Rursum a quoctūq; compositum habet formam in mā ab eodem habet esse, sed a generante habet formam in materia quare et ab eo habet esse, & reliqua uide, conclusio ergo syllogismi expositoris falsa erit. Quod autem syllogismus eius non syllogizet ostēditur, quoniam causa uniuersalis duplēt intelligi p̄t, uel uirtute ea s. cuius uirtus ad plurā se extendit, ut sol, & sic effectus dicitur uniuersalissimae uirtute. s. ille cuius perfectio maior. V el p̄dicatione, effectus enim uniuersalis p̄dicatione est qui de pluribus p̄dicitur, uniuersalis autem causa uirtute est quae continet plures cōfūltates, dicunt modo. Si in maiori sumitur uniformiter uniuersalius fīm perfectionem ex parte cause effectus, concedunt eam, & sic minor est falsa, uel æquiuoca. Si autem uniformiter fīm p̄dicationem potest esse uera maior ac minor. Sed propositio d. Deus est causa uniuersalius est falsa fīm illum sensum prosyllogismi. Tertio potest argui non esse uerū ens

esse perfectissimum effectum, quoniam pluribus, immo omnibus communicatur, ergo potentialis, & per conse quens uilis. Secundam rōnem expositoris secundi ēt reprobant, quia aut intelligitur in maiori q̄ agens secūdarium p̄supponit effectum primi agentis ut paſsum in quod agat, & tunc petit principium. s. q̄ omne agens aliud a Deo agit in paſsum p̄suppositum: aut intelligit absolute q̄. s. absolute p̄supponat effectum primi agentis, quod concedunt, quia s. supponit seipsum, sicut age re supponit e. e., & ipsum est effectus primae causae. Probatio uero eius non currit, ut dicunt, quoniam id non est ex ordine agentium, sed propter necessitatem terminorum & tu vide. Sed mihi uidetur pace horū hēc non concludere aduersus exposidores, supponit nā que expositor primus qd̄ cause sunt concurrentes ad unum effectum fīm diuersos gradus, ut sepe ego declaraui in libr. d.d. quando enim Socrates generatur in eo plures continentur gradus, ut hic homo. Altior est homo, altior animal, altior corpus uiuum, altior corpus, altior substantia, altissimus est esse, quod omnibus entibus disfunditur, & non dico esse simplē, sed esse creabile uel alio modo participatum esse. Tunc est regula peripatetica, q̄ licet omnes isti gradus sint una res in subiecto, tamen sunt rōnes quibus cause subordinatae concurrunt ad Socratis esse, quoniam Socrates sub isto gradu singul arī Platone sit uel saltem Plato concurreat ad illum, fīm gradum fortis uniuersalior causa. v gra. sol ad idem fīm gradum altiore. v g. ut homo. Superior causa. v.g. mars ad idem, ut animal, Juppiter ad idem, ut uiuum, Saturnus, ut substantia primus motor ad idem sub gradu entis: sic. n. est ordinatus modus concurrendi causalium, sicut rōnes, ac gradus effectus fīm p̄dicationem ordinantur, est ergo regula peripatetica q̄ esse effectus vīlis in quantum huiusmodi p̄dicatione reducitur ad causam vīlem, non dico fīm p̄dicationem, sed fīm uirtutem, ut tibi ex exemplo posito patet. Ex hoc maior syllogismi debet sic intelligi, vniuersalissimus effectus fīm p̄dicationem debet reduci ad causam uniuersalissimam fīm uirtutem, & hoc modo tenet maior ex regula peripatetica. Tunc minor intelligitur eodem modo, sed esse creabile est effectus uniuersalissimus p̄dicatione: ergo debet reduci ad causam uniuersalissimam uirtute, & sic syllogismus bonus est. Et iterum bene assume tur & altera, sed Deus est causa vniuersalissima uirtute, quare Deus concurrit fīm esse. Nec ualeat inducere in dīctis expositoris contradictionem, quoniam id non est contra rationem in se, sed contra hominem, ego autem queror rationem simplē: ex his patet firmitas demonis primi expositoris. Sed dices ea quae distinguuntur ratione fiunt ab una & eadem causa, sed esse simplē, & esse huius, sola rōne distinguuntur, ergo a quoctūq; est esse huius: erit esse simplē: cum igitur a Platone, sit esse fortis ut sic, ergo ab eodem erit, & simplē esse. Istud etiam nihil est, quoniam eadem ratione sunt duobus, uno modo adequate, sicut homo ut subiectum, & ipse ut p̄dicatum & hoc modo uerum est id quod in maiori tangitur. Alio modo inadequate: sicut homo & animal & sic maior est falsa, & sic hoc non vrget. Potest tamen negari minor secundum expositorem, quoniam fīm eum esse & essentia fīm rem differunt. Ex his apparet argumentum contra conclusionem non concludere quoniam generatio non est ad esse simplē, in quantum est ab hoc. s. a Platone, sed quemadmodum in genito sunt plures gradus, qui sunt rationes concurrendi omnium causalium, sic ipsa generatio est actio omnium causalium, ut ergo illa generatio est a Platone, est ad hoc esse. s. fortis ut est a sole, est ad animal, ut actio martis ad solem, ut uiuum, ut actio Dei ad fortē, ut ens, concedo. ergo generationem esse terminatam ad esse non tamēt ut est ab agente particulari, sed ut est actio omnium causalium concurrentium. Ad formam ergo rationis, cōcedo maiorem, sed minor falsa est, loquendo eo modo quo

quo maior intelligitur, nulla enim res creata generat effectum aliquem sibi esse similem quantum ad omnes gradus. Sed quantum ad gradum sibi proprium, & sic non tollitur uirtus causae particularis; & sic reputo argumētum illius viri ab his calūnīs posse tueri quod inducitur de nobilitate effectus pro nunc dicerem esse nobilitate præcedere omnia saltem extensive. Quod etiam inducitur contra secundum expositorē nec vrgit sibi me, supponit enim ipse tria genera agentium, unum qui tantum agit in superficie inquantum tale, & hoc ars est.

Secundum est agens nāle, quod ideo nāle dicitur, quā agit sibi partem sua essentiæ, & non sibi totam suam essentiā, & hoc vocatur agens per participationem. Tertium agit per totam eius essentiam, & sic agit simpliciter esse. Ex his pōt argumentum sic uigorari, agens secundariorum per participationem supponit effectū prius, ut pastum, sed quodlibet ens dependens est hīmōvit. Constat ergo ut prius, quod dicitur ibi esse petitionem principij, diceret expositor illam esse per se notam ex rationibus terminorum, supponit enim ipsa agens secundariū esse id quod partim agit, & partim supponit: coquā non agit per totam suam essentiam, sed per participationem, ideo supponit aliquid primi in quod agat. Quod etiam dicitur præsupponē illam nō esse ex ordine agentium, sed terminorum. Constat non esse ita, illa enim agentia sic sunt ordinata, ut inferius cum sit pars superioris supponat semper parrem effectus simpli, & ideo omnis agens creatum agit ex præsupposita mā, ut bene expositorē dicunt. Siquid igitur dici potest aduersus secundam positionem hoc est. Ex his: & Arist. dicitis colligimus primo animam foris accedere, ut Ari. te status est in de animalibus. 16. colligimus autem ex uerbis eius in lib. de proprietatibus elementorum dicentes rationalem animam descendere iussu Dei: & ex rōnibus dicitis eam uenire ex Deo, & hoc non tantum rōne: sed etiam fide tenemus, iuxta illud Mosis, omnem flatuēgo feci. Item & geneseos Moses etiam dicit Deus spirauit in faciem eius spiraculum uite, ubi August. ait q̄ angeli nullo modo cōdēti sunt creatorē alicuius rei, & dicit (nullo modo) id est nec principaliter, nec instrumentaliter q̄ etiam Damascenus affirmauit in secundo, & uideverba eius, q̄ ergo anima rationalis sic ueniat a Deo immediate, iste sunt rationes, haec sunt aut horitates.

In quo narrabitur determinatio q̄onis in origine rationalis anime. Caput. 28.

Quod igitur collegimus: tum ex rationibus, tum ex uerbis Arist est rationalem animam non ex semine, sed foris accedere, & q̄ ex foris ex intelligentia, & non aliqua infra Deum, sed ex Deo immediata, ut in libro de proprietatibus elementorum testatur Ari. Sed quia omne id quod causatur a primo causatur intra naturae opus: opus autem naturae ex aliquo fit, itō & rōnalis anima uidetur quodā modo ex aliquo fieri. Sunt autem in natura sēminum genera tria, foeminae. s. q̄ in se habet uegetativum, maris quoq̄: quod in se sensitivum cōtinet in potentia, neutrū autem horum ad intellectum ac rationem sufficit, nec potest habere semē in quo sit in potentia, omnis enim uirtus, quā est in semine, siue sit animalis: siue coelestis, siue elementaris, aut missionis elementorum, uirtus est operans in corpore, nec educere potest formam, nisi quā est actus corporis erit ergo tertium genus seminis. s. lux primae intelligentiae, quā semen est spirituale, & de hoc semine rōnalem animam produxit, quemadmodum, & nobilicū Varro Manicheus Romanus Siphanius, & Præsilianus cōsentient, ex propria Dei substātia rationalem animam esse dicentes, quod & sapientissimus Paulus ad Athenienses sic configurauit: d in ipso enim uiuimus & mouemur & sumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt, ipsius enim & genus sumus. In quibus dat intelligere omne genus animae ex luce prima effluere, cū

enim īquit (in ipso enim uiuimus) nos uitam habere vegetalem ex eo īfīnuat, cum autem post modū subdit (& mouemur) nos uitam sensilem ab eo accepisse designat, cum etiam adiungit (& sumus) nos uitam intellectualem lucrari ab eo denotat, cū ultimo apposuit (nos esse ex genere eius) dat intelligere esse nostrū ex luce quod semen est spirituale profluisse primae intelligentiae. Et hēc intellectus mouens est quam Anaxagoras putrum & p̄imum & immutabile esse dixit. Hoc autem, ut altius intelligatur debes scire q̄ uegetatiuum est ī sensitivo, & ideo non determinatur exitus uegetatiuum de potentia ad actum, nisi ad esse ac naturam sensitivam, iterum sensitivum est in intellectivo, & ideo non terminatur exitus sensitivū de potentia ad actum nisi in intellectivo, erit ergo in motu ipse embrío, ut Ari. to. īquit prius uiuum quam sensitivum animal, & prius sensitivum animal q̄ equus uel homo, & quia omnia propria virtute mouet intellectus, & omnia quā sunt in materia, sunt sicut instrumenta ipsius in uirtute intellectus mouentia, ergo proculdubio uiuum prius est in materia quā sensible. Sensibile prius q̄ intelligibile: & intelligibile confusum prius q̄ intelligibile determinatum, eo q̄ uirtute intellectus agentis prima operatio est sibi principia materialia matris, & secunda operatio est intellectus eiusdem sibi ea quā sunt in semine patris, & tercia sibi semen p̄ prium s. lucem proprię materiæ spiritualis, quare quā admodum, quando uegetatiuum est in sensitivo in illi congruentiam operationes terminat: ita quando ambo vegetatiuum. s. & sensitivum sunt in rationali terminantur organa formata ad opportunitatem rationalis aīc, hūiū autem exemplum est, quoniam loco anteriorum pedum in quadrupedibus formantur manus in homine quā sunt organa intellectus, sicut Aristote, īquit in libro de animalibus, item loco linguae brutorum formantur lingua hominis, quā congruit interpretationi, quā non est nisi actus rōnis, amplius auris loco auriculae brutorum, quā organum est auditus discipline, quā non competit nisi intellectui, & sic facile est considerare in omnibus alijs organis sensitivum, propter quod etiam in figura organa hominis ab omnibus differunt anima lūm organis, eo q̄ sensitiva in homine coniuncta rationi, multo est maioris uirtutis q̄ in ceteris sit animalibus.

Dixerunt quidam sapientes, q̄ quemadmodum in alijs necessaria est formae inchoatio ita & in homine, inchoatio igitur uegetatiui est in materia, & in esse prime substantie, inchoatio sensitibilis est in uegetatiuo inchoatio rationalis est in sensitivo, quia aliter homo factus est multa, & non unum, sed quia nihil horum sit nisi per uirtutem intellectus, & non ex materia aliqua, ideo esse hominis intellectuum erit, ad similiū iudicem intellectus primi, qui diuinus est, & nulla materia prohibetur.

Hoc autem quod dicunt non intelligendum est ad literam, q̄nam quemadmodum uegetatiuum in ipsa mā inchoaretur, de qua educitur, sic & sensitibile & intellectuum ex eorum inchoationibus educerentur, & sic quā admodum uegetatiuum non prius esset nisi ex mā sic et intellectuum. Oportet ergo intelligere uegetatiuum inchoari in mā, tanquam in eo ex quo educitur sensitivum eodem modo, intellectuum autem non tanquam in eis ex quibus educatur, sed tanq̄ his in quibus inducitur per uirtutem, ac primā causā lucem. Et quando sic est erit opinio Auer. erronea, qui dicit intellectū non esse de natura animae, sed continuari sibi ab extrinseco. Si enim hoc uerum esset, non esset homo id quod est esse habens hominis, nisi a sensitibili, quod enim nō nisi ex trinsecus continuatur, non est terminus exēuntis de potentia ad actum, nisi per id ipsum aliquid ponatur in numerum, sed per rōnem & intellectum homo est homo & ponitur in numerum. Nec fugere potes ad cogitationem, ut Auer. & Abubacher labuntur, illa enim non est nisi sensitiva, uel sibi gradus uiuorum, nec Arist. nūc in 16. de animalibus nisi uiuum sensitivum, & intellecti

Sueſſ. de intel.

C ii

DE INTELLECTV

uum, nec in secundo de animas alios ponit gradus nisi hos, quare si cogitativa anima sit homini, propria homo, non nisi a sensibili erit homo, cuius oppositum Aris inquit. vltimo aduenire rationalem animam hominem, qua tunc homo est homo & hoc arguit sine dubio demodo est, cuiuslibet hominibus bono.

Vltius ex his patet quod rationalis anima partim est ab intrinseco, & partim ab extrinseco, quia licet uergeri auctiui, & sensitivum in homine de materia educantur formativa quae est in gutta matre, & postea, non tamducere eas hoc modo, ut sunt potest rationales auctiae, sed secundum quod formativa mouetur informata ab intellectu vel mouente in opere generationis: & ideo completem vltimum, quod est rationalis auctia: non est per insitum nec ex materia, sed ex luce primi affluit secundum eam purum & insitum, & hoc modo intellectus ingreditur in embrionem ab extrinseco materia, non tamen ab extrinseco agente: quia intellectus quae est auctor naturae non extrinsecus est naturae nisi in quantum separatus ab ea secundum esse, eo quod materialis non habet causa ea esse.

Verum hoc modo a rebus generatiis intellectus ille separatus naturae, sicut ager non distat ab eis per situm & locum, cum potius sit intimior naturae rebus quam aliquam naturae principia nec principia aliqd naturae agunt, nec agere possunt nisi mota ac informata per ipsum.

Ex his uerificari potest in parte antiquorum enigmata, qualiter motores coelestes fundantur, & qualiter non, prima. n. & tota fusio auctiae, & omnis naturae est a prima causa, inferiores autem operatur organice determinando, & inclinando naturae ad materiam, propter quod Plato inquit quod in cibis orbe aliquod accipit memoriam: ut in orbe Saturni & alias in alijs. Et secundum hunc modum essentia auctiae a prima causa tota. Sola vero applicatio, ad determinatio ad corpus est ab alijs instar primi causarum seruicibus, & quod ad hoc regenda in illuminationibus, & mouenda motibus temporalibus subiectis intelligentis aliorum orbium, & quia sic totus caeli coactus referatur ad causam primam, ideo dicit Averroes, totum unicum motorum hinc, & inferiores motores ad se habentes dixit esse uitentes et membrum primi caeli & sui motoris, & laute ac sapientissime dixit, & forte hoc Plato uoluuit dicere in parabola eius, cum Deum stellis loquente fingit. dico uobis semper & initium tradidam, quoniam quicunque uero sit Deus ex luce propria semper tradidit spuma, uos cetera exequi par est, quoniam non nisi motibus luminibus ac alijs organice, faciunt, ut dictum est. Et haec lumen forte ex qua cuncta effluunt appellavit animam in medio statim, ut totum uiuiscitur, quod si ita senserit, peccatum. Plato in nostram occurrit opinionem, ac alii sic forte dicere uoluerunt, sicut non peruerenter ad id. Hac igitur de origine rationalis animae dicta sint modo.

In quo solvantur omnes rationes pro opinione

nibus predictis. Cap. 29.

VT potest nostra completem recipiat oportet ut quodque quibus coacti sunt aduersari soluantur. Prima igitur Averroes, homo non cogit, homo non genit sibi simile in specie virtutem formam suam, non quod rationalis anima sit in media cum principiis in generatione humana, sed quia uis genitiva, & ea quae in semine agunt, non disponerent materiam, ut fiat corpus dignum anima rationali nisi quatenus agunt, ut in istra rationalis anima; & hoc modo genit homo est ex homine. Maior ergo falsa est nec probatio urget, quoniam licet nullo illorum modorum sic est, quia in istrum rationalis anima virtus formativa non pertingit ad rationalem animam propter excellitatem, esse. nam eius est esse extra materiam, ideo datur virtus modus, qui deficit in maiori. Sed ambigues certe predictionis est agens in sua principali uirtute, tantae in istrum in sua institali, sed forma hominis generantis est excellitissima, ac a materia sic eleuata secundum esse & excellitatem suam molis, ergo virtus formativa: quae est illius in istrum erit tantae in producendo. Hoc non cogit nisi in istris eiusdem generis, Deus non cum sit summum ens non proprie posset per quodcumque organum producere sibi simile. Nec phantasias, ut in istrum intellectus agentis spiritum intelligibilem, maior ergo ueritatem haber ubi principale agens & in istra eiusdem sunt generis physici cuiusmodi minor falsa est. Secunda etiam ratione nihil est, quoniam assimilatio filiorum parentibus non est, quia anima sit ab anima, sed

quia dispenses quibus anima illa unita magis, & quibus operatur sunt a patre & matre, & inde fuit assimilatio: tum quo ad animam tum quo ad corpus. Tertia est ratione nihil est ideo debes scire duo considerari in generatione cuiuscumque formae in materia. Exstinctum formae in materia, & unionem illorum, in quibusdam haec secundum idem est secundum formam uirginis materialis & ipsam esse idem est omnibus modis: in quibusdam non ut in rationale anima, rationalis enim anima & est intellectus & est anima seu natura, prout est intellectus ex Deo pendet ex semine spirituali, ut diximus. ut est anima & natura sic sit ab agente naturali, quoniam rationalem animam esse animam nihil aliud est nisi ipsam unitam materiam. quae est unionem facit naturae agens ministrando dispenses: genit homo est uerissima genitio, quoniam ibi subsistit unio formae in materia: quae est de ratione generationis verissimae dicta tantum: maior ergo si intendit genitum cuius forma non accipit esse nec simpliciter nec in unionem eius ad materiam, non uere generare, concedo, & hoc modo genitio est uia in rationalem animam, non in esse simpliciter eius, sed in esse eius, ut natura & anima, & hoc modo minor falsa est. Sed ambigues si anima rationalis secundum intentionem prius intelligitur habere esse simpliciter quam habere esse animam tunc genitio non terminatur nisi ad esse animam: sed esse animam est accidentis intellectui, ergo genitio non nisi ad accidentem terminatur, non ergo uere generatur homo. & quantomodo non uere corrumperetur, de quo alias. Nec hoc ualeat, dicendum, in generationem illam non terminari ad intellectum simpliciter dictum, sed ad intellectum animam entem corporis, ergo genitio haec est ad accidens: nego, prout iam, quoniam licet rebus illa sit accidens intellectui relatum id. si intellectus anima eius est subiecta, & ad hanc terminatur genitio, quemadmodum licet risibilitas sit homini accidentis, tamen homo risibilis non est accidentis homini, nisi idem accideret sibi, & licet pars huius sit ut intellectus totum hoc non sit, & sic potest faluari ratione generationis. Sed dices illa relatio qua intellectus de anima corporis, est accidentis intellectui aut substantia, si accidentis ergo intellectus anima eius, erit aggregatum per accidens, & sic genit homo esset ad congregatum per accidens et non esset una per se, si substantia ergo cum intellectus separabitur a corpore corruptur, quoniam relatione illa priuabitur. Nec hoc obstat, dicamus enim quod est idem realiter cum intellectu, & sic substantia dicitur tantum modo & ratione, & sic non oportet ut in separatione perdat substantiam cum tantum rationem illam perdat, & qui uult plus querat, forte posterius dicam. Vbi forte sustentabo generationem hominis non esse generationem unius rationis & uniuocam, cum generationibus aliorum, & sic argumentum forte uerum concludit, non tamen contra nos. Quarta etiam non urget, quoniam maior debet intellectus sic de forma, quoniam accipit esse ab uno agente, & corpus ab alio diversis intentionibus ac disperatis modo ad quod homo disponit Deus completus, & ideo intentionis amborum est ad idem. Quoniam licet Deus sit alterum agens ab homine, quia tamquam homo agens est subordinatus Deo, ut in istrum artis, ideo esse a primo & esse a secundo in idem occurrunt. Quinta est duplex debitum, est. n. sermo Aris, intelligendus quoniam in istrum & principale agens unius sunt genitio physici ut ibi Aris loquitur uide. Sexta est potest hanc esse perfectum in generatione sibi simile totaliter uel dispositio, & sic uerbum Aris est: vel verum, si id est perfectum quod sibi simile generare potest in toto uel dispositio. Sexta ratione nihil est Averroes, non cogit licet videatur apparet, quoniam intellectus est intellectus & est anima, & quia intellectus non uenit materia ut intellectus: ideo nunquam erit forma corporis, maior ergo ueritatem habet de agente, quod potest inducere dispensationem oculum per unionem illius ut licet, cui non est in proposito, immo illa regula est fallax secundum eum in. 67. com. 2. de anima: lumina. non potest inducere dispensationem oculum pro formatione coloris in medio, atque non agit colorum in medio uel potest dicitur & melius iuxta ante dicta id uerbi debere intelligi secundum identitatem in subiecta ac numero sic, oculum agens potest inducere dispensationes inducere, est forma, si intelligatur id agens sub ratione qua dispensans esse inducens nego, & contra cum procedit in alijs multis, si intelligatur idem agens dispensans est idem numero ac indistans, secundum locum & situm

situm ab agēte p̄incipali formā inducere, cōcedo, quia ut diximus uirtus seminis ut informata ab intellū primo i. ut indistincta loco & situ rōnalem aiām in embrione inducit. Septima rō nō tenet nisi qm̄ aīs, & p̄ns sunt eiūdem ḡn̄is physici, modo dispōnes, ut nāles physicae māx̄, rōnalis aīa est supra mām, nec p̄p̄ hos stat oppositum p̄ntis cum aīte, qm̄ agens aīs & agens p̄ns sunt unīca, ut ars inst̄o, ideo unica inductione f̄m utrūq; ut dixi, & nō diuersis ḡn̄ionibus, ut cōstat. Octaua nō valet qm̄ p̄fectio motus qm̄q; sumitur a p̄fectione subiecti, et h̄ec est p̄ se in motu ut Auer. inquit in. 8 phy, auscultat. com. 57. qm̄q; a termino & h̄ec est p̄ accīs motui inq̄stū motus, terminus ergo est duplex intrinsecus qui est idē q̄ forma ipsa, & motus in esse cōp̄leto & extrinsecus, dicerem ergo ḡn̄ionem brutorum forte esse p̄fectiōrem intrinsece ḡn̄ione hoīs, ḡn̄ionem aut̄ hoīs esse extrinsece altiorem: & inde genitum humanum p̄stabilius est genito bruto. Nona ēt debilitatur, debet, n. maior intelli- gi, q̄ unio formae est in mā f̄m omnes gradus formae, modo intell̄s & si unitur māx̄ f̄m vegetatiuum sensiti- uum motiuum gradus remanet semp̄ foris ac eleuatus f̄m intellectuum: & sic partim est nālis hm̄oi unio par- tini nec nālis, nec uiolenta, cum f̄m gradum illū non sit unibilis, uiolētum. n. & nāle supponunt poē esse. Am plius decima rō h̄ec maiorem līmitādēbet ergo ma- ior sic intelligi, q̄ oīs forma nālis alicuius comp̄positi, q̄ primo intēditur ab agente, id sit ex uirtute illius, aut ali- quo q̄ est forma suae uirtutis, sicut est in p̄posito, rōna lis aīa sit adeo, qui est forma sp̄ūs genitius, dico formā sicut ars est forma securis ac organi, & sic minor nō est ad p̄positum, nec p̄batio sua currit. Rursus undeci- ma rō nō urget, & instātiae possunt ferri ad maiorem fe- re infinite, ideo illa maior debet intelligi sic, q̄ p̄t priua- re op̄ōnem, p̄priam alicuius & aptitudinem ad illā p̄t generare & corrumpere formam, modo & si morbus priuat op̄ōnem rōnalis aīæ, nō p̄t priuare aptitudinē ad illam, immo forte nō priuat habitum illius. Duo- decima eodem modo p̄t ut prius debilitari, ut dicatur sic maior: id quo esentiaī homo excedit, ac differt ab alijs debet esse a propria uirtute p̄incipali uel dispositi- ue, uel ut inst̄m cōiunctum primo motori illius, & sic minor & conclo cōueriūtur, sed nihil contra nos. Ter- tiadecima dicerem q̄ nō cogit, qm̄ in adūtu foruā hu- manæ oīa nō corrumpuntur, uirtus. n. formatiua, quæ in principio est in semine inst̄m primi motoris, manet adueniente rōnali aīa sicut & sp̄ūs, in quo fere tota subha- spermatis continetur manet, & illa que prius sult forma- tiua corporis sit post modum corporis regitiua, sicut ēt calor qui sult dispō ad formā ignis manet forma ignis aduenientis, ut inst̄m formae in agēdo, & sic genitum p̄- tinet ad p̄fēm. Ultima rō nihil est, sic. n. arguerem nau- tam esse factum ex semine nauis, qm̄ debilitatur & fortifi- catur ex inst̄o nauis, argumentum igitur arguit tantū rōnalem aiām uti corpore, ut organo ac inst̄o. Autho- ritates etiā m̄ non cogunt. Salomon. n. loquitur ibi in forma stulti ut patet legenti libros illos. Verbum ēt Mōsis figuratum f̄m finecochem accepit. n. aīas pro hoīibus quamadmodum & Plato & Aris. 9. ethi. inquit. Illud etiam aliud Mōsis absolvitur, qm̄ dictum est, quomo- do rōnalis est in sensitu & sensituum in vegetatiuo, & sic uerificatur, q̄to rōnalis aīa est in sanguine, ut di- etum est. Verbum rursum Aris. uerum inquit qm̄ (ut dictum est) rōnalis aīa inst̄aliter & dispositiue quātum ad unionem eius in materia est ab hoīe & sole, & ideo sult physice auscultationis. Eodem modo intelligendus est sermo eius in. 12. primæ philosophiæ, ibi enim vult q̄ solum sperma uirtute propria nō sufficit esse inst̄m, ideo debet esse homo ḡn̄ans, nō tanq; agens p̄incipiaī: sed tanq; dans inst̄m. Quod ēt dī. 16. de animalibus lo- lutum est, immo id ad oppositum procedit ut in ante habitis capitulis dixi. Authoritas Gregorij Nicenij non est habenda immo ut Albertus inquit in illo Gre-

gorius non est tenendus. Item nec ualeat id de uermes cur non fiat ex superfluo alimenti, sed ex putrefactionis relectati ex alimento ut Aris. ait. Id aut̄ authoris de causis dicendum q̄ si anima esset in medio, per æque distantia propter uirtutum confractiōrem esset necessarium, mo- do non est sic, ut constat.

Absoluens argumenta Platonicorum. Cap. 30.

P̄t h̄ec oportet ut & alia aliorum motiuā debili- tentur, primum itaq; nihil est, declaratum est enim unam esse formam omnium. v; Deum, eo modo quo ars forma est organi, & sic argumentum totum cō- ceditur. Secunda etiā nō urget, maior n. intelligide- bet qm̄ ad unum æque & primo inclinantur ac in attin- gendo æqualiter se habent cuiusmodi non est in p̄posito, his n. clarius his obscurius, ut dicunt peripatetic. Ter- tia etiā concludit ad intell̄m datum in cap. 28. primum enim intell̄s est forma utens omnibus rebus, ut ars uti- f̄m inst̄o, & colligitur numerus rerum maiori unione q̄ sit formae cum materia, ut dictum est, tamen illa unio non est tanta quanta est ut intel̄s ille misitus dicatur. Motiuū Them. nihil est. animalia. n. illa genita lunt ut dicit Aris. ex spermate uel proportionali spermate. q̄ ex materia putrefit, in quo residet uirtus primi intel̄s ut ars in orga no suo, differunt tamen qm̄ organum illorum generati- um non est ex patre & matre, organum propagatorū est ex patre & matre, & hoc amplius declarabitur loco eius. Argumenta aliorum nihil sunt, semen enim pro- ducit animam illam, ut in eo residet uirtus primi intel̄s. & ut est instrumentum sui p̄incipalis, & potest dici q̄ instanti generationis semen est, ut dixi, quia remanet vir- tus formatiua in spiritu, ubi est uirtus spermatica tota ut capitulo p̄cedenti patet. Et potest dici q̄ pro primo instanti alicuius effectus non oportet ut agens sit, quod an uerum sit non determino. Nec uerum est sperma totum esse ut materia, qm̄ & quo ad corporulentiam ma- teria est operis, quo ad spiritum & aereum substantiam sedes est intell̄s, & sic uirtus est actiua. Nec ualeat id nullum imperfectius est cause &c. qm̄ & si sperma sit i- perfectum quoddam est instrumentum perfecti ac or- ganum primi intel̄s, ut sepe diximus. Nec oportet ut ḡno sit ab uniuoco simpli, sed in uirtute cuiusmo dī ē sperma, est enim uniuocum genito, tum quia inst̄m est alicuius conuenientis in nomine cum effectu, tum quia est sedes primi intel̄s, in quo cōtinentur omnes species ac ideæ omnium formarum. Quod autem sperma sit uniforme in corporeitate constat, est aut̄ diuersarum vir- tutum & dissimile ualde immo ut informatum ab intel- lectu primo, redditur animatum & multiforme. Qd etiā inducit probando Deum nō agere, dicendum q̄ Deus agit per uoluntatem antiq; sic enim ab æterno intellexit agere pro instanti p̄senti, & sic p̄ordinavit ac p̄reconcepit, dictuū autem Aris. intelligitur de eligē te nouire ex motione facta a re, & non per lucem sub- stantie propriæ ut diximus. Seeundū etiā nihil est, qm̄ & si Deus immediate agat multa: non agit illa tan- tum f̄m potentiam suam, sed f̄m naturam recipientis, & quia natura animæ est sic limitata, ideo sic eam pro- duxit. Nec oportet ut dicit tertia rō, ut ultimū exeat a primo p̄ intermedia agentia in totum id, sed sufficit ut diximus media agere dispositiue ac organice ad quicq; illius, ut capitulo suo diximus. Nec quarta cogit qm̄ dicimus intelligentiam esse causam aīæ primam uirtute propria, aliæ quoq; ut inst̄a disponētiā ad modū vniōnis aīæ ut patet. Sic quidem igitur soluerem argumenta antiquorum oppositæ partis. Si quā igitur alia inuenta fuerint soluantur eodem modo, & uerba sapiētum p̄nt omnia torqueri ad hunc sensum, & si non p̄tendant eum, uerba enim antiquorum debent induci interpræ- tatione in bonum, ut Themistius ait. Quā quidem igitur dicantur de animæ permanentia, inceptione, perpetuitate, origine, ac alijs huiusmodi h̄ec & tot sunt.

Sueſt. de intel. C iii

DE INTELLECTV
AVGVSTINI
NIPHI DE INTELLECTV.

Liber. II. in quo declaratur. An rationalis
anima sit a corpore separabilis.

In quo declaratur id in quo omnes Auer. secta-
tores concurrunt. Caput primum.

VONIAM eorum qui locuti sunt in q̄nibꝫ rōnalis aīæ nullus in tm laborauit, si-
cūt Auer. iō inter reliquos cū eo pugnare mihi bonos erit,
ub̄ ivolo vt sciat q̄ oīa quē possunt induci in sustentatio-
ne unius viri ego inducā, nec p̄ter e volo verbum, & qñ videbitur totum posse eius,
& ipsum a me debilitatū fuerit, potestis scire ampli' nō posse aliquid dici p̄ eo. hæc. n. q̄ forte a tpe in quo oculos aperui nō recessit ab eis per tps unius nutus, & hoc tm: ut cognoscere vltimū posse p̄ eo, quare si vltimum posse eius debile ac friuolum monstrabo esse, tunc qui-
libet debet acquiescere in credēdo op̄ionem hāc esse fal-
sam, & cōtra rōneim, id ergo in quo cōcordat oēs Auer-
roistæ est q̄ rōnalis aīa est in nobis aliquo modo, & ne-
sit in noīe cōfusio, cum de rōnali loquor, de intellū lo-
quor, qui nō est proprie aīa, sed alterum genus aīa sīm
iūm, uerificauit aut̄ Auer. in. 2. de aīa hoc intell̄m. f. esse
aliquo modo in nobis, eo quia in uolūtate n̄a est intelli-
gere ac abstrahere; & v̄l̄r oē eius opus cū uolumus et oē
id cuius op̄ est in nobis, cum uolumus est in nobis, er-
go intell̄s est in nobis aliquo modo. Verum esse in no-
bis aliquid multifariā dī, hoc quidem, ut locatum in lo-
co, id uero, ut accīns in subiecto, hoc aut̄ ut pars in toto,
idem ēt ut uirtus in mā, hoc ēt ut forma; in formato, ac
spēs in specificato, & alijs multis, & q̄ apparat uerū pri-
mo aspectu sīm eum est q̄ itell̄s est in nobis aliquo mo-
do ut forma, hoc quidem primo ex aīæ diffōne cōsis-
ma p̄spicuum est, quia oīs aīa actus est corporis, omnis
actus forma, ergo itell̄s forma est cū sit actus corporis.
Amplius in quo primo aliquid spē op̄onis operamur ē
aliquo modo nobis forma, ut Aris in de aīa. 2. syllogi-
catur, ac Auer. ibidem com. 2. 4. sed itell̄s est quo primo
operamur aliqua op̄one, saltem sīm intelligere, ut diceā
ergo intel̄s relinquitor forma n̄a aliquo modo. Rur-
sum ex regula eius in. 1. com. 36. qñ duo unita sunt, &
unum altero pfectius est ac p̄stabilius, q̄ est pfectius est
forma rei impecfioris, & alterum, ut mā, sed duorum
unitorum. f. corporis humani. & intell̄s, intell̄s est nobis
ac p̄stabilior, est. n. intell̄s p̄stabilior, ut The. inquit,
quia ceteris rebus quibus formatur mīdus ingenium
aīæ fere antifat, ergo intell̄s erit tanq̄ forma, nos ut mā
eius. Et ex hoc deletur peccatum quorūdam, qui nec
p̄bantur, nec catholice locutū sunt: dicentium intell̄m no-
bis non comparari, ut forma, q̄ quonam modo errant
his tibi perspicuum relinquatur. Et quia ut dixi esse ali-
quid in nobis, ut forma. Adhuc multifariam dicimus,
hoc quidem tanq̄ qualitas, & v̄l̄r accidentis subiecto, id
uero altero modo, ambiguum ut q̄ erit, & adhuc quo
nam forte modo intell̄s nobis insit, ut forma. Quod si
accurate considerabis erit & tibi nō minus perspicuum
ipsum nō comparari nobis ut qualitas, ac accidentis subie-
cto, q̄ ēt & Auer. in his quae in. 2. de aīa scripsit tradit,
& inquit, ponere aīam esse accīns est impo ē sīm q̄ dat
nobis prima cognitio nālis i. primo aspectu uel ut ap-
paret ex dem̄one ab effectu, dem̄ o. n. ab effectu ad
cām est prima ac nālis cognitio, et rōcinatur hoc modo
nullum nobilius oī accidente est accīns, onījs aīa nobis

lior est accidente, ac oī accidente, ergo anima nō est ac-
cidens: propō d. animam omni ēt accīne nobiliorem
ex opere aīæ nobis clarescit. Amplius & secūdo rōci-
natur pars suā æ aliquo modo est substantia sed rōnalis
anima est sub̄ pars aliquo modo ut diceā, ergo & sub̄a
hæc sunt quæ ex com. 2. excipiuntur illius libri. Rur-
sum, ut eodem lib. com. 4. nobis tradit, dīa est inter for-
mam quæ est qualitas ac accīns in subiecto, & formam
quæ est sub̄a aliqua ac cōparata alicui, ut sub̄a, oīs. n. for-
ma alteri comparata, ut qualitas, ac accīns, in esse cōstitui-
tur per subm in quo sit, unde forma substantialis alicui
ius potius subiectum cōstituit, & a subiecto cōstituitur
qñq̄ q̄si p̄ accidens secundario, sed forma quæ alicui cō-
paratur, ut q̄litas ac accīns, primo ac p̄ se cōstituit a su-
biecto, q̄ si aliquo modo subiectū ipsa cōstituit sīm no-
men ac diminute, & sīm quid cōstituere dicimus. Cui
maiori si addatur hæc minor intell̄s nec primo, nec secū-
dario a nobis constituitur, ut cuilibet etiam prauo per-
spicuum est, relinquet in secūda figura, p̄blema uerifica-
tum q̄ cum aliquid nostri sit intell̄s, & ut forma, & nō
ut qualitas ac accīns subiecto, q̄ sit forma i nobis ut sub-
stantia, & in hoc sere oēs conueniunt, ut Platonici, ac pi-
patetici, ac mediū horum, & vniuersa schola Auerroistī
ca huic cōsentire vī. Et q̄s uerificatum est hoc: restat mō
uiderē cū aīa sit i nobis aliquid, & adhuc, ut forma & am-
pli', ut forā q̄ ē sub̄a, an sit i nobis, ut sub̄a locata i loco
ita ut ipse sit uelut locata res, nos uero ipsum cōtinentes
ac locates, & q̄ uniuersa sapientium cōgeries consentit
est ipsam corpori nō cōparari, ut locata res loco, q̄ pul-
cherrime sic Plotinus ac Porphy. & Proclus affirmant:
locus comp̄hendens est ac corpora cōtinens: ut ex. 4.
auscult. libr. excipiuntur. Intell̄s autem, ut manifestum est,
corpus nō est nec nos ambientes sumus ipsum ac com-
prähendentes ergo nec nos locus, nec ipse i nobis erit
ut locatus, quod & Auerroiste consentiunt ac Alex. &
vī. Sed utrum ut pars in toto adhuc si parte uenimur p̄
eo q̄ membrū ac organum est totius, ut Platonici utun-
tur, ac proprie famolitas nominis designat, & q̄o nos
uolumus intelligere, etiam sapientes cōueniunt, omnis
enim pars ut sic eo pars est, qm̄ ea exercetur determina-
ta op̄o ac particularis, ut oculus pars capititis, digitus ma-
nus, & cetera cōterorum, cum autem pro nunc apertū
sit per animam rationalem nos nulla particulari ac orga-
nica operatione uti nec ipsa per nos relinquetur, ut etiā
Platonici concludunt nobiscum, rationalem animā, nec
esse partem nostram nec nos partem eius. Quod quidē
igitur intellectus sit aliquid nostri, & ut forma, & nō
qualitas subiecto, nec ut locatum loci, nec ut pars totius
ex his palam, ac perspicuum relinquetur, & hoc ulque
omnes sapientes in hoc concurrunt.

In quo inducitur differentia, qua discordant ali-
qui ab Auerrois, quæ per fundamenta eius
remouetur. Cap. secundum.

I D vero ambiguum nō pertransendum reputo,
an intell̄s, qui rōnalis anima dī, nobis comparetur
ut uirtus in corpore ac forma in materia & cum vir-
tutem in corpore ac formam in materia appello, actum
corporis ac materiae, qui ex eius facultate ab agente na-
turali inducitur seu extrahitur uolo intelligere. Sic. n.
Auer. utitur omnibus locis ubi occurrit. Vtrum igit
rōnalis anima quæ intell̄s dī, sic sit forma materiae ac vir-
tus in corpore non eodem modo omnibus determina-
re accedit Dicearc. Demo. Empe. Lucre. Aristoxen. Epi-
cu. ac Alex. & v̄l̄r qui extinctionem intell̄s coniurant,
rationalem non tantum formam materiae, ac virtutem cor-
poris credunt esse, immo potestatem eius dicunt, nec cor-
pus excedere: nec in eo eleuari, immo ut Aris. inquit ve-
teres sapere & sentire idem ēt aiūt, sic. n. Empe. dixit ad
p̄sens uolūtas augeā, et in hoībus, & alijs vnde semp̄ eis
sapere altera p̄stat, idem aut̄ & Homerus, talis. n. inquit
intellectus

intellectus est in terrenis hoībus qualem dedit in die p̄ virorum deorumq; hæc vtq; p̄ non tm ab Auer. roistica secta deceſſit, verum & a veritate ſimpli, q; nos p̄ argumentis Auer. ondemus: q; ex digreſſione tertij de aīa colliguntur, ſyllogizat igitur Auer. oīs virtus in corpore, ac oīs forma māe eft intellectum in potentia. Sed intellectus non eft in potentia intellectum, ergo in ſedā figura, nec eft virtus in corpe, nec in mā ſoīa. Amplius hypothetica ſyllogizat, ſi intellectus eft virtus in corpe: ac in mā forma idem ſpē recipet ſe, ſed ipſe nō recipit ſe: ergo nec eft virtus in corpe, nec forma māe. Rurſum oīs virtus in corpe ac forma in mā recipit corporaliter ac individualiter, ſed intellectus nec corporaliter nec individualiter recipit, ergo ipſe, nec virtus eft corporis, neque forma eft māe. Adhuc ſi intellectus eft virtus in corpore & forma māe numeratus per illa in rebus intellec̄tis eſſet processus in infinitum, deſtruitur conſequens, & inſeratur oppoſitum p̄cedentis, & concluditur qđ prius. Ultimo arguit, ſi intellectus eſſet virtus in corpe ac numeratus individualis, tunc ſcia eſſet q̄litas actiua, & vt prius q̄n deſtruas, & oppoſitū inſeras p̄cedentis, hec ſunt q; ex cōm. illo p̄n̄t colligi, quae an concludant ſim- plicer separationem intellectus a corpore, an cōcluſat aliquo modo, qđ eft non parua, q; ſtatim tangam.

In quo inducuntur queſtiones cōtra rationes

Auerro. Cap. 3.

A Duerſus rōnes illas quidam ſapientiſſimi viři, pōnis epicureā ſectatores obiiciunt, & primo qđ id prima rō concludit non eft imposſibile, intellectus n. eft in potentia intellectum, & a le reducitur ad actuū ſuā ac aliorum intellectionis quemadmodum. n. Auer. concedes in formis mālibus formā eē in potentia ac in actu ſuō respectu motus, vt grauiſ ſorma, vt. 3 de coelo & mundo cōm. 2. &. 4. cōmē. 2. & alibi conſentit, mouet quidem, vt ſorma, vt inquit, mouetur quoq; vt in mā, ſic & intellectus, vt potentia māe, eft recipiens intelligibiliſ infinita, quemadmodum author fontis vitæ conſentit, & vt iſtiratus a lumine primæ cāz agit actu intellecta, & exemplum afferunt, quemadmodum color mouet, vt informatus a luce, & mouetur, vt formabilis, ſic & intellectus recipit per gradum ſuā māe, & agit intellecta per lumen receptum in eo, et hoc eft id qđ in ſuſtentatione Alex. inducitur

A D ſecundam eft obiiciunt & qm̄ cognoscens non recipit cognitū ſm rem, vt Empe. opinatur ſed p̄ ſpēm ac intentionem rei cognolibilis dicunt modo intellectum recipere ſe, poſſe intelligi modis duobus ſ. vt ſm rem agat ſe, & fiat a ſe, & hoc ḡtē receptionis non ſequitur, qm̄ h̄c in physica fit transmutatione alio mō vt ipſe p̄ ſpēm cātam ab eo recipiat ſe i ſpēni eius, & hoc mō nō incontuenit, intell̄s n. vt potentia corporis, eft agens ſpēm ipſe vero, vt iſtiratus, recipit ſpēm, nec idem ſm rem eft recipiens & receptum, qm̄ ſpēs illa re diſſert, tū ab agente, tum a ſe, vt recipiens cum ſit qualitas.

A D tertiam eft obiiciunt, intellectum, vt potentia eft corporis, agit corporaliter, ac recipit corporaliter, verū quia illuminabilis ē, quemadmodum medium actu ſit receptuum intellectionis, ſic et intellectus actuatur qđā modo a lumine primæ caſe, & fit receptiuſ ſp̄tualiter. Imo abstracte ac vniuerſaliter, quemadmodum lumen primæ caſe eft vniuerſalissimum ac abstractissimum.

A D quartam inſtant, & fortissimā, conſequentiā eſſe necessariam, qm̄ recepta in eo eſſent hæc & demata, quemadmodum & Empe. & alij dicunt, mō intellectus licet vt virtus eft corporis, non recipit nec agit niſi hoc, & demonstratum, vt lumine primæ caſa actuatur, non res, ſed vniuerſalissimas rerum intellectiones ſuſcipit, q; intellecta quidem non potentia, ſed actu ſiunt, argumētum ergo nihil eft.

A D quintam calumniant eft, qm̄ ſciā eſſe qualitatēm actiuaſ ſpiritualiter ac vniuerſaliter eft necessariū,

ſed q; ipſa agat particulariter ac ſignatā, & physica & corporal actione, forte incouenit, qđ in proposito nō accidit. Ex his rōnes h̄mōi non tamē debilitantur, immo nec topicā videntur procedere, & hæc ſunt que inducunt defendantis epicureos.

In quo inducuntur defenſiones aliorum ad rōnes
aduersus Auer. egi remouentur. Cap. 4.

IN ſuſtentatione Auer. Ioan. Iand. in qōnibus tertij, ſic proſyllogizat maiores, oīs forma mālis extēla eft intellecta in potentia quocunque, ſiue pura, ſiue cum lumine, ſed intellectus eft forma mālis extensa, ſi ē virtus in corpore, ergo vt prius, & ſic redditur efficax prima Auer rō. Scđam aut̄ ſic redditur quidam, ſi intellectus eft receptiuſ cuiuslibet forma mālis ſpēi, & tu ponis q; ipſe ſit forma mālis, ergo ipſe eft receptiuſ ſuā ſpēi, tunc vltra, vbi cognoscens & cognitum idem, cognition media eft idem cum extēmī, ergo eo ipſo q; ſuipſius cognitionis receptiuſ eft, et recipiet ſe ſm re: pōr ergo expofitorix ſic argui, hoc recipit intellectus demonſtrando cognitionem ſuipſius, hoc eft ipſe intellectus, ergo intellectus recipit ſe. Tertiam aut̄ redditur forte ex hoc dicto Auer. qđ in 3. apposuit, oī ſeceptū per modum recipit recipiens, pp qđ, ſi recipiens eft corpus, vel in corpore virtus recipit corporaliter, ergo receptum eft corpus adhuc vel in corpore virtus. Quar tam Ioan ſic compleſt, qm̄ vbi intellectus eft virtus in corpore recepta, in eo eſſent ſpēs ac rerum p̄ticularium individualē & p̄ticularē intentiones, cum non recipiat ipſas res, ſed intentiones rerum, ſed ab oī individuali, licet abſtrahere vniuerſale, ergo eft eodem mō dealiis, & in infinitum augebitur abstractio. Quintam rōnem adhuc Ioan. conatur exponere ſic, oī ſorma p̄ticularis, & iſta ac individualia eft actiua physica actione, vt p̄ ſpēciū eft, ſed ſc̄avbi recipit in hoc corpe, vel virtute corporali, eft haec individualia & p̄ticularia, ergo eft actiua actiōe physica & corporali, & nō eft ſuā, qm̄ nulla ſuā agit immediate, ergo accīs, & non q̄litas, cum non ſit de principiis actiūis, ergo q̄litas, & nulla q̄litas eft actiua niſi ſit de. 3. ḡne, ergo ſe a eft q̄litas paſſibilis, & ſic eft caliditas, vel trigiditas, vel humiditas &c. Ex his apparet peccatum epicureorum, & Alex. & rōnum Auer ac curra defenſionē ſm hoc. Sed pace tantorum dixerim: h̄mōi defenſiones, vel debiliores ſunt illis Auer, vel indigente: adhuc aliquo quo ſint eſſicas q; ſic ostendam: qm̄ prima cōfirmatio tripliſiter petiſt: primo quoniam non eft demonstratum oī ſormam materialē extē diſimmo multi antiquorum formas aīalium-brutaliū eſſe materialē concedunt: ſed ipſas extendi ſm hoc nō eft manifestum per ſe, cum multi & ſapiēntes, vt Thomas, Albertus & Egidius teneant ſenſituorū aīas eē impartiſibiles, ducere igitur immanifestum in declaratio ne immanifesti eft infirmans intellectus, non potentis discernere inter manifestum & immanifestum: vt dicit Arist. Secundo petiſt: quoniam non appetat inconueniens formam materialē extēſam eſſe intellectā potentia: & in ſreddi actu intellecta ab illo lumine: vt dictū eft; qui ergo accepit illam maiorem defecit: & nō parū. Tertio petiſt: quoniam ſm Alexā. & ſi intellectus ſit forma materialis ac virtus in corpe, nō ppter hoc repugnat aliiquid eius eſſe individuali, ſ. p̄parationem illā: q; p̄ & oī intelligibiliſ recipere. h̄c. n. p̄paratio dū actabitur a lumine primæ cāz reddeſ ſecunda p̄ intellectōe rerum. Secunda iterum confirmatio multifariam debilitatur illa. n. tota ſuſtentatur in duabus propōnibus: q̄rum prima ē, qm̄ extēma eadem mediū idem eft eis. Scđa intellectio media eft iter intellectū ut recipiens: & ip̄m ut agens mō & ſi prima ſit Auer. in. ſ. physice auſculta. cō. ſ. Scđa in ſit falsa: quoniam intellectio illa nō mediū ē, imo extēmū qm̄ cōis ſuā eft q; a cognoscēte & cogniti patiſ intellectio tāq; a duobus cauſis p̄ticularibus: &

DE INTELLECTV

Sic intellectio cu[m] sit effectus n[on] p[otest] esse mediū. Ioā. aut dicit primam esse falsam, qm a pari probari possit q[uia] intel lectus non est forma separata, qm et recipit cognitionē sui ipsius. Sed hic vir pace sua aberrare v[er]o, qm s[ic] Auerroīm intellectis non recipit cognitionem sui realem s[ic] diuersam rem a se, hoc n[on] potius est verbum Alfara bij, vt cōm. 8. tertij exponit Auer q[uia] sit Auerroisticum vt. 15. cōm. illius tertij patet, intellectis. n[on] ea cognitione qua alia cognoscit seipsum attingit, vt dicitur loco eius, sed quocunq[ue] rō non valet, vt sic. Tertiam aut formam oīno debilem reputo, qm intellectis ille lumine primae cāe eleuatus recipit spūalr, quemadmodum medium, & si absolute recipiet particulariter, attū vt actuatum lumine, non colores ipsos, sed colorum intentiones suscipit, & sic, vt prius, rō debilis relinquetur. Deductio Ioā, in quarta tripli peccat, primo qm Auerr. spēs non tenet, vt suo loco declarabitur, ergo simpli[r] sua rō non valet.

Secundo diceret spēm esse abstractibilem vlcq ad en tis spēm, q[uia] quia est simplicissimum, relinquitur ibi sta tus. Tertio diceret, & magis illas spēs non particulari sed vlr recipi, vg illud lumen in eo diffusum, quo redde tur intellectis vls & receptiuus vlr. Et ex his debilitatur quinta, qm & si scia recipitur in intellectu, qui est foia corporalis, quia tñ non recipitur in eo, vt virtus est cor poris, sed vt actuatum est lumine primae cause, ideo nō particulariter receptiuum erit, nec forma h[ab]et indiu dua, & ly residuum, non sequetur.

*Vbi aliter reddentur rationes efficaces secundū
fundamenta philosophorum. Cap. 5.*

Et cum tot sint dicta mihi v[er]o, si rōnes Auer. face re volumus demōstratiuas, vt istud lumen oīno ab intellectu ac intelligibilibus circu[m]scribamus, ostē dentes ipsum nihil esse, quo ostendo argumenta Auerr. excludent peccatum Alex. & aliorum. Quod igitur id lumen sit necessarium intellectioni p[otest] tripliciter intel ligī, uno modo ex parte intellectis, alio modo ex parte intelligibilium, tertio mō ex parte vtriusq[ue]. Si ex parte intellectis tm̄ imaginabimur q[uia] quemadmodum diaphanū an luminis receptionem non recipit eos colores nisi ma terialr & s[ic] esse p[re]bicum, vt vero actuatum lumine lo lis reddetur receptiuum non colorum, sed intentionum colorum, non māl[or]um, sed s[ic] p[ri]ntiam māl[or]um. Sic de intellectu intelligemus. Si secludatur lumine primae cāe, ipse non recipit formas intelligibiles, nisi sicut sensus iteriores. S istas ac indiuiduas, vt vero intellectis actuatur lumine primae cāe, vt sic eleuatur a māl[or], non tm̄ in recipiendo intellectibilia, immo intentiones eorum vlr & abstracte, & sic dicimus intelligibilia agere in intellectu intentiones particulares, illas forte recipi vniuersaliter erit ex receptiu q[ui]litate, vt dictum est. Si ex parte intelligibilium, tūc ima ginabimur q[uia] quemadmodum colores s[ic] Auemp. & Auic. & alios ante fusionem luminis ad eos erant colores potentia non tm̄ potentia mouentes, immo & potētia colores ente, sic imaginabimur intelligibilia secluso lumine illo esse potentia intelligibilia, actuatur aut, qn̄ lumen primae cāe in eis diffunditur, & sic dicimus intellectiones esse vniuersales, non ab vniuersalitate receptiu, sed agentium intelligibilium. Sicut ipsum concurre re, ex parte vtriusq[ue] dicemus ipsum cōcurrere, sed nō eodem modo, ex parte enim intellectus lumen id cōcur ret, vt dispō, quemadmodum lumen respectu mediū.

Ex parte intelligibilium concurret velut forma intelligibilium, ex his duobus modis concursus erit intellectio vniuersalis, tam a parte intellectus, q[uia] a parte intelligibilium, hoc ergo mō p[otest] quis extimare de illo lumine. Mō declaro q[uia] hi modi concurrendi sunt phantasici, & peto primo, quid sit hmōi lumen, vel est subā primae cāe, vel aliqd ex prima cā diffusum diuersum ab ea, sicut lumen mediū a luce solis. Siquidem subā primae cāe arguo, quomodo ista p[otest] recipi in virtute corporali, vel recipitur s[ic] inexistentiā ac veram inhārentiā,

aut per p[ri]ntiam, & indistantiam, non p[er] mō, qm si intellectus p[otest] recipere illam subā, & receptum erit hoc & corporaliter, & sic reddetur qō, vt prius. Amplius si cut Auer. insert. 3. de aia, cōm. 36. tunc intellectus ille ef ficitur aeternus, & sic nā corruptibilis mutaretur i[n] necessariam, q[uia] consequentiam post deducam. Adhuc si intellectus se solo p[otest] recipere subā primā secluso q[uia]cūq[ue] alio in rōne dispōnis concurrente, multo magis intellectiones intelligibilium sine receptione illius p[ro]via, & sic accedit eis fortis ac magna supfluitas. Et q[uia] essentia primi non possit esse vera forma rerum ego demātione declaraui in pluribus meis tractatibus, nūc vero sit dc[m] instantum. Si aut dicatur esse subā primae cāe adhā rentem & assūtentem, hoc derisibile erit, p[otest] n. hmōi lu men esse dispō non tantum intellectui, immo et māl[or] et cuicūq[ue] formae, & sic erit confusio. Si aut dicatur lumē id esse aliqd diuersum a subā primae cāe, multiplicatū i nobis ac intelligibilibus, vt prius arguo, vel ē substātia, vel accēns q[uia] si dicatur ipm esse subā, arguit vt prius vel imālis, vel mālis, & si imālis reddetur, qō vt prius, vel inest & inhaeret, vel adest & adhāret & destruas, vt prius. Si mālis erit subā, tunc illa erit h[ab]et idividua & p[ar]ticularis, & sic qō erit de eo, quemadmodum de virtute corporali, q[uia] ponitur intellectus apud Alex. Si sit accēns, hoc non p[otest] esse nisi qualitas, & tunc cum ipsa erit rece p[re]ta, aut in intellectu aut in intelligibilibus, aut vtroque erit h[ab]et & particularis quēadmodum prius, & sic erit agentia, vel recipientia mediate ea particularia ac indiuidua. Amplius p[er] hoc ego inducā demātiones loco eius, nec oportet nūc i[m]morari hoc in loco, quoniam i[n]fra sum i[m]moratus. Ex his tenent oēs rōnes Auer. oēs n. fundā tur in hoc q[uia] intellectus inq[ui]tum receptiuus, & intelligibilia inq[ui]tum actiuia, seclusa sunt ab isto lumine, et qn̄ lic est facillime p[otest] oēs reduci ad demātione. Prima ergo rō optime tenet, quoniam maior est manifesta seclusio lumine illo, quo secluso petitur, vel intellectus intelligit se, vel non, & si non, hoc est p[er] oēs, & si sic, ergo vel vniuersali intellectione vel p[ar]ticulari, & si p[ar]ticulari intellectio erit sensatio, vt antiqui dicebant, & si vniuersali tūc idem erit vniuersale actu & potentia respectu eiusdem, & hoc habet vniuersal schola inconveniens. Id vero q[uia] de graui dī nō est ad p[ro]positum, quoniam motus, tam vt recipit, q[uia] vt fit, est iste & p[ar]ticularis, sed intellectio est vniuersalitatis, mō non est inconveniens aliqd esse actu & potentia respectu actus p[ar]ticularis vtroq[ue] mō ex p[re]agē tis, & passi, sed respectu vniuersalitatis actus est impossibile, quoniam vt Arist. insert. in. 3. tunc lapis, & vniuersaliter oēs res māl[or] intelligent se. Vel salē nulla esset cā, cur non intelligunt se. Et ex his ē reddit optima scđa, qm idē recipie cognitionem sui intentionali est recipie se, & hoc mō intelligit Auer. & hoc seq[ui]tur, legitur n. intellectum recipie cognitionem sui vniuersalitatis, cum tm̄ ipse sit virtus i[n] hoc corpe & hocvt sic est, impossibile, & hoc seq[ui] seduso lumine nullus dubitare debet. Patet ēt tertia, secluso. n. illo lumine receptio erit corporalis, & h[ab]et, cum tā recipit q[uia] agens erunt indiuidua & h[ab]et, & sic receptio erit demonstrata & corporalis sine dubio. Et eodē cōstat q[ui]ta, vbi. n. lumen id admouet tota subā intellectus, cū sit cor pus vel virtus i[n] corpe erit indiuidualis ac demata, & sic erit eiusdē rōnis i[m]mālitate & corpeitate cū lapide, ac vnoquocq[ue] intelligibili, ergo sicut contingit abstrahere a lapide, sic ab intellectu, & iterū cum abstractum id sit hoc & eiusdē rōnis cū lapide, erit eius abstractio eiusdē rōnis, et sic procedet ad infinitū. Quinta ēt cōstat, qn̄ n. intellectis est virtus corporalis ac mālis, oē receptum in eo erit accēns māle, sicut caliditas vel frigiditas, cū sit seclulum lumē, q[uia] reddebat imālis receptionis, & sic argū erit vt prius efficax, qm ergo lumen id remotū erit a rōnibus Auer. illæ erunt demātiae, & quia ponere id lumen fictio est ac voluntas, iō rōnes eius erunt bonæ ad p[ro]bandū intellectum non esse virtutē corpalem, nec formā mālē, v[er]o p[ro]bent hmōi rōnes simpliciter abstractionē intellectu-

Etus a materia, non ex his patet, sed suo loco tractabif, nunc autem in proposito sit dictum in tantum.

In quo inducentur argumenta Philoponi Auicē. Alga. et aliorū, pro Auer. confirmatione. Cap. 6.

ET quia in hoc Auer dicto non tñ ipse credit verum, & Ioan Philo. Auic. Alga. & latini sō non tñ expedit vt iōnibus eius. Est igitur prima alia demonstratio Philoponi fundata in regulis Arist. quas ipse ponit in 1. de aia inquit enim Aristot. si quid igitur aī operum aut passionum proprium continget utiq; ipsam separari, si vero nullum est proprium non erit utiq; separabilis, his enim verbis non arguit Arist. vt Theomist ac Auer. credunt a destructione antecedentis ad destructionem consequentis syllogismo hypotheticō. Sed quemadmodum attici expositores dicunt ibi Arist. duas ponit regulas inuicem disperatas, quarum prima est, si aliquid operum aī proprium continget utiq; ipsam separari, hæc est regula, & dixit (& si quid operum) & non vlr, qm̄ nauta respectu nauis, non oē opus habet separatum ab ea: nauigatio enim operatio ē nauta, & tñ sine nauī contingere est impossibile, nauta autem separabilis est a nauī, quia aliquid eius operum sine nauī separari cōtinget dixit (operum aut passionū) qm̄ regula non tñ vera est in operatione. i. actione, imo & in passione. i. operatione passiua, vt suo loco diceſ de intellectu agente & pōl. Dixit (aut continget ipsam separari) non de contingentī medio, sed pro contingentī sequente ad necessarium, vt Philop ait, qm̄ oīs forma talis separabitur, sic ergo particulis cōpensatis regula nullam habet inservientiam, nisi illam Themistij, inquit enim quo nam mō oculus aut manus a corpore separari pnt, etiā si proprium aliquid opus oculorum aliquid manuum sit. Huic rñdet et Philop. q opus esse p̄pprium alicui contingit per independentiam ad oē aliud, & sic Arist. intelligit aut proprium per designationem eius, li cet concursus sit vls, & sic i proposito, videre enim nō est proprium oculorum per independentiam ad totum aīal, nec gladiari proprium manuum illo modo, & sic debet intelligi regula Arist. & tunc erit oīno necessaria.

Secunda regula vt Philopo. dicit est, si nullum habet operum proprium non erit utiq; separabilis & inquit Them q̄ hoc necessarium est, nec oblocutorem iuuenit.

Ex his regulis pō capi h̄c maior, nulla forma habēs operationem sibi propriam est virtus in mā, ac oīno i separabilis a mā, h̄c. n. patet ex prima regula. Tunc huic maiori addatur h̄c minor, sed rōnalis aia est sofa habens proprium opus, & hoc Arist in. 3. sere toto p̄bare laborat, & loco suo dicitur demonstratio erit firma, si propōnes sunt veræ q̄ rōnalis aia non sit virtus i corpore educta de potentia mā. H̄c Philoponus i procēmio libri de aia. Auic. autem & Alg. multas i dicunt rōnes & fortissima s̄m me. Nulla virtus in corpore potest dare formis mālibus sua propria virtute i materialitatem spūalitatem, impartibilitatem ac eis ater nitatem, & illas apprehendere incorporalit sine tēpore, & continuo, & negare hoc est signum stultitiae vt dicūt.

Sed intellectus dat formis mālibus sua propria virtute, vt loco eius dicemus, immālitatem spūalitatem impartibilitatem ac aeternitatem, & eas apprehendit incorporalit sine tēpe & cōtinuo, vt suo loco tractabitur, ergo intell̄s, nec est corpus nec virtus in corpore, nec ex mā eductus. Amplius latinorum rō fortissima est. Nulla aia nobilis tres habens operationes diuinam intellectualem & aīalem est virtus in corpore educta de potentia mā. Sed rōnalis aia hmōi tres habet operationes, cōcludevi prius, rōnalis. n. habet diuinam, vt ibi exponit, qm̄ est a cā causante ipsam. L. h̄ns s̄titudinem & imaginē causæ primæ, intellectualem autē habet intelligendo & inq̄tu m reflectit se supra se. Aīalem vero habet inanimā do vt superius patuit, ex hac expōne illius propositiōis

Comen de causis patet fortissimæ ratio. Ultima ratio est. Nullum denudatum a naturis formarum materialium est virtus in corpore educta de eius potētia, sed rationalis anima est denudata ab omnibus formis materialibus, ergo non est virtus in corpore minor prophylo gizatur: oē recipiens omnes formas materiales est denudatum ab eis, sed in intellectus recipit omnes formas materiales, vt declarabitur, ergo est denudatus ab omnibus formis materialibus, & h̄c demonstratio an sit efficax in coīmento nostro tertī de anima perspicuum est.

Ex his licet assumere recapitulando rationalem aīam esse aliquid nostri, & non tanquam accidens subiecti, nec tanquam locatum loci, nec tanquam partem totius nec tanquam virtutem corporis, aut formam materiæ eductam scilicet a potestate eius.

In quo complectur ultimum membrum, et primo narratur opinio expositoru antiquorū. Cap. 7.

CVm h̄c sint perspicua, & in eis magna pars sapientum concordant, reliquum est declarare an rōnalis aia sit in hoīe, vt forma in formato, & actus in actuato, & hoc est dicere, an rationalis anima det hominī speciem actum & perfectionem qua homo sit homo, & in specie & genere proprio. Et circa hoc diversantur expositores, tam græci q̄ latini. Themist. igit̄ Theophrastus, Porphyrius, Iamblicus, et Plotinus aut, rationalem aīam dare esse hominī imaginantur nanque duo aīarum genera, quemadmodum duo genera formarum Plato dixit, quorum vnum est formarum ante rem, qd̄ est rei exemplar & paradigma, quæ est forma intellectus mouentis in natura, quæ vlr & immāliter & simpliciter, pr̄ahabent omnes formarum differentias, q̄ s̄m materiæ diuersantur differentias. Vocauerunt autem huiusmodi formas primas, formas a formatione et virtute formandi, sunt enim causa formatiū rerum, pr̄ahabentes simpli & immāliter & immobiliter omnes differentias formarum factarum materiali & cum motu, & tempore existētū. Alterum autem est genus formarum, quæ fluctuant in materia, & materiæ sunt perfectiones, quas Platonici vocauerunt illarum formarum imagines sicut est sigillum ab annulo i cera, eo q̄ sicut Plato inquit, formæ quæ sunt in materia ex separatis intelligibilibus formalibus egrediuntur, sicut ex qdā ethermagro. In hāc sententiam possunt reduci Pithagoras, Plato & Arist. si quis bene ac perspective consideret.

Quemadmodum ergo duæ sunt formarum differentiæ apud Platonicos, sic & aīarum duæ sunt diuersitates, est enim vna aia, quæ mundi dicitur, & consistens sibi, quæ aia quidem non dicitur eo quia iisit in re animata & illi inhāreat, sed quia virtutem habet aīatiūm oīum viuorum, vt Themistius credit, cum sit lemenvle oīum eorum, quæ animam suscipiunt, & quemadmodū forma ante rem, sicut annuli figura in se pr̄ahabens omnes imagines possibilis formari apud Platōnem erat mens primi intellectus, sic & apud Themist. anima omnia potens animare aia est mundi consistens sicut sol. Alia ē animarum differentia, scilicet earum, quæ sunt in re ipsa animata, fluctuantes ab illa, sicut imagines ab annulo, quæ dicuntur virt̄, ab alijs animationes, ab alijs resultationes, ab alijs imagines, ab alijs vestigia, ac impressiones, huiusmodi enim animæ non dicuntur, eo quia vivim & potestatem habeant animatiū, sed quia sunt in re animata, vt perfectio in perfectibili, & lumen in dia phano actuato. Ex his patet rationalem animam s̄m Themist. & hos non dare esse, eo quia ipsa sit in re animata, sicut imago ac vita, sed sicut annulus figuræ pr̄ahet cere, & hoc modo dat esse actum, vitam, animationem, perfectionem. Vtrum vero mundi illa anima alio modo rebus animatis possit comparari, vt forma & anima posterius dicendum, nunc sit dictum tantum illam esse animam ac formam animatorum, non ab inanimādo,

DE INTELLECTV

sed a uirtute aiatua ac formatiuia, & in hūc modum oēs Platonici conueniunt. Sed cōtrum hi a ueritate aberrent in ante habito tractatu perspicuum ē, declaratum est. n. aliquid facere ex nihilo non conuenire alicui subā, p̄du etae, sed proprium ell. Deo declaratum est ēt hīmōi positionem ēt esse contra Arist. volui aut̄ eam recitare, vt cognoscatur Auer. opinio qm̄ oppositorum improba tio proprium est ratio, vt Aristoteles dicit.

*In quo narratur positio aliquorum, quam
Auerroi attribuunt. Cap. 8.*

CV M qdā magni Auerroistx vidissent hēc, dixerunt formam aliquam posse vñiri alicui corpori duplicitate, uno modo s̄m operationem, altero modo s̄m esse, yoco autem vñiri s̄m esse qñvnum alteri est forma int̄m alteri vt id habeat esse & nomē ab eo, & non yoco esse pro operatione iuxta id vivere ventibus est esse. Yoco autem vñiri s̄m operationem, qñ vnum eorum est tanquam insit̄m & organum, alterum vt ars & motor, dicunt igitur op̄ionē esse Auer. vt intellectus vniatur hoī, non tm̄ vt ars & motor instrumento & organo, sed s̄m operationem & esse.

Qñ enim aliqua forma vnitur alicui materia, tria est considerare, vt dicunt, vnum prout ipsa forma mām constituit in esse prout est forma eius in re, ab informando dicta, quæ dat sp̄cim & nomen sibi. Aliud est p̄ut ipsa a mā sustentatur prout dependet in esse & conseruari ab illa & operari & reliquis. Tertium est inq̄tum forma est in composito, vt enī illo composito in operationibus suis, sicut ars vtitur organo. v.g. forma leonis constituit materiam leonis in specie & noīe leonis. Constituit & dependet in esse ab illa materia, cuius signū est, qd̄ corpore extincto amplius non est leonis forma. Vtitur etiam illo corpore ad officia ac opera sua sp̄ci.

Dat aut̄ intelligere distōnem istam Auer saltem quantum ad prima duo membra, i.e. physicae auscultationis cōm. 6, inquit enim, & quia cōlum caret hoc subiecto, ideo caret forma, quæ sustentetur per hoc subiectum, & fuit necesse, vt forma eius sit liberata ab hoc subiecto: & non habeat constitutionem per corpus cōleste, sed corpus cōleste constituitur per illam, vt sc̄ies alibi, in q̄bus verbis dat intelligere aliquam esse formam subīm constituens tm̄, vt forma cōli, alia constituens & constituta, et h̄c suere duo prima membra. Hoc etiam dat intelligere & in 8. illius cōmen. inquit, n̄ sicut accedit aīabus aīalium, quia constituantur per primum subīm, qd̄ mouent, sed illud principium non constituitur per subiectum qd̄ mouetur ab ipso, sed est econuerso. I.e. q̄ permanentia lūbie, t̄i est s̄m id, ecce quomodo dat intelligere & prædicta duo. Hoc idem & in capit 2. de substantia orbis. Et qñ sic est, aliqua erit forma constituta a subiecto, & id constituens & eo vtens vt formæ, q̄ sunt corporum virtutes, aliae quæ coniunctuunt & vñunt tm̄, vt formæ corporum cōleitum, aliae quæ vtuntur tm̄ corpore, vt nauta respectu nauis, dux primæ ex dīcis constant, tertia autem oībus perspicua relinquitur, nulla autem est constituta tm̄ qm̄ nō esset forma ac sp̄ces.

Ex his inquit intellectum esse formam hoīs, quia ipm constituit & dat ei speciem & nomen, & quoniam vt̄i eo, non autem est forma s̄m illa tria, cum non constituant a materia hoīs & tunc s̄m hos patet dīsa inter The mist. & Auer. s̄m enim Themistium intellectus non est hoīs forma nisi a formatione & virtute formatiuia vitæ & a secundæ quæ est hoīs aiatio & vita. Secundū autem Auer. intellectus, vt dicunt, est forma corporis nō a formatione sed ab informando id, & ipsum sp̄cificas in dīsa & noīe. Quod autem hēc intentio sit Auerr. ex verbis suis videtur colligi, inquit enim 10. Nichomachie, capite 9. quāuis enim homo parvus sit corpore, & magnitudine, potentia autem & honore superat oīa multum, intendo per potentiam intellectum, h̄c

enim potentia dominatrix est super oīa, & conueniens quidem est opinari q̄ existentia cuiuscunq̄ hoīs inq̄tū homo est per hanc substantiam, quæ nominatur intellectus, cum sit honoratus & melius quod est in eo, & vita proportionata huic, & vita proportionata hoī & reliqua. Ecce q̄ ap̄te colligit mens Auer. Rursum in. 3. dīsa a cō. 5. & 36 ait intellectū continuari nobis in principio per nīm modo hoc ita non esset nisi esset naturalis ac per se forma hoīs. Amplius. 3. metaph. cōm. 5. inquit, si fuerit vñus homo maioris humanitatis q̄ alius homo, erit s̄m q̄ forma est in eo in materia. Item & in 3. de aīa, cōm 36 dixit intellectus non est separatus a magnitudine. Præterea inquit. 2. physicorum, cōm. 26. consideratio naturalis stat vñq̄ ad formam hoīs, quæ est ultima forma hoīs. Adhuc in principio tertij de aīa inquit, cū per hanc virtutem quæ est intellectus differt homo ab alijs aīalibus, vt dictum est in multis locis. Ultimo Auer. in magna digressione q̄ones mouit contra se. dī vñus esset intellectus, tu es per esse meum, & ego es sem per esse tui, & res præcederet antequam esse, & qñ tu acquireres aliquid intellectui & ego, & homo esset antequam esset &c si igitur Auer. non supponeret intellectum dare esse quam vim haberent. Et eo maxime cum nullo loco eas absolvit qd̄ significat ipsum voluisse intellectum ipsum hoī dare esse. Imaginantur igit̄ s̄m Auer. in hōe duas semianimas, quarum una tātum constitutens dicitur vt rōnalis ac intellectus, altera constitutens, constitutaq; erit ergo homo in specie & nomine homo per huiusmodi duas aīas æque primo, diversarū in rōnum. Io autem tempore quo Auer. probabili sequebar, vt fugerem q̄ones quas inducunt ī Auerro. eram cum istis, addens id quod Arist. in. 2. de aīa dicit vñr. I. omnem aīam esse causam corporis in triplici genere. Quomodo ergo intellectus est causa corporis hominis in triplici genere causa nisi sit forma & vera corporis Quomodo quidem igitur opinetur Auerr. apud hos, & qua differentia ab alijs, ut a The mistio differat his perspicuum est.

*In quo ostenditur huiusmodi opinionem esse erroneā,
et non esse ad mentem Auerri. Cap. 9.*

Longo tempore Auer uacauī, & ut dixi hāc opinionem sequebar ad mentem eius, ut fugerem tam, q. quæ ad ipsum siebant sed qñ cōsiderauī uidebatur mihi tandem hanc pōnem & esse erroneam & contra ueritatem, ad quam impugnandum accipiam propositiones confessam ab oībus Auerro. sectatoribus ac oībus expositoribus græcis q̄ intellectus materialis potest capi duplicitate, uno modo pro uirtute ac hominis forma, cuius uirtus est cogitare, & particulariter componere, diuidere, ac syllogizare. Secundo modo pro uirtute rationalis animæ abstractæ, hoc manifestat Auer longo sermone in. 3. cōm. 20. in fine, ubi ostendit hoc intellectu hoīem differre a ceteris, amplius ipsum generari ac corrumpi huiusmodi intellectu et alia multa, hoc non tantum Auer ponit, immo & Themistium in tercio sua paraphras capite 3. in calce, & tu uide uerba eius. Item, Simplicius per totum sere tertium de anima in suo cōmēto pluribus locis ostendit hominem esse hominem per intellectum materialē generabilem ac corruptibilem, hoc autem melius suo loco dicemus, ac ante habito tractatu in parte diximus, ubi opinionē Auer. diximus esse huiusmodi animam cogitatiuam et actum primum hominis, quo homo in specie & nomine ponitur, eāq̄ traduci per semen a patre & a matre.

Tunc propositione hac cōstanti facile erit nobis opinionem eam impugnare. Quāramus igitur ab eis uide actuale esse intellectus, qui rationalis anima dicitur et totum esse actuale hoī, uel hoī actuale esse habet circumscripta actualitate intell̄s. Siquidem scđm concedant proculdubio hoī erit completus i sp̄c & noīe sine rōna.

li anima & intellectu quod falsum esse enuntiat ad illius p̄bi intentionem. Si vero concedant esse hois esse intellectuale esse intellectus, quemadmodum esse actuale leonis, nihil adest nisi esse suā formā, peramus tunc veterius vel esse actuale hois est esse actuale cogitatiua p̄posita, non obstante q̄ est esse hois si esset intellectus, vel esse hois est diversum completumq̄ circumscrip̄to esse actuali cogitatiua. Et s̄m quidem dicere est impōle, cogitatiua n̄. non constitueret hoīem in specie & noīe, cuius contrarium nos confessae p̄cepimus. Si vero dicatur q̄ ita, tunc primo dabimus vnum esse numero esse duo esse specie immo ḡne. Rursum q̄ māle esse, sit esse separabile, quæ oīa incomoda esse proculdubio oīes concedunt. Hæc aut̄ dari declaratur, esse n̄. actuale hoīis vt cōclusum est esse actuale est intell̄s, & eē actuale cogitatiua vt diximus est esse actuale hois, ergo syllo quaf̄ exp̄positorio, esse actuale cogitatiua erit esse actuale intell̄s, quo sit vt n̄ contingens erit, & necessaria, & intramutabilis, quod inconveniens fuit Auer. ad Ale xandrum vt. 3. de aīa, cōm. 36. ecce igitur alterum datū, alterum et̄ dari constat, qm̄ esse fortis esset duo esse s̄. intellectus, & cogitatiua, quæ specie ḡne et analogia diffe runt, & sic vnum numero erit duo numero, & duo sp̄e ac ḡne, et h̄ re oīa reputamus impossibilia ac incōmoda. Amplius, si cogitatiua & intell̄s constituant hoīem i diffōne & noīe, vel æque primo & vltimata constitutiōne, vel ordine quodam s̄ cogitatiua prius & intell̄s posterius, siue econtra. Si quidem æque primo vltimata constitutione hoīem in noīe et diffōne constituūt, ergo vnius terminati erunt duo vltima ac duo termini æque primo, & quid tibi erit impossibilis. Si qui. n̄. hoc esse commodum, consentiet, poterit sustentari i vna & eadem numero mā insimul esse duas formas specificas & vltimas, vt leonis & hois, qd̄ Arist. & Auer cōfutant, maxime in his quæ primo dicunt de aīa, cōm. 90. 92. 58. 89. et alibi. Sivero amb̄ ordine recipian̄ q̄dam. Si illa recepta. v.g.a. posterius aut̄ b. Tūc petamus vel a constituit hoīem in noīe & diffōne vltima constitutione, vel non. Si quidem ita constituere sentiēt b. forma posterius addita erit acc̄ns per id confessum Auerr. in physicæ ausulta. cōm. 69. oē, n̄ inquit adueniens enti in actu est acc̄ns. Si vero a. non cōstituet hoīem in noīe & diffōne vltima constitutione, sed. b. post adueniens, ergo prima forma vel erit remissa, vt formæ elem̄torum vel erit ḡnica potentialis ad posteriorē, vnu .n. s̄m recipere plus vna forma est impōle, si fuerint eiusdem ordinis, vt 3. coeli cōm. 66 & 1. cap de substan tia orbis dī. Rursum Auer. 3. coeli illo eodem cōm. obijcit Auicen. & habet regulam hanc ex pluribus for mis actu, nec itensi, nec remissis vltimis ac specificis, n̄ fit vnum nisi congregazione. Et 2. de aīa ait, & si mā & forma essent in composito existente aītu. Tunc comp̄sūtum non dī vnum nisi diceretur vnum in rebus q̄ sunt s̄m contactum & ligamentum, vt cōm. 7. deduxit. Ex his sequitur q̄ si intellectus & cogitatiua hoīem in noīe ac diffōne constituerent, sine dubio homo non eēt vnu vera vnitate quod falsum est. Item est Auer. maxima, oē comp̄sūtum in ḡne vel specie. vt Auer. demōstrat in lib. d. d. disputatione secunda sol. tertij, qd̄ etiam accipit. 12. metaphy. cōm. 39. dum ait. omne comp̄sūtum nouum sed rationalis aīa apud ipsum innouari n̄ potest. Præterea forma v̄l̄s per essentiam, nec recipiatur, nec prompta est recipi in corpore vel virtute corporali, s̄m esse, quod manifestum est de v̄l̄ per participationem, vt v̄l̄ materiale, lapis enim v̄l̄ acceptus in nullo subiecto recipitur propter gradum suā vniuersalitatis & quanto magis de vniuersali per essentiam. Sed intellectus est vniuersalis per essentiam, cum sit s̄m suā essentiam sine materia præsentia materia conditionibus materiae ac gradu materiae, s̄m doctrinam Auerr. ergo non potest recipi in altero, nec alterum in eo, videtur ergo mihi pace eorum dixerim intellectum nullo mo-

do s̄m esse recipi in homine s̄m doctrinam Auerr. qd̄ etiam omnes expositores latini de opinione illius sentire videntur, quos enarrare superfluum reputo. Quod quidem igitur est dicendum de mente Auer. n̄ patet.

*In quo narratur quomodo erit forma hominis
secundum Auerroim. Cap. 10.*

R Emanet modo declarare quomodo intell̄s hoī comparetur, cum nec s̄m primum, nec s̄m secūdum modum formæ ei comparetur, illud igitur qd̄ primo aspectu videtur est q̄ intellectus non est forma oībus modis, sicut intelligentia orbis, qm̄ intelligentia vñitur corpori coelesti primitus ante dimensiones in actu, & dico primo s̄m nām & non tempus, ut Auerr. inquit, est. n̄. intelligentia causa & principium oīum accidentium orbis, intell̄s aut̄ non primo s̄m causam vñit corpori humano: ante. s̄. dimensiones hois qm̄ dimēsiones non sunt finaliter ac principaliter p̄p hois intellectū, vt illa. s̄. possit operari sua propria operatione per hois dimensiones, quemadmodum dimensiones orbis finaliter sunt ad intelligentiam, vt ipsa possit mouere corpus coeleste, sine qua orbis moueri non posset, verum quia dimensiones in hoīe sunt propter cogitatiua, vt. s̄. cogitatiua exerceat opera sua, quæ proculdubio exerceri nō possunt sine dimensione, ideo quemadmodum cogitatiua intellectum p̄cedit in hoīe, sic & accidentia cogitatiua. s̄. dimensiones prius sunt in hoīe, non quidem tanq̄ dispōnes propositæ ad intellectum recipiendum, sic enim intellectus esset quantus & diuisibilis, oīis enim forma substantialis recepta in subiecto quanto, dispōne ordinata ad receptum, est diuisibilis s̄m doctrinā istius.

Ex his licet eligere q̄ si intelligentia recipitur in corpore coelesti dimensione mediāte erit forma diuisibilis s̄m istum, qm̄ si dimensione p̄cedit intelligentiam in orbe cum non possit procedere tanq̄ sequens aliam coeli formam, quæ & intelligentiam p̄cesserit, sequitur vt sim pliciter dimensione p̄cessisset propter receptionem intelligentiae, & sic intelligentia fuisset forma particularis diuisibilis, hoc autem s̄m istum non sequitur de intellectu qm̄ licet hoī assistet propter dimensiones qm̄ illa dimēsionis propter receptionem intellectus non p̄cedit, sed vt sequens cogitatiua, ideo intellectus non redditur partibilis ac diuisibilis. Quod si dicas intellectum nō posse sine cōtitute operari, qm̄ non sine phāstmate, qd̄ est cōtum, & per consequens in operatiōne sua exigit cōtitute ac dimensione, diceret ipse illam necessitatem eē ex parte cogitatiua, quæ non potest ei ministrare nisi per cōtitatem, cum sit virtus in corpore, licet hoc aliter ad tempus dissoluetur. Vlterius q̄ intellectus non sit in hoīe, quemadmodum intelligentia in orbe, alio declaratur commodo. intelligentia. n̄. s̄m opinionem huius nō tñ agens est operationum ac orbis motuum, verum et forma orbis, dicta forma a virtute formativa, quoniam intelligentia causa est esse orbis & permanentiae eius, vt suo loco forte dicam, sed intellectus nec forma est hois a formatione, nec ab informatiōne vt statim declarabit.

Debes ergo primo scire, q̄ homo, ut quoddam ē generabile & corruptibile in p̄nto luībæ, in specie ac noīe & diffōne apud Auer. est comp̄sūtum mistum ex qua tuor formis elementorum tanq̄ dispōnibus, & cogitatiua humana quæ ponit ipsum in ḡne diffōne ac nomine, hac enim cogitatiua homo uere generatur, corrumpit, diffinitur, differt &c. et sic est tanq̄ orbis perfectus & cōpletus in specie sua ac diffinitione. Secundo debes sci re q̄ intellectus s̄m istum, nec unitur materia hominis, nec s̄m a hominis, nec alicui parti hominis, cum sit una perfecta substantia infima in ordine intelligentiarum, secundaria intentione ens propter nos primaria operās p̄p se. c. n. nexus hoium una sphæra undecima completa, cuius quodlibet individuum est pars, cui sphære continuabitur intelligentia illa s̄m istum ad modū dām. Ex

DE INTELLECTV

his ergo dicit ipse intellectum cōtinuari hōi primo mō accepto fm operationem, hoc vero fm ipsum sic decla rari pōt ex modo quo vniuntur aliqua fm esse, in vnio ne igitur fm esse tria considerāda sunt, primum est, put vniuersalia in actu essentialem ac p̄nitalis sunt unū simplē, adeo q̄ esse actuale m̄iae oībus modis est esse actuale formæ. v.g. esse actuale m̄iae ignis oībus modis est esse actuale igneitatis nec ec̄ actuale formæ est d̄uersum ab esse ma terie, eo quia dispō vnitatis non fit nisi ex eis quorum vnum est m̄a, & per se potentia, alterum actus & per se forma, & hunc modum essendi actu dedit tibi Auer. 3. coeli cōm. 2 & 3 physicorum, cōmen. 6. & intulit. 2. physicorum, cōm. 12. q̄ si m̄a esset sine forma, quod nō esset in actu, qm̄ actuale esse nō est nisi formæ, vel habētis formam. Sunt igitur vnum in esse ea. quorum esse actuale vnum & idem oībus modis est, & hoc quia par tes eadem actualitate actuantur, licet nō eodem modo, qm̄ forma est in actu per essentiam, ipsum aut̄ compositum & m̄a participatiōe formæ, compositum. n. existit aequaliter pp̄ formam, et si forma subsistat pp̄ compositum formæ. n non alteri inhæret, nec est quid alterius, nisi pp̄ compositum: compositum aut̄ habet nomen et diffōne pp̄ formam, vt colligitur ex verbis eius 7. & 8. meta. cō men. 7. & in. 2 de aīa. cōm. 7. & 2. physicorum cōm. 4. Nec te cōturbet hoc q̄ forma sit pars, qm̄ licet sit ps subfistentis, est totum in esse & essentia fm perfectionē & eminentiam, primum ergo considerandum inviōe formæ ad mām hoc est. s̄ prout illa vniōne redduntur vniuersalia vnum in esse & actualitate. Secundum est, put forma vna ac eadem potentialitate est in potentia & for ma, oīs enim forma recepta in mā redditur vna numero potestate, pp̄ qd̄ formæ liberata a mā sunt puri actus, vt 9. meta. cōm. 2. Auer. di cit, erit ergo m̄a primo & per se potentialis per essentiā & nām, forma aut̄ erit potentialis participatione, & per accēs rōne m̄ae, hæc igitur duo sunt consideranda, put foia constituit mām in uno numero esse actuali, & m̄a formam in uno numero esse potentiali. Tertium erit, qm̄ forma est actus per essentiam, erit operans per essen tiā, compositum erit respectu formæ in actu participa tione & per accēs, & iō ad formam, quasi m̄a & organum, & sic in cōtinuatione formæ ad mām est tertium s. vniōne, qualis est artis ad organum, & motoris ad mo tum, & instīti qualis. s̄ est artificis ad martellum, est aut̄ hæc vniōne qm̄ operatio est vna numero vtricq; primo ac per se, quemadmodum esse erat primo totius & per accēs erat partium, sic primo operatio erit primo artis & organi i illius colligati, & per accēs partium organi s. vt m̄iae & instīti, artis vt motoris & agentis. Si igitur dabitur aliqua forma, quæ cum mā non vniatur in esse uno primo, & per se actuali, nec in esse potentiali, sed in esse opatiuo, quale est esse artis et instīti, hic modus vniōne erit intell̄s & hoīs fm Auer. intell̄s. n. nō vniatur hoī dando ei spēm nomen ac diffōnem nec homo vniatur intellectui dando esse potentiiale sibi & vniuntur, relinqui tur ea vniūri 3. modo vniōnis prout intel̄s est tanq̄ ars, homo, tanq̄ martellus, intell̄s quidem motor, homo ve ro motum quoddam, intell̄s vt motoris & agentis. Resecatis ergo primis duobus quae in colligatiōe sunt formæ ad mām, intell̄s forma erit corporis huma ni, fm tertiam dispōnem, ergo intelligere, et vlt̄ oīs ope ratio erit totius primo, sed intell̄s vt motoris ac artis, & hoīs vt organi ac moti, quemadmodum sanum esse, est corpore & est sanitate vt Arist dicit & hunc modum vnitatis sentit Simplicius in diffōne aīa, inquit enim q̄ cum Arist dicit aīa est actus corporis &c. non intelligit actum unū illū qui dat spēm & nomen, sed actum itel ligit vt entem, & sic rōnalis aīa inquit actus est corporis vīs quidem corpore, vt virtus & ars organo & insito, diffō (inquit igitur de aīa) est analogia, & non vniūs rationis omnibus. Quo quidem igitur modo intellectus sit hoīs forma fm Auer. & quo modo non. Amplius

qua vnione colligantur, et qua non, ex his p̄spicuum ē.

Dissoluens, q. contra Auerroim pro maiori
eius declaratione. Cap. 11.

EX his modo dictis, licet colligere differentiam inter Auer. et Them. declaratum est enim sicut in The missum intellectum esse aiam ac formam hois, non quidem ab informando ac inanimando, sed a formatione ac animatione, & sic sicut eum non unum vtens est corpore, verum ipsi esse & vitam praebens, quod Auer. ex modo dictis non sentit, declaratum est enim intellim esse unitum homini, ut vtens eo, ac ars instrumento.

V erum & opinioni Auer. non paruae adiunt. q. q̄rū
prima & laboriosa est, quo nam modo ratio ac intelius
forma erit hois, sic ars & motor erit comparatiōe hois.

Debes ergo scire quatuor esse consideranda in vniōe formae ad materiam, primum est inçtum forma actus est māæ, quo spēm nomen ac diffōnem mā vēdicat, vt dictum est. Secundo modo inçtum est perfectio materiae, eo quia mā se sola operatione caret, redditur autē operativa illa. Tertio modo consideranda est fixio q. s. fixæ & permanenter vnitur materie, primo respectu forma di actus secūdo dī perfectio, tertio dī aia ac motor. Quarto modo prout ipsa se sola pfecta est, atū vtitur materia in sui officio, & sic dī ars, & vires, primo respectu materiae di materia. secundo dī perfectibile, tertio dī subm, quarto dī organum ac instrumentum.

Ex his dico q̄ intellectus respectu hominis sicut eum non
dicitur actus primo modo, nec forma primo modo ac prior
respectu, nec tertia respectu, quoniam non fixa est vnitur, sed se
cundo ac quarto respectibus est. n. Intellectus perfectio,
prout est exordium ac principium operationis, et eo re
spectu homo dicitur perfectibile ac suppositus intellectui.

Amplius est ars & motor vtiens, & eo respectu ho-
mo dī organum acvsum (vt ita loquar) quatuor igitur
entibus respectibus forma materiæ comparata intellus
respectu hoīs duobus tñm proprie ac cōmode dī dixi au-
tem primo (intellectū esse perfectionem hoīs primam)
qñ perfectum intñm dī inq̄tum operas vel potens oper-
ari, vt peripatetici credunt. & quia homo operatur itel
lectu, sicut malleus arte, & sicut equus equitante, inde
intellectus prima fuit hoīs perfectio, quare & eo respe-
ctu homo pfectibile dī respectu intell̄s. Dixi ēt (intel-
lectum non fixe & permanenter vniri) pp qd̄ aia non
dī, qñ homo quoddam est materiale in cōtinuo fluxu,
ideo non his hoībus quibus intellectus continuus erat
olim nunc & continuus erit, si qua ergo permanentia
erit respectu speciei erit, respectu individuali non, & hoc
respectu homo non dī subm intel̄s, sed orbis intelligenti-
i: dī: itur subm, quia fixæ recipit illam, vt Auerr. dicit
.2. cap. de suba orbis, & in 8. meta cōmen. 12. di i vero
(intellectum esse, vt ars hoīs) quoniā in operatione
intellectua non concurrit homo, vt agens nec vt subm
sed vt id quo homo fit intelligens, fm modum ad iem-
pus exponendum. Quot quidem respectibus intellectus
forma possit dici hoīs: & quot non, his manifestum est.
Amplius quot respectibus intelligentia dicitur forma
orbis, & quot non, cisdem fit palam. Ex his peccatiū
patet loan Iandun qui credit intellectum oībus modis
comparari hoī, sicut intelligentia orbis, patet enim his,
quomodo quibusdam sic, quibusdam non. Verum
adhuc mens mouetur, cum enim haec tenus declaratum
fit intel'm formam esse fm duos respectus formæ vt. s.
est hoīs perfectio, & vt hoīe vtitur dices ne intellectum
formam esse hoīs eiusdem rationis cum formis educitis
de materia facultate, quemadmodum aia dicitur non
nisi equiuoce. Et huic facile Auer. r̄ndret. Dicēdo q
forma considerari pōt in rōne meta s. in rōne actus &
perfectionis absolute, & in ratione philosophica ac na-
turali v3. vt est forma motu ac transmutatione acqui-
sibilis. Ac perinde materia scilicet & potest considerari
in ratione metaphysi. ut scilicet potentia est ac perse-
fibilis

ctibilis, et in ratione phisica ac naturali. si quæstum est motus pfectibilis, quo sit si intellectus ac hoc in ratione phisica consideretur alterius rationis sunt a forma ac materia generabilitas. In ratione veritatis forte sunt unius rationis, ignitas. n. in ratione actus & perfectionis respectus suae materialis, ita est unius rationis meta sicut intellectus respectu hominis potest ergo intellectus dici forma ciudicationis hominis tantum meta non autem naturaliter.

In quo soluitur scđa, q. in opione Auer. Cap. 1. 2.

Decurrit homo in spiritu & noīne hominis ab instanti quo forma cogitativa in materia spermatica inducitur. Si in Auerroim usque ad primum instantem esse cadaue ris ppter ea ualde quæstum erat in hac opione, an intellectus continuetur respectibus illis homini pro toto decursu sua uitæ. s. eo instanti quo cogitativa unitur materia, an quicquidem sic quicquidem vero non. Hanc quidem rationem forte sine aliorum praedictio sic Auer. absoluere quod nunquam intellectus est forma hominis, nisi quando indistans est ab eo, ac ei præsens presentia & indistincta majori quam si presentia & indistincta formæ materialis ad materiam hinc eum: est autem intellectus præsens & indistans homini: quoniam continuatur in operatione, subiecta, n. separata non alio se præsens ac indistans ab alio, nisi in operatione continuatur illi, continuatur autem operatione, quoniam intellectus est tantum ars utens hominie pro sui opere, homo autem tantum organum ac instrumentum intellectus ad id, & quia oīe rale nunc & prius non, non redditur tale nisi mutatione facta in eo uel in altero, uel extrinseco, ut Auer. inquit in libro 8 physicae auscultationis, ergo cum hoc fiat instantem intellectus nunc, ubi prius non erat mutatione oportet adesse uel intellectui, quod minime couenit, cu subiecta sit separata intransmutabilis & immobilis, uel extrinseco ab intellectu, & homine, & id nec uidetur esse. Videlicet homini, et hoc dicere oportet, quando ergo homo aliter se habet nunc quam prius tunc redditur organum intellectus, ista autem alias ac uariatio esse non potest, ut declarabitur, nisi quidam cogitat nunc & prius non individua & singularia, quæ potentia sunt ualia adeo quod cogitativa plus in singularium cognitione ueratur plus intellectus, & plus homini ut ars ac motor continuabitur. Ex his ergo licet accipere tunc intellectum homini uniri, quando cogitativa circa singularia omnia uel plura considerat, opus ergo est uidere in libro q. an cogitativa in primo instanti sua permanentie in materia considerat aliqua singularia: an non, quoniam si considerat proculdubio intellectus continuabitur ut ars & motor illi: si vero non, non. Et quando sic est possumus dicere in quaestione libro duos modos: dicemus itaque primo apud eum complexum apud omnes esse duorum generum, unum quidem, cuius significata terminorum omnibus uel pluribus sensibus, & inuisum non contradicentibus percipiuntur, sicut hoc significatum hoc ens est hoc ens, hoc ens non est non ens, & hinc. Alterum est cuius terminorum significata, nec omnes, nec pluribus & si pluribus forte contradicentibus cognoscuntur, ut hic magnes trahit id ferrum, est enim ibi experientia longa, & per multos sensus, dicimus tunc ergo quod ita primo cum hoc est in nomine ac definitione hominis, sentit per quinque sensus uel plures quam tres &c. entis individui, & eo instanti cogitativa nara erit cogitare id, & hoc patet, qui non sentit nihil pro sensu sentit, potest ergo cogitare tunc entis in individuum, cum sensus omnes uel plures id sentiant sine contradictione in vicem, & quoniam cognitiva sic cognoscit, etiam tunc sensit hoc complexum, hoc ens est hoc ens, & hoc ens non est non ens, cum ex sensibus habeant significatum illius, licet non sentiat propinquum illam arte & studio ac labore, sed concordia oium sensuum uel plurium sine contradictione. Significatum autem complexi secundi generis non sentit: cum sensus oīes uel plures non concordanter, & ideo cogitativa individuum magnetis nec ferri cogitat, nec id complexum formare potest, cu sensus quinque uel multi non concordent, quidam ergo complexum id debet habere necesse est primum sensum id frequenter sentiat, tunc enim fit cognitione quasi experimentalis illius, his ergo sic expositis dicemus, quod quia

in primo instanti cognitione, ipsa quinque sensibus accepit in dividuum entis & inde formauit propriem quasi per naturam, tunc in principio est perfectæ organum intellectus, cu ha beatorem dispositionem qua intellectus continuetur ut ars ac motor, quia enim intellectus semper vel ens & omnia ualia nouit, aeterno type, s. in istum & cognitione in eo primo instanti individuum entis a sensibus accepit, & se ipsa id complexum particulare formauit, ideo intellectus sub ratione qua nouit uel ens unitur ei, & sic sit uetus eo sic disposito, & unum in operatione, & per eum præsens ac indistans ab illo, & sic forma eius, eis rationibus formæ quas diximus. Sed quia cognitione complexa sedis genitum non accepit in principio ideo intellectus non unitur ei nisi in ualia prima, ex quibus sunt prime propositiones in reliquis autem unitur ad tempus ut longo ac magno exercitio. Et ex his inferemus prima principia esse naturaliter habitâ a nobis: quemadmodum Auer tradidit, i. met. i. com. & i. de anima com. 56. reliquias vero propositiones ex studio ac arte acquisite, quoniam (ut dictum est) nullo aliâ primâ propositiones acquiruntur nisi sensibus, sed sensus sunt nobis naturales. ergo prima principia natura nostra acquiruntur, quia uero aliæ non tantum sensu, sed frequenti actione sensitiva acquiruntur, quæ frequens acceptio non uidetur esse nisi ex arte ideo non natura acquiruntur sed arte. Secundo inferemus, quomodo Platonis ambiguitas, quam in menone induxit probans sciare esse reminisci nihil est, quoniam illa principia sunt nobis acquisita ex extrinseco, quia ex sensibus, licet non sentiamus aliquid extrinsecum nos intrare, cum intrent concordia omnium. Nec te conturbet argumentum antiquum, d. quod hoc dato intellectus possit continuari sic, non tantum homini, sed leoni, cum etiam leo & individuum entis, & alia consideret. Quoniam & si leo consideret entis individuum, consideratio tamen illa alterius est species a nostra cogitatione, circa individuum entis, ut Auer. inquit in tertio commento. 20. modo intellectus non est natus uniri cuiuscumque organo cogitanti, sed cogitanti cogitatione unius rationis cum cognitione humana. Adhuc cogitativa propriæ bruci cogitat individuum entis & aliorum ordine facto ad bonum utile, sed cogitatione facta in homine, sit ordo ad speculabile, ut suo loco dicemus, & diximus in commento nostro secundi de anima. Ter tio inferemus intellectum quandoque uniri nobis per naturam, ut quidam unitur in principio ex solis sensibus (ut dictum est) quando ex tempore & arte, ut quando unitate propositionum in tempore acquisitarum, & sic uerificatur sermo eius in multis locis hic igitur est primus modus, quo quaestio proposita absolvi potest. Potest etiam fingi secundum cum alter modus, ut dicat intellectum uniri tripliciter homini, quandoque quidam potentia quandoque quidam actus, quandoque uero habitu, et dicemus tunc quod in primo instanti quo cogitativa in materia sit intellectus non unitur ei nisi potentia, cum tunc non utatur hominem pro cognitione alicuius rei, sed potest utique admodum se habere respectu pueri. Post modum quoniam cogitativa uigorata erit apprehensione, s. individuum proprium sp̄e, ac sub eo gradu quo differt ab apprehensione brutali, tunc intellectus actu continuabitur ut motor ac ars, erit ergo continuatio intellectus, quoniam, & quoniam. Tunc autem habitu continuabitur, quoniam sicut continuus, & cessavit a munere sui opis, quicquid modum continuus est sapientia dum dormit. Quoniam quidam homini intellectus continuus, & quando non, ex his licet fidem accipere.

In quo dissoluitur tertia. q. in opinione

Auerrois. Cap. 1. 3. op. 13. fol. 13v. fol. 14r.

Traditum est in his quæ se dico sunt dicta de anima, omnem animam esse causam sui corporis tribus generibus causarum, et licet nihil de rationali dixit, tamen id etiam de rationali uoluit intelligere, & ideo quæstum olim fuit an rationalis anima causa sit homini, ut forma finis & agens quod autem sit causa ut forma, & quoniam modo iam manifestum modo est, id autem quod dignum est quaestione est, an ut finis & agens causa sit homini, dat enim prima nostra cognitione quod Sues de intel.

D

DE INTELLECTV

Intell̄s nō sit finis hoīs, quo nō acquiratur homini ex ope-
re eius, sicut acquiritur aurum, ac bona: & ut sicut forma
acquirit materię. Sed hanc q̄ōnem, primo de fine absol-
ueret Auer. vt com̄. 37. colligif scđi de aīa d finem esse
duobus modis. s. quo, & qui, voco aut̄ finē quo vt Sim-
plicius inquit sanitatē, est enim sanitas forma qua sanum
dicitur aīal, ergo est id quo voco aut̄ finem qui sanū esse
aīal, hoc enim est id quod finis est totius operationis me-
dicinae, & non id quo rationalis ergo aīa hoī cōparata fi-
nis erit quo, finis aut̄ ḡrā cuius ac qui est esse diuinū habi-
tū ab hoīe per ipsum intell̄m, hoī enim intellectu esse ha-
bet diuinū, ergo finis qui est esse diuinū, finis quo est in
tellectus. quō ergo intell̄s sit finis hoīs his patet, & argm̄
quidē verū dixit. s. intell̄m non esse finem hoīs, sicut bo-
na ac thesaurum, q̄m bona, & thesaurus auaro fines sunt
qui, & nō quibus, licet liberali sunt fines quibus, sit in pro-
posito intell̄s est finis quo, sed esse diuinū ac nobile est fi-
nis qui & grātia cuius. Sed quonā mō possit dici agens
respectu hoīs multum laboriosum est. Si. n. agēs esset: tūc
idē hoīs corpus esset a duob⁹ agētibus. & sic nō esset vn⁹
numero, vt Auer. inquit in. 7. meta com̄. 31. esset. n. hoī ab
hoīe, & ab intellecta illā. Amplius quonā mō apud Auer.
æternū & immobile cauſat nouum. Rursum si intell̄s cau-
ſa esset hoīs agens, tunc hoīcm intelligeret per eius esen-
tiā, quēadmodum intell̄a oīib⁹ intelligit hāc prout est
cauſa eorū. Sed vī cīno hm̄oi intell̄m cām esse hoīs vt
agens: q̄m vt Auer. inq̄t in lib. destrucțio destru. disput.
tertia in sol. decimioctaua, in separatis a materia, idem est
finis & agēs, qđ Auer. 12. met. com̄. 36. & .55. refumpit.
Si ergo intell̄s est forma hoīs finisq; cur nō erit agens qđ
si Them. sequimur facilis est loī. inquit. n. rōnalethi illā ani-
mam vitam ac aīationem influere hoī, & sic sine dubio
agens est hoīs. Dicendū igit̄ fm̄ istum p̄bū intell̄m non
esse agens hoīem, quia ipsum ex nihilo creat vel quia ipsi
aīam ac vitam pr̄buit, vt Them. dicit nec agens, qđ
ipsum generat ex potentia scilicet in actū ducens ip̄m erit
ergo agens equiuolū, qđ sic exponi potest ex dictis ab
Auer. in lib. destrucțio destrucționū in solone non iac de-
cimi dubii, qđ rerū quēdā sunt, quarū esse & vita cōsistit
in motibus ac operationibus, quēadmodū est orbis coe-
lestis, esse enim eius in motu cōsistit, cōfatio enim orbis
in motu mors ac eius est corruptio quēdā quarum esse in
motu & opere nō cōsistit, & hoc mō sunt res physicæ ac
trāsinutabiles, esse enim ignis non est in actuali calefactio-
ne nec esse aquæ in actuali frigefactiōne. Secundo debes
scire in homine duo esse cōsideranda. s. ordo partiū vir-
tutum & operum, & eius substantia tota in pr̄dicamen-
to substantiæ exīrens, dicam ergo rationalem aīam tripli-
citer posse cōsiderari, uno modo fm̄ intell̄m agentē po-
sterius exponendū: scđo mō fm̄ intellectū pōlem. Ter-
tio fm̄ totum esse ex vtroq; dicerem ergo qđ si anima ra-
tionalis refertur ad possibilem intellectum forma est ho-
minis eo modo quo diximus tanto tempore. Si refera-
tur ad agentem, erit agens respectu hominis, per regulā
Auer. quę cōsistit in duobus syllīlis. Primus omne dans
alicui motum ac opus sine quibus id esse non potest est
verum agens, illius, quod enim est causa operationum,
& motuum, est causa esse illius, cuius esse cōsistit in mo-
tu. Sed intellectus vel anima fm̄ intellectum agentem est
causa effectiua operis intellectus, in cuius esse cōsistit esse
hominis, dat enim homini intelligere, ergo erit causa esse
hominis. Secundus omne dans vnitatem compositionē
& ordinem alicui cōposito, per quod id cōpositum est,
est verū agens illius cōpositi sed intellectus agens dat hoī
vnitatē cōpositionē & ordinem essentialē. ergo erit verū
agens hoīs. Ex his patet quonā mō intellectus est agens
respectu hoīs. Si vero anima rōnalis tota cōsideretur tūc
erit respectu hoīs finis quo tota enim rationali anima hoī
esse participat diuinū, vt alias dicam. Quo quidē igit̄
modo rōnalis aīa sit causa hominis, vt forma, quo etiam
vt finis, & quonā mō dico vt agens his patet. Quae vero
obiiciebanſ facile soluunſ, primo nāc̄ inconuenit id ē ha-

bere duo agētia genere ac rōne, immo analogia diuersa.
Scđm etiam nihil est q̄m totus orbis humanus æternus
est, & factū quoddā antiquum, hic vero hoī nouiter, verū
hic hoī per accidens ab intellecta hominis deber eo ḡnē de-
pendere. Nec incōmodum est nouū per accidēs ab æter-
no effluere fm̄ peripateticos. Tertium etiam patet intel-
lectus enim agens non tm̄ hominem intelligit per essen-
tiā, immo & omnes res materiales, cum sit causa forte
omnium fm̄ Auerroim, vt posterius dicam.

In quo soluuntur vltimē, q. due contra Auerroim
& rationes opposite partis. Cap. 14.

V Alde dubium fuit apud Auerroim primo an in-
tellectus simul & eodem dicatur respectu aīa &
intell̄s. Postea an intellectus sit v̄lis an particula-
ris fm̄ ipsum. Et primam quidē, qđ soluit Auer. in prima
disputatione libri d. destructionū in vltimo illius vbi vo-
luit intell̄m & animam valde differre, dicitur enim intellectus
inquantū a corpore soluitur, tam fm̄ esse qđ fm̄ habitudi-
nem. Sed q̄m anima dicitur ab ipsa animatiōe uel inani-
matione, ideo respectum dicit ad corpus. Si igit̄ intelle-
ctus absolute consideratur, ut nullus magnitudinis actus
est, vero nomine intellectus dicitur. Si uero considera-
tur respectu illius cui uita est aliquo genere uite, sic anima
dicitur, uerū respectus illæ non accidit intellectui, sed
corpori, q̄m quemadmodum deus dicitur agens nouū
respectu existente in effectu, sic intellectus dicitur anima
respectu ente in homine. Amplius quemadmodū colūna
efficit dextra; modo sinistra respectu accidente animali
non ei, sic & intellectus anima dicitur hominis respectu
accidente homini. Sed dices quid nam est ille respectus,
& quid fundamētum illius, & quid subiectum respectus
Auerro. diceret qđ respectus ille est quēdam habitudo de
nominans intellectum animam subiectiū existens in ho-
mine. Amplius ad hoc qđ dicitur intellectus anima con-
sideranda quatuor sunt scilicet subiectum illius habitudi-
nis, & homo est fundamentum & sunt phantasmatā, nō
enīm adeſt illa habitudo intellectu: nisi cognitiae p̄ſen-
tia sint phantasmatā actu (vt dictum est.) ergo phantasma
ta sunt quo uel quibus inest: & terminus talis respectus
ac habitudinis, & est intellectus sic denominatus, scilicet
anima & ip̄se respectus quo intellectus dicitur anima ho-
minis. Sed dices quācūque in potentia sunt vñibilis
indigent aliquo agente extra hanc ea de potentia vñibili-
bus ad actu unita secundum fundamentum Auerrois.
Quācūque enim uniri possunt uniuntur uel potentia
passiua uel actiua, & quomodoq; necesse est agens fa-
ciens ea unita, ut primo cōeli commento. 1. 24. dicit Auer-
rois. Auer absoluuit intellectum non esse possibilem uni-
ri ut potentia actiua nec passiua, sed potentia intellectus
est in motore, ut sit utens instrumento, & potentia, qua
homo potest uniri, nō est passiua ac natura, sed in re, vt
fiat instrumentum, unio ergo intellectus ad hominem est
unio artis ad organum ac utens ad usum (ut ita loquar)
& talis species unionis non eget ad hoc ut fiat, actu alio
nisi extremis & fundamentis & subiecto, ut patet in rela-
tionibus, tu aut̄ uide finem primæ disputationis p̄ſecte
& cōmentum meū. Sed utrū hāc natura intellectus ulis sit
an particularis optima est quācūq; debes ergo scire scđm
hos ule & abstractū fere idem esse, est autem abstractum
qñc̄ a materia solū, ut intentio coloris in medio ac orga-
no, quādoq; a materia & eius p̄ſentia, ut intentio colo-
ris exīns in phantasia, qñc̄ a materia p̄ſentia materię
conditionibus māce, ut quādo est intentio coloris in vir-
tute cogitatiua, qñc̄ abstractio est a materia p̄ſentia
māce conditionibus māce ac singularitate et gradu materię
ut uia actu intellectu ab intellectu possibili, lumine intelle-
ctus agentis. Et eiusmodi abstractum ultimo mō est du-
plex, quoddā tale per essentiā, ut intelligentiae mouentes
orbes, sunt enim abstractæ a materia p̄ſentia materię
cōditionibus māce gradu materię, & per essentiā, cum
non reductione alterius sint tales, sed propriis naturis, ut
manifestum

manifestū est. Quoddā autē participatiōe, et sic sunt vīla mīlia, h̄ec n. fīm rem actū sunt singula ria ac indiuidua, et potentia, vīla: lunt autē vīla participatione luminis intelle cīus agētis, vt post dicam. Ex his sol. q̄ perspicua est intellectus enim est vīla per essentiam, cū abstrahat a materia præsentia mīiae cōditionibus materiæ: & gradu materiæ & hoc nō participatione alicuius, sed propria eius nā vt posterius melius dicef. fīm istum, & hanc sol. non tñ Auer. sequitur, immo Abubacher, & alii plures. Ex his patet q̄uo rōnalis aīa sit abstracta a corpore fīm istum, & q̄ones multae in declaratiōe huius viri lunt solutæ, et quo dicas vīla. Reliqui est, vt argumenta pro opposita parte soluantur, deinde ad rōnes huius uiri ueniamus. Ad pri mām itaq; auctoritatē constat: q̄uo intell̄s est cā hoīs: vt agens: forma, & finis: & ideo potest dici, existentiā homi nis propter intel̄m, vel forte loquitur ibi vīlgariter, vt Arist. facit sape. Ad secundā parer, q̄uo intell̄s continua tur per naturam respectu primorū principiorū in primo instanti vita. Id etiā septimi metaphy. absolutum est, qm̄ homo in habendo intel̄m le habet fīm magis & minus, ut diximus. aliqui enim parum intellectus habent, vt pueri, aliqui plus ut sapiens, aliqui totum, ut scelis. Etiam quando dixit intellectum non esse separatum a magnitu dine loquitur de eo vt anima est, qm̄ vt sic respectum illū includit quo aīa dicit hominis. Id etiam scđi physicorū nihil facit, cum loquatur ibi de cognitiū, vt perspicuum est. Id etiam quod dictum est hominem differre intellectū a cunctis aīalibus, non intelligendū est de dīria sumpta a parte essentiali, sed a perfectione extrinseca, differentia n. essentialis hominis sumitur cognitiū, vt posterius dicef. Ultimū nihil prorsus valet. Auerrois. n. illas cōsequētias fecit tanq; famosas, & q̄ soluerit illas paret in eo cōmento, si bene consideretur. Quomodo igitur rationalis anima nobis comparetur, & qua uione uiat, & q̄uo sit forma finis & agēs, & quo tpe continaf, & an idē sit aīa: & itell̄s, & an vīla sit, vel p̄ticularis, hec & tāta dicta sunt.

In quo inducuntur motiva propositio Auer

rois meliora quæ possunt. Cap. 15.

Multa ab antiquis ac modernis posita sunt argumēta p̄ confirmatione huius opinionis, ideo ne uidea mur ea timer̄ expedit exponere oīa illa et adder̄ argumēta, qua: nos oīm cōsueti sumus facere p̄ cōfirmatione pōnis inducē: deinde nō more debilitabimus fundamenta oīa, p̄ eo inducta. Et id qd̄ primo aspectu ex dictis huius hoīs oportet accipere cōfesse est: oīm formā in materia existente, dant̄ illi specie diffonem ac nomen, esse eductā de potentia materiæ vigore agentis, & iō fīm eum inter abstractū & materiale nō datur mediū, oīs igit̄ forma uel est educta de potentia materiæ gñabilis et corrūpibilis, vel æterna a parte ante & post a materia fīm esse separata, idē enim apud eum est esse formē simpli & ec̄ eius in materia, sicut idē simpli est esse materiæ, & ec̄ materiæ cū forma, ut alias diximus. Si qua ergo forma erit, quæ sit simpliciter sine materiæ dependentia, hēc simpli erit abstracta a materia, q̄ igitur huius gñis sit rōnalis aīa, simpliciter fīm esse separata a materia, non dans hoī spēm nomen ac diffōnem: & hoc si p̄ hoīem intelligas aīal colligatū ex materia & cogitatiū p̄ba. Si. n. rōnalis aīa e. t. in materia ut spēs & perfectio, tunc genita fuisset ac interiūta fīm corporis dissipationē, cuius oppositū docuimus in ante habito tractatu longo sermone. loan. landunus in qōnibus tertii, qui sine dubio hunc errorem uīlus est sapere, singens arguere ad Alex. dirigit sermonē suum cōtrā nos, & deducit illā consequētiā fortioribus argumentis quibus valuit, arguī igitur Omnis forma, quæ ad sui existentiam in materia requirit determinatas dispoñes corrumpit illis corruptis. Sed rationalis aīa si dat esse & spe ciē nomen ac diffinitionē hoī requirit determinatas dispoñes & proprias pro sui esse in materia: vt Arist. inquit in his quæ contra antiquos ait, 2. de anima ergo rōnalis aīa erit generabilis ac dissipabilis. Amplius arguit, si rōnalis

His anima humano corpori vnitur fīm esse & perfectionē specificam querit de esse vñito, aut est ipsa mea subā aīa: aut quoddā accīs. Siquidē essentia ac aīa rationalis substantia, tunc cum rationalis anima unita non erit amplius & ipsa nihil erit. Si vero accidens animæ dicatur, aut propriū aut separabile ac cōe, si inseparabile, ac propriū, tunc remanente subā animæ post mortē remaneret vñio.

Si uero unio separabile est animæ accidens tunc rationa lis anima hominem constituet in esse substantiali specifico & vltimo fīm accidens separabile, quod incōmodū repūtar. Rursum id cuius omnia principia cōstitutiua essentialia remanent essentialiter ac per se maner, sed in morte hoīs omnia principia constitutiua essentialiter eius manet quoniam forma manet materia manet, & nihil corrum pitur nisi unio, quæ est accidens separabile animæ & materia, ergo adhuc homo remanet essentialiter, & quantū est simpliciter. Adhuc cessante ratione essendi alicuius id amplius nō est, sed ratio formæ dantis esse cessat cū compotum corrumpitur, cum illa forma non sit amplius id quo aliquid est, ergo rationalis anima amplius non erit. Præterea si anima intellectuā dat esse corpori specificum & vltimum erit forma materialis quod est fallū, non enim recipere omnes formas materiales, nec quidditates omnium formarū, nec speciem suispius. Item si intell̄s esset forma in materia, tunc intellectus esset extensus, saltē per accidens consequētiā arguit tribus suppositis, quibus acceptis arguit, si rationalis anima est forma hominis constituens ipsum formaliter in sua specie ppria, aut eēt aliquo modo subiectum propriū figuræ hominis, aut nullo modo: si dicas q̄ aliquo modo cum omne subiectum figuræ fit figuratum, quodlibet uero figuratum q̄tū quare intelligibilis anima quanta erit. Si vero nullo mo rationalis anima est subiectum propriū figuræ hominis, petit tunc quid sit subiectum propriū illius non materia prima, vt secunda suppositione supposuit. Nec cōpositū ex materia, & alia forma substantiali, vt tertia suppositione supposuit, tandem oportet ponere rationalē animā saltem per accidens extensem. Adhuc si rationalis anima vera sit forma hominis, tunc idem moueret & quiesceret qua consequētiā loan. deducit vide. Rursum dedit aliud incōmodū, vt manus uel pes intel̄igeret: quod de ducit aperta p̄batione quam uide etiam. Alias rationes eius non rango quoniam ad has reducuntur. Post hoc Abubacher amplius tres alias tangit rationes omnis forma uniuersalis per essentiam est abstracta a materia fīm esse, patuit enim ante habito capite differentia uniuersalis per essentiam, & uniuersalis participatiōe, led rationalis anima est uniuersalis per essentiam: primo quo ad intellectū possiblē, qm̄ reddit formas uniuersales prout recipit illas secundo quo ad agentem, qm̄ suo lumine facit res indiui duas uīles. Secundo arguit omnis natura intelligibilis se rata a materia fīm dependētiā ad eam est simpliciter se parata, sed intellectus est substantia separata a materia fīm dependentiam, ergo vt prius. Ultimo arguit omnis forma in materia recepta determinatis dispositiōnibus non operatur nisi secundum exigentiam talium dispositiōnū: sed rationalis anima nō operatur determinatis dispositiōnibus, ergo non est in materia mediātibus illis. Arguit & alii, oīs forma h̄is operationē propriā, quæ sibi remanet etiam ablato subiecto est separata secundū esse a subō, sed rationalis anima habet operationē ppriā, etiā corrūpto hoīe, ut manifestū est per se, ergo rōnalis anima est separata fīm esse ab hoc maior fundatur in secunda primi de aīa, si aliquid operū est ppriū &c. Minor etiā cōcedit ab oībus, tam p̄bis q̄ sacrifacientibus. Amplius si rationalis anima esset in materia scđm esse, & perfectionem, tunc sua cōprehensio esset singularis signata, & hēc demon strata, cōlequens est cōtra omnes peripateticos, cōsequētiā p̄bare potes primo, qm̄ omnis forma unita mā & fīm esse indiuiduatur per materiā, sed per te rationalis anima mā & vñit fīm esse, ergo erit essentialiter hēc et indiuidua per materiam. Tūc arguo omnes formæ receptæ in for

Suci. de intel.

D ii

DE INTELLECTV

ma individuata & ista per materiam, sunt individuae & istae demonstratae per materiam, cum igitur comprehensions recipiantur in anima rationali ista & demonstrata per materiam ergo ut prius. Rursus omnis forma unita alicui sum esse, est in eo per modum illius recipientis, sed rationalis est in materia sum esse. ergo erit in materia per modum recipiendi materiae. Sed modus recipiendi materiae sensibilis est ac corporalis, ergo rationalis anima sensitibiliter ac corporaliter in materia recepta erit, quod ergo erit receptiva intellectualiter scilicet formarum uestrum, ac quod erit forma materiae, cum & intellectus forma sit intellectualis. Ex his patet consequentia praedicta, & potest tertio deduci omne recipi in receptione in materia sum esse est receptum in materia, quod admodum quicquid recipi in superficie, quae in substantia recipitur in substantia etiam ipsum recipietur, sed formae actus uestes actu etiam intellectae sunt receptae in rationali anima, quae est recepta in ma, ergo formae uestes, & actu intellectae, erunt receptae in ma, et sic erunt concretae cum materia, & hoc est esse individuum demonstrationis, non erunt ergo uestes. Adhuc quaecumque ad similitudinem contraria tendunt non possunt nisi uiolenter uniri, sed rationalis anima & corpus semper ad contraria tendunt, ergo non nisi uiolenter unirentur. maior manifesta est per se in mistione contrariorum elitorum et oium minor est. Arist. in primo nicomachiae, inquit enim rationem semper ad optimam deprecari: corpus autem ad maleficia semper tendere, sed coelus est falsa, ergo rationalis anima non debet uniri corpori. Itē omne id quod est maximum impedimentum alicui formae pro opere illius, est sibi violentum, & in naturaliter unitum sed corpus rationali animae pro opere proprio est maximum impedimentum ac incommodum, quemadmodum sapiens inquit, corpus quod corruptitur aggrauat animam, quod & Plato accepit in Menone, ergo corpus uiolenter rationali animae unitur, sed hoc impossibile est, ergo nec uiolenter nec naturaliter unitur, & sic rationalis omnino separata erit a corpore sum esse.

Vltimo sicut Aristoteles arguit unio totius formae ad totum corpus est sicut unio partis ad partem corporis, ut secundo de anima inquit, sed si unio partis intellectus esset ad partem corporis, ille intellectus non intelligeret nisi sum exigentiam organi, ergo si rationalis anima unitur toti corporis sum esse, non plus intelligere posset nisi secundum exigentiam corporis, ita namque totum corpus organum erit, totius animae, quemadmodum & pars corporis organum est pars animae, & hanc rationem quidam aiunt esse demonstatiuam, & ego longo tempore permansi in solutione eius. Ex his opinio Auerrois syllogizari potest, eo modo quo tacta fuit. Sunt enim haec argumenta fortissima, que possunt induci in sustentatione illius & si qua alia erunt ad hanc reduci oportet uel sunt friuola.

In quo inducuntur solutiones quorundam ejus.

improbantur. Cap. 16.

Sed ne videamur timere argumenta haec, uidetur non bis inducere responsiones antiquas ad haec argumenta, & improbare illas, quo facto altero in capitulo dabis responsones nostras. Dicunt igitur antiqui rationali animam esse formam materiae, et ei speciem nomine ac definitionem dare, nec propter haec ipsam generaliter corruptibilem concedere necesse est, & prima quidem ratio forte uera est quando formae idem simpliciter est esse, & esse in materia rationalis ergo anima duplex habet esse. Simpliciter & hoc est ex deo benedicto, & esse in materia & hoc esse est ab agente, & quantum ad hoc esse rationalis anima corruptitur & generatur. maior ergo ratio nisi primae simpliciter falsa est, quod rationalis anima non egit disputationibus pro esse similius animae, sed pro esse eius in ma.

Scda etiam ratione nihil uideatur ualere, quod illa unio est accidentis separabile alicuius uel materiae, nec incommodum credimus formam dare esse materiae mediante aliquo accidente separabili, tam a forma, quam a ma, ut manifestum est in oibus formis, forma enim iconis dat esse materiae qualitatius ac quanti-

tatiuis dispositionibus, quae sunt accidentia separabilia a forma ac materia. Tertia etiam ratio nihil est ut aiunt, quod nec materia, nec forma corrumpitur, sed tertium resultans ex compositione materiae cum forma, quod tertium apud quoddam sum rem distinguunt ab illis partibus essentialibus. Quarta præterea ratio nihil est, quod supponit fallum. I. Essentia formae consistere in coiando esse materiae, hoc enim uerum est in aptitudine, & non actu modo rationalis anima, & si separata non actu esse specificum materiae coicit, potentiam & aptitudine ei non repugnat. Quinta etiam nihil ut dicunt cocludit, quod & si sit forma materialis sum parte non tamen simili sum gradu intellectum, sum enim gradus intellectum eleuata est a materia, ut declarabitur, & sic potest intelligere oiam, & le per spem aliorum non sui. Sexta ratio etiam non urget, quod figura coeli & uel omnia coeli accidentia sunt in subiecta coelesti colligata ex intelligentia & orbe, ut scdco coeli, cor. 3. habet Auer. & tamen intelligentia, nec per se, nec per accidentis diuisibilis erit, ideo maior rationalis falla est nisi de recepto mediante aliquo quod recipit, & non est ratio quae fit receptio, figura enim non recipitur in materia nec in forma sed in cōposito, forma autem id est id quo recipitur.

Septima ratio etiam ducit ad inconveniens quod est necessarium, rationalis enim anima mouetur & quiescat per accidens saltus ut patet. Octaua ratio nihil dicit, quod et si essentia animae sit in materia sum aliquos gradus, sum intellectum gradum nullius corporis, uel partis corporis actus est, ideo nec pes, nec manus intelligere potest. Rones etiam Abubacher non concludunt, & primam quidem non solvant exppositores latini, quod licet rationalis anima forma sit individuata, & similiter potentia intellectiva, & formae etiam receptae in ea, hoc tamen non prohibet eas esse intelligentias actus, idem enim actu est intellectum quod similitudine est immateriale & non ueste, immo magis ueste habet esse intelligibile, p. hoc quod est abstractum a ma et conditionibus ma, licet & formae receptae in potentia intelligentia sint individuatae, ex ea parte qua intellectus potest inhaerent eis inquantum sunt immateriales cognoscibilis ueste, quod concipit per abstractionem a principiis individualibus uia enim de quibus sunt scientiae, sunt quae concipiuntur per formas intelligibles, non ipsae species intelligibles, species enim sunt quibus intellectus intelligit, & non quae intellectus intelligit. Tunc prima rationis minor falsa est nec intellectus reddit utilis sed abstrahit a ma, quia ipse non est in materia, & hoc sat est. Maior etiam scda rationis friuola, est quoniam & si rationalis anima non dependeat a materia, est tamen in materia actus atque perfectio. Adhuc maior tertiae uera est de forma quod sum ois gradus est a materia comprehendens, rationalis, n. a. a. m. gradum intellectum eleuata est a materia. Prima etiam alterum ratione nihil urget, quoniam rationalis anima post mortem operationem haber quia ea accepit dunt fuit in corpe, sed dum est in corpore nullum habet opus, quid ad id concurrat corpus, ut Aristoteles dicit. Ois alia rationalis soluuntur, quod licet anima sit in materia, non tamen ois gradus comprehendens a materia & ideo potest vel intelligere, & sic ois falsae sunt. Item alia ratione peccat in minori, quod rationalis anima & corpus, & si quo ad aliquam similitudinem ad opposita tenebantur non tamen certum ad oiam ut dicebatur, & sum parte erit corporis actus. Adhuc alia ratione fallam acceptum minor est, corporis enim non est impedimentum rationali animae simpliciter cum non sit impedimentum pro operatione quae sibi debetur dum est in corpore. Ultima ratio est uera, si tota anima sum omnes gradus recipere in corpore modo & si recipitur sum gradum sensituum ac vegetativum sum intellectum est supra materiam, & ideo nihil urget ratio. Ex his rationes illae possunt absoluvi & sic opinio Averrois sine necessitate relinquitur.

In quo huiusmodi sol. destruuntur ut faciunt

Auerroistae. Cap. 17.

Et cum homines solentes sint appositae expedit & nunc ad maiorem explanationem eas repellere pro efficacia igit primae rationis assumuntur major hoc modo, ois forma egens disponibus qualitatius, & quantitatius in

materia essentialiter ordinatis ad eam formam, est genera
bilis ac corruptibilis, dixi primo quātitatiū & qualitati
uis ppter aiam cōeli, dixi essentialiter ordinatis ad formā
illam propter intellectū, qui & si exigat cōtitute & qualit
ate p̄acepta in hōc, hoc est merito cogitatiū & nō
fui. Sed rōnalis anima eget hōmī qualitatiū ac quātitati
uis dispōnibus ordinatis essentialiter ad eam, ergo est ge
nerabilis ac corruptibilis, maior probat, qm illa est princi
piū in nāli sc: a propō enim vñis cuius significatiū potest
haberi per concordiā oīum sensuū est prima dignitas, vt
ante habitis capitulois diximus, hæc enim maior cōcordia
oīum sensuū haberi potest, vñsu emī habemus q̄ q̄a co
lor eget in materia quātitatiū & qualitatiū dispōnibus
ordinatis ad eū color est dissipabilis sic gustu de sapore au
ditu de sono, olfactu de odore: & vñ omnibus tensibus
concorditer maior illa capi potest ergo nālis p̄bs, qui ve
ritatem accipit ex primis p̄positionibus, primarū autē p̄
positionū veritates accipit ex sensibus nō debet negare il
la. Amplius omnis forma in esse suo simpliciter depen
dens a materia est generabilis & corruptibilis. Sed ratio
nalis anima in esse suo simpliciter dependet a materia, ergo &
rationalis anima erit generabilis ac corruptibilis. maior
est o. um, forma enim cuius esse simpliciter est in vñri in
materia est dissipabilis s̄m modū materiae, minor arguit,
rationalis aia in esse materiali & indiuisibili depēdet a mā
qm̄ s̄m cōem doctrina oīum peripateticorū numeratio
indiuiduorū in eadem specie nō est nisi ppter materiam:
nō ergo habet esse materiale ac indiuiduū nisi per depen
dentiā ad mām, sed esse simpliciter aia rōnalis & eē materia
le ac indiuiduū idem est s̄m rem, & nō differunt nisi s̄m
modū: alias rationalis haberet duo esse, s. esse simpliciter, & eē
indiuiduum, & sic non esset forma simplex, immo esset
opinio Auer. ergo si quantū ad esse indiuiduū dependet
a materia quantum ad esse simpliciter etiam dependebit.
Contra secundā solū secundi arguamus, omnis dispositio
necessaria pro esse alicuius formae in materia prius saltem
natura est in materia deducta ab agente quā forma ipsa,
sed vñio est posterior ipsa anima, immo sequitur aiam in
materia: vt constat ergo nō est dispō maior ex primo ac se
cundo accipitur de aia. minor manifesta est per se. Am
plius, oīis dipositio naturalis inducitur ab agente natura
li, sed vñio rōnalis anima ad materiam non potest indu
ci ab agente naturali, ergo non est dispositio, maior patet
qm̄ homo ideo generat quia dispositiō summa inducit
& omne requisitiū pro esse rōnalis anima in materia, vt
tractatu precedenti patet, minor patet, qm̄ vñio illa est
post esse anima rationalis in materia, ergo si agens non se
extendit ad rōnalem aiam nec se extendet ad consequens
essentialiter illam, ergo non potest esse dispositio. Adhuc oē
constituēt aliquid in esse specifico et formalis s̄m suā essen
tiā, & per se id etiam cōstituit quoct̄ circūscripto quod
sit accidens separabile, eo quia variato accidente leparabi
li essentia alicuius nō varia: nec per se: nec essentialiter. Sed
rōnalis anima s̄m eius essentiam, & per se constituit mate
riā in esse specifico, ergo circūscripto omni accidente sepa
rabili adhuc constituet, quare si vñio sit accidens separab
ile essentia animae, tunc ea circūscripta adhuc rationalis ani
ma constituet hominem. Contra solutionē ad tertiam arguit.
Id cuius principia totalia & essentialia ac per se remanent
id totum remanet, sed corrupto homine omnia principia
essentialia ac per se remanent vñ materia & forma quae
sunt principia totalia ac per se hoīs ergo hō per se adhuc
remanet q̄ si dicas q̄ principia nō remanent eo mō quo
constituant cōpositum, quia nō vñita, cōtra qm̄ tunc hō
in corruptione non p̄deret nomen neq̄ diffinitionē, qm̄
si tm̄ accidens perditur, cū ab accidēte nō sumatur nec no
men, nec diffinitionē, ergo adhuc remanet homo in nomine ac
diffinitionē. Cōfirmat, q̄a si nō remaneret homo in nomine
ac diffinitionē, id esset quia aliquid deficeret, id igitur deficiēs
esser, vel substātia: vel accidentis, & substātia quidē esse est
impossible, vt constat, sed propter defectum accidentis
nō variatur nomen nec diffinitionē, & maxime qm̄ accidens

id erit separabile ut in p̄posito ergo adhuc remanet hō
s̄m formam et essentiam. Item nō aliam entitatē simili
citer habet anima rationalis ante ingressum ad corpus q̄
post, id est in illo primo signo naturae, i quo a deo eē s̄m
pliciter accepit q̄ in secundo signo nature. Sed in illo signo
nature nō egebatur vñione illa, ergo quando erit in corpe
nec egebit, & sic cū illa & sine illa semper hō est hō. Ulti
mo s̄m rem naturalē q̄ fuit terminus a quo in genera
tione id idem erit terminus ad quem in corruptione, sed
in generatiōē terminus a quo fuit priuatio simpliciter ra
tionalis animae, ergo in termino ad quē corruptio erit ter
minata ad simpliciter corruptionē ergo nō remanet rationalis
aia, nec vñita, nec alio modo, sed penitus dissipata
erit. Contra solutionē ad quartā arguitur nō aliam
entitatem ac essentiam habet aia rationalis ante vñionē ad
corpus q̄ post, sed ante vñionē eam aiam esse ante cor
pus, ac sine eo: impolē extimatur ergo multo magis sine
corpore esse non poterit. Amplius petatur, an rationalis
anima possit vñiri amplius, & si separata puenet, aut nō.
Si non tunc anima in corpore erit alterius rationis ab ea
extra corpus. Si vero rōnalis aia separata poterit reuniri,
vel potentia passiva, vel potentia activa, nō passiva, qm̄
potentia passiva est in materia. Si potentia activa, vel po
tentia illa aderit aia, vel alia ex trīfeco ab ea ac materia, s.
agenti non animae, qm̄ aia nō habet potentia actiua vñio
nis proprie in materia, ergo illa potentia erit in agente ex
trīfeco, ergo erunt tria, forma vñiversalis, s. anima ratio
nalis materia cui potest fieri vñio, & agens, & sic iterum
anima vñietur, & sic resurrectio erit naturalis s̄m Aristo.
quod falsum, est vt in fine secundi perigenēeos dicit, cō
sequentiā autem dedit Arist. in primo de cōelo & mō
vt etiam dedit Auer. cōm. 103. Contra sōl. ad quintā
arguo vel intellectus s̄m sui naturam est intellectum in
actu: vel in cōparatione ad aliud faciens eum actu intel
lectum. Siquidem ipse est actu intellectum quoddam ab
alio extrīfeco, nō videtur a quo nisi a se: & sic intellectū
in potentia redderetur actu intellectum quod inconue
niens est: quemadmodum tenebrosum fieri lucidum a se.
Si s̄m naturam ac essentiam eius intellectus est actu intel
lectum, ergo est substantia separata a materia s̄m esse &
essentiam & hæc est mēs Auerrois. Rursum omne ab
strahibile potentia nō extrahitur nisi ab aliquo ente actu
tale, sed per te intellectus est abstrahibile a materia cū sit
in ea s̄m esse, ergo non abstrahitur nisi ab aliquo actu ab
stracto, sed hoc nō videtur nisi ipsam rationalis anima.
ergo ipsa est actu abstracta. Ergo vna res numero erit
actu abstracta, & potentia abstrahibile quod est absur
dum. Adhuc omne reddens aliqua ad aliquod esse de
potentia ad actum, est actu tale, non enim homo potest
esse reddens hominem de potentia ad actum, nisi sit actu
homo, vel perfectior q̄ homo: hæc enim regula est vñ
iversalis apud peripateticos, sed rationalis anima reddit
vñia de potentia abstracta actu abstracta, ergo ipa est actu
& s̄m essentiam, abstracta. Amplius omne tale partici
patione reducitur ab aliquo tali per essentiam, vt patet in
omnibus sed indiuidua sunt abstracta participatione &
accidentaliter, nisi dentur ideæ Platonis. ergo debent re
duci ab aliquo tali per essentiam, quare cū indiuidua fiant
vñiversalia ab intellectu nostro, erit intellectus noster ra
tionalis per essentiam, & per se. Et propter hoc dicunt Auer
roistæ, & ego olim q̄ idem in motu physico potest esse
actu & potentia, vt forma grauis est actu & potentia
motus, ipsa enim vt forma est in actu, vt in materia est
mota. Sed q̄ idem realiter fiat actu separatum a se, & sit po
tentia separatum est impossibile, eo quia potentia separa
tum & actu separatum, sunt genere & natura diuersa, &
ideo egemus aliquo tali per essentiam, et hoc dicit Auer.
in tertio de anima commento. 19. &c. 18. vñi ponit neces
sitatem agentis intellectus, omnis enim trāslatio de gene
re in genus requirit agens tale per essentiam, quale est tran
slatum in termino ad quem, & quia translatio de mālia
immateriale est translatio de genere in genus aliud. Ergo
Suel. de intel.

D iii

DE INTELLECTU

transferens erit essentialiter immateriale, & id est aliquid animæ rationalis ergo anima rationalis erit per essentialiam separata à materia. Cōtra sol. ad sextum arguamus, omne id quod per se primo competit aliqui toti essentialiter constituto ex aliquibus partibus, per se secundo vel per accidens competit partibus essentialiter id cōstituentibus ut quinto ac septimo physica auscultatiōis habetur, sed esse figuratum competit per se primo homini constituto essentialiter ex materia & rationali, ergo per se secundo vel per accidens competit his partibus, & sic rationalis anima sicut per accidens erit diuisibilis, quod erat propostum. Rursum omnis forma naturalis ad quam conseruitur aliquid accidens diuisibile essentialiter prout illa est in materia est diuisibilis saltem per accidens, q̄ enim forma sit diuisibilis nō videtur ob aliud, nisi quia forma est in materia, quod enim est causa diuisibilis formæ non est forma, vt forma, quia sic omnis forma & intelligentia essent diuisibiles, nec forma vt educta de potentia materialiæ, quoniam tunc tantum brutales formæ essent diuisibles, quod etiam non concedunt latini, animæ. n. brutorum indiuisibiles sunt, ergo si debet esse aliqua causa diuisibilitatis, illa erit esse formæ in materia, et sic patet maior.

Contra sol. ad septimā sic arguimus, si rationalis anima mouetur & quiescit per accidens, vt ad motū pedis mouetur ad quietem capitis quiescit: ergo per accidens mouetur: & nō mouebitur; cōsequens falsum contradictria. nī nec per se, nec per accidens inquantū cōtradictoria verificari possunt de aliquo cōsequentiam, pbamus, qm̄ quēadmodū Arist. & Auer. dicunt in. 5 physicae auscultationis maximæ cōmēto, 31. motus diffōne cōmuni est aliter se haberi nunc q̄ prius, quies vero; vt ibidē non aliter se haberi nunc & prius. Arguo modo si rationalis anima mouetur ad motum pedis, ergo ratiōnalis anima se habet aliter nunc q̄ prius, et ea quiescit ad capitis quietem, ergo si se habet aliter q̄ prius: & hæc sunt contradictoria. ergo vt prius. Hæ sunt replicationes olim consuetæ fieri a me in sustentationem rationum loan. & Auer. & scias q̄ si aliquem colorem rationes loan. pro Auerrois inducere habere possunt, color hic est quem nos cōsueuimus.

Pro confirmatione aliarum rationum ac confutatione solutionum inductarum, debes scire q̄ latinorum primus expōsitor per vnam distinctionem de rationali anima soluit rationes multas, habet enimq; rationalis anima secundū gradum intellectuum est a corpore eleuata, & nullius partis corporis actus est sūm reliquos duos est actus corporis a partium corporis, vt patet in dictis suis. Ex hoc solui possunt fere omnes rationes, soluimus tamen specialiter octauam tertiam Abubacher & alias tres insimul & ultimam, ideo si replicamus ad hanc distinctionē replicatū erit ad omnes has rationes, quas nos soluimus, arguebamus ergo olim contra hoc sic. Si gradus intellectus est eleuatus a magnitudine, vel secundū rē & essentialiter: vel secundum modū & rationem nostram considerandi, si sūm essentiam & rem, & sūm sensitiū & vegetatiū, est sūm rē vna materia, ergo vna natura erit essentialiter & sūm rem a materia separata, & in materia vniata, quod noti est intelligibile. Si secundum modum ac rationem, ergo secundum rem, circumscrip̄to omni opere intellectus, illa non prius erit vniuersalit, & abstracta q̄ forma lapidis, quemadmodum enim forma lapidis erit vniuersale potentia, & actu individua, sic & rationalis anima, & sic quemadmodū formalis lapidis recipit nō nisi materiales formas ac corporales, sic & rationalis anima.

Rursum eo mō quo rationalis anima constituit hominem eo modo sibi competit operatio intellectua, intelligere enim est hōis inquantum hō, & non rōnalis animæ nec materiæ. Sed rōnalis anima non constituit hominem in esse diuerso specie ac in noīe & diffinitione, nisi vt rationalis per gradum oīem est forma materiæ, ergo intelligere cōpetit rōnali p̄t informat materiam, & sic vt cōprehenditur a materia. Amplius, rōnalis aīa sūm supremū gradum suæ essentialis perfectionis debet materia in

formare, nō n̄ esset supremū ens corporale, nec pximum intelligentiis in ordine specierum, cū nō esset in actu formator per idem quod est supremum in ea. Sed propria operatio aīae rōnalis, v. intelligere & velle nō competit neq; cōpetere p̄t, nisi sūm gradū supremū, & non t̄m superiore q̄ supremus, ergo nō cōuenit ei vt ex materia eleuaf. Adhuc omni formæ quæ a proprio perfectibili ac materia sibi idonea nō impedit cōpetit p̄pria ac nobiliſſima operatio, vt in materia & perfectibili est sūm omnes eius facultates. Sed sūm expōsitors rationalis aīa nō impedit a corpore p̄prio, immo iuuaf. ergo operatio p̄pria eius cōpetit ei sūm q̄ ipsa constituit id, sūm oīes suas facultates. Item nulla propria operatio conuenit alieui formæ per gradum superiorēm ad essentiā illius, vt patet, sed rationalis anima sūm eius essentiam est cōprehensione, & per cōseqēns nō vt eleuaf a materia. Ex his potest redargui responsio expōsitorū qua conantur solvere fere infinita argumenta quibus vtebamur tēporibus præteritis. Deinde arguamus cōtra responsiones ad argumenta Abubacher, videtur enim q̄ summa illarū respōsitionum consistat in hoc q̄ recepta in intellectu sunt individua, verū quia concepta sunt sine materia ideo representant vniuersaliter, & ideo intellecta sunt vīla vīr concepta, & hanc responsionem dedit expōsitor in qōnibus de anima. Contra hoc arguitur, qm̄ illa recepta in intellectu sive species vocas sive formas, cum sint in intellectu tanq̄ in subiecto proprio sūm expōsitors, vel sunt individua vel non. & iam dixerunt ea esse individua, cum subiectum eorum sit individuum iverum per materiam contractū. Tūc arguo & accipio cōsimilia heredita de intellectu Platonis, & eodem modo individua ē oportet cōcedere. Arguamus modo, vel hīmōi in mente Platonis, & illa in mente Socratis conueniunt specie vel non. Et si non, ergo nō differunt numero tantum, sed specie, quod est contra casum. Si specie ergo ab eis potest intelligi & abstrahi quidditas vniuersalis, tunc ultra, sed omnis abstractio est per seclusionē materiæ ergo illa erant cum materiis, & sic erant singularia, & in esse, & in representādo, & hoc motivū est Auerrois contra Auēpace in magna digressione, & est efficax in opinione sua. Adhuc per expōsidores hæc concepta in mente mea representant vniuersalia vniuersaliter licet sint individua, a quo ergo habent ut representent vniuersalia vniuersaliter, vel a se, vel ab aliis, non a se, individuū enim inquantum individuum representare nō debet vniuersaliter, q̄ si dicas vt ipse inquit ea representare vniuersalia ratione receptui s. intellectus possibilis, qui recipit illa immaterialiter. Cōtra qm̄ rōnalis anima cum ipsa sūm essentiam sit concepta cū materia non deber dare esse simpliciter immateriale alieui plus q̄ ipsa habeat, ut perspicuit cuiilibet est. Modo arguo contra illas duas alias responsiones, quæ cūq; sūm perfectissimas suas operationes ad opposita tendunt non sunt unibilia naturali unione sed rationalis anima et corpus secundum supremas operatio[n]es tendunt ad opposita, vt constat, quare violenter vniatur, & sic remota est sol.

Contra secundam arguo, omnis forma quæ impedit in sui nobilissima operatio ne possibili naturali ab aliquo violenter unitur illi. Sed rationalis anima in sui operatio ne nobilissima, in speculatione summa primi entis, quæ est possibilis, ei ac natura lissima, in qua summe quiescit, impedit a corpore, ergo violenter unitur, & sic argumentum est fortissimum. Quot igitur, & quæ, & quanto possunt pro errore Auerrois induci, hæc & tot sunt, hæc enim ultima sunt, quæ possunt facere qōnem ad veritatem nostram.

In quo inducuntur verba Arist. et aliorū probat opinione.

Cap. I 8*

E T vt ad summū hīmōi p̄t fortificet q̄tū p̄t, p̄ illis op̄z nūc iudicare vīa sapientiū p̄ ea, sic. n. nō uidebitur fugere argumēta eorū, si nihil dīmisericō qd̄ illorum cōfirmatiōe facit, tanto. n. nīa p̄t erit magis fundata.

data: q̄o oppositorum erit, q̄tum ad vltima debilitata. Aris. ergo in primis in. 3 de aia. q̄ secūdā absoluēs q̄tū ad duo, primo cur intel's nō intelligat, aliae vero res quibus intelligitur non intelligat. Secūdo cur formae materiales nō intelligat cū & intel's sīl sī intelligens ac intelligibilis inquit absoluens primū, & ipse āt intelligibilis est, sicut intel ligibilia, reddit cām. d. in his. n. quae sunt sine materia, idē est intel's & quod intelligitur, ex hoc vult intel'm esse intelligibile ac intelligēt, & si bene literā consideras ipsē syllogismū hūc innuit, vt oēs expositores græci dicunt, in separatis a materia idem est intelligibile & intelligēt i omne separatum a materia est intelligēt ac intel'm a se, sed intel's est separatus a materia, ergo intel's erit intelligēt ac intel's; qñ ergo in maiori inqt oē separatum a materia ē intelligēt; ac intel'm quo mō separationis intelligit, vel fm esse, vel fm modū & scis q̄ non nisi fm eē, aliter major falsa ē. Si ergo sylls fuerit necessarius: minor erit vera, ergo intel's erit separatus fm eē a materia. Deinde absoluens secūdū inquit, nō autē sp intelligendi cā cōsiderāda est i cōsiderāda est cā, cur nō sp res intelligibilis intelligat & habeat intel'm, reddit at cām. d. in habentibus. n. materia potētia vñu quoque intelligibiliū, quare qđ illis nō inerit intel's. sine materia n. potentia est intel's talium, id at intelligibile erit, & si litera debet reduci ad artē syllogisticā ac rōnale, ratio literae sic cōponi debet, ut expositores græci faciunt. In nullis potentia intelligibiliūbus inest intel's, sed forū & materiales sunt potentia intelligibiles, ergo in eis non inest in tel's huius Aris accepit minorē & cōclusionē tñ, p̄sylo gizat at maiorem, nulla forma separata a materia inest re bus potentia intelligibiliūbus ac materialibus, sed intel's ē potentia eis formaline materia, ergo non inest, & iō con cludit, id autē i. intel's solus erit intelligibile & sup. sīl intelli gens. Ex his palā v̄ colligi intel'm eē penitus a materia se cretum ac separatum, & non tñ fm modū, imo fm eē, aliter dicta Aris. nihil essent, & certe si qua auctoritas est fortis p̄ Auer. hæc est. Rursum ibidem ait, necesse est itaque, quoniā oia intelligit imistū eē, sicut d. Anaxa. est ergo argumētum. Intel's oia intelligit, ois virtus intelligēt oia est imista, ergo intel's erit imistus, quo ergo intelligit intel lectū esse imistum nō nisi ad modū Anaxago. aliter ratio eius non eēt ad p̄positū. Sed Anaxa intelligit intel'm es se imistū per separationem a materia, ergo & hoc modo intelligit Aris. Amplius reddens cām, cur intel's post maxiū intelligibile adhuc perfectius intelligit, inquit sensi tiū qđ. n. non sine corpore est, hic at separatus est, nō cō suevit Aris. appellare potētia separata a materia nisi separatio fm esse. Itē Aris. Anax. cōmandauit in p̄io de aia. d. Anaxa. at minus certificat ip̄is multoties qđ. n. cām eius quod bene & recte. d. intel'm & reliqua, sed fm Anaxago. intel's est penitus separatus, quēadmodū inquit ip̄ se alio capite. d. Anaxa. autē solus imp̄assibile, d. intel'm & nihil cōevlli aliorū hie & c. q̄ autē Aris. sentiat pōnē Anax. constat oēs. n. antiquorum pōnes refellit in primo de aia, illā autē Anaxa. non inuentus est refellere, sed confirmare, tantū. n. accusat Anaxa. de insufficientia d. hmōi autē cū sū, quo cognoscit, & p̄p quā cām, neque ille dixit, neque ex his quē dicta sunt conspicū est, ecce id in quo reprehēdit Anaxa. tātum. Amplius reprehendit Anaxago. in alio. d. in oībus n. ipsum inesse animalib⁹ magnis, & paruis, & honorabilib⁹, & inhonorabilib⁹, alibi, hūc ē aiam ait, non videtur autē fm prudētia dictus intel's oībus sīl inesse aīalibus, sed neque oībus hoībus, ecce in quibus reprehēdet Anaxa. primo, quia non expressit modum, quo intellectu illo separato fiat nr̄a intellectus. Secūdo non bene di xit intel'm illum eē animam omnī animalium, cum nec omnī hominū sit anima eodem modo, quoniā huic quidem magis, illi vero minus fm q̄ plus vel minus intel ligibilia habet ut dictū est. Si ergo in his tātum rationibus Aris. inuentus est refellere Anaxa. ergo in omnībus aliis se cum sentit ergo quēadmodū Anaxa. intel'm ponit a materia fm esse separatum, sic & Aris. & in cāteris. Adhuc. 3. capite prīmi de partibus animalium qđ. mouit an ad na

turalem spectet considerare de omni anima, & rādet q̄ rā tum de ea, quae est natura cōstituēs animal, & inquit delationem. n. uel in cāteris eē aīalibus nouimus intel'm suēmentem in nullis cōstat igitur non de anima differere omni oportere, qñ quidem non anima oīs natura est, sed aliq̄ eius pars vna, aut etiā plures, v̄ ergo secludere considerationem de anima a naturali cōtemplatione hoc articulo, omnis illa anima considerat a naturali cuius delationē nouimus in oībus aīalibus, sed intel's in nullis ē aīalibus: ergo nō consideratur a se a naturali mō minor nō est vera nisi p̄ tāto quia intel's separatus est fm eē ab aīalibus. Si igitur aliq̄ possunt colligi auctoritates p̄ pōne auer roistica tot sunt, & iam toto tge vitæ meæ considerans in Aris. ampliores ac fortiores non inueni. Sunt & ergo & aliorum auctoritas inducendæ, p̄ illa pōne in primis diuinus Plato inquit, dī cū animam immortali origine p̄ditā accepissent, obduxere ei corpus mortale, qđ v̄t fieri posset. utiq̄ immortalis forma in corpore mortali clauderetur; textu erūt genus aia alterū frangibile ac mortale, nā vinculum id quo immortalis natura conglutinabitur mortali; spūm quoque haberi mortale oportuit, proinde corruptra mortali natura simul quoque vinculum eius intercidit, ecce qđ. Plato Themī. interpre duas ponit aias, vnam separatā alterā cōiunctam materiæ, per quā illa separata corpori clauditur & hæc auctoritas multū magnisit a Themī. Amplius auctor de intellectu ac intelligētia quē qđ. Theo. alii Eudemū aiunt, inquit bñ huius vere vnius & formae solū animæ intel's reperiētes notitiam, th. olo giam. sc̄ am intelligibile vocauerunt, sic ipsam, nec alī esse posse inductiones certificates, cuius n. principia non sunt, illius demōnē eē impole, hæc ille. In quibus verbis dat intelligere sc̄iam de intellectu a & eē th. ologiā & metaphysicā, eo quia non p̄t demōne haberi, sed inductione, cum principiis careat mō theologiā ac metaphysica nō est nisi de simpli abstractis vt. s. meta. Aris. constat. Adhuc & Themī. in poemio physicæ auscul ait: ex agēte vero in tellectu, quē caput eē animi Aris. ostendit aiunt eē aiam ab omni materia prorsus abiunctā, q̄uis non idem Alex. videatur. Item in. 3. suae paraphrasis de anima capite 35 in calce inquit, quare si pugnātia dicere Aris. nephias est credere, necesse est intel'm coem alium esse ab intellectu potentiæ, b̄ igitur caducus partibilis individuus & inseparabili permittusque corpori est, ille cōtra, æternus impatibilis separatus, & ab omni cor. ore missione cōfusio neq̄ alienus. Ecce qđ. Themī. duos ponit intel's, quorū vñū coem & separatum eē. d. & illum cōpositum ponit ex intellectu agēte & poli, ex q̄bus tota aia rōnalis cōstat, & al terum caducū & mistū, qui ipse materiæ ac partibile appellat Auer. autē cogitatiū, quod licet no. e different, nihil erit ad rē, quod Lucidius Themī. ibidem cap. 39 in calce sic ostendit. d. ex his omnibus manifestū puto eē nō p̄ter rōnem sentire, qui dicant Aris. & Theophr. extimaf se aliud esse intellectum patibile & corruptibile, quē il li cōem vocat, & corpore nō abiunctū, aliud totum id qđ ex intellectu agēte & intellectu potētia cōponitur, quod & separatum a corpore & incorruptibile & ingenitū sta tuunt, atque ita fieri ut partim duæ naturæ sint. part. vna nam & id quod ex duabus facultatibus forma & materia cōditur, vnum eē intelligimus, ecce qđ. ipse rōnalem animam ex illis duabus facultatibus cōpositā agent. s. & p̄cili intellectibus, separatam ac a materia pr̄sus abiunctā ponit intel'm vero materialē alium ponit in materia s. cōcretum, ac fm corporis dissipationē evanescēdū, quod nō nisi verbis mutatis Auer. ē p̄p. Rursum & Alex. aphro dīeus q̄ & qñq̄ oppositū vilus est sentire, in tractatu suo qui sic incipit. Intel's auctore Aris. trifariā dictus ē in fine inquit verba Themī. accepta fere in forma, quae nō expē diebat ob hoc ea inducere. Quod autem & huius op̄. oīnis fuerit Theophr. The. testatur in. 3. de aia capi 39 vbi & Pla & Aris. & Theophr. hanc dicit eē op̄ionē, qđ etiā & Simp. in cō. 3. de aia lōgīsimis digressionibus id s̄pē exponit refellens oppositū illi, quod qualiter sit legenti lo

DE INTELLEC TV

Et illum relinquatur. Nec volo me in hoc determinare. s.
quæ sit Aris. pō, nec q̄ Platonis, & qua differat dīa qm̄
in secūdo lib. b̄ accurate tractabuntur. Ex his patet quot
& quanta pro Auer. induci poslunt.

In quo contradicitur positioni Auer. Cap. 19.

Adest nunc tēpus vt huic positioni sic fulcitæ quantū fundari pōt cōtradicamus. Primo directe pōni. Secundo fundamētis, q̄bus repulsi remanebit veritas nostræ fidei in tuto, sicut semper fuit & erit, dō cōcedente. Prima ergo expositorum rō sic orditur. Si rōnalis aia nō daret spēm diffōnē ac nomen homini seipsa & per se, tunc hō non intelligeret, imo intelligeretur, consequentiā ppant, quoniā rationalis anima nō copulaſ nobis nisi per phātasma, sed intell̄s cōparat ad phātasma, seu tē phātasiatam, sicut visus ad colorē. arguo mō. Sicut ex vnione quā habet oculus ad colorem' non sequitur ipsum habēs colorem videre īno potius videri, ergo ex vnione quā hēt intell̄s ad phātasma potius hō intelligitur per phātasma q̄ intelligat. Posteriores expositores alio mō consequentiā ppolitā comprobāt, si. n. hō intelligit, aut colligatum ex rōnali aia & orbe humano intelligit. Aut rōnalis tātum anima, aut orbis humanus. i. a. al humanū colligatum ex corpore & cogitatiua uel animatione (vt more Themī loquar) Non primū cū ex rōnali aia & aial hūa- no non plus vnum fiat q̄ ex nauta & nauī, vt declaratū est, quis. n. diceret nauīm intelligēt nauta intelligēt. Nec secūdū esset. n. & tunc intellectio operatio non in rōnali anima persistens; sed in alienam materiā trāfīs quēadmodū nec lignum calefacit nisi a calore forinſeo, ita & humanus orbis non intelligeret, nisi intentionem recipiēt a rōnali anima, esset ergo intellectio transīs opatio. Ter tium aut nullus dicit, posset. n. intell̄s ipsum relinquere iterumq; accipere, & inde resūtrectio mortuorū naturali rōne cōcedi (quod & si Plato id cōcedat, vt Phedone & po litico sermone longo disputat) peripatetice autem id dis sonum erit. Amplius cuius operationes ppriā ac essentiales alicuius formæ sunt formaliter in nobis, principium eātūm erit & in nobis formaliter, sed intelligere & velle sunt formaliter in nobis, vt cuilibet constat, & maxime primo ac. i. 6. ethī ergo et rōna'is anima, a qua fluctuant, erit formaliter in nobis. Rursum hō intelligit inq̄tū hō, hō in telligit p̄ rōnale aiam, ergo hō habet rōnale a. am in quantum hō. Itē oē motū p̄ aliquod ac oī operatione operās eo, habet eē ab illo, sed hō intelligit mouē & operatur p̄ rōnale animam, ergo habet eē ab ea, maior constat, nullo. n. alio videſ ſōrma p̄bēre spēm nomē diffōnēque, niſi p̄put illa mouetur operaturque. Præterea nulla virtus in materia pōt attrahere formā penitus separatā a materia. Sed ſenſitiuſ appetitus attrahit rōnale animam qñq; ad ſui conſenſum, quēadmodū & ipſe Auer. inq̄t, in. 3. cō. 57. non erit ergo rationalis anima penitus separata. Iterū oē cōpoſitum habituatum habitu. pprio. alicuius formæ ha- ber eff̄ ſimplē ac nomen & diffōnem ab ea, sed hō habi- tuatur habitu intel̄s, vt Auer. inquit. 3. de aia cō. 18. ergo erit forma hominis. Adhuc ergo erit vnuſ eſſentialiter ē vnuſ p̄ formā cōſtituentem id in eē, vt in. . de aia cō. 7. ait. Sed hō eſt vnuſ eſſentialiter eſt vnuſ p̄ formā q̄ eſt rō- nalis anima, minor constat. 7. met. cō. 42. ac. 12. met. cō. 49. Rursum oē viuens vita aliqua p̄ aliquā formā ē formaliter illa forma, viuere. n. viuentibus eſt eē ſed liſt viuit vita in- tellectiuſ p̄ aiam rōnale, vt oſtendit Aris. in. 12. ſuæ ſapiē- tiæ, & Auer. cō. 39. & in. 2. de aia habitu eſt. Amplius id a quo ſumitur diā ſpecifica, ac ppriā alicuius eſt forma vera ac ppriā illius. Sed rōnalis anima, eſt hmōi, rationale enim vt Auer. inquit. 7. meta. cō. 11. e dīa eſt in quid eſt eſſentialia animalis rōnalis, & Auer. met. hoc ſentire v̄ in 4. physi. auſcul. cō. 24. hō. n. inq̄t componitur ex duobus ſubiectis, ut animalitate ac rationalitate. Et in. 2. de anima cō. 152. inquit Aris. accepitſe tanq̄ famosum hoīem differ- re ab aliis animalib' p̄ intel̄m, vt in cō primo tertii inq̄t. Præterea oē id quo formaliter nos ſumus qñq; actu & qñq; potentia, respectu alicuius operationis nostræ, eſt for-

maliter & per ſe forma nīa. Sed rōnalis anima nos qñque ſumus actu intelligentes qñq; potentia intellectione quæ eſt in arbitrio nō, ergo rationalis anima eſt per ſe ac vera noſtra forma. Item, maiori & ampliori ſeparatione ſepa- ratur rōnalis anima a corpore fin Auer. q̄ pes ab oculo, ſed pes nullo mō dīc pōt vidēs oculo, ergo a fortiori nec hō intellectu dīc meretur intelligentis. Maior conſtat, cum rōnalis anima nec ſit in corpori, nec cōicāti corpori, oculus autē & pes, & ſi ſint ſeparata ſi cōicānt in eodē cor- pore. Itē ſi ex orbe humano & rationali anima vnuſ fiat, intelligentis eſt, qm̄ rōnalis anima ſpēs recipiendo ſit actu. homo autē phātasma: led ſpēs & phātasma differit ge- nere, ergo & adhuc non vnuſunt, imo plus elongabuntur. R V R S V M illa forma cuius operatio ppriā ac eſſen- tialis eger extrinſeco ac ſenſibilibus non pōt eē cōpleta in ſpecie, nec vt totū, ſed neceſſario eſt oī ſi talis, vt pars for- malis altius. Sed rationalis anima eſt egens extrinſeco, vt homine ac ſenſibilibus, ergo non pōt eē cōplerat in ſpē, nec totum, ſed omnino pars hominis. Hæ ſunt rationes ac vires expositorum latinorum in Auer. pōnem indu- etae, quæ breuiter & ſuccinte tactæ ſunt.

In quo inducuntur ſol. aueroſtarum ad rationes propositas et earum improbationes. Cap. 20.

Via ſunt quidā qui uolunt firmiter nullas eē ra- tiones ad Auer. militates, imo dicunt vnuionē rō- nalis anima ad corpus nō eē nobis traditā, niſi ex fide, & non rōne naturali, quēadmodū & nos diu ſentire viſi ſumus, credentes opionē. Auer. falsam eē veram, rōni bus naturalibus non cōuinciblē, ideo & nunc ppriā con- ſcientia moti credimus non tātum rōnibus naturalibus ea eē refelliēdā, ſed etiā virorum magnorū auctoritatibus re- pugnare, q̄ qualiter ſit primo rātiones, quas diu cōſueui- mus dare, inducemos deinde firmioribus argumentis eas refelliētes nouas adhuc et fortiores rōnes ad eū apponem'. A D primā itaque Auer. loſonē dedit in. 7. phy. auſcul- tationis d̄ cognitio ſit in nobis, qñ trāſmutat p̄ receptio- nē particuliā, & cōſiderationem eorū. qm̄ cū cōſideremus particuliaria, ſit & ex hoc cognitio v̄lī in nobis, fm̄ relationē ad illa. I. q̄ cū apud. nos ſit ex aliqua ſpē plus q̄ vnuſ p̄ticulare, ſtatiū ſit in nobis ſpē v̄lī, abſque eo q̄ in ipſa fiat trāſmutatio. Vult ergo intellectum nobis cōtinuari, non quia ipſe intelligat id quod eſt in nobis formaliter tā- tū, q̄a p̄culdubio a pari paries videret, nec q̄a vna nume- ro forma recipiāt in eo, ac noſtris phātasiis, quēadmodū extīnat Egidius. Sed qm̄ idē cōprehēſum ē ab intellectu, ac nīa cogitatiua, ab intellectu qdē v̄lī a nīa vero cogitatiua p̄ticulariter. Quia igī cōprehēſum vnuſ eſt vtricq; inde vnuſ ſunt in operatione, quēadmodū ars et lecuris cōtinuā- tur in operatione vna, quia ars circa idē. l. principalē, ſecu- ris vero ad id inſtituīr, & hoc Aris ſentire v̄lī. 2. de aia lib. dixit. n. Plato in Philebo, & in Sophi. phātasiā copulatio- nē eē ex opione & ſenu. Ad hūc obiiciēs Aris. aſlumit h̄ q̄. virtutes cognoscitiae nō alio pacto cōtinuātur copula- turq; niſi qñ circa idē obiectū ſe hīt cōprehēdēdo id, non enim inquit ex opione qdē albī, ex ſenu at boni. copula- tio ſit, & hoc idē Auer. cō. 158. illius luculentius expreſſit, ad p̄poſitū igī intell̄s, ūlī cogitatiua cōtinuāt, cū cogitatiua & ipſe idē occurruī ſubī, verū hunc modū continuā- di latius ſuo loco declarabo. Sed q̄a p̄poſuimus rōnem oēm p̄poſitū reddere, p̄pīnqā primis principiis, ideo aduerſus ſolutionē hāc arguamus. Quæcūq; ſeorsum ſepa- ta ac ſeūcta coniungibiliā p̄ aliquod mediū, nō ſiū mino- ri vnitate vnuſ q̄ ſit vnitas illius medii, hāc q̄libet cōcedet, opoſitū. n. p̄dicatī oppoſitū infert eius ſubī. Sed intell̄s et orbis humanus, ſunt ſeorsum ſeparata ac ſemota cōiungibi- liliā p̄ obiectū ab vtroque cōprehēſum. ſ. ab intellectu & cogitatiua orbis, ergo nō ſiū orbis humanus & intell̄s mi- nus vnuſ q̄ ſit vnuſ obiectū cōprehēſum. Tūc v̄lra, ſed cō- prehēſum ab intellectu, vt ab intellectu cōprehēdīt, ē qd̄- ditas v̄lī, v̄lī & abſtracte cōcepta, ab ipſa vero cogitatiua ē qdditas indiuidui p̄ticulariter ac ſignat cōprehēſia,

ergo quarta unitate vle & individuum sunt vnu, tata ho & intell. Sed unitas rei vnis, & rei individua, est unitas formalis ac intrinseca, quod & Averro. ipse. i. meta. cō. 31 sic ostendit. d. innuit q̄ mistio int̄ctionis vns subalib cū p̄ticu laribus est fortior mistione accidentis cū subto, q̄ ē mistio formalis essentialis ac qdditatua, ergo intell. & ho vniensur formaliter essentialiter & qdditatue, & p̄ consequēs intellectus est vera forma hois, & homi. rōnem ego multū laudo, & steti forte quatuor diebus in consideratione hac, vt cōfutarē respōsionē p̄positā, & tandem domino concedetite, occurrit huiusmodi consutatio.

R V R S V M omnis opatio, siue actiua, siue passiuia, q̄ a duobus puenit cōcretis, cōcretione artis ad insūsum, vel motoris ad mobile primo ac imediate attingitur ab isto q̄ a principali, qd patet ei inductio ne gno n. ignis q̄ fit a calore igneo, & forma ignis imediate attingitur a calore, ab ipsa vero forma attingitur, vt dirigēte ac regulante, vt secundo testa de aia Aris. Simile appetit in plifia generatione, sp̄ma. n immediatus cōcurrat q̄ p̄, & vlr in oib⁹ ē eodem mō. Sed intelligere nō p̄t puenit ab orbe humano q̄ ab intellectu imo p̄to ab intell. cū in eo recipit, & in nobis non sit formaliter, vt constat, ergo intell. nō vniſ ho, vt ars instro. g ille mod⁹ cōtinuādi fictio ē mera ac nuga. IT EM omne actu existens p̄ aliquam formam intelligibilem p̄sentē alicui intell genti, intelligit ab illo, & non eo intelligit, nihil. n intelligitur nisi p̄ formā intelligibilem p̄sentem intellectu, cogitatiua. n actuata ph̄asmatibus indiuiduorum lapidis, ita cōtinet actu formā lapidis sub rōne intelligibilis, quēad modū partes colores sub ratione visibilis, intellectus n. nō intelligit lapidem nisi p̄sentatū per ph̄asmatā indiuidui lapidis, ergo cogitatiua actuata homi ph̄asmatibus talium indiuiduorum, potius ab intellectu intelligit q̄ intellectu intelligat, & sic argm̄ expositoris nr̄i v̄ hie magnā vim apud intelligentes & nō potes fugere, dicendo hūc modū cōtinuationis nō eē mētem Auer. qm̄ in tractatu. 3. huius libri tibi oñdā mēte Auer. non eē nisi hāc, & ibidē iproba bo oēs alios modos, quos fingunt qdā ad mētem eius.

AD secundam principale Ioā. Iādu. laborauit in qm̄nib⁹ suis tertii de aia, sed vt sol. cōgruā p̄ positione Auer. affigemus v̄ nobis Auer. sic absoluēdū. q̄ p̄positā q̄ ho. s. non est natus intelligere p̄ oēm formam abstractā, non. n. per q̄liber intelligentiarum intellectum, sed per abstractū quod ei fit p̄sens & indistās per operationem, quēadmodum ars instro. erit ergo ho intelligēs cōstitutio ex rōna li anima, & aīli humano, quā a deo colligūtur, ut ab eis puenit vna operatio intellectua quēadmodū ab arte et se curi vna operatio diuisiua, nec sequitur tūc ex nauta p̄bō & nauī puenire vnam operationem intellectuā, nauta. n. & si intelligat, non ppter hoc fīm operationem intellectuā, cum nauis nō cogiter indiuiduum vnum uel plura alicuius sp̄ei uel generis, uerum ex eis fit vnum in operatione nauigea, cū ab vtroque nauigatio accidat a nauī. s. ut organo a nauta, vero, ut arte, vt diximus. Et licet hāc sol. nos diu tenuimus satisfacere illi argum̄to plusq̄ solu Ioā. mō aduersus eam sic instaremus, non maiori concursu administratione orbis humanus ministrat intellectui, p̄ operatione intellectua q̄ medium actu lucidū ac int̄ctionaliter coloratum vnu, hoc patet, qm̄ nullum aliud officium p̄bet cogitatiua intellectui, nisi inquātū continet intelligibilia, p̄ximā potētia p̄senta intellectui, & sic mediū, cōtinet n. actu colorem visibile, p̄ximā potētia, ut Auer. ait. in. 2. de aia, cō. 67. &. 74 ergo lunt p̄ illā ministratiōnē & officium, ex homine corruptibili & rationali aīa fit vnum operans operatione vna numero, sic ex potētia visiua, & medio sic actuato lumine et colore, flet vnu op̄tione visiua, sed hoc est impossibile in omni doctrina, ergo & id ex quo sequitur, non ergo ex rationali aīa & homine corruptibili sic cogitanti flet vnum operatione vna.

Adhuc cuiuslibet motoris separati p̄ operatione separata instim debet eē separatum, quod ē Auer. in multis locis hoc accepit, ut. 8. phy. auscul. cō. 15. & in. 2. cap. de suba orbis. Sed per ipsum rationalis anima est ars & motor separatus, ergo ho corruptibilis debet esse separatus, qd ē falsum manifeste, ergo ho non est instrumentum intellectus, nec intellectus ars uel motor hominis.

A D tertiam principalem oīm sic solitus eram dicere q̄ hominis operatio. v̄ g intelligere non est sic p̄pria ac intrinseca ei, quēadmodum ignire ipsi igni, operationum ergo aliqua est p̄pria non intrinseca alicui, ut operatio naufragia p̄pria quidem est congregato, verum nulli eorum scōrum conuenit, nec inest formiq̄ que eē der alteri parti.

Alia operatio est intrinseca tātum, non tamē p̄pria, quēadmodum augeri est homini intrinseca, non tñ ho p̄pria.

Alia est p̄pria ac intrinseca, ut particulariter rōcimari, est enim p̄pria qm̄ oī soli ac semper homini inest, intrinseca autem qm̄ a forma sumitur cogitatiua, quā est vltima forma hominis, dicebam aereo intelligere esse p̄prium opus hominis: non tamen ei intrinsecum.

SED p̄culdubio dematiue arguamus ad hāc rāfionē, & oñdemus intelligere eē formaliter ac p̄ se in nobis id qd execūtum, omni hora, omni tge, fīm nostrū arbitriū est formaliter in nobis, negans hāc nullam habebit regulam p̄bādi aliquam operationē eē formaliter in nobis, qd. n. videre sit in nobis nulla uia p̄bari p̄t nisi q̄ a experimur id esse suppositum nr̄o arbitrio, item nec alio possumus credere moueri esse in nobis & breuiter nulla erit methodus p̄bādi aliquod operū esse nostrū formaliter & p̄cise, nisi hāc, quare hac negara cessabit oīs regula. Sed quod intelligamus qm̄ uolumus Aris. in. 2. &. 3. de anima oñdit, & experientia docet manifeste, ergo qui negabit intelligere non esse in nobis, ille est sine intelligere ac sine omni cognitione & quid peius. Præterea sicut in antehabito tractatu argumentati sumus orbis hunianus ē cōpletus in spē per formam p̄prial. f. animationem vel cogitatiua ergo omne adueniens ei erit superfluum & aduentūrum consequentiam p̄bo, forma specifica vltima alicuius constitutū perficit id fīm oēm operationem specificam ac p̄pria cōpetentem suā speciei, & qui negat hāc nō haberemus viā ad p̄bandū virtutes inesse rebus p̄prias & specificas, sed cogitatiua per aueroistas est vltima perfectio specifica & adēquata homini sic accepto, g cōplet ipsum quātū ad oēm operationem sibi possibilem, fīm naturam sue speciei & per consequens omnis alia operatio, q̄ non sibi cōpetit formaliter per cogitatiuam erit superflua aduentitia, & per accidēs, quēadmodum edificare erit sibi p̄ accidēs, ratione artis sibi accidentaliter & extra spēm cōpetentis, & sic quēadmodum calor per se non nisi calefacere habet p̄prial ac per se operationem, & p̄ducere subā tantū per accidēs, sic humanus orbis per se operabitur operatione suā speciei, & per accidēs erit instim rationalis aīe, quā oīa ab hominibus qui dant le p̄bāe debent detestari ac repudiari uehementer. Item fīm op̄ionem omnī p̄ripateticorum vegetatiua anima completur ad sensitivā, intātū q̄ sensitiva adueniente cessat vis vegetatiua, & tota saluatur in sensitiva, uel igitur in homine sensitivā terminatur ad aliam gradū & genere diuersam aut sicut in se. Si quidem sicut in le, tunc ho formaliter non est nisi quodā animal bruale excellens, tñ per quādam animā sensitivām excellentiorem aliis animalibus. Si achuc terminat ad aliam animam fīm alium gradū v̄ illa nisi rationalis intellectua, nec in dictis Aris. aliquo loco inuenimus alterū genus, ut in. 1. 6. de animalibus, ac in. 2. de anima constat, temp̄ n̄ tres esse animas genere vegetatiua. f. sensitivam & intellectuam aīeuerauit, cogitatiua n. nō gradū distinguit a sensitiva, sed tantum nobilitate, imo sicut in. 2. cōstat de anima, in sensitiva multi sunt gradus variati fīm nobilitatem & ignobilitem, qui non p̄p hoc excedūt genū sensitivorum, ergo si ho non transit ad alterū genus aīe tunc erit mere brumat, licet excellens, quemadmodū forte Pigmēus erit brumat forte nobilissimum, ergo omnis

DE INTELLECTV

no hominis sensitiva debet terminari ad rationalem animam,
 & sic etiam rationalis erit specifica ac ultima huius forma,
 in qua cessant & terminantur omnes aliae & hoc argumento reperto
 demonstratum apud recte intelligentes quicquid sit
 de stultis. Amplius, omnis anima alterius generis ac gra-
 dus habet operationem alterius generis & gradus a sensitiva,
 sed cogitativa non habet operationem alterius gradus
 nec generis a sensitiva, quod sic constat, sentire enim &
 phantasiari, & si different abstractione, non propter hoc
 phantasiari ponitur in alio genere quam sensus, sed in alia spe
 similiter & si cogitare differat a phantasiari penes abstractio-
 nes, & minus abstractum, non propter hoc debet esse alterius generis, cum tota latitudo comprehensiarum po-
 tentiarum talium sit in hoc generali contenta. I. in comprehendere particulariter, & signata, in quo & si sunt multi gra-
 dus specifici, non tamen unus eorum exit terminum illius latitudinis, & hoc Auer met in. 2. de anima, cōmen. 63. de-
 dit intelligere, ubi inquit, & ista intentio indubibilis est illa quam distinguit, virtus cogitativa a forma imaginativa,
 & expoliat eam ab ea quae sunt adiuncta cum ea, ex ipsis sensitibilibus communibus & propriis, & reponit eam in rememorativa, & haec eadem est illa quam comprehendit imaginativa, sed imaginativa comprehendit eam coniunctam illis sensitibilibus, ecce quomodo tantum ponit differentiam inter huiusmodi, non penes genus comprehensi, sed penes modum, qui non variat gradum nec genus animae ut constat, quod enim cogitativa idem comprehendat adaequate quod imaginativa alio & alio modo, non exit latitudinem sensitivorum graduum quare totum quod est infra rationalem animam erit in gradu sensitivo comprehensum licet sit in extremo illius, & proculdubio haec omnia ad Auer demonstrat, licet ipse non viderit suo tempore, quae sibi nunc obiciuntur. Ad quartam solebamus dicere, quod maior est falsa, immo de ratione principii motus ac intellectus est esse separatum magis quam unitum, quemadmodum Auer sentire videtur in primo de anima cōmen. 63. 65. & 66. & huius quidem ratione assignauimus, quoniam unio formae ad materiam, nec est dispositio, nec causa, cur motor moueat, vel principium sit operatio nis in eo cuius ponitur. Et licet haec sol primo aspectu videatur salubris, ad ipsam sic obicerem, omne id per quod aliquod operans est in actu perfecto ac completo est vera forma dans esse illi, & oppositum huius non est intelligibile. Hac n. methodo vidimus rationem formae esse alteram a ratione materiae, ut peripatetici testantur. Sed id per quod aliquod operatur & mouetur operatione ac motu forma liter entibus in eo, est id per quod id est in actu, ergo id rale est verissima forma illius, minor constat, nullo non alio scimus aliquid esse in actu ac perfectum, nisi in quantum potest vel actu operatur, ut saepe saepius prius testantur, ergo constant ratioalem animam esse vere formam hominis. Rursum omnis operatio per se ac formaliter una erit abesse per se uno, quoniam operari presupponit esse & operatio una per se presupponit unum per se, sed moveri & huius operationes, hominis sunt operationes, quarum qualibet per se est una, ergo & esse operantium erit per se unum, sunt autem operationes rationalis anima & homo. ergo ex rationali anima & homine fiet unum per se vera unitate. Ad quintam dicebamus virtutem separatam esse duorum modorum quedam. I. est cuius operatio est sibi tantum, nec proprio attribuitur subiecto, & de hacve rificatur maior argumenti quedam cuius operatio est non tantum sibi, sed proprio subiecto commoda, cuiusmodi est rationalis anima, & de huiusmodi major est falsa. Sed quocunque modo ad hanc sic arguemus. Si rationalis anima trahitur a virtute in corpore, vel hoc est mere naturaliter ac necessario vel contingenter, quod enim lactuca porrecta anseri trahat anserem, non est nisi vel naturaliter vel contingenter, ergo similiter quod rationalis anima trahatur ab appetitu nostro sensitivo, ac nostro imaginari, vel naturaliter, vel contingenter, siquidem erit naturaliter, & omnino necessario, tunc talis anima omnino subditur viribus

materialibus, & sic omnino erit virtus comprehensa a materia, & mole corporea, nihil non subditur corpori vel virtuti in corpore, nisi sit corpus vel virtus in corpore, ut ante habitu tractatu declarauimus secundum Platonis sententiam. Si contingenter igitur stat cogitatiuam operari circa phantasmatum, amplius & appetere aliquod & rationalis non concurrat ad huiusce, & sic continuatio rationalis animae cum corpore non est naturalis, immo penitus contingens, cum in arbitrio rationalis animae sit unita & continuari & non continuari, & sic sequentur infinita incommoda, quae a philosophis sunt improperanda, & hoc argumentum considera, quoniam facit fidem. Ad sextam diximus quod habitus ille acquiritur nobis non in intellectu, sed in parte memorativa, quando enim cogitativa saepe saepius cogitat in memoria habitus relinquitur, quo intellectus continuabitur nobis saepe & saepius ad libitum nostrum, & sic habitus arguit tantum memoriam esse partem nostram & non rationalem. Sed sine dubio istud non valet quoniam nos experimur in nobis promptitudinem ac soler-
 tiam, non tantum circa sensibilia, sed circa intelligibilia, ergo datur non tantum habitus immemorativa sensitiva sed intellectu. Adhuc omnis promptitudo ad quam sequitur aliquod esse in aliquo, si formaliter erit in eo, & id sequens formaliter est in eo. hic non modus a nullo potest detestari, sed ad habitum nostrum sequitur intellectuam animam esse in nobis ergo quemadmodum promptitudo erit formaliter in nobis, & id sequens eam erit plus quam formaliter in nobis. Ad septimam dicebamus quod homo potest capi duplicitate, uno modo pro orbe, & sic est unitus essentialiter ac per se a cogitativa quae est forma generabilis ac corruptibilis, alio modo pro colligato ex intellectu & orbe & sic est unum per se unitate qua motor & organum sunt unum per presentiam ac instantiam. Sed haec responsio fruola est, quoniam ex quibuscunque unitilibus prouenit operatio, non minus una quam ex aliis non sunt minori unitate unitibilia, sed ex intellectu & homine prouenit operatio intellectiva, quae non est minus una quam operatio quaecumque prouenit a cogitativa, & materia hominis, ergo & intellectus & homo non erunt minus uniti quam cogitativa & materia, ergo si cogitativa constituit materiam in esse specifico, & homo constituitur ab intellectu, eodem modo, major est manifesta, non enim possumus scire unionem animae leonis ad materiam, nisi ex operatione una per se, hac enim via dempta & secluditur omnis regula concludendi formam unitare materiae. Minor constat, declaratum est enim in libris peripateticorum intelligere & velle esse operationes simplices, ac ita unas ut non possit aliqua alia operatio intelligi plus una. Ad octavam dicebam iam concedentes rotum hominem. I. vivere intellectu, non quidem pro actu primo led actu certe secundo, quemadmodum & celestia animalia intelligere & motu vivunt, ut dictum est in lib. d. d. Sed haec sol statim, & videtur contra Aris & Auer & contra rationem, contra Aris quidem, quoniam Aris ostendit intellectum dei esse idem quod intelligibile, & esse sibi sempiternum, et vivitur hoc argumento, vita autem utique existit. I. vivere est idem & semper cum vivente, etenim intellectus actus vita, id autem ipse actus est, actus autem quod secundum se illius vita optima & sempiterna, ergo ex litera habetur quod vita est idem cum viuo ac semper sibi continua. Tunc sub hac propositione assumam & hanc, sed homo vivit intellectu, ergo & intelligere est idem suo vivere ac suae aiae, & per consequens intelligere est sibi intrinsecum. Amplius & contra Auer patet, inquit enim Auer in comen. 38 & ex hoc quidem apparet bene quod Aris opinatur quod forma hominum in eo quod sunt homines, non est nisi per continuationem eorum cum intellectu, qui declaratur in lib. de anima esse &c. Ex his constat responsionem esse contra Aris & Auer & tu vide. Contra rationem vero, quoniam tres sunt viventium modi, vegetare, sentire ac intelligere, quibus & via distinguntur, ergo sicut sentire arguit sensuam esse partem vivi, vegetare vegetatiuam, ita & in-

telligere aliter non essent vita nisi valde equitudo, & sic oportet quod quemadmodum sentire est vita animalis propria ac essentialis, & vegetare vita plantarum propria ac intrinseca, intelligere propria hominibus & essentialis ac intrinseca, nec Arist. alibi posuit aliud genus vitae in nomine, nisi hoc quo ab aliis animalibus distinguitur & plantis, si recte libros eius inspicis. Ad nonam diximus rationale dupliciter accipi, uno modo pro rationali discursu particulari, & sic est non tantum propria homini, imo intrinseca ac essentialis differentia, alio modo pro rationali discursu universalis, ut diximus, & sic est propria differentia hominis, non tamen essentialis ac intrinseca, hæc respicio fuit Ioan. Iandu in questionibus tertii, & multorum ante eum. Sed sine dubio non hæc puerilis est, quod ostenditur primo, omne antecedens proprium, quarto modo est essentialius alicuius id proprium, & hoc omnes concedunt, proprium enim prædicatum est secundi modi, antecedens proprium est ppicatum primi modi, accipio hanc ergo maiorem, omne prædicatum primi modi per quod tanquam per medium ad æquatum potest demonstrari prædicatum secundi modi de aliqua specie est essentialius & interius ipsi, quod prædicatum secundi modi, nullus enim penitus ignarus potest hanc maiorem negare, sed rationale est prædicatum primi modi de homine, per quod de homine potest demonstrari prædicatum secundi modi, s. risibile, ergo rationale est essentialius, interius ac formalius homini quod risibile, minor patet, hæc enim est potissima demonstratio, vt omnes dicunt, omnis homo rationalis, omne rationale risibile ergo omnis homo risibilis, & sine dubio est per medium primi modi prædicatum de homine, vt constat. Amplius Arist. in primo topicorum proponit capite. 4. quatuor esse prædicata terminantia problemata topica, quorum duo conuertuntur cum specie, non tamen est diffinitio, arguo ergo sic, rōna, le quoconque modo acceptum cum homine conuertitur, hæc enim conuertitur in terminis, omnis homo rōnalis, & omne rationale homo est: & est necessaria, & per se, ergo rationale vel erit proprium, & sic prædicabitur in secundo modo dicendi per se, vel diffinitio vel differentia ultima, & quomodounque, necessario oportet ut sumatur ab essentiali, & propria forma hominis. Rursum Auer. 7. meta. co. 43. in calce ait, & ista diuisio cū peruenit ad differentias, quarum numerus est secundum numerū specierum bipedis, manifestum est quod ultima differentia est, quae est substantia illius speciei solius & sola diffinitio eius, & quod id quod est ante non est substantia propria ei, neque aliquid existens extra animam in actu. Arguo ergo ex his omnibus differentia quae numeratur secundum numerū speciei ad quam stat ultima diuisio diffinitis, ac omnium antecedentium, est differentia ultima, ac essentialis, quae est substantia illius speciei solius, & sola diffinitio eius, hæc est maior, quae sumitur ex verbo Auer. sed rōnale est quae numeratur, ex numero speciei hominis, aliud enim est rationale in numero ab irrationali quoniam homo & alter est a bruto, & quia homines plures ita & rationabilia plura, ergo & rationalis est ultima differentia hominis essentialis, quae est substantia speciei hominis solius, & sola diffinitio eius, & sic sumitur omnino a forma essentiali hominis, & propria ac substantia eius. Et hæc argumenta apud conscientiam meam demonstrant, sicut quocunque in naturali philosophia cuius signum est quod multi coacti argumento hoc dixerunt intentionem Auer. esse rationalem animam, quae est intellectus possibilis dare esse hominivolum & specificum, & illi ut diximus solum dicunt hoc ut fugiant hæc argumenta, nec enim ipsi, nec eorum progettatores possunt solvere argumenta hæc, nisi fugiant hoc modo & ego diu considerau si esset aliqua euasio p. Auer. & proculdubio quando bene considerau non est nisi illa quam isti dicunt, & nunc esset transponere Auer. de opinionem, & negare omnia dicta eius, & face-

re nouam opinionem, & hoc non euro, sat mihi sit declarare rationalem animam esse specificam ac ultimam hominis formam, hoc enim quod rationum, & si contra Auer. uel non hoc est per accidens, dicant itaque quicquid velint. Ad alia argumenta ultimo facta non video quid possint fingere aueroistæ, nec hucusque famosa est aliqua responsio, digna scriptura, ideo & tanq; necessaria ac demonstrativa relinquatur. Cum igitur induximus ratios ad Auer. & euasiones pro eo, & vidimus iam quod ab irrationalitate euadi non potest, verificabimus aperte ac proculdubio eius opinionem esse penitus erroneam, et veritati & dictis propriis contradicere.

In quo inducuntur uerba Arist. ac aliorum contra errorem predictum.

Cap. 21.

Tamen si positionem Auerrois plus consonare verbis ac fundamentis antiquorum, & maxime Arist. diu crediderim, quod magis in secundo lib. explanabitur, tamen cum rei veritas sit Arist. saltem in hoc quæsto non posuisse planam eius opinionem, uel quia nihil certi habuit, uel quod noluit hoc nobis dicere, vel quia timuit, vel propter alias causas, ideo uisum est mihi ostendere positionem Auer. ita videri contra uerba ac Arist. fundata, sicut & aliæ multæ extraneæ, & non tantum ad Arist. verum & ad alios antiquos. Et ne prolixus sim uidetur quod expeditor noster in libro de unitate intellectus contra Auer. quod pulchre ponderans omnia uerba Arist. quæ dicit in secundo de anima, ostendit positionem Auer. ex toto verbis Arist. ibi contradicere, ideo nolui inducere omnia illa cum liber ille communis sit cuiilibet & facilis visu, sed inducam solutionem ad oia illa, quæ ex verbis Themistii excipitur, in primo paraphrasis de anima, capit. 23. cui contradicam, & sic nos videbimus addere aliquid ad ea quæ expeditor dixit, posset ergo aueroista sic euadere a toto illo capite expeditoris. quemadmodum Themistius euadit dicens, deinde illa unica anima qualis nam erit certe qualiscunque sit a se Arist. hoc loco pertinere non putar, aut enim se animam illam unicam, neque querere, neque finire, sed animam hominis, animam equi, animam bouis, quas siue quis uitas animationeque, siue animas appelleret, nihil pugnauerit Arist. sed quemadmodum cum lumine definiatur, ita lumen est perfectio perspicui corporis, non ipsum solem finitum sed rem quæ a sole prodiret, etiam si eadem diffinitio ipsi soli possit competere, ita hoc loco animam finitum, non ad singularem illam quæ tam longe absit a corpore considerationem intendit, sed ad perfectiōnem iunctam quæ organicis corporib; sua singularis ab illa singulari tributur quod forte utriusque una diffinitio conueniat, ut enim nihil vetat duas haberi perfectiones perspicui corporis, quarum perfectior una sit sol altera imperfector lumen, ita dici de anima potest, nihil obstare duas esse animalium formas, quarum una perfectior sit, ut anima ea quæ foris est altera imperfectior, ut ea quod intus ad singulas pertinet hæc Themistius. ex his potest accipi talis diffinitio, quod rationalis anima potest capi dupliciter, uno modo pro anima coniuncta, quæ homini speciem ac esse dat, & hanc corruptibilem ac generabilem ponunt græci, ut Themistius, Theophrastus, & Auer. secundo pro anima separata, quæ foris manens dicitur a Themistio, quemadmodum perfectio perspicui duplex esse potest, si sol & lumen, ut dicit. Tunc ex his possunt oes auctoritates Aristoteles, glossari quod Arist. querit diffinitionem communem omnibus animabus dantibus esse, quæ sunt perfectiones intrinsecæ, & hoc querit per se, verum est tamen quod Arist. interponit sermonem, quandoque de illa unica ac singulari separata, quoniam videtur ei & aliis competere quodammodo una diffinitio, licet non analogo, quemadmodum dicit Themistius. unam dat diffinitio, luminis Aristoteles, verum & illa potest etiam soli conuenire, propter quod & de sole potuisse sermonem interponere, & sic Themistius euadere cre-

DE INTELLECTU

dit, & Alter. etiam, est enim diffinitionem animae communis omnibus animabus, etiam hominis equi, & aliorum quae sunt perfectiones primae corporum physicorum, & expositores quemadmodum Simplicius & alii qd sic intelligant verba omnia Arist. afferunt nobis signum, cum enim Arist. ad finem determinationis primae ac communissimae diffinitionis peruenisset, sic ait, qd quidem igitur non sit anima separabilis a corpore, aut partes quaedam ipsius, si partibilis apta nata est, nō manifestum est quae, rum enim actus est partium ipsarum, at vero secundum quasdam nihil prohibet propter id quod nullius corporis sunt actus ecce qd tanquam manifestum relinquit quasdam species animae esse actus corporis, & quasdam non, quod si a principio Aris. intellectus, etiam illam separatam proculdubio diffinitionem quam nunc facit prius fecisset. Et hoc confirmant subdit enim Aris. amplius autem manifestum est si sit corporis actus, sicut nauta nauis, quod non dubitat de animabus vnitatis, sic enim a principio distingueret, sed de illa vna singulari ac sciuncta, vt Themistius dixit, de ea enim non apparet quicquam ex diffinitione, propter quod statim subdit, figuraliter quidem igitur sic determinetur & describatur de anima sup. non determinando quot animas, & an diffinitio sibi vniuersitatem conueniat, & sic poslunt euadere a toto capite illo, & a verbis Aris. ac expositoris. Et porro licet hi possint euadere a primo capite 2. lib. de anima, non a reliquis euadere possunt. Aris. enim syllogizat animam esse formam corporis physici, ex argumento hoc secundum expositionem Auer. cō. 24. anima autem hæc quo viuimus sentimus mouimur & intelligimus primo, & omne id quo primo viuimus mouemur sentimus & intelligimus forma, ideo concludit, quare ratio viisque quedam erit & species, ecce quo modo concludit animam esse formam corporis, & certum est qd non loquitur de anima generali, ea enim non intelligimus primo, sed per accidens ac dispositiue, secundum peripateticorum expositiones, ergo non potest intelligi verbum suum, nisi de rationali, qua primo, & vniuersaliter intelligimus, & sic erit forma omnino corporis physici ac species & ratio. Rursum cum diu sisset gradus animatorum in quatuor inquit, quibusdam vero adhuc est & secundum locum motuum, alteris autem intellectiuū & intellectus, vt hominib⁹, & si aliquod alterum &c vbi Auer. commē. 29. per intellectiuū exponit cogitatiū, per intellectum rationalē, dicens & ponamus etiam pro manefesto qd virtus cogitativa & intellectus existūt in aliis modis animalium &c modo gradus animatorū est id penes quod variaatur species & essentia viuorum vt ex commen-tatione Simplicii colligitur ergo intellectus erit omnino dans homini speciem ac rationem. Adhuc fortissime cū dixisset ordinem animarum & graduum esse sicut ordinē figurarum, sic qd quæadmodum prima figura terminatur in secunda, & secunda in tertia, & tertia in quarta &c. adeo qd in quarta sistit & fitigatur totus ordo primarum, sic & animarum dixit ordinem esse. l. vegetabilem terminari in sensili, sensibile in intellectuum, ibique omnia contineri ac quietari, propter quod subdit alia quidem sensitivorum habent locum motuum, alia vero non habent; ultimum autem & minimum rationem habent & intellectum, cuius rationem reddit, quibus enim inest ratiocinatio corruptibilium, his & reliqua omnia &c. vbi Auer. cō. 32. ait complementum autem animalium & finis eorum, qui intenditur in generatione, quem cum natura potuit pertinere stetit, et modus animalium habens virtutem speculatiuam. i. cogitatiuam intelligibilem. i. intellectum possibilem vniuersalem, hic vt inquit stetit generatio ecce quomodo ipsemet innuit intellectum esse rationem ac speciem corporis physici vere secundum esse. Si qua ergo ad hos ex verbis Arist. in secundo de anima lib. dici possunt, crede mihi hæc sunt & non plura, quæ porro solui non pñt si recte series textus consideretur. Consideratis itaque verbis tertii, vt exposito considerat, & verbis 16. libri de anima, & verbis secundi physicae auscultationis ac duodeci

mi primæ sapientiæ, & breuiter omnibus librorum verbis, quæ ad nos peruenierunt, videb̄ non posse induci verba fortiora his prō nostra positione, uerum exposito co-natur reducere multa alia verba Arist. ad nostrū, quod ego cum nihil necessitatis inspiciam relinquo, tu vero stu-diosus cum sis considera totum processum expositoris, & hæc quæ hic dixit pauca & repone, quoniam sic veritas inuenietur. Adhuc post hæc Plato vñus est sentire positionem hanc, inquit enim in thimeo. De præstanti-sima igitur animæ nostræ specie, ita est sentiendum, nem-pe hanc deus, tu demonem nostrum cuique tribuit, hanc in summa corporis arce sedem habere dicimus, atque ad coeli cognitionem a terra nos tollere, tanquam animalia celesti potius quam terreno semine nata, quod quidem re-cte admodum dicitur. Vnde enim primus animæ datus est ortus, inde diuina vis caput radicem & originem no-stram pendentem suspendens totum dirigit corpus. B. Pla. qd si verba hæc perfecte considerabis rationalem animam formam esse corporis dices. Rursum post hæc & Con-stabat auctor de differentia spiritus & animæ, in eo libri capite ultimo inquit, dicamusque qd prima differentia inter ipsos est qd spiritus est corpus, anima vero incorporea, & spiritus comprehenditur a corpore, anima vero non potest comprehendendi a corpore, & spiritus cum separatur a corpore perit, opera autem animæ pereunt a corpore, sed ipsa non perit in seipsa, anima mouet corpus, & præstat ei sensum atque vitam mediante spiritu, quia spiritus opera-tur hoc absque alia mediatione, anima mouet corpus, & præstat ei uitam, quia prima est causa huius rei, & operat in eo, spiritus vero operatur hoc, & est causa secunda &c. ex his constat propositum. Quod aurem de rationali ani-ma loquatur lege residuum, quoniam aperietur tibi & hoc. Amplius exposito inducit Aui. qui in. 6. naturaliū par-te quinta in calce capitis primi sic inquit, intellectus vero actius egredi corpore & virtutibus corporalibus ad omnes actiones suas, contemplatiuus vero intellectus egredi corpore, & virtutibus eius, sed neque semper, neque omni modo, sufficit enim ipsa sibi per se ipsum, nihil autem ho-rum anima est humana, sed anima est id quod haber alias virtutes, & est sicut postea declarabimus, substantia solitaria. i. per se, quæ habet aptitudinem ad actiones & reliqua. Sed quid expedit Auicen. in testem vocare, cum ipse fuerit nostræ positionis non tantum testis, sed auctor, ac maximus defensator, vt in tota illa parte per omnia capita illius disputare videtur, visus est enim ille vir optime positionem hanc fundare, ac porro bene ampleque calumnias ad eam remouere, quare & tu cum studiosus fueris legre non dimittes totum id. Item Algazel Auicen. collega lub-tilis ac profundus in metaphysica eius tractatu de anima vegetabili, & anima humana dictione de sensibus interiorebus, prope principium inquit cum mistio elementorum fuerit pulchrioris et perfectioris æqualitatis, qua nihil pos sit inueniri subtilius & pulchrius, sicut sperma hominis, quod venit in corpus hominis, ex cibis qui sunt subtiliores cibis animalium, & cibis vegetabilium, ex virtutibus, & mineraliis, quæ sunt pulchriores virtutibus & mineraliis animalium, tunc fieri apta ad recipiendum a datore formarum pulchriorem formam, formis quæ est anima humana. Hæc ille, nec porro Algazalem expediebat in testem huius veritatis aduocare, cum omnibus illis partibus veritatem hanc non tantum sua auctoritate verum & rationibus confirmat, & id circa tuum sit eum videre. Præterea Isaac Israhelita in lib. quem de diffinitionibus conscripsit inquit, causa finalis hominis spiritualis est, ut anima cum corpore sint ad hoc vt homini manifestetur veritas rerū particularium, & determinet inter bonum & malum, & faciat quod expedit uiuens in sanctitate & iustitia quoque que remuneretur & coniungatur splendori intelligentiæ, & pulchritudini sapientiæ & reliqua. Inducit & amplius exposito verba Theophrasti, quæ Themistius ponit in tertio suæ paraphrasis de anima, capite. 39. rursum & verba Themistii quæ partim capite. 26. & partim capite. 27. illud met

illiusmet ponit quæ proculdubio nihil ad nostram positionem faciunt, ut in secundo lib. huius demonstrabo, vbi positiones omnes in typo resumam, uidentur enim sona re primo aspectu id quod nos ponimus, propter latentiam verbi quod nos capimus (dare eē) hoc enim uerbum in æquiuoco valde accedit, tum apud peripateticos, tum & apud Platonicos, ut quandoque in ante habitis dictū est a nobis, & amplius dicemus, quod vero de Alexā, inquit pace sua nihil est, omnes enim exppositores positionem cā Alex. ascribunt, quemadmodum Themistius Simplicius Ioan. grammaticus & omnes arabes, & proculdubio in paraphrasi eius de anima nostris téporibus translatā ab eruditō uiro Hieronymo donato apparet in principio ilius fere totum hoc. Si quæ ergo bonę auctoritates possunt induci & planae hæ sunt nec plures inducēt expedit, cum hoc genus arguendi infirmum sit argumentum ut constat.

In quo narratur nostra positio de modo quo anima vnitur, & quo in corpore separatur, & quantum habet de elevatione et immersione in corpore ac materia.

Cap. 2.2.

Et cum hactenus positionem induximus Auerrois: fundatilque eius eam quantum potuit confir mari iuuauimus, contradiximus & ei rationibus, tum & verbis sapientum modo expedit nostram positio nem narrare. si quo modo rationalis anima forma sit corporis, ac quantum corpori immergar, quātumque ab eo eleuetur, quo fideliter ac lucide expolito pculdubio motiuā Auerroistica ascendetur ad nos inducta, & veritas nostra sic in toto remanebit illela. Dicimus igitur genus formarum tripartitum esse, quædam n. proculdubio formæ sunt, quæ & secundum esse, & secundum functionē sui officii, ac secundum opus se in corpore immergunt, ac a corpore penitus cōprehenduntur, quemadmodum elemētorum huiusmodi quippe formæ tanto constituuntur per corpus ac materiam, q̄ non modo esse: verum nec operari possunt sine corpore ac materia. Sunt & aliæ porro formæ, quæ & secundum esse, & secundum opus corpus ac materiam excedunt, ab eisque eleuantur, quemadmodum animalium coelestium, hæ quidem enim a magnitudine non comprehenduntur, nec a corpore constituuntur, verum, vt peripatetice loquuntur, corpus constituunt, ac agunt, nisi quispiam has in officio secundo a corpore dependere obiciat. Quod nos concedimus intelligentes eas solutas esse saltē secundum operationem primam quam suo loco commentabimur. Et cum vniuersaliter maxime extremorum communī curſu media radant, probabile est harum formarū in extremo medias esse, quæ partim se in materiam immergunt, ac partim ab ea soluuntur, cuius quidem generis rationales sunt animæ, hæ quidem in orizonte sunt aeternitatis & temporis, ut Plato inquit. Quod si declarabitus exemplo, quo vti debemus circa expositionem difficultum rerum, dicentes q̄ quemadmodum sol in genere corporum est, ita & rationalis anima in genere suo, uidemus vero solē vnu numero esse, ac indiuiduum, & eius lucem quæ in eo est, si ad ipsum quippe consideretur forma eius est & indiuidua ac vna numero, si autem vt ab eo fluctuat sic est vniuersaliter illuminatiua, tum diaphanorum omnium tum periorum, quæ ea lucida redduntur, tum coloratorum. hoc inquam modo, tam & si vna sit numero, multa agit ac facit. Profecto & sic d. intellectu Aris. d. scilicet ipsum sicut lucem post nāque ad ipsam rationalem animam referri compararie, & ad intelligibilia, ut quidem enim quicquam est rationalis animæ, non tantum unus est numero, uerum & indiuidus, vt uero emitit actiones intel ligendi esse in virtute vniuersali, sic quodammodo est vniuersalis, & hoc porro modo vniuersalia in eo sunt, quoniam eorum est abstractius quemadmodum lux corporalis colorum, erit ergo indiuidus prout forma est quæ,

dam hominis, ut uero potestas quedā lucis spiritualis porro vniuersalis est. Nec sic intelligo q̄ vniuersalia sint in intellectu, quemadmodum forma in materia, vel accidēt in subiecto, ens enim in anima potius intentio est rei q̄ ipsa res, ideo quemadmodum non indiuiduatur color per esse quod habet in luce corporali, nec specificatur, cum esse in luce omni competat colori ut actu est motius sic intentio rei non specificatur, neque indiuiduatur per hoc quod est in luce spirituali, sed manet vniuersale, & in hoc est cognitio secundum congruentiam intellectus quemadmodum usus secundum actum, secundum congruentiam lucis corporee, & hic quidem modus abstractionis est, his itaq; sic exppositis perspicuum est, quo nam modo rationalis anima forma sit corporis, est enim forma media inter extre mas formas. Quantumque corpori immergar patet, quoniam secundum essentiam materiae ac corporis actus est, secundum vero potestatem, & si in se, & respectu materiæ vna sit numero, est ad intelligibilia vniuersalis virtus, vt diximus, quantumq; a materia eleuetur etiam, quoniam & secundum potestatem eleuata est, quemadmodum virtus magnetis in materia est mista, quoniam uero opera non per materiam missionis eo fit, ut a materia eleuetur, & hoc habito, ac perfecte intellectu, quæstiones omnes possunt remoueri quæ ad nos inducuntur.

In quo soluuntur motiuā Auerrois. Cap. 2.3.

Hoc porro loco rationes Auerroistarum ad nos inducas expedit soluere, quas volumus esse solutas: quemadmodum capite. 16. huius soluimus. Replicas quoque quas ad solutiones posteriores induxerunt, & nos longo tempore, quas capite. 17. sumatim rétulim facile quippe soluimus, & quoddam omnibus fere commune est rationem habere duplex esse, vnum quo simpliciter est, & hoc quidem per exitum a spermate non habet, sed ex semine primæ lucis ac ex nihilo, alterum vero quo pars est compositi, et hoc quidem per generationem accepit, differunt autem hæ ratione soluimus quemadmodum fundamentum relationis & relatio, absolutum enim animæ rationalis fundamentum est vniōnis, vno vero relatio quædam est eius ad materiam ac compositum. Sed quemadmodum dictum est in metaphysica, relatio & si nihil reale addat fundamento, attamen perdi potest per subtractionem termini, est autem terminus vniōnis materia disposita qualitatib; & quantitatib;, & ideo eo sic subtracto, proculdubio & vno ac vnitum esse animæ perdetur, verum nec esse simpliciter animæ, nec eius absoluuta substantia perdetur. & hoc porro modo saluari pot generatio ac corruptio compositi. Non dico quin argumentum hoc acceptum a generatione a corruptione non fuerit multum arduum in tantum q̄ Plotinum cogit ponere animam secundam, qua hominis generatione corruptionemque saluaret. Themistium vero ac Theophratum duas vrget ponere vitas ac animationes. Auerroimi quoque dicere cogitatiuam, nos autem non aliter dicentes saluabimus generationem ac corruptionem per vnam tantum formam modo accepto.

AD primam ergo dicamus q̄ dispositiones ordinantur essentialiter ad animam, non quidem considerata secundum esse simpliciter. s. secundum esse vnitum, quod habet in composito ipso, maior ergo sic intellecta est vera, sed minor ad sensum hunc neganda est, ordinantur enim dispositiones, & quantitates, & qualitates, non ad esse animæ simpliciter, sed ad esse eius vnum quod habet in composito, regula uera topica est infirmum argumentum, tamen uerificatur illa regula quando sumuntur singularia modo quo constituant vniuersalem, & vbi esse vnitum est esse simpliciter rei.

AD secundam maior vera est, minor vero falsa, declaratum est enim simpliciter esse rationalis animæ a materia non dependere, probatio uero non currit, quoniam li

Sue s. de intel.

E

DE INTELLECTV

Cet esse materiale & individuum rationalis animæ & esse simpliciter idem re & subiecto sit, tamen differunt modo quemadmodum fundamentum & relatio, & sic simpliciter sunt idem secundum quid distincta, modo non inconuenit rationalem animam dependere a materia quantum ad esse relativum, & si non dependeat quantum ad esse abolutum.

A D tertiam dispositio duplex est. s. pro re in fieri, & haec quidem praecedere debet, altera vero pro re in facto, & haec simul est cum re ipsa vno ergo est dispositio in facto, qua s. anima est pars compositi, & qua habet esse in composito.

A D quartā circa idem dicendum q̄ dispositio naturalis duplex est. i. absoluta qualitatua. s. & quantitatua, & relatiua dispositio primo modo bene ab agente naturali inducitur, ac prius q̄ sit res ipsa, cuius est dispositio, sed relatiua non sit, sed consequitur subiectum fundamentum & terminum, cuius est vnius, posita enim materia disposita, & rationali anima, consurgit vnius, qua rationalis sit ps compositi, & ens vnitum, & non sit ab agente naturali.

A D quintam dicerem q̄ maior est vera dummodo non constitueret mediante aliquo accidente disponente, secundum enim peripateticos nulla forma constituit. materialia nisi mediantibus qualitatibus & quantitatibus, & tamen illa sunt accidentia, & sic maior est simpliciter falsa hoc modo, rationalis enim anima non constituit compositum secundum esse simpliciter, sed secundum esse vnitum, & sic tollitur maior.

A D sextam maior debet intelligi, cuius principia totalia & prima omnibus modis disposita æqualiter constituunt compositum, quod sic impedit minorem, est enim minor falsa, quoniam rationalis anima & materia non constiuent compositum, nisi vnitā sint, & sic non se ipsis tantum constituant. Ad replicam nego consequentiā, quoniam homo in diffinitione sua dicit tertiam entitatem, & hanc perdit, nec tantum accidens perdit, non enim perdit materiam, nec formam, sed compositum tertium secundum rem diuersum, quod habebat a materia & forma, inquantum vnitā erant. Et hoc modo soluitur alia confirmatione, deficit enim tertium compositū, quod est principaliter, & per se suha secundū nos, non enim oportet imaginari q̄ in homine sit sola forma & materia & vnius, sed ibi est tertium compositum cuius ambo illa sunt partes, quod tertium penderet ab illis vnitis in genere causæ materialis.

A D septimam principalem dicendum q̄ anima rōnalis, & in primo signo naturæ, & in secundo semper quantum ad esse simpliciter est eadem nec in secundo signo acquirit aliquid esse simpliciter absolutum, sed aliquid relativum. s. esse vnitum, ac esse partē compositi, & sic nego, q̄ quemadmodum in primo signo non egebat vniōne, ita nec in secundo, quoniam in secundo, & si non habeat aliud esse simpliciter, habet aliud esse secundum quid. s. relativum, pro quo requirit esse vnitum.

A D octauam minor falsa est, terminus enim a quo fuit non vnitum esse animæ rationalis, et terminus ad quē vnitum esse, vel terminus a quo fuit priuatio totius ēē terminus ad quem compositum ipsum, & ideo in generatione terminus ad quem est priuatio eslevniti vel compositi: & sic tollitur argumentum hoc.

A D nonam quæ erat cōtra sol. ad quartam dicēdum q̄ rationalis anima simpliciter idem esse habet post & ante loquendo de esse quod acquirit ab ipso deo, vt Auicē. inquit in sexto naturalium, uerum ante habebat esse in completum saltē per accidens, in composito habet esse completum post remanet sigillum complementi, & ideo diuersum esse, non simpliciter, sed secundum modum adipiscitur.

A D decimam porro peripatetice nescio respondere in tantum q̄ illo arguento vctus dixi opinionem Ari. esse ad aliud q̄ diximus verum pro sustentatione nostra dicere q̄ rationalis anima potest vnius post mortē adhuc

corpori, & materia etiam sibi, & quando dicitur, ergo aliqua potentia, nego consequentiā, possunt vniū quidē per essentia proprias, & per aptitudines suarū naturarū: rationalis enim anima est apta nata vniū, & econtra materia sibi, non per potentias proprias, sed per earum naturas ac essentias. Et quando dicit. ergo aliquando vniatur, nego consequentiā secundum peripateticos, nec erit frustra, quoniam lat est, vt secundum speciem saluetur potentia, modo semper in tota specie animæ est semper aliquā vnitā, & hoc sat est, ne frustretur desiderium in specie, qđ vero ducitur in contrarium de mundo, dicam qđ mundus est vnuus numero in tota specie, & ideo si frustratur in eo in tota frustratur specie, & ideo oportet vt fiat regeneratione, si lemē corrūpitur non sic de rationali anima, multiplicantur enim in specie, & inde fit, vt semp aliqua sit vnitā, aliqua separata, propter quod non tota species frustatur, & hoc modo vt puto peripateticī soluerent. q. hanc. Verum secundum fidem nostram facile euaderemus dicentes q̄ iterum reuniretur proculdubio quemadmodum multi philosophi dicunt, & nos christicolæ in die iudicii expectamus, quod hydaspes his uerbis enunciat (cū fletū & genitu extensuros ad cœlum manus & imploratueros fidem Iouis, Iouem respecturum ad terram & auditurū voces hominum, atque impios extincturum.) Ecce q̄ plāne vir iste iudicium his verbis vaticinatus est. Amplius audias verba Hermetis Mercurii Trimegisti in deos relatione ab egyptiis, sic vaticinantis id (cū hæc facta fuerint o esculapii, tunc dominus, & pater, & deus, & primi & vniū dei creator, recipiens quæ facta sunt & suam voluntatem in huiusmodi bonum apponens temeritati, & errorem reuocans malitiam purgabit) ecce q̄ plane pbs hic iudicū vle his verbis prænunciat, quare & si Aристo. in fine secundi perigenie eos id negavit, non sibi credendum puto, cum & philosophodhi non minoris auctoritatis id alieuerent, & hic quidem modus soluendi apud me tutior veriorq̄ est.

A D undecimam contra quintam dicerem q̄ intellectus est potentia intelligibilis, vt dixi & concedo q̄ ipse cum potestate habeat faciendi intelligibilitia alia actū intellecta, ipse etiam fit a se intelligibilis actū & hoc philosophus dicere videtur, inquit enim q̄ non intelligit se nisi intelligentio alia, exemplum autem non est ad propositum.

A D duodecimam circa idem dicēdum omne abstractibile non extrahitur nisi ab aliquo quod est actū vel potentia tale, & virtute tale, vt dixi modo, & si intellectus non sit actū abstractus est potentia abstractius & abstractibilis a se, mediantibus aliis, & eodem modo soluitur decima tercia.

A D decimam quartam dicerem q̄ omne tale participatione debet reduci ad aliquod tale per essentiam, vel potestatem essentiae modo & si intellectus non sit per essentiam abstractus, est potestate abstractius, quemadmodum lux, vt dixi. Et sic concedo q̄ intellectus est potestas virtute vniuersalis abstractua omnium individualium materialium, & ipsa non abstractus se immediate, sed mediantibus aliis, cum alia abstractus, & se simul abstractus, & sic intelligendo alia intelliget se. Exemplum quoque de graui non est ad propositum, neque militat aduersus hæc qui enim considerat caput præcedens, omnia hæc persolvit facile. Ad decimam quintam contra sextam dicendū maiorem esse veram tantum de partibus integralibus, vt patet in quinto physicæ auscultationis, cuiusmodi minor falsa est. Ad decimam sextam eiusdem maior peccat, & quando petit quæ est causa adæquata diuisibilitatis foræ, dico q̄ nulla illarum causarum est, sed natura formæ talis speciei quemadmodum ignis calidus est quia ignis, & homo risibilis, quoniam homo, sic & quedam forma diuisibilis, quia huius speciei forma, & sic tollitur hoc. Ad decimam septimam contra septimam dico q̄ non inconvenit contradictione per accidens, & secundum diuersa verificari de eodem. Amplius, concedo q̄ mouetur respectu pedis, & quiescit respectu capitū, non tamen sequitur absolute q̄ mouetur & quiescit. Amplius, & si sequatur non

LIBER TERTIVS.

*In quo de vnitate rationalis anime
disputatur.**In quo narratur positio veterum quorūdam.**Capitulum primum.*

non sequitur post ergo non mouetur, quoniam arguitur a termino priuatiuo ad terminū negatiuum & fit varia tio consequentis ab antecedente, qui modus facit fallaciā equiuocacionis, qui sumitur penes variū modū supponendi (ut dictum est) in primo elencorum. Ad argumen ta contra Expositorem, ad primum patet quid intel ligit per eleuatum, vt exposuimus in capite praecedenti, eleuatum enim vocat intellectum, non quia secundum es tentiam sic vniuersalis, sed quoniam est vis potentia vir tualiter abstractua, & non per certū organū, tamen, secundum rem est indiuiduus, ut dixi de luce capite prae cedenti, & sic omnia illa argumenta tolluntur, intellecto enim quo modo rationalis anima eleuata sit, omnes quæ stiones tollentur, omnia enim illa argumenta procedunt posito q[uod] rationalis anima fuerit eleuata secundum intelle ctium, gradum eleuatione secundum rem, & sic bene ar gumenta valerent, sed eleuationem potestatuam non de struunt illa. Ad argumēta cōtra responsiones ad Abu bacher. Ad primum dicere intentiones rerum esse vni uerales respectu representatorum, & singulares respectu subiecti proprii, quemadmodum lumen seu lux est indi uidua respectu solis, est tamen vniuersalis respectu colora torum ac periorum, vt dixi, & cōcedo q[uod] huiusmodi intentiones sunt intelligibiles reflexæ ex intellectione suorū representatorum. Et quando dicas, ergo possunt abstra hi ad quoddam commune, in quo conueniunt, cōcedo, sed non per seclusionem materiæ, sed per seclusionem ha bitudinum ad representata ac subiecta, & hoc modo ab strahendo fieri tandem status. Ad secundum dicendum q[uod] illæ intentiones habent duo representare vniuersaliter, ratione subiecti in quo sunt & ratione luminis intellectus agentis, & licet rationalis anima sit concepta cum mate ria, tamen est virtualiter denudatiua rerum materialium a materia & conditionibus materiæ. Ad alia contra vlti mas responsiones, ad primam dicere q[uod] maior debet in telligi, quando illa ita tenderent q[uod] vnum non obediret re liquo, modo & sic corpus ad oppositum tendat, tamen obedit rationali animæ, vt dixit Aristo in primo ethico rum & primo politicæ. Ad vltimam dicere q[uod] rationa lis anima per accidentem impedit a corpore, tamen per se itiuatur, cum mediante corpore phantasietur & disponaf pro intellectione, & sic vnitur ei propter operationem, vt omnes peripatetici concedunt, & sic vt puto argumenta illa omnia sunt soluenda. Si uero fuerint aliqui eruditores qui melius rationes illas soluere possint ex nunc non recu so solutiones intelligere, & meliores & doctiores, illas qui dem rationes sic soluendas esse mihi uisum est. Auctori tates vero quas capite, i.e. non soluo, quoniam illas Aris. expositor soluit, & tu vide, cum illas Platonis tangat in se cundo libro, & illas aliorum non accepto, scias tamen oēs has auctoritates esse perscrutandas a me in libro secundo, tunc enim dicam quid veritatis concludant & quid non, nunc vero instantum sit dictum q[uod] rationes philosophorum nihil concludunt contra nos, & continue ac magis plus per sequentia error eorum patefier, nō enim cu philosphis pugnantes non præponimus pu gnare verbis, sed rationibus, modo & si Aristo. & Plato ac alii forte verbis visi sunt tenere oppositum, sat mihi est nullas esse rationes demōstratiuas ad op positum, verum q[uod] non ver ba eo rū militent suo loco, vt dixi, clarescer.

DE INTELLECTV

in operatione, ut Aris. tradit in celo & mundo, tum in vnitate maiori conueniunt ut Auerrois inquit in. 2. cœli cō. 71. vbi inquit q̄ vno qualigantur, ergo et in vna sim p̄l, forma erunt occurrentia. Adhuc ex parte materiæ, omnium. n. corporum, vnam esse materiam omnes confitentur. ergo omnium vnam esse formam primā, quā admodum. n. prima materia vna est, materiæ vero secundæ plures, sic & forma prima vna erit multævero sōtæ erunt mediæ. Rursus ex parte agentis, quemadmodum Plato arguit in lib. Parmenidis, de vno oīum rerū principio, arguit vno posito ponitur omnia, vno remoto, remouētur oīa. ergo vnum est omnia, & per consequens omnia erunt vnum in forma. Ultimo quæcunque vnum sunt in fine, vnu sunt in forma vt peripatetici voluere, sed oīa vnum esse in fine oīes testati sunt p̄bi. ergo oīa esse vnum in forma erit necessarium, his argumentis p̄culdubio forte veteres mouebantur ad dicendum omnia esse vnum in forma ac anima, q̄ quoniam modo positio hæc intelligatur posterius declarabitur.

In quo inducuntur testes in hmōi pōne. Cap. 2.

In hmōi quidem sñiam multi vīsi sunt occurrere antiquorum Parmeni. n. ac Melissus vetustissimi p̄bi oīa esse vnum, ac vnum oīa dixerunt, intelligentes vnum. s. deum, qui est oīa eo modo quo forma est tota rei cōpositio, & oīa. s. mūdū esse vnum. s. deum eo mō porro, quo cōpositio est sua forma. Post hos Empedocles Siculus Agrigentinus carminibus cecinit aīam esse omnia, eo q̄a omnia intelligit quod quæadmodum Lucretius antiquus noster vates in carminib⁹ trāstulit sic intelligebat. Oīs. n. per se diuum natura necesse est. Immortali euo summa cum pace fruatur. Amplius, & post carminibus interpositis latius id cōmentatur. d. Vnde omnis natura creeret res aucter alatque. Quoē eadem rursus natura perempta resoluit quæ nos materiem & genitalia corpora rebus, Reddenda in ratione uocare & semina rerum. Appellare suemus, & hæc eadem usurpare. Corpora prima quod ex illis sunt omnia primis. Item & hoc strenuus Pythagoras, quæadmodum Aris. in metra. narrat vaticinatus est, vnum principium esse omnium ac vnum oīa ēē. Idq̄ deum esse Xenophanes eius discipulus asseuerauit. Hoc autem prouerbio veterum ac solēni confirmat, erat. n. in palladis templo conscriptum literis marmoreis. Pallas est quicquid fuit, quicquid erit, & quicquid ē, nec aliquis hominem detexit peplum quo facies eius velabatur. Hoc autem quemadmodum Plutarchus refert a veteribus sic interpretatum esse. s. id esse deum, qui populo teuctus est, q̄a omnes eum ignorant, omnesque nihil aliud q̄ eum vidēt. Dixerunt peplum id sensum esse, qui est in anima & forma quæ est in corpore, quib⁹ duobus circūscriptis ab aīa & corpore appetit ipse deus in propria sui natura. Ex huiusmodi quidem puerbio ac solēni interpretatione deum esse mundi aīam, ac totius formam Xenophanes sentit, quod & carmine Orphhei testatur mundum esse plenum diis. Iouisque oīa plena, ut & poeta nō trāstulit. Rursus omnia esse vnu in vna anima testatur & Plato qui in Timaeo sic inquit, quo circa sicut ratio nobis hæc p̄babilis persuadet, dicendum est hunc mundum animal esse, idq̄ intelligens re vera diuina prouidētia constitutum, ecce igitur q̄ plane vnum omnia esse in colligatione ad mundi animam inquit Plato Præterea & Aristo in lib. de mūdo ait in fine carminum Orphhei testimonio. Iupiter primus genitus. Iupiter nouissimus. Iupiter fundamentum terræ ac stelliferi coeli. Iupiter masculus. Iupiter incorruptibilis sponsa. Iupiter totius spiritus. Iupiter ignis motus. Iupiter sol & luna. Iupiter Rex. Iupiter princeps, denique omnia Iupiter. Vnde & Lucius Apulcius sic transtulit. Iupiter omnipotens est primus & ultimus idem. Iupiter est caput & medium: Iouis omnia munus Iupiter est fundamen humi ac stellantis olympi Iupiter & mas est & nescia foemina mortis. Spiritus est cunctis validi vis Iupiter ignis

Et pelagi radix, sol luna est Iupiter ipse
Omnipotens rex est rei omnis Iupiter ortus
Nam simul occuluit, rursus extulit omnia leto
Corde suo e sacro consultor lumine rebus.
Quod & strenuus Plato testatur, cum inquit deum esse
principium medium & finem, omnia. n. ipsum esse signifi-
care voluit, quando s. dixit eum esse huius totius mundi
formam ac motorem hæc Aristo in eo lib. Quo
fit ut verbum Aristo in lib. de anima, cum inquit anima
esse omnia, quidam Commentatores exponunt id de deo
prout forma est totius omnibus uter, vt originis, quæad
modum in perigeneseos dixit, hæc. s. esse primi organa &
materiam, vt ibidē legitur. Id & porro vates testantur,
quemadmodum Maro inquit.

Principio cœlum ac terras camposque liquentes.

Lucentemque globum lunæ titaniaque astra.

Spiritus intus alit totamque infusa per artus.

Mens agitat molem, & magno se corpore miscer

Inde holminem pecudumque genus viteque volantum

Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore pontus.

Igneus est oīis vigor & celestis origo.

Luca. etiam hoc inquit.

Superis temploque tacente,

Nil agimus, nisi sponte deo.

Et post pauca.

Et ne dei sedes, nisi terra, nisi pontus & aer.

Iupiter est, quocunque vides, quocunque mouetur.

Hoc porro & Seneca testatur cum inquit, quid est deus
medius vniuersi, quid est, quod vides totum, & qđ non
vides totum, totum vbique est, opus suum intra & extra
replet, cui denique magnitudo sua redditur, quo nihil ma-
gis excogitatur. Et hoc sentire videtur & Boetius ille in-
quam feuerinus, qui in tertio consolationis inquit.

Tu triplicis medianam naturæ cuncta mouentem.

Connectens animam per consona membra resoluunt.

Quæ cum secta duos motum glomerauit in orbes

In se met reditura meat, mentemque profundam

Circuit, & similis connectit imagine cœlum,

Tu causis &c.

His itaque verbis ille inquam Boetius sentire videt iuxta Platonis sñiam in Timaeo, totius mūdi anima esse vnu, & per consequens mundi omnia corpora partes ac membra esse illius, verum illam non deum quidem, sed ex deo emanans cum Platone sentit. Cui Auerrois videtur con-
sentire, inqt. n. in lib. d. d. disp. 3. in solu. duodecimi dubii.

Patet ergo ex his p̄missis q̄ hoc est vnum ens, ex quo vna simplex influitur virtus, a quo omnia entia esse, vbi per virtutem videtur sentire a deo, p̄fluxisse animam totius mundi, a qua omnia entia membra mundi ligantur, maiori ligamento q̄ sit ex materia & forma, vt dicit in. 2. cœli cō. 71. Et forte q̄ verbum Aris. in. 12. primæ p̄biæ hoc vaticinari voluit, cū inquit, deus est animal sempiter-
num a quo cœlum & tota natura depender, dixit. n. deū animal, quoniam aīa est actu, virtute vero animal. Hoc & Gilbertus ille porretanus inquit, sed qm̄ ut aiunt qdā simplicitati, nulli uero variationi subiecta est, ut ea quæ est mundi anima, dissocians hanc ab oīibus addidi, cōponi cōtingēt, ecce qm̄ mundum animal esse ligarum per corpo-
ra mundi Gilbertus ait. Qui & quot sunt hi qui hanc positionem olfacere vīsi sunt, ac sentire suis verbis videntur, tot & tanti sunt & p̄cipui.

In quo inducuntur obiectiones aliquorū ad hos. C. 3.

Atum est aut̄ deum simplicem, ac symme esse simplicem qm̄ ergo componibilis esse potest. Rursus necesse est non potest esse actus, nec perfectio alicuius corporis, nec forma, sed deus est necesse ēē, qm̄ ergo forma erit corporis, minor cōstat, maior vero perspicua, qm̄ necesse ēē sua natura ad quicquid cōparatur necessario, ac simpliciter, inuariabiliter comparatur, vt oīes testantur peripateti-
ci,

et declaratum est autem omnem formam variari ab eo cuius est forma. Adhuc summe perfectum non potest esse pars alicuius corporis vel compositi, pars non instanti pars in quantum pfectione priuatur totius, ut peripatetici sententiae videntur, sed quod deus summe sic perfectum est restatur leges ac pbi. Præterea primum mouens quod in sui natura immobile est quoddam, nunquam terminus potest esse motus ac transmutationis, sed deus mouens primum simpliciter immobile. ergo non potest esse terminus generationis. ergo non forma rerum ac totius mundi. Item tunc deus esset naturaliter principium intentionis in quolibet corpore mundi, quoniam vniuersitatem cuilibet est operacionem, est autem sua operatio intelligere, & sic corpora per naturalia intelligerent, quod est quid mirabile. Deinde tunc quolibet corpus simplex & mixtum esset aiatum, quod Aristoteles refellit in 2. de anima lib. ubi inquit simplex elementum non posse esse aiatum, & rationem reddit, quoniam aiatum est firmum oportet esse, ubi Themi cap. 36 corpus aiatum quod firmum est & solidum necesse est, quodque ortus & occasus parti ceps est, ex illis elementis conciliari non potest, & idem in 3. de anima lib. ex intentione idem probatur, & tu uide. Amplius Aristoteles docuit causam, quare ex aliquibus sit unum, scilicet hoc quidem actus est per se, id uero potentia per se, sed deus non potest esse actus per se materiae, quoniam essentia pura ac uita non potest recipi in materia certa ac particulari, ut oportet peripatetici dicunt, est nam deus uero quaeunque quod dicitur sed quidditas est in nulla materia susceptibilis ergo proculdubio & nec deus. Adhuc omnis actus corporis est uirtus in corpore, deus non est uirtus in corpore: ut Aristoteles probat in fine octauie ac in 12. metra. etiam n. generabilis & corruptibilis ac finitus in tempore, ergo deus non est actus corporis. Rursum dato hoc, porro cuiuslibet rei composite essent duæ formæ & que primo, quod reputamus dissonum, probatur consequentia, quoniam gratia exempli elementum ignis apud eos formam habet ignis uel igitur illa est deus, et hoc ipsis non dicunt, uel ultra illam ignis habet deum pro forma, & sic essent duæ ignis formæ, hoc autem sic refellitur. Vnde etiam & que primo constituentes essentiam ignis, uel una prior altera. Si quidem & que primo, ergo unius simpliciter terminatae essent duo termini & que primo ac unius compositionis similes essent duo actus & que primo, & quid pro porro absurdius. Si uero una altera prior, uel deus est & sic imperfectior, omne nam natura et origine imperfectius: ut Aristoteles inquit in 9. metra. Si uero forma ignis prior, ergo aliquod est prius deo quod nondum excogitatum est. Vnde si uis actus corporis est mobilis per se, uel per accidentem ad corporis motum, sed declarant pbi ipsum esse, neque per se, neque per accidentem mobilem quare & non potest esse actus corporis. Haec quidem sunt rationes inducuae ad antiquos, & fere infinitas induci possunt, uerum quia oportet fere unam habent uirum, ideo & sic dicta sat sunt pro nunc, tu uero considera.

In quo uidetur quantum valeant huiusmodi rationes contra illos.

Cap. 4.

Et cum huiusmodi rationes sint inducuae, ut melius ueritas appareat, inducam modum quo antiqui prebendendi, deinde in sequentibus ipsos refellere conabor ex parte notis. Alex. igitur rhodius Theophilusque heretici conantur illam opinionem sic defendere dicentes: quod vno totius mundi ad deum ac corporis cuiuslibet eius ad eum, consistit in quadam colligatione & dependentia sive naturæ, ut imperfectæ ac uita quoquo modo ad deum ut per suam essentiam individuum ac stabilitum se solo qualis quidem vno est naturæ humanæ ad sortem, hoc declarant, dicunt quidem mundi naturam esse secundum quicquid ac pluribus secundum se concibile, deus autem secundum se determinatus est, & ut ita loquar) individuum maxime, ideo oportet ut illimitatio illa mundi dependeat ad aliquod maxime stabilitum & determinatum, ne multiplicetur, & inde est, ut vno mundi totius ad deum est consistens in dependentia.

In quo refellitur positio illa hereticorum paradoxos.

Cap. 5.

Sed plane si consideres uidentur isti absurdissima discepta, eo non dato tunc deus esset mundus, quo nullum impossibiliter fieri potest, & hoc probari potest, quoniam oportet uita formaliter praedicatur prædicacione essentiiali de termino & sumpto ad quod limitatur id uita, hoc praedicatur proculdubio de sorte, quoniam uita hominis ad sortem termini sive de intel.

E iii

natur, qd si dicas hoc non esse impo, quēadmodum nū theologi dicunt. s deum hominem esse nihil prohibere. ergo & q mundus deus sit quid profecto remouet. Istud impossibile uidetur saltem sīm p̄bos, declaratum est enim sīm peripateticos, non posse esse nisi unum solum mundū numero, & per consequens ipsum esse summe ac omnino contractum essentialiter, & determinatum simpliciter. ergo nō dependet ab alio, tanq ad determinans, ita ut hoc pacto arguere liceat, nullū summe determinatū dependet ab altero in ratione determinantis. Sed mundus est essentia & simpliciter & summe determinatus. ergo nō dependet ab altero in ratione determinantis, & sic deus nō potest esse ut contraries mundi in differētia ac uniuersalitate Major est manifesta. In intelligibile. n. est dēū posse determinari, per unum alium deum si esset, quoniam tūc summe contractum posset contrahi summeque determinatum determinari quae omnia sunt falsa & impossibilia. Veritatem debes scire apud nostros theologos mundos plures ecce nō est impossibile, & ideo mundum quoddam eē uniuersale cōcedendum est ac contrahibile & determinabile, huius autē non ratio & potest, quoniam ut Plato dicit in Timaeo, sensibilis mundus actus est ad exemplar intelligibilis, est autē mundus intelligibilis idea mundi. Vna autem idea potest esse plurium ideatorum, pōt. n. idea domus eē plurium, dōmīnū eiusdem rationis, ut pater, & inde fit, ut plures possint eē mundū ab una dei sola idea. Quo habito in nostris theologis sit magna. q. An deus quālibet rem citra ipsum suppositare posset, ac quamlibet naturam determinare, eo pacto quo deus hominem determinauit, ipsumq suppositauit. Quidam enim sapiētū dixere deum posse quamlibet naturam suppositare, remque omnem citra eum completam limitare ac determinare, & eo maxime, quando natura illa est lecundum se vniuersalis, & huius rationes sunt tres fortissimae, omne id quod continet oēm rationem substantiandi potest substantificare omnem naturam natam contrahi vniuersalem, sed deus cōtinet omnem rationem substantiandi, est enim deus totius esse plenitudo. ergo potest substantificare omnem naturam vniuersalem natam substantificare, sed omnis natura citra ipsum est vīlis determinabilis ac contrahibilis, & ad sumptū deducibilis. ergo & omnē potest. Amplius, nō plus distat homo a deo q̄ lapīs, vel quāeuis natura ab eo, quoniam finiti ad infinitum distatia est infinita, infinito. autem nihil est maius. ergo si non fuit repugnātia deum posse substantificare hominem secūdum legem nostrā, nec impossibile erit eum substantificare posse omnem non plus ab eo distatam, q̄ homo distet. Rursum deus in triduo suppositauit corpus quod fuit in sepulchro ipsumq substatiāuit. Sed ipsum fuit equiuoce a se ipso in viuo, quemadmodū igit̄ in triduo ipsum substatiāuit, cur & per annum, aut mensem non, & si per annum & mensem potuit, pculdubio omnem aliam naturam suppositare substatiare quevaluit. Siquidem igit̄ haec affirmetur positio proculdubio & mundus cum sit vniuersale quicq̄ determinabile, ipsum substantiarū suppositari a deo nihil prohibebit, et tunc positio nostra hoc vno solo discrepabit a veteribus, qd id qd nos tenemur credere de posse, ipsi de facto ita eē ponunt, & in hoc irrationaliter ac temerē loquuntur. Est autem & altera positio quam Ioan. picus sustinere videtur cum solēni doctore, dēū. s. posse suppositār omnem naturam circa ipsum, dicit se non consentire, ait enim q̄ tametsi ex parte dei qui omnem rationem essendi cōtinet, nulla sit repugnātia ipsum posse assumere omnem naturam, tamē non est haec totalis causa, requiritur enim aliquid ex parte naturae assumptionē, ut s. ratio imaginis, quae in tribus consistit potentis intellectu voluntate & memoria, & adhuc finaliter aptitudo supernaturalis elevationis ad beatā vitā quae cum in sola rationali natura reperiri videantur, proculdubio decet solam ipsam eē dignam assumptionē, conueniens enim est, vt quae natura non possit ad actum primum eleuari, nec ad secundum eleuetur. Et igitur si haec retinetur positio, & proculdubio mūndū substatiari adeo

erit impossibile, ergo vero quid senserim hoc in problema te non determino, sed ad hoc me determinatum recipias scilicet omnem veritatem fidei concedere, cīque firmiter aī sentire quod romana concedit ecclesia. Sed quod credo in verificatione huius opinionis est q̄ deus sublimis est forma omnium, non quidem ab informando ac viuificando entia. Sic enim tolleretur entium discrimen, sed est procul dubio forma a formatione dicta, eo quia in se consistit, sicut sol in se, est tñ actus formans eēs formas compositorum, quemadmodum sol forma omnium mediorū, quanto omnia media illuminat & sic deus forma est omnium prout est forma ante rem omnes formas in reās ac formans, & sic intelligendo non est remota forte a veritate nostra, ut posterius dicemus.

In quo exponitur illa positio veterum. Cap. 6.

Dedere theologi duplēcēm vniōnis modum, quo deus naturis cunctis vnitur, naturalē scilicet & modo congruenti naturae rei. Voluntaria uero, & modo superegregiente, terminos, ac rerū limites, primo profecto modo deus est omni naturae intimus, immo interior q̄ ipsa sibi, vel forma materiae, sed secundo modo adeo sit intimus rebus q̄ eis interior fieri nequit. Primum profecto modum quem naturalem dicunt, tam theologi q̄ veteres sentire coguntur, quod & moralium primo Gregorius istis verbis testatur. ipse solus est nunquid non sunt angeli & homines, cōlūm, & terra, vtique, sed aliud est esse absolute, & aliud principaliter eē, sunt enim hæc, sed principaliter non sunt, quia in semetipsis nō subsistunt ex quo creata sunt, cūcta quippe ex nihilo facta sunt, eorumque essentia rursus ad nihilum tenderent, nisi eam auctor regiminis manu teneret, & simul per se, nec subsistere valerent, nec moueri, in tantum subsistunt in quantum, vt eē debeant acceperunt, in tantum mouentur in quantum occulto instinctu disponuntur, arcessit terra, concutit mare, ignescit aer, obtenebrescit cōlūm in ardēcūt homines, mouentur angelicq virtutes, num hæc suis institutionib, & non magis diuinis impulsione agitat, ecce q̄ plāne concedit hunc vniōnis modum. Et hoc Plato in Timaeo significat nobis uoluit, dum postq orti sunt omnes dīi, deum inducit ad eos mundi genitorem loqui, qui ita fatur, dīi deorum, quorum opifex ego, & pater sum, hæc ostenditē quae a me facta sunt, me ita uolente indissolubilita sunt, omne siquidem quod uictum est solui potest, quapropter, quia generati estis immortales quidem & indissolubiles omnino non estis, nec tamen vñq dissoluemini, nec mortis fatum subibitis, nam voluntas mea maius præstantiusque vobis est vinculum ad vitæ custodiā, q̄ nexus illi quibus estis, tunc cum gignebamini colligati. Ecce q̄uo Plato dat intelligere deum dīi eē naturali vniōne vnitum, adeo q̄ præseruat sua voluntate eos a mortis fato cum Gregorio fere consentiens. Hunc & profecto modum sentit Auerrois in lib. destrūctio destrūctionum in disputatione tertia solutione ad duodecimum inquit, se quitur ergo q̄ hic sit vñus solus, perse existens, & operat q̄ ille vñus det vñam naturalem diuisionem, & influet ab illa vnitate data in quolibet ente eē illius entis, donec ad primam perueniat vnitatem, sicut calor cuiuscunq̄ calidorum a primo calido procedit scilicet ab igne & reliqua. Disputauit autem in commēto nostro illius an hoc verum, & quid illa sit virtus, & quomodo entia in deum vniuntur, & qualiter sit haec naturalis vñio, & tu vide cōmentum nostrum illius partis. Si igitur hunc modum senseris veteres, proculdubio eorum sententia non tantum uera est, verum & ipsam cogimur lectari. Sicut secundum modum vniōnis senserint profecto non sunt sustinendi, & argumentū ad eos sit argumentū in præhabito capite positum, consentaneum porro est eos priūm sensisse modum, & si recte eorum verba inspicias id reperies. Quicquid quidem senserint antiqui de vnitate intellectus

intellectus ac rerum, & quid nō. Amplius, quo pacto sermo eorum uerus, quo pacto non: his manifestum.

In quo dissoluuntur argumenta Alexan, et Teophili contra ueritatem inducta. Cap. 7.

His prehabitis non erit nobis difficile soluere motiuua Theophilii ac Alexā. ad primum quidem dicens q̄ deus ab intellectu humano dum magnitudini est continuus non intelligitur per se scilicet per propriam eius speciem sed per accidens s. per species causatas ab eius effectibus quibus intellectus ducitur in eius apprehensionem. Amplius materia. vt Auerro. dicit in primo auscultationis physicae commento.⁶⁹ etiam per accidēs intelligitur scilicet non per propriam essentiam, cū secundum eius essentiam simpliciter sit ignota, vt in meta. dixit, intelligitur ergo per accidens scilicet ratione formae sibi coniunctae & per comparationem ad substantiam cōpositam: erit omne intelligibile per se, intelligibile per identitatem, aut per similitudinem propriam, & hoc pacto non est ad propositum, cum nec deus, nec materia sint intelligibilia per se, sed per accidens a nobis intelliguntur, vt dixi. Ad secundum dixerunt peripatetici q̄ plura prima esse eiusdem speciei est impossibile dicu sed q̄ sint plura prima diuersarum rationum ac ordinum non tantum est uerum, sed necessarium: hyle enim primum est corporum rerorum, deus aeternorum, mens vero spiritualium rerum,

Ad tertium tota quidem ratio ostendit omnes mundi partes uniri naturali tactu propter causas dictas. Ad quartum identitas materiae est per priuationem, & hoc pacto omnia corpora esse unum, secundum unitatem materiae priuatue quilibet consentit, sed q̄ omnia unum sint priuatiue et positivae simili implicare uide in verbis. Quintum Arist. in primo meta. & Auerrois persolvit cōmento quinto. arguit enim tantum unum esse prius omnibus modo non omne prius est substantia posterioris, esse. n. tunc unum in natura idem q̄ multa, sed id uerum est tantum: ut Auerrois dicit quando prius est secundum distinctionem, quomodo non est hic. Ad ultimum maior uera est tantum de fine, qui cum forma incidit eius cuius est finis, tametsi res omnes fine remoto sint eadem proprias ac propinquas proculdubio secretæ sunt.

In quo enumerantur positiones de unitate intellectus, et ponitur opinio ueterum ad hoc. Cap. 8.

CVM de rationali anima quispam loquitur euaderre non potest quin eam uel unam numero omnibus hominibus ponat uel pluribus plures, si quidem plures uel secundum numerum, uel secundum speciem. Fuerunt itaque ex ueteribus qui rationales animas posuerunt specie differentes, & hoc dixerunt, quoniam eas a corporibus (cum peripateticis) separatas secundum esse apponunt, in separatis autem a materia nō possunt esse plures formae sub una specie, erunt ergo tot animae rationales specie quot homines numero, sic q̄ singula hominis singula adsit anima, altera specie ab ea quae alteri adest. Sunt autem huiusmodi animae rationales, nō quidem inexistentes coporibus hominum, uel inherentes, aut dantes speciem, sed animae quidem sunt a uirtute animatiua, & formae a uirtute formatiua, anima enim mea eo fit mea: quoniam ab ea effluxit animatio mea, tua quoque tua, quia ab ea tua effluvit animatio, sunt igitur in nobis animae haec qualiter sol est in medio illuminato, quemadmodum enim sol dicitur tamdiu adesse forma & actus quādiu illustrat ipsum, sic & animae haec tamdiu animae sunt hominum, quādiu ab eis animantur homines collustranturq̄ medii: hominibus enim extinctis proculsunt ab eis. Animae itaque hec sunt formae, & animae, nō

quia inaniment aut informant, sed quoniam animant aut formant animationes & formationes, quibus lumen & in specie & animati uiuimus. Et hoc pacto magi opinantur q̄ humanæ metes ad numerum hominum numerantur, ita ut specie inuicem distinguantur, potuit autem & adhuc positio hęc effluere a veteribus a Thalete. Nam Biante ex septem sapientibus, hi enim dixerunt rationalem hois animam motricem substantiam deumq̄ incarceratum, quibus Secundus cognomento physicus consentit dicens rationalem animam esse deum incarnatum a quibus posteriores, vt Origenes, Varro, Siphanius, & Presilianus, uiri graues rationales animas ex naturis intelligentiarum dicunt, ex propria dei substantia effluxisse, & eum sint sim earum naturas intelligentiae proculdubio specie & numero differentes eas dicunt, plures enim intelligentias esse sub eadē specie impōle est. Quomodo quidem igitur rationales intellectus plures, ac quo pacto differentes sint, & quibus a ueteribus haec emanauit opinio his constat.

In quo inducuntur obiectiones aduersus hanc positionem. Cap. 9.

SVNT autē quidam præstantissimi uiri, qui aduersus positionem illam obiiciunt. Quaecūq; corpora quorum formae differunt specie, differunt specie sed homines sunt corpora, quorum formæ sunt specie differentes, secundum hos, ergo & homines differunt specie, qđ est inaudīum conclusio est impossibilis, & non propter figuram ergo propter propositiones, & non propter maiorem: ergo propter minorem. Amplius, sensu visibilius uidimus quandoque hominum una die, i.e. milia e uita decedere, quemadmodum in magnis conflictibus, præliisque, & derisibile est tunc eo die tot alibi oriri, quod ut rationales illæ animæ proculdubio sine corporibus ociosæ remaneant. Rursum obiicit Ioan. Landinus in libro de anima, si intellectus esset diuersi secundum speciem in diuersis hominibus, in natura esset aliquæ ociosum, quoniam omnes homines possunt intelligere secundum unum numero intellectum ergo omnes residui superfluent, hoc uero probatur; quoniam omnes homines sunt unius rationis, omnia phantasmatu unius speciei & omnes cogitationes ergo omnes possunt una specie intellectus intelligere, ergo oēs residui superfluent, operari ergo aut dicere homines differre specie & phantasma & cogitationes, aut ponere unum intellectum omnium in speciem. Adhuc Them. uidetur capite. 32. hoc pacto remouere positionem hanc, si detur iste plures rationales animae separatae, specie differentes, hominibus tamen afflentes, vel sunt necessarie proesse hominum, ad hoc scilicet ut animationes diuersas in hominibus causant aut propter scire diuersum in diuersis non per animationes diuersas, quoniam tunc eriam in aliis animalibus oportet qđ fabulam esse testatur Them. in primo huius capite. 23. etiam quemadmodum sol unus sufficit pro tot diuersis illustrationibus, ita & una rationalis anima pro tot animationibus & uitis. Si uero propter intelligere & scire hoc nihil est, qm̄ intellectiones omnium hominum sunt unius speciei & rationis, ergo ad eas sufficit una forma unius speciei & rationis non ergo oportet ponere intellectus rationales tot quo sunt, homines in specie differentes.

In quo defenditur huiusmodi positio ab his argumentis. Cap. 10.

Positionem hanc refellere credunt quidam per hoc, quoniam est aperte falsitatis, modo vt Arist. testatur quolibet proferente contraria opinionibus stultum est sollicitum esse. Quidam autem repellunt eam aliquo, uel aliquibus p̄dictiorū argumentorum. Sed id profecto non sufficit, est enim haec positio præclara optimos

DE INTELLCTV

habentis autores, nec ita leuiter refellenda. Dicent ergo istius positionis sectatores q̄ oēs hmōi rationales animae specie secretæ sunt propter rationes dictas: esse vero duarum operationum, qm̄ quaelibet harū operatur per propriā essentiā operatione prima, quae est intelligere p̄ essentiam, propriam & amare per essentiam, & quantū ad pri mā earum operationē discrimina sunt specifica, vt manif stum est in orbibus. oēs enim orbes coelestes sunt vnius speciei attamen intelligentiae motrices in specie differunt, & tamen operationis. I. coelestis motus non differunt sp̄ Auer. dicere videtur. 2. coeli: cōm. 49. cōtra Aui. quemad modum ergo intelligentiae orbiū quantū ad primas ope rationes differunt specie: quātum ad sc̄das sunt vnius spe ciei fm̄ peripateticos. ita & rōnales intell̄s dicent sunt di uersarū specierum quantū ad operations primas, quātū vero ad secundas eiusdē. Amplius quēadmodū quilibet orbis coelestis in quantum orbis possit moueri a qualibet intelligentia, nō aut mouetur quātū talis orbis tantæ ma gnitudinis talis situs tātarum stellarū &c. Sic quilibet ho mo potest intelligere per quēlibet rationale intell̄m in quantum homo tñ inquantū hō huius cōplexionis huius sexus huius cōstellationis mouer̄ a determinato intell̄u, & hoc exēplo potest exponi, omnes enim homines sunt vnius rationis & speciei & tamen vnius situs alicuius astri infortunatus est Socrati, secundus autem Platonī, vt scho la astronomorū testatur, qm̄ dispō nativitatis altera fuit in Socrate, altera vero in Platone, ppter igitur varieratē discriminēque hoīum in cōplexione sensu, etate, loco cōstel latione nativitate, accidere potest alterius ac alterius, esse alteram, ac alteram rationalem formam, quo sit vt si & homines vnius sint naturae & speciei quia tamen diffe runt his: ideo possunt a motorib⁹ diuersis specie moueri. Et magis hoc patet, quoniam dispositio qua forma leonis educēta fuit in materia, & qua hominis vel alterius, diffe runt ne specie essentialiter, & certum est q̄ non, qm̄ dispō pro forma leonis, non nisi ex quatuor elementis & accēti bus eorū sit fm̄ Auer. Similiter dispositio hoīs, differunt autem solum per alteras ac alteras cōmensurationes elatio rum, & qualitatū quae differentia est specifica per accidēs.

Ex his sequitur q̄ dīa dispōnum specifica accidētalis dispositio potest facere pro vniōnibus diuersarū formarū essentialiter, & quāto magis p̄ assistentiis diuersorū abstrāctorū, & non dico (nisi dispositio) qm̄ essentialiter non oportet. His habitis, ad primū dicent q̄ maior ē vera in formis inexistentibus, ac inhārentibus cuiusmodi non sunt hæc, quae sunt assistentes ac adhārentes.

AD fm̄ dicent q̄ quēadmodū certa stellarū cōfigu ratio induxit hoīes ad bellandum, ita vt mors tantorum accideret, et sic nō est remotū, quin eodē die altera cōfigu ratio in alio si in terrae habitabilis faciat ad hominum generationes tot. Vel tametsi intellectus illi sint ociosi a po strema opatione nō tñ a prima, nec incōuenit apud hos.

AD tertīū patet sol. tametsi hoīes sint essentialiter eius dē speciei, tamen accidentaliter differunt specie, & hæc ac cidental dīa a parte hoīum nō arguit diuerſam vniōnē esſentialē formarum, sed bene dispositio pro continua tione & assistentiā formarū diuersae facit speciei, sed pro inexistentia non, vt dixi, et ideo omnes animationes sunt vnius speciei & animae separatae diuersae, et sic licet aliquae dispositiones sunt vnius speciei accidentaliter, non tamen omnes aggregatū ergo ex omnibus dispositionibus Socratis differt specie ab aggregato ex omnibus illis Plato nis: & ideo disponunt pro diuersis rationalibus intellectibus continuandis.

AD quartum The. dicendū q̄ sunt necessariæ ppter intelligere, & propter animationes insimul, & non sequitur, q̄ tunc sic sit in aliis, quoniam in aliis non sunt hæc duo insimul: modo & sc̄da: ationes & intellectiones sunt unius speciei, quia dispositiones accidentales totales horum hominum differunt specie, ideo egent diuersis motoribus se paratis & sic potest positio hæc defendi ab his.

In quo inducuntur argumenta uera aduersus
hanc positionem. Cap. 11.

ET quoniam hæc positio, & contradicit peripateti cis & ueritatis in se, ideo opus est arguer e ueris ar gumentis cōtra eam, primo ergo arguitur, omnis motor in sui opatione pfectissima utens inistro vno vnius rōnis & speciei pro illa, est vnius naturae fm̄ speciem, sed intellectus est motor in sui operatione dignissima vtens uno instrumento unius speciei, ergo est vnuis fm̄ speciem & naturam, maior perspicua est, qm̄ esse instrumenti ordinatur ad esse motoris, sicut in sui finem, & ideo nec plura instrumenta possunt esse vnius motoris, nec vnum pluriū. minor autem manifesta est per se. Amplius si rationales animae differunt specie erunt essentialiter ordina tæ hoc profecto pacto vt unus sit intellectus pfectissimus penes cui' excessum & recessum reliqui mensurātur, quo fit vt in omnibus alios excedat, vt s. penes magnitudine mobilis situm motum & reliqua quae faciunt mobile ho norabile, vt Auer. dicit in 12. metra cōmen. 44. modo nul lus inuenitur homo hmōi naturae, oēs enim sunt æqualis perfectionis essentialis. Rursum partes corporis coelestis differunt tanta differentia, quanta partes sphæræ huma nae, sed pro omnibus partibus tota sphæra coelestis sufficit una sola forma quae est motor totius ergo pro omnibus hominibus. Ultimo quicquid ponī debet a p̄bo na turali debet esse sensatum uel ex sensibus cōclulum, vt 8. physicorum cōmento. 22. & primo cōeli commento. 22. Sed plures rationales intellectus esse specie differentes om nium hominum, nec sensatum, nec ex sensibus concludi tur, ergo in secunda figura non decet ponī a philosopho naturalis, minor declaratur, qm̄ uel conductetur per im posibile, vel ostensiue, non per impossibile, quoniam de clarabitur nullum argumentum cogere id, nec ostensiue, quoniam nec via operationum, nec uia instrumentorum nec aliquo alio medio positivo vt constat, ergo huiusmo d. positio est nuga ac fabula, vt The. recte inquit. Quo igitur pacto positio dicens rationales animas specie differ re refellatur his constat.

In quo inducitur alia pō circa pluralitatē. Cap. 12.

SI animarum rationaliū plures numero quis senserit adhuc partita erit secta, quoniam uel erunt formæ informantes, inanimantesque, a quibus sumitur dif ferentia essentialis specifica, vel formantes animantesque a quibus animationes uitæ seu vmbrae vel sigillations fluctuant. Siquidem secunda dicatur secta positio erit Plo tini, Calcidii, Iamblici, Procli, & omnium fere platonico rum, hanc quidem n. horum positionem medium inuenies inter Alexā. & Auer. Alex. enim rationalem animā vitam corporis animationemque eius ponit. Auer. autē nec vitam corporis esse concedit, nec uitam aliquam cor pori posse infundere, platonici uero hi rationalem animā uitam esse, corporibus familiarem negant cum Auer. Concedunt tamen familiarem quandam sua prælentia anima tionem in corpore procreare, ex qua & corpore non ho mo sed animal conficiatur humanum. Amplius plato nici cum Alexan. multos nobis tribuunt intellectus, dis crepant uero q̄ hos multos asserit esse mortalit, platonici aeternos cum Auerrois sentiunt. Tu igitur ab Alexan. numerum humanorum intellectuum ab Auer. vero immortale, omnis rationalis intelligentiae munus tolle tam habebis platonicorum sententiam. Duas itaque in nobis esse uitæ affuerarunt, quarum secunda sit a pri ma eiusque sigillum, prima namque in se subsistens, se cunda est inhārentis corpori prima totum in se quoddam secunda sit pars cōpositi s animalis humani: q̄ obre uita prima quasi forma quedam est animalis quēadmodū sol quasi forma est medii illuminati, sc̄da uero forma corpo ris materialis instrumentis cōstituti ad animalis officium accōmodati. Harum rationalium animarum intellectus vnuis sunt uno modo, plures aut altero modo. Sunt qui dē enim unus fm̄ esse intellectuale redditum actu intelli

gens ab uno lumine, in quo velut in communis forma vnu sunt. Plures vero pro animarum multitudine multi congeritique quemadmodum visus numero oculorum numerati sunt prout vero in uno lumine in unicem cōcurrunt maxime videntur vnum. Rationalem animam non corpori misceri rōnibus duobus testat Plotinus Eneade prima. Si enim corpori misceretur proculdubio inficeretur caderet; a vita: eo ipso tempore quo vivificatura fecerit. Amplius ea porro in unum cōmiserit quae in communis materia inter se conueniunt & genere cōgruant rōnalis anima magis a corpore distat q̄ albedo a linea, quae minime cōmiserit, ergo nec anima corpori permiscerit decet. Quo quidem hac positione saluat animalis generatio, quoq; eius corruptio Plotinus ostendit ibidem, quando quidē enim in corpus certa conditione affectum vita quedam resultat ab anima quod animare atque souere (vt platonice loquar) dicitur, & hoc profecto p̄t animalis humani generatio. Quando vero post vitam hanc que est & actus imago quedam animae, hinc abit anima: nō perire quantum est actus animae, sed desinere ulterius imaginem esse, quādmodum ac si a vultu imago fiat in speculo, atque discedente vultu restet quidem actus in vultu vigorib; emicans imaginis efficax, sed non restat imago.

Tunc vero hic aīæ actus definit esse imago, qñ & deest præparatum corpus ad imaginem resultandā, qñ vero p̄sens aderit, tunc et imago perit, et hūc modū dedit Numerius Plotini discipulus, licet uerbis utatur aliis. Quae quidē igitur sit Platonorum positio his perspicuum est.

In quo inducitur argumētum Themistii et aliorū aduersus hanc positionem.

Cap. I 3.

Refellit Themistius in primo de anima capite. 23. pōnem hanc sed qualis inquit obsecro animarū illarum sortitio fuerit quae differentia quae secretio si omnia quae eadem specie sunt participatione materiae distinguuntur, ex materia discrimen & differentiam obtinent, quod tertio de anima capite. 32. resumit. Amplius ab eodem in tertio de anima lib. argumentum sumitur hoc, tantum valer. vnum principium numero separatum in specie, quantum infinita in operationibus per organa diversa numero sicut tantum vnuus numero deus quantum infiniti dñi, tantu vnuus numero sol quantum tot quotuis soles, ergo si rationalis anima separata est s̄m esse & sim, plūciter immista vna numero erit & pro uiris & scientiis sufficiens principium & causa, & hæc quidē ratio in principio capit. 32. capit. Rursum si plures erunt rationales separatae animæ, vel erunt necesse esse vel contingens esse siquidem contingens: esse ergo in suis naturis non habebūt esse, & essentiam idem, cuius; oppositum Plotinus probat in lib. de voluntate dei, & etiam declaratum est apud omnes peripateticos causam contingentiae esse materialiam: cum igitur s̄m essentias earū sint procul a materia & omnino erūt necesse esse. Si vero necesse esse, tunc uel tota perfectio speciei potest saluari invnica numero ratio materiali anima, vel nō: si non proculdubio essentia diversarum rationum, in eis enim quae vnius rationis & speciei sunt quicquid est possibile vni & alteri, vt Auer. testatur. 2. coeli cō. 5. 9. Si vero tota perfectio totius sp̄i p̄t ponit in vna sola numero rationali anima, ergo necessario & simili plūciter saluata est quoniam, in sempiternis & necessariis, quicquid est posse & melius, est necessarium simpliciter, vt in physica testatur auscultatione Arist. & Auer. in. 2. coeli cōmen 34. ergo una sola rōnalis anima de facto erit.

Adhuc positio hæc destruit totam p̄biam. Arist. enim in. 12. meta. probans vnitatem primi principii ex vnitate mundi inquit, q̄ autem vnuum coelum manifestū, & per coelum mundum intelligit. si enim plures essent coeli, vt homines, foret principium quidem circa vnum quodq; specie vnum: numero uero multa i. prima principia cēnt diuersa numero, eiudē tamen speciei. Tūc arguit & inquit, sed quæcūq; sunt numero multa, multū habent materialia, una n. & eadē ratio multorū, ut hois for. uero vnuus

est ergo. maior, omne diuersum numero ab altero specie conueniens est habens materiam, tunc accepit minorem .d. quod autem quid erat esse non habet materiam est igitur minor, sed prīmū principiū cū sit qđ quid erat esse nō habet materiā: endelechia. n. i. qm̄ est actus, tunc in scđa figura dedit conclusiōne. d. vnu igitur & rōne & numero prīmū mouens imobile ens &c. Eodē pacto arguere quis potest in proposito oē numeratū diuersum numero ab altero in specie, cōueniens est in materia, sed apud hos rationalis anima est omnino seclusa pculib; a materia & corpore, ergo erit una numero imobilis & simplex, hæc quidem est ratio Aris. nullo uerbo addito nec subtracto si igitur ualeat illa Arist. cur & hæc aduersus hos non ē & tu rationem hanc melius cōsidera in com. 49. illius. Hoc idem Auer. sumit in primo de cōelo & mundo cōmento 90 & oēs peripateticī. Item quo pacto (dicas mihi) differeunt vel per accidens uel per se. Siquidem per accidēs, uel per accidentia eis uel animatis, non animatis, qm̄ illa sunt extrinseca ab animabus non per accidentia eis quoniam cum sint simplicita, et pure entia, subiecta esse nō possunt.

Et etiam accidentia simpliciter abstracta a materia non faciunt diffinitionem materialē subsectorū, sed potius ipsa numerantur per subiecta eorū, si per essentias, p̄prias distinguuntur in omni differente ab altero est dare quo differt, & quo conuenit ut in. 5. meta. habitum est. Quæro ergo quid sit id quo differt una ab altera i. quid sit ratio differendi, uel essentia animae, uel aliquid præter essentiam, non aliquid præter essentiam, qm̄ in eis idem esse & essentia est apud hos. Si essentia ergo differunt specie, quoniam omnis differentia cuius principium et ratio differenti est formā & essentia est formalis, & specifica, & sic rationales istae animae erunt specie differentes, quod ipsi negant, ideo apud me: si rationales animae fuerint separatæ s̄m esse a materia proculq; a corporib; ut dicunt, alterum (crede mihi) sequit, q̄ uel differunt specie, uel unā op̄ eē numero rationalem aiam oib; hominibus cōem, quod The. uitare nō potuit, & ideo in unitatem rōnalis animae labitur tandem in tertio lib. capite. 33. Quo quidem igitur resellatur positio platonorum his patet.

In quo narratur positio altera. Cap. I 4.

Si uero rationales animae erunt hominum formae in formantes animantes p̄. s̄ uite & animationes ipse animalium rationalium. Adhuc uel animae erūt plures, & intellectus unus numero, uel animae & intellectus plures ac eodem modo numeratae. Si animae erunt plures & intellectus, sic positio erit quorūdam veterum: quā quidam nostri temporis conantur defendere, dicentes rationales animas esse æternas, tum a parte ante, tum a parte post: tot prosector numero entes, quod sunt in hoc instanti prælenti indiuidua hominum, quae cum finita sint, & ille finitas erunt, adiiciuntq; unam esse, in uno corpore eāq; exire a corpore alterum, arque alterū vivificare, generatione enim vnius hominis est alterius corruptio, ut finigunt, quae enim terminus est generationis Socratis, ipsa ē primum non esse Platonis, & quia contingit infinitos homines genitos fuisse, ac infinitos corruptos, ideo contingit unam rationalem animam infinites corpora infinita uiuificasse eaque extinguisse sui absentia. Quod si aduersus hos Arist. inducatur in erroribus qui Pythagoram cōfutat, dicunt Arist. non positionem reprobare, sed intelligenti p̄ponēdī modum. Pythagora enim hominum animas mitigare dicit, non tantum in hominibus, sed in brutis propter qđ brutales animae & hominum eiusdem speciei dicit, ad quem instat Arist. inducens tunc eas esse corpora & alia multa impossibilia. Adiiciunt & item rationale anima esse plenam omnibus scientiis ac artibus, differenter tñ a Platone, qm̄ Plato animas creatas dicit a creatore accepisse habitus omnes, tum praticos, tū speculatorios, & ideo scire reminisci dicit. Aristot. autem ponit huiusmodi rationales animas plenas esse scientiis ac habitibus, quoniam infinites steterunt in corporibus & infinites exierunt

DE INTELLECTV

propter quod infinitos habet habitus, uel tot quot sunt possibles haber, & ideo cum Plat. Arist. apud hos cōcōrs erit, quātum ad id q̄ scire nostrum reminisci dicit. Hī igitur multa alia dicunt, quae superflua essent narratione. Quae quidem sit eorum positio his pater.

In quo impugnatur positio hæc. Cap. 15.

Sed aduersus hos facile est arguere, quoniam eo dabo. Tu es per esse mei, & ego per esse tui, vniuersaliterq; homo esset ens, anteq; esset & sic homo nō esset generabilis & corruptibilis in eo q̄ homo. Sed si fuerit erit in eo q̄ animal. Présentes cōsequētias ponit Auer. in magna digressione, & omnes sunt demonstratiuae, supposito q̄ rationalis anima sit vita & animatio hominis totūq; esse illius, & probare eas est superflū. Amplius contingeret: q̄ cum ego acquirerem aliquod intellectum tu etiam acquireres id, vel saltem q̄ vna numero scientia esset mea quae fuit tua, & multa alia ip̄osibilitia. Rursum ut Auer. arguit primo meta. cōmen. 33. quoniam tunc homo non vere corrūperetur nec vere desineret, qm̄ cuius esse & essentia remanet, uere nec sit, nec generatur, et cum homī esset in p̄posito, ergo positio hæc fictio est. Adhuc quid extrahit generans, uel formam, uel materiam, uel compositum, & si formam, ergo nō præfuit, & si materiam, ergo genita esset, & si compositum, ergo solam vñionem, ut dicam post. Item tunc dispositiones agētis nihil sacerent, quoniam non continerent formam genitorum, sed tantum præpararent contra omnes peripateticos, agens enim non præhabet multitudinem sed perfectionem, ut Auer. dicit in. 8. meta cōm. 15. Præterea nō plus differret sor. A Platone q̄ Sortes senex a seipso puer, & quid impossibilius ac derisibilius. Amplius dictū famosum Arist. & Auer. primo de anima cōm. 53. et membra leonis inquit non differunt a membris cerui, nisi quia anima differt ab anima quod Auer. dicit in secundo de anima cōm. 60. magis enim est dignum extimare q̄ differētia subiectorum est propter formas q̄ econtra. Propter quod inquit Auer. 2. meta. commento. 15. q̄ in ipsis naturalibus est principium; q̄ formæ propriæ sunt in p̄priis materiis, & hoc Arist. inquit in. 2. de aia, & nō sicut priores ad corpus aptabant ipsam nihil distinientes in quo & quali, unusquisq; enim actus in propria materia natus est fieri. Vbi Auer. in cōmento. 26. uoluit Arist. dixisse totū hoc propter antiquos, qui animas migrare dixerūt. Ex his igitur remanet positio hæc impugnata.

In quo narratur positio Simplicii. Cap. 16.

Si rationales animæ erunt plures & intellectus unus sic Simplicii erit positio, imaginatur enim Simplicii ex intellectu & omnibus præcedentibus formis in corpore humano præuiis, constitui rationalem animam, quae quidem est quoddam totum constituens in esse hominem & quoniam cogitativa seu sensitiva anima prædens est multiplicata, proculdubio rationalis anima est numerata per corpora, quemadmodum enim materia est vna numero priuatione formarum in se: & tamen per formas partitur, & fit altera; alteraq;, sicut altera atq; altera est forma: sic intellectus unus est potentia, fit tamen aliis atque aliis, prout alteri atque alteri sensitivæ unitur s̄m esse, & sic sunt plures animæ rationales scdm corpora; licet intellectus sit vñus sicut materia. Et si dicas ergo rationalis anima est corruptibile, cōcedunt rationalem animam esse corruptibilem totam ratione partis quæ est totum præcedens eam in corpore humano, tamen intellectus in se corruptibilis est. Est enim una anima numero unius hominis, cuius una pars est intellectus corruptibilis, & altera est totum quod præcedit. s. sensitiva & uegetativa, quae est unum faciens cum intellectu, & sic totum id est corruptibile ratione præcedentis partis, intellectus autem sempiternus. Et hoc sentire uidetur Ari. 12. diuinorum. d. in quibusdam enim nihil prohibet, ut si est anima talis, non omnis. i. tota: sed intellectus: oē nāq;

impossibile est forsan: ecce quo pacto Arist. dicit totā animam esse corruptibilem, sed intellectus permanet. Etsi dicas quando corruptitur totum, ubi remanet intellectus, dicunt quidam q̄ remanet in se, sicut materia, quando enim generatur homo statim accipit intellectum tanquam partem animæ suæ, & quando corruptitur perdit animam licet intellectus remaneat. Et apud Simplicium saluatur multitudo rationalium animarum, et quomodo rationalis anima dat esse homini, & saluatur sempiternitas intellectus. Quod uero ex intellectu & toto præcedente i cogitativa fiat una anima pater, qm̄ sit ab eis una operatio numero quemadmodum inductio, cuius præmissæ sunt singulares, & sensu conceptæ, propositio conclusa est ut ab intellectu concepta, ergo una ratio est numero ab utraq; ergo lunt una forma adæquate, & sic nō differunt nisi s̄m partē. Hanc positionē multi credunt esse mentē Platoni, quemadmodum Alga. inquit enim & forte aliquis diceret q̄ opinio Platoni est uera q̄ anima est una & antiqua, & diuiditur diuisione corporum, & in corporeis separatione reddit ad suam radicem, & unitur hæc ille in libro destruccióne destructionum in dubio octauo primæ disputationis, ubi Auer. in solutione illius dubii inquit, & ideo anima Petri, & anima Guielmi quodā modo possunt dici una & eadem, utputa ex parte forme & sunt multæ alio modouidelicet respectu subiectorum.

Et ibidem in solutione dubii. 23. ait omnes communiter opinati sunt q̄ animæ innouatio est relativa. s. q̄ hæc inno uatio est eius adiunctio cum corporeis possibile dictam adiunctionem recipientibus, eo modo, quo præparatio nes & potestates speculorum recipiunt adiunctionem solis radiorum, ergo ex mente Auer. positio hæc uidetur esse & nō tantum Simplicii. Idem etiam sentire uidetur Auer. commento 38. 12. diuinorum. Inquit n. Et ex hoc quidem appetit bene, q̄ Arist. opinatur q̄ forma hoīum in eo q̄ sunt homines non est nisi per cōtinuationem eorum cum intellectu, qui declaratur in libro de aia. Ecce quo pacto plane positionem hanc Simplicii sentit Auer. occasione horum uerborum, & multorum aliorum aliquantum credunt positionem hanc esse intentionem Auer. s. q̄ rationalis anima sit composita ex intellectu potentia, & toto præcedente. s. uegetatiuo sensitivoq; ex quibus terminatur ac conficitur forma quedam simplex, quæ actu est uegetatiua sensitiva ac rōnalis, quæ forma sit hoīs s̄m esse multiplicata per hoīes ac numerata, licet intellectus sit unus in se, ut diximus. Sed qm̄ hæc positio haber multos declaratores, in ea amplius non persisto, sed relinquatur his qui cupiunt eam defendere.

In quo improbatur hæcpositio. Cap. 17.

Tamen hæc positio Simplicii sit mens attamē proculdubio hæc dictis & fundamentis Auerrois obfistit primo, quoniam quādo ex aliquibus sit unum per se oportet, ut alterum sit per se actus, alterum per se potentia, cum igitur ex intellectu et tota forma precedenti fiat una anima per se, tunc aliquod erit actus per se, & aliquod potentia per se. Vel igitur intellectus est per se potentia, & sensitiva præcedens actus per se vel econtra. Siquidem primo modo hoc est contra Auer. in primo metaphysicæ, cōmento. 17. vbi vult q̄ forma generabilis sit prior, & illa quæ est i potētia prior ea, quæ actu. tunc intellectus prius nobis adesset q̄ sensitiva, cōtra Aristotelem, & in libro de animalibus decimosexto. capite decimo. & in libro de anima saepè, ultima enim inquit oritur rationalis, & intellectus est.

A M P L I V S tunc sensitiva est perfectior intellectu: est enim actus simpliciter perfectior potentia, & magis ens, quod est contra totam philosophiam, est enim intellectus diuinum quoddam. Rursum si actus esset sensitiva potius intellectus traheretur in specie per sensitivam quam ecōtra, quoniam ultima differentia sumitur ab actu.

Item vna forma esset forma duorum subiectorum prī-

mo et per se qm sensitua est forma subiecti humani et intellectus: quae sunt duo genere diuersa , hoc autem impote, unam enim formam habere plus uno subiecto est impossibile: vt Auer. inq. in lib. de subiecta orbis, his credo eos non posse credere hanc partem. Si uero dicant (vt Simplicius sentire videtur) qd intellectus est tantum forma & per se forma forma rū, ut The. air & tota forma procedens est tanta mā: immo per se mā intellectus Tunc sequitur qd illa forma prior erit alterna, cōsequenter est Auer. in. 3. de anima com. 36. d. (quod in aliis si fuerit receptio cōtinget ut generatum recipiat aeternū & assimilebitur, sic generatum fiet aeternum) & haec quidem Auer. demonstrativa est cōsequenter qm aeternū in ellenia, bene potest recipere nouum sicut materia prima, qm est quid potentiale, & esse quod habet recipit ab aeterno, sed actus aeternus non potest uniri per se generabilis potentiae, qm omne vniuersum alicui per se & actus illius constituit id in esse sibi simili: actus enim humanus constituit hominem, forma & quina aequum, & vlt̄ omnis actus constituit potentiam esse quod haber, ergo si est actus aeternus et simpliciter incorruptibilis, constituet potentiam in esse aeterno, & simpliciter incorruptibili, & inde est ut forma aeterna, ut intellectus coeli sit actus mobilis aeterni simpliciter.

A M P L I V S inquit Auer. in cōmento magno diuersitas. n.nāe recepti facit diuersitatē naturae recipientis, hoc igit mouit Arist. ad ponendum hanc naturam esse aliam a natura materiae, arguo sic intellectus est unus numero simpliciter et incorruptibilis omnibus hominibus: ergo recipientia intellectum erunt vnu numero simpliciter et incorruptibilia. Cōfirmatur inquit Auer. 2. de aia com. 60 & non potest aliquid dicere qd ista diuersitas accidit propter diuersitatem subiecti, ita qd fiant intentiones propter materiam spiritalē, quae est sensus non propter motorē extinsecū, melius est enim extimare qd causa diuersitatis materiae sit diuersitas formarū, non qd diuersitas materiae sit causa diuersitatis formarum. Ergo ex his sequitur si intellectus est unus numero simpliciter in se et in corruptibilis oēs animae erunt vna numero & incorruptibilis, & sic cotus homo erit corruptibilis Quod si dicas qd intellectus est actu numeratus, atamen potentia est vlt̄ & unus numerus in ratione rationib⁹, sicut materia prima est actu multa, potentia autem diuersa: prout diuersis vniuersitatis formis. Hoc contradicit Auer. & rationib⁹ Auer quidem, qm inq. in. 3. de aia, cōmen. 1. 9. sic, & ideo opinandum est qm Auer. qd ultimus intellectus abstractorum in ordine est iste intellectus materialis, actio enim eius est diminuta ab actio ne illorum, cum actio eius magis videatur esse passio quam actio, intellectus ergo est abstractus, quemadmodum & quaelibet intelligentia, licet in ultimo. Sed dicit Auer. in separatis a materia non est plus vna individuo in specie, vt primo coeli, cōm. 90 ergo intellectus actu est unus numero in tota specie, & sic est actus unus numero, & non potentia, adhuc inquit in commendo magno, sed opinandum est qd in anima sunt tres partes intellectus, quarum vna est intellectus recipiens, secunda autem est efficiens, tertia autem est factū & due istarum sunt aeternae. s. agens & recipiens tertia autem est gñabilis et corruptibilis, uno modo aeterna alio modo qm quia opinati sumus ex hoc sermone qd intellectus materialis est vnicus omnibus hominibus, & etiam ex hoc qd sumus opinati quod species humana est eterna, vt declaratum est in aliis locis, necesse est vt intellectus materialis non sit denudatus a principiis naturalibus cōibus toti speciei humanae &c. Ecce qd ipse ponit intellectum potentiae esse partem rationalis animae vna cum agente, & non partem. s. rationalis animae corruptibilis. Et ibidē dicit, opinandum est enim qd hoc est quartus gñans esse, quēdmodū enim sensibile esse dividitur in formā & mā sic intelligibile esse op̄ 3 diuidi in cōsimilitudinib⁹ duobus si in aliquod simile formę, & aliquod simile mā, & hoc est in omni intelligentia abstracta necessariū quae intelligit aliud &c. Ecce quo pacto intellectus est quid actu unus numero pars intelligentiae separata & qu ex cōsimilitudinib⁹ verbis potes infinitas idem colligere. Contradicit

etiam rationibus quoniam si intellectus non esset nisi unus in ratione, tunc esset actu extra animam ens vlt̄ in potentia, & sic individuum demonstratur, & sic corpus vel uirtus in corpore & sic generabilis & corruptibilis.

A M P L I V S esset hic, quoniam omne receptū in subiecto demonstrato recipit ens & formam demonstratā, cum sensitua sit forma demonstrata, ergo erit intellectus virtus hęc indemonstrata, & sic idem quod prius. Ex his et aliis apparent falsitas huius opinionis.

In quo ponitur alia positio de mēte Auer. quae conatur saluare verba Aristotelis. Cap. 18.

SVNT & alii viri in phia præclarí, qui voluerūt qualiter mediare inter latinos & Auer. vt Duggerius cōtemporaneus Thomæ in quodam tractatu missus Thomæ in responsione ad illum Thomæ, qui opinatur cum Aueroicis intellectum materialem esse formam perpetuam, ex utroque latere, & qd non est formam materialis hoc est educta de facultate materiæ generabilis aut corruptibilis. & qd sit unus numero omnibus hominibus, & ideo dicit qd positiones latinorum oppositum sentientes in hoc philosophiam penitus non sapiunt & haec conatur probare rationibus Auero. & ego notaui eas in expositione mea libri tertii de anima in singulo loco ubi Auero tangit illas Et in cōmento meo tractatus de facilitate Auero. declarauit illas quatuor rationes, quas ibi dem tangit Auerois. Amplius voluit hominem esse per se vnum compositum ex corpore & intellectu materiali prædicto direcete reponibile in prædicamento substantiae, sub animali intrinsece denominatum ab intellectione & constitutum in ultimo esse specifico: ab ipso rationali, quod sumitur ab illo intellectu materiali prædicto. Et addit, nec potest intellectus informare materiam non informante cogitatiua quia non stat materia sine forma constituta in esse per eam, & non potest intellectus formare sine sua proxima dispositione, et ultima quae est cogitatiua propter quod inquit cogitatiuam ordinari in intellectuam quamvis cogitatiua non sit forma generica, nec potest cogitatiua informare materiam, non informante intellectu, positis enim informabili ultimata dispositio & informatio ponitur informatio, est autem materia informata cogitatiua informabile propinquum, & ultimata dispositum ad recipiendum intellectum, & sic potest vna forma substantialis esse dispositio ad aliam, dummodo illa forma preparans non sit materiae ratio recipiendi, ecce quomodo esse hominis in eo qd homo est ultimo per hunc intellectum, & quomodo differentia hominis in eo qd homo sumitur ab hoc intellectu ultimata. Et postremo addit intelligentias esse individua eadem cum earum quidditatibus, propter quod intellectus materialis cum sit intima intelligentiarum erit ipsa ut individuum sua quidditas & enim metaphys. commento. 41. & tertio de anima commento. 9. et. 10. in abstractis a materia non differt quidditas ab eo cuius est intellectus ergo materialis erit individuus & singularis & per consequens non repugnat intellectum dare esse hoc, quāuis sit etiā quidditas vlt̄, et sic individuum humanū, ut sor. hēc hic ab intellectu, sed a materia diuissa informabili cogitatiua informante, mediante dimensionibus oritur possibilis multipliicationis individuorum sub eadem specie, quae omnia propter esse vniuersale intellectus informari possunt illo & ab illo sumere suum esse hic & vnum uult ergo ipse intellectum inquantum quidditas partiri per materias informatas dimensionibus et cogitatiuis inquantum est individuum esse id per quod individuum hominis est hoc: intellectus ergo, vt habet esse reale, est forma suo orbi, vt habet esse intentionale, est materia omnium intellectuum separatarū. Ecce quomodo mediat inter latinos & Aueroicos, ab Aueroicis enim accepit intellectus imparibilitatem immaterialitatem & vnitatem, a latinis autem qd sit forma constituens hominem, et hunc hominem, hominem in ee

DE INTELLCTV

specifco, & hūc hoī em in eē hoc, & sic dāre eē indiuiduo & spēi, & sic eē id a quo sumit vltimā dīia specifica etyliata, cōfirmat aut̄ hanc vltimā partē esse mentis Auer. ex multis quæ disparsum in hoc libro dicent. Qūo quidē iſiſ intell̄s det esse, & qūo fit vnuſ & imaterialis. Ampli' qūo hāc pōſitio differat a præcedēti: his perspicuum.

In quo contradicitur huic positioni. Cap. 9.

Aparet profecto quomō iste vir, & lui ſequacēs tantum ut fugerent argumenta latinorū in hanc positionē lapſi ſunt, ſed profecto iſti contradicūt omnibus fundamētis Auer. nec aliquis latitiorū verorū hanc positionē Auer. dudū ſcripſerit, licet Ioan. Picus vt oſtenderet ſe poſle ſuſtinere oēm positionē, quantūcunq; falſam, conatus ſit mecum pōnem hanc ſuſtinere ad menē Aueū & Arist. The. & omnium antiquorū expoſito, rū Arist. ſed pace horū, hēc pōſitio nō eſt intelligibilis ad menē Auer. p̄cipue quod plurib⁹ rōnibus oſtēditur ex eius verbis acceptis, p̄imia omnis cauſa formalis alii cuius cōpoſiti intrinſeca & conſtituens id in eſe eſt cum generatione illius Auer. 12. meta. com. 16. ſed intell̄s nō eſt cū gñatione indiuidui hoīs, ergo nō eſt forma conſtruens id in eſe hoc vltimo &c. Nec valet quod dicebat. Ioan. Picus Auer. & Arist. ibidem loqui de formis cōſtitutis in eſe p̄ materia hoc eſt eſuſtis de facultate materiæ. Qm statim mouet qōnem. d. ſi aut̄ aliqd maneat posteri p̄ſcrutāndū eſt: in qbusdā. n. nihil phibet: vt ſi eſt aia ta le hoī oīs, ſed intell̄s, omne nāq; impōle eſt forſan, dubi tatiō ergo nō eſt in incepſione formæ, qm oēm formā ſi inuul incipere cū generatione cōpoſiti accipit confesse, ex differentia agentis & formæ, ſed de remanentia formidat arguo modo, eo modo accipit formā in incepſione, quo modo formidat in definitione, ſed formidat vniuerſaliter; & maxiſte de intellectu. ergo &c.

S E C V N D O arguit Auer. formaliter contra hos in primo meta. com. 33. d. & etiam ſimpole eſt extimare for- maſ eſſe abstractas à ſubſtantiaſ, quarum ſunt formæ & ſubſtantiaſ non eſſe ſcill̄et quod eſt imposſibile formas retinare, & deficere res, quarum ſunt formæ, quoniam huc non eſſet generatio, neq; corruptio &c nescio ſi aper- tius potest repiri auctoritas & ratio. Tertio nullū aeter- num ſimpliſter & in ſubſtantia et in quolibet ſuī potest eē actus vltimus alicuius rei corruptibilis Auer. ibidem com. 35. 31. & 3. meta. com. 9. ſed intellectus eſt ſimpliſter eter- nus in ſubſtantia & quolibet ſuī: ergo &c. Quarto ſi in- tellectus conſtituit hominem in eſe hoc vltimo, ergo hō eſſet anteq; generare, p̄baſ consequentiā, qm totū eē eſt a formā, ſi Auer. ḡ cuius forma p̄ceſſit totū eē ſimpli p̄ceſſit: & totū ſimpliſter generatur, ergo aliquod ſimpliſter generatur, quod ſimpliſter p̄ceſſit, & hāc eſt ratio Auer. tertio de anima in digreſſione magna quam non ſoluſt niſi d. intellectū non dare eſe vltimate. Quin- to tunc omnes hominet eēt vnuſ homo numero ſimpliſter quod eſt contra ſenſum, conſequentiā probatur, vel intellectus primo & per ſe perficit naturā ſpecificam, uel naturam indiuiduam ſi naturam ſpecificam, uel illa habet eſſe reale uel intentionale ſi reale ergo natura ſpecifica eřit hāc vna numero, probatur cuius actus eſt vnuſ numero ſimpliſter ipsum eſt vnuſ numero ſimpliſter. Etiā na- turā ſpecifica haberet eſſe extra atiām, & ſic eſſet idem indiuiduum extra animam q̄ ſua qđditas, & ſic eſſet idea Platoniſ. Si elle intentionale, Tūc actus realis perficeret eſſe rationis, & quid absurdius. Si dicatur q̄ intellectus primo & per ſe perficit indiuiduum, tūc arguo, cu: us pri- ma perfectio eſſentialis & intrinſeca primo & per ſe eſt vna numero, in tota ſpecie ipsius perficitibili, primo & per ſe adæquate eſt vnuſ numero in tota ſpecie, & qui negat hanc eſt fatuous, ergo vnuſ tantum eſſet indiuiduum hominis in tota ſpecie hominis & hoc argumentum eſt demonstratio. Sexto in generatione ſubſtantiali huius hominis queramus quis eſt terminus generationis ta- lis formalis, ſed intell̄s, ſic cogitatiua uel congregatū ex

intell̄u & cogitatiua. Si intell̄s ergo intell̄s cōinebitur in facultate materiæ, & in potentia motoris, ergo educetur de potentia materiæ, ſi cogitatiua ergo eſſe ſpecificū & vltimatum eſt ab ea, qm generatio eſt in eſe ſpecifici via, ſi ergo vltimum p̄imo & per ſe formaliter eſt in illā, tanq; in terminū, illa eſt vltimus terminus eſſendi, & ſic omnis forma aduēniens post illam eſt accidentalis, vt d. Auer. 1. physi. atiſcul. com. 6. 9. Si terminus eſt cōgregatum ex eis, ḡ ex eis fuit unū p̄ ſe, qm generatio eſt unū p̄ ſe morus, & per cōsequens terminus eius debet eſſe vnuſ per ſe, & ſic ex cogitatiua & intell̄u fiet vnuſ terminus formalis ge- nerationis hominiſ, ergo fiet vnuſ forma per ſe, & ſic red- det prima pō quā iſtī irruunt fortius. Septimo, ſi cogita- tiua dar eſſe hoī, vel ſpecificū, uel genericū, ſi ſpecificū er- go hō reponeſ in ſpecie per cogitatiua, ergo ſuperfluit in tellec̄tus. Vel ponet in una & eadem ſpecie per duas for- mas diuersas, plusq; coelū diſferat a terra, qd̄ eſt deriſibile ſi gñica iſtī cōtradicunt ſibi. Etiam tunc illa non eſſet ter- minus generationis hoīs in eo q̄ hō nec dareſ eſſe homini in eo q̄ homo, nec faceret dīam indiuidualē quæ oīa ſunt contra eos. Octauo ſi cogitatiua recipit realiter intel- lectum ergo poteſt cōprehendere ipſum, probo, qm in- tellec̄tus eſt ſua quaſditas, ergo ſi cogitatiua recipit intelle- ctum ſi eſe indiuiduale cū eſe indiuiduale ſit ſua quid- ditas, tunc cogitatiua poteſt recipere quidditatem intell̄s. Sed intellectio nihil aliud eſt niſi receptio quidditatis uni- uerſalis ſi Auer. ergo cogitatiua poteſt apprehendere intellectum & ſic forma materialis apprehendit abstractum contra Auer. 2. de aia; com. 63. & in. 3. de anima com. 33. & alibi. Nono arguitur, ſi intell̄s recipit realiter in co- gitatiua eſt æterna ac ſemp̄ copulata intellectui, cōlequen- tia eſt Auer. 36. com. 3, & p̄batur per principium Auer. contra Aui. in primo de ſuha orbis, oīs forma indiuidubi- lis æterna conſtituit ſuū ſujectum in eſe æterno, & qui negat hoc debilitat processum Auer. Decimo, ſi intell̄s co- ſtituit hominem in eſe, uel eſt totus in toto homine, uel totus in roto, & pars in parte, non ſcdm, qm tunc intell̄s eſſet forma diuifibilis extensa per corpus, qd̄ non con- cedunt. Si p̄imum ergo pes intelligeret, qm in pede eſt cog- itatiua, cui in eſt intell̄s. ergo &c. Undecimo, ſi intell̄s inheret cogitatiua uel hoī ſormalr, tunc intell̄s eſt numer- ous ad numerationem hoīum qm diuifio formæ numera- lis eſt ppter materias. Duodecimo, ſi intell̄s inheret hoī ergo eſt hic & dem̄atus, & ſi eſt hic & dem̄atus, tūc oē ſe- ceptū in eo eſſet forma in potentia, & ſic proceſſus in in- finitū. Tertiodecimo, nullū ule p̄ eſſentiali recipiſ in ali- quo ſuhto particulari, hāc eſt per ſe nota, qm ule parti- cipatione eſt ubiq; & ſemp̄, ergo magis ule per eſſentiali. Sed intellectus p̄tentia eſt ule quid per eſſentiali, ut p̄ſpi- cuū ē ergo in nullo ſuhto recipiſ p̄ticulari nec vli. Quar- todecimo, qm Aris. in prima p̄bia inq̄t principia rerū par- ticulariū ſunt particularia, potiſſimū aut̄ principiorū eſt forma, ergo ipſa eſt particularis in hoc particulari, & ſic intell̄s qui eſt principiū totale eſſendi huic particulari ipſe eſt particularis. Quintodecimo, nullus motor, unus nu- mero ſimpli eſt actus perfidens & vtēs in uno tpe nume- ro pluribus mobilibus numero ut patet in natura et arte. Sed intell̄s eſt unus ſimpli numero, ergo non poteſt per- fidere, & uti pluribus mobilibus numero. Sextodecimo mirabilius arguit Alber. ſi eſſet unus numero intell̄s, q̄ eſt ſuhtal ſorma hoīs, cōtingeret q̄ plures hoīes vna in nu- mero haberēt ſorma hoīs, & nō vna aialitatē, qm hō eſt aia ex ſenſitu, hō ex intell̄u, & ſic cōtingeret q̄ nā gñis indiuiduare, & dīia ſpecifica maneret uilis nō idiuinduata & ſic vnuſ indiuiduatu eēt cōpoſitū ex idiuinduato, ſi eē & nō idiuinduato, & hāc rō Alberti cōtra hos ē firma de- mīo. Septimodecimo, ſi intell̄s coſtituit hoīem in eē, tūc nel intell̄s eſt diuifibilis, uel hō eſt diuifibilis, q̄ ſunt con- tra Auer. cōſequētā p̄bat Auer. 1. de ſuha orbis, qm uel di- mensione p̄cedit intellectum in materia uel ſequit, ſi p̄cedit ergo intell̄s eſt diuifibilis; oīs. n. ſorma recepta in ſujecto extenso

extensio & quanto, est extensa & diuisibilis. Si dimen-
sio non recipitur ante intellectum, ergo cogitativa fuit in-
diuisibilis recepta in materia diuisibili, & sic homo el-
set quid diuisibile contra sensum. Dixit Ioan. Picus
q̄ intellectus in hoc homine recipitur post dimensionem,
licet non absolute, nec oportet ut diuidatur, qm̄ uerbi.
Auerrois non uerificatur nisi in formis constitutis in esse
per subiectum. Sed pace sua Auer. primo de subiecto or-
bis dedit propter hoc animam coeli r. eī i prius in corpo-
re coelesti q̄ dimensions, & tamen anima coeli non est
constituta &c. Decimo octavo nō minus differunt plu-
ra membra aliud hoiis per p̄prias formas partiales q̄
individua humana inter se, sed Auer. & Auic. volunt ho-
minem unum esse unum numero ab una forma ultima
non obstante dīia specifica membrorum. ergo oēs ho-
mines esent unus homo numero simpli, nō obstante dif-
ferentia partiali, per cogitative formas. Decimo
zono si intellectus esset forma cogitatiuarū hominum, tūc pos-
sem tenere oīa corpora mūdi differre, p̄prias differentias
partialibus, & constituab uno intellectu numero vli, qui
est Deus: & sic esset error Varronis q̄ Deus sit aīa mū-
di. Vigesimo si una forma specifica perfecta potest
recipere alteram in esse tunc elementa nō deberent frang-
i in mixto in subiectis, ut dedit Auer. 3. de coeli. com. 6. 7.
q̄ia tener, qm̄ dicere plures formas recipi ab inuicem
non esse remorum. Vigesimoprimo si intellectus recipie
reetur in m̄ & cogitativa, ut isti uolunt tūc intellectus haberet
duo subiecta, s̄is est contra Auer. in. 1. de subiecto orbis ubi
iūquit, unam formam hīc plus uno subiecto est impōle,
q̄ia pater, qm̄ intellectus recipereetur in cogitativa et mā nec
ualeat fugere q̄ hīc est incoherētis hīc duo subiecta quo-
rum uerum sit mediatum alterum inmediate, qm̄ tūc
nihil haberet contra antiquos & Auic. dicere, n̄ mā in
hīc formam propriam, & tamen recipere, alias formas,
nec inconuenient uerum formam recipi in forma illa, p̄pria
māde inmediate, & in m̄ mediate dicis, qm̄ unam
formam hīc duo subiecta, unum inmediate, alterū me-
diate nihil proficeret obicitis. Vigesimosecundo ar-
guitur, tūc intellectus esse actus qm̄ omne aduentens enti
in actu specifico & videtur est actus, & physi. com. 6. 9.,
& 2. de anima. 6. 14. Sed intellectus aduentus composite ex
cogitativa, & materia, quod est i actu specifico s̄m hīc
ergo intellectus ex accidens, conclusio falsa & non maior, er-
go nihil & sic p̄d falsa. Vigesimotertio, tūc nulla
est uia p̄bandi māde primam esse puram potētiam ip-
genere substantiae, contra totam p̄bilem, p̄tiam probo,
qm̄ tota uita sustentatur in hac p̄pōlē, nullum ens in
actu recipit formam substantiam & hanc accipit Aris.
in perigenetos, & in physica auseculatione, et in diuinis
& alibi cui addicito hanc minorem materiam recipit oīs
formas substantiales, concludunt p̄bile ergo materia non
est ens in actu. Ecce quo maior est ratio uis argumenti.
Si ergo cogitativa vel composite ex materia & cogita-
tiva recipit realē intellectum, ac formalē, tūc ens in actu reci-
peret formam substantiam: sed hīc est maiori contra-
dictoria. ergo maior falsa, & sic collatio illa, & posse
substantie materiam esse actuū vel ens in actu. Viges-
imoquarto oīs recipiens debet esse expolitatum a na-
tūrā rerum receperatum, tam in receptione reali q̄ spūlā;
ut dicit Auer. 2. de anima. com. 6. 7. sed materia recipit
omnes formas subiectas. ergo in recipiendo alteram for-
marum subiectum debet esse exceptata ab omni. ergo nō
recipit & intellectus per cogitatiuam, tanq̄ per rōnem reci-
piendi receptuam. Vigesimoquinto arguitur, omnis
forma posteriori perceptione in materia est terminus fina-
lis priorum adeo q̄ continet omnes priores virtualē, &
eī figura posterior continet priores virtualē, ut dicit Ari-
sto 2. de anima. sed intellectus est forma ultima receptione. er-
go continet vegetatiuam sensitivam, & omnes alias vir-
tuates, & per cōsequens intellectus erit uirtute vegetatiuam sen-
sitiua & intellectiva. ergo omnes superfluite, & sic redi-
bit p̄ omniū latīnorū dicentiū rationalem animam ap-
plicat. Sues de intel.

In quo narratur altera positio. Cap. 20.

Sed enim rationales anime erunt tota quod corpora nō qui-
den aeternae, sed ex Deo creare, & in instanti creatio-
nis infuse, p̄o erit nostra q̄ postponere uolo: qm̄ hāc
sustinere souere q̄ intēdo, q̄o licet ad alterum mēbrum tra-
sire. Si igitur rationalis anima unica ponitur uel dabit eē
corporibus hominum, uel operari tantum, si esse, sic p̄o
erit Them. & Theophrasti Eudemij Simplicij, & multo
rua expositorum ueracura, inquit. n. Theo. 1. de anima
cap. 2. nam ea quae princeps est, & quae intellectus uocatur,
force potest abiuncta defendi, quae uim intelligendi an-
ime immittat & influat, at reliquas naturas inherere, &
quodammodo in tēxi corporibus, necesse est, si prestat
uires, & actiones suas debent, in tertio uero, cap. 3. alter
tūc hoc inquit. d. aut. n. eādem nem non intelligunt prae-
ceptor cum docet, et discipulus cum docetur, q̄ falsum ei
se nemo est, qui ne'ciat: aut si eādem intelligunt idem am-
bobus actus est eōq̄ substantia eadem. Et cap. 3. b. inquit
ex his quib⁹ manifestum patet esse, nō p̄pēr rationem sen-
tire qui dicant Aris. & Theophrastum, existimasse aliud ei-
se intellectum patibilem & corruptibilem, quem illi cōpēm
uocat, & corpore nō abiūctum, aliud totū id qd̄ ex intel-
lectu agente, & intellectu potentia cōponitur, qd̄ & se-
paratum a corpore, & incorruptibile, & ingenitū statuū
atq̄ ita fieri, ut partim duæ nature sint, parum una, nam
& id quod ex duabus facultatibus forma & mā cōditur
nam esse intelligimus. Et cap. 3. in fine postquam Pla-
tonis uerba induxit inquit, ex his abunde manifestum,
arbitror: manifestum factum Platonem ex his partibus
qua perinerent ad animam solum, intellectum immor-
talem putasse, contra tum omnes affectus, tum rationem in
affectibus constitutam mortalem, q̄ Aris, patibilem ap-
pellat. Et cap. 3. inquit, vñ hoc loco Aris, cum dicit co-
gnoscere patibilem & corruptibilem intellectum accipere,
nam intellectum potentia nulla dubitatio est, quin im-
patibilem & separatum putauerit, & qui formas rerum
potest concipere, & qui nihil esset actu, sed potētia, item
qui cum corpore misceri non posset, & cui nullus usus
corpoī instrumenti esset & reliqua. Quod d' uero agēs
intellectus separatus sit non opus est ostendere, id. n. con-
stat. Tum cap. 26. Tum. 29. Tum. 21. Tum. 32. Tum. 36.
Tum. 3. 9. omnibus. n his in locis id aperite reperties. Ex
his omnibus colligere uolo totam rationalem animam,
qua ex intellectu potētia, & agente sit esse a corpore se-
parata separataq. & Procul a corpore, & dispositio-
ne corporali. Cui si addatur hāc minor, omnis forma
separata a materia non est nisi una numero in tota spē,
ut Them. sumit, tum cap. 2. primi, tum. 3. 2. tertii de ani-
ma concludit in figura p̄ima rationalem animam eē
unam numero cuius partes sunt intellectus agens et intel-
lectus potētia, s̄m igitur Them. intellectus agēs unicus
F

est numero & intell's poterīa unicus, & tota rōnalis aīa, quā his cōficitur, vñica numero, quā in tota sphēra humana principium est uiuiscādī: ac intelligendi ſm modum declarādū. Erunt ergo ſm Them. tres intell's ī ſubā. L'intell's potentię intell's agens, qui rōnalē aīam conidunt, est & intell's patibilis seu corruptibilis quem Aris. & Theophrastus cōem appellant, & hic quidem est id, ex quo & corpore aīal sit humanum, rōnalis n. anima totum quoddam est, in ſe cōſitens, ut cap. 39. authoritate Theophrasti dicit ſub nomine intell's agentis intellus uero cōis, qui uita eſt aīalis humani, pars eſt alterius, rōnalis quidem anima ſimplex ac in numero una tantum, intell's quoq; patibilis numeraus, q̄ ſic Them. oñdit ca. 37. porro intell'm cōem mortalem dicit per quem homo eſt, qui ex anima & corpore cōſitit, in quo tracundie & libidines ſedent, erit ergo intell's patibilis ab aīa rationali ſeu agente intell'u prouenies, ſicut a ſole illuminatio i medio & vultu imago in ſpeculo, & hoc pacto uerbum Them. ſonat cap. 27. Reſtat igitur at ab intell'u age te tantum eſſentia mea p̄ficiſci ac pendere dicatur, ſolus enim intell's agens proprie & maxime censendus eſt forma &c. idem. n. ſm eum rōnalis anima, & agens intell's (ut alias oſtendam) ſola. ſ rōne ſecreti. Erit ergo pō The mifth a pōne Plotini hoc uno ſolo diſcrimine diſferens, q̄ Them. numerationem intelleſtū reſecat Plotinus pandit a conātū defendere, ſed de ḡione hoīis & corrupcione, & modo deſcensus & reſeffus aīe, ab aīali humano nulla, p̄ſlus dīa Erit et pō The. pp̄inqua pōni Auerrois in oībus quidem, p̄ter hoc q̄ Them. rōnalem aīam aīare ſui p̄tia formare, ſui adhērētia dicit. Corrumpe re autem ac diſpare corpus ſui absentia ac reſeffu, & ſic rōnalem aīam non tantum principium operandi ponit hominum, ſed eſſendi, hoc profeſto pacto quo ſol illuminandi principium & vultus imaginis in ſpeculo ponitur: quod Auerrois, ut creationem euiter, derelicitur p̄ſlus, ut ſuo loco latius dicitur. Quid igitur Them. & alii ſenſerint, patet his.

*In quo inducitur poſitio quorundam latinorum
de ſententia Them. Cap. 21.*

Expoſitor in libro de unitate intell's peruerſe Auerrois. Them. intelligere dicit p̄q q̄ Them. intell'm eſſe uitām & ueram corporis aīationem & formā a qua ſp̄es & dīa ſumitur dicit, & accepit per ſe uerba capitis. 26. & 27. oīa, que hic narrare eſſet luſtuum ubi coſtat aperte The. uelle rōnalem aīam eſſe formam corporis humani, non per appropriationem, ſed per ueram in exūtiā aīationem. Amplius & Theophrasti pō nem eſſe hanc teſtatur expoſitor inducens uerba Theophrasti, que Them. cap. 39. recitat ubi aperte colligit intell'm eſſe uerū actū corporis ac formā eius. Amplius & q̄ intell's agentes ſint plures oñdit & Them. cap. 22. d. (an primū, quidem intell'um illuminantem credi unum oportet illuminatos uero & ſubinde illuminantes multos: quēmadmodum ſol eſt unus tamē lux, que de ſole p̄dit & mittitur quaſi abiūgitur ab eo, & duellitur arq̄ ita in multos obruitus diſtrahit diſribuiturq;) Ex his ſequitur q̄ intell's agentes qui ſunt ſimul illuminantes, & illuminati ſunt plures, licet unu; primus, qui forte Deus eſt, & per conſequens non unicū numero ſentit Them. intell'm de intell'u uero ſpeculatiuo, qui intell's in habitu dī, quid Them. ſenſerit nō p̄tis ſit p̄traſtationis diſferatur n. uſcq̄ in aliud tps. Hęc igitur ſunt uerba Them. que aduersus dicta inducuntur.

In quo conſiliātūr Themistii uerba. Cap. 22.
Sunt quid am p̄ſtantissimi uiri ex Simplicij uerbis i ſ. 3. de aīa, accipientes in commento illius partis (de parte aīa, aīe) qui amicitiam ponit in dictis Them. hoc pacto imaginantes ex intell'u cōi & corpore aīal cōſici humanū eſt n. intell's cōis forma corporis illius. Vlterius ex rōnali aīa & aīali cōſici hoīem dicunt, erūt

ergo hoīes plures rōne aīalium humanorū, licet forma oīumvna, & ſic ordo eſt q̄ intell's cōis forma eſt corpo rōne humani, ex quo aīali cōſiciuntur humanū, rōnalis uero, que qñq̄ nomine agentis qñq̄ nomine intell's po tentiae dī, eſt forma aīalis humani, ex quo & eo cōſiciuntur homo. Et hoc Them. ſentit: ut dicunt, qñ inquit, reſtat igitur ut ab intell'u agente tantum eſſentia mea p̄ficiſci ac pendere dicatur, ſolus. n. intell's agens proprie & maxime censendus eſt forma: quod pro tanto dicit, qm̄ intell's cōis eſt forma & mā, forma quidem corporis hu mani, mā uero ſaltem partialis intell's agentis, qui nulli amplius forma eſt. Quod declarare vī. d. immo forma formarum inferiora autem cātera, ut animal huma num ſup. modo ſubiectorum loco modo formarum ha bentur. Hoc idem ſentit The. cum inquit (nos) igitur utriuſq; intell's copulatio ſumus. ſi ergo ita habent omnia que ex actu: & potentia conſiliātūr, ut in hiſ aliud ſit ipſa reſraliud (eſſentia) ſequitur, ut aliud ego, & aliud eſſentia mea, ita ut ego ſim is qui ex actu & potestate i. agente & aīali humano conſtitutor (eſſentia mea ſit ſolus actus tantum) ecce q̄uo dīam ponit inter hoīem & aīal hoīem. d. conſtitutum ex rōnali animali & intell'u agēte, & rōnale aīal ex corpore et aīatione, & ſic pōtponi amicitia diſt̄orū eius. Et hic quidem concordandi mo dus lubtilis eſt, & Simplicius fuit author: & eius pō fuit hec tantum. Ego uero non reputo Simpliciū cum The. ſentire, ut p̄habito capite pluribus locis monſtravi, ideo conſiliātūr modus alter eſt, qui ſere patet. Them. n. non negavit intell'um dare eſſe nobis, & per conſequens nos eſſe quoquo modo intell'um, ut dicit, ſed iſtud dare eſſe eſt æquiuoce, alio. n. pacto dat eī lumen medio & alio ſol. eſt. n. lumen tanq̄ actus & perfectio ac pars illuminati, ſol uero Procul ab eo ſua tantum praēſentia forma & il luminans: & ſic Them. intelligit: & hoc pacto leparatū ipſum non ponit, quo enim modis dī dare eſſe tot per appositum dī ſeparatum, & ſic cōcedi pōt intell'um uno modo eſſe coniunctum corpori, & altero modo ſeparatum, ſed quid Them. intell's dicat illuminatos ſubinde il luminantes q̄uo multos posterius in alijs locis dicam, & id dictum potius contra eum facit, q̄ contra nos, diſſeretur ergo uſcq̄ in aliud tempus. Que quidem igitur ſit pō Themistii patet.

In quo poſitio Auerrois inducitur. Cap. 23.

Non decebat pōnem Them. conſirmare, qm̄ ea eadem argumenta, que pōnem Auer. firmant, illam The. probant, cum utriuſq; una tantum ſit uis, paruo diſcrimine diſferens, ut diximus. Quia declaratum eſt rōnales aīas, quas peripateticī intell's uocant de ſe absolute, ac a mā ſolutas eſſe. Amplius ipſas non eſſe multas ſm ſp̄em, nec multas ſm numerum. ergo relinquitur pō Auer. q̄ rōnalis aīa una tñ ſit oīum numero, & qm̄ declaratum eſt, ac declarabitur rōnalem hanc unam non uiuificare, ac nos ſouere, & ſcimus q̄ per ipſum intelligimus, declaratum eſt eſſe nobis attributum tanq̄ principium mouens, & ſicut ars iſt̄o, & motor mobilis: & intelligentia orbi, & quēmadmodum una numero intelligentia ſufficit p̄ totius ſphēræ gubernatio ne, ſic & una rōnalis aīa totius hoīum ſphēræ ſufficit eſſe principium intelligendi, verum intell's, quibus ſumus & numerati & iſti, ac operantes proprijs & signatis operationibus, corruptibiles ſunt ex potentia agentis & materia conuicti quos cōis appellant Arist. & Theophrast. Ex intell'u igitur communi & corpore animal cōſiciuntur humanū, ac orbis, ex hoc orbe & intell'u ſit unū, nō quidem in eſſe ſed operatione, qualit ex nauta & nau, & hoc totum eſt homo intelligentes & sapiens diſpūtas & operās propriā hoīis operatione, cogitativa ergo ſe cōis intell's forma eſt mā. rōnalis uero aīa forma ē orbis utens eo, eo profeſto pacto, quo nauta utitur nau, & faber cultello, & qñ ita eſt, quo pacto Auerrois diſcipet a Them. patet. Auer. n. cogitatuma (q̄ Themistius intellectum

intell̄ patibilem uocat) non ex rōnali effluere dicit, sed de potentia materiæ & agentiis Them. uero eam esse munus rōnalis & imaginem eius probat. Discrepat etiam a Plotino. Plotinus enim rationales animas numerat cum corporibus Auerrois eas densat ac ad Atomā naturam inducit. Plotinus esse & a iationem rōnalem fovere dicit corpori animalis. Auer id a patre & matre ostendit profluere, ut. i 2 met latius dicit, & sic positio huius his perspicua in unitate sit.

*In quo inducuntur omnia argumenta pro
hac positione. Cap. 24.*

NO est iustum hoīem cōdēnare absentem, nec bonum detestari nisi uisa cā dicendi, ut Arist. inq̄t in. 2. de coelo & mūndo, ideo inducere argumenta pro hac pōne meliora quæ possunt bonum est, & ulterius declarabimus hanc pōnem tantum q̄tum pole est, deinde oñdemus, q̄tum a ueritate se cessit Them. arguit in. 3. cap. 3. 2. fundans argumentum in uerbo Platoni. q̄ sic dicit, (nisi hoībus cōia essent multa, sed p̄prium qd aut p̄cipuum, & impromiscuum contineretur in singulis nō esset ad modum facile ostendere & signare alteri uoluntatem suam) super quibus arguit The. q̄p nislivus numero sit intel̄s in oībus, disciplinæ in discipulum trās fundi nō possent, cum n eadem sint, quæ tradendis his & qui docet, & qui addiscit considerat quia neq; hic docere neq; ille addilcere unq; possent, nisi ab utroq; eadē cōmētatio tractare, p̄spicuum est eūdem esse intel̄m p̄ce p̄toris & discipuli op̄tore qm̄ quidem essentia intellus idem esse q̄ actus ipse describat. Supponit ergo Them. q̄ essentia intellus sit idem q̄ actus, uel simpliciter uel fm̄ quid, ut alias dicam, tū arguit, idem numero est actus in telligēdi p̄ceptoris & discipuli, sed actus intelligēdi est in celis fm̄ quid uel simpliciter ergo idem numero est intellus utriusq; uel simpliciter fm̄ quid. Confirmat hoc signo. d. atq; hoc fortassis caula est, q̄ ob rem ad solos hoīes p̄tineat docere & discere vicissim alloquitorum & sermonum intelligentium habere, hoc ergo lanimalib; non potest contingere, quia in his constitutio animarum & partitio contumax ineptiac; est, ut intel̄m potentiæ possint recipere, qui ab intellu agente perficiatur.

R V R S V M arguit ibidem. d. unde. n. cōes illę ani mī p̄notiones conceptionefq; oībus p̄haberentur, unde ingenita illa im̄p̄saq; oīsum mētibus primorum notitia cōstituisset, nam duce nulla rōne nulla doctrina, est ergo argumentum eadem numero principia sunt oībus per nām nota, ergo hec eget eodem numero subiecto & eodem numero de claratore, ergo rōnalis aia cum cōstituatur ex subiecto illorum, & declaratore erit una numero oībus h̄c igitur sunt argumenta Themistij. Amplius arguit Auer. si rōnalis aia seu intell̄s numeratur continget nobis ponere q̄ prima perfectio est haec intentio. s. indiuisibilis in mā numerata p̄ numerationem idividuum, hoīs & generabilis & corruptibilis, cuius oppositum declaratum est ex demōrone Arist. q̄ nō est aliquid hoc, neq; corpus neq; uirius in corpore. Quā rō sic declaratur a Ioā in. 3. de aia lib. oīs forma subalii, quæ est multiplicata numerali, est p̄fectio inh̄rens mā, & extensa extensione mā, multitudo. n. numeralis idividuum subae sub eadem sp̄ nō est, nisi per mām diuisam, ut Auer. inq̄t 7. met. cō. 28. & Them. ca. 23. & est cōis p̄notio oīū p̄borū op̄zergo q̄ oīs forma subalii, q̄ multipliaca numerali manēs eadem fm̄ sp̄m inhāret māq; diuise, & per consequens extēditur fm̄ eius extēsionem. Ali ego consueui rōnem Auer. inducere & primo accipere q̄ oībus ut Them. dicit cōe & p̄concepcionis est, q̄ in idividua eiusdem sp̄i nō sint numerata nisi p̄ mām, q̄ p̄notio est oībus cōis nec Plato, nec Pythag. illud negat, testāte Arist. 1. mathe. inquit. n. mathe esse dīa a sensibilibus & ab ideis, a sensibilibus quidem, quia sempiterna sunt & immobilia, a sp̄bus uero eo q̄ haec quidem multa similia sunt, species autem ipsum unum unaquaq; solū,

ubi expositor inquit, differunt uero mathe a sp̄bus, q̄ in mathematicis inueniuntur dīa fm̄ numerum, filia fm̄ sp̄m, hoc autem in sp̄bus nō accidit: nam cum in sp̄e se parata nihil aliud sit nisi nā sp̄i, non p̄t esse singularis sp̄s nisi una, licet. n. alia sit sp̄s. i. idea hoīis alia alia, tamen sp̄s hoīis nō est nisi una, nec sp̄s alia ecce q̄uo Pla to & Pythag. qui ponunt ideas, dicunt quālibet idearū una numero esse in sp̄e, nec ponunt ideas plures numero sp̄e filias, & hoc quia priuaniur causis indiuiduorum s. mā, est ergo propō hēc oībus p̄bis cōis, ut apertius i. 2. lib. dicam. Amplius & secundo accepī q̄ rōnalis aia esse simpliciter & esse indiuiduale ac mā e eius sint idem fm̄ rem & in subiecto, differūt tantum rōne & modo, hoc idem declarabam, qm̄ si esse simpliciter rōnalis aia esset fm̄ rem diuersum ab eius esse in mā, ergo rōnalis anima est per se subsistens, & sic una per se licet accidentaliter multa, his habitis arguebam, si rōnalis aia est numerata, ergo in esse indiuiduali dependet a mā, qm̄ causatum dependet a cā, indiuiduum n̄ fm̄ q̄ indiuiduum causatum est a mā, & ideo dependet a mā. Sed ut secunda dicit assumptio esse māle rōnales aia, & esse simpliciter sunt unum & idem penitus fm̄ rem, ergo quemadmodum rōnalis aia habet esse a materia materiale & indiuiduum, ita & simpliciter esse, cum id esse sit alterum esse oīno & penitus. Quo fit ut rōnalis anima sit generabilis & corruptibilis, quod sic componi potest omnis forma i. esse suo simpliciter dependens a mā est generabilis & corruptibilis, sed rōnalis: ut conuictum est, inesse suo dependet a materia tā simpliciter fm̄ quid ergo erit ḡiabilis & corruptibilis q̄ destructum est superiori tractatu, & sic rō Auerrois solita erat a me declarari, & non sicut loan. inquit. Item si rōnales animae erunt numeratae: aut per se ipsas, aut per corpora, non per corpora: qm̄ forma, quæ subsistit naturaliter antequam uniatur corpori, non indiuiduatur corporis indiuiduatione, sed rōnalis anima prius saltem natura subsistit q̄ corpori uniatur: qm̄ ut sic est terminus creationis, & oīs terminus creationis prior est quo cūq; termino ḡnōnis, ergo rōnales animae non erunt numeratae numeratione corporum, nec p̄ suas essentias, qm̄ tunc dīa intellectus ab altero erit specifica, qm̄ omnia differentia essentia tanq; ratione differendi specie distinguntur: ergo rationales animae specie distinguuntur, q̄ est remotum aliis locis.

P R A T E R E A arguit Auerrois, si intellectus eset numeratus fm̄ numerationem corporum, tunc esset aliquid in potentia intel̄m solum, & tunc a quo fieri actu intellectum quāro, uel a seipso, & sic idem esset mouens & motum diuersorū generum. Vel ab altero quod fini non potest. Adhuc si intellectu anima esset numerata per corpora ergo esset hoc aliquid & indiuidua esentialiter, & si sic omnia recepta in ea essent hoc aliquid & indiuiduum, & sic reciperet particulariter & signate ut sensus, quæ omnia sunt impossibilia.

R V R S V M si intell̄s essent numerati in diuersis hominibus, tunc in rebus i. tellectis esset iter infinitum qm̄ intellecta mea a tuis numero diuersa sunt & agruūt, specie ergo contingit abstrahere unam formam ab eis. Adhuc cum intellectus possit abstrahere omne communne ab omni posteriori, & tunc iterum id abstractum erit numero diuersum a tuo & a meo & conueniens sp̄e, & sic ut prius abstrahetur quidditas & sic iterabitur ad infinitum. Iterum si intell̄s esset numeratus, tunc esset in materia diuersa per diuersam dis̄pōnem, tunc sic, idem est principium essendi & agendi uel patiënti, sed principium saltem dispositiūm essendi intellectus in corpore, est dis̄pō materialis ergo saltem dum est in corpore fm̄ exi ḡētiam illius dis̄pōnis operabitur, & sic cum illa dispositio sit certi generis intellectus non nisi certum genus entium, cognoscet cuius cōtrarii Arist. accepit q̄ intellectus possibilis oīa est fieri agens omnia facere. Adhuc Auerrois arguit in lib. d. d. disputatione prima in sol dubii. 7. & inquit, rursum impossibile est apud omnes philoso- Sueſl. de intel.

DE INTELLECTV

phos inuenire aliquod infinitum in actu, siue sit corporeū siue incorporeum, et nullus sapientum pot̄ intelligere talia nisi uite dñiam iter situalia & indissitualia, nisi Aui. maxime quia sequeretur ex hoc error q̄ infinitum recipet magis & minus & totū esset simul parti & h̄c rō maxime tener si teneat apud Aris mundū esse æternū in a parte post & rōnales aias remanere diuersas & p̄ hoc apparet qualis mendax fuit nouus expositor cum dixit hoc argumentum nō esse excitatum, nec ab Ari. nec ab Auerro. q̄r quod Aris imponit contradictionem, ecce quō Auer. fecit ipsum ad uerbum. Amplius rōna lis aia est supra tempus, ut Proclus testatur & authorde causis, sed tempus potest esse in omnibus rebus tempo, ralibus unum numero, ergo rōnalis anima, cum sit vir tuosior & abstractior pot̄ esse in omnibus hominibus.

Item nulla forma actu intellecta est numerata, ppter corpora & materias, sed intellectus Sortis & Platonis sunt intellecta actu, cum intelligent essentias suas refle, ctendo, ut Ari. dicit. ergo non sunt numerati per numerum corporum.

V L T I M A rō si intell̄s esset numeratus, tunc sc̄ia esset q̄litas actiua p̄ns est impole, ideo & intell̄s erit un numero, & haec quidem ro est Themistii originaliter.

In quo inducuntur, q̄ contra Auerroim. Cap. 25.

Inducuntur q̄ones aduersus Auerroim, quas ego se ipse sepius confueui apponere, ut igitur videatur eius p̄ tantum q̄tum pot̄, primo inducam, q̄nes & ex solonibus earum declarabitur plus Auer. p̄, postmodum inducemos alibi dem̄tones firmas contra eum erit ergo prima ambiguitas, qm oē indiuiduum unum numero est hoc, si igitur rōnalis aia est vna numero oīum ergo erit hoc indiuiduum, & si sic, ergo erit in mā, & p̄ cōsequens generabilis ac corruptibilis, maior patet, qm oē unū numero est unū de numero ergo oē unū numero ē hoc indiuidū, & iō dicit Auer. 1. met. cō. 4. cā. n. iterationis eorūdem numerorum est iteratio unius numeralis, & unum quod est immateriale non iteratur. s̄m in diuidū. Amplius uel est rōnalis aia una numero et in diuidua priuatione uel pōne, si priuatione, tūc erit materia prima, q̄ Auer. refellit 1., de aia magna digressio & alibi. Si pōne ergo erit forma mālis, ut Auerrois dicit. 12. meta. com. 14. Rursum Auerrois. 1. met. com. 31. inquit unum. n. numero non inuenitur in pluribus, sed rōnalis aia est in pluribus apud omnes, ergo nō est una numero. Altera q̄ est Auerrois, qm eo dato sequitur q̄ tu intelligeres per intelligere meum, & ego p̄ tuum, & tu essem per esse meum, & ego per tuum, et alia enumerata in tertio de anima.

R V R S V M sequeretur q̄ una & eadem forma numero simp̄l suscipiat duos actus oppositos, & numero & sp̄es diuersos, adeo q̄ uni duo contraria essent uera, & sic duæ opiones oppositæ essent in eodem, qd̄ Aris displaceat quarto sapientiae. Et maxime, cum Auer. dicat 12. meta. com. 18. q̄ impole est a primo principio prouenire effectus contrarios immediate, ergo multo minus possunt recipi in uno numero subiecto. Tertia q̄ declaratum est in nāli p̄bia q̄ corporum, quoruū prima perfectio est una numero in sp̄e, & subā separata non pot̄ esse plus uno in sp̄e, ergo cum hoīs prima perfectio sit una numero ergo erit unus numero homo tam. Multas alias. q̄ tangit Ioā quas in sustentatione huius pōnis recte perioluit, & tu uide eas. Post, hæc alij uiri magni arguunt, compositum non est hoc diuersum ab altero nisi per formam indiuidualem diuersam a forma alterius compositi eiusdem sp̄ei, cum igitur hoīs forma & perfectio sit intellectus non e it hic diuersus ab altero nisi discrimine intellectus.

R V R S V M si intellectus non numeratur homi num numeratione sequitur q̄ aliquod erit indiuiduum ex genere & non ex differentia ita q̄ erit Sortes a Plato ne alter diuersus, & non erit Sortes homo indiuiduatus dī

uersus a Platone, consequentia perspicua est, quia si differentia animalis est rōnale & intellectus unus oīum, ut dicas, tunc sequitur, ut genus in hoc homine indiuiduum sit aliud numero, & dīa non est indiuiduata.

Iu quo persoluuntur h̄e quæstiones aduersus

Auerroim Cap. 26.

N O L O ut quispiam credat vos impugnare p̄nes Auerrois his argumentis: cum h̄c diuulga, ta sint oībus q̄ palam habemus. n. argumēta ad uersus hunc dem̄fina, & ideo oportet primo ostendere argumenta h̄c nihil facere h̄ eum, quo sit ut melius errorem h̄c p̄slimū remouamus a mētibus hoīum posteriori capite. Ut igitur videaf q̄ pacto Auer. rōnal. aia seu uirtutē rōnale posuerit unā a multis & a nobis, dīa magna sit inter intell̄m & aia, sunt n. hoīum aīæ plures, intell̄s unus numero, hoc aut̄ declaratur p̄ file qn̄ n. forma hoīs, q̄ est quidditas cōis Sortis & Platoni & alijs, a mēte separat a nā mā & ab appendicis mālibus, pcul dubio est vna numero & una sp̄e, s̄m n. q̄ est abstracta a mā, & cōdōnibus māx, remouet a causis faciētib̄ cā multā, & cum remouet a multitudine sit una ergo relinquit una numero, priuatione cārum faciētum cā diuersam numero, quēadmodum nā æterna sit æterna priuatione cārum faciētum eam corruptibilē, & h. d. Auer. 1. meta. com. 40. intell̄m. n. aialis nō inuenit plus uno ē uero vna sp̄e, qm nō est abstracta essentia & p̄ se ab individualibus, sed p̄ mētem, & inde sit ut actu participetur a multis, & si in mēte sit unum numero intell̄m, in re uero plures est s̄m subiecta, ergo si continget humanitatem, quae hoīs est quidditas separata esse essentia ab individualibus, & nullo modo eis cōem, nec ab eis abstracta, pcul dubio solum & simp̄l esset una numero p̄ essentiam, & sic Plato ponit ideam hoīs unam numero p̄ essentiam, qm eam essentia p̄ponit separatam ab individualibus. Tūc ex hoc p̄spicue apud istius mētem relinquitur, quo pacto intell̄s unus est numero oīibus, nō n. sicut quidditas hoīs. s̄. humanitas, ut mens auertere eam a materialiis, sed eo pacto si quidditas esset essentia sine materialiis, sicut Plato posuit, & sic est una numero simp̄l. Quod uero intell̄s sit essentia separatus Auer. confirmavit ex hoc, qm est actu intell̄m cum ad intellectuēnem lui mens non auertere ab intellectibus, sed ipse in intellectuē p̄spicit eo q̄ mens aliqua abstrahat eum. Et quia intell̄s est separatus essentia & intell̄m actu quippiam a se, pcul dubio apud ipsum est sua sp̄es, & sic unum numero hoc pacto coincidit cum uno in sp̄e, intell̄s. n. apud eum unus ē numero, sed nō ita unum numero, ut distinguitur contra sp̄em, immo nā intell̄s tamē si ponatur una numero, tamen illa natura est sp̄es, sed quia est abstractata per essentiam, ideo est sp̄es simp̄l. Atoma ac incoicabili, et ideo recte dicunt latini, q̄ accedit sp̄ei p̄i de pluribus, qm sp̄es in q̄tum sp̄es nō p̄tur nisi p̄ut est in pluribus, est uero in pluribus p̄ut numeratur per materialia si igitur est aliqua natura essentia abstracta a materia: illa erit simpliciter indiuidua & sp̄es sua tm Atoma nullis cōis. Ex his sequitur apud ipsum q̄ intell̄s nec est unus numero indiuiduo nec plures numero, quēadmodum lapis, nec coccus est, nec uidens: qm nō habet naturam natam disponi aliquo eorum, sic intell̄s: cum nō sit de natura eorum quorum est h̄e numerum & indiuiduum aliquod, nec proprius unus est numero nec plures numero. s̄. n. forma liberata a materia est ipsa sua sp̄es, et non habens suam sp̄em, et si ista sp̄es non est quid indiuiduum, nec forma liberata a materia: quia si esset quid p̄iam indiuiduum, non esset sua sp̄es sed habet eam, cum igitur nō sit unus numero indiuiduum, erit p̄fecto unum quid p̄iam sicut una sp̄es, et sic nec unum numero in diuiduum, nec plura numero indiuidua proprie intellectus est. Sed obiectat sophista sp̄es una numero sp̄es est, et plura numero indiuidua, intellectus est unus numero sp̄e. ergo intellectus est plures numero indiuidua. Hoc non urget tamē intellectus

intell̄s nō sit unus individuus numero, nec plura individui
dua numero, qm̄ nō est individuum, est tamē una numero
nā in spē differēs in hōc nā spē abstracta per mentē
q̄ illa est una numero spēs, est tñ plures individuo quia
actu est in illis s̄m esse, & ideo si dareſ nā cōis, quā s̄m
essentiam nō est in mā istanō est una numero individua
sed bene un a numero nā in spē, cōis tñ s̄m se, & hoc pa-
cto apud Auerroim est intell̄s, quo igitur pacto intell̄s,
sit unus numero colligere liquet ex his. Sed q̄ dictum
est intell̄m esse unum numero in spē intell̄s, & nō individui
duū unū numero, est. n. rōnalis aīa una numero, tamē si
hoc superiori tractatu sit dictum, nūc ut p̄positio deser-
vit posse dīci, q̄ quemadmodum colūna simpl̄ & in
suba est una numero ac plures denominatione diversis
.Chabitudinibus ad diversa aīalia, nulla illarum acciden-
te ei sed aīalibus, ita intell̄s dicitur aīa habitudine. sacci-
dēte corpori, differt ergo intell̄s ab aīa, qm̄ intell̄s a cor-
pore soluitur ac Procul a materia est, anima rāctis a cor-
pore s̄m esse soluat, quia dī aīa ab animando, respectū
co-intelligit ad corpus, uerū respectus ille non accidit in
selectui, sed corpori, quēadmodum Deus dī agēs respe-
ctu accīne in re acta, & colūna dextra dextreitate accīne
aīali, sic intell̄s dī aīa aīatione accīne in corpore, & qm̄
diversa sunt corpora numero, q̄bus intell̄s p̄t cōtinua-
ri s̄m intelligere, ideo & habitudines aīationum sunt di-
uerse, & sic dici possunt plures aīae, unus tñ intell̄s: & hoc
Auer. dicit in lib. d. d. disputa 1. in sol. 2. 3. & 8. & hoc ex
posui tractatu habito cap. 14 & tu vide Quo igitur pacto
intell̄s unus, & quo aīae plures apud Auerroim his parer.
Tūc ad primam. q̄ dicemus apud ipsum q̄ intell̄s, nec ē
unus numero individuus intell̄s, nec plures numero, sed
bñ unū numero intell̄s, q̄ coincidit cū una numero spē,
& cum dī. q̄ est unus de numero, cōcedo de numero in
idem incidentium cū spē, nō. n. intell̄s est unus numero si-
tut Sortes & Plato, sed sicut nā humana abstracta evīna
numero. Ad aliud eiusdem. q. dōm q̄ est una numero
nā pōne, nō tñ una numero individua nec plura numero i
dividua, cū nō sit qd̄plam individuū, & sic nō sequit q̄
sit materia aut individuū p̄positionum. Ad tertium eiusdem
dīm q̄ Auer. loquit̄ de uno numero individuo, & nō
de una numero spē, uel si intelligit simpl̄ debet intelligi
nō inueniēt̄ in pluribus oppositis lūce unitat̄, nam unū
numero individuū nō inueniēt̄ pluribus numero individuū,
nec una numero natura pluribus numero naturis.

A D secūdam qōnē Suggerius uir grauis lecte Auer
roisticz fauor erat̄ expōitoris discipulus Alberti, p̄ol
uit in suo de intell̄u tractatu, & imaginat̄ q̄ intell̄s est
eternus, & nā humana est aīerna, & q̄ intell̄s nō est for
ma Sortis aut Platonis, nisi p̄ copulationem intēctionū
imaginariū s̄m Auerroi, sed est p̄ & p̄ se forma & act
nā aī humanae & p̄ accīns actus & p̄fectio s̄m postremā
p̄fectionem Sortis & Platonis & aliorū, & sic intell̄s erit
prima p̄fectio hoīs, & actus s̄m primam p̄fectionē hoīs
aliorum uero. s. Sortis & Platonis actus s̄m postremam
& ultimam p̄fectionem, & quia postremæ p̄fectiones
sunt numeratae, ideo nō sequit q̄ ego intelligam p̄ tuū
& tu p̄ meum intelligere. Sed pace rāti uiri hāc vī r̄nī
s̄ Auerroim quem em̄ magnificat̄, & cōtra ipsum Auer
roim, quidem, qm̄ nā aī humana nihil r̄ndet s̄m Auer
roim nisi actu individuū, potēta verovlē, ut ipsemet in
quit, igit̄ intell̄s est prima p̄fectio singularium actu, po
tentia vero vñlum, & sic erit individuus actu & numera
tus cuius oppositū dicit Auer. Amplius, si postrema p
fectio ē t̄ numerat̄: ut dicit, ergo erūt plures & individue
perfectiones postremæ, ergo licet abstrahere adhuc vñl
qdditatem cōdem, & sic ibitur in infinitum, ut Auerrois
arguit & ipse dicit. Iō Auer. diceret q̄ intellectio una nu
mero est in omnibus uno modo, & plures altero mō ē
qđdem unacq̄ id quo homo intelligit. Intell̄u est unū,
est vero plures per accīns, rōne intēctionum imaginariū
cum q̄bus res intellecta coincidit. v. g. intell̄m lapidis in
me & in te, est unū in se, sed qm̄ diversa individua cor
sueſt de intel.

gitata ad diversos hoīes cōtinuantur, p̄tāto-diversatur
& iō intelligere meum nō est tuum: & frat̄ te intelligere
& me nō intelligere. Ad secundum eiusdem. q. dicit q̄
dam uir q̄ non incōuenit q̄ opōnes diuersæ suscipiātur
in uno numero, qm̄ i. unū numero in spē: quā n̄ diuellū
tur in infimis colligūtur in supremis, quemadmodum
Deus tamē si unus numero, qm̄ tantū ualeat Deus q̄
tum infiniti dī si essent p̄culdubio p̄t̄ imēdiare in op
positos & disperatos effectus Aris aūt reputat imēpole
opōnes oppositas esse in intell̄u p̄t̄ unī tantum est cō
tinuus. Vel dicendum ut posterius rangeat p̄t̄iam eē
declinādam, qm̄ opio ex ppōnibus & syllabis editur, sed
intell̄s in se ppōnes nec syllabis intuetur, tantum n̄ simili
cia p̄spicit, circa quē nō est error, at uero diuersi hoīes ha
bent diuersas opōnes, quāe nō sunt in intell̄u. n̄i rāngē
in radice, & vñl p̄ q̄ro s. in eo sunt Simplicia intellecta,
quāe cogitatiua potest male uel bene componere, quo
intell̄s applicabitur, quandoq̄ s̄m falsam opinionem
quandoq̄ s̄m ueram.

A D tertiam eiusdem dicit Suggerius q̄ maior est uera
respectu corporis cuius p̄ & per se est prima perfectio,
modo intell̄s est prima perfectio hoīs, p̄ & per se, et ideo
natura hoīs est una numero nā respectu corporum, q̄
rum est postrema perfectio nō oportet. Vel dicas ma
iorem esse ueram: qm̄ ad primā perfectionem sequit̄ cor
pus s̄m esse, qualis est in orbibus et nō in oībus, orbis. n.
cum esse suum consistat in moueri, n̄i unū numero est
sicut & motor, sed esse hoīs non consistit in intelligere.
Et per hoc soluitur q̄ altera, qm̄ intell̄s nō est forma ho
minis s̄m primam perfectionē, sed secūdam led hō ē hō
s̄m primam perfectionem per cogitatiuam apud Auer
roim, s̄m Them. & Theop. per intell̄m communem, et
ille est numeratus s̄m in diuidua.

A D vltimam patet sol. supponit. n. argm̄ hoīem eē
hoīem per intell̄m, q̄ Auer. non cōcedit n̄i s̄m postre
mam perfectionē, s̄m primā est ut dictum est. Hęc sunt
quāe possunt dici in sustentatione huius positionis.

In quo destruitur positio Auerrois. Cap. 2.7.

E D nescio profecto quid est q̄ mouit Auerroim
The. & alios istum errorem pessimum assuerare. Ari
.n. authoritas nō, argumentorum firmitas minime,
famositas opinatiū nec, experientia nequaq̄, q̄dem
Ari laūtas nō, facile ex hoc perspicieſ perēdo an Ari.
totamiae naturam ac essentiā & opera sciuit, si r̄ndebūt
eum sciuisse, interrogabimus de nouo, cur non aperte id
dixit sicut alia multa de quibus nūla est dubō. Si r̄nde
būt Ari. nō extimare se illam scire, interrogabo rursum
quāe tādem hoīum istorum amentia sit uelle ex eius mē
te quid sit iuuenire eius quod ipsum hęc nescisse extimēt.
Deinde dici p̄t̄ q̄ propheta in excessu mentis dixit oīs
homo mendax. Si igit̄ hoc uerum est in oībus hoīib
multo magis de grācis, quorum peculiare atq̄ domesti
cum uīū est mentiri, quemadmodum poeta inquit, &
crimine ab uno disce oīs, & sapientissimus Paulus, cretē
ses semper mendaces &c. Quod aūt̄ non argumento
rum firmitas patet famosum est. n. per omnes le
ges, & omnes homines cuiusvis lecte, rōnales aīas pluri
ficatas esse, & quod est famosum oībus vt esse cōsequēs
naturam, natura. n. in hoc ab arte discrepat q̄, in oībus
est uno modo, & ars in oībus uel pluribus, & q̄ est ana
tura imēpole est ut sit falsum & remotum, cum natura et
Deus semper faciant quod melius. Est et apud sapientio
res hoc maxime approbatum, quemadmodum loā. dī
cit, post hęc uidi turbam magnam, qđinumerare nemo
poterat, erat aut̄ turba illa aīarum a corporibus exura
rum. Hoc et Aug. contra Fœlicianum testatur. Idem
Moses testis doctissimus, Paulus idem, Dionysius Ario
F iii

DE INTELLECTV

pagita, Basilius Damascene. Gregorius Nicenus, & omnes theologi nostri.

A M P L I V S id nō dubitarūt Egyptii g̃imnosophistae druidē assyrii galli magi, quorum caput fuit Zoroastres, Babilonii Caldei Hebrewi ac magna pars gr̃ecorum. Item id & Pythagorici, Pythagoras ut Hermippus refert plurima de mosaica lege in suam p̃biām trāstulit. Pr̃terea & oēs Platonici (quicquid dicit The.) ut Ammonius, Origenes, Herenius, Plotinus, Porphyrius, Calcidius, Proclus, Iamblicus, Siria. & oēs alii, vñ & Numenius refert nō aliud esse Platonem: q̃ atticum Moles. Post h̃ec & magna pars arabum, ut Auic Algaçel, Cōstabel, Auenasār, Auenatan, & alii multi qui pōnem hanc fictionem, & uerularum parabolam dicit. Taceo aut̃ latinos, qm̃ manifesti sunt & p̃cipui, quales sunt Lynconensis Grossa testa in lib. de luce, & lumine Boetius uir grauis, Alber. Thomas, Egidius, & alii fere infiniti qui argumentis efficacibus cōtra pōnem h̃ac pugnāt. Quod deniq̃ neq̃ experientia, id p̃fecto palam. Docet. n. & nos cōtrarium ipsa experientia, prima. n. fuit illa mulieris ad Saul, cui mulier dixit Deos uidi ascēdētes de terra inter quos uir senex ascēdit & ipse amictus est pallio, quibus uerbis p̃cepit Saul: eum senē Samuelem esse, ob q̃ facie suam declinās adorauit &c. & quo pacto saluari potes bone uir hanc mulieris euīdētiā p̃ unicūm intellectū tuūm. Item attēde, quæ dñs dixit, cū inspexisset Manassis delicta, quia fecit Manasses rex iuda abominatiōnes istas pessimas super oia, quæ fecerūt amorrei ante eū & peccare et̃ fecit iudā, in itimūdiciis suis: p̃pea h̃ec dicit dñs Israel, ecce ego inducam mala sup Hierusalem & lūdam, ut quicq̃ audierit tinniat ambæ aures eius, extēdam super Hierusalem funiculum famari & pōodus dominus Achab, & delebo Hierusalem sicut deleri solent tabulæ, delēs uertam & ducam crebrius stilum super faciē eius, dimittam uero reliquias hereditatis meę, & tradam eas in manus inimicorum eius & alia multa proponit facere, dīc mihi heu stolide potes ne tu hanc experientiā inuenire pro tua op̃ione, & si inuenies dabo pro te aurum. Taceo aut̃ alias q̃ plures & singulares, quas ille sumus Theologus Petrus Barrocius: p̃tauic̃ urbis dignissimus antistes inquit in lib. suo, quem de rōne bene moriendi inscripsit, qm̃ superfluum puto, id aut̃ utrum dicā experientias illas ita in fidei nostrae firmitatem adaugere, ut quilibet qui uis homo assentire debeat. Pōt ergo id recte enum̃crari de his, p̃posui in animo meo querere & inuestigare sapienter de oib⁹, quæ sunt sub sole: h̃ac occupationem p̃elīmā dedit Deus filiis hoīum, ut occuparētur in ea propter quod recte subdit, in multa sapientia multa est indignatio, & qui addit sc̃iam addit et labore, amplius & id recte facit ad istos, mūdum tradidit disputationi eorum, ut nō inueniat homo opus qđ operatus est Deus ab initio usq̃ ad finem, ad quid ergo necesse est hoī maiora se querere, cum ignoret quid conduceat sibi in uita sua: numero dierum peregrinat iōnis sua. Taceant ergo hi qui dicunt uerba latinorum philosophiam nō sapere: & pōnem eorum esse & s̃m p̃biām & s̃m Aris mentem. Immo videtur q̃ eorū pō nec philosophiam sapiat nec ordines & principia nālia admittat ut ostendam capite sequenti.

In quo inducuntur argumenta cōtra Auerroim quædam ex præceptis philosophiæ. Cap. 28.

Quod aut̃ pō eorū p̃biām nō sapiat, & p̃ certe sc̃iri si ea q̃ in p̃bia p̃cipiūt reducātur ad memoriam, fuit. n. in p̃bia moralis id p̃cipuum p̃ceptum ac sublime, ut oēs Deum orēt, inquit. n. Plato i Ti mao, oēs qui mentis quoquo modo compotes sunt in operis cuiuslibet uel magni uel parui principio inuocare Deum soleat &c. Item & Porphyrius inquit, cum Deus nobis prouideat, ac res nre possint alt̃ se h̃ife, certe p̃ rerum ñfarum usuvti'r adoramus. v. si boni simus, sic. n. ut p̃ te filiū facti Deo propius coniungemur, in qua quidem

coniunctione adorationis uis tota consistit, nempe cum Dei filii simus, sed ab eo q̃si in exilio et carcere segregati, supp̃l̃ adorare decet, quo hinc liberati reuertamur ad p̃fem, & reliq̃. Testaf aut̃ & hoc Porphyrius, cum inquit cōpertū uero hēmus excellētissimos quosq; apud oēs g̃ētes sapia uiros diuinis potissimum uotis incubuisse, p̃cipue in dorum brachmanas, per arum magos gr̃ecorum theologos, Caldeos aut̃ et aliud q̃dam adorauisse, ipsam n. superum uirtutē appellatēs Deum uno hoc nomine uenerati sunt. Pr̃terea Iamblicus Porphyrii discipulus, Proclusq; Iamblici auditor uiri graues, in Platonicaq; secta nō parum exercitati, Deum orādum summis argumentis affirmarunt, quibus magus Theodorus addit, si quis naturas rerum diligētius explorauerit inuenitur non animas tātum atq; mentes, sed quodammodo omnia excepto primo adorare atq; uouere.

A M P L I V S cultum honorem ac orādum etiam dīs exposuit Ari esse exhibenda, ut in magnorum mortalium libris docuit, vnde & Plato de legib⁹ libr. dicit nisi diuina p̃uidentia atq; cognitione diuinū cultū reliquonēq; suscepere bruto homo erit miserior. Taceo aribes inter quos Aui. io. trac. suę sapientiē cultū Dei utilitatēq; illius in hoc mūdo & futuro luculēter exposuit Amplius & Alg. Constatel: & alii p̃cipui, qui Deum nō tm̃ uene rari, sed orari p̃cipiūt, & hoc quidem est cōe oib⁹ gentibus, & q̃si a nā cōe, ac in bonū datū eis. Qd̃ si i a est dic mihi bone uir ad qd̃ totū hoc, si unicus e. it itell̃ oīum, oia. n. æq̃lia erūt totū uniuersitatē, quēadmodū uni. Ad qd̃ totē uoces p̃tinētē orānes uota flagella religiones legis, substitutiones ordines nāles & tot̃ quot videmus.

P R A E T E R A aīationem in rebus Deum souere & maxime in nobis testātur sapientes, inquit. n. Aris in lib. de mūdo (antiquus qđem ergo qđam sermo) & paternus est cūctis hoib⁹ q̃ a Deo oia & per Deum cōstant, nulla. n. nā per se sufficit sibi priuata salute: quæ ex eo est. q̃obrem & qđam antiq̃rum moti sunt q̃ h̃ec oia plena sunt diūs, & quæ per oculos imaginata sunt a nobis, & ea q̃ per auditum & per oēm sensum, diuine qđē uirtuti congruam deponētes rōnem, nō aut̃ subē, est. n. reuera saluator & genitor oīum de⁹. q̃cūq; quocūq; fuerint mota in hoc mūdo, nō æqdē sustinētē aīalis per se operantis & laboriosi labore, sed utē infatigabili uirtute, quæ & longe uisa fere egreditur) ecce Aristot. quam aperte salutem nostram esse nostrā uitam nostrum de nich oē bonum ex Deo effluere inquit.

A M P L I V S & in de legib⁹ Plato inquit hoīem inter aīalia miraculum esse diuinum: quemadmodum et Mercurius aīt miraculum ingens hoīem esse, & ut Thīmæus docet a deo qđē opifice mūdi rōnalis aīe subam ipsam accepimus, a diūs aut̃ cāteris nām quēdam uiale rōne inferiōrem, aī demonibus deniq̃ corpora. Addit et bene Pla. hoīem a dīs quidpiā effectum ēē ludo uel studio, qm̃ si aīa semper a cōlestib⁹ ad terrena, atq; uicissim semper ludēdo trāsmigrās, nūq̃ imutabili apud deū sed de gescat p̃culdubio ludo opus cēlef̃ dei, si uero mō penes effectores deos, mō penes effectore deū animus qñq̃ sit i mobili permālurus, factū erit studio, sed q̃cūq; mō sit hoīem p̃culdubio miraculū grāde ac opus diuīnū ēē quis est, qui nesciat. Si igit Ari vīlē actionē non tm̃ in nobis, sed vīlē in oib⁹ zēdi, Plato & alii & spāle miraculum hoīem esse testātur (dic mītu) quæ dei actio ac quid dei miraculi erit si unicus est intel̃s omnium.

R V R 8 V M lex destruetur diuina quam oēs sapientes māgnopere cōlaudant eamq; ex Deo testatur et se Plato in principio de legib⁹ d. deum ne an aliquem hoīem o. hospites cōdendarum legum cām extimatis, cui clinia rīndit deum. o. hospes, deum inq̃, ut decet alle rere apud nos quidem louem: apud lacedemonios aut̃ unde hic est apollinēm diuersos istos existimo &c. deū nāng̃ non tantum legum authorem testatur, sed finem, ac oīum legum finem docet allegorice cultum deorum esse ac humanas res aī p̃sertim publicas non posse absq; diuino

diuino patrocinio recte confici. Et Aucenna sapientissimus arabum ingr. 10. tractatu sue lapientie de prophe ta loquens. cum aut fuerit homini propheta. oportebit ut insituar hoibu iura. negotijs eorum pcepto Dei. et au xilio. & inspiratione eius. & reuelatione sancti spus. & ut primum fundementum eius quod instituit sit hoc ut assigneret eis quod vnum hinc faiorem. oportentem sciente occultum & manifestum & quod de iure eius est ut obediat pceptus eius. op 3. n. ut vnufigo quod obediat madaatis eius cuius est creature. & quod obedictibus sibi tam parauit. pmissione felicem & inobedientibus permissionem terriblem &c.

A M P L I V S & Plato in lib de regno inquit. que admodum bestiae nequeunt a bestia scilicet sine hoie duci itaque neque hoies ab hoie sine Deo. Et in Protagora dicit. non potuisse hoies simul vivere absq; lege. neque legem ad hoc sufficientem accipere a Prometheus. sed 10. uem ipm oium creare ad hoies vna cum lege misisse Mercurium diuinam voluntatis interptem. & legis tam diuinam q; humana latorem. Et hoc idem Plotinus confitit. pe ac saepius. Taceo aut Arist. pceptum in his in politicis conscriptum. qm superfluit dicere quod oibus palam. Quod autem homini lex destruatur unitate animi posita ac concessa in melius experior et quilibet in se: ad quod in religio ac lex. si eam obseruare vel alii nihil plus. vel minus mihi q; bestiis. pp qd' recte Arist. homo separatus a lege pessimum est alicuius. Et breuiter. vt Algazel testatur. hac posse concessam oium legum radices euelluntur sectarumq; stipites dissipantur Prophetarum verba ac diuinarum scripturarum sententiæ liniuntur oium deinde q; fidelium spes totaliter auferuntur. Quo sit ut sermo meus continuus quem auditoribus meis continue pendi co verificetur. s. q; si Auer pō esset. ut dicit. pculdubio nullum a al infelicius esset me ac quo vis hoie. cum quia smania Ficinum nostrum inueni nobiscum vna concordem. & tua sit hoc ex his inducere. Quod quidem igitur pō Auer. pbia pceptis obseruat per tot & alia plura quae sapientis iudicio reliqui perspicua constat.

In quo explicantur duæ rōnes eadem radice naturales aduersus Auer. Cap. 2. 9.

E T quia pō haec non tm pcepta nālis sciē destruit. sed principia eius. ideo cum ipsam destruere pcepta nālis. Ici declarauimus. tunc ipsam contradicere propōnibus. nālis pbiæ ostendemus. est igitur una propō confessa oibus quod motor vnum numero in uno tempore non vtitur nisi uno in moto ac instio sibi sufficiens ad quadrato. hoc propō manifesta est. tum in exemplis nālibus. ut in motorib; corporum coelestium. tum in arte. ut vnum naura pro uno tpe non vtitur nisi vna nau. ut. Et dixi notanter (instio & moto sibi adæquato) qm non est remorum. ut agens vtar duobus instris inadæquatibus. ut in exemplis constat multis. & eodē pate addidi (in uno tpe) qm diuersis tpebus & successiuncidit nihil prohibet. Et ergo propō confessa oibus. nullus motor vnum numero in uno tpe vtitur plus vno instio sibi adæquato. Tunc accipio propōnem eius. sed intellectus vtitur plus vno instio ac moto sibi ad quadrato: ergo in secunda figura intellectus non est vnum numero omnibus illis. minor est manifesta. vnum n. homo numero est ita adæquatum instm intellectui. sicut infiniti. qm oēm operationem potem intellectus pōt exercere in uno numero hoie t. n. intellectus n. operatio secunda. ut in uno hoie perficitur perspicuum est ut et in eodem tpe & operatio prima constat. ergo vnum homo numero est adæquatum in tm ipsi intellectui pro oī eius operæ in uno tpe & sic relinquitur intellectus esse numeratos. Et licet hoc argumentum tetigit Auer. in lib. de anima. attamen si formabitur hoc pacto solutiones cōes sunt leues. & argumentum est demonstratiuum penitus.

R V R S V M nullus motor vnum numero exercet opera diuersa numero eiusdem spēi pro vno & eodem tpe. siue vno aut pluribus instris. Et qui negat hanc de-

struit totam pbiam. possem. n. tenere quod vnum motor numero possit exercere opa diuersa spē & ḡne. & sic potest sustentari quod oium vna numero est forma tm numero sufficiens ad oīa opera diuersa cuiusvis dī. & sic remouebuntur nālē rerum. & forme oī. quod destruit Auer. 1. meta cōm. 15. est ergo propō hēc manifesta pte. sed intellectus exercet pro vno & eodem tpe opera diuersa numero eiusdem spēi. Quod sic declaratur operationes. quarum vna est in potestate vius ad esse et non esse & altera alterius eodem modo ad esse & non esse. sunt diuersa saltem numero. & qui negat hanc est penitus cōcetus. nullo enim alio modo aptius potest cōcludi discrimen aliquorum operum nisi per diuersam videntis libertatem. quia n. ego vtor visione mea in hac hora ad tolem. & tu in alia. & quia ea vti possum qn volo. & in alio tpe q; tu. oī novis mea est ita diuersa a tua quod penitus distinguitur. saltem numero. est ergo propō hēc pspicua. sed intellectiones sunt operationes. quarūna ē in potestate vius ad esse & non esse & altera eodem modo. ego. n. possum syllogizari qn volo. & tu qn vis. immotente. vt quilibet experitur. ergo intellectiones sunt diuersa numero in nobis. cur n. visio mea est plus diuersa numero a tua quod intelligere meum diuersum numero a two. eodem. n. mō pp diuersum nr̄m arbitrium est in vtrisq; rō. Ex his constat intellectus cum sit motor exercens diuersas intellectiones numero pro vna forma esse numero diuersum & hēc quidem ratio. si recte consideretur. non recipit responsū. Hēc igitur sunt duæ rationes quae eadem radice procedunt.

In quo tanguntur aliæ rationes contra positionem Averro. Cap. 30.

T AMETI rōnes illæ vna radice fundantur. nunc iudicantur aliæ. & prima est oīs forma alicuius vel aliquorum a qua sumuntur dītae essentialis illi vel illis multæ ac numeratae. & ipsa in se numeratur. est n. haec propō manifesta. eo quia essentialis dīta sumitur a forma. sed intellectus est forma hoīs vel hoīum a qua sumuntur essentialis dītae eorum numeratae. ergo et ipse numeratur. minor declaratur. qm rōnalitas est hoīs dīta. qm essentialis est ei in pō mō dicendi per se. an oīs proprias passiones hoīs inq̄ntum hoī. & non est diffō nec genus ergo dīta essentialis q; aut rōnalitas multiplice in hoībus declaratur. qm aīalitas numeratae in hoībus oībus. et amplius corporetas. et subā. et entitas. ergo et multo magis rōnalitas. implicat. n. impossibile aīalia esse duo. et eē hoīem vnum vel vnum numero rōnale sunt duo aīalia numero non p̄t esse vnu rōnale numero. et p̄ cōsequēs erunt duo rōnalia numero. ergo rōnalitas multiplicatur numero in hominibus. et sic patet propositum.

R V R S V M id qd' vlt obijcit oībus sensibus est dīctio primi principii. sed oībus sensibus dīctio vniū numero esse intellectus. quoniam quilibet sensus indicat se per vnam sensationem spē esse vnu sensum sīm spēm. ergo et eodem mō vna intellectio numero egerit vno intellectu numero. et plures pluribus. Item nullum vnum numero simpli ad idem oīm comparatum eodē mō appræhensum sib; cadem rōne pōt actus uoluntatis cōtradictioris exequi. et qui negat hēc totam entiū nām confundit. sed rōnalitas aīa circa idem oīm eodē mō appræhensum. v. g. circa fornicationem actus contradictionis exequitur. quoniam ego eligam illam. tu uero fugis. et uelle et non uel. le sunt cōtradictoriæ se hñtia. ergo nō est una numero oīum. Et hoc potest confirmari. quoniam rō diversitatis et contradictionis in actu uoluntatis possit prouenire ex diversitate appræhensionis. et diversitate diligentium vel obiectorum. vel eorum per quae fit elec̄tio. Modo hoc non ex differentia appræhensionis. qm sit per casum eodem mō appræhensum ab utroq;. ut ē posse. nec obiectorum. quoniam sit fornicatio. Nō eorū p̄ q̄ sit elec̄tio. quoniam illa q̄ sunt instra executionis sunt cogitationes nostræ. qbus non debet differre actus uoluntatis.

DE INTELLECTV

tatis cum sint penitus obedientes rōni; vt Aristo. ait in p̄ magnorum moralium, ergo illi actus p̄dicatorij non p̄nt differre & p̄dicatorij esse, nisi pp̄ rōnales aias diuersas, in quibus sunt voluntates numeratae. Secūdo confirmatur. ē. n principium apud p̄ipateticos & maxime apud Auer. in. 8. physice ausecul. cōm. i. 5. q̄ vna numero voluntas simplex & eodem mō se h̄is ad idem oīm eodē mō app̄hensum, non se habet nisi vno mō, & hanc ex clamat Auer ibidem p̄ oēs leges creantes mundum.

Mō videmus voluntatem meam eligere studiosam vitam & tuam prauam, dato q̄ intel's vtriusq; app̄hen dat oīm sub eadem rōne, & maxime cum nihil sit qd̄ possit remouere vim, ac voluntatis impētum. Igitur si nos h̄e consensus p̄dicatorium circa idem eodem mō app̄hensum cognoscimus proculdubio et voluntates diuersas oportet h̄e, & per consequens rōnales aias diuersas. Ex oib⁹ his liquidissimae colligitur p̄nem Themistij, Auer. Theophrasti, & aliorum peripateticorum in unitate intellectus esse errorem purum cum destruat & naturalia p̄cepta ac p̄biæ naturalis principia.

In quo narratur p̄o uera nostra. Cap. 31.

IDIGITUR q̄ ex oib⁹ harum p̄num improbationibus remanet ē q̄ rōnales aiaæ fint tot numero quot hoies, declaratum est. n. esse imposse vnicum esse numero intellectum, vel simpli separatum, vt Auer. dixit vel dantem esse ac vitam, vt Themistius.

A M P L I V S declaratum est plures esse aias rōnales sp̄ esse fictionem in hoib⁹ diuersas, ac eas separatas s̄m esse numero diuersas, vt Platonici. Rursum declaratum est rōnales aias non posse esse numero certas per corpora exire & intrare. Qd̄ ergo ex his accipimus est p̄ media, q̄ Auic. Algazel & Constabel & ali⁹ arabes dixerunt q̄ rōnales aiaæ numeratæ sint & formæ corporum vitales ac intrinsecæ, quarum intellectus sunt leparati s̄m rōnem & organa. Propter qd̄ dicendum rōnalem aiam in quantum rōnalis est s̄m esse nā & cōiungit otioi, & non alicui parti ipsius. Qm̄ nū esset coniuncta toti hois esset non hō, sed aial tñ, qd̄ constituitur p̄ ipsum, oportet aut rōnalem aiam accipi in ḡione hois, quia aliter non esset forma n̄ ilis hois, talis igitur inquantū est rōnalis s̄m illum modum quo est loba colligit in se, sicut incomplete & fine essentiali vltimo, viuere & sentire, & eo fit, q̄ sicut vegetalis in plantis imprimit in nām & iō nā in vegetali agit ad formam vegetalis sibi imprimam & sicut sensibilis in aialibus imprimit in vegetale, & per vegetabilem in nām, vt agat ad formam sensibili, ita in hoie rōnalis nā imprimit in sensibilem, & per sensibilem imprimat in vegetabilem, et per hanc i nām, vt ois actio corporis ad formam rōnalis aiaæ perficiatur ergo rōnalis aia vltimus est finis ac complemetum omnium priorum formarum, in quo colliguntur oēs aiaæ aiaæ. Et ex hoc remouetur error Auerr. Themistij & aliorum. Si n. vnu numero est intellectus in oib⁹ hominibus, oportet q̄ vna numero nā vegetabilis sit in oib⁹ hoib⁹, et vna numero nā sensibilis & sic vna numero erit digō, & vnu numero argumentum, & vnu numero vñlus, & sic de alijs. Quia igitur sensibilis est terminus vegetabilis, vegetabili, nā, intellectus seu rōnalis aia proculdubio terminus erit vnu oīm illorum et sic esse hois proculdubio erit per rōnalem aiam, tanq; per finem & vltimum oīm formarum. Alr. n non esset nisi aial & non hō, vt satis perspicue constat, quia igitur hō completur per rōnalem aiam, oportet vt quē admodum aialitas multiplicatur in aialibus, ita humanitas in hoib⁹, vna ergo numero humanitas non erit in hominibus omnibus, erunt ergo plures & plures consequenter rōnales aiaæ. Et quia intellectus potentia est & facultas rōnalis, quādmodum sensus sensibilis, erunt tot numero intel's quot numero rōnales aiaæ, quemadmodum tot numero sensu, quot numero sensibiles in aialibus multiplicatae, & sic constat quo pacto sint plu-

res intellectus in nobis, & non vnu numero tñ, et quo pacto h̄ec positio colligitur ex dictis.

In quo soluūtūr argumēta partis Auerroice.

Cap. 32.

HIS vero acceptis facile tolluntur argumenti p̄ Auer. parte. Ad primum dicendum q̄ vnu & idem s̄m rem p̄t intelligi a diuersis, pp̄ principia intelligendi s̄lia in sp̄ & non numero, nec licet ar guere cōuenientia vna ad vlem, oportet n. arguere. oēs actus magistri sunt hi numero qui discipuli, ergo intel's vnu, sed minor h̄ec falsa est. Ad signum dico q̄ nihil est, qm̄ vt Grosla testa inquit, oīs sc̄ia sit in nobis virtute intellectus agentis, qui verus est p̄ceptor intrinsecus, est enim magister quasi applicans actua passiuis, sed intellectus agens inducit scientiæ: & hac de causa bestia nō inuicem docentur.

A D scdm principale o Thimij nōne oēs extimā lupum inimicum canes ē vulpes, & tñ nullus diceret i ouibus vnam aiam numero tñ ibi esse, & in canibus, vnu ergo consensus in primis principijs non ex unitate numerali intellectus profluit, sed ex consimilitudine agentium intellectuum quibus in omnibus eodem modo principia illustrantur.

A D tertium qm̄ vlt querit de numeratione aiaæ siue in corporibus, siue extra corpora, iō opus est dicere, quid ali⁹ sentiunt & quid nos, iquit ergo Proclus ex mente Platonis in Thimao Deum aias holū als alijs ducibus stellisq; accommodasse, ppter qd̄ probat dīas aiaæ non ex corporibus vel inclinationibus ad corpora prouenire, sed ex essentiali accommodatione a Deo facta ad dītes duces atq; stellas, vult ergo Proclus rōnales aiaæ numero differre accommodatiōibus factis a Deo ducibus stellis. Qd̄ sentire vlt Plotinus, dum inquit, rōnales aiaæ numerari terminis internis, & nō corporibus vel inclinationibus ad corpora terminos, n. inter nos intelligentias aiaæ accommodationes, ppter qd̄ Ficinus hos exponens vult rōnales aiaæ diuersari numero p̄ quosdam modos intrinsecos, q̄ sunt dīas individua a quibusdā dictæ heccheitates, & hoc sentire dicit Proclū & Plotinum & alios Platonicos. Plato, n. & Pithagoras numerationem individuorum oīum non extimat solū partitione mā, vt Arist. inquit. Sed hi pace eorū dicam oīa principia p̄biæ destruunt, & iō aduersus eos arguo. Oē discriben aliquorū plusq; per ppria ac eentia, lia acciūtia, est dīa eentialis & specifica, h̄ec n. est per se nota: qm̄ dīa per acciūtia coia est per accēns/dīa p̄ accēna eentialis, vt leonis per suum p̄prium, & hominis per simile est per se, saltem. 2. mō per se, ergo distō per antecedentia ad ppria ac eentialis acciūtia erit distō eentia lior ac magis per se, & sic specifica, nulla n. est alia distō, sed distō duarum animalium, siue per accommodationes eentiales, siue dīas vltias, siue heccheitates ē plusq; per accēna eentialis, ergo ē specifica, mō patet, qm̄ vñitas numeralis est posterior heccheitate s̄m hos, & vñitas ē p̄t secundi modi de quolibet apud eos, ergo heccheitas antecedit vñitatem, & sic distō per heccheitates est essentia lior, q̄ per vñitates, & sic patet minor.

A L II Platonici dixerunt rōnales aiaæ differri suis essentiis & tamen individuali, qm̄ per seipſas, & sic volunt q̄ nullo mō per mās, aut inclinationes ad mās, nec accommodationes illas, cum sit fictio. Sed h̄ qm̄ vt prius sp̄ different, qm̄ ois dīa, cuius rō differendi est eentia, ac forma, est specifica et eentialis, mō cum h̄a aic seipſis distinguuntur erunt suis eentii dīentes, tanq; rōnibus differendi, et sic sp̄ distinguitur p̄ eos. Melius ergo expostores dicunt rōnales aiaæ differre per habitudines ad corpora, q̄ habitudines sunt eentiae aiaæ s̄m rem dītes tñ rōne, aiaæ n. mea et habitudo eius ad mām ē vna res in subo, et differens modo, et quia habitudo ad corpus non dicit actus, sed aptitudinem, ideo rōnalis aia semp, et ante et post est h̄ec et numerata s̄m esse, et h̄ec rōnus

AUGVSTINI
NIPHI DE INTELLECTV.

Liber. IIII. In quo agitur de partibus
animæ intellectiæ.

In quo narratur intentio et ordo dicēdorum

Caput primum

AMPLIVS oēs opōnes intellectus potētia sunt nobis, qđd volumus ac primā ortu. Illæ agētis sunt nobis in postremo, & maxime prima eius operatio, iō nobis facilior est. Est & rursum cognatiō sensu, quē vnumquisque noscīt & percipit, ppter qđ, vt Auerr. inquit in lib. de aīa, et Simpl. Arist p̄ incepit notificare subhamvitutis passiūz, cum hoc sit necesse in doctrina, est. n̄ prior qđ ad nos facilior & p̄prior nobis nouissimo, & eo sit verab eo, vt Arist. facit, tractatum nr̄m inīciāmus. Deinde de intellectu agente, postremo de intellectu in habitu, & quoniam hæc duplex est speculatiuus & practicus, ideo & de voluntate faciemus capitulum.

In quo Platonis narratur pō. Cap. 2.

Ratiōnali sī aīē p̄tēs alio mō multiplicat Plato-
cūm. n̄ nullum opus sit aīē nouum, nec simpli-
citer, nec ad nos b̄m eum, iō nec agens itellec̄t
nec potentiaē ponitur apud ip̄m, vnde & Auer. in. 3 de
aia. cō. 18. in fine ingr̄t, & oīa dicta ab Arist. in hoc sunt,
ita q̄ vniuersalia nullum hēant esse extra aiam qđ inten-
dit Plato, q̄ si ita esset non indigeret ponere intellectum
agentem, & sic neque intellectum potentiaē, intellectus
ergo agens apud eum nullus est nisi intellectus primus,
quem soli comparavit in cuius lumine oēs vnuis fiunt i-
tellectus, vt Plotini testatur, et quoniam intellectus n̄
intelligit diuīnum, ut dicitur in libro III.

A M P L I V S rerum maliū p ideas cognitioni
retinet semp, sensibilium p imagines pticulares pculdu
bio sunt tres rōnali, aīæ g̃tes apud iplos, intellectus f.s.
quo rō, a rōne vero tertia est imaginatio, intellectus q

DE INTELLECTV

dem mā est diuini luminis semper in eo operans ut iam blicus testatur. Ägyptiorum esse inuentum propter q Plotinus Äneade prima inquit, quādiū autem pueri suū operantur quidem quæ in composito sunt, pauca vero a superioribus ad ipsum usq; refulgēt qd̄ est Origenes Aminoniusq; testantur dicentes, parvulorum intellectus semper vident cœlestis patris faciem.

P R I M A ergo & superior pars est intellectus qui semper diuini luminis est mā ac locus, qui p̄ vigeret i pue ris apud eos. Secunda pars est rō, quæ mā ac locus, ē idearum, quas retinet tanq; primordia oīum mālium, quibus oīa entia mālia intuetur, hæc vero ab intellectu quemadmodum ideæ a diuino lumine effluunt. Tertia quoq; pars & ultima imaginatio, quæ locus est sensi lium formarum, quibus aīa contuetur sensibilia particula ria. Ex his ergo liquet rōnālēm aīam nihil suscipere a rebus ad hoc s. vt intelligat, & iō intell̄s potētia rescindit, & cum agens intell̄s dicatur comparatione ad intellectum potentiae, proculdubio, & nec agens intell̄s ponitur, sed hæc tres partes quibus aīa tria rerum gñia contineantur & noscat. Sed quo quidem pacto hæc par tes sunt aīæ, & qūo his intelligimus, & qūo sunt hæc tria gñia in his partibus, & quæ de re non reminiscatur intellectus, sed aīa, & alia multa non expedit nunc tractare. Plotinus. n. hæc & ampliora in quarta Äneade in. 1. & 2. lib. de dubijs aīæ pertractauit, nos. n. tm̄ peripateticorum sententiam sumus executuri, hoc igitur Platonis se tatoribus relinquatur.

*In quo inducuntur argumenta peripateticorum
in necessitate intellectus potētiae. Cap. 3.*

AVBRROES in lib. de aīa testatur has duas propōnes, q. s. intell̄s est virtus passiua, & q̄ ē intransmutabilis, esse duo principia oīum eorū quæ dñr de intellectu, & tunc inquit, et sicut Plato dixit maximus sermo debet esse in principio, minimus n. er ror in principio cā est maximi erroris in fine, & quia tā de separata aīa diximus, & consequenter de intellectu, insistemus circa propōnem primam. s. q̄ intell̄s est vir tus passiua respectu intelligibiliū, induxit aut̄ Auer. in .3. de aīa, cōmē. 4. ad hoc rōnes tres, quarum prima sic componitur, oīs virtus quæ mouetur ab eo cui attribuitur est passiua. Sed intell̄s mouetur a phantasmate cui at tribuitur ergo est virtus passiua. Amplius secunda rō eius sic componitur, oīs virtus qñq; actu qñq; potētia est passiua. Sed intell̄s est virtus qñq; actu, qñq; potētia, ergo intell̄s est virtus passiua. Amplius & tertia rō eius sic orditur, oīs virtus agens aliquo extra sē est passiua, sed rōnālis virtus eget aliquo extrinseco s. intētionibus imaginatis, ergo intell̄s est virtus passiua. Hęc sunt tria argumenta que Auer tangit in eo commento, si recte intelligatur. Alex. aut̄ dedit argumentū ex verbis Aris. bonum. Qm̄ aīa est oīa intelligibiliā, & non fīm for man, ergo fīm virtutem, est. n. oīa intelligibiliā pro q̄to oīum intelligibiliū formas suscipit, quemadmodum mā. oīum pñtorum est formæ, pro q̄to oīum pñtorum formas retinet. Oīs ergo virtus quæ est oīa susceptiū virtus est passiua, sed intellectus est oīa susceptiū ergo intellectus est virtus passiua, & hoc argumētum est dia lecticum saltem.

*In quo inducuntur qōnes aduersus rationes
Auerr. et soluutur. Cap. 4.*

SVNT ex Platonicis qui instarent rōnibus Auerro. qm̄ rō prima petit qd̄ est in principio, qm̄ accipit intel̄m moueri a phantasmatisbus & intelligibili bus, & hoc nihil aliud est q̄ pati ab eis, ergo supponit ipsum passiuum esse qd̄ a principio accepimus. Amplius majori secundi argumenti. l. oīs virtus qñq; actu, & qñq; potētia est passiua. Addo minorem hanc, sed caliditas ignis qñq; actu qñq; potētia operatur, actu quidē pñte calefactibili, potētia vero absente, vel hāc,

phantasma est qñq; actu qñque potētia, ergo caliditas ignis virtus est passiua, vel phantasma, conclusio est falsa, & non p̄ figuram syllogismi, ergo p̄ propōnes & nō p̄ minorē, ergo p̄ maiorē, erit ergo maior ip̄olis. **R V R S V M** tertia rō nihil esse vñ qm̄ maiori. oīs virtus egens pñtia alicuius extrinseci est passiua, addo hanc, sed potētia solis & cuiuslibet motoris eger ali quo extrinseco, qm̄ nihil mouet sē, ergo potētia solis ē passiua, & cuiuslibet motoris. & sic vt prius maior est falsa, cum minor sit necessaria simpliciter, & syllogismus sit bonus.

Et ex his vñ oīes rōnes has fruiolas esse. Et iōv̄ mihi q̄ duobus modis pñt rōnes h̄ defendi, uno mō accipiendo eas esse tres diuersas, alio mō faciendo vnam tm̄, cuius alij sint prosyllogismi. Ad cuius rei euidentiam debes scire potētiā passiua tribus differre ab actiua, qm̄ actiua mouet id in quo est, passiua mouetur ab aliquo sibi pñte, & hoc perspicuum est oībus. Secunda dia est, nam virtus passiua sīm eius nām est in potētia qñque, & qñque i actu. Actiua vero per accīns rōne s. ex trinacri, eo. n. accidit qñque, & qñque agere, quia deficit passiuum sīm peripateticos. Tertia & ultima differen tia est, quoniam op̄o passiuae virtutis est in ea, actiua autem in extrinseco forinseco que obsto ac passio, & hoc est palam his tribus differentiis proculdubio discretus sunt potētia passiuae et actiuae. Si volumus igitur has rationes esse tres diuersas proculdubio oportet accipere minorem primi tanq; confessam, vt expositor inquit, ex eo quia intelligere simile est ad sentire, quemadmodum n. sentire quoddā est cognoscere, sic et intelligere.

Amplius quēadmodū sentire est qñq; actu, qñq; po tentia, ita et intelligere, vt in nobis experimur. Rursum quemadmodū sentire eger pñtia sensibilis, ita et intel ligere pñtia phantasmatum, ergo quemadmodū senti re moueri est a sensibili, ita intellectus ab intelligibili, et hoc profecto constanti prima rō euidentis est ac firma. Re lique duæ sunt firmæ per duas condōnes sibi addēdas, oīs virtus qñque actu, et qñque potētia sīm suā nām, et p̄ se, et virtus passiua intellectus sīm nām est h̄mōi vt constat. Amplius tertiae addatur, oīs virtus egēs aliquo pñte pro sui opōne remanente i ea, & sic rōnes sunt fir me. Sed profecto melius puto vires harum esē vnam rātum ita q̄ sit prima sic, oīs virtus quæ mouetur ab eo cui attribuitur est passiua, intellectus mouetur ab eo cui attribuitur, ergo intellectus est passiua virtus. Tunc qm̄ minor est accepta, & nō probata, prosyllogizatur per scđam hoc pacto, oīs virtus q̄ p̄ se, et sui nām, est qñque actu quandoque potētia mouetur ab eo cui attribuit, et hoc manifestum ex scđa differētia. Sed intellectus sīm sui nām, ac p̄ se quandoque et actu, quandoque poten tia, ergo mouetur ab eo cui attribuitur conclusio hec est minor primi syllogismi. Et quoniā minor scđa rōnis latet, prosyllogizatur p̄ tertiam sic, oīs virtus q̄ egēt plen tia alicuius forinseci in sua opōne remanente in ea, ē vir tus, quandoque actu, quandoque potētia sīm sui nām et p̄ se, et hæc patet p̄ differentiam tertiam intellectus ē egens in sui opōne remanente in eo forinseci pñtia, ergo est virtus sīm sui nām et p̄ se, quandoque actu quando que potētia, et hæc est minor scđi, ergo vna est rō tātum principalis, cuius minor condensatur p̄ scđam syllo gismum, et minor scđi condensatur p̄ tertium, cuius p̄ pōnes sunt p̄ se notæ et immediate amplius non condēsabiles, et hoc pacto reputo Auer. sentire, qūo. s. nō accidit petitio principij in alij eorum. Qd̄ igitur intell̄s potētiae sit virtus passiua q̄ mouetur et p̄ficitur ab intel ligibiliū, et non passione corruptiua his patet.

In quo inducitur prima opinio de intellectu possibili Auempa. et Abubacher. Cap. 5.

QUOD primo aspectu nobis perspicuum re linquitur est, sicut dixi, duas esse rationalis ani mae partes, quoniam enim experimur in no bis agere intellecta, & recipere ea, vt Auerro inquit in

tertio commento. 18. & 19. & agere & recipere non possunt attribui vni in cōtrum idem, iō in nostra aia duas partes ponere necesse ē. s. vnam cui pati & recipere attrahit, alteram cui attrahere & agere, erit ergo sermo principalis de intellec. ut potentiae, sed qm̄ sunt quodam mō in p̄to reponit accidit vt qui de vno dicit, & de altero tractet, iō & si sermo n̄ sit de intellectu potentiae, q̄ h̄c que dicam sunt cōia ambobus, iō cōiter. & cōtrum ad ea quae insunt oībus dicamus primo, semper. n. cognitio cōiūm præcedit cognitionem propriorum, vt Auer. & Arist. testantur. Alex. igitur & Auempac. congruunt in hoc, q̄ nec intell̄s agens, nec polis, partes s̄nt rōnālē aīæ. Alex. n̄ rōnālē aiam sequi mīsionem dicit supra q̄ est agens intel's separatus et mīstus, oīum intelligibilium author, vnicus numero totius sphērā humānæ, cum quo Auemp. & Abubacher congruunt.

Sed in intell̄u potentiae discrepant. Auēp. & Abuba. duos asserunt esse intell̄s potētīc s̄ ip̄m phantasma actua tum ac actu denudatum a mātis & imaginatiū ip̄lam quae subm̄ est phantasmatum, quae sunt potentia intelli gibilitia. Et huius rō est, qm̄ intellectiones sunt numeratæ, & non rōne agentis, cum ille sit vnum oīum, ergo rōne intell̄s in potentia, ergo intell̄s in potentia numeratū est, & oī numeratum est hoc corpus vel virtus i corpore, & iō intell̄m potentiae virtutem dixerunt corporis, & oīs virtus in corpe est sensus exterior vel interior, & intell̄s non est sensus exterior, vt Arist. declarauit ergo interior. & non v̄t esse alius q̄ ille in quo potentia sunt intelligibilitia, & h̄c virtus est imaginatiua vbi intentio nes sunt imaginatæ seu phantasmata, virtus ergo imaginatiua est intell̄s in potentia apud hos, licet quidā alio noīe vntes dicant esse phantasmam, alij cogitatiuum, et hoc discrimen est in noīe. Et qm̄ est quidam intell̄s q̄ recipit intelligibilita potētia i phantasmata, & alter qui qm̄ p̄ actu, qm̄ potētia sit, iō duos intell̄s potētia exti mant, phantasma. s. & imaginatiua virtutem. Phantasma. n. est intell̄s speculatiuus & intell̄s potentia. Intel'lus potentia quidem, tum qm̄ phantasma sic denudato dicimur intelligentes. Tum qm̄ hoc phantasma i qd illā recipit denudationem, q̄ intellectonem nuncupat. Speculatiuus vero dī, qm̄ phantasma denudata sunt ipsa intellecta, quibus intelligimus res māles. Qd vero phā tasma sit intell̄s in potentia Auēpace probauit ex hoc qm̄ inuenit ip̄m, qm̄ intell̄m in actu, qm̄ in potentia et oīs forma intellecta qm̄ actu, qm̄ in potentia est intell̄s potētia. Amplius ex hoc, qm̄ phantasma recipit ipsam denudationem, denudatio est intellectio, denu dare. n. est intelligere, qm̄ denudare dicit ipsam actionem denudatiuam, & denudationem passiuam q̄ proprie tētelligere dī. ergo phantasma recipit intellectonem, qm̄ recipit vrasq̄ denudationes s̄ passiuam et aſtiuam, qm̄ actio & passio sunt in passo, ergo intellectus potentiae erit phantasma: & ipsa virtus imaginatiua licet diversi mode, qm̄ phantasma intellectus est potētia recipiens intellectonem. Virtus imaginatiua recipiens intelligibilia potētia, & quia phantasma actu denudatum est vniuersale actu, & vniuersale actu non est in subo aliquo, nec in loco aliquo, iō hoc phantasma, vt sic, nullib⁹ est, sed est speculabile de se, & denudationem retinens.

Ecce igitur quo pacto s̄m Auemp. intellectus agens & possibilis vnius essentia non sunt partes, sed separata non constituentia aliquā vnuum torum, quibus Alexā. concedit quantum ad hoc, licet inter eos sit discrimen magnum, vt ex primo huius libri tractatu q̄s scire pōt, vbi Alex positionem enarrauimus.

In quo inducuntur rōnes Auer. probantes ne cessitatē intellectus agentis. Cap. 6.

A Verois in. 3. de aia cōmē. 18. quatuor extrahit rōnes q̄ intellectus agens sit aliquid, & prima componitur in forma hypothetica, si sole intē

tiones imaginatæ non sufficiunt ad intelligere intellectus potētia, nec solus intellectus potētiae se solo facit se in telligentem, necessarius est aliquis intellectus alius ab eis h̄c hypothetica est manifesta p̄ se, sed intentiones solae non sufficiunt, nec solus intellectus ad intelligere, ergo necessarius est intellectus agens, minor declaratur ibidē, intellectus. n. solus non sufficit, quia tunc intelligere possemus absq̄ phantasmate, nec sole ille sufficiunt, quia tunc individuum non differt ab vniuersali, quoniam hoc solo differunt, quoniam individuum mouet sensum, vniuersale intellectum, & sic intellectus esset imaginativa.

A M P L I V S cuicūq; attribuuntur due opōnes ḡne diuersæ, ei attribuuntur principia diuersa generum illarum, sed aīæ n̄t̄ attribuitur facere intellecta & recipere illa, ergo ei intellectus factius & passiuus at illū debent. Rursum oē qd transferē de genere in genus de ordine in ordinem eget agente transferente & subo recipiente illud translatum, sed intentiones imaginatæ transferuntur de esse individuo ad esse vniuersale, q̄ differunt genere & ordine, ergo egent transferente, & est intellectus agens & recipiente, & est intellectus potētia.

Adhuc omne quod operatur duabus operationibus diuersis est in actu principia illarum. sed nos experimur operari duplicitate. s̄ creando intellecta, & recipie do illa, ergo vt prius.

I T E M oē id q̄ p̄cedit intellectum potētiae, qui ē quid nostrī est quidpiam n̄t̄, sed agens p̄cedit intellectū potētiae, qui est quid n̄t̄ per caput p̄cedens, ergo & agens est quid n̄t̄. Ex his haberi pōt necessitas intellectus agentis, erit ergo quidam intellectus agens, qui est sicut lumen ars & habitus, vt Simpl. inquit in cōm. tertij de aia te tu illo (& est intellectus hic quidē &c.), put. n. est circa m̄lia factiuus, ars dī, ars n̄ inquit nihil aliud est nisi habitus, quo agimus circa mālia, vt Arist. inq̄t, prout compatur intellectui potētia fixa & stabiliter ē habitus & perfectio, qm̄ ita est perfectio intellectus potētiae q̄ non pōt solui, & hoc pacto habitus sortiūr rōnem, vt aut̄ est id quo illuminantur, & fiunt actu cognita intellecta, & id quo intellectus potētia recipit illa est lumen quoddam, ac rōnem lucis participās, vtrum aut̄ sit aliquis alius intellectus agens posterius dicetur. Quod quidem igitur sit intellectus agens quidam, vt habitus ars & lumen his palam.

In quo obiicitur his per argumenta peripateticorum. Cap. 7.

Obiciunt aut̄ his Auer. & Themist. demonstratiōnē, & prima Auer. rō h̄c est, intellectus possibilis mouet ab intelligibilibus, phantasmata non mouentur, sed mouent, ergo phantasma in secunda figura non est intellectus potētiae, maior declarat, qm̄ declaratur q̄ phantasmata sunt id, cuius proportio ad virtutem distinctiūm rōnālē est sicut proportio sensati ad sentiens, minor declaratur, qm̄ si esset recipiens intellecta tunc res reciperet se, & mouens esset motum.

Amplius, intellectus mālis, nec est actus, neq̄ habens actum, sed possibilis vocatus tñ, phantasma est actus vel habens, actum cū sit forma imaginatiua, ergo phantasma non est intellectus potētiae.

R V R S V M intellectus comparatur magis visu q̄ visibilii, sed phantasma non comparatur visu, sed visibilis, ergo phantasma non est intellectus potētiae, minor paret, quoniam quemadmodum visibile non mouet visum nisi in p̄ntia lucis, sic phantasma mouet intellectū in p̄ntia intellectus agentis, vt Aristot. inquit ergo phantasma comparatur visu, & sic non erit intellectus potētiae. Postremo Themist. in lib. de aia. 3. cap. 3. inquit, cum. n. statuisse Arist. in oīnā, alterum pro mā haberi, alterum pro forma mouente p̄ficiente, necesse inq̄t ē eisdem dīas in aia reperiū, & talēm aliquem intellectū adesse, qui pars anima rationalis p̄stantissima sit.

DE INTELLECTV

Arguo ergo sic. rōnalis aīæ ptes sunt duæ. alteravt mā, altera vt forma ergo intel's potentia p̄s est rōnalis aīæ.

Adhuc arguit & inqt, atq̄ hoc quoq̄ ex illis verbis clarissimæ innotescit, quorum paulotenus ante mentio nem fecimus. de intellectu inquit & vī ea que commen tatur cōtemplatur; nihil adhuc liquet sed vī diuersum aīæ genus esse solumq; id abiungi & separari contingere, tanq̄ perpetuum a morticino caducoque, ecce quo intellectu separatiū dicit ip̄mque partem aīæ rōnalis, ergo agens intellus, & intellectus potentia partes sunt aīæ separatae & non sicut Alex & Auēp. & Abu bacher dicunt. Quo quidē pacto sp̄aliter Alexādri pō differat ab hac Arabum, ac quo mō reprobetur sup̄ior capite ac tractatu liquidissime palam. Qd̄ ergo accipio est q̄ intellectus agens & possibilis sunt aliquid rōnalis aīæ, & hoc proculdubio Themist. Theophrast. Auerr. & oēs peripateticī, arabes, & grāci assuerarunt.

In quo inducitur pō dicens propōnes esse intellectum agentem, et subiectum earum esse intellectum potentiae, et improbat. Cap. 8.

Expositores veteres ex grācis sunt qui dicunt, p̄ pōnes primas esse intellectum agentem suūm ve ro harum. s. potentia aīæ rōnalis dicit esse suūm & recipiens & intellectum potentiae. Mouentur autē hit: qm̄ intellectus agens est principium intelligēdi oīum conclusionum, & principia sunt principium intelligēdi oēs conclusiones, in secunda figura concludunt prima principia esse intellectum agentem. Amplius, oē id qd̄ extrahit intellectu de potentia ad actum est intellectus agens, sed propōnes extrahunt conclusiones de potentia intelligendi ad actu intellectum, ergo sunt intell's agens.

R V R S V M, propōnes sunt necessariae pro intel lectu oīum conclusionum, vel igitur tanq̄ cā agens, vel tanq̄ mā earum, non tāq̄ mā earum, ergo tāq̄ cā agens, ergo propōnes sunt intellectus agens. Adhuc Arist. inquit intellectum agentem esse tanq̄ lumen, & Plato dicit, sicut solem, sed propōnes sunt sicut lumen. ergo p̄ pōnes sunt intellectus agens, his argumentis peripateticorum quidam sunt, qui propōnes intellectum agentē extimant esse. Sed his obijcit Themistius in 3. de aīa. cap. 31. & inquit, sane hi qui propōnes credunt surdissimis esse auribus vīr cum vocem Arist tam contentam illustremque exaudire non possint. intellectus inquit ho minis diuinus & imparabilis est cuius subā idem prorsus est qd̄ actus, isque immortalis & sempiternus et sepa ratus est solus, tunc adde minorem tu, sed propōnes nō est quid diuinum imparabile, cuius subā est prorsus idē q̄ actus, ergo non sunt intellectus agens. Auerr. autē in 3. de aīa lib. cōm. 36. inquit, dicamus igitur q̄ si hoc qd̄ dicimus q̄ necesse est propōnes sint de intellectu agente, aut quasi mā, aut quasi instim, si hīt ingressum in esse intellectorum speculatiuorum non fuit sermo necessariae consequentiae, sīm q̄ mā est mā & instim, vult dice re q̄ hēc consequentia non valet, intellectus agens & propōnes necessario concurrunt ad esse intellectorum speculatiuorum, ergo intellectus agens est forma vera & propōnes verae mā vel verē instim. Sed sīm q̄ ne cessē est hic esse proportionem & dispōnem. i. similitudinem inter intellectum agentem & propōnes, quā assi milatur mā & instim alicui non quia est mā vera et in strumentum verum Debes ergo scire, q̄ intellectus duplīciter accipitur apud Auer. vno modo essentialiter s. qui in sui natura est intellectus, & hic dī simul intellectus & intelligens, qualiter sunt motores separati, alio modo capitur intellectus pro quidditate quā in sui natura est in materia, sed dī intellectus put intelligitur, & hoc mō Auer loquitur in 36. cōmē. qñ inquit, sed impossibile ē hic procedere in infinitum, quā faceret quidditates & intellectus infinitos diuersos in spē, & sic apud Auerr. ē aliquis intellectu, qui non intelligit, sed dī intellectus,

quia intelligitur, aliquis qui simul intelligit & intelligit, vt patet in multis locis. Ex his possumus veteres cum Themistio conciliari, qm̄ propōnes esse intellectum agē tem pōe duplīciter intelligi, vno mō p̄ & principaliter, & sic non, qm̄ (vt recte Themist. i. quid) id diuinum qd̄ ē existit. Alio mō instrāliter & secundario, & tanq̄ sit mā primi, & hoc pacto veteres recte dicunt. p̄pōnes n. sunt instim concurrens in intellectione intellectorū spe culatiuorum, & sic p̄n dici intellectus agēs p̄pīquus, & instrāliter er ad verificationem propōnum concurrēs, & hoc forte intelligit Auer. in 2. de aīa cōm. 15. dicens & intendit p̄ intellectum, vt mihi vī, primas propōnes, & per sciam id qd̄ prouenit ab eis. Non ergo rōnes veterum concludunt simpliciter, nec Themist. argumē tum, sed partem veram vnuſquisque suam probat.

In quo narratur positio Auicen. et Algazelis.

Cap.

9.

A Vicenna & suus abbreviator Algazel de intel lectu agente & possibile eodem mō loquunt. Auic. n. in quinta parte sexti naturalium inquit q̄ aīa humana plus est intelligens in potentia, deinde fit intelligens in effectu. Oē autē qd̄ exit de potentia ad esse effectum non exit nisi per cām, quā habet id in effectu, & extrahit illum, ergo est hēc cā per q̄ aīæ nīa in rebus intelligibilibus exēunt de potentia ad effectum, sed cau fa dandi formam intelligibilem non est nisi intelligentia in effectu, penes q̄ sunt principia formarum intelligibiliū abstractarum, cuius comparatio ad aīas nīas ē si cut comparatio solis ad visus nīos, quia sicut sol vī p̄ se in effectu, & vī luce ipsius in effectu qd̄ non videba tur in effectu, sic est dispō huius intelligentia, q̄tum ad nostras aīas. Est ergo intelligentia, agens sicut sol, q̄ ex trahit aīas nostras de potentia ī effectum per illustratio nem factam in intelligibilibus, volunt autē hunc intellectu agentem esse separatum ac immūstum, & non solum esse principium intelligendi, sed creandi formas pp qd̄ colcodea dicitur apud arabes, ē autē alterius ḡnis ab intellectu potentiae, inquit. n. similiter si intellectum ma terialel volunt appellare aptitudinem aīæ abstractā, in nobis semper est permanens dum sumus in hoc cor pore, si autē volumus appellare intellectum materialēm aptitudinem aīæ, sīm vnamq̄q̄ rem, aptitudo desirūs cū habet esse effectus, est ergo apud hos intellectus agēs intelligentia separata nīhīc aīæ nīa, intellectus autē po tentiae, est aptitudo aīæ nostrae ad intelligibilia, & hēc vel ḡnialis ad oīa intelligibilia simpliciter, vel particula ris ita ad hoc intelligibile q̄ non ad alterum, & sic cōstat intellectum agentem & intellectum potentiae non esse duas partes, quibus nostra aīa constituitur. Fuit autē author huius pōnis non Auic, sed Alex, qui in lib. de aīa cap. 30 & in tractatu de intellectu pōnem hanc ad verbum apponit, voluit. n. intellectum agentem nīhīc esse aīæ nostrae, qd̄ ex verbis Arist. probat d. quem intellectus de foris nuncupat s. in 16. de aīalibus, capi. 10. & ē intellectus ab extra in nobis genitus. nō autē est potestas aīæ, quā in nobis sit, nec item habitus per quem intellectus potentiae, cum res alias, tum hunc ipsum apprehendat, ecce quo pacto cum Auic. congruit Alexan. Qd̄ autē de intellectu potentiae ē congruat audias verba Alex. ibidem in cap. 26, cum ante intellectuē nīhīc sit actu, vbi quid intelligit id qd̄ intelligitur, sit siq̄d̄ illa intellectio īndc aduenit q̄ intellectus spēm rei ha ber, solum igitur materialis intellectus facultas & prom ptitudo quādam est ad formas excipiēdas, tabellæ nō dum inscriptæ persimilis, quinimmo ipsius tabulæ agra pho, hoc est inscriptionis parentia, q̄ tabellæ similior, tabella iam ī entium numero est, quapropter id qd̄ aīa p̄ditum est, tabellæ potius comparari pōt, ipsa vero inscriptionis parentia, fere intellectus materialis est prom ptitudo & facultas quāpīam excipiēdis inscriptionib⁹ accommodata, ecce igitur q̄uo cum Auic. Alexan. congruit

congruit dicendo intellectum potentiae esse promptius
dinem aut preparationem quæ (ut Auerroa ait quasi
explicans sermonem Alex.) potest esse & generalis &
particularis, & primo modo imparabilis ac semper est
durans. Secundo modo inaduentu intentionis intellecte
tolitur a subiecto Ergo ex amborum dictis colligere li-
quet intellectum potentiae & agentem non esse partes ani-
mæ nostræ sed bene ut Alexan. inquit sunt diæ animæ
quod quo pacto intelligatur posterius dicemus.

In quo narratur positio quorundam ad men-
tem Auerrois de intellectu agente et
potentie. Cap. 10.

Multa in pōne peripateticorum ac Auerrois persi-
stentes, & ego diu credidimus intellectum poten-
tiae esse intellectum separatum ultimum abstractorum
ut Auerrois restatur com. 19. tertii libri de anima, quæ
penitus esset intellectus separata a mā, neq; actus nec habēs
actus, pr̄sūs aliquem, quo intelligat. Sed est sūba omni
no in pōtentia ad formas intelligibiles, nata perfici inten-
tionalis ab intellectibus, sicut mā realiter a formis sen-
sibilibus. Hoc autem solitus eram hoc pacto confirmare
qm̄ sicut in rebus abstractis est una nā, oratione expolia-
ta a potentia, sed in qua penitus intellectus & intellectus sunt
unitum adeo q̄, nihil intelligit nisi se, ita debet dari in illo
ordine quoddam insimum, quod penitus sit in pōtentia
ad intelligibilia, immo quasi potentia ipsa nata perfici in
cōditione ab oībus formis materialibus &c. superioribus
substantijs. Intellectus autem agens erit tunc sūm hoc Deus,
Deus. n̄ potest duplē intelligi, uno modo, ut illuminans
quoddam illustrans omnia entia & hoc pacto dī intellectus
agens. Alio modo ut efficiens omnia entia in esse, &
sic dī primū principium ac primus motor, uolunt er-
go hi q̄ quo pacto ex natura & nauī & vī arte & insūto
sit unum ens, unitate ad operationem unam sufficiens,
ita ex Deo & infimo intellectu qui intellectus dī potentia, sit
unum tamē unitate quanta sufficit ad operationem vñā
. Sad intelligere quod dicitur respectu agentis abstracta-
re, respectu pōlis intelligere Rōnalis ergo aīa apud hōs
nihil aliud est nisi colligatum ex Deo ut illuminante & i
fimo abstracta oruna, ut illuminabili. Et hoc diu opina-
tus sum esse Auerrois pōnem, & solitus eram addere q̄
Deus non sicut intellectui potentiae continuabilis est;
sed cui libet intelligentia, quemadmodum n̄ congrega-
tum ex Deo ut illuminante & intellectu potentiae infimo
ut illuminato sit rōnalis anima hoīis cōmoda, ita ex Deo
ut illuminans & intellectu potentiae luna sit anima orbis
Lune, & sic ex Deo, ut sic, & intellectu Mercurii anima
Mercurij erit ergo Deus una forma oīum intelligentia-
rum constitutus singulo orbi singulam animā rōne par-
tis, quæ est tanq; subiectum Nec contra hoc obiicit ar-
gumentum Phenicij arabis, q̄ tunc multæ formæ essent
uniuersi subiecti, qm̄ qua rōne Deus est forma intellectus poten-
tiae nostri, eodem modo, & intelligentiae intermediae,
qm̄ extrellum nō pot est forma extremiti nisi media sint
eodem modo formæ illius. Hoc quidem motiuū sup-
ponit impōle quoddam intelligentiæ enī uno modo
sunt essentialiter ordinatae: ut in actionibus physicis, non
potest. n̄ agere superior nisi oīs mediæ agant, ut Auer.
dicit in. 9 meta. com. 7. led in actione & unione formalis
non essentialiter ordinantur stat igitur primam formam
esse formam infimam & intermediae non. Vel cōceditur
q̄ quo ordine sunt eo ordine et omnes intelligentiae me-
diæ sunt formæ intellectus nostri & sic rōnalis anima erit co-
gregatum ex infimo abstractorum & omnibus mediis
& prima intelligentia, & hoc pacto intellectus lunæ est con-
gregatum ex intellectu lunæ & omnibus superioribus intel-
ligentiis & sic de alijs semper. Hæc autem pō plus decla-
rabitur cum de intellectione dicemus ac modo, qm̄ in-
telligentiae intelligunt, sic igitur quo modo hæc sit po-
sitione intelligenda constat.

In quo inducuntur argumenta pro hac positione, qua
quandoque nos induximus. Cap. 11.

Positionem hanc solitus eram declarare esse Auerr.
mentem, qm̄ Aris. in lib. de anima. 2. definitione intel-
lectum agentem inquit, ille uero in oīa facere sicut
habitus quidam & sicut uenit, sed faciens omnia est so-
lus Deus ergo intellectus agens est Deus. Quod enim Deus
sit solus omnia faciens testatur Aris. in libro de mundo,
quemadmodum induximus superius. Adhuc Auer.
in. 3. illo com. 19. inquit intelligentia agens nihil intelligi-
git ex eis, q̄ sunt hic. sed solus Deus est qui nihil intelligi
eorum, qz sunt hic, ut. 14. com. aliis libri dixit & in
magnō commento, & alibi insinuas, Deus ergo solus
est agens intellectus.

R V R S V M codex commento dicit. & est sua
subā actio. i. q̄ nō est in eo potentia ad aliquid. sicut in i
intellectu recipiente est potentia ad recipiendum formas, sed
oī liberatum a potentia est Deus, ut dicit ipse in magno
com. & 14. illius. ergo intellectus agens est Deus. kēm inquit
Auerrois, opinatur enim q̄ prima perfectio sensus sit
ab intellectu agente, ut declarabitur in libro de animalibus
hoc inquit in. 2. de animali commento. 9. igitur intellici-
git per intelligentiam agentem non collocatam, cum in
hoc reprehendat Aver. 7. metap. com. 31. ergo intelligit
Deum, & sic Deus est intellectus agens.

P R AE T E R E A in. 3. de anima com. 36. inquit,
homo igitur sūm hunc modum, sicut dicit Them. assimi-
latur deo in hoc q̄ est omnia quodammodo, & sc̄s ea
quoquo modo. entia cōstituti nihil aliud sunt nisi scientia
eius, neq; esse entium aliud sum nisi scientia eius. Arguo
ergo omne id cuius scientia est esse rerum oīum & qd̄
scit omnia prout est omnia est Deus, sed per hēc uerba,
intellectus agens est hoc modo. ergo intellectus agens est Deus
& hoc est bonum argumentum. Deinde Auerrois in
3. de anima com. 20. circa finem inquit, & nos conseni-
mus cum Alex. in modo ponendi intellectu agentem, &
differimus ab eo in nā intellectus mālis, & differimus a The.
in nā intellectus, qui est in habitu, & in modo ponendi intel-
lectum agentem. Ex his capitū q̄ Auer. dicit de intellectu
agente id quod Alex. & non id quod The. sed Alex. di-
cit intellectu agentem esse Deum, ut vī sibi imponere Auer.
2. de anima com. 36. & Them. non ergo Auerrois sen-
tit intellectu agentem esse Deum. Postremo Auer. 12.
diuinorum com. 8. inquit ex hoc quidem apparet be-
ne q̄ Aris. opinatur, q̄ forma hoīum, in eo q̄ sunt hoīes
nō sit nisi per continuationem eorum cum intellectu, qui
declarat in lib. de anima esse primum agens & mouens
nos, intelligentiae enim abstractæ debent esse principia
eorum, quorum sunt principia, duobus modis, sūm qd̄
sunt mouentes & sūm q̄ sunt finis, intelligentia. n. agens
in qd̄ est abstracta, & est principium nobis, necesse est
ut moueat nos, sūm q̄ amatum amans, & si omnis mo-
tus, necesse est, ut continuetur cum eo a quo sit sūm finis,
necesse est ut in postremo continuetur cum hoc intellectu
abstracto, ita q̄ erimus dependentes a tali principio, a
quo coelum depender, quamvis hoc sit in nobis modi-
co tempore, sicut dixit Aris. Ex his arguo, omne mo-
uens nos sicut amatum mouer amans, a quo depende-
mus sicut coelum dependet ab eo ad quod stat ultimus
finis nostri motus est Deus, ut perspicue omnibus palā,
sed his uerbis constat intellectum agentem esse mouens
nos sicut amatum amans, a quo dependemus, sicut coe-
lum dependet ab eo: ad quem stat vītima quies. ergo in
reflectus agens est Deus: & hoc est ultimum & potissimum
argumentum pro hac parte. Et huic congruit uerbum
Auerrois in sua paraphrasi de somno, inquit enim &
quemadmodum dat perfectiones animales vīles, & ma-
teria recipit eas particulares, ita hoc dat perfectionem, vī
timam animæ imaginatiuæ per vniuersalem: & imagi-
natiua recipit eam particularem, declaratum est enim q̄
intelligentia agens dat primam perfectionem uriusque
Sueū. de intel. G

DE INTELLECTU

animæ, particulares & particularium. I. quinq; sensuum & virtutis imaginatiæ ex his arguo, dator ultimarum & primarum perfectionum est Deus, sed intelligentia agens, ut inquit: est dator tam primarum perfectionum q; postreniarum. ergo intellectus agens est Deus, hæc sunt argumenta, quæ olim pro hac parte nos induximus, & credidimus proculdubio intentionem Auerrois esse hæc & in tantum considerauimus q; soluebamus argumenta pro parte opposita.

In quo approbatur hæc positio. Cap. 12.

ET cum peruenit ad manus meas epistola Auerrois, quæ de beatitudine inscribitur, q; nos cōmētati sumus his diebus, iam inueni sermones Auerrois contrarios huic p̄oni, inquit, n. dixerunt p̄bi q; intellectus agens intelligit primum & oīa secunda & se ipsum & sibi quæ nō sunt actu intelligibilia, & reducit intelligibilia in potentia in actu intelligibilia. & quæ sunt intelligibilia in seipsis sunt illa, quæ sunt separata a corporibus &c. Ecce quo pacto primum intellectum non ponit esse intellectum agentem, quoniam copulatione utitur, & qm Deus non intelligit nisi se, ut dictum est in. 12. met. com. 1. & in lib. d. d. diputatione tertia & alibi.

A M P L I V S in sequenti epistola de beatitudine, quæ forte est pars prioris uel altera a priori, ut reputo, qm in prima compleuit intentionem in secunda proponebat nouam intentionem, sed quocūq; modo fit inquit, dicit autem Averroas, principia per quæ stant corpora, et ipsorum accidentia sunt sex gradus habentia sex alios supremos, & unaquæq; illarum specierum continetur in aliquo gradu illorum, nam cā prima est in primo gradu secundam uero in secundo, intellectus agens in tertio gradu aia in. 4. gradu forma in quinto, mā in. 6. gradu. Et paucis interpositis inquit, credendum est primam cām esse altissimum Deū bndicatum, & ipsa est cā, ppinqua ellenitæ secundorum & essentia intel's agentis, & secundæ sunt causæ essentia corporum coelestium, ecce quam plane intellectus agens differt a Deo, hæc sunt argumenta, quæ olim uidimus ac conabamnr soluere p̄ oīa parte illa, modo autem soluat: qui uult.

A M P L I V S inquit Averrois com. 18. tertii de anima, & sicut necesse attribuere has duas actiones in nobis animæ. s. recipere intellectum, & facere ipsum q; uis agens & recipiens sint subæ æternæ propter hoc q; istæ duæ actiones reductæ sunt ad nostram voluntatem. s. abstracta herc intellecta & intelligere ea, ex hoc arguo, oīs forma cuius operatio est in nostra voluntate est quidpiam corporis nostri uel animæ nostræ ergo cum intel's operatio sit in uoluntate nostra, pculdubio erit quidpiam corporis nostri uel quidpiam aīæ nostræ, & sic non pōt estle Deus. Adhuc Them. in. 3. de aīa cap. 31. Arguit, et prima rō sua est, intel's agens est pars ac dīa animæ nostræ ut Aris. inquit cum statuisse n. Aris in omni natura alterum pro materia haberi alterum pro forma mouente p̄ficienteq; necesse inquit est easdem differentias in anima reperiri, & talem aliquem intellectum adesse qui pars anime rōnalis præstantissima sit, maior ergo hæc palam, sed Deus nec pars est animæ rōnalis, nec differentia, ergo Deus nou est intellectus agens nec econtra.

A M P L I V S inquit, in 2. de aīa de intellectu autem & perspectiva potentia, nihil adhuc manifestum est, sed vī genus alterum animæ esse, & hoc solum contingere separari, sicut perpetuum a corruptibili; ex hoc accipitur, hæc exclusua solum intellectus est perpetuus, intendit autem per intellectum ipsum agentem, quoniam in .3. lib. inquit, separatus autem est solum hoc quod uere est, & hoc solum immortale & perpetuum est, ecce quomodo uult q; solum intellectus agens sit perpetuus & immortalis, querit ergo Themistius ly, solum, qm accipitur, absolute, uel relative ad nos, non absolute, quia tunc sequitur, ergo omne perpetuum esset intellectus agens, ab exclusua ad vīlēm de terminis transpositis, modo hoc est

imposte, multa enim sunt perpetua, quæ non sunt intellectus agens. s. motores cœlorum, si accipitur, solum, relativi ad nos, tunc est sensus, solum eorum quæ sunt in nobis intellectus agens est eternus, & sic uult q; intellectus agens sit qd piām nostri, ergo nō est Deus, cum nō tñ sit quidpiam nostri sed oīum, ut dictum est. Iterum intellectus agens alli sit hoi, ut dicit Them. in. 3. de aīa cap. 31. & 27. immo ē immersus & immisus intellectui poli, ut ibidem dicit i. 3. de aīa cap. 23. sed Deus non assit hoi, ut Auer. dicit 8. phy. cō. 84. sed in maximo circulo et in dextro illius, ut dicit, 2. cœli com. 1. ergo deus non est intellectus agens.

A M P L I V S filius Auer in tractatu de intellectu qui est summum humanum bonum inquit intellectus operans habet duas operationes, unam inq̄tum est abstracta, & hæc est qm̄ intellectus suam proprietatem, quemadmodum esse aliarum intelligentiarum, quæ intelligunt earum proprietates, & q; intellectus & intellectum in ipsis est una & eadem res, alia operatio est, q; intellectus res intelligibles, quæ sunt in intellectu māli hæc enim exire facit de potentia in actum, & est hæc intellectus operas coniugabilis homini, & est quasi forma ei, propterea homo operatur cum ipso, qm̄ uult. intellectus & Them. dixit in ipso, & eum ipso seribo, hæc ille, ecce qm̄ intellectus agens est ille, qui intelligit res intelligibles, quæ sunt in intellectu māli: cū ipsa sit forma hoīs, qua operatur, qm̄ uult, modo Deus non est hīoī, Deus enim non intelligit res extra se, nec est forma hoīs in potestate eius existens, ut constat, ergo deus non est intellectus agens. Hoc idem & in finem illius tractatus inquit, cuīus verba reliquo brevitatē cā.

Item. 7. met. com. 1. in fine contra Averroen inq̄t, sed mouit Aris ad ponendum mouens separatum a materia in factione uirtutum intelligentium, quia uirtutes intelligibles apud ipsum sunt non mixtae cum materia, unde necesse est, ut id quod non est mixtum cum materia generatur quoquo modo a non mixto cum materia simili &c. ecce qm̄ uult intellectum agentem solum ē abstractuum formarum intelligibilium, sed deus nō solum est abstractus intelligibilium ut declarabitur. ergo Deus non est intellectus agens.

P R A E T E R E A orbis inferior ac oīum orbium uilissimus meretur motorem uillorū oīibus alijs, hæc maior est Averrois. 12. met. cō. 4. ubi uult motores le excedere in nobilitate mobilis & magnitudine eius sed homo est vilior ac inferior oīibus alijs. ergo meretur intelligentiam uillorū, non ergo deus est motor hominis.

R V R S V M Aris in 2. cœli inquit, vī autem optime quidem habenti existere, quod bene sine actione, ppinquisitimo autem per paucam & unam, his aut qui longius per plures, ubi Averrois com. 62. inquit id qd acquirit perfectam nobilitatem sine actione est in rei ueritate, id cuius actio est sua substantia. s. intellectus abstractus &c. Ex hoc arguo deus nihil agit extra se, sed sua substantia est eius actio, intellectus agens agit extra se, ergo intellectus agens non est Deus, minor patet enim de potentia intelligibilium actu intellectu. Maior ex uerbis illis palam: & infra dicit, quod autem est ut optime hās nihil indiget actione ubi Averrois com. 64. inquit, & intelligentum est q; id quod acquirit nobilitatem pauca opōne existit in corporibus coelestibus, & id q; acquirit multis opōnibus inuenit in corporibus coelestibus, & in nobilissimo eorum, quæ sunt hic s. homine, ecce qm̄ palam propositum principiū acquirendi perfectionem in homine est multis actionibus, sed Deus non est principiū mutarum operationum ergo non est quidpiam principiū hominis, & sic non potest esse intellectus agens.

Item Simplicius in 3. de anima textu illo (& hic intellectus separabilis & imparabilis,) mouet, q. an intellectus agens sit Deus, & respondet q; sicut intellectus potentia differt a sensu, ita Deus ab intellectu agente, & hoc scribi mus in commento nostro de anima textu illo.

P O S T R E M O Aris in. 12. diuinorum de primo loquens inquit, mouet autem sicut appetibile & intelligibile,

In quo narratur sententia Themistii. Cap. 14.

gibile, haec n. sola mouent non mota. Sed intell̄ agens non mouet ut appetibile & intelligibile omnes intelligētias, quoniam forma infimi orbis nō debet mouere formas supremi ac altiorum orbium. Ex his & aliis multis dicendum reputo intellectum agentem, qui per est rationalis animæ non esse Deum.

In quo determinatur ueritas argumentaque

oppositæ partis solvantur. Cap. 13.

SED consideratis considerandis proculdubio dicere oportet esse tres intellectus agentes, quorum unus ē sicut sol, qui forma est vīs o. um intellectuum separatum, ac id per cuius essentiam oīs intelligentiae sunt & intelligunt ut declarabitur. Est alter infimus animæ s. orbis infimi accommodatus s. qui pars est rōnalis animæ qui est sicut lumen, quo pōlis intell̄ recipit ac intelligibilia agunt, & hunc intell̄ significavit Auerrois commēto magno in fine d. imo debes scire q̄ respectus intellectus agentis ad istum intellectum est respectus lucis ad diaphanum & c modo lux est forma diaphani, modo hoc non poterit verificari de Deo, & sic dat intelligere secundum intellectum, quemadmodum ergo in actione nāli & physica Deus est primus motor, inceptum est aīa primi orbis, ita in actione intentionalī Deus est primus intellectus agens in uirtute cuius oīa alia illuminat intelligibilita, pōria quemadmodum lux uirtute solis. Alius est instrū tantum, & hic intellectus agens est prima notio, quæ est intellectus prout p accidens in se est quoddam intellectum q̄ lumen intelligitur & extrahit conclusiones de potentia ad actū, ergo sīm Auerroim erit intellectus illuminans tñ ut Deus, post quem est intellectus, qui non illuminat nec illuminatur sed est lumen, q̄ sit illuminatio a primo intellectorum, tertius est qui illuminatur a primo mediante hoc lumine: qui illuminat, et hunc Them. appellat illuminante & illuminatum, & hic est plures sīm numerum artū, ut dicit Themist. alii autem sunt unicūm numero. Nō ergo simpli male dicūtum est, Dicūt esse intellectum agentem, sed male dicunt cū reputant hunc solum & nullum alterum esse, qui pars sit rōnalis animæ. sicut ego diu credebam. Hanc autē sententiam Simplicius in. 3 de anima textu illius partis (& hic intellectus separabilis) plane ponit, dicit recte inquit, ergo duplex nobis aīe assignatur intellectus, & manens & pcedens, & hic uel perfectus uel imperfectus, manens vero vel oīo manens ut Deus, uel quodam pacto ut intellectus aīe nostræ uide commūtum nostrum. Ideo ad argumenta oppositæ partis facile soluitur. Primum nihil est, qm̄ intellectus agens est oīa facere similitudine abstractio ne, ut Auerrois testatur Deus autem facit oīa sīm esse & existere. Secundum etiam nihil ualeat qm̄ Auerrois non vult simpli intellectum agentem nihil intelligere, sed nihil in telligit receptiue, sicut intellectus potentie intelligit, cum quo ponit dīam. Et per idem soluitur uerbum aliud, agens enim intellectus non est potentia ad intelligibilia, quemadmodum intellectus potentie. Id etiam. 2. de aīa poterit uerificari de intellectu agente primo, sicut in cōmento nostro scripsim, & poterit uerificari de uirtute formativa, quæ intellectus agens met. ut alii dicunt. Id etiam tertii de aīa commenti. 36, soluit se, est enim homo tunc filius deo, qm̄ sicut deus est oīa pīm rem & essentiā, ita homo per intellectum agentem omnia sīm sciam & cognitionem, non q̄ Deus sit intellectus agens, sed ei propinquus a filiis. Et forte q̄ uerificatur de intellectu agente qui est sicut sol: ut dicā com. 36. Id. 20. commenti nihil est, qm̄ Alex. non dicit id ut uidebitur & declarabo cur Auer. conuenit magis, cum Alexandro, q̄ cum Them., ut loco suo dicam. Id. 12. cogit omnino, de intellectu agente primo: qui est Deus, & non de secundo, & ideo bene considera. Id libri de somno soluitur ex hoc, qm̄ ibi loquitur sīm Auerrois & Algazelem, quos secutus est in iuuentute. Quomodo igitur intellectus agens sit deus, & quō, non & quō soluantur aliquæ authoritates illorū, & aliquæ non, his perspicuum est omnibus.

In quo narratur sententia Themistii. Cap. 14.

DE sententia Them. inueni viros discordes, ppter uerba quædam eius: inquit n. in. 2. de aīa cap. 23 an primum quidem intellectum credi unum oportet illuminatos uero & subinde illuminantes plures, quem admodum q̄q̄ sol est unus, tamen lux, que de sole prodit & mittitur, quasi abiungitur ab eo & diuelliatur, atq̄ ita in multos obtutus distrahit distribuitur. Ex his uerbis expositor sumit duplēcē esse intellectum agentem, unum, s. qui tantum illuminat solum principium primum est illustrationi, & hic est substantia separata prima s. Deus: secundus est simul illuminans & illuminatus & hic est quædam subha pparata ad intelligendum, que il luminatur ab intellectu agente, & illuminat intellectum pōlem & hic numeratur sīm numerum intellectum pōlem, quos Them. ponit tot quot hoīes, sīm Expositorē. Albertus aut̄ latinorum primus Them. mentem aliter explanat, & uult q̄ The. per intellectum agentem multiplicatum intelligat lumen quoddam æternum exīs subiectum in intellectu potentię ab intellectu illuminante progredivs, quod apud Them. est. Tum illustrans, Tum illustratum illustratur enim ab intellectu agente, illuminat autem intellectum potentię ac phantasmata ipsa. Sed hi a mēte The. maxime remoti sunt ut per superiorū dicta clarescit, & iōne multiplicem sermonem, in quo non oportet v̄ ergo mihi dicere The. posuisse aīam quandam sciuntam a materia unicam mundi totius, ut in. 1. de aīa lib. ca. 23, testatur: ex genitis per putrefactionem: & hanc esse rōnalem hoīis aīam non dubitat dico non uitam hoīis aut aīationem esse, sed uitam ac aīationem p̄bere, ut inquit, modo in. 2. de aīa cap. 31. & 27. aīt agentia intellectum esse aliqd nostri & essentiam nīam, quod uerificari non potest nisi prout pars ex rōnali aīe separatae ac abstractae. erit ergo duplex intellectus agens, unus illustrans tantū & sic pars aīe rōnali erit separate sine dubio, alter illustrans simul & illustratus & hic prima principia ac p̄notiones & prop̄nes sunt, & hæc sunt multa prout diuersæ & multæ sunt artes, & hos duos intellectus denotavit The. in. 3. de aīa cap. 26. cum declarasset intellectum agentem unicum, intellectum multiplicatum declarans, dicit in intellectu quidem pōli diuersæ & sectæ sunt notiones qd̄ declarat, d. eo q̄ varie. Tum artes. Tū notiæ & scientiæ collocantur, ecce quō per intellectus agentes illustrantes & illustratos, simul intelligit notiones diuersas in intellectus primarum prop̄num, quæ ideo sunt multæ, qm̄ variae sunt. Tum artes. Tū sc̄iæ, erit ergo intellectus agens primus & hic est pars animæ rōnali cum intellectu potentia constituens eam ut cap. 3. 9. concludit. Alter est notio prima & hæc nihil est aīa nostræ, sed bene quidpiam congenitum sīm The. mi primus unicus est numero oīum, quemadmodum rōnali aīa una oīum. Secundus est numeratus sīm numerum artū ac sc̄iæ, alia enim est notio in geometria, alia in physica auscultatione alia in metaphysica, sicut manifeste declaratur suo loco, & inde bene dī illustrans, qm̄ primæ p̄pōne conclusiones declinant. Sunt uero illustratæ, qm̄ intellectu agente tantum intelliguntur, ut Auerrois & Them. in posterioribus dicunt, & nos in commento nostro diximus. Sed an intellectus agens & possibilis sint diuersæ substantiæ apud eum, an solus sit intellectus agens, sed comparatione possibilis quandoq̄ dicarur, in positione Auerrois declarabitur, nunc vero sit dictum in tantum.

In quo narratur positio d. intellectum agentem, et in

intellectum potentiae esse qualitates rationalis

anime secundum Auerroim. Cap. 15.

Verunt quidam Auerrois imitatores: qui intellectum agentem & intellectum potentiae aliquid aīe notiæ esse dicunt, sed non dicunt esse substantias rōnali animæ, sed uirtutes ac facultates, quæ sunt p̄pria ac essentia, acciūta, quibus rōnali aīa est principium actiuū. Sues. de intel.

DE INTELLECTU

81

actionis & intellectus, & principium passionis, quæ admodum. n. sensuia aia respectu sensationis eget duabus facultatibus quibus agit & patitur sensationem, sic & rōnalis aia per facultatem actiua principium est abstractionis intelligibilium, per facultatem passiuam principium est receprium eorum, agēs ergo intellectus & polis duas sunt potentiae nāles de secunda spē qualitatis, quæ facultates rōnalis aic dicī possunt. Hanc autē pōnem ex uerbis Auerrois syllogizati sunt hoc modo, uirtutes nostræ aic sunt facultates ac accidētia propria eius, sed intellectus agēs & polis sunt uirtutes aia nostræ, hoc inquit Auerrois, i libr. 3 de aia com. 4. sic, & ideo dicit Aris post q̄ necessē est ponere in aia rōnali has duas diuisas uirtutem actionis & uirtutem passionis. Et ibidem com. 18. ait, & cū inuenimus nos agere per has duas uirtutes cum uoluerimus & nihil agit nisi per suam formam, ideo fuit necessē attribuere in nobis has duas uirtutes intellectus &c. Et com. 20. inquit: & ex hoc modo dicimus q̄ intellectus continuatus nobiscum apparent in eo duas uirtutes: quarum una est actiua, & alia de genere uirtutum passiuarum & hoc idem frequenter in commentis Auerrois inuenies. ergo patet his minor q̄ intellectus agens & polis sunt uirtutes aic rōnalis, & sic sequitur conclo q̄ sint potentiae nāles et accidentia essentialia eius q̄ erat pō horum. Sunt autem ex antiquis quidam qui pōnem hanc cōfirmant ex hoc, qm nulla subha creata ac cāta ab alia priori est principiū operationis per eius essentialiam, sed omnis talis substantia operatur per potentiam sūm rem distinctam ab essentialia, hoc enim solo discrimine differt substantia causata ab in causa: quoniam incausa operatur per potentiam, que est eius essentialia, causata uero per potentiam diuersam ab essentialia. Sed rationalis anima est substantia causata, cum sit infima intelligentiarum. ergo erit potentia sua, per quam operatur differens ab essentialia eius & sic accidens eius.

A M P L I V S potentia & actus sunt eiusdem generis, ut Auerrois ait. s. physica & auscul. com. 9. sed actus rōnalis aia est accidens. s. intelligere. ergo potentia passiuam intellectus uel actiua erunt accidentia. minor relinquitur manifesta & famosa, intelligere enim est qualitas de prædicamento qualitatis: ex his relinquitur quod intellectus agens & recipiens sunt due facultates rationalis animae quemadmodum sensus facultates sunt sensuiae ad sensations.

In quo reprobatur hæc positio secundum fundamenta Auerrois. Cap. 16.

Sed re uera hæc pō uera est in se, nō tamē sūm Auerrois, q̄ sic arguitur, nullæ subæ sunt accidentia, hæc enim est immediata, sed intellectus agens & intellectus potentiae sunt subæ, quod dicit expresse Auerrois in. 3. de anima cō. 18. sic & fuit necesse attribuere has duas actiones in nobis aia s. recipere intellectum: & facere ipsum; quā uis agens & recipiens sunt subæ æternæ. Adhuc nullus intellectus ultimus abstractorum est accidens. hoc liquidissime constat, qm terminus est eiusdem generis cum terminato, sed intellectus mālis est ultimus abstractorum, ut Auerrois dicit comen. 19. ergo non est facultas accidentalis, sed substantia.

A M P L I V S omne quod attribuitur intellectui separato est idem illi, nisi sit in materia uel dependens a materia, sed potentiae illæ. s. agens intellectus & intellectus materialis, nec sunt in mā, nec dependent a mā, & sunt attributæ intellectui separato. ergo sunt substantiae illius, maior est Auerrois. 12. met. com. 17. minor autem est diuulgata omnibus.

R V R S V M quecūq; sunt dispersa in natura inferiori colliguntur per identitatem in nā superiori ut Proclus ait, sed potentia & essentia in sensuia aia dispersa sunt re. ergo in rōnali colligentur sūm rem. Item rōnalis aia circumscribo si distincto reali ab ea, est p̄stabilior anima brutalis, cūtuncūq; plena formis ergo debet ei at-

tribui tota perfectio illius aia & ultra, & hæc non est nisi exire in opus, ergo exhibit in opus, & cum sit circulatum oē re diuersum ab ea, exhibet ergo per essentiam in opus, ergo non potentia diuersis. Deinde nulla optima substantia perficit ac subest accidentalis, ut Auerrois inquit. i. primū p̄biæ com. s. i. sed rōnalis non optima est substantia, cum sit una intelligentiarum, ergo non subest accidenti.

P R A E T E R E A nulla natura necesse esse subest accidenti, sed rationalis anima est natura necesse esse. ergo non subest accidenti maior pater qm quicquid est in natura necesse, est necesse esse, nullum accidens est natura necesse esse ut Auerrois declarat. 12. met. com. 41. & alibi.

A M P L I V S nulla natura cuius eē & essentia sunt idem oībus modis subest accidenti, ut omnes concedunt, sed rationalis anima est natura, cuius esse & essentia sunt idem simpliciter cum sit una separatarum substatiarum ergo non potest subesse accidenti.

P O S T R E M O nō minori ordine ordinatur rōnalis anima ad intelligere & corpus humanum, q̄ intelligentia ad orbem, sed in intelligentia nulla ponitur potentia respectu motus orbis diuersa ab essentia sūm Auerrois, ergo in rōnali anima nulla debet ponni potentia respectu intelligere corporis humani. Ex his cum istis accepim' q̄ intellectus agens & intellectus potentiae sint quidpiam nostræ aia & nostræ, sed q̄ non sint accidentia uel qualitates aut facultates declarauimus. Et cum non difficile est solvere argumenta illorum, hmōi enim partes dicuntur virtutes non respectu rōnalis aia, sed respectu operum, & hoc pacto materia & forma substantialis uirtutes dici possunt, respectu operationis, licet in se respectu totius dicuntur partes, & sic loquitur Auerrois. Ad fundamentorum facile est soluere: maior. n. primū uera est in substantia creata, cuius actio & passio sunt accidentia, quod nō est in p̄posito, rōnalis, n. aia operatio non est accidens, ut dicemus. Et inde differt a primo, qm primum agit independenter, rōnalis aut aia dependenter, ut sat. constat. Et per idem ad secundum concessa maiori negatur minor, intellectio enim non est accidens aia rōnali, sed forma intentionalis eius perficiens eam intentionaliter sicut forma perficit mā in realiter, & hoc rotum erit palam in tractatu sequenti de intellectu speculativo.

In quo declaratur positio quorundam ueterum

in dictis Alexandri. Cap. 17.

X ueteribus sectæ Auerrois duo perspicue acceperūt. E primo, quæ nullus negare pōt. i. q̄ ambo intellectus agens & materialis sunt separatæ substantiae, & in hoc non est imorandum, quia manifestū est per se. Et qd ambo sunt aliquid animæ nostræ, qm operationes eorū sunt reductæ ad uoluntatem nostram, ut Auerrois inquit. Sed specialiter dicunt, q̄ ambo sunt substantiae actu subsistentes, tamē ex eis fieri unam rationalem animam totā asserunt, q̄ oniam non solum potest esse substantia, ex duabus substantiis, quarū una informat aliam & inhæret ei, uerum etiam ex duabus substantiis actu quarum una non est distincta ab altera loco, & subiecto, & cum hoc actus unus immedie dependet ab alia, quemadmodum ergo ex motore coeli & ipso coelo unus fit adeo quod intelligentia forma dicitur coeli, ita ex intellectu agente & intellectu potentiae fit unum, eo quia intellectus agens est distans loco & subiecto, quæ unas sufficit pro unitate operationis, & sic fit una anima, sed quomodo intellectus agens dicitur forma intellectus potentiae isti partiti sunt, qm quidam dicunt q̄ intellectus agens est forma, qm si cut colores non uidentur in diaphano, nisi præsente lumine, sic nec intellectus materialis intelligit res materialis nisi præsente intellectu agente, qui est eius lumen.

A M P L I V S alij dicunt q̄ ambo sunt duas substantiae separatæ, secundā rem diuersæ, sed intellectus agens intelligitur ab intellectu potentiae, & id intelligere est p̄ficere illum intentionaliter, & inde sit unum quoddam ea

ea unitate qua ex intelligibili & intellectu sit unū, quæ unitas est maior q̄ illa materiæ & formæ, ut declarauimus in commēto nostri libri de aīa Ergo erit apud hos intell̄ agens infima intelligentiarum, quæ unitur intellectui potentiae, qui est infimus abstractorum & una intellectu lior alijs unitur dico uel sicut lumen modo dicto, uel sicut intelligibili intelligenti, quæ unio est informatio sine inhārētia, ut suo loco declarabitur. Intel̄ ergo aḡs & intellectus potētiae erunt duæ subæ actu existentes, ac p̄ se subsistētes, ex quibus fit rōnalis aīa una unitate sufficiete ad operationem unam, & h̄c est horum positio. Hāc pōnem lentire v̄ Auerrois in ep̄stola de beatitudine cum ponit gradus principiorum, cā.n. prima inquit est in 1.gradu: secunda uero in secundo intellectus agens est in 3.gradu, aīa in 4.gradu, forma in 5.mā in 6.gradu. Ecce quō intellectum agentem separatum ponit ab aīa, & per aīam intellectum potentiae intendit & per formam illam audit, quæ dependet in esse & cōseruari a mā, sicut cogitativa & formæ reliquorum compositorum generabilitiū. Quod autem intellectus potentiae intelligentia semper intellectum agētem, & per consequens intellectus agens sit tanq̄ forma intentionalis eius, sicut intelligibile forma intelligentis patet in dictis Auerrois s̄pē, inquit enim in cōmento magno sic, & iste intellectus recipiens necesse est ut intelligat intellectum qui est in actu, cum n. intellectus exerit formas māles dignior est ut intelligat formas non māles, & id quod intelligit ex formis abstractis. v. g. ex intelligentia agente non impedit intelligere formas māles &c. ecce quō vult q̄ intellectus agens perficiat intellectum potentiae semper, sicut intelligibile perficit intelligens. Et hoc idem ad uerbum reperies s̄pē in cōmentis 3.de anima, & in ep̄stola de beatitudine, & in tractatu de intellectu, & alibi frequenter.

R V R S V M ex intellectu cuius essentia est sua lēta: & intellectu cuius esse differt a sua scientia non fit unum s̄m rem & formam uere, sed intellectus agens est ille cuius essentia est sua scientia & intellectus potentiae est ille cuius essentia differt a sua scientia, ut Auerrois testatur commen. 19. in fine. Ergo &c.

A M P L I V S pro his facit & hoc argumentum, esse intellectu agente & intellectu potentiae apud Auerroim fit unum, uel igitur unum unitate idētitatis uel unitate unionis, nō unitate identitatis ut manifeste relinquunt & si unitate unionis uel per intentionalem perfectionem uel per realem, si per intentionalem habeant quod petuit quod uero non per realem patet, quoniam tunc rationales anima est generabilis & corruptibilis, quia omne compositum est nouum, ut. 12. meta. commento., 9. tradit Auerrois.

In quo improbat h̄c positio. Cap. 18.

Sed hanc pōnem improbat Ioan. in q̄dñibus tertii libri de anima. q. 25. primo, quoniam non uidetur q̄ intellectus sit forma, quoniam non intelliguntur res materiales nisi eo præsente, quoniam tunc phantasmata essent formæ intellectus potentiae, quoniam intellectus potentiae non potest intelligere nisi presentibus phantasmib⁹, hoc autem falsum est. Amplius ut inquit sequitur q̄ intellectio non esset actio immanēs, quoniam intelligentia est quædam operatio causata ab intellectu agente, & ille est separatus s̄m rem & esse ab intellectu potentiae ergo actio illa cum non maneat in agente, cū distinguitur re & esse ab intellectu potentiae laborat autem Ioan ad probandum intellectuationem esse causatam ab intellectu agente, quod ego reputo superfluum, & h̄c sunt argumenta eius. Sed hāc argumenta nihil esse uidentur, primum non, quoniam differentia est inter phantasmata & intellectum agentem, q̄m phantasmata concurrunt, utilissimata, intellectus agens: ut lumen, & ideo est ut forma. Secundum etiam nihil est, quoniam intellectio non est actio transiens, quoniam remanet in intellectu eiusdem naturæ cum intellectu agente, ad hoc ergo q̄ sit actio transiens oportet ut transeat in materia

exteriorem i.e. externi generis, quod non est in propoſito, & inde fit ut h̄c argumenta nihil faciant contra eos.

Ideo aliter arguemus nos, & primo quia uidetur q̄ intelligentia agens superfluit, quoniam s̄m propositionē famosam p̄ipateticorum & Platonicorum intelligentia inferior illuminatur a superiori, ergo intellectus potentiae potest illuminari ab intelligentiæ lunæ. ergo superfluit ponere intellectum agentem, adhuc infra lunam, q̄ sit pars rationalis animæ ut dicunt. Amplius, omnis intelligentia habet aliquam actionem perfectiorem quo cūq̄ agente materiali quoniam omnis intelligentia est se paratus a materia actus, sed intellectus potentiae est intelligentia separata. ergo habet aliquam actionem perfectiorem actione cuiuscunq̄ agentis physicī, & sic non tantum patietur ab intelligib⁹, sed ager aliquo modo &c.

R V R S V M omnis forma alicuius sicut lumen diaphani est plus intrinseca ei, quam forma assistens, sed intellectus agens est sicut lumen diaphani, ut Auerrois testatur in commento magno, & in predicta ep̄stola, & est sententia Aris. in litera ut patet. Adhuc Auer. in commento magno, in sol. tertiae. q. inquit opinandum est q̄ istud est quartum genus esse, quemadmodum n. sensibile esse dividitur in formam & materiam sic intelligibile esse oportet dividiri in consimilia his duobus scilicet in aliquod simile formæ, & in aliquod simile materiæ, & hoc necesse est in qualibet intelligentia abstracta quæ intelligit aliud, arguo modo qualis compositio est in intelligentiis separatis talis est in rationali anima, sed in eis non est compositio ex duobus intelligentiis assistētibus ut declarabitur post, ergo nec in rationali anima. Item ait Auerrois in 3.de anima commento. 20. sic, & v̄liter quando quis intuebitur intellectum materialem cum intellectu agente apparebunt esse duo uno modo, & unū alio modo, sunt enim duo per diversitatem actionis eorum: actio enim intellectus agentis est generare, istius autem informari, sunt autem unum quia intellectus materialis perficitur per agentem, & intelligit per ipsum, ecce quō ponit intellectum agentem uniri possibili per idem titat, nedum per informationem.

R V R S V M Them. in tertio suo de anima. 3. capite inquit q̄ intellectus, qui omnia potest facere, est tanquam habitus & lux, quod exponit capi. 9. in fine. d. atque ita fieri, ut compositum ex intellectu agente & intellectu potentiae, partim duæ naturæ sint partim una, nam & id quod ex duobus facultatibus forma & materia conditur unum esse intelligimus, & ideo cap. 40. concludit. ergo intellectus potentiae simul accipit intellectum agentem, ut propriam sibi formam p̄hendit. Et aperiens in eodem. 3. capite. 25. inquit, intellectus agens non, quemadmodum ars seorsum a sua materia est, sed totus intellectui potentiae intellectus immersusq; habetur: ecce quomodo uult q̄ non sit assistens & separatus, ut illi dicunt. Ex his & multis alijs h̄c positio pro nunc relinquit tanquam falsa.

In quo ponitur positio Ioan. ex soluuntur argumenta oppositæ partis. Cap. 19.

Iannes Landunus, qui in Auerroica familia. quādoque habitus est primus in quæsto isto diuersa sentire uisus est, quoniam in tertio de anima. quæstione sexta uisus est sustinere positionem nunc improbatam, in quæstione vero. 25. uoluit q̄ anima intellectu realis compositione sit essentialiter composita ex duabus partibus, scilicet ex intellectu possibili, ut ex subiecto, & ex intellectu agente, tāquam ex forma informante, ex quibus coeuntibus concluditur esse rationalis anima, tanq̄ ex materia formaque esse compositi naturalis. Voluit enim intellectum potentiae esse substantiam: pure in potentia in genere naturæ intellectibilis, sicut materia prima est pura potentia in genere naturæ sensibilis, adeo

Sueſt. de intel.

G iii

DE INTELLECTU

quod intellectus agens est forma informas intellectum potentie, & dans ei esse simpliciter actu, ita quod anima rationalis sit substantia incorporeae: composita essentialiter ex duobus principijs intrinsecis, quorum unum est de le pure in potentia, & est simile materiae, scilicet intellectus potentie & aliud est actus eius ipsum perficiens, & est simile formae, scilicet intellectus agens. ergo apud ipsum intellectus agens unitur intellectui potentie reali ac naturali unione, et itaque rationalis animae esse intellectibile conditum ex intellectu agente & intellectu potentie reali compositione ac sempiterna unum tamen quidam in esse, quemadmodum esse compotiti esse est confitum ex materia & forma, licet sit differetia, quoniam esse rationalis animae est aeternum, esse compotiti physici est nouum, ut dicit. Quibus habitis possunt solvi argumenta alterius partis, cum enim ponit intellectum agentem alium ab modo per animam posito, qd intellectus intellectum potentie, noluit designare distinctionem secundum subsistentiam, sed secundum rem tantum & hoc sufficit.

AD secundum maior falsa est: nihil enim prohibet ex eis fieri unum in esse, non tamen unum sibi rem, ut manifeste patet in multis, ex lumine enim & diaphano sit unum, & tamen lumen est visibile per se diaphanum per accidens.

AD tertium patet qualiter ex eis fit unum unitate informationis realis, non tamen sequitur rationalem animam esse generabilem & corruptibilem; quoniam materia & forma eius non sunt corporales & physicae, & ideo abstrahunt a generatione & corruptione, ut Ioan. inquit in qd. 29. in solu. ad tertium. Hac igitur sunt argumenta istorum, & positiones quas inueni in doctrina Auerrois.

In quo reprobatur positio hæc. Cap. 20.

Tamen si positio Ioan. uideatur plus consona verbis Auerrois & eius fundamentis, tamen in rei veritate est contra rationes, & contra uerba sapientium, contra rationes quidem, quoniam nulla natura recipiens aliam intentionaliter, recipit illam realiter, hæc propositio est concessa ab omnibus expositoribus, ut manifestum est per se, sed intellectus potentie recipit intellectum agens intentionaliter ergo non realiter minor patet, quoniam intellectus potentie intelligit intellectum agentem, ut Themistius capite. 41. tertii suæ paraphrasis de anima inquit, & Auerro. commento quinto & uigesimo & trigesimo sexto, & in epistola felicitatis manifeste dicit idem & hoc probare est superfluum, & sic tantum intentionaliter recipit, non ergo realiter.

A M P L I V S N U L L A forma abstractior uniuersali materiali recipitur in aliqua materia realiter, nisi intentionaliter & comprehensiue, hec patet, quoniam uniuersale materiale, nec recipitur in subiecto particulari nec uniuersali, reali receptione. ergo multo minus uniuersale per essentiam, sed intellectus agens est vniuersale per essentiam secundum Ioannem ergo non recipitur nisi intentionaliter, & non reali receptione. Rursum omnis forma dans ei esse alteri & constituens id in esse, constituitur in esse a subiecto, sed intellectus agens est forma dans ei esse intellectui potentie, & constituens eum in esse, ergo constituitur in esse ab intellectu potentie, sed hoc esse falsum declaratur, quoniam si intellectus agens constituitur in esse ab intellectu potentie, constituetur in esse receptivo intentionaliter ab eo, quemadmodum forma materialis constituitur in esse a materia, & in esse receptivo, ut Auerro. inquit nono metaphys. commento secundo, & primo perigeneseos, commento. 45. hoc autem falsum est, intellectus enim agens, nec per se nec per accidens recipit, nec realiter: nec intentionaliter. Item si intellectus agens informat intellectum potentie, aut est de essentia intellectus potentie, aut in-

tellectus potentie est summe passivus, potens recipere agentem non per essentiam, si primum, tunc omnia recipiet per essentiam agentis, quod falso est: si secundum ergo est in potentia neutra, ergo in potentia contradictionis, & sic ad esse & non esse, ergo tota anima est possibile esse & non esse ergo generabilis & corruptibilis, quod ipse negat.

P RÆTEREA si intellectus potentie est pura potentia substantialis in genere intelligibilium, ergo una numero priuatione, uel positione, non positione, quoniam nullus actus est, sed pura potentia, ut Ioan. inquit, si priuatione, ergo in sua natura est priuatio omnium formarum intellectibilium, quemadmodum in natura materiae est priuatio omnium formarum sensibilium.

Tunc sic, omnis natura ubi est priuatio omnium formarum intellectibilium est potentia ad omnes illas, quoniam priuatio relinquit potentiam, ut Auerrois testatur in nono diuinorum commento tertio, ergo cum intellectus potentie sit priuatio omnium formarum intellectibilium, continet potentiam ad omnes illas, & sic erit transmutabilis ad illas, & hoc est contra omnes peripateticos. Adhuc intellectus potentie cum sit pura potentia, uel erit prima materia, uel quidam diuersum ab ea si prima materia sequitur infinita impossibilia, quæ enarrare sit tuum, si diuersum quoddam uel æqualis perfectionis, uel inæqualis, si æqualis, ergo eidem species cum materia prima, & sic sequitur idem quod prius, scilicet quod sit natura transmutabilis & non comprehensiva, quoniam ea quæ sunt unius speciei, sunt unius actionis uel operationis speciei, ut dictum est apud omnes, si alterius speciei, & alterius perfectionis, tunc oportet ut alterum corum sit altioris gradus altero, & sicut non erit pura potentia, immo habebit rationem & gradum actus, & formæ, cuius oppositum Ioannes inquit, & solutio Ioannis ad hoc nihil est, ut intelligenti palam.

V E R B I S etiam Auerrois contradicit, qm Auerrois in 3. de anima, commento. 19. inquit, & ideo opinandum ast sibi Aris. qd ultimus intellectuum abstractorum in ordine est intellectus materialis, actio enim eius est diminuta ab actione illorum &c. Ex hoc arguo quod est infima intelligentiarum in ordine, non est potentia substantialis tantum, ut quilibet sani cerebri credet, sed per haec uerba intellectus potentie est infima intelligentiarum ergo non erit potentia substantialis.

A M P L I V S in libro destru. destructionum in disputatione tertia in solone. 19. inquit, sed id quod posuit Alga. s. qd omne esse est possibile esse, non uerificatur nisi in causato composito, sed impossibile est inuenire quid compositum eternale, ecce qd plane negat omnem compositionem in re æterna.

I T E M Aristoteles in 9. diuinorum inquit, est autem nihil potentia sempiternum, & ideo hac propositione probata infert conclusionem, d. actu ergo omnia. Arguo ergo, oē sempiternum est actus tm, & non potentiam habens, rationis aia apud hos est sempiterna, ergo actus nullam potentiam habens.

E T in 12. diuinorum inquit, amplius tales oportet esse substantias sine materia, sempiternum enim esse oportet, & si aliquid aliud sempiternum, alicui igitur, ecce quam plane infert est esse sempiternum, ergo actus tantum.

E T maxime nota uerba Auerrois in commento. 30. illius partis: dicit enim, si in substantia huius motoris fuerit substantia quæ est in potentia, si in materia, possibile est ut quod est in potentia non sit ens, & hoc quod dixit est, si fuerit in potentia substantia, possibile enim est ut non sit ens simpliciter, i. quia corruptitur in aliqua hora, & hoc quidem determinatum est in naturalibus, qd omne cuius substantiae admiscentur potentia est generabile & corruptibile.

E T S I F V E R I T in potentia motor in loco possibile est ut non moueat, non necesse est, ut isti motori non

non admisceatur potentia omnino, neque in substantia, nec in loco, neque in alio modorum potentiae, & hoc intendebat cum dicit necessere est igitur ut talis substantia sit actio, quia causa potentiae in rebus in quibus est potentia est materia, & quia inae substantiae sunt mouentes sine aliqua potentia necessere est ut sint sine omni materia cum necessere est, ut sint aeternae, omne enim aeternum est actio, iactus purus, & omne quod est actio pura non haber potentiam, haec Auer.

E X his eligitur haec consequentia, motores coeli continent potentia materiae, & potentia locali, ergo sunt actus puri.

A M P L I V S eligit et altera, scilicet motores coelestes sunt sempiterni, ergo actus puri. Sed omne enthymera tenet in virtute alicuius propositionis, ergo quodlibet horum tenebit in virtute alicuius propositionis, primum ergo non nisi in virtute huius, scilicet omne carens potentia materiae & locali est actus purus, qm haec propositio facit perfectum syllogismum, & secundum tenet in virtute huius, omne tempiternum est actus purus. Tunc his ambabus addo hanc minorem, sed rationalis anima est carens potentia materiae & potentia locali, & est rationalis anima sempiterna, ergo rationalis anima actus purus, & per consequens non erit composita ex potentia & actu, sicut rem diuersis, vt Ioan. opinatur.

I T E M in octauo metaphysicæ Aristot. inquit, in naturalibus quidem sempiternis, aut substantijs, alia ratio, forsitan enim quædam non habent materiam, aut non talem, sed solum sicut locum mobilem, ex hoc eligitur qd omnis materia quam possunt habere aeterna est, sicut locum mobilis, vt in commen. 12. illius partis excipitur sed intellectus seu rationalis anima non habet materiam sicut locum mobilem, ergo nullam penitus habet materiam, & sic erit purus actus.

P O S T R E M O Aristot. in. 14. libro diuinorum querit, qd sic dicens, simpliciter autem oportet considerare utrum possibile perpetua ex elementis componi, & in fine demonstrationis dedit conclusionem hanc. d. si autem est quod dicitur nunc verum uniuersaliter qd nulla est perpetua substantia si non sit actu, elementa et materia substantiae nullius utriq; erunt perpetuae substantiae elementa, ex quibus sunt in existentibus. Ecce quo pacto perpetuum ab omni materia prorsu, seiusgit Aristot. & sic perspecte relinquitur Ioan. positionem nullius esse valoris, & tu considera quoniam multa horum sunt demonstrativa, alia glosset, qui vult, intentio enim mea non est semper demonstrare, sed apparentiorem intellectum accipere i dictis peripateticorum, ac magis a contradictione remorum.

In quo narratur uera mens Auerro.

Cap. 21.

Q UOD enim ex his omnibus accepimus est primo qd intellectus agens & intellectus potentiae substantiae sunt, & non accidentia propria, & essentiales proprietates, vt constat. Rursum qd intellectus agens & potentiae sunt separatae materia, & a corpore, & actu uniuersales & abstracti extra animam.

A M P L I V S quod sunt quicquam nostræ animæ & hoc saepe ab his perspicuum fuit, & per improbatorem aliorum. Et cum declaratum sit eos non esse duas substantias per se subsistentes ac existentes seorsum facientes, unam rem aggregatione, sicut positio prima fuit. Nec qd duas partes essentiales, quarum una sit pura potentia substantialis, & altera purus actus, quæ coeunt facient substantiam tertiam unam in esse, vt Ioannes inquit. Relinquitur qd sunt duas portiones, ac duo gradus facientes compositionem i rationali anima equiudem, & non reali, nec intentionale, sed penitus di-

uersam ratione & nomine à propria compositione reali vel intentionalí, ut declarabitur.

E T quod superaddimus est, qd quælibet intelligentia excepta prima est composita, & hoc probatur, primo omnis intelligentia intelligens aliud est composta, sed qdlibet intelligentia excepta prima intelligit aliud, ergo quælibet intelligentia excepta prima est composta, maior est manifesta per se, & ex dictis Auer. Per se quidem quoniam intellectus, & id quod intelligit sunt diuersa, ergo unum eorum erit tamquam forma, reliquum tanquam materia, ergo compositio. Ex dictis Auer. vero, quoniam hoc Auer. inquit in comment. 5. & 14. tertij de anima, minor accipitur eisdem locis apertissimæ. In libro destruccióne destructionum disputatione tertia in solutione dubij. 16. totam hanc rationem quasi abbreviavans inquit, & differentiis quæ est inter intelligere primum intellectum scipsum, & intelligere alios intellectus leipso, est qd primus intellectus quid ens de seipso intelligit non relatum ad aliam causam, & alii intellectus intelligunt de seipso quid relatum ad ipsorum causam, ē ergo lens, qd primus intellectus non intelligit nisi se alii intellectus intelligunt aliud, quia relatum ad suam causam, & ex hoc dedit conclusionem nostram dicens, & ideo hoc modo multititudinem, id est compositionem detinent, & quasi syllogizatur hoc pacto, omne intelligens aliud est compositum, primus intellectus non intelligit aliud, & reliqui omnes intelligunt aliud, ergo primus non est compositus, & omnes alii multititudinem detinent, & sunt composti.

A D H V C omne causatum est compositum, vt Auer. inquit in libro destruccióne destructionum, in eadem disputatione, in solutione. 19. dubii & hæc propositio potest probari a priori, ut declarabo post, sed omnes intellectus secundi sunt causati, ergo omnes sunt composti, minorem probat Auer. in lib. eodem in disputatione eadem in sol. 18 circa finem, probans qd primus intellectus est causa omnium aliorum, & sic praedicti sunt causati a primo, & inquit, amplius declaratum est a plbis qd id qd dat entium separatorum a mā finem est id qd dat eis esse, forma. n. & finis sunt unum & idem in hac spē entium, ergo id qd dat finem entibus id metat formā, et id qd dat formam est agens, ergo id qd dat finem huic esse est agens appareat idcirco qd primum principium est omnium entium principium sicut agens & forma & finis, erit ergo sylls eius, hic dator formæ ipsis rebus separatis est agens, primus motor est dator formæ ipsis entibus separatis, ergo agens, maior poterit ex diffōne agentis, minor poterit prosyllogizatur sic, oēs dans finem, dat formā, sed primus motor dat finē, ergo primus motor dat formā, maior probatur per alium syllū, quæcumq; sunt unum & idem omnino, dans utrum eorum dat reliquum, sed forma & finis sunt eadem penitus, ergo dans finem dat formam, que erat maior, qd autem Deus det finem, manifestum est per se.

E X his habetur qd oēs intellectus secundi sunt causati a primo, & per consequēt habetur conclusio. s. qd oēs sunt composti exceptio primo, qui est tm ipse & forma & nullam multititudinem continens, vt scies.

E T hanc Auer propōnem dedit in lib. destr. in disputatione 3. in solu. 16. & inquit, quapropter non sequitur qd sunt oēs in uno simplicitatis gradu. i. vt oēs intelligentiae sunt ita simplices, sicut est primus intellectus, non. n. sunt in uno relationis gradu ad primum principium, neq; aliquis eorum simplicitate habet filiem simplicitati primi principii primus n. habet esse de se, et ipsi hñt esse relatū, ergo solus Deus est forma tm, & oēs alii sunt composti ex forma & materia apud Auerroim.

S ED qualis sit compositio intelligentiarum poterit declarare, quoniam occultum est, & a paucis intellectum. Dicemus itaque quod gradus rei perfectionis dicitur forma, gradus imperfectionis dicitur priuatione seu materia, vt Auerrois inquit in secundo naturalis au-

DE INTELLECTV

scultationis, comment. 15. in separatis a materia vero est unus intellectus, qui est perfectio tantum: vt. 10. diuinorum exprimitur commen. 7. est enim Deus mensura & regula tantum, & sic perfectio tatum, & nullius gradus imperfectionis.

EX his excipitur qualibet intelligentia posse dupl. citer considerari, uno modo vt. vicinatur primo quod est perfectio tantum, & sic est perfectio quædam, alio modo vt. deficit & priuat a perfectione primi, & recedit ab eo & sic est imperfectio & priuatio quædam, & quoniam vna res numero potest appropinquari, & recedere a primo, proculdubio ergo vna res numero est perfectio et priuatio seu imperfectio, quo sit vt. compo sitio quæ est in his intelligibilius non sit ex re subsistente, & re subsistente, nec ex parte essentiae, & parte essentiae, sed compositio haec est ex modo formæ & modo materiae, perfectio enim modus est formæ, priuatio modus materiae, ergo intellectus separati componuntur ex modo & modo, & non ex rebus per se, & seorsum entibus, neq; ex partibus, sed ex modis partium aut rerū.

ET quando totum hoc sit ita relinquitur q; in rationali anima intellectus agens nihil aliud sit nisi gradus perfectionis, qua ipsa vicinatur primo, et intellectus potentiae gradus priuationis, quo elongatur a primo, & sic compositio ex intellectu agente, & intellectu potentiae, non est ex rebus seorsum entibus, vel partibus diuersis sibi essentiam, sed ex modo formæ, & modo materiae, & sic ex modo & modo, & non ex rebus. Quod vero haec sit mens Auerrois, patet, inquit enim in magno commento in sol. tertiae. q. opinandum est enim q; istud est quartum genus esse, quemadmodum enim sensibile esse dividitur in formam & materiam, sic intelligibile esse oportet dividiri in cōsimilia his duobus. I. in aliquo simile formæ, & aliquod simile materie, ecce quo pacto intelligibile esse vult q; componatur non ex materia & forma, sed ex modis eorum, sunt autem modi eorum perfectio & priuatio, vt dictum est. Et subdit & hoc necesse est in omni intelligentia abstracta, qua intelligit aliud, & si non, non esset multitudo in formis abstractis, et ideo declaratum est in prima philosophia, q; nulla est forma liberata a materia simpliciter nisi prima forma, q; nihil intelligit extra se, sed essentia eius est quidditas eius, aliae autem formæ diuersantur in quidditate & essentia quoquo modo id est quia sunt compositæ ex modis horum, & non ex his &c. Amplius in commento. 20. dicit, palam istud & nos in commento nostro libri de anima exposuimus, & tu vide, quoniam nolui ponere caput in capite.

EX his reliquitur tibi quis modus compositionis est in illis, & quis non, & quomodo est unus modus in illis & intellectu nostro, & sic patet qualis compositio sit in eis, & quid sit intellectus agens, & qd possibilis apud hos, & idem Auerrois ad verbum inquit, commento 14. & tu lege & hoc proculdubio sicut Themistius intention. Inquit in tertio sua paraphrasis, capite. 25. sic, codice mō intellectus agens intellectui potentias assistens unus cum illo redditur, propter quod vna res est, que ex materia & forma consistit, & tamen permisit haec rationes habet duas. nam & materiae ratio est per quam anima fit omnia, & ratio absolutionis formæ per quam facit omnia, ecce quomodo vult q; vna res sit intellectus agens, & intellectus potentiae, licet ratione differunt, quoniam rationalis anima ea parte qua facit omnia abstracta rationem agentis continet, ea vero parte, qua fit omnia parte eam quæ intellectus potentia dicitur amplectitur. Et capite 26. inquit, atq; hic intellectus, vt superius dixit, abiunctus imparabilis impermissus est, proinde eius ingenium tale non est, vt interim intellectui potentiae id est imaginatiæ iungitur, haec Themistius ergo inter intellectum agentem, & intellectum potentia sibi eum discrimen non debet esse sibi rem vel

essentiam, sed sibi modos, & hoc tandem Auerrois significauit in tertio de anima, commento decimo nono dicens, non quia est aliud per quod differat istæ intellectus ab intellectu agente, nisi per hanc intentionem tantum, quoniam quemadmodum non scimus multititudinem intellectuum abstractorum, nisi per diuersitatem actionum eorum, ita etiam non scimus diuersitatem istius intellectus materialis ab intellectu agente, nisi per diuersitatem suarum actionum, & quemadmodum intellectui agenti accidit, vt quandoque agat in res existentes hic, & quandoq; non ita isti accidit, vt quandoq; indicit res existentes, & quandoq; non, sed differunt tantum in hoc q; indicum est aliquid in capitulo perfectionis indicis, actio autem non est sibi illum modum in capitulo perfectionis agentis, considera igitur hoc, quoniam est differentia inter hos duos intellectus, et nisi hoc esset nulla esset alietas inter eos. Ex his arguo, tanta debet esse differentia inter principia operationum quanti inter operationes vt hic testatur Auerrois, sed operatio agentis, et intellectus potentiae differunt tantum ratione, vt Auerrois inquit, ergo et intellectus agens, et intellectus potentiae non differunt nisi ratione, hoc idem aperius committit 36. inquit enim, dicamus igitur quoniam intellectus existens in nobis habet duas actiones sibi q; attribuitur nobis, quarum vna est de genere passionis, et est intelligere, alia in genere actionis, et est extrahere formas & denudare eas a materijs, ecce quam aperiuit intellectum esse vnum, quo nos facimus illa duo opera. Ex his recapitulando manifestum est, qualiter qualibet intelligentia excepta prima sit composita, & qualiter non ex re subsistente, & re subsistente, nec ex re essentiae, & re essentiae, sed ex modo rei materiae, et modo rei formæ, et qualiter partes haec non differunt nisi modo, et consequenter haec compositio est equiuoca, et quasi non, et ratione differens ab alijs compositionibus.

AMPLIVS palam quid agens intellectus, et qd potentiae intellectus sibi Auerrois et Themistium, et quomodo non differunt nisi ratione et modo, sed re, et esse, et subiecto vnum sunt. Rursum qualiter ambo sunt animæ rationalis quidpiam et separati sibi esse a materia et corpore.

In quo soluuntur questiones contra hoc.

Cap.

22.

Ambigunt autem & rationabiliter sapientes, primo quoniam compositio haec non tantum esset conueniens separatis intellectibus, sed omnibus rebus excepto Deo & sic materia esset composita, & multa alia videntur sequi incommoda.

AMPLIVS ambigens an cōpositio haec sit æqualis in puncto omnibus intellectibus separatis, vel alteri quidem plus, alteri autem minus. Rursum si omnes intelligentiae intelligunt idem primum, quomodo variantur in suis intellectibus, videtur enim q; omnes esse debeat æqualis excellentiae. Item si omnes componuntur haec compositione, cur qualiter partes huius dicuntur intellectus potentiae, & intellectus agens in rationali anima, non dicuntur eadem ratione in singula intelligentia. Tunc ultra propter quid rationalis anima est subiectum non tantum superiorum intellectuum separatorum, sed etiam formarum materialium, & nulla intelligentiarum non.

POSTEREMO positio haec refellenda videtur, quoniam Aristoteles inquit intellectus potentiae esse hoc solum quod possibilis sit vocatus id est pura potentia, modo si vna res est cum agente, proculdubio erit ens in actu secundum esse & essentiam. Amplius omnes authoritates Auerrois apparent contradicere huic positioni, vt illa verba commento decimo octavo, &

19. & magni cōmenti, &c. 36. quæ videas si placet. Ad quid ē laborauit cōm. 4. probare q̄ agens & possibilis differunt vt constat. idem enim esset tunc recipiens & agens, qd Auer. habet pro impossibili. Item omnis priuatio relinquit solum possibilitem in subiecto. si igitur intellectus agens nihil aliud est nisi priuatio perfectionis causæ, ergo quælibet natura inferior esset potens suscipere perfectionem suæ causæ & omnium agètum supra illam.

V L T I M O omnis operatio realis requirit agens & passum realia realiter diuersa, sed intelligere operatio est realis, ergo requirit agens & passum prædicto modo, & sic non possunt esse vñus intellectus sūm rem.

Hæc sunt ea quæ nobis quæstionem causam nō par uam, quæ si apertæ declarabuntur omnis locus quæstionis tolletur.

A D primam itaq̄ soluit Auerr. in libro de structio destructionum disputatione tertia in sol. decimioctauo, circa medium dicens esse sensibulum entium multos habet gradus, quorum vñior est in materia, nobilior illo est esse qd habet in humano intellectu, & nobilior isto est esse quod habet in separatis intelligentijs, deinde in ipsis separatis intelligentijs dictæ formæ gradus habent adiuicem differentes sūm quod differunt illæ intelligentiæ adiuicem. Ex his habetur q̄ in natura datur nō gradus perfectionis quæ proculdubio ē ipsa prima mā quæ sūm suam naturam non est nisi priuatio tm vel infinitudo, vt Plato & Arist. volunt, & est ipsa perfectio essentialiter, & propter se talis, vt primum ens, reliqua autem sunt in horum medio, & sic quodlibet exceptis extremitatibus proculdubio compositum est hac compositio, verum i separatis a mā h̄c vna & sola est compositio, in alijs aut infra ordinem abstractorum non tm hæc inuenitur compositio, sed multæ alij, vt qñq̄ declarabit.

A D formam igitur quæstionis concedendum totum, licet sit discrimin, quoniam in separatis intelligibiliibus non est compositio nisi hæc, in alijs inferioribus, et h̄c, & multæ alij quandoq̄ declarandæ.

A D secundam qōnem rñdet Auer. ibidem parum post & inquit. Amplius dictæ intelligentiæ inter se differunt in nobilitate sūm statum quem habet a primo principio in propinquitate & longitudine, hoc autem declarari potest exemplo suo ibidem paucis interpositis, qm̄ līcet oēs intelligentiæ sint in vno genere esse. s. i. intelligibilis in eo sunt plures gradus, & hoc inquit in exemplo. præterea declaratum est in naturalibus, quomodo color habet aliud esse in virtute phantasiæ, qui est nobilior & simplicior esse q̄ in visu habeat, deinde habet nobilior esse isto in memoriarum virtute, deinde habet in intellectu esse nobilior alijs præcedentibus gradibus erit ergo idem esse coloris, habens tamen gradus nobilitatis diuersos, ita nō est remotum, vt oēs intellectus habeat idem esse genere, & tamē gradus sint in illo genere multi & diuersi, sūm nobile & ignobile. Sunt autem intelligentiæ elongata a primo, quædam nullo medio, intelligentia enim secunda cum immediate sit ex prima, scilicet Deo, parum deficit sibi de perfectione primæ, sua ergo priuatio est tantum perfectionis primæ.

T E R T I A autem intelligentia, cum immediate sit ex secunda tanq̄ ex agente proximo, ex Deo vero tā, quam vniuersali, non tantum priuatur perfectione primæ, sed priuatur perfectione secundæ, & ideo priuatio tertiaræ est amplior priuatione secundæ, cum sit elongata per medium.

Q V A R T A autem cum fluctuet a tertia tā ab agente proximo, ab alijs tanq̄ remotis priuatur perfectionibus tribus, & id eius priuatio est amplior latiorq̄ & consequenter compositio, alijs superioribus, quo fit in rationalis anima quæ est infimus intellectus sit sere nō gradus perfectiōi, separatrix, verum quia proprior est primo q̄ genu sensibilium, proculdubio est i ea ali quis gradus perfectionis, & ideo in ea est priuatio pro-

xime intelligentiæ, & omnium aliorum, est autem habitus quidem maior habitu & perfectione, generis sensibilis entis.

E X his ad quæstionis formam sol constat. Tametsi enim quælibet intelligentia ex cepta prima composita sit, proculdubio compositio illa variatur sūm longitudi nem & propinquitatem, vt Auer. dixit, & sic non confitit in puncto. Et ex his patet sol ad tertiam quæstionem, cum enim quælibet intelligentia intelligat superiorem per essentiam propriam sibi, & per id quod est ei quasi actus, proculdubio quæ erit actualior plus intelliget de prima, & quæ remotior ab ea, & plus priuata, minus de prima intelliger, erit enim ordo intelligendi circa primum simili ac respondens ad ordinem compōnis, & hoc inquit Auer. eodem loco dicens & non est ipsibile q̄ ab vna & eadem re sumantur diuersæ imaginatio nes, sicut non est impossibile, vt ab aliqua pluralitate sumatur vna imaginatio, & apertius in. i. . . diuinorum Arist. cōm. 4. inquit, et cum ita sit non est impossibile, vt id quod est per se intelligentia & intellectus sit causa plurium entium sūm q̄ ex eo intelliguntur multi modi, & vide reliqua. Ex his accepimus Deum esse vnum intelligibile tm, tm a pluribus intelligi intellectibus graduatis sūm nobile & ignobile, sūm q̄ intellectus est nobilis vel ignobilis, & tu persiste, quoniam i commēto nostro tertij de anima sat diximus.

A D quartam sol. dicendum puto q̄ virtus & potestas sortis rōne & nomen ab op̄a, et nomen diuersum ab op̄ & diuerso, ha ergo partes, qm̄ diuersa nobis applicant officia, id est diuersæ sortitæ sunt rōnes, intellectus agens dī, quoniam vt Themist. i. quicq̄ principium est quo abstrahimus intelligibilia, ideo rationem partis & virtutis agentis sibi vendicat, altera vero pars, quoniam principium ē quo rationalis anima perficitur ac formatur ab intelligibiliibus & formis materialibus, rationem potestis & intellectus potentie accepit.

A M P L I V S eo quod est perfectio in anima rationali intelligit esse abstractorum eo quod est priuatio intelligit res vniuersales & māles, quia hæc opera sunt diuersa in anima rationali, & non inueniuntur i aliqua intelligentiarum, quoniam illæ non intelligunt nisi Deū, & ens abstractum & non habent opus duplex prædictum, ideo partes illæ non sortitæ sunt rationes principiorum operationum, & ideo non dicuntur intellectus agentis, nec intellectus potentie.

E X his perspicuum est, cur gradus perfectionis rationali anima intellectus dicatur agēs, & gradus imperfectionis intellectus dicatur potentiae, & non sic in intellectibus separatis, nec alijs rebus. Et ex his etiam liqui dissimilat constat, cur nomine, & modo & ratione diuersi Auerrois appellet hæc scilicet quandoque duas substantias, quandoque diuersas partes, & quandoque diuersas virtutes, & quandoque diuersas res, et quandoq̄ genera diuersa, hoc enim ideo est, quoniam natura intellectus potentie est perfici ac formari ab intelligibiliibus. Natura vero agentis est perficere animam rationalem sūm operationem æternam, & cauare intellecta actu, & ideo has diuersas operationes significans in intellectu anima magis q̄ in alijs hi nominibus diuersis nominavit, tametli compositio hæc non sit genere differens a compositionibus intelligentiarum.

A D quintam sūm rei naturam, nulla alia causa potest fingi, nisi quia rationalis anima est huius naturæ, nulla vero aliarum talis. Vel quoniam intelligentia humana fuit infima, & eo fuit maxime elongata a prima, & eo fuit maxime priuata perfectione primæ, & ideo venit ad tantam priuationem et potentialitatem, quod non solum nara fuit perfici ab abstractis intellectibus, sed ab omnibus intelligibiliibus materialibus, & si non tibi placet dicas tuo modo,

A D **V L T I M A M** quæstionem, ad primum argumentum dicendum quod intellectus potentiae

DE INTELLECTV

Potest capi duplī, vno modo p illa priuatione primo
rum intellectuum & intelligibilium mālium, et sic nihil
aliud est nisi præparatio tm, & nullam habens nām nisi
promptitudinis tm, & sic loquitur Arist. alio modo pē
capi pro rōnali aia, vt stat sub gradu talis priuationis &
sic proculdubio est aliqua nā, & non potentia esse intel-
ligibilia, sed fieri intentionaliter illa, vt inquit Auer.

AD secundum & tertium patet ex dictis. Auer n.
noiavit hos gradus noibus diuersis pro quanto eis co-
pulamur ad diuersa, vt dictum est, & in hoc laborauit,
& patet totum hoc.

AD quartum dico q aptitudo quādam est fm spe
ciem & nām propriam quādam fm genus vel transce-
dens, quemadmodum talpa priuata est visu, quia sibi
non repugnat fm q aia, ita rōnalis aia priuata est perse-
ctione primi, qm non sibi repugnat sub rōne transcen-
denti. s sub rōne entis, & hoc iam lāpe dixi in lib. auscul-
tatio. nālis, maxime in. 7. illius, cōmen. 2. erit ergo intelli-
gentia hominis priuata priuatione transcendentī i. quā
relinquit potestatem fm nām entis.

AD vltimum iam manifestabitur qualiter intellectus
non est operatio realis fm Auer. nouum esse habens in
ea & intellectu sed noua habitudo fm modum dicēdi,
& sic ex his recapitulanda patet quid sit intellectus agens:
& quid intellectus potentia, & quō reperiuntur fm rē
in oibus rebus, tamē si non fm rōnem et denominatio-
nem, & quō sunt vna res, plures tñ subā i mō & dictio-
ne, & cur solus primus intellectus elongatus est ab his.

In quo determinatur ueritas horum omnium.

Cap. 2.3.

Hucusq; quid potuit Auerr sentire diximus &
fm principia eiusq; pōnem explanauimus, sed
quia pōnem Auer. totam esse contra veritatem
et nālem pōniam monstrauimus, ideo supposito q rōna-
lis aia sit multiplicata, et simul cum corpore incipiens et
q sit forma corporis humani, dans esse in qua terminat
sensituum & vegetatiuum, tanq; in termino vltimo &
fine totius nāz progressus, oportet nunc veritatem ex-
ponere. Rōnalis igitur aia cum subā sit ex Deo defluxa
ac ex semine diuinā mentis procreata, nā est participati-
vā, & non per essentiam, sicut aliqua subā separa-
tarum, quo sit vt ipsa, nec per essentiam agat, nec essentiam
patiatur, qd.n. per essentiam agit, tanq; per principium
agendi, Deus est vel aliquis intellectuum separatorum,
ergo cum rōnalis aia neutrum sit horum proculdubio
non per essentiam, sed per facultatem potentiam ac vir-
tutem diuersam ab essentiam operabitur, hic. n operan-
di modus proprius est subā procreat, sed quia inueni-
mus in libris peripateticorum aiam rōnalem agere oia,
& fieri oia, scimus q in ea erit duplex facultas ac poten-
tia, vna s qua o a fit, altera qua o a facit. Potentia. n qua
oia facit vocatus est agens intellectus, ea vero qua oia
fit intellectus appellatus est potentia. Est aut̄ intellectus
potentia comparatus intelligibilibus, quemadmodum
perspicuum & in medio & in oculo comparatur ad vi-
silia, quemadmodum. n perspicuum visilibus confert
esse spiritale, prout visilia sunt in ipso, tanq; in proprio
subō, ita & in o bus his excellenter se habet intellectus
potentia ad intelligibilia, est n. connaturalis formis intel-
ligibilibus, ac eis præbens esse spiritale prout sunt in eo,
tanq; in proprio subō, quo sit vt sermo Arist. verificeſ
s. q hic intellectus comparetur ad intelligibilia, quem-
admodum tabula rasa ad picturam, qm in tali habitudi-
ne superficies tabulē est subā imaginē illuminans figurę
imaginē terminata, quo pacto et colores in perspicuo
perspicui sunt nā terminata diuisionibus colorati, qd vī
& formae intelligibiles in intellectu sunt intellectua ac ter-
minata finibus et quidditatibus rerum. Et tunc verifi-
cabitur aliud Arist. verbum q hic intellectus nullam ma-
terię operationem habet, sed potius locus est specierum

intelligibilium, ad quem mouentur intelligibilia lumine
intellectus agentis, sicut colore lumine solis in perspi-
cuum mouentur.

AMPLIVS & aliud verbum Arist. q cum se
paratus sit fm q est virtus aia rōnalis, oia quā sunt in
ipso sunt vbiq; & semper, forma enim dum est individua
est per hoc, & nūc, & cum abstrahitur ab his est
vbiq; & semper, & hoc pacto sunt vniuersalia in esse
intellectus, qui non dat hic & nūc, sed vbiq; & semper.
Quid igitur sit intellectus potentia his patet.

*In quo declaratur quid sit intellectus agens
secundum ueritatem. Cap. 2.4.*

Intellectus vero agens ad intellectum potentia cō-
paratur ac ad intelligibilia, quemadmodum lux so-
lis ad perspicuum & ad colores, est enim lux quasi
de natura perspicui ac ipsius naturalis perfectio, vt Ari-
stot. ait, & sibi color est eius perfectio, et per excellentio-
rem modū erit intellectus agens connaturalis perfectio
intellectus potentiae ac intelligibilis, itaq; quemadmo-
dum colores nō mouentur ad perspicuum nisi actu lu-
minis, ita intelligibilia non mouent intellectum potentiae
nisi actu intellectus agentis, et hoc profecto dicunt
illi, qui intellectua fluere ex intelligentia separata dicunt i
aiam ipsam, et non a rebus, quarum ipsa intellectua sunt
quidditates et formae, in his tri tota nā intellectibilis ani-
ma se haber magis in rōne formae et loci q rōne māz.
Qui vero dicunt q. forma quā est in anima duplicē
habeat comparationem hanc quidem ad rem, cuius est
forma, illam vero ad intellectum, et per primam esse uni-
uersalem, per secundam esse individuam, quia in intellec-
tu per quem est mentiuntur, forma enim in compara-
tione q; haber ad rem nūc est vīs, sed ex comparatio-
ne ad intellectum in quo est, eo quia in eo vbiq; et iem
per esse habet. Quemadmodum enim perspicuum est
individuum quidpiam per aerem et aquam in quibus
est, et tamen est locus vīs, ad quem abstracti mouentur
colores sic intellectus potentiae prout terminat hominē
et vegetatiuum & sensituum quoddam est individuum
& tamen est formarum vniuersalium receptivus. Am-
plius & quemadmodum lumen est quoddam individuum
per luminare in quo est, & tñ est vīe colorum abstracti
uum sic intellectus agens est quoddam idividuum prout
terminat essentiam rōnalis animae, & in ea fundatur &
tñ est quoddam vīe abstractiuum formarum mālium.

Ex his ergo intellectum agentem, & intellectum po-
tentiae esse virtutes & facultates aia rōnalis, quibus rō-
nalis aia fieri nata est omnia intentionaliter & facere oia
spiritualiter palam. Sed ytrum facultates hæ sint tres di-
uersæ, & inter se, & ab ipsis aia essentia, quemadmo-
dum odor & sapor in pomō sunt facultates pomī, &
inter se, & a pomo distinctæ, nondum palam. hoc enim i
commento nostro de aia pro parte tetigimus nec sic vel
alr dicere est q auferat declarationem q propoluimus,
qua vult igitur inuestigare distinctionem harum potestatū
inuestiget. Quod igitur tandem accepimus est q. intelle-
ctus agens, & intellectus potentiae non sunt duo animæ
gradus, sicut Auerr credit, anima enim rationalis apud
nos tamē ex illis gradibus copuletur, quemadmodum
quilibet res, non sunt tamen illi gradus facultates eius,
erit ergo anima totum quoddam potestatum, & el-
lentiale, essentiale quidem per compositionem, & mo-
do māz, & modo formae quādmodum etiam Auer.
nobiscum voluit. Potestatum vero quoniam potesta-
tes continet quibus diuisa vtur operatione, vt diximus,
propter quod Arist. in principio tertij intellectum po-
tentiae partem animæ appellauit cum dixit (de parte au-
tem animæ &c.) est enim pars animæ nō essentialis, sed
potestativa, ut his conflat. & sic completus sit tractatus
de partibus rationalis animæ.

AVGVSTINI
NIPHI DE INTELLECTV.

Liber quintus. In quo tractatur de
intellectu speculatiuo.

In quo narratur prima positio Ioan. Landuni.

Caput primum.

E INTELLECT V speculatiuo multæ acci-
dūt ambiguitates , prima quidem an qualitas sit rō-
nalis aīæ an sūba. Am-
plius an vnuis nūo oīum
hoīum . Rursum an post
mortem remaneat. Ad
hoc quāsum prīmū Ioā-
nes land, opinatur intelle-
ctum speculatiuū & pra-
cticum esse duas potētias

rōnalis aīæ, quibus potētia speculari circa ens speculabili-
le, & intelligere circa ens operabile, oē. n.ens, vt dicit est
vel speculabile vel operabile, ē aut̄ speculabile ens id qđ
non producitur ab hoīe, nec actione, nec cognitiōe sed
tm̄ cognoscitur ab eo, vt cōclum & intelligentia et sūlia.

Operabile vero est id, quod pōt̄ produci ab hoīe per
cognitionem & desiderium, & hoc siue actione imma-
nente siue transitoria.

EX his dedit Ioan. oē ens esse vel speculabile vel ope-
rabile, qm̄ oē ens, vel est producibile ab hoīe vel non.

Amplius dedit duplex esse opus. s. speculari, & intelligere
practicum, est. n. intelligere speculatiua intelligere
eas p̄ mō s q̄ non pōt̄ produci ab hoīe. Practice autem
intelligere est intelligere ens, z. mō. Et tunc lex his seq̄t̄
q̄ intellectus practicus, & intellectus speculatiuū, sunt duæ po-
tentia rōnalis aīæ diuersæ fm̄ rem , quod probat , qm̄
uel eadē potentia aīæ pōt̄ speculari & practicæ intelligere
vel diuersa, si eadem hoc vī impōse, qm̄ potentia diuer-
santur per actus, vt per multos textus conduceit.

AMPLIVS diuersorum fm̄ genus non est po-
tentia vna, sed intelligere practicum est, intelligere con-
tingētia, intelligere speculatiua est intelligere necessaria,
ergo sunt diuersæ potentiae. Rursum sicut se haber ha-
bitus speculatiuū ad habitum practicum , ita intellectus
speculatiuū ad intellectum practicum, intellectus enim
speculatiuū sūbū est habitus speculatiuū, & intellectus
practicus est sūbū habitus practici. Sed illi habitus nō
sunt idem, ergo nec potentiae intellectuū. Postremo
Arist. in 3 de aīa inquit, intellectus aut̄ qui pp̄ aliquid
rōcinatur & qui practicus est, differt a speculatiuo, sine
& Auer in cōm. 4, illius finis n. speculatiuū est scire tm̄,
operatiuū aut̄ operari. Sed hī fīnes sunt fm̄ rem diuerſi,
ergo intellectus illi sunt potentiae re diuersæ.

In quo inducuntur argumenta cuiusdam cōtra

Ioan. ej̄ soluuntur. Cap. 2.

VNT quidam iuniores ac h̄bari nitentes qui arguit
ad Ioannem his argumētis, p̄ oīis potens dīā actus
speculatiui, & actus practici, est vna potētia ambōs
cognoscens, sed potentia intellectus ponit dīā eorū,
ergo est vna virtus cognoscēs vtrolq̄, & per cōsequēs
non sunt duæ. Secundo arguunt, qm̄ intellectio Dei
& plantæ plus dīnt, q̄ intellectio plantæ & agriculturæ
sed pp̄ intellectiōem plantæ & illam agriculturæ ponit
tur aīæ diuersæ partes, ergo & pp̄ intelligere Dei & plā-
tæ. Tertio tunc tot esent potentiæ intellectuū, quot
habitū speculatiuū, qm̄ potentiae distinguitur p̄ actus,

actus per oīra, ergo sicut ipse arguit de praxi & specu-
lari, ita & ego de speculari & speculari. Quarto eadē
res est operabilis & speculabilis, vt sanitas , ergo idem ē
habitū practicus & speculatiuū, & sic potentia erunt
eodem, & tunc ex his patet sol. ad argumenta Ioan. oīa.
an fundatur in falso fundamento, di oī enim actuum nō
arguit distōnem potētiarum semper , sed aliquo modo
fm̄ modum. Sed hēc argumenta parum aut̄ nihil vr-
gent aduersus Ioan. prima enim nihil valer, qm̄ potētia
altior s. intellectus per habitū & potētias miscas ponit
differentiam, vt lensus cōis per sensus exteriores, quæ n̄
sunt disperfa in inferioribus vniuntur i superiori, vt Da-
uid ait. Secunda minime, qm̄ tametsi obiecta differunt
non tā rōnes speculandi differunt, & ideo bene arguant
diuersos habitus, et non diuersas potentias. It per idē
tertia nec valet, qm̄ oīes sunt sub eadem forma consi-
derandi, tametsi forma considerata sit diuersa, & ideo be-
ne arguant illæ considerationes habitus diuersos nō po-
tentias, & ideo non quācunq̄ dīā actuum arguit dīā
potētiarum. Quarta nequaq̄, licet enim vna res sit
& specularis & operabilis, tamen formæ speculationis
& operationis sunt differentes, & ideo arguitur differē-
tia potētiarum.

In quo contradicitur Ioan. secundum uera
argumenta. Cop. 3.

SED pace Ioan. dicam ipse contradicit oībus funda-
mentis Auer & hoc declaramus primo, intellectus
speculatiuū est generabilis & corruptibilis, potētia
rationalis aīæ non est generabilis & corruptibilis, ergo
intellectus speculatiuū non est potentia rōnalis animæ,
Maior est Auer. in 3. de aīa commento magno, et inquit:
sed opinandum est q̄ in aīa sunt tres partes intellectus,
quarum vna est intellectus recipiens, secunda autem est
efficiens, tertia aut̄ est factum, & duæ istarum sunt aēter-
næ. s. agens & recipiens, tertia autem est generabilis &
corruptibilis vno modo aēterna alio modo.

R V R S V M id qđ est artificiatum ab intellectu
agente, & intellectu potētiae non est potentia rōnalis
aīæ, h̄c siquic̄ per se. Sed intellectus speculatiuū est ar-
tificiatum ab illis, ergo non est potentia aīæ , minor est
Auer. in commen. 20. inquit enim Alex. autem opinat̄
q̄ intellectus, qui est in habitu & est speculatiuū, ē alius
ab intellectu agente, & hoc oportet credere, artificium
enim aliud est ab artificiato, & agens aliud ab acto, mo-
do nisi subintelligatur h̄c minor. sed intellectus specu-
latiuū est artificiatum non haberet contra Themist. ali
quam conclusionem, & sic patet propositum h̄c eadē
minor accipitur in commento magno, & inquit, & est
ille quem intellectus agens ponit in intellectum mālem,
fm̄ q̄ artificium ponit formas artificiales in mā artis, &
cum post hoc viderunt opinati sunt q̄ iste est tertius in-
tellectus, quem ponit intellectus agens, i intellectum re-
cipientem materialem, et est intellectus speculatiuū, ec-
ce quo pacto minor illa constat. Adhuc in commen-
to. 20 circa finem inquit, nos autem opinamur q̄ non
mouit ipsum ad ponendum intellectum agentem, nisi
hoc q̄ intellecta speculatiua sunt generata, facta fm̄ mo-
dum quem diximus, ergo intellectus speculatiuū non
est virtus & facultas animæ. Et commen. 36 inquit, &
cum ita sit necesse est vt intellectus speculatiuū sit aliqd
generatum ab intellectu agente, et in primis propositio-
nibus, ecce quomodo non ponit ipsum esse potentiam
animæ. Item in epistola de felicitate seu beatitudine
inquit similiter illa tria debent reperiri in intellectu, intel-
lectus materialis recipiens & hic est materialis, intellectus
receptus et est intelligibile, quod est speculatiuū , et i-
tellectus motor et agens et hic est abstractus, ecce quā
aperte intellectum speculatiuū non facultatem ratio-
nalis sentit.

PRÆTEREA filius Auer. i tractatu de huma-

DE INTELLECTU

no bono inquit, & q̄ iam demonstratum est in libr. de aia q̄ sunt intellectus tres. I. intellectus potentiae, & hic ē intellectus materialis, alius cum quo perficitur ille primus & ipse est intellectus speculativus qui est in habitu, & intellectus sive intelligentia operas, & est ipse qui facit res intelligibiles in potentia esse intelligibiles in actu. Ex his perspicuum est Ioan. contradicere verbis Auer. exp̄sse.

In quo inducuntur argumenta contra Ioā. Cap. 4.

Quod vero Ioan. contradicat rōnibus facile est videre, qm̄ nulla subā separata fīm rem ab essentia, sed intellectus humanus apud Auer. subā est separata, vt. 19. tertij exp̄ssit, ergo non agit aut patitur potentia differente ab eius essentia. Maior probatur, qm̄. 2. coeli cōm. 34. inquit, sed tñ differunt in hoc q̄ melius in animalibus ē pōte, sed tñ melius duorum possibilium est in æternis necessarium, cum nullum possibile est in eis veræ, & cā huius ē: quia nulla potentia est in æterno ad recipiendum eius contrarium, qd̄ habet. Ecce q̄ plane constat maior.

R V R S V M. nulla subā cuius esse & essentia sunt idem simpli recipit per potentias reales diuersas fīm rem ab ea, hanc concedunt oēs vt patet. Sed rōnalis aia est subā cuius esse & essentia sunt idē fīm rem, ergo vt prius, hanc minorem acceptat Ioan. de mente Auerro. et alibi probauimus eam de mente Plotini & in lib. de bono.

Item nulla subā cuius quidditas & individuum sunt idem, recipit potentia fīm rem diuersa ab essentia, haec ē manifesta cuilibet, qm̄ individuum est id qd̄ recipiens distinguitur a re recepta vel mō recipiendi. Sed intellectus ē subā cuius quidditas & individuum idem sunt simpli, vt Auer. vīr dicit cōmē 9. tertij de aia ergo vt prius.

Adhuc nulla potentia comprähendens particularia est virtus rōnalis aia, sed intellectus practicus est potētia cōprähendens particularia, ergo nō est virtus rōnalis aia, maior est manifesta per se, quoniam non plus se extēdit potentia q̄ eius essentia, i. qua fundatur minor est The. in suo. 2. cap. 59. vbi intellectus practicū ponit pelle agēdis rebus & administrandis, que non sunt nisi particularia.

A M P L I V S. nulla potentia, qua pars aliciq̄ appetitum sensitivū, est pars subā separata, sed ut Them. inquit cap. 49 intellectus practicus est hīmōl., ergo non est pars rationalis substantiae & abstractae. PRÆTEREA nulla potentia, que terminat speculationem & initiat operationē, est virtus separata vel pars virtutis separata. Haec patet quia opus est individuum quidpiam, & nullum individuum icipit a forma separata fīm peripateticos. Sed intellectus practicus vt Themist refert ibidem capi 61. est finis speculationis & initium operationis, ergo non est facultas separata, vel pars facultatis separata.

P O S T R E M O ea quae differunt sicut vīlē & particulae non sunt partes seu facultates subā separatae, haec n̄ est perspicua cuilibet, sed intellectus practicus & speculativus differunt sicut vīlē & particulae, ergo non sunt vt supra, minor est Arist. inquit n̄. In. 3. de aia, & oīno in actione i. intellectus practicus, & qd̄ sine actione i. intellectus speculativus non simpli differunt, sed in eo q̄ simp̄r. i. vīlē differt a quodam i. particulari fīm expōnem The. & oīum, et tu vide Auer. cōm. 34. in fine. His habitus facile constat peccatum Ioānis, rationes autem eius sunt peccantes peccato manifesto.

In quo narratur positio latinorum. Cap. 5.

Sunt aut̄ quidam ex latinis opinantes fīm fundamenta Arist. & Auer. esse, qd̄ intellectus speculatus sunt sp̄es intelligibiles causae aphantasmatis, in intellectu potentiae inhārentes intellectui, quibus intellectus diuersa vniuersalia intelligit qua quidem sp̄es fīm rem sunt singulares, sunt vero vniuersales in significando ac annuendo rep̄tandoq̄, quoniam tamē singulares sunt, abstracte sunt a mā, & appenditus illius est aut̄ iste intellectus speculatus accēns p̄ accēns intellectui

augmentabilis ad augmentumphantasmatum in nobis, & diminuibilis ad decrementum eorum, quae sp̄es causantur effectiuae ab intellectu agente apud quosdam per p̄nitiamphantasmatum. Apud alios ab ipsis intellēctibus imaginatis per se, ab intellectu aut̄ causatur intellectio, quae actus est intelligendi, & tū verificatur sermo Auer. q̄ intellectus speculativus habet duo subā, vñ in quo sunt vnum entium proprii ḡn̄is, aliud per quod sunt verae. i. similitudines & multæ per intellectum, i. intellectus est speculativus est vnum numero o. um extrinsecæ, bñ. n. sunt plura accēntia numero, quæ numerantur per ordines & habitudines ad phantasmatum, rōne autē subā sunt vnum entium, quemadmodum sp̄es sensibiles sunt vnum dum sunt in sensu, relatiuae aut̄ & per habitudines ad obēta sunt multæ ac numeratae, dicuntur aut̄ sp̄es iste intellectus, quoniam his legit intus intellectus aia aia, intellectus. n. dī quasi intus legens, & quoniam rōnalis aia sp̄ebus intus legit, tō sp̄es p̄nit dici intellectus, dicuntur aut̄ speculativae, quoniam his rōnali aia sp̄eculatur ens speculabile, & tō p̄nit dici intellectus speculatus. Et ex hoc sequitur q̄ vnum & idem intellectus p̄t dici practicus & speculativus quoniam vna & eadem sp̄es sanitatis est viens nā, & ut per artem p̄t induci, ut n̄ est sanitatis nālis est intellectus speculativus, ut vero est eius per artem inducibilis est practicus, q̄ aut̄ sp̄es istae sunt rōnali aia accēns oīan. Iand. per totum exclarat & oīs expoītores dicunt esse intentionem Arist. & Auer. & oīum peripateticorum, istae p̄terea sp̄es sunt intellectus in actu & intellectus in habitu, vt. n. in promptu sunt intellectui potentiae rep̄tantes, dicuntur actu intellectus, ut uero firmatæ sunt dicuntur intellectus in habitu, intellectus ergo speculativus non est diuerlus ab intellectu in actu, et ab intellectu in habitu, n̄i hoc mō.

Alij dixerunt q̄ intellectus speculatus est aggregatum ex intellectu potentiae & ipsi sp̄ebus, vt rep̄tant ens speculabile, aggregatum aut̄ ex sp̄ebus ut rep̄tant ens operabile & intellectu potentiae eodem intellectus dicit practicus & haec p̄nōm̄ sequitur nouus expositor in 3. de aia textu illo (& oīno in actione) & tunc verificat sermo Arist. q̄ intellectus speculativus & practicus sunt in eodem ḡne, non p̄ti, sed subā, sicut Arist inquit q̄. Lyrum & fallsum sunt in eodem ḡne cum bono & malo, quia intellectus speculativus & practicus sunt in eodem ḡne. i. sunt idem subā, quia intellectus practicus & speculativus sunt vna & eadem potentia, & non differunt nisi quia vna considerat res simpliciter, et alter qualiter, sed isti sermones sunt propinquū & quasi concordes.

In quo inducuntur fundamenta huius p̄onis.
Cap. 6.

Ostionem hanc firmat & maxime q̄ ille sp̄es sunt, Peum. n̄ declaratum est sp̄es esse intellectui inhaerentes, probatum erit sp̄es esse & sic propositum, q̄ intellectus speculatus sit modo quo dixerūt. Qd̄ aut̄ sp̄es sunt intellectui inhaerentes, quibus intellectus intelligat hoc pacto probant, oīs potentia habituata respectu alii cuius operationis potens exire in ea q̄ vult, continet alii quid formaliter per qd̄ p̄t exire, haec palam est, sed intellectus alicuius p̄bi respectu alicui speculacionis est habituatus potens exire in operationem illam q̄ vult, ergo continet aliquid quo potest exire. minor clara est, tunc istud non potest esse nisi similitudo obiecti, & hac species est, quare &c.

A M P L I V S. intellectus procedit a priuatione ad actum, ergo deuenit ad medium, sed hoc medium non vi nisi sp̄es obēti, quae mediat inter actum intelligendi et ignorantiam simpliciter, ergo sp̄es est necessaria. Et haec duo sunt argumenta expolitoris novi.

R V R S V M. si non dantur sp̄es, tunc intellectus nihil intelligeret, probatur, qm̄ cognitio fit p̄ sp̄e, nihil aut̄ assilatur alteri nisi p̄ hoc, qd̄ recipit similitudinem eius cui assimilatur, ergo si intellectus intelligit obiectum aliquod intellectus

intellectus recipit similitudinem illius. Item nisi species datur nulla est nec sit intellectus agentis, quoniam intellectus agens nihil oparetur. & sic superfuit.

P RÆTEREA si nō datur species ergo singularia per se primo possunt intelligi quod declaratur, quoniam singulare cognoscitur in vī, quia aliqd represerat ipsum vī modo, sed id nō est nisi species quae representat singulare in vī, ut dicit exposito. Adhuc nisi daretur sp̄s intellectus nō perficeretur ab intelligibili, quoniam nihil ab eo reciperet, & sic nō est pura potētia. Rursus si nō datur sp̄s intellectus nō possit continuari particulari homini, quoniam uel per ipsum vī semper cognitū, uel p̄ ipsum phātalisma, uel per speciem causatam ab ipso phātalismate in intellectu, non primo modo, quoniam non magis tibi q̄ mihi continuatur cum sit indifferens mihi & tibi, non per phātalisma, quoniam q̄tūcūque sit quoddā particula re, tñ vī illius est in se indifferens adhuc ergo &c. nec p̄ species cum non detur, ergo per nihil. His argumentis vñf, qui intellectum speculatiuum hoc modo ponunt.

In quo inducuntur uerba Auerrois et Aristo-te. propositis.

Cap. 7.

Pro his faciunt multa uerba peripateticorum. Aris. n. in. 3. de anima, inquit irrepasibilē ergo oportet ē su-

sceptiuū autem speciei et potentia hmoi. Ecce q̄ plāne Aris. sp̄m explicauit. Et ibidem in alio textu inquit, & bene iam dicentes sunt animā esse locū specierū, nisi q̄ nō tota, sed intellectiva, nec actu sed potentia sp̄s. Et alibi eodem lib. inquit, ipsa quidem igitur non sunt, non n. lapis in anima est sed sp̄s, quare anima sicut manus est, manus enim organum organorū & intellectus sp̄s sp̄rum. Auer. etiam videtur facere pro his, inquit. n. in. 3. de anima cō. 4. ex hoc igitur declaratur q̄ hæc dīria. s. passionis et receptio nis existit in virtute rationali, ecce q̄ plane loquitur. Itē q̄ sūbm aliquorū recipit illa, sed dicit Auerrois in. 5. cō. 2. autem sūbm est id per quod intellecta sunt vñū entium in mundo, & istud est intellectus materialis ergo intellectus materia lis recipit ipsa intellecta, & cum non sūm rem, ergo recipit species eorum. Itē cuilibet potentiae actiua, alicuius motoris nouæ respondet aliquod passiuū nouum, sed phātalismatis potentia est actiua noui entis, inquit. n. Auer. eodem cō contra Auēpa. q̄ p̄paratio phātalismatis est in motore, vt sit motor. i. actiua, ergo ei correspōdet aliqd passiuū nouum, & id non est nisi intellectus materialis, & non p̄ sui substātia, ergo pro sui accidente & nihil est accidēs rationali animae nisi similitudo rei, ergo &c. Præterea sicut in rebus naturalibus dantur tria, agens. patiēs, & factum. ita in intellectu Auerrois in eodē libro cōmē. 17. sed factum in rebus naturalibus est quippiā nouum adueniens materia, ergo & factum in intellectu est quidpiā nouum intellectui. Rursus omnis pars, quae fit oīa modo similitudinis & receptionis recipit similitudines et rerum quae fit, sed dicit Auerrois ibidem cō. 18. in principio, q̄ intellectus potentiae fit oīa modo similitudinis & receptionis. Ergo vt pri^o. Rursus omnis virtus, quae cōparatur intelligibili bus sicut sensus sensibilibus recipit ab intelligibili bus, sed dicit Auerrois in eodē cō. q̄ p̄portio intentionū imaginatarum ad intellectum materialem, est sicut p̄portio sensibilium ad sensum, ergo vt prius. Amplius, quæcunque extrahuntur de potentia in actu, respectu intellectus sunt intentiones nouæ ipsi intellectui, sed intentiones intelligibiles sunt extractae de potentia in actu, ut Auer. d. eodē cō. ergo recipiuntur nouiter in intellectu potētiae. Adhuc omne cognoscens scientia, quae differt a substantia cognoscens, recipit sciam tanq̄ accidens eius, vt constat, sed. d. Auerrois ibidem in fine commenti. 19. & non est sic in intellectu materiali, cum suum intellectum est res, quae non est in se intellectus. Ergo &c.

P RÆTEREA omne quod mouet a rebus quae rendo aut fugiendo, quando formæ imaginum sunt præsentes, quēadmodum sensus querit aut fugit apud p̄sen-

tiam sensibilis, recipit ab illis imaginibus. Sed intellectus mouetur ab imaginibus querendo aut fugiendo in plentia phātalismatum, quemadmodum sensus querit aut fugit apud plentiam sensibilis vt Auer. testatur in cō. 33. illius in principio ergo ut prius. Item omnis virtus cuius p̄pria & essentialis operatio est in genere passionis est recipiens alii, quid ab eo cuius operatio est in genere actionis, sed operatio intellectus agentis in genere actionis, quae est extraherere & denudare formas a materiis, quod nihil aliud est nisi facere eas intellectas in actu, post q̄ erant in potentia. ergo intellectus patitur & recipit nouas formas ab intellectu agente, minor est ad verbum Auerrois in. 16. cō. Adhuc illa quae sunt uoluntarie in intellectu nostro ab voluntate nostra sunt accidentia animæ, qm voluntas nostra nō est causa sūbæ intellectus sed accidentis, sed intellecta acquisita ex primis propositionibus sunt voluntarie in intellectu nostro ab voluntate nostra. ergo ut prius, minor ē Auer. ibidem parum post. Ex his verbis & rationibus peripateticorū potest quis credere q̄ intellectus specularius sit species ipsa, quae sunt accidentes singulares animæ rationali ei inhærentes nouæ augmentabiles & diminuibles ad augmentum & decrementum phātalismatum nostrom, uel congregatum ex speciebus & intellectu potentiae sicut diximus.

In quo improbatur positio hæc.

Cap. 8.

Sed positio hæc tamēsi forte, ut dicam sit vera simpliciter, non tamen est sūm Auer. mentem, immo vi detur contradicere verbis eius & fundamētis. Et q̄ fundamētis arguitur primo, si istæ species inherent intellectui potentiae in rem, vel crunt actu intellectæ uel potentia intellectæ, si potentia intellectæ ergo sunt adhuc reducibilis ab aliquo de potentia ad actu, quod falsum est, quoniam sunt lumine abstractæ, si uero sint actu intellectæ, tunc non essent receptæ in intellectu sūm rem sed tñ ut intelliguntur, & hoc est recipi intentionaliter & non in hærente. Amplius, uel sunt nouæ uel æternæ, si æternæ ergo immateriales, si immateriales ergo intelligentes vel intellectuæ vt Auerrois ait in. 3. de anima cō. 16. dicit enim id ex intellectis, quod non habet materiam suum intellectus in intellectu, & ipse semper intelligit. Item si æterna ergo necesse est, sed nullum accidentis est necesse est, t.n. contra rationem accidentis, vt declaratum est in lib. d. d. s̄pē. Si dicatur q̄ sunt nouæ, vel ab intellectu agente, vel phātalismatis in intellectu potentiae procreantur, nō a phātalismatis nullum n. agens demonstratum potest agere effectum ieparatum ab hic & nunc in subiecto separato ab hic & nunc, si ab intellectu contradicis Auerrois. ab æterno n. simplici & immobili non p̄uenit nouum, nec potest a phātalismate vt instim intellectus agentis causari, qm agens æternum non potest ut instro nouo vt Auer. dicit in. 8 physi. cō. 5. Dixerunt quidam, q̄ instim est duplex, quodam per quod agens in agendo conseruatur ut corp' cœleste, respectu intelligentiae, aliud ē quo nō motor, sed aliud quoddam conseruatur in esse sicut sperma, respectu omnium motorum cœlestium, tunc volūt q̄ agens æternum bene potest ut instro nouo secundo modo ut patet, sed prior modo non. Hæc respōsio nihil est, quoniam quēadmodum intelligentia secundaria intentione mouet motu locali ita in intellectus agens mouet propter nos secundaria intentione. Ergo sicut intelligentia cōseruatur in sui perfectiō, ppter ea quia mouet secundaria intentione propter nos, ita & intellectus conseruatur in sui perfectione quia mouet propter nos, ergo sicut intelligentia vtitur cœlo æterno propter nos ita intellectus nō debet uti phātalismate ad hoc vt moueat propter nos.

R I V R S V M intellectus æternus est, & species æterna, ergo omnes species possibiles recipi ab intellectu sunt receptæ, ergo omnino est perfectus & plenus omnibus speciebus possibilibus quoniam p̄bia est æterna respectu specie humanæ, & semper est perfecta in maiori parte sui

Su es. de intel.

H

DE INTELLECTV

subiecti. Tunc sic infiniti fuerunt homines quorum quilibet aliquid intellexit, ergo infinitae sunt in hac hora sp̄es in intellectu, consequentiam probo, quoniam uel sicut cōtinue generantur continēt abolentur, vel postq̄ sunt genitae retinentur semper & non deperduntur. Non primum quoniam species sunt simpliciter immateriales. & omne immateriale æternum, species n. est immaterialis in essendo ratione subiecti & ratione obiecti, quod representat, nec est consonum rationi vt continue innouantur, itaque nunc aliquæ generantur & aliae eiusdem obiecti reprelatur corrumptuntur & fiat hoc infinites ac infinites, tūc enim ex intellectu & intentione intellecta in actu non sicut maxime vnum, cum hæc vniuersas paruo tempore durat. Et amplius anima esset in tanta transmutatione in quanta est materia & sic esset infelix, & intellectus speculatiuus nō esset æternus nec ex parte subiecti per quod est ens, nec ex parte subiecti per quod verus est. & multa alia mirabilia sequuntur quæ tibi relinquo. Si vero retinetur, vt Ioan te net tunc erit infinitum in actu quod Auer. habet imponere in corporalibus q̄ in spiritualibus, in prima disputa. d. d. in soli septimi dubit, inquit. n. maxime qd sequeretur ex hoc q̄ infinitum recipere magis & minus & totum eēt æquale partis quod falsum est, & per hoc fundamētum ostēdit q̄ nō possunt eēt animæ separatae post mortem, quia tūc eēt infinitum in actu quod est impossibile apud ipsum, & sic non minus sequitur q̄ essent infinitæ sp̄es, quæ lunt res spiritalis sicut intellectuæ animæ. Postremo arguo & sint tres homines intelligentes aurum. Tunc uel in his eēt vna species numero auri vel tres sicut homines tres. Si vna species numero auri vel vna intellectio numero vel tot quot homines. s. tres, nō vna intellectio numero, quoniam tunc cum desineret vnius intellectio simul & omnium aboleretur, indiuisibile enim cuiuscq̄ cōparatur indiuisibiliter cōparatur, & per consequens si desinet in vno & ab oībus desinere necesse est. Præterea diuersa iudicia nō possunt fundari in vna intellectione numero, modo nos tres intelligentes aurum judicamus diuersa, ego enim ipsum iudico contēndum, tu autem appreſiādum: ille vero aliter, ergo oportet eēt tres intellectiones numero sicut tria iudicia numero. Nec dici potest q̄ sint tres numero intellectiones, & tamen vna numero species, quoniam istud discrimen, cum non sit ab intellectu nec ab obiecto, solum erit p̄ differientiam phantasmati, quod numeratur in te & in me vt Auer, videtur dicere Ioan interprete. Quod falsum eē declaro, quoniam si discrimen phantasmatum sufficit apponere discrimen in intellectiōibus. ergo multo fortius faciet discrimen in speciebus ipsis, quoniam sp̄es immateriales sunt phantasmatibus q̄ intellectiones, cum sp̄es immediatae euellētur a phantasmatibus intellectiones ab intellectu agente vel speciebus. Rursum ad idem uel species vt eadem est primum principium intellectiōum diuersarū, vel ut differēt phantasmatibus, si ut eadem non faciet difference intellectiōum, ab uno. n. inquātum vnum nō nisi vnum prouenit, si ut differēt per phantasmatā uel sp̄es erūt tres absolute, & sic habetur cōtra positum, vel vna fm rem & tres respectus & habitudines & hoc nō, quoniam respectus nō sunt intelligēdi principium, vt. s. phy. auscul. dicitur. Itē ad idem nullum agens, nec multa agētia per vnum instīm numero p̄t plus vno effectu numero parere, sed phantasmatā vel intellectus agēs sunt vnum vel plura agētia numero, & species illa est vnu instīm generatiois ipsius intelligere. ergo nō possunt causare diuersas intellectiones numero in vno instīm per vnicam illā speciē numero. Ex his sequitur q̄ nō p̄t ponī q̄ vnicā sit species numero auri in tribus hominibus quod erat primū. Nec ponī possunt eēt tres species, quoniam vel erit vnu intelligendi actus in tribus, vel sicut sunt tres species ita & tres actus intelligēdi diuersi vt Ioan. sentire vñ. q. 7. libri tertii. Primum dici est imponere, quoniam sicut phantasmatū discrimen sufficit indiscrimen specierum caudandum, ita & melius discrimen intellectiōū sufficit. Itē uel ad p̄ducendū illum vnu numero actum sufficit vna sp̄es, vel sunt es-

SPECULATIVO

sentialiter & necessario cōcurrētes illæ tres, si quilibet illarū sufficit. ergo erūt tres intellectiones, si ille tres sunt simpliciter necessariae & essentialiter, tūc in vna numero auri intellectione semp erit necessaria specierum trinitas quod fabula est. Ex his habetur q̄ imponere est singere esse tres species triaque phantasmatā, & vnicū numero auri intelligendi actum, quod secundum ponitur membrum huius scindere partis. Denique dici minime p̄t q̄ sint tres numero species & tres numero intellectiones sicut Ioan. exp̄lit in multis locis, quoniam vel ille species differunt sc̄pis vñ suō vel aliquo extrinseco, nō se ipsis, qm tūc diū ea ēt esset specifica, nec per subiectum, est n. vnum numero, nec per aliquid extrinseci, quoniam duo sunt quæ esse p̄t. si obiectum & subiectum i. phantasmatā, constat autem q̄ per obiectum non, cum vnum sit numero. s. aurum, erit ergo tātum per habitudines ad phantasmatā diuersa, quorū vnu est in me & aliud in te & aliud in tertio. Quod imponere est. Tum primo quia ab eis persoluuntur species. ergo ad ea nō referūtur. Tum quia iste habitudines, cum non specie differant, oportet dicere q̄ differunt speciebus.

A M P L I V S istæ habitudines vbi sunt, nō inphantasmatis, quoniam tūc species essent vna in re & diuersa sicut colūna, quoniam in separatis a materia nō est plus vno indiuīduo in tota specie, & sic idem quod prius. Sunt speciebus sunt subiectuæ. ergo istæ species erūt indiuīduæ. ergo intellectæ in potētia & sic nō oportet ponere intellectum separatum simpliciter, cum nō recipiat simpliciter separatum. Auerrois. n. per hoc q̄ intellectus recipit simpliciter vniuersaliter voluit ipsum esse simpliciter separatum si ḡt nō recipit simpliciter separatum nō erit sua ratio firma.

A M P L I V S ab istis speciebus abstrahibilis est qđ-ditas, omne. n. intellectus in potētia potest extrahi ad intellectum actu, & queratur vt supra, sic. n. arguit Auer cōtra Auēp.

Præterea phantasmatā sunt extrinseca a speciebus. ergo nō sunt cāē distinctionis specierū, sic. n. dicere possumus animas separatas posse indiuīduari p̄ habitudines ad corpora quod Auer. destruit in lib. d. d. disp. prima in solu. septimi. Amplius accidētia numeratur per subiecta, in quibus sunt, sed vnum est numero subiectum. ergo tres illæ species eiusdem obiecti erūt vna numero species, & eo maxime, quia si nō essent tūc plura numero accidentia in eodem numero subiecto Propositio. d q̄ accidētia numeratur magis per subiectum in quo sunt, est manifesta q̄ se attamē potest sic declarari, quoniam vnitatis numeralis est ita int̄ima indiuīduo sicut vnitatis specifica speciei. sed impossibile est proximum fundamētum vnitatis specifica esse agēs extrinsecū. ergo imponere est proximum fundamētum vnitatis numeralis esse agēs extrinsecū, & p̄ consequēs nō potest esse phantasmatā. Amplius, non est plus numero vna forma substancialis alicuius cōpositi q̄ vnitatis accidentis, sed vnitatis numeralis formæ substancialis est tantum propter materiam fm. Aucroim, ergo & vnitatis numeralis accidentis erit tātum propter subiectum. Rursum subiectum est interius accidēti q̄ sibi sit agēs, immediatus enim accidēs depēder a subiecto q̄ ab agēte, sed ab illo debet habere magis vnitatem, a quo habet magis esse. ergo potius a subiecto q̄ a phantasmatā sp̄es intelligibilis debet habere vnitatem numeralē. Itē quæcunque sunt multa respectibus tātum simpliciter & absolute sunt idem, minor enim idētias nō tollit maiorem, sed species intelligibiles sunt tātū diuersæ respectibus. ergo absolute erūt vnu simpliciter & idem, & per cōsequēs habetur propositum

Ex his colligerelicet q̄ species illæ nō possunt ponī numeratae, nec vna, & per cōsequēs nullo modo possunt ponī accidentia rationalis animæ, ei realiter & fm rem inhāretia.

In quo formantur rationes ex uerbis Auerrois contra illam positionem.

Cap. 9.

Aристoteles in primo diuītorum lib. in Platōnē arguit hoc pacto si datur homo intelligibilis q̄ idea ē hominum, & homo sensilis qui ideatum est illius, tunc

tunc isti vel cōueniūt vel nō, si nō, ergo equiuoce dicētur, & si cōueniunt tūc dabitur tertius homo, qui nec est intelligibilis nec sensibilis, quod derisibilis esse nemo est qui ne sciat & hoc pacto formare videtur Auerrois rationē hāc commēto, 20 illius partis & expositor. Eodem pacto arguo, cōtra istas species, vel phāasma auri quod spēs cōsen-sibilis est cōueniēt cum specie intelligibili auri, uel penitus differēt siquidem penitus differēt. ergo nihil erit vniuersitatis illis, & sic nō possunt eē ynius generis, qualitatis qđ Iōā. & alii tenet. Nec possunt esse eiudem obiecti representati ue, nec possunt eē accidēs, & breuiter nulla forma esset eis communis. Si vero est aliquod cōmune eis illud, erit nec intelligibile nec sensibile, sed natura media, qđ est nullum: ut primo diuinorum testatur Auerrois cō. 39, d. sed mani festum est per se quod nulla natura est media inter eē ab-stractum & materiale &c. Siquidem argumētum Aristō in Platonem militat cur & hoc nō. Amplius Auerrois, 12. meta. cō. 25, inquit, & sciēdū est qđ subā sunt duobus modis, modus vnuus, in quo impossibile est fugere accidētia, & alius sine aliquo accidēte primus est sensibile. Secundus autem est intelligibile. Ex hoc accipitur hāc maior omne recipiens accidens est subā sensibilis uel haec, nulla substantia intelligibilis recipit accidens, quibus addantur haē mi-nores, sed rationalis anima nō eit substantia sensibilis, vel haec rationalis anima est substantia intelligibilis, tūc cōcluditur hēc vna cōclusio, ergo rationalis anima nō recipit accidēs.

Item ibidem cō. 23, inquit, forma sanitatis nō est in aīa medici in materia, sicut est forma sanitatis, ideo forma sa-nitatis quae est in anima medici nō facit sanitatis actionē, quoniam si ita esset tūc medicus esset sanus, ex hoc arguo, omnis forma, quae est in aliquo tanq̄ in subiecto est acti-vitatis rei, sed sanitas concepta non est actiua, ergo non est alicuius subiecti uel intellectu rāc̄ in subito rēpō-deat, qui vult. Præterea, forma in anima & forma quae est extra animam, sunt idem, ergo forma in anima non re-cipitur subiectuā in anima, hoc tenet, quia tunc & forma extra animam recipetur in eodem, assumptū est Auer-rois, 7 meta. cō. 23, inquit, nō sic, & cū ita sit manifestū est qđ forma artis dicitur duobus modis, quorum vnuus ē for-ma, quae est in anima, & alius est illa, quae est extra animā, & sunt idem. Ecce assumptum. Rursum tertio de aīa cō. 3, dicit sed non habet de intētione paliōnis nisi hoc tan-tum, qđ recipit formam, quam comprehendit, ergo nihil non formam comprehensam recipit, sed species intelligi-bilis non est forma comprehendēta, ergo intellectus nō recipit illā subiectuē minor cōstat, quoniam species nō comprehendēti tur nisi reflexe, sīm Iōā. adhuc dicit in magno commēto, intellectus materialis & intētio intellectuā in actu maxime sunt vnum, sīq̄ materia & forma, sed intētio intellectuā in actu non est species, quoniam illa non intelligitur nisi per accidens in potentia, ergo nō recipit in intellectu subiecti ue. Ad idem nullā formā entes in intellectu in potentia & nō in actu, sunt inherētes intellectui, sed dicit Auerrois in eodem tertio cō. 6, in calce, anima autem rationalis ma-terialis est formā existētes in ea, non in actu, sed in poten-tia, ergo vt prius. Adhuc eo modo intellectus recipit quomodo corpora cōlestia recipiunt formas abstractas, & intelligētia perficiunt se, haec maior est Auer. ibidē. cō. 14, sed corpora cōlestia nō recipiunt inhārente intellectus se paratos subiectuē, nec intelligētia perficiuntur adinuitē subiectuē & realiter, ergo nec intellectus ab intelligibili-bus. Amplius, id quod recipit vniuersaliter, tantum nō recipit aliquod accidens nouum, sed intellectus recipit vni-uersaliter tantum, ut Auerrois dicit cō. 28, illius tertii, ergo nihil noui recipit. Rursum omnis forma, quae est in subiecto inhārente, est in eo actu vel potentia, sed dicit Auer-rois ibidem cō. 30, qđ nulla intētio est actu vel potentia in intellectu cōtra Auēmpā, ergo vt prius. Adhuc illā for-mā, quae sunt in rebus sensibiliibus secūdum qđ habitus in habēte habitum & res fixa in re recipiēt, & in intellectu secūdum velocitatem & rem velocis transmutationis, & nō fixa, non sunt subiectuē in intellectu, sed intētiones in

tellectuē sunt hoc pacto, vt Auerrois testat in tertio de aīa commēto, 39, ergo ut prius. Amplius, si intellectus spe-culatiuus esset quid nouum in intellectu, esset causatū ab aliquo agente, vel igitur ex nihilo vel ex ente, si ex nihilo ergo aliqua res naturalis posset creare, quae nec est deus nec aliqua intelligētiarum, si ex ente vel in actu uel poten-tia, si in actu ergo res esset antequam esset. si in potentia er-go intellectus speculatiuus extraheretur de potentia ad actu, & sic esset generatus, sicut calor & frigus vel sensatio, quae omnia sunt cōtra fundamenta Auer. Ad idem, si intel-lectus speculatiuus esset nouus, tunc possibile esset vt scien-tia discipuli sit noua causata a magistro, & ubi eē ita, tūc magister per scientiam, quam habet crearet scientiam vel generaret in alio sibi simili, & sic scientia magistri esset qua-litas actiua, sicut calor ignis &c. quod Auerrois floccipen-dit in magno commēto, versus finem. Item si intelligētia esset nouus actus rationali animae, tūc intellectio es-ter lensatio, probo consequētiam, quoniam phāasma eē virtus in corpore, sed omnis virtus in corpore agit in mis-to cum materia, ut dicit Auerrois, 7 metaph. cō. 31, ergo phāasma non potest agere nisi in virtute, corporali, fed omnis talis est senario, actio enim phantasmatis est lensa-tio vt scis. Præterea, si intellectus, intelligerer noua intel-lectu fieret vnum per accidens, & tunc intellectio esset per accidēs ei, & sic non per se proficeretur ab intelligibili, sed sicut partes ab albedine. Deinde id quod adueniens alteri constituit vnum secundum rem, & verissima vnio-ne, non accidit illi sicut accidens subiecto, ut quilibet scit, sed dicit Auerrois in septima disputatione destructio de-structionum in solu. dubii tertii. simplex autem intellectus & intelligibile vnum & idem sunt realiter, plura per acci-dens & relatiue videlicet ratione subiecti. Vult dicere qđ in tellectus & intelligibile faciunt vnum per se & simpliciter: quod est multum habitudine, ergo ut prius. Quod qui-dem igitur intellectus speculatiuus & practicus non sine animae facultates, nec accidens animae rationali secūdum fundamēta Auerrois his palam.

In quo narratur positio Themistii Auicennæ et
Algazelis, Cap. 10.

Dautem quod Auerrois & alii Themis. acripserē est intellectum speculatiuum esse substantiam intellectus agentis ut cotinuitur ac tangitur ab intellectu poten-tiae, adeo qđ intellectus potētia speculatiuus & agens vna sunt substantia simplex, numeratur autem modo & diffi-cutione, intellectus enim speculatiuus dicitur prout princi-pium est speculatiuus diuinis & naturales, ac prout ē obie-cum speculatum ab intellectu potētiae, & ut tangitur nō quidem realiter sed spiritualiter ab illo. Intellectus autē agens ut principium est, sibi intelligēdi res materiales in esse vniuersali, intellectus autem potentiae prout miscetur imaginatiuā ac communī intellectui deficitque a superio-ribus intellectibus, & hoc Themis. videatur ponere in capi-te, 25 tertii de anima, d. porro quod & superius dixi idē est intellectus & intelligibilis, quemadmodum idem est scientia ipsa actu cum eo quod scitur, non tamen eadē ratione sed quatenus intellectum potestatis amplectitur intelligibilis est quatenus uero ipsemet agens est dicitur in tellectus esse, ecce quomodo intellectus speculatiuus est vna substantia cum agente & intellectu potentiae. Quod autem intellectus speculatiuus sit intellectus agēs probat Themistius capite, 28, d. nūc illud cōstat potest nos intel-lectum agētem putasse, quid enim aliud inquit cū ita quae-rit & soluit, est ergo intentio, nos sumus intellectus agēs & non simpliciter, ergo ut tangitur a possibili, ergo spe-culatiuus est agens ut tangitur a possibili, & super hoc dicit Auer. commen. 20, quia igitur haec quæstio apud Themis. est circa intellectum speculatiuum, & initium sermonis Aristō, est de intellectu agente, ideo opinatus fuit qđ intel-

DE INTELLECTV

Intellectus speculatius est agens apud Aristotelem. & hoc fuit motiuum Themis. Præterea quod intellectus speculatius sit in intellectus agens, quia eadem quæstionem an memoriam post mortem mouit Aris in primo de anima, ubi locutus est de intellectu agente, prout speculatius. ergo intellectus speculatius est intellectus agens ut tangit intentionaliter & spiritualiter possibilem. Quod autem rationalis anima in se intelligat omnia superiora & substatiæ & accidentiæ naturalia hoc commune est & Themis & Auerroë, ut dicam sed quo nam pacto rationalis anima intelligat in se, & quo nam pacto nos ea intelligimus non palam est. Amplius, quomodo illi tres intellectus nihil simpliciter sunt animæ, sunt at aīæ attributione ad nos declarabim. Dicendum ergo apud eum tres esse naturas sive intellectum primum, qui nihil intelligit extra se, sed intelligere suū est esse suum, intellectum nostrum, & intelligentias medias, primus namque intellectus ideo intelligit, quia omnium est causa, & quoniam omnia est in gradu nobilissimo, deus enim omnia intelligit per essentiam, quoniam omnia est per essentiam, est autem omnia per essentiam, quoniam causa est omnium per essentiam, sed quia deus est causa per essentiam omnium sub gradu entis effectus. non proprius deus est apud peripateticos, ideo deus intelligit omnia, quod intelligit esse, quemadmodum cognoscens calorem omnia intelligit calida. Intelligentia autem insinua, quā animam nostram Themis credit ac mundi non tantum est ē rerum sub gradu entis, sed huius entis. sive formæ equi, non sub gradu entis, sed ut forma est equi, ideo intelligit formam equi per sui essentiam gradu & intellectione, quæ ē equi, ut equus, intelligentiae vero mediae intelligunt modo medio, eo enim pacto intelligunt per essentias rerū formas, quo ad esse earum concurrunt, & quia concurrunt, ad esse earum secundum gradus medios inter ens & hanc speciem entis, ideo & modo medio intelligunt, & in intelligentiis adhuc est gradus altior & inferior in concursu rerū, & per consequētia in cognitione earū per essentias. Ex his sequitur quod omnes intelligentiae intelligunt formas materiales eodem medio. sive per essentiam tanquam per medium cognoscendi, licet non eodem modo, haec quidem non alius, illa vero depressius depressissime intellectus noster intelligit, quæ anima nostra dicitur ac mundi & forma formarum. Et hoc totum reperiri potest ex uerbis Themis, ut in primo de anima capite, 23. & in tertio capite, 52. cuius verba lege si placet. Id igitur quod his habemus est, quo modo rationalis anima intelligat se & res materiales, quæ sunt ab ea causatae, & res immateriales quæ sunt eius causa. Sed difficile est modo inducere quo pacto nos per illa rationalem animam intelligimus, si nihil recipit a phantasmatibus Algazel & Auicenna in quinta parte sexti naturalium videntur Themistium explanare, cum Themis non in toto hoc quod diximus contentientes in hoc sic dicit Auicenna, restat ergo ut disceire nō sit nisi acquirere peresse etiam aptitudinem cōiungit se intelligentiae agenti. quousque fiat ex ea intellectus, qui est simplex a quo emanent formæ ordinatae mediatae anima in cognitione. Et ideo paucis interpositis inquit, cum enim dicitur Plato est sciens in intelligentiis, hic sensus est, ut cum voluerit reuocet formam ad mentem suam, cuius etiam sensus est, ut cum voluerit possit conjungi intelligentiae agenti, ita ut in ea ipsum formetur intellectum, non quod intellectū sit praesens sua mente, & formatum in suo intellectu, in effectu semper, neque sicut erat prius quod disceret, hic non modus intelligendi in potentia est virtus, quæ acquirit animæ intelligere, cum uoluerit cōiungetur intelligentiae agenti, a qua manet in ea forma intellecta, quæ forma est intellectus adeptus. Ex his potest sumi modus cōueniens opinioni Themistii, sunt enim duo omnino semota sive intellectus, qui rationalis anima dicitur qui sive sui essentia vnde formas oculis intelligit rerum materialium. Et hoc qui est cōpositus ex intellectu cōiunctu & cogitatua de (ut Auerroice loquar) vel vita humana, ut alii dicunt, haec non sive cōtinuata sunt, intellectus non forma est separata in se cōsistens, hoc autem individualis est per intellectum

SPECVLATIVO

cōm. quod cogitatua de cōstitutus, sunt autē hæc duæ continuabilia tali copulatione quod intellectus appropriat hō i talis mō qualis sufficit, ut hō intelligat per ipsius essentiā formas quod cōtinetur in illa, tūc autē hoc mō cōtinuaf hō i tāq; principium intelligendi, quod hō est aptus ad hoc, ut intellectus ille sibi fiat forma. Est autem tūc aptus ipse ad hoc, quod tribus virtutibus sensitivis, scilicetphantasia, cogitatua, & memorativa,phantasia phantasma cōuenies alicui vniā, sic n. acquiritur talis aptitudo, quæ inest hō ut intellectui vniā, ac copuletur tata copulatione, ut sufficiat ad hoc, ut hō illo intellectu intelligat, sive per essentiā intellectus agit, quod sit est speculatius & intellectus potētia, ut dicā. ergo intelligere nihil aliud est nisi attingere formas rerū per essentiā intellectus separati, quod nobis inest propter aptitudinem, quam per tres virtutes sensitivas acquisiuiimus.

In quo soluuntur quæstiones in hac positione pro maiori eius declaratione.

Cap. II.

Ambigues vero ad hæc & satis rationabiliter, primo, quod tūc nulla dīa est inter intelligere in hora felicitatis & in principio, & sic apud Themistium intellectus agit vniā intellectui potētia & nobis in principio, ut forma, quod est contra omnes peripateticos. R V R S V M ambigues & fortius, tūc non quod intellectus vniā nobis per essentiā tūc oculis intelligibile intelligeremus, simplex non cuicunque copulatur totū & individualiter copulatur, & sic oculis sciremus equaliter. Amplius, formidabis, quid sit aptitudo illa quæ hō intellectui cōiungitur, accidens intellectui vel hō, vnde non quod superflua, nam hō sive in natura est copulabilis intellectui ergo non egit habitudine vel aptitudine. Adhuc quid facit vnde utramkum Themis ad ipsum intelligere in habitu, vnde non quod nihil faciat. Postremo quid sit agens intellectus quid potētia & quod speculatius & quod appetitus, nullo non modo hæc discreta vnde in eo. Hæc non sunt difficultia soluta, licet multa alia soluentur, quod opio Auerroë declarabit, vnde poneur dīa & cōuenientia pōnū harum. AD primā ergo oportet dicere, quod intellectus in se intelligit superiores subiectas, prius perficitur ab illis intentionaliter, inferiores autem prout est causa illarum, ideo duobus modis potest cōtinuari nobis, uno modo ut est id per cuius essentiam intelligimus vnde rerum materialium, & sic cōtinuatur nobis, ut est agens, ut declaratum est, alio modo ut est id per cuius essentiam intelligimus superiores, & sic cōtinuatur nobis ut forma, quod respectu superiorū non est ea, sed bī principium, quo intelligimus, cōtinuaf ergo in principio ut agens, in fine ut forma, erit ergo continuationis ad continuationem discrimen hoc modo. AD secundū dicendum, quod licet intellectus sit simplex & vnde, actus tamē est multiplex sive in formas quas continet, est non intellectus totus quod sunt formæ, & quia formæ sunt multæ, ideo & intellectus multiplex dici potest, & quod intellectus est vnde simplex & multiplex, sive sive in formæ, id cōtinuabilis est nobis sive partem & partem non essentiae, sed cōtentorū in ea, imaginabimur ergo quod cū sive nobis pīns vnde uel plus vnde individualis alicuius ipsius, vnde alicuius vnde, tūc intellectus cōtinuabitur nobis sive partem, sive id vnde quod tradet illis individualis. v. g. cū considerauero individualis lapidis vel duo tūc per essentiam eius intelligā lapidē vnde salē, quod est essentia eius sive partem, quod acquisita est mihi aptitudo ad intellectum id lapidis portius quod alterius, & ideo intellectus continuabitur nobis sive partem, & sic sive partem post partem, sicut nos per partem post partem individualia rerū cogitamus, & ideo intellectus speculatius est augmentabilis nobis ad augmentum phantasmatum ut dicā. Extra aliam ergo nihil sunt nisi individualia apud Themis, vnde non nihil sunt nisi ideæ, quæ ideæ sunt rationes rerū existentes in essentia alia mundi, & id dī separata a singularibus sive eē, quod admodum & cōtentia alia mundi separatur sive eē ab individualiis rerum materialium. AD tertiam dicendum, quod si quis quereret, cur hō est cōtinuabilis intellectui magis quod equus, non debes dicere, quia alia hōis fluat ab intellectu & non illa equi, quoniam illa alia ē hoc pacto hōis & equi & totius mundi. Sed dicendum quod hō est intellectui

intellectui cōtinuabilis, per hoc q̄ hō est hō, nec pōt redi
alīa cā, aptitudo ergo qua hō possit cōtinuari est naturalis
hoi & hoc pacto oēs eodē mō habēt eā, tā lciētes q̄ igno
rātes. Alio mō dī hō cōtinuabilis intellectui pōt voluntā
tē, quonā q̄nūq̄ vult, copulari pōt intellectui, hoc mo
do vt sit sibi ita cōtinuus, vt intelligat p̄ essentiam illius, &
hoc dicit Auicē. d. cuius aptitudinis sensus est, vt cum vo
luerit possit cōiūgi intelligētiae agenti, & hāc aptitudo est
habitūs acquisitus circa phāstmatā aliquorū indiuiduo
rum, hoc mō q̄ hō possit, puocare ad illa, q̄n vult, vt Al
gazel dicit aptitudo ergo hāc est quasi mediū nouū, quo
intell̄s fit p̄ns & indist̄s hoī tali mō, vt hō possit intellige
re p̄ essentiā eius, q̄n vult id. s. intelligere, ad q̄d hēt aptitu
dūē cōuerti. Et p̄ hoc patet quid faciat volūtas, voluntas
enīm duplicitē pōt se h̄re, vel post acquisitionē habitūs in
tribus sensib⁹ uel ante. si ante, uolūtas hēt introitum fo
lum in faciēdo acquiri dispōnē, qua intell̄s cōtinuat̄ hoī &
hō intellectui. Si uero postq̄ tres illi sensus acq̄sierūt ha
bitūm, uolūtas hēt introitum ad actualem habitudinem,
quā intellectus fiat principium intelligendi hoī, & hō con
tinuatur sibi, uolūtas ergo non habet introitum in faci
ēdo acquiri intellectionem, sed habitudinem ad intellectū.
Ex his patet ad vltimā, vnu est n. intell̄s qui agēs dicit
speculatiūs & potētiae. s. agēs, q̄m anima est mūdi & ho
minis appropriata apud eū hic qdē intell̄s dī agens, put
cōtinuatur hoī respectu formarū materialiū, quarū agens
est motor, & per cōsequēs, q̄o ipse est quo nos intelligi
mus vīla & abstrahimus illa, est aut̄ intell̄s speculatiūs, vt
ē illa intelligibilia, q̄m eius essentia est vīla rerū materialiū,
& sic est speculatiūs, vt intelligitur, est aut̄ intell̄s potētiae,
vt tāgit & inficit imaginationē & intellectū cōēm, & deficit
a perfectionibus aliarū intelligētiarū, intellect⁹ ergo agēs,
intellectus potētiae, & speculatiūs, non sunt tres res, sed
vna suā licet habeat tres habitudines, put intell̄s nobis
cōtinuatur, & ideo Themistius voluit illos intellectus esse
tres, & q̄ anima sit cōposita non compositione rei & rei,
sed modorum rerum, put aggregat rōnes illas tres. Intel
lectus ergo agens vt tāgit ab intellectū potētiae. i. ut in
tellectus potētiae intelligit illū, uocatur speculatiūs, vt
vero est quo intellectus potētiae intelligit vīla est agēs, &
sic verificat sermo Auer. q̄ intell̄s speculatiūs apud The.
est intellectus agēs, ut tāgit posēm. i. ut perficit illū intētio
naliter & perfectiue. s. put intelligitur ab eo. Ex his sequut
q̄ vna & eadem anima, vno modo habet tres partes, alio
mō nō, intellectus n. vtaia est totius mūdi, nō habet agen
te nec possibilem nec speculatiūs, q̄m nō est anima respe
ctu mūdi, nisi ab aitione, eo q̄a viuiscat oīa entia & for
mat oēs formas, respectu aut̄ hoīs, apud quem habet du
plicem respectu vnu quo animat hoī em ac vitā præber,
alterū quo cōtinuatur ei, vt principium intelligēdi, habet
duplē rōnē. laic⁹ & intellectus, & adhuc, put intellectus
est componit ex tribus intellectibus. s. potentiae specula
tiūs & agente.

AMPLIVS sequitur q̄ intellectus speculatiūs est
simpliciter aeternus, nō generabilis nec corruptibilis, nec
simpliciter nec s̄m quid, nisi relatione, sicut colūna genera
tur & corrumpitur in dextrectate & sinistrectate, ratione
animalis extrinseci, & ideo potius nos accedimus & con
tinuamur intellectui q̄ ipse nobis, ut Theophrastus d. q̄m
nouitas nō est ex parte lui, sed aptitudinis nīz, vt Auicē.
dicit. Et hoc mō verbū Them. in. 3. de aia intelligitur cap.
55. cū inquit, at notio est actus & operatio animi in sub
iectiue, tanḡ accidens, sed in phāstmate, & voluit intellige
re q̄ intellectio noua est, nō quia noua qualitas intelle
ctui acquiratur, sed quoniam noua habitudo acquiritur,
propter innouationem phāstmatā, & ideo dicit intellect
ionem esse in phāstmate, & tu lege id capitulum.

In quo inducuntur argumenta aliquorum formata
ex verbis Them. cōtra banc positionem, que Themistio
ascritur.

Cap. 128

SVnt quidam qui dicūt Auerrois deprauasse The.
quemadmodum & alios quonā sibi fictionē hanc
ascrispit quā nullus sentit, & q̄ ita sit patet q̄ The.
nullib⁹ hoc dicit, & ideo dicūt Themistium nihil aliud sen
tire q̄ Auer. ram de intellectu speculatiūo q̄ agēte q̄ po
tētiae. Sed istiātū loquuntur, nec verba Themistii vide
runt, ideo pro eis uolo tolicite dicere argumēta quā capi
possunt ex verbis Themistii, arguitur ergo primo, illa q̄
sunt duae dīa a & rōnalis sunt duae eius partes, sed dicit
The. ca. 23, tertii de aia, duas ergo dīas ēc humani animi
necessē est intellectum potentiae & intellectum agentem,
& idem probat cap. 31. cōtra eos qui dicūt deū ēc intellect
um agentem uel ppōnes, ergo intellectus agens & intel
lectus potentiae sunt duae partes animē diuerlāe. Ampli⁹,
illi intellectus qui separati sunt attamen vnu separabilior
altero sunt duo diuersi intellectus, sed The. cap. 36. d. sepa
rus, ergo impermisus & imparabilis est intellectus potētiae
quod nos superius Aris. dixisse comprobasseque de
monstrauimus, non tamen eodem modo separatus quo
intellectus agens, & hoc idem. 45. cap. apertius. q̄ ut prius.
RVRSVM illi intellectus ex quibus fit vna aia com
posita, sicut cōponitur cōpositum ex materia & forma,
sunt partes diuersae, sed Them. cap. 29. cōcludit rōnalem
animam cōponi ex his, sicut cōpositum ex materia &
forma, ergo ut prius, & alia multa his similia, adde tu si
placet. Quod āt intellectus potētiae recipiat notiones et
nouas formas s̄m The. p̄ba p̄ argumēta accepta ex eius
verbis. Et primo arguitur sic id quod se habet sicut sen
sus ad genera sensilia compe litur ac patitur, sed intellect
us habet ad intelligibilia, sicut sensus ad sensilia, inquit. n.
Them. in. 3. cap. 16. quemadmodum a sensibilibus generi
bus sensum, ita & intellectū ab intelligibilibus pelli patiq̄
decere. Secundo id quod nullam formam continet, sed
omnium formarum cōpos ac capax recipit formas, sed
dicit The. ibidem eodem capitulo deinde necessē est vt pe
culiare quidem nullam formam obtineat, sed ut oīum
formarum cōpos capaxq̄ sit, ita ut quāuis p̄tate oīa refe
rat, non tamē simpliciter absoluteque oīa sit. Tertio id
cuius descriptio est, vt sit idoneum cōpos tenerū, respectu
formarum recipiēdarum, recipit illas nouiter, sed vt dicit
Them. ibidem necessarium est vt eius natura hoc solo de
scribatur q̄ idoneus cōpos tenerque sit recipiēdis iuxta
omnibus formis ergo ut prius. Quarto id quod sibi cō
parat notiones mulras quasi copias & suppetias ad com
mētādū & speculādū, quibus & ipsum q̄nq̄ fiat intelligible,
& q̄nq̄ nō, suscipit illas notiones &c. Sed intellectus
potētiae est hmōi, vt testatur Them. ibidem capit. 22,
in calce, ergo ut prius. Quinto id quod educitur in lucē,
quasi e tenebris, & in actu constituitur ac habitum in eo
aliud quasi agēs afformat, & in quo vniuersales notiones
rerum & scientiæ collocantur suscipit nouas formas. Sed
hmōi est intellectus potētiae, ut testatur The ibidem cap.
23, ergo ut prius. Sexto id quod agitat ab intellectu
agente, sic q̄ res quā potētia intellectus sunt facit vt in eo
intellectus sint actu, quē sunt foræ materiales & notiones
cōes de singularibus sensibilibus collectae, nouas suscipit no
tiones & formas, sed hmōi est intellectus potētiae Them.
cap. 24, ergo ut prius. Septimo id in quo diuisae & lectae
notiones sunt, ac in eo variæ, tum artes, tū notiæ, & sci
entiæ collocantur suscipit nouas formas, intellect⁹ p̄tatis est
hmōi, vt Them. cap. 26. dicit, ergo ut prius. Octauo id
quod est imparabile vt formas rerum ac spēs possit recipi
re, nouas suscipit formas & intentiones, sed intellectus po
tentiae est hmōi Them. ca. 34 ergo &c. Nono id in quo
intellectus & intelligibile distincta sunt recipit intelligibile,
sed hmōi est intellectus potētiae. Them. cap. 45 ergo &c.
Itē postremo id in quo multitudines notionum disposi
tas videmus ac fabricatas ab agēte aliquo est suscipiens no
uas intellectiones, sed intellectus potētiae est hmōi Them.
ibidem. 25. ergo &c. Ex his & aliis similibus, quā ego ex
verbis Themistii excepti, forte quispiam formidare potē
rit positionem Themistii in illam Auerrois incidere.

Suef. de intel.

H iii

DE INTELLECTV

*In quo inducuntur uerba Themistij in contrarium,
soluunturque uerba hæc.*

Cap. 13.

Sed profecto Themistius ut dixi opinatur quod tū verbis, tum fundamētis colligimus, ex verbis qđem arguemus primo id quod nihil aliud est qđ ipsa intellegibilia & ipse notiones, nec intelligibilia, nec notiones suscipit. Sed intellectus potentia, ut The. d. 18. est nihil aliud qđ ipsa plane intelligibilia & ipse notiones, ergo non sulciat illas nouiter.

A M P L I V S id quod abesse videtur a passione quia est intellectu actu, nō suscipit nouas intentiones, sed dicit The. ibidē cap. 21. intellectus contra qđ prāte oia intellectu est actu nullum anteq̄ intellectum id sit legisse vī abesse a passione p̄sertim cum nullā formam priuatum sit adeptus. ergo &c. Rursum id quod est penitus intelligibiles sp̄es, ac simpliciter omnia intelligibilia, nō suscipit eas nouiter. Sed dicit The. cap. 22. sed soluitur in his quae carent materia idem est intelligēs & intellectum, quia idem est scia speculativa, & id quod in ea spectatur & scitur. ergo &c.

Adhuc id quod in phāstmatibus continet ac intelligit non recipit nouas notiones, sed dicit Them. ca. 49. denuo repetendum vī, quemadmodum sensus formas rerum in simulacris sensilibus seruat ita intellectus in phāstatis continet, & in phāstatis item intelligit. ergo ut prius. Postremo Them. in cap. 55. mouit hāc qđonē. d. sed quārō primae ac simplices notiones a visis & phāstmatibus distent, ad quam rādet. d. an notiones phāstmata quidem non sunt, sed consistere tamen sine phāstmatibus nequeunt, fieri etiam certe nō potest, ut idem sit notio Socratis & specierum eius sive phāstma, sed phāstma est impressio & vestigium sensus, & quasi vibex ex verberc inustus. Inquisitionem & passionem in sensu nō proprie accipi volum, sed eo modo, quo supra expositum plurimis locis demonstratumque est, at notio est actus & operatio animi in subiecto phāstmate &c. ecce qđ plane ac luculē Themistius testatur notionem esse operationē intellectus, tametsi fundatum ac subm sit phāstma ipsum ut dicam.

IDEO debes scire qđ rationalis anima apud Themistium potest tribus modis considerari, uno profecto mō respectu totius mundi, & sic nō intellectus rationem vēdicit, sed potius rationem formae formarum, quoniā vt sic illa porro forma est, nō quae ipsas materias omnes informet ac specificat, sic n. omnia essent vnum, sed quae formas omnes ac vultus in rudi materia formant, & ideo forma formarum dicitur a Them. s̄p̄e s̄ep̄ius. Alio modo vt cōparatur toti mundo viuēti, i. omnibus viuis ac animatis, & sic aīa dicitur, nō quae omnium ipsa sit intus aīa, sed qm̄ omniū animas p̄creat ac uitas p̄bet sive animationes. Tertio mō respectu hominum tātū, & sic profecto intellectus rōnē suscipit, eo quia homo per eius essentiam intelligit ac sapit, sed quoniā hō, qđq̄ sapit qđq̄ nō: ideo rationem intellectus potētiae accepit item quoniā quādoque hō vniuersalia cōtemplatur, quādo sensilia individualia inuenit, atque ita vt ex sensiliū agnitione trāseat ad vniuersalium notiones, inde nomen intellectus agentis accepit. Sed quoniā ea arte, quādo vult ac speculabilia promit, inde intellectus habitus ac speculatiū diffinitionem & rationem expedit, quo sit, ut h̄mō nihil sint animae, sed respectus ac habitudines, ut dixi a parte nostri potius ei acquisitiae, intellectus ergo est quo hōmo hāc facit s. quo abstrahit, quo cōtemplatur, ac quo speculatur, ipse quidem in se nullum horū tenet, vt dixi. Ex his iam facile est respondere ad omnia Themistii verba, dicendum nanque est, qđ intellectus dicitur compositus ac simplex ex pluribus, attributione dicitur in potētia & actu, in quo descriptae sunt notiones nouae vel antiquae, & qui sit potētia & actu respectu nostri id est quo nobis sunt descripta notiones & artes & formae qđque & quandoque, in se autem nihil amplius nūc qđ pri. ea ergo quae Themistius cōparatione accepit, hi absolute accepserunt, & hoc decepit eos. Quae quidem igitur Themistii positio, ac quo pacto ex verbis eius capit, & fun-

SPECULATIVO

damenta sua quoq̄ sint, his palam.

In quo narratur vera mens Auer. de intellectu speculativo.

Cap. 14.

Et cum tot fini dicta remanet super me tria, primo quae sit intentio Auerrois. Amplius remouere qđnes cōtra illam. Et rursum soluere argumenta moderatorum. Dicamus igitur primo rationalem animam posse tribus modis accipi, uno quidem modo, ut est vna intelligentiarum, s̄ infima, & intellectus tātū, & hoc profecto pacto habet quidem partem duplē, vnam s̄ per quā supra materiam eleuatur, & dicitur actus uel forma vel pfectio. Alterā s̄ qua a prima recedit intelligentia in materialiū accedens, & hāc quidem pars priuatio ac infinitudo & materia dicitur, non qđ res sint diuersae, sed modi materiae & formae, ut diximus, & hoc modo operatio intellectus est intelligere superiores intelligentias tantum, ac perfici ab illis informarique intentionaliter, sicut materia realiter a formis particularibus, & hoc modo partes illae rationem perdunt aḡtis uel patiētis, aḡtis. n. & patiens nō dicuntur, nisi respectu operationis nouae per se vel attributio. Secūdo modo potest accipi, ut forma ac anima est totius humanæ sphærae, non dico forma specificas fm̄ primam perfectionem, sed vrens illa sphæra ex hominibus omnibus colligata, secūdum postremam perfectionem, & hoc pacto intellectus ille rationem accipit anima, cum anima dicitur forma, quae habitudinem terminat alicuius animati, sive secūdum primam, sive secūdum secūdam perfectionem, & hoc profecto modo duplē habet operationem, vnam per quam semper est conuersa in superiori, res substantias, alteram per quam ipsa est perfecta aequaliter in omnibus intentionibus & formis omnium individuum materialium, nihil noui intelligens, nec aliquid antiquum deponēs, & hoc porro pacto id quod est in ea, ut actus nō habet rationem agentis mouentis, nec id quod est in ea quasi patiens, & materiam, habet rationem intellectus potentialiæ sed quod est in illa, ut actus, habet rationem agentis cōseruati, & id quod est in ea, quasi materia, habet rationem receptiū, & huius ratio est, quoniā nulla est in ea nouitas, ut toti sphæræ comparatur, quia vt sic perfectus est intellectus in maiori pte sui subiecti. Hoc potest p̄bri hoc pacto, omne vnum numero in tota specie sempiternum & separatum, cuius mobile est sibi adæquatum, est completum in omni sua pfectione possibili sibi & illi mobili. Modo intellectus est vnu numero in sua specie sempiternum ac separatum, cuius mobile s̄ sphæra humana est sibi adæquatum. ergo est perfectus in omni sua operatione sibi possibili & suo mobili vel instrumento. & hanc definiōne dedit Auer. i cō. magno, & p̄baut b septē rōnib̄, qđ notauimus in expōne nra, postremo considerari potest sp̄uviū indiuidui, s̄ respū tuī up̄ mei vī illi, et b mō ē nouū principiū intelligēdi abstrahēdi ac speculādi, attributio. ne & habitudine. v.g. id qđ hēt in ea rōnē actus, hēt tūc vēta rōnē aḡtis, nō qđ cāt aliqua noua i reliqua pte quasi mā, sed quoniā est principiū nobis qđ nouiter post sensibilium cogitationē vniuersalia cōtemplamur. Id ēt qđ rōnē hēt materia & priuationis hēt rōnē intellectus polis ac potētiae, qm̄ est principiū nobis, quo nos vīla illa, recipimus quasi abstracta. intellectus at speculatiū qđ sit declarabit, actio & passio & receptio nō sunt in intellectu sed respectu & habitudine ad eos qđ intelligūt. Post b accipiamus qđ aliqd recipi in alio est duobus modis. s̄. inhārēter, & hoc modo accidētia recipiuntur in subo, qm̄ inhārēti vt color parieti. Alio modo intentionaliter & perfectiue ac informatiue, quo pacto substantiales formae recipiuntur in materia prima, illae enim insunt & recipiuntur in materia, non qđ inhāreant cūm non sint materiae accidentia. Sed insunt ac perficiunt & informant. Primo modo dicimus qđ intelligentia superior recipitur in inferiori non qđ inhāreat, accidētia subo, sed p̄ficit illā ac informat illam intentionē, vt Auer. dicit. 3. de aīa, cō. 14. & 12. meta. comm. 44. & alibi frequenter, est autem cōuenientia inter informationē māe a formis

formis particularibus, & intelligentiae inferioris a superiori: q̄ materia perficiſ & reddit⁹ actuata per eas, sic intelligia inferiori perficiſ & reddit⁹ actuata p̄ superiorē. Est tñ dñia q̄n receptio materiae respectu formarū est individualis & realis. Receptio intelligentiae infimae respectu superiorū est v̄lis & intentionalis, & iō vt dicit Auer. mā nō cognoscit formas sed intell̄s ifimus bñ, recipi.n. vñr nō est aliud nisi intentionaliter recipere; intentionaliter recipere est cognoscere. Amplius sequit̄ tertia dñia q̄ unio materiae ad formam sit minor, qm̄ potest dissolui cū fiat in r̄pe, vñrio aut̄ in tellis cū intelligibili est maxim⁹, cū nō possit absolui cum abstrahat a r̄pe & loco, amplius unio māxæ cū forma est per mediū, sed vñrio intell̄s cū intelligibili superiori est sine medio, vt declarab̄. His habitis dicem⁹ q̄ si capiſ in tellis humanus primo mō, nec ē intell̄s speculatiuus, nec polis; nec agēs; si capiſ scđo mō uel tertio dico q̄ intell̄s speculatiuus est congregatū ex intell̄u potētiae & qđditatibus & formis intelligibilibus individuorū materialiū p̄ficienibus intell̄m potētiae, nō realiter & individualiter, sed vñr & intentionaliter, cuius cā conseruans est intell̄s agens & phantasmatā æterna fīm successionē individuorum hoīs. Imaginandū enim est q̄ intell̄s speculatiuus ē quoddā cōpositū, sicut compositū naturale, quēadmodū.n. æquus quidpiā est cōpositū ex materia et forma, ita intell̄s speculatiuus est quoddā cōpositū ex intell̄u potētiae & intelligibilibus oībus oīum individuorū, qđ cōpositū ē verius vñr q̄ cōpositū naturale, vt dicit Auer. propter causas dietas intentiones enim intellectae nō inhārēt intell̄ui potentiae, & ideo nō colligant̄ ei per accidens, nec per medium aliqđ in r̄pe, & ideo vñrio illa est intentionalis & v̄lis, & in solubilis, est etiā unio in forma una, s̄ intell̄s agens, ut dicit̄ est in cōmento nr̄o libri de aīa, & dicā forte. Hic autē intell̄s speculatiuus continuaf̄ nobis, ut The. dicit, et Auer. Auer. enim in. 7. p̄bīcorū com. 20. inquit, cognitio non fit in cognoscētē, ita q̄ pars cognoscēs sit trālmutata, sed fit q̄n ali quid aliud trālmutat̄, sicut est dispō in oībus relatiuis. v.g. in colūna, colūna enim nō trālmutat̄ in se, q̄n de sinistra posita est in dēstro, sed aliud. v.g. sortes & filii est dispō in factiōe cognitionis qm̄ b̄ nō fit ita q̄ pars cognoscēs trālmutat̄, sed q̄ aliud trālmutat̄, & est id in respectu cuius dicit̄ illa cognition, qm̄ cognition fit in nobis, q̄n trālmutat̄ p̄ receptionē p̄ticulariū & cōsiderationē eorū: qm̄ cū consideramus p̄ticularia fit ex hoc cognition ul̄is in nobis fīm relationē ad illa. s̄ q̄ cū apud nos fit ex aliquā spē plus q̄ unū p̄ticularare statim fit i nobis species v̄lis absq̄ eo q̄ in ipsa hab̄ trālmutatio. Fit ergo fīm Auer. continua tio, quoniam nos operamur in idem circa quod ipse operatur, quia igit̄ homo perficitur per cognitionem ab individuali lapidis, & intellectus a quidditate illius; & lapis & quidditas lapidis secundum rem idem sunt, ideo ex intellectu & hoīe, vt sic, fit unum tanta unionē q̄ hō potest intelligere ul̄e lapidis per illum intellectum.

In quo enumerantur omnes quæstiones contrahæc nunc determinata.

Cap. I 5.

Sed circa nunc dicta plurimæ oriuntur quæstiones digne perscrutatione, quarum prima est, cur intellectus pariet̄ non continuatur, quo idem recipiat particulariter quod intellectus ul̄. Amplius tunc posset continuari leoni, qm̄ leo potest cogitare individuum lapidis, & sic intellectus uniri sibi: ut principiū intelligendi lapidem uniuersale. Scđa quæstio ad quid necessarius est intellectus agens, si intellectio est æterna nunquid enim intellectus possit intelligere absq̄ phantasmatæ. Tertia quæstio quid est causa agens continuationem intellectus cum homine. Quarta quæstio tunc nulla erit dñia inter Platonem & Arist. Quinta. q. in quo differt Themistius ab Auer. positione. Sexta qđ quo ordine intell̄s speculatiuus nobis aggreditur uel nos in ipsum. Septima qđ quæ virtus facit tertiam operationem et scđam. Octaua quæstio utrum intellectus speculatiuus sit unus numero & æternus, & q̄n numeratus. Nona. q. est quæ trium

virtutē intellectui primo ministrat & qđ ministeriū p̄bet intellici. Ultima q̄n uera est hec intellectus intelligit, et q̄n intelligit se per intellectiones aliorū. Haec sunt quæstiones quæ possunt occurtere in positione hac.

Dissoluens primam questionem, et in quo narrantur positiones et improbantur. Cap. I 9.

Tota prima quæstio sustentatur de cōtinuatione intellectus cum hoīe, ad quā Ioan. in qōnibus tertii qōne septima respōdet & imaginaſ q̄ hō isto modo intelligit per intellectum, quia totū aggregatū ex intellectu & hoīe habente virtutē cogitatiuā, p̄ducit in seipso actum intelligendi: & hoc est ipsum intellectum nobis continuari ita tamen q̄ ipsum actum intelligendi elicit & recipit, rōne alterius & alterius principiū, nā rōne ipsius intellectus materialis, & ratione animæ & virtutis cogitatiue actualiter cogitantis, præsente intellectu agente efficit hūc actum, & sic intelligit ergo fīm Ioan. ideo ex intellectu et homine fit unum in operatione, qm̄ phantasma agit intellectum speciem, & intell̄s recipit illam, quæ actio quia una numero est, ideo intellectus & hō fīnt vnum quoddā numero, tāta unione unum q̄ hō intelligit intellectu separato. Sed ego pace huius uiri uereor de hac mirabili expositione. Quoniam si ita esset, tunc agens operaretur per patiens, ea s̄ operatione qua patiens, qm̄ omne agens agie in patiens, & omne patiens recipitur ab agente, ergo si p̄ hoc q̄ homo per phantasma agit in intellectu potentiae hō operatur intellectu potētiae, a pari ignis per hoc q̄ per calorem agit in aquam ignis caleficer operatione & passione aquæ, nulla enim est maior unio inter intellectum potentiae, & hominem cogitantem actum q̄ inter ignem et aquam quæ ab igne fit calida in hora calefactionis.

A M P L I V S ea ministrat perspicuum actuatum a colore ipsi visorio, qua homo actu imaginās ipsi intellectui, quoniam sicut per Ioan. homo imaginans generat speciem intelligibilem intellectui potentiae proximæ, sic perspicuum lucidum actuatum colore speciem visorio, quoniam ex visorio & perspicuo non constituitur unum in operatione una uisua, ergo nec ex intellectu & homine cogitante.

R V R S V M tunc homo magis intelligeretur q̄ per intellectum intelligerer: vt recte expositor arguit, qm̄ oī actu cōtinens aliquam formam natam mouere aliquam potentiam cognoscitiam, dum præsens est illi semoto oī impedimento ab illa cognoscitur, sed homo actu cognoscens per cognitionem, si per te mouet intellectum causando speciem, tunc est præsens & continens formam, qua potest mouere intellectum, ergo magis intelligitur, & hoc argumentum est demonstratio cōtra Ioan. & alios huius partis. Expositor autem nouus alium finxit modum in opinione Auerrois in tractatu suo de unitate intellectus, accepit enim primo q̄ vna & eadem forma spiritualis in format subiectivephantasmam & intellectum, declarat.n, hoc per differtiam naturæ spiritualis formæ & naturalis, forma enim spiritualis esse potest in diuersis subiectis vna numero, quemadmodum una numero intentio coloris in aqua & aere, cum enim sit soluta a materia quasi redacta est, vt potens in pluribus esse. Accepit secundo q̄ una natura spiritualis uniri potest pluribus naturis corporalibus, quod multis experientiis testificatur & uide multa alia accepit, quæ sunt superflua. Ex his uult intellectum tunc nobis continuari, quando una numero species est subiective in eo, & subiective in phantasia nostra: tunc enim ut in intellectu illa species est principiū, quo intellegimus uniuersale, quoniam ab intellectu habet modum representandi vniuersaliter a sensu particulariter, q̄n ḡ illa eadē numero sp̄s, quæ nobis est principiū intelligendi intellectui insit, tūc nos intelligimus intellectu vle illius individuali, qđ cogitamus & ibi uerificat expositor nouus, q̄ p̄to illa intellectio ē vna, & quo multa ac numerata illa ḡ sp̄s in intellectu potētiae nō causat a phantasmate, ut Ioan,

DE INTELLECTV SPECVLATIVO

dicit, sed actu est informas intellectum & phantasiam que ut in format intellectum, spes dicit intelligibilis, ut informat phantasiā, phantasma appellatur, est aut apud Egidium ibi species h̄ principiū intelligēdi, et agēs intellectus yute intellectus agentis. Sed pace tāti nō possum nō admirari, quo nā pateo hoc ascripsit Auer. nōne scit Auer testari in pluribus locis idē accidens numero nō posse inesse in duabus subiectis differentibus plusq; cœlum a terra.

A M P L I V S tunc oēs uidētes unū colorētū numero essent cōtinui hac cōtinuatiōe, qm̄ vna spes coloris numero in oībus sensoriis uissū eorū, & sic ego viderē p tuā visionē, & tu per meā, & cū ego dimittiterē visionē; & tu, & alia multa impōlia huic pōni. Rursus sint tres intellegentes ac phantasiates vñū numero auri frustū, & qro vñū numero spes auri est in intellectu cōi eis, vel alia & alia, siquidē eadē numero, tūc erit & intellectu eadē numero, & sic iudicium idē numero. Et sic: sicut ego obliuiscar illius & tūc, & idē simul esset & nō esset, & res esset anteq; esset, vt facile deducere tibi relinquo. Et si alia atq; alia nulla pōret apponi causa dīræ, cum nec a parte intellectus, nec a parte obiecti nec a pte phantasmatis, cū id informare possit variis hoīis & sic hoc dici minime pōt. Adhuc tunc perspicuū actu lucidū & illuminatū & sensoriū visus cōstituerent vñū videns numero, qm̄ vna numero spes visibilis est ita vtro que, & haec ab hoībus, qui dant se p̄bīa sunt deridenda. Locus autē deceptiōnis huius viri fuit verbū Auer. dicit enim in. 3. de aia cōmento magno, q̄ formare per intellectū cōstituit per duo subiecta, quorū vñū est intellectus potentia reliquiū phantasia per quā verū est. Sed uerbū hoc iam interpretatus sum in nostro cōmento, nec id sonat q̄, hic uir credit, & iam uidebitus post intellectū huius. Et cū ita sit uidetur mihi q̄ sicut cōtinuum naturale est id, cuius motus est unus numero ut in. 5. diuinorū testatur Aristoteles. ita cōtinuatio intellectus cū hoīe est, quorū operatio est una numero, adeo q̄ quēadmodū mota prima parte continuat totū totū cōtinuum, sic intellectu moto uel hoīe totū colligatū ex ambōbus intelligēt, ut dicā, est ergo cōtinuatio intellectus cū hoīe, copulatio intellectus cū homine, tanta ac talis q̄ ex intellectu & hoīe sit unū operatione una sic q̄ hoī intellectu intelligat, intellectus q̄ hoīe cōprehendat, totū tamen per se primo. Vbi debes scire q̄ nō ex quibuscūq; operanti bus circa idem sit unum, hoc mō unitatis, sic enim agerū omnia haec cōtinuatione essent unū, qm̄ omnia circa ens uersantur. Opōret etiā, ut nec circa penitus diuersa, qm̄ ut Arist. dicit in. 2. de aia, & Auer cōm. 1. 58. ex opinionē quidē albi, lensu autē boni hoī fit cōtinuatio in operatione phantasiæ, ergo illa quae debent hoc pacto cōtinuari sint circa idē quodā modo, & duo quodā mō circa enim idē simpliciter nō fit cōtinuatio, ut si oīs uidentes eundē colorē numero, ergo opōret, ut sit idē quodā modo, et duō quodā mō, dico duo ad hoc ut unū faciat & opōret ut sit pp̄inquisimā ac cognatissimē le habentia illa duo circa quae occurunt. Ex his sequitur q̄ ex intellectu et homine solis sit unum hac cōtinuatione, qm̄ in hoīe est cogitatiua, quae intellectui est subordinata, ac illi cognatissima; cogitatiua enim cōprehendit qdditates particulares decē prædicamentorum, ut Auer. dicit. 2. de aia cōmento. 6. 3. quae qdditates particulares sunt diuersæ ab vñib⁹, sed sunt adeo pp̄inque vñib⁹, q̄ eis nō deficit nisi unus gradus abstractionis, & cū hoī uia non possunt esse nisi cōseruentur in phantasmatis cōtinuatione quare illis corruptis uel non erit, ut dicam, hoc igitur modo patet quō ex intellectu & homine solis sit unum cōtinuum s̄m operationem, ut dixi, & nō ex uisu & perspicuo cum color idem penitus recipiatur a uisu & perspicuo. opōret autē inter cōtinuanda esse in medio cōtinuatio aliquā dualitas, & alia multa patent, & hanc cōtinuationē dedit Plato in sophista & Philebo, dixit enim nihil aliud esse imaginatem nō cōtinuationē sensus cū opinione scilicet qm̄ circa idem s̄m occurunt, ut Simplicius explanat in. 3. de aia suo. Tunc ad rōnes confat sol. qm̄ licet idem s̄m rem sit receptum in pariete, & in intellectu, attamē id nō sus-

ficit ad hoc ut ex eis fiat cōtinuatio, sed addēdæ sunt aliæ conditions, itē tamēsi idē sit cōprehensum a phantasia Leonis & intellectu, ramen comprehensa illa sunt nimis remota, cū leo nō p̄cipiat quidditatē particularē rei, sed cor tīcē, ut dicit Auer. in lib. de sensu, & sic patet quid sit cōtinuatio, & qualiter fiat cōtinuatio, & q̄ pacto soluans oīsa. in quo tractatur secunda quæstio. Cap. 17.

C Irca scđam qm̄ nobis faciat necessitas phantasmatis, primo qm̄ uidem⁹ q̄ uno hoīe non phantasiante, non minus intellectus est perfectus simpliciter, ergo cōcursus phantasmatis ad intelligere intellectus est contingens. **R V R S V M** omnibus dormientibus adhuc intellectus intelligit uia, & q̄ dormiant oēs patet in nocte. Adhuc dato q̄ non esset rosa nō minus est intellectio rose, ergo dato q̄ omnia indiuidua decem prædicamentorum essent corrupta non minus esset cōprhensionis uisum. Postremo contingenter omnis homo cogitat ac phantasiatur ergo contingit oīm hominem phantasma speculari, cōtingit omnem hominem phantasma speculari, ergo contingit nullum hominem phantasma speculari, per conversionē ad oppositam qualitatem, contingit nullum hoīem phantasma speculari, ergo contingit q̄ ita sit q̄ nullus hoī phantasma speculetur, per expositionē eius quam dat Arist. 1. priorum cap. 12. contingit q̄ ita sit q̄ nullus homo speculator, uel igitur tunc intellectus speculatorius erit aut non, si non & est æternus simpliciter apud Auer. ergo contingit æternum non esse, & sic contingit idem esse & nō esse quod non licet, fallit enim impossibile non debet sequi ex falso possibili si erit ergo phantasma speculari nō est ne cestarium ad intelligere, & sic quæstio est difficilis.

E X alia parte tuis intelligere, aut phantasiari esse, aut nō sine ergo sine phantasmate non est speculatio, & multa alia ex Auer. Rursus quæstionem facit, qm̄ si intellectio est æterna, cur est necessarius intellectus agēs & quō per ipsum phantasmata mouent intellectum potentia, et quid est extrahere potentia uniuersalia ad actu uia, & alia multa. Circa haec primo oportet videre de necessitate phantasmatis ad intellectum speculatorium, deinde de cōcursu intellectus agentis, dico ergo q̄ si loquimur de intellectione, qua anima est una intelligentiarum in se, & vna numero in suo specie, tunc anima intelligit per se, & non concursu phantasmatis, qm̄ illa est æterna, ut docet Auer. in. 9. meta. cōmento. 22. & 12. meta. cōmento. 17. & 3. de anima cōmento. 36. & dicam quando q̄. Si autem accipiat anima ut respectu sphærae humanæ totius anima est. Sic dicendum q̄ quēadmodū intellectus lunæ nō potest mouere orbem lunæ, nisi ppter quantitatis & dimensionis præsentiam, quia non quantum caret motu, ita intellectus humanus non potest perfici intentionaliter a formis indiuiduorum, nisi per hoc q̄ homines actu sunt cogitantes phantasiantes ac memorantes circa indiuidua, et sicut intellectus continuatur orbi per quantitatem, ita intellectus per præsentiam horum phantasmatum hoī, intellectus ergo cognoscit uia ac formis indiuiduorum, quoniam indiuidua eorū sunt phantasmata ac cōprhensionia ab hominibus. Propter quod non oportet q̄ si definat una phantasiatio unius indiuidui, q̄ cognitionis unius illius definiat intellectus, qm̄ forma illa cōprehensionia ab intellectu nō conseruatur ab uno hoīe tātum cōprehendente indiuiduū illius sicut desinente boue hoc, non deest tota spes bouis sic desinente una cogitatione, numero unum circa indiuiduum, non oportet ut desinat tota cognitionis uia, qm̄ illa adæquate cōseruat in cogitatis, in nullo tāt cogitato adæquate, sicut nā bouis cōseruat in indiuiduis bouis, in nullo tāt adæquate cōseruat. Et ideo recte dī q̄ si unū solus sit hoī, q̄ actu phantasma lapidis speculef, pculdubio adhuc per intellectum in eo esset uniuersalis lapidis apphēsio, sicut definete omni homine uno solo remanēte, adhuc proculdubio erit uia natura humana. Si denique intellectus accipitur respectu tui uel mei, concursus phantasmatis non est ad generandam speciem intelligibilem in intellectu, ut sentit

Ioan. nec actū intelligendi, vt sentiunt alii, sed ad fundādam habitudinē vel aptitudinē, qua nos sumus nūc continui intellectui: aptitudo. uel habitudo relatio est quædam inter nos et intellectum qua intellectus est principiū in nobis quo intelligimus phantasma, ergo cū sit proximū fundamentū illius habitudinis uel aptitudinis, procul dubio causa est nō intellecationis uel speciei, sed cā per modum cuiusdā resultatiōis, qua intellectus resultat in nobis ut per eū intelligamus, ergo est cāula intelligere nostrū: quasi agens: qm̄ est fundamentū habitudinis qua intelligimus, quēadmodū fundamentū est quasi cā agens respectu relationis: relatio enim nō sit, sed resultat, sic habitudo illa nō sit, sed resultat, prælente ergo phantasmatē fit & resultat in nobis habitudo qua intelligimus p̄ intelligim.

Ex his sequit uerificatio uerbi Auer. cum inquit contra Auem, q̄ p̄paratio in phantasmatē est quasi actua respectu intelligere nři & nō passiu, c. n. q̄si actua p̄t est fundamentalū habitudinis qua continuatur intellectus nobis, quo intelligimus vīla sua.

S E D dices nos intelligimus habitudinē nos intelligimus intellecatione, ergo intellectio est habitudo, dicendū q̄ nos sanamur corpore & sanitate. sanitate quidem formaliter, corpore quasi materialiter, sic intelligimus intellecatione intellectus formaliter, habitudine autē dispositiuer & quasi materialiter. Ex quibus sequitur differentia inter intellectum in actu & in habitu, est enim intellectus in actu, non qn̄ actu recipit intellectus actum intelligendi, sed quando actu intellectu intelligimus. Intellectus uero in habitu est quādo possumus vī intellectu tanq̄ principio nostro intelligēdi quādo cū volumus, possumus autem uti eo quando volumus, quādo habemus phantasma habituatum in tribus virtutibus.

A M P L I V S. apparet quid est extrahere intelligibilia de potētia in actu: est. n. esse principiū: quo nos intellectu agente, vniuersalia abstracta facimus per habitudinē illā: facimus autem vniuersalia quādo per illā habitudinē in trams formas intellectas & cōtinuamur illis, & recipere intellecta est nos habitudine illa intellectui potentiae cōtinuari, ut p̄ ipsum illa vīla intellectus speculemur, intellectus ergo speculatorius est duplex. s. in actu, & in habitu, ut dcm̄ est,

In quo soluuntur. q. contra hoc. Cap. 18.

Ambiges adhuc profecto quo nam pacto homo difficultia diffiniat, cū non procedat de ignoto ad notus, sed omnia eodem mō tenet. Amplius quo pacto intellectus cognoscit intellectum abstractum, uel intelligentia aliquā stellarum cū cogitatiua nō cōprehendat individualū intelligentię. Rursum quo nā pacto entia rationis intellectus noscat, quæ dicuntur duo intellectū apud Auer. in 12. diuinorū Arist. cōmen. 29.

P R I M A quidem ambiguitas solue# alias, tamen prōnunc dicam q̄ cogitatiua apud Auer. quidditates partculares decē pdicamentū contēplatur, ppter qđ quando cogitatiua cognoscit individualū analis. v.g. hō animal intellectus cōtinuatur homini sīm vīla analis, & sic de rōnali cogitatiua, ergo facit diffinitionē particularē. s. hic hō est hoc animal rōnale, & sicut successiue facit & phantasiatur, ita successiue cōtinuatur intellectui sīm vīla illius. v.g. animal rōnale, successio ergo & processus non ad intellectū, sed ad cogitatiuum vel totum colligatum referas.

SECUND A etiā soluit ea qua cōicat cum rebus materialibus verbi gratia q̄ sit motor, cogitatiua etiam cognoscit intelligentiam particularē per rationem particularē per quā cum rebus materialibus cōgruit, ppter quā cū cogitatiua facit p̄pōnēm hīc, hēc intelligentia est hic intellectus, sic vñit intellectus sīm vīla illorū extremorum, & nos intellectu intelligimus uniuersaliter hanc, intelligentia est intellectus separatus. Sed dices intelligentia non cognoscitur a cogitatiua sub esse individuali, ergo non potest facere ilam, dicendū q̄ quēadmodū sīm utram cōm̄ cogitatiua nō cognoscit substantiam hanc per propriam speciem

sed perspeciem aliorum & tñ facit hanc propositionem, hēc substantia est hoc corpus, ita tamē si non ipsam hēc intelligentiam sentiet per speciem propriā, potest per speciem effectuum cognoscere intelligentiā lunae, & per consequens potest facere illam, cāula autem quare intelligentia individualiter non comprehenditur a cogitatiua est, quoniam in abstractis & separatis idem est individualū & gōdīas & vīle, modo nō sic in rebus materialibus, vt dicit Auer. sed quia cogitatiua nō pōt cōprehendere quiditatē vīle, ideo nec intelligentiā hanc sīm suam particularem quidditatem, nisi per species particulares effectū sensilium & vegetatiue.

A D tertiam dicendū q̄ entia rationis non sunt relationes, ut quidam credunt, sed cōparationes cogitatiua que partculares sunt cogitatiua respectu tamē intellectus nō sunt accipiunt tñ vīlatem ex rebus intellectus, ulibus, & ideo intellectus sicut continuatur actu secundum entia realia, ita secundum scđo intellecta, quæ sunt res met, sed repliata per cogitatiuam, vt dixi & tu considera, quāta ergo sit phantasmatis necessitas, his patet. Tunc ad opposita in principio patet sol. ad primum enim iam responsum est, q̄ unum numero cogitatum est in adēquatu fundamentalū intellectus uniuersalis.

A D secundum dicendum intellectum esse perfectum in maiori parte sui subjecti, vt Auerois inquit, & ideo tamē si homines huius prouinciae dormiant, proculdubio alii alterius uigilant declaratum est enim in astronomia, & in libro de partibus elementorum, solem non æqualiter omnibus habitantibus oriri. Amplius & si dormiat hi huius poli ubi nos sumus declaratum est sub alio polo s. antarctico esse habitationem, vībi forte philosophia est perfecta, ut dictum est in cōelo & mundo & meteoris.

A D tertium posito q̄ rosa non sit, esse potest in apprehensione cogitatiua, & tunc potest remanere cognitio uniuersalis rosae, sed non est ita in omnibus. o. predicationis, sic enim destruetur & cogitatiua ipsa, vt palam est. Ad quartum dicendum q̄ haec vera est contingit hominem omnem phantasma speculari secundum diuisiōnem sensus: tum lumentorum, tum temporis, et in hoc sensu concedo hanc: contingit nullum hominem phantasma speculari, sed tunc non debet ponī illo modo. in esse, declaratum est enim quālibet propositionem de possibili debere ponī in esse aliter impossibile eslet posse, & econtra sed debet ponī in esse, sicut est possibilis quia nullum hominem cogitare est possibile, diuisim ergo debet ponī in esse hoc pacto, contingit ita esse q̄ hic homo non cogitet, nec ille, nec ille, & sic successiue de singulis, ex quibus nō debet sequi, contingit nullum hominem cogitare simul.

Sed dices quālibet singularis est possibilis pro uno nūc ut sit. a. id nūc, hēc est vera in. a. contingit hunc non cogitare, & illum in. a. non cogitare, & nullus est vel erit homo quin ille & c. ergo contingit nullum hominem cogitare in. a. Dicendum q̄ quemadmodum non tenet hēc contingit materiam esse sine hac forma in hoc nūc, & si ne illa & e. sic de singulis, ergo sine forma, ita nec in proposito, qm̄ ad hoc q̄ a singularibus enumeratis inferatur vīls pro uno nūc, oportet q̄ nulla alteri sit incompossibilis, nec sit aliqua innominata omnibus, vel alicui repugnans, quod declaro, posito q̄ sor. possit portare nonū lapidem & decimū non, tunc non sequitur sor. potest portare hunc & hunc, ergo decimū, sed oportet addere, sed nulla harum singularis alteri repugnat, nec est aliquā singularē innominatum alteri repugnans, & tunc sequit vīls p̄ uno nūc, sunt ergo tres cōditiones. Prima vt oēs singulares sint numeratae. Scđa vt nulla singularis determinata alteri determinatae repugnet. Tertia vt nec vna indeterminata omnibus uel aliquibus, repugnet, vt diximus in cōmento nostro libri priorū, & sic in proposito contingit hunc hominem nō cogitare & hūc & c. & nullus est homo determinatus quin illum contingat nō cogitare, tñ est vñus indeterminatus, qui nō debet assignari, quē non contingit cogitare, ex his patet sol.

DE INTELLECTV SPECVLATIVO

In quo declaratur necessitas intellectus agentis. Cap. 19.

AD declarandū necessitate intellectus agentis oportet primo accipere quod formae materiales extra animam sunt individuae & haec demonstrata specie, extra hantur autē de potentia in actu per intellectum agentem, est autē extrahi de potentia in actu duobus modis, uno quidem modo de potentia passiva in actu passionis sicut aquae de potentia calefieri in actu calefieri. Et hoc modo omne quod extrahitur transmutatur in se per actum ab agente, ut constat: alio modo aliquod extrahitur actu: quoniam primo agere potuit, & deducitur ad nunc agere, & hoc modo nulla mutatione facta in extracto potest aliquid transferri de potentia in actu, sicut nulla mutatione facta in igne extrahit de posse calefaciere in actu calefactionis, sola facta mutatione in passo; imaginandum ergo intellectum agentem esse sicut lumen quoadmodum enim lumen extrahit colores secundum modum extractionis: nulla mutatione facta in coloribus: ita intellectus agens extrahit intelligibiles formas nulla mutatione facta in eis: quoniam hoc extrahere est in extracto agente, ut dicit Auer. in fine magni commentarii: quoadmodum ergo colores in formant medium sola presentia lucis in eo: sic intelligentia intentionaliter insunt ac informant intellectum potentiae, nulla mutatione facta in ipsis formis. Erunt ergo duo ex parte intellectus. Vnum quasi subiectum omnium formarum materialium, aliud quasi agens & dispositio, quia illa intentionaliter mouent intellectum potentiae quoadmodum formae individuae mouent materiam individuibiliter. Ex his sequitur quod ex intellectu & intelligibili sit unum magis quam ex materia & forma, quoniam intellectus & intelligibile sunt unum in una forma scilicet in intellectu agente, intellectus agens est quasi forma intellectus potentiae, & quasi forma intelligibilium, & sic intellectus & intelligibile vniuntur non ratione tertii, sed ratione unius formae, que eadem numero est utriusque, ut declarauit in lib. de anima, erunt ergo formae respectu intellectus potentiae, intentionaliter receptae, respectu agentis conservatae in esse intentionaliter, & respectu animae rotius sphæræ perpetue ac semper, sed ambigentes tunc intellectus agens magis haberet rationem materiae: quoniam dispositio subiecti, reducitur ad genus causæ materialis, ut dicunt. Dicendum quod idem intellectus agens a parte intellectus potentiae est tanquam dispōnens passiva, parte intelligibili tanquam activa, & ideo non solū reducitur ad genus causæ materialis sed agentis ut dixi in lib. d.d. vide. His habitis dicimus quod si intellectus capitur, ut infinita est intelligentiarum, nulla est necessitas intellectus agentis, sub ratione qua agens quoniam non est causa intellectus aeternæ simpliciter. Si capitur respectu sphæræ humanæ, ut sic non est causa agens vel anima, nec intellectus potentiae causa materialis, sed intellectus agens quasi conservans & intellectus potentiae quasi subiectum ut ipsis. Si respectu tui vel mei sic habes ratione agentis & potentiae, homo non quando intelligit, quatuor intelligit phantasmatum, habitudinem, intellectu agente, & intellectu potentiae, phantasma te quidem tanquam dispōne remota habitudine tanquam dispōne propinqua, intellectu agente quo abstrahit vel anima, i.e. quo continuatur uniuersalibus abstractis, intellectu potentiae quo continuatur & cognoscit uniuersalia illa abstracta. Ex his sequitur quid sit facere de potentia intelligibilibus actu intelligentibilia, non est enim nouiter intellecta abstrahere, sed iam antiqua abstracta nouiter intrare, ac illis abstractis diu continuari. Recipere autem actu intellecta est nouiter comprehendere per intellectum aeternam intellectus potentiae uniuersalia sibi continua ut dixi. Ex his patet quid dat magister discipulo, dat enim phantasma & fundamentum habitudinis, qua habita, intellectus qui erat magistri, efficitur discipuli, ut dictum est olim, & sic patet solutio ad obiecta facta.

Per soluens tertiam questionem. Cap. 20.

Videntur autem quoniam facere in tertio quodlibet, quoniam quecumque scriptis discontinua separata sunt et aliquando reducuntur ad actu continuationis & unionis, ideo etiam aliquo agen-

te extrahente eorum potentiam ad actum quoniam nihil continuat & vniuit alteri nisi agente extrinsecum ut patet.

AMPLIVS intellectus antequam continetur, hoc potest continari vel igitur haec possibilitas est ex parte materiae vel agentis vel utriusque, si utriusque, ergo est forma generabilis & corruptibilis, si materiae, ergo esset educibilis de potentia materiae, si agentis, quare de agente proximo & immmediato huius unionis, & non potest ponи aliud nisi ipsem in intellectus, vel agens extrinsecum &c. Hanc quoniam persoluit Auer. in libro d.d. in disputatione prima in sol. ultimi dubii, & sua sol. consistit in hoc, quod anima potest universaliter corpori potentia aliqua que potentia, nec est agentis, nec materiae propriæ, sed artis & motoris ad instrumentum vel mobile, ex intellectu enim & corpore fit unum, sicut ex arte & instrumento vel motore et moto, que potentia unionis non est uere agentis nec materiae, sed reduciue ad has: illa enim anima est potentia reductiva ad agentem illa hominis reductiva ad materiam, est ergo continuatio intellectus cum homine relatio quædam hominis ad intellectum, qua intellectus est homini principium intelligendi, cuius fundamentum est phantasma actu speculatum. Phantasma autem habituatum est fundamentum habituale posse phantasma speculari est fundamentum potentiae unionis, & sic patet quid est uniri & extrahi & de causa unionis, & tu vide ea quæ dixi in illo libro.

In quo persoluitur quarta questione. Cap. 21.

Værebatur quod nam Platonis Aristoteles scripsit, & si Themiſtius, eos discrepare non sentiat, cum Platonis Theophrasti & Aristoteles opinione dicat esse unam, tamē coiter opinantes aliud Aristoteles, ac aliud Platonem sentire credunt, ideo Auer. 7. physicae auscultationes coimen, 20. narrat eos dissidentem. Cogruunt ergo & differunt, congruentem quidem quoniam scientiam neuter anima acquiri dicunt, cum illa semper sciens sit in se: differunt autem quoniam Aristoteles & Auer. rationalē animam esse formam corporis ac actu & uitam intrinsecam opinatur, sed cōsiderant sensum ueritatis, propter quod Plato dicit, phantasma nihil facere ad scire, cum nec ageret scientiam in anima, nec faciat corpori acquirere habitudinem qua corpus continuetur anima, cum illa secundum esse corpori unita, & secundum primam perfectionem homini continua sit, phantasma ergo nullo modo introitum habet in scire, sed sola complexio, cum non homo temperatus est complexione statim utitur scientia, propterea puer apud ipsum non scit quia careat anima vel scientia vel defectuphantasmatis, sed quoniam abundans est, humida, superfluitate Aristoteles autem cum ponat animam separatam, ac prorsus seūctam a materia, phantasma introitum habere ait in scire non profecto quo scientiam generet in anima, sed quo nos reddit aptos ac habiles continuari intellectui, ut per ipsum intellegamus, propter quod dicit, omnis doctrina & omnis disciplina sit ex præexistenti cognitione, et in lib. de sensu quod nihil est in intellectu quoniam prius fuerit in sensu, quod intendit nos nihil in intellectu intelligere quoniam illius inuidi apprehensio fantastica nobis non praesit, anima ergo cum semper homini sit continua secundum Platonem non egit phantasmate, ut continuare faciat eam homini, sed solum ut remoueantur prohibentia, & cum secundum Aristotelem intellectus sit disccontinus ideo egit aliquo continuaente ipsum cum homine, ut nouiter in eo fieri principium intelligendi, est autem id continua phantasma, propter, quod dicit sine phantasmate nequaquam intelligit anima. Ex quibus sequuntur duo quæ Plato dicit, scilicet scire est reminisci, & quod sine phantasmate intelligere potest anima, quoniam primus Aristoteles non dicit, quoniam reminisci est, puocatio oblitorum non est, qui non fuerint huic homini iam acquisita nec obliterata, & ideo scire reminisci esse non potest dici, cum uero secundum Platonem anima sit huic acquisita secundum esse, & scientia etiam acquisita erit ideo exitus eius ad sciam erit reminisci, nec secundum Aristotelem dicit ut constat his habitus patet discrimen horum secundum cōsiderationem.

In quo q. quinta per soluctur. Cap. 22.

Sed quinta. q. per iā dicta facile soluet. qm̄ s̄m The. Intel's nō perficit ab intelligibilibus, nec realiter, nec intentionaliter, cū intellectus speculatorius sit intellectus agens ut tangit possem. i. vt intelligitur a posse, s̄m eū aia. n. rōnalis. tū materialia: tū separata intelligent p̄ seipsum, ac eius essentiam, vt diximus. Auer aut̄ opinatus est intellectum speculatorium esse congregatum ex intellectu potentiae & formis uniuersalibus indiuiduorum: materialium. A M P L I V S apud Them nec per se nec per accidentis corrūpit, cum ille sit essentia intellectus agentis, nec conservat in eis, quorū nos phantasma aliquod speculamur, intellectus enim agens quē dicit speculatorium, non dependet a phantasmib⁹ aliquo modo, sed s̄m Auer. intellectus speculatorius cuius una pars sunt vñlia recepta in intellectu potentiae licet in se nunq̄ corrūpis, qm̄ est per se aeternus at tamen per accidentis corrūpit, eo modo, quo vñle corrūpit, quēadmodū homo semp̄ est in sui cōitate qui corrūpis per accidentis corruptio hoc hōc, qm̄ erat in hoc homine, licet in se semper remaneat, sic de intellecto lapidis, semper. n. est intellectum lapidis forma intellectus potentiae, & in se nunq̄ accip̄t esse, nec desiner esse, quoniam id conseruatur in phantasmib⁹ hominum, ppter quod illorum uno corrupto non desinit esse in se, cum semper remaneat aliquid eorum, quia hominis species est aeterna, et hoc totum exposuit Auer. in magno cōmento. Ergo dīa Them. & Auer. sola uertitur in intellectu speculatorio: qm̄ Them. eum ponit essentiam agentis, & esse subam, Auer. aut̄ ponit ipsum esse congregatum ex substantia intellectus potentiae & formis vñibus indiuiduorum, & totius differentiae causa est, qm̄ Them. rōnalem animā ponit esse formā, quae creat omnes formas oīum indiuiduum, & ideo dicere habet cōsequenter q̄ omnia per eius essentiam cognoscat. Auer. aut̄ cū intellectus nō ponat modū formarū, ideo hēt dicere eū p̄fici a reb⁹ extirpescit, quō mā a formis suib⁹. Id uero in quo generaliter cōgruit est q̄ ambo phantasma dicunt esse necessariū, nō ad cōiam in se uel in anima, sed ad habitudinē. s. vt sit tāq̄ proximū fundamentū habitudinis, qua nos cōtinuamur intellectus potentiae: & intellectis ab eo per ipsum.

A M P L I V S ponunt voluntate nostrā nō habere introitū in faciendo acquirere scientiā, sed habitudinē illam qua continuamur intellectui: per quam scimus, & sic patet eorum differentia & conuenientia.

In quo soluitur sexta questio. Cap. 23.

Postquam solutæ sunt hæc q̄ones facile est per dicta soluere q̄onem sextā, rationalis enim anima. vt diximus, potest capi in se vt insimus est intellectuū separatoꝝ et hoc profecto pacto nihil intelligit vñuentialium materialium, sed solum intelligit superiores intelligentias per essentiam earum ver. gra. intelligentiam lunæ per essentiam illius intelligentiae, & illā Mercurii per essentiam illius & sic usque in primam, perficit enim insima a superioribus sicut intellectus ab intelligibilibus vñuentialibus, vt dicit Aristo. & Auer. mouet enim prima reliquias vt amatum & intellectum mouet appetens. & intellegens, istud autem mouere est perficere intentionaliter et perfectiue per essentiam propriam omnes reliquias sicut intellectum lapidis perficit intellectum nostrum, & ideo intelligentia superior forma est respectu inferioris, p̄ quanto perficit ipsam, ac intentionaliter informat illam & recipit in ea: quae receptio ut dicit Auer. est comprehensiō recepti, & ideo dominus forma formarum dicitur, si igit̄ loquamur de intelligere intellectus, quo ipse est insima intelligentiarum sic multas formas adhuc intelligit, & eas intentionaliter suscipit per essentiam suam, & quia vñl multitudine ibi ordo, adhuc queri potest quam prius rationalis anima intelligit quāq̄ posterius. Ad quod descendū q̄ ibi non potest ponи ordo temporis, erit ergo ibi duplex ordo scilicet naturæ & ordo originis, si igit̄

in ordine naturæ sumus, id prius natura intelligit rationa lis anima, quod caput & summum est in dignitate & natura, & tunc primo intelligit deum, benedicū. s. prioritate naturæ: & dignitatis, post quem intelligitiam satur nī quæ s. calliel appellatur, post quem intellectum Iouis qui Sachiel nominatur, post quem illam Martis, quæ Samuel inscribitur, post quem illam Solis: quæ Michael nuncupatur, post quem illam Veneris, quæ Anael dicit, post quem illam Mercurii, quæ Raphaelis sortitur nomē, post quem illam Lunæ, quæ Gabriel excolitur, demum essentiam propria contemplatur, quę intellectus aḡs ac spiritus sanctus ab Auer. appellatur in libro de fœlicitate. Si vero ordo accipiatur s̄m originē q̄ imperfectiora semp̄ sint priora vt scis & c. diuinorum nono: pculdubio totus ordo conuertetur, itaque q̄ terminus relinquatur primi ordinis principium erit, & qd initū erat illius finis relinquetur cōprehensionis, vno ergo instant infinita omnium intelligentiarum ab omnibus superioribus perficitur, ac intentionaliter informatur, licet in illo instanti uno adhuc sit ordo duplex, ut uisum est. Si autem loquimur de rationali prout anima est sphæræ humanae & iū corporatio ne ad hominem ut homo proculdubio illa nihil prius tēpore alio intelligit, sed omnia insimul ac in vno instanti, & hoc semper ut diximus. uerum possumus ponere illud duplē ordinē s. materiae & originis. Siquidem enim de ordine loquimur originis, proculdubio sicut materia prima procedita formavniuersali ad minus vniuersalem usque in specificam formā: vt Auer. testatur primo diuinorum com. 17. sic intellectus primū qd cōprehendit hoc ordine erit ens, post quod cognoscitur subā, post quam corpus, post quod corpus animatū, post quod aīal post quod aīal rationale s. hō, & totus ordo vñlium subā est posterior ordine vñlium accidētium & totus ordo vñlium quantitatis erit posterius quidpiam intellectui q̄ vñlium qualitatis ordo, & sic suo modo dicatur & uniuersaliter semper perfectius sequetur imperfectius, qm̄ vñlius est tanquā origo & causa minus ulīs, ut dicit Auer. 2. meta. cō. 6. & ipfēctio origo ipsius pfecti, ideo cognitionis cognitionis ut ita dicam. ut uero loquimur de ordine naturæ, totus ordo substātiae est prior ordine accidentium, et in accidentibus ille quantitatis est prior intellectui q̄ ille qualitatum, & sic successiū suo modo, & in ordine subā species prior genere, & vñli minus uniuersale plus erit dignitate magis ulī vt dicit Auer. primo meta. com. 1. ergo his pater quoniam modo sit ordo vñlium apud intellectū ut anima est totius sphæræ. Si autē loquimur de intellectu ut est forma cui uel mei tunc erit sensus quid homo per intellectum prius intelligat magis uniuersale prius an minus ulī, & tunc oportet dicere q̄ cū intellectus nō cōtinuetur nobis nisi propterea quia phantasma aliquius ulī speculamur ut diximus s̄m id uel plus nobis continuabitur, cuius in diuiduum, primo phantasmamur, & quoniam accidit nos phantasiari quādōc̄ indiuiduū generis remoti, ut corporis verbi gratia in remota distantia, deinde indiuiduū aialis vt in eadem distantia, licet p̄pinq̄uori, postremo indiuiduum hominis ut in proxima distantia, vt dicit Auer. dico ergo q̄ tunc intellectus cōtinabit nobis primo, s̄m vñle corporis, deinde uel animalis: tertio & ultimo s̄m uel hominis. In proxima autē distantia circumscripsis oīibus impedimentis phantasia phantasia indiuiduum speciei, quoniam est actualius & fortius mouens, deinde indiuiduum generis, post generis remoti ideo intellectus primo cōtinuitur homini secundum uniuersale speciei, deinde secundum uniuersale generis, & sic successiū secundum ordinem cōrespondentem ordini phantasiandi & hoc dedit Auer. in 3. de anima com. 7. cu īq̄t, & oīes tres virtutes sensitivæ iuuant se ad præsentandum imaginem rei sensibilis, ut aspiciat eam uirtus rationalis abstracta & extrahat intentionē uniuersalē ei postea recipiat. i. comprehendat eam, erit ergo s̄m hæc uerba ordo intelligēdi uniuersale respondens ordini phantasiādi ac imaginandi & memorandi, ut dicit, & cum ita sit, cōstar, quid sit prius

DE INTELLECTV SPECVLATIVO

notum fīm Auer. & quid posterius in quæstione de pri-
mo cognitio & tu in hoc dicas plus, si tibi hoc nō iufficit.

In quo soluitur septima quæstio. Cap. 24.

ID quod qōnē facit in septimo quæstū est. qm̄ lōan. Philo. & Ari. vñ sententia, intell̄s tres opationes s. sim-
pliciū intellectio, cōpositio vel diuīsio & discursus, et
oē agēs aliquam operationē, si fuerit agens per cognitio-
nē cognoscit illā, ergo intell̄s intueſ discursus, & sic videſ
cōtinue innouari, qm̄ cōtinue variāmūr in opionib⁹,
vt dicit Aristo. et sic anima innouabitur, cuius cōtrarium
dicit Auer. q̄ intell̄s separatus nō intelligit falsa, nisi per
accidentia; vt 36 cōmento in fine dicit &c. 27. & alibi.

AD solutionē igitur huius qōnis oportet supponere
esse quatuor virtutes fīm Auer sensitiuas iteriores. s. pha-
ntasiā, imaginationē, quā græci opinatiuā seu opinionē
vocant cogitatiuā, & postremo memoratiuā, verū est q̄
opio est in eodē organō cū cogitatiua, & ideo ab Auer.
nō ponis separata a cogitatiua, tñ duæ sunt virtutes offi-
cio & opere sciunctæ, vt dicam, & hanc partē tenet lōan.
Philop. & maxime in primo priorū, capite de intentione
libri & Them⁹ in scđo de memoria et reminiscētia appellat
eam dianœa capite. 4. relinqu⁹ sensu cōem cum in
proposito nō seruiat. Tunc op̄ accipere quot opera ha-
bet vnaqueſ harū, & primo de phantasia dicemus, vbi
debes sc̄re q̄ in uno apprehensō sensili reperiuntur qnq̄
modi apprehendendi, v.g. in colorato sunt materia, præ-
sentia materiae, appenditiae māe, designatione materiae, seu
caracter māe, denique abstractio ab omnibus his. Tunc
dico q̄ nulla virtus apprehendit sensile his quinq̄ modis
vt manifestū patet, partes enim recipiet colorem cū mate-
ria præsentia, materiae appēditiae māe designatione eius
& potētia vñ illius, verū parties nō apprehēdit, nisi recipie-
q̄s uocet apprehensionē, pria ḡ & occurſoria apprehēſio
est sensibilis. vñ qua sensus exterior apprehendit colore,
seclusa enim materia apprehendit colore cum aliis oībus.

Post hāc occurſoria est imaginatiua seu phantasia, et hec
virtus est quæ apprehendit coloratū omnibus modis, si-
cuit lens, & adhuc altius secludendo præsentia materiae:
sed simul cū cōditionibus omnibus materiae, & formā il-
lam vestitam illis sensilib⁹ cōditionibus tangit ac pm̄it,
tacui aut sensum cōem, cū obm̄ eius nullo discriminē dif-
ferat ab oīto oīum sensuum exteriorū, ut docui⁹ in
cōmento nostro de a:a. Obiectū ergo virtutis phantastice
est sensile vt abstrahit a p̄sentiā materiae ac materia ipsa; dī
co obiectū quo differat ab obiecto sensus exterioris, ista
autem potentia ita se habet q̄ nec componit, nec diuidit
cīra proprium & naturale obm̄, nec ratione aliqua par-
ticulari, vel ulī ratiocinat in eo, uel de eius proprietatibus
hoc de uirtute phantastica seu imaginatiua dicitū sufficiat.
De cogitatiua dicendū post hanc, q̄ ipsa apprehendit sen-
sile ut coloratum cum præsentia materiae cū cōditionibus
materiae sicut aliæ priores, sed apprehendit sine præsentia
materiae ac sine cōditionibus materiae tamen cū caracte-
re materiae, & sic obiectū suū est sensile ut abstrahit a mā
præsentia & cōditionibus materiae, non tamen ut abstra-
hit a caractere illus cogitatiua ergo anima per hanc uirtu-
tē habet trīplices operatiōes, quarū una uocatur simplex
apprehensio, scđa cōpositio & diuīsio, tertīa discurr̄it, &
oēs: cīra suū obiectū q̄ quidem simplicia dia apprehen-
dat probatur uerbis Auer. i. quid. n. in. 2. de anima com. 63
& ipsa cognoscit intentiones i. formas indiuiduales 10.
oīum prædicamentorū ut formā indiuidualē huius ho-
minis fīm q̄ hic homo, & hanc lineā hanc albedinē hanc
paternitatē & hanc calefactionē, & hmōi plura ita q̄ non
tantū cognoscit accidentia sensilia cōia, aut ppria, sed in-
tentionem non sensatā, quā expoliat ab eis quæ fuerunt
ei coniuncta de sensilib⁹ cōibus aut propriis, adeo q̄
distincta & diuīsim cognoscit sic q̄ per uirtutē cogitati-
uā cognoscimus, q̄ hæc aīa nō est hoc corpus, & q̄ hæc
amicitia non est idem cū hoc corpore, uel hoc colore, hac
magnitudine &c. Et qm̄ uirtus cogitatiua cognoscit inten-
tiones ac formas, eodē modo quo diximus necesse est ut

ipsa sit diuīsua et cōpositua earū, qm̄ ut Auer. testaf in 3.
de anima com. 22. oportet q̄ uirtus cogitatiua cōprehen-
dens cōposita et simplicia sit eadem immo hæc sola com-
ponit aut diuidit. cū natura nō faciat per plura quod pōt
per unum, hæc præterea uidetur in medio ut Philo. ingr,
qm̄ est infra intellectum, & supra sensum & alia: intellectū
nī ppter sui sublimitatē non decebat cōponere uel diuide-
re alia uero uirtutes ante hanc propter infirmitatē non
posunt ad hanc dignitatem aīendere, sola ergo cogitati-
ua cōponit ac diuidit, potest aut hæc uirtus uel nos hac
uirtute quatuor cōponere, uel formas cū formis. v.g. qm̄
iudicamus hoc dulce esse album, nel intentiones cū inten-
tionibus. v.g. qm̄ iudicamus hunc patrem esse amicū. Vel
intentiones cum formis. v.g. quando iudicamus hoc dul-
ce esse delectabile, vel inconueniens. Vel formas cū inten-
tionibus, ut manifestum est per se. Et qm̄ eadē est facul-
tas cōponendi & diuidendi & etiā discurrendi ac syllogi-
zandi ut Philop. testatur in primo priorum caplo de in-
tentione libri ideo hæc facultas erit discursiva syllogizās,
ac rōcirāns, dico aut eodē modo, quo cōponit & diuidit
cōponebat aurē particulariter & signate quatuor modis,
& quatuor modis eam ratiocinari cōtingit, & quia Gale-
nus & Alpharabius Albelfaram crediderunt rōcirari esse
proprium homini dixerunt hanc uirtutem esse propriā
homini & bene dixerunt, sed quando crediderunt ēa esse
intellectū ppter conuersiōnem ulī affirmatiue errarunt, ut
Auer. dicit in 3. de anima commen. 6. Et ideo dicit Auer
ro. in tertio. de anima com. 20. q̄ ista uirtus est aliqua
ratio quoniam quemadmodū ratio abstracta rōciratur
de rebus ulī apprehensis, ita & hæc ratiocinat de tot par-
ticulariter apprehensis; ergo in nullo differt ab intellectu,
nisi particularitate et uniuersalitate, et ideo uocatur aliqua
ratio idest particularitate differens ab intellectu & tamen
sunt propria homini, solus n homo ratiocinatur propter
quod saluat speciem hominis per hanc et generationē &
corruptionē & alia multa, & dieam q̄ hæc est forte in
tellectus practicus quem Aris. 6. ethico appellat ratiocin-
tiuum & consiliariuum ut dicam. Et tunc uerificatur ser-
mo Auer. in 3. de anima com. 33. inquit enim q̄ cum ipsa
fuerit per memoratiuam & imaginatiuam, ipsa prese-
nit aliando indiuiduum aliqd. i. accipiet aliquā cogni-
tionē indiuidui, qd̄ non sicut sensatū ab illo homine cogi-
tante ut pote cognitionē alicuius futuri uel præteriti. v.g.
cum aliquis bonus medicus per suam uirtutem cogitati-
uā cognoscit hanc ægritudinē huius hoīs & eius causam,
& cōplexionē & etatem & locum, et tpa anni &c. & per
uirtutem memoratiuā memoratur se uidisse ex tali ægri-
tudine & cōsimilē grotos mortē occurrisse, & per uirtu-
tem imaginatiuā imaginatur mortē istius hoīs, tunc uero
iudicio iudicabit ipsum moriturū, ac si præsentialiter sen-
ret ipsum mori, & alia multa, quid uero sit officiū memo-
ratiae iam cōstat illa. n. expolitam intentionē accipit ac re-
tinet, ut Auer. dicit, quid etiā sit opinio cōstar, est. n. pars
huius uirtutis quē syllo⁹ eius cōcludit. Quod uero hæc
sola syllogizatur Philopo. in primo priorum loco prædi-
cto sic probat, intellectus quidem & sensus non ratiocinātur,
intellectus enim non quoniam dignior existit q̄ ratiocin-
atur, quare & diuinus Plotinus inquit de ipso, q̄ uel at-
tingit uel non & omnino est infallibilis, uel enim attingit
simplicibus cognitionibus cognoscens res uel principiū
atttingit, & similiter fīm utraq̄ est infallibilis, sensus uero
tanq̄ inferior existens non syllogizat. Quod autē phan-
tasia nec syllogizat probat etiam, qm̄ oē syllogizans mo-
uetur, phantasia enim est status eorum quæ mouentur a
sensibus fīm actū, ergo non syllogizat. Quod autē neq̄
opinio declarat qm̄ opinio conclusio est cogitatiuae pa-
lam q̄ neq̄ ipsa syllogizatur, ideo concludit, relinquit
igīs potentiarū cogitatiuarū animæ particulariū primā et
sola cogitatiuā syllogizari. Poteſt autem tribus modis syl-
logizari, uel demonstratiue, uel dialecticæ, uel sophistice;
omne, enim syllogizans accipit ex notis ad ignota pro-
gressum, notū est propositio, ergo oportet ut cogitatiua
accipiat

accipiat propōnes ex potētis cogitatiūs, si igitur ex intel lectu principia accipit, quæ cōes uocantur notiones de monstrat. Vel ad opinionem conuertitur accipies ab ea syllogismorum principia, & sic dialecticum facit syllogis mum vel dictum topicum, qui non semper necessariam conduceat cōclusionem. Vel ad phātasiām conuertit, ab eaque accipiens principia syllogīt, & sic syl m facit sophi sticum. His habitis dicēdū q̄ quædam est virtus ita infima q̄ alia cognitione apprehēdit mediū & conclusionē, ac alia p̄dicatiū a subiecto, & hæc discursua est virtus, cuiusmodi est cogitatiūt, alia est virtus ita alleuiata ac sublimis q̄ vñico actu attingit aequē primo medium & cō clusionem prædicatum & subiectum dñiam, & cōuenientiam: & hæc nec componit nec diuidit nec discurrit, cuiusmodi est primus intellectus, ut docet. 12. met. cō. 51. Auer.

Alia est in medio, quæ eodem actu attingit medium & cōclusionem, prius tamen n̄, & primo medium q̄ cōclusionem, similiter p̄plus subiectum q̄ p̄dicatū vel ecōtra, & hæc virtus est intellectus noster, & hæc non discurrit, nec componit, nec diuidit s̄m discursum quem cogitatiūa sa cit, nisi s̄m ordinem naturæ, quoniam vere non nisi simplicia cognoscit ac intuetur complexa autem n̄ per modum complexorum, sed vt dictum est in prædictato cognoscit subm vno intuitu, & in medio cōclusionem, & ideo solum simplicia tangit ac intentioniter cōtinet, ut declaratum est. Et si non intelligit nisi simplicia, quo nam pacto cōtinuantur nobis s̄m complexa, & si n̄ nisi vera, quo pacto sumus q̄nque falsi in opinione. Dicēdū, q̄ vna & eadem p̄positio est v̄lis & particularis, vt n̄. per intellectum intelligimus eam per terminos v̄les est v̄lis, ut autē per cogitatiūam cognoscimus illius terminos particulares est particularis, & quemadmodum vnum & idē est v̄le et individualium v̄le respectu intellectus, particulare respectu cogitatiūae, ita vna p̄positio est particularis vt per cogitatiūam cognoscimus illius terminos, ut autem per intellectū erit v̄lis. Modus continuādi ergo est q̄ cogitatiūa compo nens successiue, successiue cōtinuantur intellectui, & tunc vi demur nos componere, & quō successiue diuidit successi ue cōtinuantur intellectui, similiter cum successiue discurrit, successiue s̄m intellecta v̄lia cōtinuantur illi ergo successio ac mot' ex parte cogitatiūae nostræ est, & n̄ intellectus in se, quemadmodum colūna sit mihi propior ac p̄prior ppter motum mei, uel distantior p̄ recessum mei, sic & intellectus discurrit pro quanto cōtinuantur discurrenti per motum il lius, licet ipse in se nihil di'currat, similiter componit, qm cōtinuantur componenti, & diuidit, quia diuidenti, in se autem nec componit, nec diuidit. Et eodem modo p̄ ipsū falsa intelligimus, n̄o q̄ ipse falsa in se habeat, sed qm̄ cogitatiūae copulatur falsum cōponēti, eo n̄. ordine intrat nos, quo cogitatiūa continuaet ei, & quia ipsa s̄m particulares terminos componēs. hanc, hic hō est leo, continuaet ei intellectus intrat nos s̄m illos oīs hō est leo quæ cōpo est cogitatiūae sic componēt & intellectui vt terminus il lius relationis, & ideo in se nec falsa nec composita intelligit, sed solum vera & simplicia, licet modo quodam alio ab intelligere dei ut dicam. His patet q̄ male intelligunt has propositiones latini s̄m Auerrois, intellectus coponit, intellectus diuidit intellectus ratiocinatur, amplius intelligit facit de potentia intelligibilibus actu intelligibilia, intellectus recipit, intellectus fit in actu, intellect' est in potentia, intellectus errat, intellectus intelligit, cum difficultate vel facilitate, & alia talia hæc n̄ denominare possunt intellectum extrinseca denominatione, sicut dicitur deus lira tus, gaudens, componēs, diuidens, misericors, prudens & huiusmodi, hæc. n. sunt in nobis formaliter deo autem at tribuuntur s̄m rōnēt vt Auerrois dicit, sic intellectui in se nullum eorum inest formaliter, sed tātum denominatio ne extrinseca & a parte nostra, est. n. intellectus terminus relationis nostræ ad eūm, quemadmodum deus relationis rei p̄creata ac formata ab eo, & ideo hmōi denominatiōes inistit, ei prout nos relati sumus ad eum relatione continuationis. i. prout nos intraimus ipsum & per ipsum in-

telligimus tanq̄ per principium operādi. Et oīa hæc declarata erunt cum ad argumenta in principio tractatus respondēbimus, tunc n̄ singulū verificabimus Quo quidē modo intellectus componat diuidat ac ratiocinetur dictū sit in tantum.

In quo soluitur octaua quæstio. Cap. 25.

Oannes in qōnibus tertii. q. 10. dedit solutionē & su stentatur in duobus ppōnibus, quarum prima est q̄ nulla intellectio vna numero rei generabilis intellectuē æterna, & hanc conatur probare argumento Auer aduersus Them. si intellectus inquit speculatiūs ēt æternus. i. si intellectus actu intelligēs esset æternus, formæ lensiles ēt intellectæ actu extra animam ac immateriales, quod hoc pacto astruit, si intellectus lapidis una numero ēt æterna simpliciter, lapis aut fieri intellectus ab intellectu agente, vna cum eius phātasmate, aut solum ab intellectu agente, dici. n. solum ab intellectu agente, est euasio, declaratū est enim sine phātasmate nequaquā animā intelligere, quo fit vt si dicatur id fieri cooperāte phātasmate, tūc procul dubio si intellectiones essent æternæ, cædem numero intentiones imaginatæ essent æternæ, causato enim ente æterno & causam a qua dependet in fieri cōseruarique necesse est esse æternam. ergo sensationes essent æternæ, quoniam phātasmata dependent a sensationibus, quemadmodum intellectiones ab intentionibus imaginatis, & cum sensationes sint æternæ formæ lensiles erūt æternæ, cum sensatio de pendeat a forma lensili. vt sc̄is, & cum nullum æternum sit compositum ex materia & forma, relinquitur formas lensiles esse solutas a materia, & omne solutum a materia est actu intellectum, & sic formæ lensiles erūt actu intellectuē, quod erat conducendum, uerificata est igitur p̄positio. d. q̄ nulla intellectio vna numero rei generabilis intellectu ēt æterna. Et tunc dedit secūdam l. q̄ homo n̄ debet dici actu intelligens nisi actualiter producat actum intelligendi ac eum nouiter luscipiat, quemadmodum inquit, nec ignis dici actu ignis nisi actū ignitionis mox p̄ducatur. A M P L I V S Auerrois testatur q̄ homo n̄ est actu intelligens nisi per cōtinuationem intellect', cum eo actu, & hoc est dicere nisi dependeat ipsius actus in homine a phātasmate, ut per destructionem aliorum membrorū h̄ construit Ioā. quibus Ioā. concludit quod cum vna numero intellectio nō possit esse æterna intellectui, ac hō intelligat per nouum actum intelligendi, & cum non possit fini gī vnicum numero esse actum intelligendi, erit enim vñū numero dependens a diuersis causis, eo fit vt intellectiones sint tot numero ac diuerſæ & nouę quōr̄ homines, intellectus ergo speculatiūs erit numeratus tamēsi intellectus ē vñū numero apud Ioannem.

In quo destruitur hæc p̄positio per fundamenta Auer rois, que ipse conseruat. Cap. 26.

Sed p̄positio hæc contradicit rōni Auerrois, arguit. n. in calce magni cōmēti si posuerimus intellectum specula tium esse numeratum ac multa, contingit ut res intellecta apud me & apud te sit vnum in specie & duæ in individuali, & sic res intellecta habebit rem intellectā & sic p̄cedet in infinitū. Ioā. dedit responsū q̄ bæc quidē ratio ab Auerrois tāq̄ probabilis & disputatiue est inducta, cum ibidem arguat pro utraque parte p̄blematis, iō soluit q̄ non a quibuscumque numero diuersis p̄ abstrahi vna forma cōis, nisi sint loco ac subiecto diuisa, quarum nō sunt duæ intellectiones uel due res intellectæ, quarum vna sit in te & altera in me. V el aliter inquit q̄ n̄ inconuenit in his iter sine fine vt fingit. Sed proculdubio hic aberrare videtur in fundamētis Auer. & accipio duas intellectiones eiusdē aurī, quarū una sit in te, altera quoque in me, et q̄o vel differit numero sic q̄ in nullo cōi cōgruit, uel dif ferit numero, sed in quodā cōi conueniunt. Et si quidē primū fingat, ergo differit plus discrimine generis & sic hmōi intellectiones erūt æquiuocæ, & sic n̄ nūero cātūs Sues. de intel.

DE INTELLECTV SPECVLATIVO

& est dictum derisibile. si vero in quadam cōi forma con-
gruunt, sed cōdiu est quidditas in aliquibus intellectus po-
test abstrahere, quēdmodum Auepa d. & Auer. cōmē-
dat eum, & est manifestū per se, ergo ab his potest ab-
strahī quidditas cōmuni, tunc sermo Ioan. nihil est.

A M P L I V S hæ intellecōnes numero solū diffe-
runt, ergo dīa accidentali, quod Ioan. aſteuerat, sed quæ-
cunque accidentali dīa discrepant cōcurrūt essentiali quid-
ditate. ergo hmōi intellecōnes essentiali quidditate cōue-
niūt, sed interellectus pōt abstrahere om̄e prius a suo po-
steriori ergo vt prius &c.

R V R S V M ista duæ intellecōnes aurī si differunt
número, vel differunt ppter subiecta vel ppter obiecta
vel ppter habitudines ad diuersa phātaſmata, nō propter
subiecta, cū apud eū vñus numero est intellectus potētiae
omnibus, nō apud obiecta, cū idem sit intellectu vtriusq.
ergo habitudinibus ad phātaſmata, quorum vñus est in
te, & reliquum in me, apud Ioan. sed quæcunque differunt
relationibus cōuenient in absoluto, nulla. n. relatio deſtruit
tōneti absoluto. ergo hmōi intellecōnes cōgruunt in rō
ne absoluta, et sic ab eis pōt abstrahi qdditas absolute &c.
Adhuc intellectio, qua ego intelligo aurū, est, quoddam
individuum vel in ea idem est individuū & quidditas ora-
nibus modis, vel quidditas quoquo modo alia ab individui
duo non primum, quoniam tūc erit essentialiter abstractū
& intellectus separatus, vt Auerrois testatur cō. 9. tertii de
ānima. Si quidditas est diuerſa ab individuo, ergo pōt
abstrahi ab illo, & sic tollitur Ioan. sol.

P O S T R E M O arguo, quecunque differunt numero et
cōgruunt specie, hñt qdditas ē diuersam ab individuis, vt
scis, sed hæ intellecōnes differunt numero tātum, & con-
gruunt specie, ergo vt prius, minorem pbo, quæcunque ab
eisdem causis eiusdem spēi generātur & cōseruātur & co-
rumpuntur sunt vñus speciei, modo q̄ ita sit patet, qm̄
phātaſmata sunt eiusdem speciei, intellectus agēs in me &
in te sunt eiusdem speciei & idem numero apud Auer. obm̄ est
idē. ḡ simpl̄ erit sola dīa nūralis, & specifīca cōuenientia.

In quo refellitur secunda sol. Cap. 27.

Secunda quoque sol. eius error est purus fm funda-
menta Auerr. declaratū est. n. in posterioribus vñia
in quadam esse numero, ppter qđ a generalissimis
vique in spālissima iūſit Plato qescere. Itē nihil est huma-
no intellectui ignotum, vt libello de generatione cō. 1. 9. di-
xit Auerr. ergo illa vñia tot sunt vel possunt esse erūt nota,
& sic infinitum erit intellectum quod falso est. Adhuc
in essentialiter ordinatis est status, vt Arist. oñdit in 2. met.
sed ordo vñiuersalium est essentialis, quemadmodum te-
statur Aristotle. in posterioribus. ergo vt prius.

A M P L I V S cognitio diffinitiū pfecte nō pōt habe-
ri, nīſi fiat resolutio vique in simpliciter simplicita, sicut do-
cer Ari. in. 7. meta. ergo vna natura pōt infinitis intellectio-
nibus intelligi vel nihil continget definiri.

R V R S V M videtur q̄ nihil posſit abstrahi ab intellectu
actu, quoniam si intellectus abstrahit formā ab illa.
Vel cogitatiua cognoscit individuum illius abstracti, vel
hō si nō, tūc intellectus pōt fingere aliquā vle, cuius individuū
nō cadit sub sensu, & posset operari sine phātaſmatis qđ
Ioā. negat, si detur q̄ cogitatiua cogitat individuum illi.
ergo erit individuum id actu sensatum, quod est mirabile.
Et hæc sunt quæ ex. 36. cō. accipiuntur tertii de anima.

P O S T R E M O tunc sc̄iētia erit q̄litas actiua, ut Auer.
arguit, qm̄ qñ magister docet discipulum vel generat sc̄iē-
tiā vel non, si nō argumētum Auerrois nullam hēt ne-
cessitatem, si sic habetur quod erit qualitas actiua &c.

*In quo inducitur secunda rō principalis contra
Ioan. Cap. 28.*

Sed intellectus speculatiuus est numeratus ac genera-
bilis & corruptibilis simpl̄ ut Ioā. dedit, tūc erūt in-
tellecta in potētia actu intellecta, & si q̄s poterit eua-

dere ab hac rōne, argumētum, quo pbat Auer intellectū
esse separatum, & vñu numero nihil erit, dicam. n. intellectū
esse numeratum per corpora ac intellecta numerari, & q̄a
intellectus est fm se abstractus: & nō educitus de potētia mate-
riæ & ab organo solutus, pculdubio nulla erit necessitas
pbat intellectū esse solutum simpliciter, & unum nu-
mero, & iam multā argumenta induximus contra Ioan.
superioribus capitibus, quibus ostendimus positionē hāc
repugnare verbis & fundamētis Auerrois.

E X his patet primam ppōhem Ioā. nihil est, cā autē sui
erroris fuit, quoniam credit argumentum Auerrois contra
Themi. & Theophrastum, esse inducētum tāquam demō-
stratiuum, & decipitur, arguit n. p̄ vtraque parte, cuius
signum est, quoniam cum Auerrois dedit argumentum
id parte illa (hoc est igitur vnum impossibiliū, quæ vñ
contradicere opinioni &c) inducit argumēta p̄ Themi.
& cōtra se, argumētum ergo id est disputatiuum, quod
ergo Auerrois reputat p̄babile Ioan. demōstratiuum credit.
Quod autem nō cōcludat cōtra Themi. patet quoniam
apud Themi. intellectus intelligit per eius essentiam, et nos
per essentiam intellectus, phātaſma. n. apud Themi. nō ha-
bet introitum in generādo sc̄iam sed habitudinem, qua
cōtinuatur nobis intellectus, quēdmodum & etiā Auer.
sentire vñ. Propter quod argumētum Ioā. nihil est, cum
inquit phātaſma corrūpitur. ergo qdditas intellecta respō-
dens illi individuo p̄ntato per phātaſma corrūpitur intellectu
etui, declaratum est. n. cā illius inadæquatam sicut non
sequitur sor. definiit eē. ergo hō totus sortes cā est hois ina-
dæquata, pximum. n. fundamētum quidditatis, ut intelles-
cūt, est individuum & cogitatum, proximum autem fun-
damentum habitudinis est phātaſma, fm The. & Auer.
Sed dices saltē apud Auerrois hoc individuum cogita-
tum definit esse. ergo intellectio hūs hominis definit eē,
& hæc est eadē numero cū illa Platoni. ergo illa definit,

A M P L I V S quidditas concepta dependet ab individuo cogitato in forte & illa met ab individuo cogitato in Platone, ergo unum numero dependet a duobus causis totalibus diuersis ut Ioan. arguit uide. Sed
miro modo deceptus fuit hic homo, nō. n. per hoc q̄ hoc
cogitatum definiat, intellectio lapidis definiat, sed bene de-
finet esse intellectio huius hominis, quoniam id cogitatiū
non est cā totalis & sola quidditas cōcepta ab intellectu
simpliciter, sed est mēbrū quoddam, per quod intellectus
nobis copulatur, fm illam quidditatem, erat autē cau-
sa inadæquata, cū non tātum ab hoc cogitato cōseruetur
ac cōstituat quidditas cōcepta intellectui, sed a diuersis, si-
cū natura humana non tantum ab hoc hō cōseruat, led
in quouis homine. Ex his sequitur q̄ intellectio huius ho-
minis definit esse qñ intellectio eadē numero remanebit,
quoniam una numero est simpliciter, led plures relatiue,
sicut igitur per speculationem alicuius phātaſmatis nihil
nouit, lūscipit intellectus, sed tātum efficitur nouis terminis
nostræ habitudinis, sic & in corruptione phātaſmatis de-
finit esse terminus rationis & relationis fm rōnem. Ad
secundum dicidū q̄ quidditas cōcepta depēdet ab individuo
cogitatis, nō depēdentiae effectus acti ad cām agēt,
sed fundamētū ad fundamētū, individua. n. sunt funda-
mētū ulīs, ulī nāque cōseruatur in suis individuis, p̄ nū-
lum tamē adæquatum, ut dictum fuit, & ideo si oīa de-
struentur nihil remanebit, quoniam destrutis primis substā-
tiis impole est aliquod aliorum remanere, & ideo habitu-
do individui cogitati ad uniuersale non est causa ad causa-
tum ut paret. His cōstat, q̄ quātūcūque intellectio lapidis
sit sempiterna, non sequitur formas sensiles eē eternas,
fm determinatum individuum, sed bene sempiternæ, fm
successionem. Licet si intellectio mea, ut mea esset eterna,
p̄culdubio sōlē sensibiles eadē numero eēt eternæ. Et
quā maxie ultia sc̄iētia claudicat, qm̄ nō seq̄ b̄ est eternū
ergo intellectum in actu, corpus. n. celeste apud Auerrois
est eternū, & tō nō est actu intellectū, ergo intellectio Auer. nō
fuit nisi disputare. Quo vero pacto secūda p̄positio resel-
lēda sit superioribus capitibus luculē exp̄rēsimus ac di-
spatuius

sputauim⁹, opinio ergo Ioan. recessit a fundamētis Auer.

In quo apponetur uera mens Auerrois. Cap. 28.

D autem quod qōnem facit in doctrina Auerroi est, vtrum intellectiones quibus diuersi hoies intelligunt idem intellīm.v.g. aurum diuersæ numero an vna numero tātum. Secūdo qōnē facit vtrū intellectio, qua ego intelligo aurum tu vero lapidem sint diuersæ numero, an eadem numero. Ad intellectiōnēm primæ debes scire q̄ duplex est vnum numero, vnum. s. positivē p̄ congregatiōnē causarū faciētūm indiuidūm in actu, sicut fortes dicitur vnum numero, quoniam amplectitur materia & quātitatē, & alias caulas vnitatis numeralis. Aliud est vnum numero priuatione causarū faciētūm distinctionēm numeralē, & hoc pōt esse dupl., vno mō cui nihil rādet nisi sola priuatio, qualis vnitatis est materiæ, vnitatis. n. primæ materiæ est per priuationē omnium formarū, nec ei respōdet aliud nisi sola priuatio. Secūdo modo cui respōdet aliqua natura, cuiusmodi est vnum numero res v̄lis, & hoc iterum dupliciter, vno modo per se, & sic quaelibet intelligētia in sua specie est vna numero in illa p̄ priuationē causarū facientiūm numerū, & ei rādet quædā natura essentialiter & positiua, & si intellectus est vnuſ numero apud Auerroim. Alio modo cui respōdet vna natura, led nō essentialiter separata, sed per accēns prout mens separat illam a materia & cōditionib⁹ mate‐riæ, & de hoc inq̄t Auerrois p̄rō meta. cō. 40. intellīm. n. aīalis nō inuenit magis vno numero in specie illius intellecti, quoniam vnum quod est īmaterialē nō iteratur ī indiuidūm. Ex his sequitur q̄ materia est vna numero, sed non ita vna numero quod distinguitur contra vnum specie, est. n. vna numero materia in sua specie, prout priuata est causis multitudinis. Similiter intelligētia lunæ est vna numero in sua specie, sed non vna numero q̄ contra vnum specie discrepet, sed est vnuſ quidpiam numero in tota specie itaque quidditas & indiuidūm idem est, sicut intellectum lapidis, idest quidditas lapidis vel auri vel anī malis est vna numero, sed nō ita vna numero, ut contra vnum specie dividitur, sed simili est indiuidūm & quidditas, sicut est de intellectu nō apud Auerroim. His habitis facile est soluere qōnē sub primo intellectu, cū. n. intellectio auri nihil aliud fit nisi quidditas auri cōcepta ac intentionaliter informas intellectum, ex qua & intellectu fit ita vnum intentionaliter, sicut ex materia & forma vnuſ realiter, dicēdum q̄ intellectio illa auri est vna numero omnibus intelligentibus aurum, nō vnitate positiua, sicut vnitatis fortis & Platonis, nec vnitate priuatiua simpliciter, sicut vnitatis materiæ, sed vnitate priuatiua, cuius fundamētum est vnum numero nō diuersum cōtra vnum specie, sed hoc pacto q̄ indiuidūm & species seu quidditas nullo modo sint diuersa.

E X his sequitur q̄ quēadmodum colūna vna numero in se simpliciter, potest dici multa ac numerata extrinsece: & quemadmodum intelligētia est vna numero simpliciter respectu totius coeli, & tamen respectu dextrī vel finistrī illius dicitur multa, sic intellectum auri in se simpliciter est indiuidūm, a quo quidditas nō est diuersa, sed extrinsece ac attributione ad multa dicitur multa ac numerata. Sed dices ergo tu intelligeres per intelligere meum, & ego pertuum, & alia multa, dicendum ergo, q̄ quemadmodum natura humana, cōtracta p̄ principia indiuidua mea est vna numero in specie tamen prout est in me contrahitur aliis ac aliis principiis indiuiduorum, sic intellectū auri in se est vnum numero prout vnum numero est in tota specie, est tamen diuersum in me prout per aliud indiuidūm speculatum continuatur mihi, & per aliud tibi. ergo vna intellectio est numero auri in te & in me, prout vnum numero coincidit cum vno in specie. s. prout in eo idem est indiuidū & quidditas, licet sit alia mihi & alia tibi, prout intellectum auri est cōicatum mihi per indiuidūm auri nūc phāstiatum a me, quod nō a te, & inde sequitur q̄ intelligere meū potest remanere tuo corrupto,

quēadmodum humanitas pōt remanere in me, & si in te sit corrupta, & si humanitas sit vna numero in specie humanitatis, quoniam istud vnum numero nō est positiū, & per principiū indiuiduationis, sed est indiuidūm, cuius quidditas est idem omnibus modis, tibi tamen & mihi cōicabile quidpiam. Ex his patet quid dat praeceptor discipulo, q̄. n. mouet phāstiam & cogitatiūm & memoratiūm, cogitatiūa speculabūtur indiuidūm auri, cuius quidditatē speculatur praeceptor, & cū ille intrat speculari indiuidūm auri, statim intellectum auri, cum erat quoddam cōicabile, unitur discipulo, & sic idem numero est intellectum auri praeceptoris & discipuli &c.

In quod declaratur, q̄uo totus intellectus speculatiūs est vnuſ et īternus.

Cap. 30.

C Vm declarauimus quo nam pacto intellectum auri est vnum numero, quoniam in quo indiuidū & quidditas idem, & q̄uo multa numero, quoniam cōicabile pluribus p̄ diuersa indiuidua actu speculata, & q̄uo est īternum simpliciter, ut est vnuſ indiuiduo in specie, & generabile, vt est numeratum, opus est videre vtrū intellectio qua ego aurum, tu uero lapidem sunt diuersæ numero. Ad quod potest dupliciter respōderi, vno modo conseqūenter ad dicta imaginabūr q̄ intellectum auri est simplex quoddam, cuius quidditas & vle est idem cum indiuiduo & particulari, vt dictum est. Similiter intellectum lapidis quoddam est indiuidūm, cuius quidditas est omnibus modis idem, tūc dicit Auer. 7. met. cō. 41. sed tamen q̄n intellectus abstrahit eā a subiecto, tunc ita habet esse quidditatem, sicut primæ subæ ad suas quidditates, et intellectio per primā subā id quod nō dicitur in subæ & ista sunt vñia subarū, ut dictum est in p̄dicamētis, vult ergo Auer. illa duo intellecta differre numero, sicut indiuidua quæ dicitur primæ subæ, licet mō diuerso, quoniam indiuidua subæ differūt numero & cōgruunt specie, haec autem duo. v.g. intellectum auri & intellectū lapidis differunt numero & specie, quoniam vnum numero est idē q̄ vnuſ specie, est ḡ diuersum numero idē q̄ diuersum specie, in separatis. n. substātiis bene sequitur differunt numero, ergo specie vniuōe dicit, licet possit esse conuenientia in specie analoga dicta p̄ prius & posteri, ut docet Auer. in. 2. coeli cō. 49. Sed dices differit ne genere, pōt dici q̄ quemadmodum homo & equus differūt specie & cōveniunt genere, sic intellectum equi & intellectum hominis differunt specie & cōgruunt genere, puta in intellecto animali, & sic nihil prohibet intellectum habere intellectum abstractius, vt. d. Auēp q̄ intellectum animalis est simul vnum numero specie & genere, ideo est diuersum numero specie & genere ab intellectu lapidis, & cum cōueniant in intellectu entis, quod est principiū intellectum, ibi stātus, istud. n. est vnum numero omnibus intelligentibus, & specie, & vnum genere, & vnum trāscendente, & ideo non potest esse aliud in me & in te cū intelligitur. His habitis ad formam qōnis dicēdum q̄ intellectum lapidis in me, et intellectū auri in te sunt duo numero intellecta, quæ differūt numero et specie insūl, quoniam quodlibet illorum est idem cum sua quidditate, et patet quō non est p̄cessus in infinitū, status. n. est ad ens: quod nō est aliud in te et me, sed idem numero in te et me simpliciter, licet in me contractum per phāstiam meū, tibi per tuum, sicut ego suum aliud ens a te per humanitatem meam, et tu per tuā.

In quo datur secūdus modus intelligendi. C. 31.

T si hic modus sit verus, potest tamen subtilius dici, q̄ quemadmodum compositum ex materia & vltimo actu, omnibus aliis formis inter mediis, est vnum numero. v.g. compositum ex corpore equi & forma foma equi, omnibus aliis intermediis ibi inclusis. s. forma subæ corporis aīalis &c. vt docet. Auer. primo meta. sic cōgregatū ex intellectu potētē & intelligibili ordinatis illo mō erit vnuſ nūero intellectus speculatiūs, dico vnuſ numero, sicut est in formis abstractis. s. cuius indiuidūm &

Sueſ. de intel.

I ii

DE INTELLETCV SPECVLA TIVO

esse idem est. Non tñ est vnum numero cōponie phýca & hac dem̄ata, sed compōne intentionalī & vñl, & ideo fir-
mior ac fixior & maior q̄ ex materia & forma, & hoc vi-
detur intelligere Auer in lib. d.d. p̄spu 6. in sol. tertii, inq̄t
quare rerū intelligibilia eadē sunt q̄ rerum veritates, & in
tellectus nō est aliud nisi cōprehensio intelligibiliū, quę est
in nobis intellectum & intellectus & intelligere vnum &
idem sunt inquātūm est intelligēr & nulla est ibi dīa, nisi
inquātūm intelligibilia sunt rerum quę de eārum natura
non sunt intellectus, īmo sunt intellectus separatione intel-
lectus a materiis. Idē dispu. 7. in sol. tertii et in dispu. 3. in sol.
18. inquit. intellectus. nō est aliud nisi cōprehensio entitū
formātūm pur imaterialēs sunt, vult ergo is q̄ intelligibi-
lia & intellectus sunt idē nō idētate essentiali, sicut in pri-
ma intelligentia, sed idētate cōpositionis, sic materia &
forma sunt idē identitate cōpositionis, licet sint diuersa in
se. ergo sicut materia & forma sunt vnum cōpositum, ita
intellectus potentiae & intelligibilia sunt vnum intellectus
speculatiūm, licet hęc vniō nō requirat tertiam entitatem, si
cut vniō materiæ & formæ, ppter quod est essentialior et
interior, vt dicit Auerrois. Et hoc declarari potest in intelli-
gentiis separatis, ibi. i. intellectus & intellecta sunt vnum
numero, adeo q̄ ex intellectis & intellectu fit vna intelli-
gentia numero, sicut ex intellectu potentiae & intellectis fit
vnum intellectus speculatiūm numero æternus, & vnum in
sua sp̄cie, quę intelligētia humana dicitur, nō n. differunt,
nisi quia ibi intellectus & intellecta sunt vnum in dispoñe
essentiali, in intellectu autem nō intellectus & intellecta
vnum in dispositione intentionali vel accidētali. Si igitur
ita est ad mentē eius, cōsequēter dici o 3 q̄ quēadmodum
intellectus lunae ubi esset anima hominis, intellectio qua
fortes lapidem & Plato aurum esset vna numero essentia
liter, ppter quia vna est intelligētia numero, & hoc
Thēmī opinatur, sic modo in intellectu nō, cū ibi intellē
& intellecta sunt vnum vniōne intentionali, erit idem nu-
mero om̄nisbus absolute, licet respectiue ac habitudinibus
diuersis erit alius in te alius in me. Quoniam cōtinuitur
mihi per intellectum auri, tibi autem per intellectum auri,
lapidis, continuatur autem mihi per intellectum auri,
quoniam cogito indiuiduum auri, & tibi per intellectum
lapidis, quoniam cogitas indiuiduum lapidis. ergo intellē
speculatiūm ē vnum nō, cui⁹ q̄dditas & indiuidū idē,
& sic vñ nō sicut rep̄is vñ nō in formis abstractis, est
autem multis humero prout ei diuerla humero cōtinuan-
tur per diuersa cōtrahētia, ut dictum est. Et hoc forte vo-
luit dicere Auerrois in magno cōmento cū inquit, q̄ intel-
lectus rerum respectu intellectus per quod sunt vñ entitū
sunt vnum humero & æternā, respectu vero entium per
quę sunt vera sunt multa, quoniam respectu indiuiduorū
imaginorum numerātur, licet in se vnum tātū sint. Ex
his lequitur q̄ licet quādō fortis intelligit lapidem totus
intellectus speculatiūm sibi continuatur, nō tñ totus totaliter,
quoniam licet ille sit vnum simpliciter respectu intellē,
est tamē multis & enumeratus respectu nostri & nō rū
phāstmatūm, appropriabitur ergo totus, sed nō secundū
totalem p̄tatem nisi in fine & augumentatur in nobis & di-
minuitur p̄ augumentū & diminutionem phāstmatūm
speculatorū, tūc autem erit totus & totaliter nobis cōti-
nuus, cum cuiuslibet vñl aliquod indiuiduum cogitat⁹
& in memoratiua reseruamus, hęc n. dispo est adeptio,
vt alias dicitur. Quo quidem modo intellectus specula-
tiūs sit vnum numero & numeretur, amplius q̄o nō sit
accidētia, & q̄o post mortē remaneat his p̄spicū est.

In quo soluitur quēstio nona. Cap. 32.

Vod omnes tres virtutes. s. phāstia cogitatiua &
memoratiua intellectui deseruiāt p̄spicū est in-
dictis Auerrois. cō. 7. tertii de aia, sed qđ sit iste cō-
cursus difficile est. Amplius cum haec non congruant eo-
dem modo, dubium est quę harū magis & primo uideat
imaginatiua seu phāstia, quoniam intelligere aut est phā-
stari, aut nō sine phāstia, & alibi frequenter Aristote. &

Auer. concursum phāstiae ad intelligere explicat & non
aliarum. Ex alio videtur q̄ memoratiua, quoniam ma-
gis est spiritualis & intellectui uicinior, vt. d. Auerrois in
lib. d. d. dispu. 3. in solu. decimioctauū dubii, & in libello
de memoria & reminiscētia. Et in. 1. de anima cōmen. 6.
Postremo videtur q̄ cogitatiua cum sit nobilissima, &
ideo particularis secūdum Auerrois ac cognoscitua &
intellectui cognitor.

R E S P O N D E T ad hāc qōnem Ioā. Landu. i. 3. q. 15.
q̄ oēs tres deseruiunt intellectui sed principalis est cogitatiua,
qua principalis est, quoniam īmediate per praesentiā
phāstmatā, a quo actuatur creat seu generat ī intellectus
speciem intelligibilem īmediate qua intelligimus, ī media-
tū ergo deseruiens intellectui sīm hoc erit cogitatiua p̄t
actuata est specie rerum sensibilium. Sed istud triuolum est:
quoniam si cogitatiua actuata phāstmatē generat spēm
in intellectu, tunc intellectus pos̄tē cōcurreret ad nostrū
intelligere viliō modo, ipsa autem cogitatiua digniori
& præstabiliori forte, quoniam intellectus ut patiens, &
cogitatiua ut agēs, et p̄ cōsequētis potius intellectus seruit
cogitatiue q̄ ecōtra. & iam dedimus impossibilia enumera-
ta in hac positione. Ideo aliter oportet dicere, q̄ vt dī-
ximus alias, fundamētū p̄ximum habitudinē & apti-
tudinē & actualis relationis, qua intellectus cōtinuat no-
bis vt principium intelligendi, est cogitatiua actū specu-
lans vel cōponēs vel ratiocinās speculabile, hoc. n. ente in
nobis statim innascitur quādam relatio, cuius terminus ē
intellectus, subjectum sumus nos, fundamentū cogitatiua
actuata phāstmatē, aliquo quę quidē relatio est actualis
vniō, qua intellectus cōtinuitur nobis vt eo speculamur,
& intellectus iste sic formatus & perfectus intelligibilis,
dum per ipsum speculamur dicitur speculatiūs, vt scis,
vt vco actu speculamur dicitur in actu, vt autem iam eo
speculati sumus & possumus speculari quādo volumus,
dicitur in habitu ergo vniō & idem sīm rē intellectus for-
titur tres rationes respectu nostri, et quia quālibet harum
rationum est vna relatio rationis ex parte intellectus, rea-
lis ex parte nostri ideo contingit esse tria fundamenta,
ex parte nostri vnum s. fundās actualiter intellectū spe-
culatiūm. i habitudinem actualē, qua actū intellectus
cōtinuat nūc nobis, & id est cogitatiua actū speculās phan-
tasma aliquod, & sic cogitatiua cōcurreret & deseruit ad in-
tellectum in actu, fundamētū intellectus in habitu. i ha-
bitualis cōtinuationis intellectus in nobis est phāstmatē re-
tētum ac firmatum in memoratiua possibile exire in actu
quādo volumus, & sic memoratiua deseruit, vt fundamē-
tū intellectus in habitu. i. vt proximum fundamētū ha-
bitualis vniōnis intellectus in nobis, & quoniam cōtingit
istum intellectum fieri in nobis actu, postq̄ fuit in habitu,
& non fit in actu, nisi reuocetur in actualē cogitationē, &
nil reuocat nisi phāstia, ppter quia cognoscit formas
vestitas sensibilibus, ideo principium retocādi phāstmatē
tum in cogitationem est phāstia, est etiam principiū acq-
uisitionis illorum phāstmatūm, & sic phāstia cōcurreret, tū
ad habitum formandū phāstmatūm, tum ad acquirēdū,
ergo deseruit nostro intelligere magis extensiue, quia plus
ribus modis, memoratiua vno modo, & cogitatiua vno
modo sed extensiue, & perfectiori modo cogitatiua, tāq̄
pximū fundamentū actualis relationis, qua intellectus
est principium intelligēdī in nobis. Ex his lequitur q̄ oēs
deseruiunt, licet modo diuerso, nec deseruit ad causandū
intelligibilem speciem, vel intentionem, sed ad causandum
habitudinem vel ad esse fundamētū actualis vniōnis vel
habitualis vel actualis modo acquisitae vel modo p̄uoca-
tæ. Declaratum est. n. relationem nō effici, sed resultare ex
fundamento & termino & subjecto, habitudo ergo hęc
vel vniō quę principium est intelligēdī in nobis est con-
sequens fundamētū. s. cogitatiua phāstmatē, et terminū
num. s. intellēm, & hoīem tāq̄ suōm, q̄ si cōsiderat actualē
phāstmatē di hitudo actualis, q̄ actū speculamur, si hituale
erit fundamētū habitualis vniōnis & iteluti i hitu deseruit, si
vō reuocatiue vñl acq̄sitiue, p̄culdubio phāstia ē pximū de-
seruiens,

seruēt. Hūc modū dedit Auer. intelligere in. 3. de aīa cō. 7. & . 3. & apte nos in cōmēto nō declarauimus. Tūc ad ar- gumēta opposita dicēdū q̄ Aris. & Auer. e. preserūt cō- cursum phāstiae ad intelligere n̄ m̄, tāq̄ pl̄ nečē, quoniam in oī mō concurrit, vt diximus, memoratiua aut̄ & cogitatiua nō nisi vno modo tantum, licet cogitatiua excellētiō modo concurrat. Ad secūdum nos diximus in ex- positione commenti sexti tertii de anima, q̄o memoratiua vno modo est spiritualiter, & q̄o non, & tu vide ibi.

Vltimum vero argumentum concludit p̄positū ut scis.

In quo soluitur vltima quæstio. Cap. 3. 3.

IN vltima quæstio duo sunt quæ cōclusionem faciat, q̄o s̄ b̄ vera sit, intellectus intelligit. Et quo pacto ip- sum seipsum intelligat. Ad primam ergo dicendum, q̄ quēadmodum hæc est fallā, intellectus intelligit in om- nibus separatis substantiis, ita q̄ hoc nōmē cōcretum intel- ligēs dicatur de his, sic & hæc falsa erit intellectus intelligit: primum autem declarauit Auer. in. 12. meta. cō. 9. quo- niam inquit lūptum. i. cōcretum non dicitur nisi in rela- tione ad materiam, v.g. viuens dicitur de forma respectu illam habentis, et ideo solum in cōpositis p̄priū lūptū. i. concretum reperitur. Sed quoniam in eis est distinctio in modo saltem, ideo concedūt & hoc subdit ibidem, in simplicibus autē dispositio. i. principale & dispositū. i. cōcretum illam habens reducuntur in vnu in esse, & duo in modo pro quāto intellectus sumit illa ex translatione eorum quæ sunt hic, vt quoniam intelligimus istam ho- mo viuit, ex hac sumimus hanc, deus viuit, non q̄ vita et habens vitam sine diuersa, sicut in animali, sed sunt vnum in subiecto, & duo in modo, ideo non sunt sicut sinony- ma, ita vera p̄dicatione nō dicimus intellectus intelligit sic q̄ intellectus & intelligens sunt duo, tamē cōcedit, quo- niam sunt vnum in esse & duo in modo. Sed dices nō vi- decur simile in intelligentiis & intellectu nostro. in illis. n. intellectum & intellectus sunt vnum in esse essentiali, in in- tellectu nostro nō & per cōsequens potest intelligi forma & habens formam. forma. n. erunt intellecta, habens for- man compositum ex intellectis & intellectu, qui intelle- ctus dicitur speculatiuus. Et sol. est q̄ in omnibus abstra- etis idem est intelligens & intellectum, licet in quibusdam idem per se, ac essentialiter, in quibusdam idem quasi per accidens, intellecta ergo actu erunt eadem intellectu potē- tia in dispositione vniōnis maioris q̄ sit materiae & for- mae, & quia vt sic sunt idem, ideo non potest per se sumi ratio formae & habentis formam, & ideo hæc erit falsa absolu- te, intellectus intelligit, attributiōne autem & translatione ex vere compōsus est vera.

In quo declaratur quo pacto intellectus intelligit se, et p̄ priō narratur, et ip̄obatur p̄ Alpharabii. C. 3. 4.

Alpharabius in libro de intellectu & intellectu opi- natur q̄ intellectus in sui natura est pura potētia, et per consequens nō est potēs generare suūplius spe- ciem, cū vero intellectus fuerit in actu per speciem rei ma- terialis, tūc erit vnum entium, & redditur ita potens q̄ ge- nerabit speciem lui, per quā intelligit le intellectione pro- pria ei. Latini autem interpretatūt Alpharabiu dicētes q̄ intellectus duobus actib⁹ diuersis attingit se & alia. actus. n. quo attingit alia, pculdubio rectus est, actus x̄o quo se attingit reflexus ac circularis est. hoc autem eadem specie fieri dicunt, qua cognoscit quidditatē vles rerū alio actu per eandem speciem se intuetur, hunc itaque modū Alpharabium sentire credunt. Alii præterea dixerūt in- tellectum se intelligere, quemadmodum existimatiua eli- git species insensatas ex speciebus sensatis, & cogitatiua cō- ceptum substātiae ex cōceptibus accidentiū, tūc dicunt Alpharabium velle intellectum humanum ex speciebus intelligib⁹ ibus naturaliter digere speciem sui & imateria- liū, ita q̄ p̄ primo intellectus rerum materialium spēbus fuerit actuatus, tam primo redditur potens eligere specie-

sui, quam extrahit ab eius essentia, omnes ergo cōgruunt q̄ intellectus alio actu intelligat se, & alio intelligat alia, li- cert hi dicant alio actu & alia specie, alii alio actu, sed eadē numero specie. Videntur autem sustentari in hoc, quo- nā distincō actū ex distinctione obiectorum cōlurgit sed intellectus & formæ intellectæ sunt diuersa obiecta. ergo diuersi actibus sunt attingenda. Amplius illi actus sunt diuersi, quorū vnu est rectus a ter reflexus. Adhuc illi sunt diuersi, querū vnu est permanē altero nō ente. Postremo illi actus diuersi sunt, qui fundat cōtraria indi- cia. Et his accidit totum hoc ergo hi sunt diuersi. Auer. obiicit his. d. & sic intellectum habebit in tellim. i. abstractū essentialiter labebit abstractius, vt i. tulit cō. 8. tertii de aīa, & cōsequentia tenet, nā si intellectus intelligitur per p̄priā speciem, vel p̄priū actum, cū actus vel species abstractans ab eis quorum sunt erunt abstractiores eis. ergo si intellectus intelligitur p̄ p̄priā speciem, vel p̄priū actum spē illa vel ille actus erit abstractior intellectu, qđ ē derisibile. Adhuc tūc idem esset forma sui per se, quoniam oē intelligibile p̄ se est forma intelligentis, mo uerius facies vnu cū intellectu q̄ forma physica, cū materia physica, ut Auer. d. sed p̄ te intellectus est intelligibile quidpiā p̄prio actu distincto et per se, ergo forma sui. Et etiā b̄ sol. ē diminuta, cū non de- clarauit, quo genere p̄blematiis intellectus intelligat se in- telligendo alia.

In quo declaratur secundum Auer. quo modo intel- lectus intelligit se intelligendo alia. Cap. 3. 5.

CVM de quolibet vere scibili quatuor quæri conti- gant, si sit, quidque sit quale ue, & pp̄ quid talis sit, vt Aris docet in posterioribus, & intellectus sit vnu ve- re scibilium pculdubio & de eo q̄rēdū crit, an sit qđ ter- minabimus, quoniam est vnum entium, ac etiam qđ sit ad quod resp̄debim⁹, quoniam oia fieri receptione. Præter- ea qualis sit, cui dicemus, quoniam abstractus a materia & organo. Denique pp̄ quid abstractus, & quoniam foras materiales oēs recipit afferemus. Adhuc post h̄c accipiē dum q̄ potēiarum quædā sunt ita debiles q̄ diuersis co- gnitionibus attingit medium seu rationē cognoscendi & conclusionem seu cognitum, & dico diuersis, tum re, tum spibus diuersis, qualis est virtus cogitatiua, b.n. alia cogni- tione ac tpe alio cognoscit subiectum, alia ac alio tpe p̄di- catum, & inde fit, vt pp̄onē ex eis cōponat vel diuidat, præterea alio intuitu intuitu mediū, ac alio cōclonē, & ideo fuit necessarium ratiocinari ex noto ad ignotū. Quædā vero sunt ita fortes ac sublimes q̄ vno intuitu nūero subie- cтum ac p̄dicatū mediū ac cōclonē cōspiciūt, & eodē insta- ti nature, cuiusmodi ē intellectus primi entis, ille. n. nō alio actu in mediū cōclusionis & cōclusionē ipsam inspicit. Nec p̄dicatū alia cognitione ab illa subiecti, & hac pfecto de re intellectus primi nec componit nec diuidit nec rōcinat s̄m p̄pateticos, cū ibi nō sit hoc prius id posterius notū, sicut sit, tum in pp̄onibus, tū in syllo. Amplius, & post b̄ dicēdū q̄ qđā sunt entia q̄ p̄ essentiā ac eorum naturas sunt abstracta, & hæc sunt intellectus, q̄les sunt subæ mo- uētes stellas, & intellectus n̄. Quædā vero sunt, q̄ in suis naturis sunt cōcreta in materia ac indiuidua, & hic sed sunt abstracta per accidens, ppter ea quia mens remouet ab eis materias & illarū characteres, & hīmōi sunt intellectus p̄ ac- cīdēs, & ideo intelliguntur tantū & nō intelligunt, vt do- cet Auer. in. 3. cō. 16. Postremo oīz accipere q̄ qđā intelligit, q̄a p̄ficiuntur ab intelligibilibus tm̄, & hoc pacto itell̄s n̄ intelligit. qđā intelligit, q̄a cānt ac p̄ficiunt intelligibilia, & hoc mō deus intelligit oia, eo q̄a cā est oīum, & quasi oia ip̄se est. Quædā āt intelligit vīro que mō, ut mediae intelligētiae intelligit inferiora, ut cāæ sunt, superiora, ut cāta & pfecta, ut diximus s̄pē. His itaque acceptis dici- mus q̄ cū intellectus fuerit respectu tui uel mei actuatus in intelligibilibus, tūc ip̄se intelligit se, prout ip̄se nihil aliud est nisi foræ rerū inq̄iū cōphēdit eas, pcul ac solutas a mājīs, q̄si igī se intelligit mō accītali, ut. d. Alexā. i. fīm q̄ accidit intellectus q̄ fuerint ip̄se i eius essentia, intellectus ergo

I iii

DE INTELLECTU SPECULATIVO

propter tria intelligit se per accidens, tum primo, quia non per eius essentia est hoc solum sit in intellectu superiori, tum secundo, quoniam intelligit se per velles formas, quod si non sine accidens intellectui sunt in extrinsece, et non essentia intellectus per se, sed per accidens. tum tertio quod intelligit se per illa. quorum nonae sunt, non intellectus sed sunt intellectus per accidentes, ut dictum est. Sed quoniam intellectus est potentia sublimior cogitativa, inferior intellectu primo, ideo supra cogitativa retinet quod uno ac eodem actu quo intelligit rationem terminatim problema intelligit se. v.g. eo actu quo intelligit unum enatum, intelligit se esse, et eo actu quo intuetur suam distinctionem intuetur se. Eodem actu quo intuetur medium in problemate qualis est intuetur se, et sic in problemate proprius quid, et ideo non oportet ut intellectus intelligendo vel habendo se respectu aliquius problematis componat vel dividat uel ratione cinetur, sicut nec prima mens. Sed compositionem facit cogitativa vel ratione inatur ut continua nobis sub forma illorum problematum, et hoc modo patet quoniam intellectus intelligit se. Ex his pater dicitur intermodum quo intellectus se intelligat et primus se. Intellectus non prius intelligit se per se tribus modis, primo, quoniam se per essentiam propria. Secundo quoniam non per alia extra essentiam eius cum ipso sit omnia et totum et universum. Tertio quoniam intelligit se per id quod in sua natura est intellectus. ergo ipse se ipsum intelligit per se omnibus modis per se, intelligere autem medie respectu inferiorum le intelligitur, ut prius intellectus, per essentiam, et non per alia, et per id quod in sua natura est. intellectus respectu superiorum intelligitur se quasi per accidens, quoniam per essentiam superioris, quae non est sub intelligentiae uel essentia eius licet in se sit intellectus ac intellectus. His patet sol. ad obiecta aliorum, quoniam tantets obiecta sunt diversa transcut in ratione unius intellecti per perfectionem cognoscuntur. Ad secundum ibi non est actus et actus, intellectus non perficitur ab intellectibus, et quia accedit illis esse intellectus, ideo intelligit se per accidens intelligendo intellectus illos separatos per accidentem a mente, res. n. intellectae sunt intellectus saltus per accidens, et ideo intellectus unica perfectione perficitur ab illis, et a se, qui est quid unum illorum. Quia non intellectus aurum est separatum, pertinet se separatum, quia unum numero se est unum numero, quod tale uel huius talem uel huius se percipit, quoniam intellectus aurum est intellectus separatus, per ut mens remouet ipsum a materiis. Propter quod patet quod illi actus sunt semper, et non unus nunc alter cras. Itē indicia diuersa sunt ratione diuersi modi apprehendendi, non propter diuersos actus, ut patet, quoniam deus uno actu indicat se, et ideas, diuersis tamen indicis.

In quo tractamus de intellectu pratico, cuius principium est voluntas, et ideo primo de voluntate. Cap. 36.

Quia intendimus loqui de intellectu pratico sum Auer. & voluntas facit ad illius declarationem, ideo primo de voluntate dicendum. scilicet quid sit, cuius sit, et quoniam distinguitur ab intellectu. Dicendum itaque primo quod in nobis tres experimur actus, quorum unus est potentia vegetativa, ut nutriti, augeri, et generare. Alius est potentia sensitiva tantum, ut tangere et alii actus sensuum. Alius est ratiocinari, et hoc quoniam est vel particulariter, particulariter respectu cogitativa vel per continuationem vel per intellectum uniuersum ac ad nos conuersum, et quia ut dicitur Auer. 12. meta. appetitus sequitur comprehensionem, sicut umbra corpus ideo erit triplex in nobis appetitus, unus qui est sequens formam, ut vegetativa, qualis est in plantis ad iumentum nutrimentum, ut Auer. d. in primo physi. auctor. c. 8. Alius sensitivus qui consequitur virtutem sensitivam respectu actuum sensus et hic est consimilis hominibus & brutis. Tertius rationalis qui consequitur rationem, et est appetitus proprius hominis, et de voluntas, et quoniam ratiocinatur vir et particulariter, ideo est voluntas et velis et particularis. voluntas namque velis est intellectus, intellectus non deus, ut per se, ut per se, ut per ipsum intelligimus de intellectus non. Voluntas atque inquantum

ad actum consequitur fuga vel psequela, et voluntas nostra prout principium est universale psequela vel fuga. Voluntas autem particularis est uirtus cogitativa, uirtus non cogitativa de intellectus particularis, et aliqua ratione sum Auer. ut dicitur, cogitativa ergo ut mouet a formis individualibus, et ratione circa illas de intellectus particularis ac intellectus aliquis, ut uero per actum eius accedit nobis fuga vel psequela electio uel amor dicitur voluntas particularis, voluntas ergo quid sit, et quoniam modis sit patet.

In quo solvantur questiones circa hoc. Cap. 37.

Mbiguit an voluntas nostra sit unius rationis cum voluntate motoris. Secundo an intellectus in se possit aliquid praecipue contingere. Tertio quoniam pacto voluntate abstracta nos volumus. Quarto quoniam pacto voluntas particularis se habeat ad voluntatem vellem. Ad primam dicendum quod de intellectus ita recidit indicat aliquid, cuius oppositum non potest intelligere ac ei assentire, voluntas est necessaria, et inde tollitur contingencia voluntatis, contingencia non voluntatis, punit ex indicio intellectus ad opposita, et quod voluntas intellectus motoris subordinatur intellectui, quod cognoscitur tantum unum et oppositum, non ideo illa ordinatur ad unum tantum, voluntas atque hois, quoniam indicat per intellectum opposita, ideo et ipsa potest, et opposita psequitur vel fugere, quod voluntas motoris est alterius rationis a voluntate nostro. Ex his sequitur quod cum intellectus in se consideratur, ut insimus est abstractorum, sit una sola opinio liberata a materia ac tantum intelligibilis, genere subiectum separatum, ideo tantum uno modo vult, et inde tollitur contingencia voluntatis, eo quod tollitur indicium intellectus ad opposita.

Et hoc modo voluntas intellectus est eiusdem rationis cum voluntate motoris separata, et sic manifesta est sol. secunda questionis. Tunc quod huius sol. p. 3 ad tertiam, quod licet intellectus in se uelut simpliciter neccia, nec possit appetere oppositum eius quod intelligit in se, quod tamen obliquit ad nos contingenter iudicia opposita capientes per cogitationem, quod ratione est particularis, ideo principium est exequenda vel fugae contingenter, erit ergo iste ordo quod intellectus nobis continuatur per imaginatas formas, voluntas atque per intellectum, ergo eodem medio voluntas et intellectus continuatur nobis, licet ordine quodam. Et quod huius ad quartam, sicut non cogitativa est quod ratione particularis, intellectus vero ratione velis, ex quibus constituitur unius intelligibilis, ita voluntas cogitativa est appetitus particularis voluntas atque intellectus velis, ex quibus fit unius principium electionis et fugae contingenter, erit ergo iste ordo quod intellectus nobis continuatur per imaginatas formas, voluntas atque per intellectum.

In quo tractatur de intellectu pratico. Cap. 38.

Acile ex his manifestum est quod sit practicus intellectus, oia. ii. Finita speculabilitas, ut speculabilitas, constituitur intellectus speculativus, ut diximus. Operabilis autem est operabilis constitutus practicus, et quod est operabilis, ut operabilis, non sunt nisi singularia, et intellectus particularis, et cogitativa sola, cognoscit singularia ut singularia, ergo intellectus practicus nihil aliud est nisi constitutus ex cogitativa et operabilis cognitis, ut caducus sub operi non est voluntatis, et hoc The. sentire vi. 1. de anima ca. 5. 9. ubi intellectus practicus ponit pesse ageris rebus et administratis, quod non sunt nisi particularia. Et ibidem cap. 6. 1. ait quod intellectus practicus est finis speculationis, sed initium operationis, nihil autem est initium operationis nisi uirtus ac facultas materialis. Et hoc sentire vir Aris. cum inquit et oino in actione. i. intellectus practicus, et quod sine actione. i. intellectus speculativus, sum expone Auer. c. 34. non simpliciter differunt sed in eo quod simpliciter. i. universale differt a quodam. i. particulari, modo intellectus est quod universale, cogitativa intellectus est particularis. ergo nihil voluntas dicere nisi cogitativa est intellectus practicus, et Auer. 3. de anima c. 20. in calce. d. intellectus quod est speculativus differt ab operativo per diuersitatem preparationis ex parte in hoc intellectu, et loquitur de cogitativa. Sed dices medicina est scientia practica, ergo subjecta eius sunt operabilia, et tamen illa sunt universalia, quod non potest esse in cogitativa. Similiter moralia sunt universalia, quod non potest fundari in cogitativa. Dicendum quod subjecta medicinae, et moralis potest dupliciter considerari, ut speculabilitas sunt, et sic est scientia, alio modo ut operabilia, et sicut singularia et relata ad operem primo

primo modo principium eorum est intellectus speculatorius secundo modo intellectus practicus, scilicet cogitativa, uolui autem haec pauca colligere de intellectu practico quoniam ex intellectu speculatorio multa potest scire de eo, & quoniam non est intentio mea principalis de ipso, quoniam in commento nostro de aia diximus multa. Ex his patet quid intellectus speculatorius sit, quid voluntas, quid intellectus corruptibilis qui de cogitativa apud Auerrois, de qua multa diximus, & quid intellectus practicus.

In quo soluuntur argumenta aliarum ponuntur. Cap. 39.

His itaque perfecte sic expositis facile soluere possumus aliorum argumenta, quae tacta sunt. Ad primum capitum sexti dicendum, quod habitus non est ali quid intellectus, sed ex partephantasmatis, quae cum habituata sunt reuocare nobis faciunt actualem continuationem intellectus, quoniam volumus, & ideo dicimus intellectus in habitu, & hoc iam multoies diximus. Quod at habitus nihil sit intellectus patet, quoniam summe inclinatum ac summe contrarium alicui opere nunc habituatur nullus. n. habituaret mā in receptione formarū, cum formae sint perfectiores materiae, modo intellectus est materialis intelligibilis, & summe inclinatus ad ea, tamen ad eius perfectionem facilius. Nec summe contrarium, si non decies milles pieceris lapide sursum, non habituabitur in motu sursum lapis, ut Aristoteles dicit, & sic intellectus, ut intellectus, non potest habituari, erit ergo habitus ex parte trium uitrum manifeste, & hoc id est Auerrois dicit in 3. com. 20. in fine, & ego declarauit id in commento nostro. Ad secundum dicendum, quod argumentum supponit falsum, intellectus scilicet procedere ex ignorātia in sciām, processus non est a parte nostri qui intramus intellectum, scire non nihil aliud est nisi intellectus accipere, accipimus autem intellectus per hoc quod phantasmatum aliquod speculamur, ut saepe diximus. Ad tertiam dicendum, quod si maior intelligitur quod cognitio fiat per simile, & per similitudinem certam ab obiecto, quo intellectus tendit in obiectum est mendacium, quoniam tunc intellectus esset per medium, & non uere uniretur intelligibili, sed intelligendū per simile in gradu: quoniam intelligibilia nunc intelligunt nisi habeant intellectus, ut dictum est in ultima ratione huius. Ad quartam, iam declarauimus necessitatē intellectus agentis, & diximus quod non est increando intellectiones uel species intelligibiles diuersas a rebus intellectis, sed est sicut lumen intellectus potentiae, mediante quo percipiuntur ab intelligibilibus, sicut perspicuum a coloribus, & tu uide loco eius. Ad quintam dicendum, quod singulare & uite possunt accipi dupliciter, unomō ut habent rationem diuersorum intellectorum, scilicet per apprendunt diuersis & precisis cognitionibus, & huiusmodi singulare sensu, & uite intellectu apprehendit, ut docet Aristoteles & Auerrois in 3. in com. 9. Aliomodo ut reducunt in formam unius intellecti, scilicet per cognoscitur sub alienate uel conuenientia, isto modo habet formam & rationem unius intellecti numero, est enim totū idivnum intellectum numero aliud ab auro, & sic intellectus cognoscit huiusmodi intellectione exteriora, nec oportet quod neponens dīam aliquorū cognoscat illa diuersis & perfectis cognitionibus, meta non ponit dīam inter ens & hoiem uel conuenientiam, & tamē nihil cognoscit nisi ens distincta cognitione, hō autem cognoscit a physis, sed sufficit quod distincta cognitione hō cognoscatur ab habitu sibi proximo ac subordinato, sic intellectus mediante sensu cognoscit distincta cognitione, singulare autem ut trahit in rationem unius intellecti numero, cognoscitur ab intellectu, ut mediante sensu fuit conceptum singulare per se. Ad sextam immo dico, quod si daretur species intellectus non perficeretur ab intelligibili, & quia non datur, ideo perficitur, scilicet ac immediate intelligibili, quemadmodum forma perficit materiam, pficit dico sine medio quod sit formae similitudo, sed ipsa immediate attingit essentiam materiae receptione physica & corporali, ita intellectus immediate attingunt essentiam intellectus per se: ac immediate intentionaliter et uite ut dictum est, est enim intellectus potentia materiae intelligibilium, sicut materia prima materia sensibilium, non differens nisi penes particularerem modum recipiendi & uite, ut di-

cit Auerrois. Ad septimam, iam diximus saepe saepius de modo quo intellectus continuatur nobis intellectus enim est in natura forma nobis nata continuari est in positione ac postrema perfectione, & huius nulla alia est causa: nisi quia intellectus, & nos homines sumus homines. Sed quod nūc tibi continuatur est per nouum individuum, quod licet sit particulare, iō est in parti reddit intellectum sibi continuum, nec est inconveniens, quoniam illa contractio fit per minus commune ut diximus.

In quo soluuntur argumenta ex uerbis Auerrois.

accepta. Cap. 40.

His itaque solutis argumenta ex uerbis prioribus soluentur & primo debes scire quod species apud platonicos non est specificatum ac similitudo rei & qualitas illius, sed est forma intellectus seu concepta perficiens intellectum intentionaler, & ideo ubi Aristoteles in translatione nostra habet speciem Auerrois in translatione eius habet formam, erit ergo sensus quod intellectus est impossibilis corruptiva receptione tamē est susceptius formae intentionaliter & uite & non inhaerenter tanquam sibi accidentis, ut male exponunt latini, & potest haerere in modis. perfectius ac uite existens materia ut diximus. Alia auctoritas est in oppositum, locus enim non est subiectum cui inhaeret locutus: ut Simplicius tangit, sed est continens locutum, & quia intellectus non recipit formas intelligibiles inhaerenter tanquam accidentia ei sed intentionaliter & uite: tanquam perfectiones & intentiones, ideo continet illas, & hoc pacto est tanquam locus, est enim locus ultimum continens immobile primum. Modo intellectus est ultimum continens formas intentionaliter & uniuersaliter ac perfectius immobile, quoniam intellectus cum intellectu est maxima cum sit indissolubilis, est non unio uite que abstrahit a parte & loco &c. primum quoniam adaequata intellectus perfectur ab omnibus intelligibilibus, quoniam enim sunt possibilia intelligi, tot continet, & quoniam continet: tot possunt intelligi & ideo bene dicentes sunt animam esse locum formarum. Vbi Simplicius sic loquitur (commentat locum formarum animam enunciante, ac simul quidem manifestans quod non de participato ab anima intellectu erat ipsi sermo ille namque non anima, sed praesertim substantia simul uero quod formas non accidentia vocat, horum enim sensitiva susceptibilis) haec Simplicius ad uerbum ecce quod aperte Simplicius uult intellectum accipit non recipere, cum accidentium receptuum sit sensitiva pars, intellectus autem bene locus est formarum quae non sunt accidentia ei, & per idem patet in tertio uerbo species enim Aristoteles formas accepit, ut Simplicius & omnes commentantur.

A D primam auctoritatem Auerrois solutum patet: nos enim bene ponimus intellectum recipere ac pati, sed non realiter & inhaerenter, tanquam receptum esset ei accidentis, sed intentionaliter & uniuersaliter, ut saepe diximus, qualiter modo intelligentia inferior recipit & perficitur a superiori, ut dicit Auerrois. Ad secundam dicendum, quod subiectum aliquorum esse potest duobus modis, scilicet inhaesionis, et sic subiecta est subiectum accidentium, ut Simplicius tangit de mente Platonis in gorgia & in thecetero, alio modo subiectum intentionum ac portius informationum, & hoc est intellectus respectu intelligibilium formarum, & hoc modo intelligit Auerrois. Ad tertiam, phantasma potest comparari ad intellectum duplicitate uno modo respectu intelligere, alio modo ut acquiritur nobis respectu intelligere phantasma est subiectum, fundamentum intellecti, quod intelligitur ab intellectu: quoniam intellectus ipsius est forma uniuersalis cuius esse est in phantasmatu imaginato, & sic non habet rationem materie nec formae nec agentis, sed potius fundamenti & conservantis esse universale. Alio modo compareatur, ut nobis acquiritur, & sic phantasma est fundatum habitudinis & relationis, qua intellectus efficit nobis formam & principium intelligendi, & cum fundatum sit causa relationis, per modum cuiusdam resultantis & non propriæ efficiens, ideo potentia phantasmatis, est quasi potentia motoris, ut sit motor & sic intelligit Auerrois contra Averroem. Ad quartam dicendum, quod fa-

DE INTELLECTV

tum est intellectus speculatorius qui est cōgregatū ex intellectis, & intellectu, hoc enim cōpositū est æternū, nec repugnat æterno esse factum, & habere cām, appellat tñ nouū respectu nostri, ac ut destruat opinionem Thcm. q̄ intellectū speculatoriū ponit substantiam eternā intellectus agentis: ut diximus. Ad quintā, intellectus sit oia mō silitudinīs: nō q̄ recipiat intellecta mediāte silitudine: sed hoc pacto sit oia, qm̄ nō intelligit nisi res siant intellectus ppter separatiōne a mente, & sic recipit eas. Ad sextam, duplūciter cōparatur sensile sensui in rōne motoris effectu, prout causa est agens cuiusdam effectus: qui spēs & similitudo eius dicit. Alio mō in rōne formae intentionaliter perficiētis ipsum sensum, h̄mōi ergo comparationes inter sensum & intellectū sunt intelligendæ nō de sensili primo mō, sed in scđo mō. s. ppter sensile perficit sensum intētionaliter & immaterialiter non ut agit effectū, qui similitudo dicitur. Fuit aut̄ necessaria illa similitudo intermedia in sensu & sensili, ppter imperfectionē sensus qua nō p̄t perfici a sensili nisi mediante medio, intellectus aut̄ cum sit natura superior ac sublimior, ideo potuit perfici ab intellectus absq̄ medio. Ad septimā, intellectus speculatorius potest duplūciter cōsiderari, uno mō in se & sic semp̄ est extractus nec repugnat æterno fuisse extractum extractione æterna, alio modo respectu tui vel mei, & sic continue extractur, intellectus enim agens est principiū, quo in nobis sit ista noua extractio, tellis potentie principiū q̄ sit in nobis noua receptio intellectorū, licet in se, nec hoc, nec id fiat. Ad octauā, maior est falsa scientia enim & res scitae nō differunt & quia res scitae sunt diuersae ab intellectu, non q̄ sint accidens intellectu, sed intentiones spirituales per scientes ipsum, ideo poslunt dici aliae ab anima econtraario intellectu agenti, qui nihil intelligit extra se. Ad nonam dico, q̄ moueri e duobus modis, uno modo perfici ac intentionaliter recipere, & sic intellectus mouet ac perficitur ab intentionibus imaginatis motu & pfectione æterna. Alio mō respectu nostri & sic intellectus moueri nō est aliud nisi nobis cōtinuari per presentiāphantasmā, ut diximus. Ad decimā dicendū, q̄ operatio intellectus est in genere passionis vlt̄ & intentionalis & nō particularis et indiuiduæ: & ideo non recipit nouum, & si denominat nouiter recipere ex parti nostri, vt dictum est. Ad vlt̄num iam patet sol. voluntas enim nō habet or̄um ac introitum in faciendo acquirere accidentia intellectui sed habitudines intellectorum, vt s̄pē diximus, b̄ sunt q̄ mihi videntur esse dicenda in positione Auerrois, stantibus. n. principiis eius non potest aliter dici, vt patet considerantiā quæ nos terigimus.

In quo veritas narratur oīum dictorū. Cap. 41.

QVæ sunt principia in toto lib de intellectu, haec sunt. Intellectus est virtus passiva, scđm vero, intellectus est virtus separata a corpore s̄m primā perfectionem; haec enim, vt Auer testatur sunt principia q̄n̄ his verificatis sequitur oīa quæ dicta sunt de intellectu: s̄i. n. intellectus est virtus passiva, tunc sequitur intelligere esse virtutis passiū opus, & per p̄n̄ esse in genere passionis: & tunc sequitur esse alterū genus intellectus s̄. qui dici ut intellectus agens qui sit oīa facere sicut intellectus potest est omnia fieri. Si præterea intellectus est virtus separata s̄m primā perfectionem, tunc sequitur ipsum esse intellectum in actu, & quādō est intellectu in actu, tunc est virtus separata p̄ essentiam & cum in separatis per essentiam non possit esse nisi vñū indiuiduū in tota specie, quod simul est indiuiduū & quidditas & indiuiduū est vñū numero cuius quidditas est eius essentia, tunc intellectum esse vñū numero, ac nō alium in me & in te sequitur, sed unū omnibus proculdu biō, & quādō intellectus fuerit cōntialiter separatus, ac purus & vñus, tunc sequitur q̄ ipse nō substernitur accidentibus realibus. & q̄ intelligere est pati perfectiū ac intentionaliū subiecti formis intellectus prout mens auferat eas a mā, & sequit̄ q̄ species intelligibiles, quas loā & alii ad Auer. mentē dederunt accidēta aīæ, sint fictiones. Et sequitur intel-

SPECVLATIVO

lectū speculatoriū esse q̄d p̄ia cōpositū ex intellectis et intellectu potentiæ cōpōne intentionali, ac tanta unione ut nūc separetur, & tunc sequitur intellectū sp̄culatoriū esse æternū ac formas uniri nobis per præsentiam intentionum imaginariū sicut dictū est. Et ipsum unū numero idē cū ua quidditate, licet sit multū, sicut vñē cōicabile per diuersa indiuidua, et sequunt̄ se ex illis duobus principiis, quot dicta sunt de intellectu, ac p̄lōa dici, & ideo videmus The. Auic. & alios, qui ponunt intellectū separatū & unū dicere ipsum nullū accidentiū recipere, sed Simp̄ dicit accidēta recipi in sensitua parte, Thein. in intellectu cōi Auic. in rationali aīa ponit sp̄s: quibus acquirit̄ aptitudo q̄ conti nuatur nobis intellectus separatus, quo intelligimus. Et quia illa duo sunt principia oīn̄ eorū, quæ dicuntur de intellectu iussit Auer fieri magnā cōsiderationē in eis, ut Plato dicit & Aristo. & ppter ea nos cōtradiximus illis: & declarauimus intellectuum animam esse virtutē in corpore, ac formam attīgētē nudam essentiā materiæ, & diximus ipsam numerari s̄m corpora, ac nouam ex dei luce esse in materia procreatam. diximus præterea intellectum esse facultatē essentiæ aīæ, & ideo nec organicus: nec mistus est, nec uirtus in corpore, ipsum tamen numerari per essentiārum animarum numerum assuerauimus & alia multa, in quibus errasse Auerro putauimus, & quia nos cōcedimus totum oppositum illorū principiorū, ideo ut expōsitores dicunt cōcedimus totū oppositū conclusionū, cōclusiones. n. sequunt̄ ex principiis, & ideo dicimus alid esse intellectū, aliud quo intellectū intelligitur, intellectū. n. est q̄dditas, quā mēs remouet a materia, ac a cōditionib⁹ māe, q̄ intelligimus, est sp̄s intelligibilis, q̄ est accidens reale inhaerens animē mediate, quia anima transit in intelligibile, & sit id, & tunc habemus dicere intellectum speculatoriū esse congregatum ex speciebus intelligibiliib⁹: & intellectu potentiae, & qm̄ intellectus potentie est numeratus, ideo & intellectus speculatorius erit numeratus, & quia intellectus potentiae est nouus, & intellectus speculatorius est nouus, & tunc habemus dicere intelligibile com parari intellectui, duobus modis s̄. in ratione agentis & in ratione formæ, agentis quidem prout creat uel extrahit species intelligibiles de potentia in actu & ponit illas in intellectu potentiae, ut declarabitur. Formæ autē, qm̄ me diante specie perficit intentionaliter intellectum quemad modū forma mediante dispōne qualitatua & quantitatua perficit materiā, & huius ratio erit: qm̄ s̄m nos intellectus non est per essentiam separatus, sed uirtus est in essentia animæ quæ est in corpore. Et tunc sequitur intellectū practicum esse aggregatum ex intellectu potentiae & intelligibiliib⁹ practicis. & unam facultatem esse utriusque, licet modo ut est sub uno modo, ut est sub alio, accipiat diuersas rationes, ut scis. Et quando ita fuerit sequitur totū oppositum eorum, quæ Auer. dixit, & qm̄ nos contradiximus principiis nō oportet contradicere cōclusiōibus qm̄ una est cōtradictio principiorū & conclusionum, quādō conclusiones sequuntur ex principiis. Et mirum est quō Ioan. Iand. uir famosus in doctrina Auerroica sic celsita uerit, cum Auer. enim principia concessit, sed in conclusionibus deuiauit, quæ sequuntur omnino ex illis principiis, & sic ipse reperitur medius semper inter latinos & arabes, sic profecto nec est arabs, nec latinus, & causam huius totius diximus in hoc libro.

In quo enumerantur quæstiones in hac pōne et soluitur prima q̄d scđm positionē Ioannis. Cap. 42.

Sed his accidēt̄ duæ q̄ones difficiles, quarū prima est an intellectio quæ actus est intellectus potentiae, & sp̄s intelligēdi, quæ rō est intelligēdi, s̄int res diuersae, an uero una res in subiecto, sed diuersa modo. Scđa uero quæstio est, quo nam pacto phāasma cōcurrat ad ipsam sp̄ciem ac intelligendi actu. s̄i ut causa, an ut dispositio, & si ut causa, utrum in genere agentis, an alio modo, h̄ enim sunt quæstiones quæ p̄cipue nobis accidēt̄. Prīmam quidem quæstionem loā. in quæstionibus tertii. q.

14. conatus est soluere, opinatur namque intellectuonem non tam diuersam esse modo & ratione a specie intelligibili, sed re adeo quod opinatur in eis distinctionem realē, & inducunt eum ad hoc plurimae rationes, quarum prima est quae sunt in diversis generibus differunt ab rem, intellectio & species sunt hanc, quoniam species qualitatis est species, intellectio autem in capitulo est passionis, ergo &c.

A M P L I V S cessante intellectus actu proculdubio remanet species ergo erunt diuersae res.

R V R S V M spes causat intellectum, & ois causa differt re a causato, ergo ut prius. Adhuc, si non tunc phantasma esset immediatum principium actuum intellectionis. Itē actus primus ab rem differt ab actu secundo, & species actus est primus; intelligere actus secundus.

P R A E T E R E A species est una cōtrariorum & intelligendi actus multiplicantur, his & aliis Ioan. & multi aliorum opinati sunt actum intelligendi qui intelligio dicitur ab rem diuersam ab intellectu & a specie intelligibili, ut dicitur.

In quo enumerantur argumenta contra Ioan. et ponitur positio noua. Cap. 43.

E T cum hoc considerabit inueniet argumenta aduersus Ioan. forte (& si non demonstrativa) probabiliora argumentis Ioan. & ideo primo arguemus. Si esset ut dicitur tunc intellectus esset in actu antequam intelligeret; cōsequētiam reputant omnes péripatetici extraneam, et probamus eam, quoniam ex intellectu & specie sit verius vnu sicut Ioan. quod ex materia & forma, & quod uerius est vnu uerius est ens, ergo intellectus & species sunt uerius ens, sed quod vere est, actus est, ergo intellectus per speciem informatus est actus uel in actu, & intelligere est post speciem, saltem natura ut Ioan. voluit, & est manifestum per se ergo intellectus erit in actu antequam intelligat.

A M P L I V S si species distinguitur ab intellectu: & praecedit actu intelligendi, tunc in intellectu duo erunt recepta ordine quodam scilicet species intelligibilis & actus intelligendi, & sic, vel erunt ambo qualitates, vel species erit qualitas: & actus intelligendi passio & non potest dici quod actus intelligendi, est passio, quoniam verius perficit intellectum quam species, cum species presupponatur ab intelligendi actu, tanquam dispositio erunt ergo ambo qualitates ut omnes concedunt, tunc uel eiusdem speciei, uel diuersarum, & non possunt poniri in diversis speciebus qualitatis, ergo in eadem specie, & tunc arguo, quod intellectus non esset denudatus a specie recepti, tamen a me recipiendo, quod est contra Auerroem in multis locis.

Adhuc difficile esset dare illius speciei necessitatem, cum non sit necessaria tanquam dispositio, nec tanquam medium inter puram ignorantiam & scientiam, nec ut causa actus in telligendi, omnia enim argumenta, quae alteram harum partium probant, sunt debilia & non excedunt naturam sermonis dialectici. Facilius ergo dicendum puto intellectuonem esse speciem secundum rem, sed differre solum in modo & ratione, potest enim effectus comparari ad intellectum potentiae, & ad formam intellectus abstractam a materia quae uocatur obiectum intelligibile, si enim in intellectu comparetur sic passionis & intellectuonis nomen sibi vendicat. Si autem obiectum respicit intelligibile, cuius est similitudo, sic rationem speciei retinet, erit ergo una res absolute, licet modis intelligendi illam sint diuersi. Et tunc ad primum argumentum Ioannis patet qualiter intellectio non est sola passio ab nos, nec ab eum, sed est qualitas spiritualis, vt dixi.

A D secundam patet sollicet enim illa res quae est intellectio maneat, non tamen sub illa ratione, sicut cum res maneat albedo quae fuit fundamentum similitudinis, eadem res remanet, quae fuit similitudo, non tamen remanet sub ea ratione. Et sic cessante intellectione non cessat species, quoniam non cessat intellectio nisi secundum rationem, non simpliciter.

A D tertiam constat sol, quoniam nec intellectio est causa speciei nec species intellectuonis, cum sint idem numero & re differunt ratione.

A D quartam forte quod non est inconveniens quod obiectum in phantasia sit causa partialis intellectuonis: ut declarabitur post.

A D quintam iam scitis sol, in libro de anima, 2. comento quinto ubi docuimus actum primum et secundum non nisi modo differre.

A D ultimam sol, patet illa enim multiplicitas est secundum modum, & non secundum rem sicut saepe declarauit. Intellectio ergo & species intelligendi sunt unum ac secundum fundamentum, differunt tamen ratione & modo intelligendi, semper enim uitanda est superfluitas quantum est possibile.

In quo tractatur secunda quæstio. Cap. 44.

Questionem quoque secundam Ioan. in quæstionibus tertii quæstionis, i. s. persoluit: cum enim inuenit inter speciem intelligibilem & phantasma habitudinem necessariam ac essentialē, & inspexit quod omnis habitudo essentialis & necessaria est causæ & causati opinatus est quod uel phantasma causa sit speciei uel econtra & cum inspexit speciem non posse esse causam agentem ipsius speciei, dedit phantasma esse causam & agentem ipsum speciei intelligibilis, & quod intellectus agens sit causa actus intelligendi, ut prolixo loquitur, & sic opinatur phantasma esse tanquam agens in uirtute intellectus agentis ipsum speciei intelligibilis, quae est intellectui potentia ut dispositio pro actu intelligendi. Sed haec positio potest multipliciter intelligi, uel enim Ioan. opinatur intellectum agentem & phantasma esse causas agentes, secundum diuersos ordinis, vel secundum eundem, si secundum diuersos, vel quod intellectus agens sit tanquam causa vniuersalis sicut sol & phantasma tanquam causa particularis, sicut homo respondeat generationis hominis, vel quod phantasma sit tanquam instrumentum, & intellectus agens sicut principale & ars verbi gratia sicut semper respectu patris vel securis respectu incisionis, si autem secundum eundem ordinem, uel æquaque principaliter sicut duo trahentes natum, uel unum eorum principalius altero, ut semper patris et matris in generatione foetus apud medicos. Non potest fingi primus modulus, quoniam tunc torale agens proximum speciei intelligibilis esset phantasma, quod est impossibile, quoniam tunc effectus praestabilis causaretur ab agente utili, & natura corporalis agere tanquam causa totalis, in naturam spiritualalem, quod est manifeste falsum, & alia multa. Nec potest fingi ab eo, in cuius motione consistit tota perfectio secunda illius, ut declarauimus alias. Si detur quod æquaque principaliter concurrunt, tunc essent æqualiter digna ac neutrò neutrum esset praestabilis.

A M P L I V S si intenderetur uirtus unus, alterius virtus superfluit: ut si intenderetur uirtus vnius trahentis naturam: alter superfluit. Et ideo videtur mihi quod phantasma in ratione naturæ particularis ac propria uirtute, & intellectus agens propria uirtute concurrunt, sicut duas causas partiales facientes unam totalem, itaque nec intellectus agens habet uirtutem suam aphantasmate, nec econtra, sed tantum est ibi differentia penes principaliter & minus principaliter, intellectus enim agens principalius concurrens, quam phantasma quoniam praestabilior modo. Nec est semper immateriale causari a materiali, tanquam a causa partiæ. Et vniuersaliter nobile ab ignobili hoc modo, & hoc profecto pacto dicendum est apud nos, quocumque dicat Ioan. qui in hoc errauit multis modis. Quare quidem de intellectu pratico & speculativo dicenda erat haec & tota sunt. Et sic finis sit Quinti libri de intellectu, domino concedente.

S V T U D E I N T E L L E C T V
A V G V S T I N I
N I P H I D E I N T E L L E C T V .
Liber sextus Qui est de statu animae.

In quo narratur intentio libri, et ordo dicendi
dorum. Caput 1.

Vñ dicta sunt in his de intellectu supponantur ut de origine aiae, immortalitate separabilitate, & multitudine. Rursum, & quæ in cōmento nostro de aia, & in libro de beatitudine oia confessæ subiicienda. Consequens est de statu aiae per tractare, est autem status eius terminausultimo uel oium actuum quies, ac permāsio vel beatitudo oium honorū cōgregatione perfecta, vt pbi dicūt, inuenimus autē hic diuersas positiones, qm qui dam statum eius in corpore ponunt, quidam & post corporis solutionem, & quia ipsa in corpore prior est seipsa extra corpus, consequens est, ut primo positiones de statu animae tractemus quæ ipsam in corpore tantum stare consententur. Deinde positiones eorum qui eam post corporis solutionem stare, ac permanere sentiunt. Est autem pertractatio hæc honorabilis appetibilis ac difficilis, honorabilis quoniam sicut Arist. d. in. 8. topicorū ca. 4 diuidere autem homōi est, vt qm disciplina a disciplina melior aut in eo q̄ certior est, aut eo q̄ melior, & qm optimū oium naturalium animus est, & quanto erit optimus quando in eo perfectionem & statum ac quietem intelligimus, ergo pertractatio nostra honorabilis est, cum de re honorabili ac optima sit. Appetibilis vero quoniam desiderium humanum est uelut uia, status autem terminus, ergo cum hæc tractatio est de termino nostri desiderii, erit & summopere desiderabilis. Qz vero difficilis ac ardua res profecto quilibet credat, sunt enim tot uiri, qui hac in re cespitarunt, q̄ secū cespitare facerēt multos, & maxime cum in Arist. questionem hanc solutam non inuenimus in libro de anima, ubi debeat eam solvere, & sic pater intēcio, ordo dicēdorū, et utilitas tractatus.

In quo narratur prima positio in generali.

Caput. 2.

Tatum rōnalis animae & cōsequenter hominis felicitatem beatitudinem ac finem ultimum uolumus intelligere, & sicut dixi, quidā aiam stare dicunt in corpore, quidam extra corpus: quidam et in corpore et extra corpus. Eorū qui dicunt eam stare in corpore, sunt oēs qui rōnam animā mortalem ac simul cū corpore intermixi autem. Qui autem eam stare extra corpus dicunt solum hi sunt, qui animam prius creatam ac productam esse cū reliquis intelligentiis deinde ad corpora uenisse, ut anima ex cuius prælentiā animatio cōficitur hominī. Qui deinde eam & in corpore stare & extra corpus sunt peripatetici, qui rationalem animam credunt eodem instanti esse procreatam quo corpori unitam, ergo positiones de statu animae, variantur uarietate & difficultate positio- num circa essentiam animæ ut dicit Auer. in lib. de felicitate, & ideo scimus q̄ tractantes de statu animae oportet ut pertractent de esse animæ. quæcūq; ergo dicta sunt de anima tanq; fundamenta sint accepta a nobis, re iquum erit tractare statum illius iuxta fundamenta accepta. Eorum ergo qui animā mortale dicunt differunt in positio-

ne status. Carneades enim academicus nature tantum bona statum animæ & hominis animati prædicat, qualia sunt robur, sanitas, pulchritudo, & alia corporis bona.

Alii autē in diuītiis ac fortunæ bonis ut mīden, quē mīstice tradunt, ut Arist. inquit politicorū primo alii quoq; statum hominis in eo q̄ homo in anima uirtutibus tārū determinarunt, ut Diogenes cīnicus & forte Soc. Academicorū quidā felicitatem ac hoīs statū congregatiōe horum trium honorū. s. corporis animae & fortunæ. R V R S V M eorū qui in naturæ bonis stare animam dīcunt adhuc partiti sunt, quidā enim statum perfectissimum hominis uoluptari dīcunt, ut epicurei. Quidam in gloria, ut stoicorū multi qui hoīem felicem existimant qui honore gloria & fama polleat, eum quibus forte Di nomachus, & Calipho cōgruunt Reges autem & dñi statum hoīs in eo quod hō potentiā in omni genete esse au-tuant. Qua cūq; igit̄ de felicitate & statu hoīs perfe-cissimo dici possunt hæc & tot sunt sed nō licet aliquem absentē condēnare, nisi uisa cā dicendī, ut dicit Arist. ideo pōnes horum singulis capitulis enarrabuntur, propriisq; fundamētis confirmare conabor.

In quo narratur positio dicentium voluptatem esse statum hominis, et argumenta eorum. Cap. 3.

Bona quidem corporis sunt cōia ad uoluptates glo-rias, & potētias, ideo nō oportet facere caplū le- paratum de bonis corpīs & aliis, incipiendū ergo est ab eis qui uolupratem statum perfectissimum homini-s opinati sunt. Aristippus igit̄ Cyrenaicē secta- cōditor, Eudoxus Platonis familiaris, Philoxenus, Sardana-palus Assyriorū rex, Xerxes persiarū rex, ac infiniti fere hoīes, & ciuitates innumerabiles, quorū oium quasi prin-ceps fuit Epicurus, opinati sunt uoluptatem esse summū homini-s statum ac bonum. Syllogizatur autē Eudoxus hoc oēs appetū statū ut manifestū est et uiuētib; & nō vi-uētib; rationabilia & irrationabilia, omnia appetunt vo-luptatē, ergo in tertia figura uoluptas est status ultimus. Aristippus autē arguit per regulam tertii topicorum, si. n. inquit contrariorum contraria sunt contraria, si dolor est si per se fugiendus tanquam summum malum uoluptas itaq; omnibus erit experēda, tanq; summum bonum. Amplius Eudoxus arguit & rursum, qđ eligit gratia sui est status ultimus sed delectari gratia sui eligitur, ac expe-titur, status ergo delectari. Minor patet nullus enim que-rit alteri cuius gratia uelit delectari ac uoluptari, nisi quia uoluptas finis est.

R V R S V M arguit quod appositum cuicunq; auget: bonitatē illius status est ultimus, sed uoluptas addita cui- cūq; est augēns bonitatē illius. ut pater, uoluptas ergo status Philoxenus uero ratiocinatur, & quod meliori-um quīt & honorabiliōr inest magis eligendum, ut qđ deo-q̄ homini, sed uoluptas est dei eligibile & experēdū ut Arist. 1.2. meta. etiam testatur, ergo & homo uoluptatē eligere tanq; summū debet. Epicurus autem ut Tullius narrat in lib. de finib; bonorum & malorū et ratiocina-tur & sic, id cuius oppositum oditū refelliturq; ipsum in se amabile ac summe experēdū: sed dolor oppositū uolupratē summe oditū refelliturq; ergo uoluptas eius opposita summoperē eligibilis, beatum igit̄ hominem dicunt, qui uoluptari uident existimantq; ob quod Xer-xes repertori noue uoluptatis stipendium instituit, & ut felicitaret credebat. Hæc igit̄ de uoluptate ueteres sensere, ac his argumentis moti sunt.

In quo refellitur hæc positio. Cap. 4.

Ritolaus peripateticus uoluptatem esse malū, mul- traq; alia parere ex se se. v. i. iniurias, defidias, obliuio-nes, ignauias testatur ob quod arguit uoluptatem non esse summum bonum, nullum inquit summū bonū impedit prudentiam, sed uoluptas impedit prudentiā, nō ergo uoluptas summum bonū. Immo ut Tullius ostendit in libro de finib; &c. uoluptas destruit temperantia, fortitudinem, ac iustitiam, temperantiam quidem qm vt

L I B E R

inquit Ciceron in libro offi: temperantia libidinum inimica libidinum autem amica est uoluptas uoluptas ergo de seruie temperantiam. Fortitudinem vero, qm ut Cicero testat, & ibide, tam q dolorē summū malū dicat apud cū quē habet locum fortitudi, quae est dolorū laborūcō templo. Iustitiā deniq; qm ut Cicero & Aris. ostendit, q voluptuosus est iustus minime esse potest.

A M P L I V 8 nullū cōe hoibus et pecoribūs ac bestiis summū est bonū voluptari & hoibus & bestiis esse cōe nemo est qui formider, maior pspicua, ad maiora enim genitū nos natura, vt Cicero inquit, q̄ ad voluptratē nobis & bestiis cōem, & vt Seneca testatur in quaestionibus ob aliud, pfecto natūsum, q̄: vt cibum porūcō pcolere mus, & hoc Auic. in. 9. sua meta. cap. 7. cōtra suā legē testatur. d sapientibūs vero Theologis multo maior cupiditas fuit ad cōsequendū hanc felicitatē, q̄: felicitatē corporum, quae quāuis daretur eis, tamē nō attenderunt eā nec appreciatū iuni etiam comparatione huius felicitatis, quae est cōiunctio primae veritatis. Et hoc Arist. 7. ethic testimonio aliorum inquit, nihil quod queritur a pueris & bestiis est bonum.

R V R S V M nullū summū bonū mala sequuntur, sed voluptratē mala fere infinita sequi ostendunt pbi, inquit. n. Plautus, ita dis placitū voluptati ut mæror comes subseqat. Hippocrates quoque docet crassā et obesa corpora in paralysim et pessima morborū genere erūpere, nīl citā missione sanguinis minuāt vnde & athlete, quorū vita et ars sagina ēst, vt Galenius dicit, diu viuere nō possunt nec diutina perfrui valitudine, quorū mentes adipibus inuolutae, nihil sublimē tenuue possunt cogitare, ppter quod pītū gūs venter nō gignit fensum tenuem, vt Hiero. ait. Propter qd Antisthenes socraticus pbs ait, in lanitē potius q̄ oblectarer: vnde & Oratius: spernē voluptates noctē empa dolore uoluptas, ob qd Socr. arguit nullū sumū bonū occultatur, sed sunt uoluptates quas obturpitudinem occultamus. Ex his & aliis, quae ex Arist. tū primo, tum tertio, tū 7. tū 10. ethic. excipiuntur volūmus voluptatem summū bonum ac hominis vel ipsius animæ statum vltūrum non ēst.

In quo soluuntur argumenta opposita. Cap. 5.

A Ristocles in 10. ethicō aliquos negantes maiorem Eudoxi inducit, & expositores illius libri dicunt abnegetur esse Platonem. Plato enim vt dicunt abnegat hanc bonum est, quod omnia appetunt, sed mentiuntur, quoniā Plato in Hipparchō, sic tyllogizatur eam, lumen ab omnibus appetitur bonum est lucrū ergo & bonum ab omnibus appetitur, inducit autem ibi Socratem & Hipparchum disputantes de maiori & minori huius, tandem conclusionem dedit q̄ bonum est qd omnia appetunt, & sic pater eos mentiri. Propter quod Arist. 10. illo subdiuidit uoluptatem esse summum bonū vno modo, & alio modo non, sed vt Epicurei loquuntur de voluptate, minor falsa ēst. Quomodo aut uoluptas pars sit felicitatis, & quō non posterius dicemus.

A M P L I V 8 secunda ratio etiam verificada ēst vno modo, alio modo non, sed sic absolute, nō semper dolor p se fugiendus ut pater apud tortes, iustos, temperatos, & prudentes, sed quō sit posterius dicemus. Rursum quo pacto voluptari gratia sui vel alterius alligatur dicemus, nūc autem minor habeatur tanquā falsa simpliciter mulierētū sunt & adhuc fines vltiores voluptatis, vt dicā. Adhuc Plato argumentum quartū cōtorquet, quoniā addico inquit alio bonum sit experibiliō, q̄ si sola, summa aut bonum nullō additamento cumulari potest, id enim summum est cui nihil adiūci potest, & sic pater ppo fieri non impossibilis. Item quod quinto arguitur nihil est quoniā moluptas vno modo deo competit, alio modo in famoso sensu a deo remouetur, & sic minor est ad majoris incollecliuā aquiuocat. Et hoc pacto, illud quod. & loca constabat nihil ēst, quis enim dolor est fugiendus & quis non posterius dicetur, sed iam hic manifeste liquet,

S E X T V S

54

nō oēm enim dolorem p̄b̄ fugiendū esse reputant.

In quo inducitur positio eorum, qui gloriam statum anime extiment et improbat. Cap. 6.

R Omani græci ac barbari imperatores voluptates oēs contēnentes noctes dieq; in labribus militari bus vigilantes ut gloriōsi uiuerent, gloriōsiores morerent solam gloriā extimarunt extremum hoīs statum. Fuit huius positionis Themistocles Atheniensis, de quo narratur q̄ noctu ambulabat in publico q̄a somnum oculis capere non posset quærentibusque huius vivi giliæ causam respondebat, Milciadis Trophæis & gloria se ex somno suscitarī.

A M P L I V 8 Demosthenes valde lectoris cōf gloriae suis surro, quando anus attica aquam ferens, ita alteri iſus surruit, hic est ille Demosthenes: & pfecto ut Silius inquit mortales ad gloriam geniti sunt, hoc carmine loquens ad laudes genitū capiant si munera diuum. Felix ad laudes hominum genus. Syllogizantur autem gloriam et statum vltimum, ut Arist. inquit hoc modo, id quod redidit, his qui benē operantur in vita tanquā p̄mū videatur esse ultimus hominis status, q̄ aīt honor exhibitor his patet in infinitis, inquit enim Cicero, nullā pfecto virtus aliam mercede laborū periculorūcō desiderat, p̄ter hanc laudis & gloriæ.

A M P L I V 8 idem Silius ostendit, cum Annibalem, alloquente milites laborū suorum solam gloriā esse propōnentem iudicat. d. mthi magna sat uera superque Bellandi merces sit gloria cetera nobis Vincatur. Quod quidēt gloria sit ultimus finis testantur poetae & viri se: re infiniti, inquit enim Valerius Flaccus. Tu sola arimōs, mētēcō p̄uris gloria. Item Silius italicus inquit, arripuit traxitque virum fax mentis honestæ gloria.

P R A E T E R E A Oratius ait. Sed fulgente trahit constrictos glia curru. Nō minus ignotos generosis. Huius pfecto gratia pugnae, iræ, actus denique omnia nostra opéra facimus, bruta enītū cuncta coitus gratia. homines ppter honorem cuncta faciunt. Sed pfecto viri hi aberant, ut Arist. ostendit ethicō primo, qm omnis felicitas actus est & forma felicitis, ut declarabimus. Sed honor non est actus felicitis, sed honorantls, non enītū in potestate honorati est ut sibi exhibetur honor, est enim honor ut Eufratius inquit exhibito reverentiq; in testimonium excellētis boni. Secundo arguit Arist. quod appetitur alterius gratia nō est supremus hominis status, sed honor non sui gratia sed alterius appetitur, ut si firma habeatur deo, opinio, ergo honor non est felicitas. Vnde Tragicus poeta exclamat, o doxa doxa, o gloria glia qd aliud es q̄ aurum inflatio magna. Hanc contēptit Democritus abderites cum lætatus erat q̄ Athenis multos annos vixerit ignotus illi urbi, ueni inquit Athenas & nemo me novit. Item Seneca qui vixit notus omnibus ignotus moritur sibi cum quo Oratius cōcordat nec vixit male, qui natus moriensque sefellit. Ex his patet quid de glia &c. argumentum vero horū nihil est, id enim nō exhibetur, ut p̄mū, sed ut signū felicitatis, ut declarabitur.

In quo narratur pō. d. felicitatem ac hoīs statū eſe in potentia, vel in diuitiis, vel corporis bonis. Cap. 7.

P Ost hos inuenimus quodā p̄stantissimos uiros, qui statum hominis ponunt in potentatu, alii in diuitiis, alii autem uoluere statum optimū esse in corporis bonis, qualia sunt uiracitas, pulchritudo, robur, & sanitas dicentes hominis statum esse potentiarum, mouentur, quoniā regnum (ut Liuius inquit) res est inter deos & homines pulcherrima, quo sit ut reges dii dicantur terreni, arguitur ergo id quo ponitur homo in gradu p̄xi mo deo est felicitas, sed potentatus hominem ponit in homī gradu ergo potentatus felicitas est.

A M P L I V 8 arguit Anaxarcus, quod sufficit sibi et aliis est felicitas, sed potentia sibi & aliis sufficit, potentia enim regis est regi & subditis sufficiens, ergo potentia est

DE INTELLECTV

status hominis. Rursum arguitur uerbis Politicis quo ipse homo honoratur est felicitas, quemadmodum & Arist. etiam secum tradat in primo ethi. sed potentia homo honoratur maxime, ut docet series politica & ordo experientiae ergo vt prius. Postremo quod est finis labiorum vigilium ac omnium actuum felicitas est hominis ac status, sed potentia homini est ut liquidissime ostendit experientia. Qui uero diuinitas extremum bonum autem habens his mouens argumentis, primo qm felicitas est status osum bonorum aggregatione perfectus ut testis Boeti. tertio de consolatione, sed diuinitate sunt homini, ut ex quinto accipit ethi. numisma enim inquit esse inuentum, ut sit hi deus habendi pro eo quodcumq; homo voluerit.

A M P L I V S id circa qd tendit desiderium homini est felicitas, mō, ut dicit Arist. i. Politicæ desiderium circa pecunias & diuinitas est infinitum. Rursum Aristoteles in de bona fortuna in ultimo videtur dicere beatitudinem esse bonam fortunam, modo fortuna est dñna bonorum exteriorum ergo &c. Quod autem status consistat in diuinitate vates oī sensere, vnde & Oratius inquit, omnis enim res: virtus, fama, decus: diuina humanaq; pulchris. Diuinitas parēt, quas qui construxerit ille. Clarus erit fortis iustus sapiens etiā rex, & quicquid uollet. Hinc id veris verificatur, nihil enim tam sanctū qd non violari, nihil tam munitum, quod nō expugnari pecunia possit. Solebat et Euripides dicitare, pecunia ingens generis humani bonum estimatur ppter quod Seneca dicit cui diuinitate superfluit, huic nihil prorsus deesse creditur. Et sic verifico uerbi Apulei in apologia, tanti inquit re vera estis quantum habetis, quo sit ut responsum Biantis sapientis athenarum sit rectum, interrogatus enim quidnam faciens homo delectatur lucratis respondit, cuius sententiae Pithius Bichinticus esse fertur. Qui dicunt bonum hominis consistere in his quae corporis sunt Carneadis sectatores & videtur apud me his modi ueri argumentis, infirmitas est homini pessima, quoniam tollit esse, ergo sanitas homini optima, quia conseruat esse. Amplius quo remoto remouetur omne bonum uidetur esse supremum bonum, sed sanitas est qua remota removetur omne hominis optimum, ergo &c.

R V R S V M omnium terribilissimum est mors, ergo summum appetibilem est uiuere morti oppositum, per locum a contrariis sed sanitas est magis uite salutaria quam quacumq; uirtus operatio, ideo magis appetibilis, & sic magis felicitas. Ex his constat quid de felicitate dixerunt ueteres, & quibus argumentis moti sunt, & quomodo sustentantur.

In quo refelluntur huiusmodi positiones. Cap. 8.

Quod quidem in potentia non consistat felicitas facile ostendit Aristoteles, quoniam in potentia regni est miseria admissa, sed nulla beatitudo est homini. Amplius uideon prusensis inquit, regnum est res ardua laboriosa plena curarum, ac negotiorum, quae semper principes ipsos perturbant, sed in felicitate nulla cadit perturbatione ergo &c. Et hinc uerificatur id Senecæ, si multa ista posuit conditor mundi deus odium atque regnum alia multa possunt induci de quo non curo. Quod non in diuinitate, excludit Aristoteles, tum per hoc, quia eas acquirere contingit maxime per fraudes & uiolentias, tum per hoc quia nō propter se acquiruntur, sed quia uiles ad aliud tum etiam quoniam s̄pē nō documentū inferunt habentibus, multi nāc perierunt diuinitatis, sicut. i. ethico. traditur. Et ideo. 7. Politicæ dī. oē qd uile est eorum excellum aut nō cere necessarium, aut nihil esse proficuum habentibus.

A M P L I V S arguit Seneca, nihil bonū summe uide quo quis bene & male uti potest, quod autem quis uti possit diuinitas in malū et bonū cōstat pp quod de avaris Anaxagoras interrogat an eēnt felices dixit nemo ex his quos tu felices existimas. Hic Soc. dubitauit, an Archelaus Macedonias rex sit felix, & negauit psarū regem esse felicem. R V R S V M quod impedit philosophari est potius miseria, sed dixit zeno, audito rerum suarum naufragio, iubet fortuna me expeditius philosophari. Etiā Democritus

critus, ut quieto animo literis incumberet bona eius patrī renuit. Et Anaxagoras Clazomenius, cum donassem bona inquit, non essem ego saluus nisi iste possessiones p̄risserent, idem & Tales milesius omnes possessiones reliquit, ut primo Politicæ tradit Aristoteles propter quod probe ait facile est p̄bis dirari licet in hoc nō intendant. i. nō sit suus finis ultimus. Quod nō in bonis corporis arguo, quoniam felicitas ad nullum aliud ordinatur, sed bona corporis ordinantur ad alia, quoniam sicut corpus ad animam, ita bona corporis ad bona anima.

A M P L I V S sanum pulchrum, uiuace, & robustum contingit esse fatum, sed felicitate fatum est ipso ergo &c. quibus patet quō p̄ties haec remotæ sint. Ad rationes p̄ illis non oportet respondere, qm exposita natura & essentia felicitatis iam declarabitur qualiter procedunt ab insufficienti, hinc respondebitur ad illa.

In quo narratur positio academicorum. Cap. 9.

Videntur Aristoteles. 7. Politicorum, uelle qd cum tria sine bonorum genera, scilicet animi corporis & fortune felicitas est status horum trium bonorum cōgregatio perfectus ut testis est Boetius. sunt autem animi bona virtutes, quales sunt ut dicit Iustinius prudentia temperantia, fortitudo, & iustitia, & aliae multae, bona corporis his proportionalia sunt, uiuacitas sensuum quae prudētiae est proportionale, pulchritudo quae temperantiae est analogia, robur quod est assequens fortitudine. Sanitas deniq; quae iustitia est ad simile. Sunt uero fortuuae bona diuinitas, ut Aristoteles tractat in politica, erit ergo felicitas status horum congregatione perfectus. huius sententie Platonius uisus est in gorgia, ubi optimum bene ualere dicit, secundo loco formosum esse, tertio habere diuinitas bono modo partas, & eiusdem uideatur proculdubio esse Theophrastus in Calisthene, ubi hanc sententiam commendavit, in horum felicium numero plures esse narrat historia, quales fuere Lucius metellus, licet infortunium habuerit tandem, Nepos huius & felix proculdubio ponitur. Item Augustus diuinus proculdubio canitur. Præterea Metellus politus est beatissimus. Enumeravit solon, Cleobœ, & Bithonem, in numero beatissimorum, et alii fere infiniti narrantur. Huius positionis ratio esse potest, quoniam contraria contraria sunt cōsequentia, sed uita infortunii & corporis turpitudines efficiunt uitam miseram, ergo uirtutes, fortunæ bona & corporis faciunt uitam beatam aliis etiā rationibus Aristoteles, i. ethico. uideatur idē confirmare.

In quo refellitur hec positio. Cap. 10.

Refellit Seneca positionem hanc hoc modo arguens id magis felicitati expediat quo uirtus magis incitat perturbationem ac magis roboretur, sed id sunt aduersitates & nō prosperitates, minorem declarat Seneca epistola (multum tibi) & in epistola (subinde e.) & in libro de diuina prouidētia per totum, narrat hanc quæstionis difficultatem. Amplius ex principio Aristoteles fine virtutibus est cassa, sed uirtutes & maximē fortitudo fine aduersis non acquiruntur secundum Aristoteles. ergo felix debet esse in aduersis.

R V R S V M alio argumento Senecæ arguo, per exteriū evidētiam uirtuosorum operum felicitas magis decoratur qd per confluentiam diuinitarum et honorum, sed exteriū sunt evidentiora opera uirtutum in aduersitatibus, qd in prosperitatibus, quod Seneca declarat in libro suo de diuina prudentia, & uideatur esse uerbum Aristoteles in primo ethico. dī. qd in olimpiadibus non optimi coronantur & fortissimi, sed agonizantes, propter quod cōcludit Seneca, auctoritate Democriti ibidem, nihil mihi uideatur in felicitate eo cui nihil unq; euenerit aduersi non licuit enim illi seipsum experiri. Item continet contingentem felicitatem s̄pē mutari in miseria, cuius oppositum tentat Aristoteles declarare felicitatem esse firmam & stabilem. dī. primo ethico cap. 9. una. n. hirudo uer nō facit, neq; una dies, ita utique neque beatum

beatum et felicem, una dies nec paucum tempus aucti patet de infortunio Metelli & eius nepotis, Cleobis & Bitonis & Priami. Quibus usis Solon coram Cresco lido rum rege dixit, nemo ante obitum appellandus est beatus. Argumentum eorum patet per le-

*In quo narratur positio peripateticorum de conditione
ne fœlicitatis.* Cap. 114.

Et cū cōsiderabis librū ethic. totū, pculdubio has
fœlicitatis cōdōnes inuenies, q̄ sit qđ optimum
q̄ vltimus finis, q̄ pp seipsum ipsa eligibilis, q̄ ad
nullum aliud eligatur, q̄ oia eius grā eligātur q̄ bonū
& pfectum, q̄ quid pulcherrimum q̄ quid delectabilis
simus & q̄ qđ lufficētissimum perse. Quod quidem
fœlicitas debeat esse qđ optimum testatur Aris. ethi i.ca.
9.(d & forte fœlicitatē qđem & optimum dicere cōfes-
sum qđem vñ) & pb̄t hoc uide q̄ uero ultimus finis te-
statur ipse & i.o ethi ca.7.d. (finem ipsam ponimus hu-
manorum) q̄ pp seipsum ipsa eligibilis testatur & iple
ibidem in. i.o cap. 9.d. (vñ aut utiq̄ ipsa sola pp seipsum
diligi) q̄ ad nullum aliud eligatur Aris. testatur et ibidē
in. i.cap. 3.d. (tale utiq̄ fœlicitas maxime vñ, hanc n eli-
gimus pp seipsum, & nūq̄ pp aliud) q̄ oia eius grā eligā-
tur, in. i.o ethi. pb̄t Aris. cap 7 in exemplo de ludo, q̄
bonum & pfectum testatur Aris. in. i.cap. 5.d. nos autē
dicamus vnde discessimus bonum, n. & fœlicitatem non
irrōnabili vñ, ex his quæ huius uitæ sunt extimare.

Qd quid pulcherrimum & delectabilissimum testatur Aris. ibidem cap. 11. d. optimum ergo & pulcherrimum & delectabilissimum foelicitas. Quod deniq; per se sufficietissimum ostendit ibidem cap. 8. d. perfectum utiq; vñ & per se sufficiens foelicitas operatorum exīs finis. Ad dūt aliqui q; foelicitas debeat esse principium bonorum & res diuina, ut cap. 16. ac summe honorabile, ut ca. 16. ergo foelicitas est finis ultimus optimus pp se eligibilis ad nullū aliud ordinabilis cuius grā oīa eligātur bonus & pfectus pulcherrimus delectabilissimus et p se sufficiēt honorabilis principiū oīum bonorum deniq; existēt, et hoc modo in toto lib. ethic. Aris. eam declarat.

*In quo concluduntur positiones ex hac descriptione, et
primo positio Subgerii. Cap. 12.*

X his Subgerius vir grauis ac maximus peripateticus, & in secta Averroica familiaris, in libr. de felicitate, dedit felicitatem esse Deum, qm̄ alsumpta diffone illa pro maiori parte, addetur & hæc minor sed Deus est ultimus finis optimus propter se eligibilis ad nullum aliud ordinabilis, cuius gratia oia eligitur bonus & perfectus pulcherrimus delectabilissimus per se sufficiens honorabilis principium & cō oīum honorū ergo Deus est felicitas Amplius arguit fortius, id quo felicitatur dī oēs est suprema ho s et oīum felicitas, sed Deus est quo omnes felicitantur, qm̄ oēs intell's felicitatur intelligendo Deum, sed intellectio qua Deus intelligitur est ipse Deu .ergo Deo oia felicitantur, & hanc rationem ad uerbum vñ ponere Ari. o ethico capi o ergo Deus fortissim⁹ felicitas Profectus est felicitas

In quo quæritur q̄o, an Deus posset intelligi a nobis, vel aliquid abstractorum. Cap. 14.

Vestio ualde ambigua fuit an intell̄s noster pos-
sit intelligere Deum uel aliquod abstractorum,
pot̄ autem hæc q̄o, ut dicit Auer. 36. com. 3. de
anima, intelligi uel utrum intell̄s hoīs in se possit intelligere
aliquod abstractorum, uel alii utrum possit intell̄s
hoīs, ut ei continuus, intelligere aliquod abstractorum,
sed ut dicit Auerrois hi sensus non differunt re, qm̄ quic-
quid est pole intel̄lui, ut intell̄s, est pole hoī, ut homo,
mediante intel̄lu, qm̄ quicquid est pole motori, ut mo-
tor est pole instrumento, ut instrumentum adequatum
illi. Et etiam quicquid est pole perfectioni, ut perfectio
pole perfecto, ut perfectum illa perfectione, ergo idem
est querere utrum intell̄s, ut intell̄s, possit intelligere sub-

tum amor est forte uoluptatem crediderunt esse foelicitatem, atcedentes ad ipsius potestiam & autoritatem potestiam balbuciis foelicitatem esse atcedentes denique ad illius dignitatem honorem ponunt foelicitatem, ergo deus cuius sit uera foelicitas & sic ipse uere uoluptras, uere potestiae re honor, pcul dubio foelicitas erit uoluntas potestia & honor, & hoc modo uerificari possunt dicta ueterum.

*In quo obiicitur illi positioni, et ponitur se-
cunda positio.* Cap. I 3.

SED quod hæc pō sit erronea, his argumentis oñdi-
tur, qm Aris contra Platonem. i. ethi cap. 7. ostēdit
foelicitatem nō cōsistere in bono sepa. ato, arguit n.,
sic, foelicitas est qua homo dī formalī foelix, sed deo ho-
mo nō dī formalī foelix, sicut neq; paries albedine lepa-
rata dī formalī albus. Rursus cui inest per se poten-
tia & aptitudo ad aliquād: ei inest ab intrinseco id, ut patet
oībus, sed foelicitabilitas inest hoi p se hæc n. est p se, ho-
mo est foelic tabilis, ergo inest eius foelicitas ab intrinseeo
ergo nō Deo foelicitabilis homo. Adhuc foelicitas, ut
dicit ibidē Aris, est id q; pōt acq̄ri ex opere nostro, et pos-
sideri a nobis, sed Deus: nec acq̄ri, nec possideri pōt, er-
go deus nō est foelicitas. Amplius foelicitas hoīs est p
prīa hoī, ut Aris, phat. i. ethic. cap. 9. sed deus nō est pro-
prius hoī: cum sit qd cōe oībus, ut dicit Plato, ergo de-
nō est hoīs foelicitas. Item id q; tribuit alteri foelicitatē
nō est foelicitas, sed Aris. i. ethi ca. 13. uoluit q; foelicitas
sit donum tributum nobis a Deo, & in lib. de bona for-
tuna circa finem dicit, manifestū itaq; qm duæ sunt sp̄es
bonæ fortunæ: hæc qdē diuina pp. q & vñr bene fortu-
natū pp. Deum dirigere &c, ecce qm Deus dirigit eos, et
hoc est dare ei fortunā & foelicitatem. Postremo quili-
ber orbis foeliciatur p cōuerstionem ad suum motorem
adæquatam, ut dicit Auct. sed Deus nō est adæquatus
motor hoīs se excedēs eum, ergo nō pōt nec debet esse
beatitudi hoīs. His & alijs argumētis expositores libri
ethic. dixerūt apud Aris, esse duplēm modum foelicta-
tis, s. politicum & cōtemplatiuum. Si capīt primo mo-
do sic foelicitas est status cōgregatus ex bonis corporis
animi & fortunæ, quemadmodum n. in exercitu, ut in-
quit Eustracius sunt partes integratēs ipsum differentes
tamē quia est una priua.

tamē quia est una prima, ut princeps & aliæ ordinatae
sunt illius ordinem, ita bona aliæ corporis & fortunæ, in
tegrat totam felicitatem, in quibus dæ una pars prior &
una posterior, ac una principalior; & altera minus prin-
cipialis, & hic est status perfectus ac aggregatus, his par-
tibus proculdio dæ felicitas, & de hac felicitate possunt
esse ille conditions aptari, cōtractæ tamen hoi, ut con-
stat, & hanc felicitatem s̄pē Aris tractat in lib. ethic. ut
patet in multis verbis eius, si uero accipitur p̄ felicitate
cōtemplativa, sic p̄culdubio hæc felicitas est Deus for-
ma, ut dicit Eustachius, i. o. ethic. & omnes expositores
& tunc opus est declarari quo pacto posit acquiri hæc
felicitas secundo modo, & an in vita an post mortem,
de prima enim non loquimur amplius, cum satis sit di-
ctum in ethicis.

*In quo quæritur q̄o, an D̄cus possit intelligi a nobis,
uel aliquid abstractorum.* Cap. 14.

Væstio valde ambigua fuit an intell's noster possit intelligere Deum vel aliquod abstractorum, pōt autem hæc qō, ut dicit Auer. 36. com. 3. de anima, intelligi vel utrum intell's hoīs in se possit intelligere aliquod abstractorum, vel alii utrum possit intell's hoīs, ut ei continuus, intelligere aliquod abstractorum, sed ut dicit Auerrois hi sensus non differunt re, qm̄ quid est pole intel'lui, ut intell's, est pole hoī, ut homo, mediante intel'lū, qm̄ quicquid est pole motori ut motor est pole instrumento, ut instrumentum adequatum illi. Et etiam quicquid est pole perfectioni, ut perfectio pole perfecto, ut perfectum illa perfectione, ergo idem est querere utrum intell's, ut intell's, possit intelligere sub.

stantias separatas, & ut corpori continuus, cum illa corpori continuitas non impedit possibiliterem apprehensionis. Hanc qōnem mouit Aristoteles in libr. de anima, & tamen, ut dicit Auerrois nullibi soluit in libris q̄ peruererunt ad eum, & forte fuit ob latētiam huius quæstionis, & forte quia soluit eam in libro qui non peruerit ad eum, causas autem quibus tacuit Aris solutionem huius quæstionis dixi, in commento nostro libri de felicitate.

QVOD autem intell̄s potentiae non possit continuari substantijs separatis uidetur ambigere Themistius. 3. de anima hoc argumento, sicut intell̄s agens ad intellectum potentia ita iuba mālis ad substantiam immaterialē, ergo sicut primum ad tertium, ita secundum ad quartum, sed intell̄s agens nihil intelligit mālium, ergo nec intell̄s potentiae aliquid immaterialium. Amplius plus distat primum intelligibile ab intellectu potentiae q̄ intellectus potentiae a cogitativa, sed cogitativa non pōt apprehendere intellectum potentiae, ergo nec intell̄s potentiae intellectum primum. Rursum unius facultatis naturalis, unus est modus operandi, nā enim una uno tantummodo operatur, ut dicit Aris. in de coelo & mundo, sed intellectus potentiae est una nā: & intelligit per modum abstractionis a phantasmatisbus, ergo nihil intelligit nisi hoc modo abstractendo. I. a phantasmatisbus, & per consequens non intelligit formas separatas. Adhuc si intellectus potentiae cognoscit substancialias separatas, aut per essentias earum, aut per species causatas ab eis, non per essentias earum, quoniam illæ non sunt unum cum intellectu potentiae, non etiam per species, quoniam tunc intellectum haberet intellectum, ut arguit Auerrois contra Alpharabium. 3. de anima comment. 8. Adhuc intellectus non potest cognoscere se per essentiam propriam, sed intellectione aliorum, ergo nec a fortiori alia multo separatoria.

PO S T R E M O. Aristoteles & Auerrois in ultimo. 9. diuinorum, ignorantia substantiarum separatarū est in nobis qualis cecitas, sed cecus nō potest aliquid visibilium uidere, ergo nec intellectus noster aliquid abstractorum, & idem 2. meta. ppe principium dicit, q̄ intellectus noster est sicut oculus noſ ue respectu illorū etc.

In quo inducuntur argumenta probantia intellectum posse continuari illis, secundum comprehensionem.

Themistii et Alexandi. Cap. 15.

QUOD quidem intell̄s potentiae possit copulari substantijs abstractis & intelligere illas Simpl. Themi. & Alexan. probant, & primo rōcīnatur Them in. 3. sua paraphrasis de anima cap. 1. d. q̄ naturas māles intelligit in cernendo & a moliendo. materialam longe facilius intelligat necesse est quæ per se abstracta dispendium huius operæ nobis remittunt, est ergo uis rōnis intellectus potentiae intelligit materialia abstractendo ea a materia. ergo maxime intelligit naturas in se abstractas, & hanc rōnem tetigit Simplicius in com. 3. de anima. Secunda rō fuit Alexandri in tractatu de intellectu, que pōt sic componi, oē quod habet in potentia aliquid in dubitāter accedit in actu in aliquo tempore i aliquo individuorum suæ sp̄ei, sed intellectus materialis habet in se in potentia receptionem intellectus abstracti, ut iam declaratum est in epistola felicitatis ergo aliquando reducitur ad actum in aliquo individuo sp̄ei hoīs. Amplius arguit Alexan. cuicunq̄ sunt polia omnia media alicuius finis, est polis finis ille, aliter semper esset in esse imperfecto & nunq̄ in esse perfecto. Sed intellectui potentiae possunt accedere omnia media ad intellectum separatum adi scendum, qm̄ potest acquirere intellectum in habitu, q̄ est uia & medium ad illum abstractum ergo poſt est ut aliquando attingat finem. Declarauit autem has tres demones filius Auerr. in tractatu de intellectu, qui est summum humanum bonum.

In quo enumerantur questiones contra has uias.

Cap. 16.

AVerrois in epistola de felicitate objicit Themis. sic uel loquitur de intellectu, ut intellectus, uel pōt corpori unitur, si primo modo, tūc Themis. fuit insufficiens, qm̄ nō sequitur oculus, ut oculus, pōt comprehendere solem. ergo oculus noctua. & sic non sequetur intellectus, ut intellectus, pōt comprehendere substancialias separatas ergo corpori continuus ut patet. Si intelligit per intellectum ut corpori continuus, rō petit quod est in principio, qm̄ ut corporibus continuus non intelligit nisi abstractando, & ideo q̄ sermo Themistii sit dubitabilis, ut dicit Auerrois licet in. 3. de anima assueret eum tan quam necessarium. Secundo formidat Auerrois, qm̄ si intellectus, & intellectus, semper intelligit substancialias separatas, cur nō in principio per ipsum intelligimus, sed in fine, et hīmōi rō latuit Themistium. Quod uero dedit Ioan. q̄ si competit intellectui, ut intellectus competit ipsi, ut corpori continuus, nihil est; dicit enim, nulla forma naturalis impeditur a sua perfectissima operatione per unionem ad suum proprium perfectibile. Hoc pfecto remouet exppositor qm̄ non impeditur ab operatione, quæ sibi debetur per unionem ad id, modo q̄ haec operatio debeatur illi non est pbatum. Ad Alexan. item objicit Auer. 36. cōclusio. & uiderur mihi q̄ duplex sit intellectus quæ haberi potest de substantijs separatis, una per essentias earum q̄ a theologis dī intellectio intuitiva seu matutina alia per essentias effectuum, qui cognoscuntur abstractione, & haec dī abstractiuia uel item uespertina modo, intellectio primo modo est equiuoce dicta ab intellectione secundo modo, tunc vī q̄ primum argumentum habet maiorem veram, sed minor perit, non. n. pbatum est intellectum potēt esse in potentia ad intellectum separatum cognoscendum primo modo intellectio, sed bene secundo modo, & maxime cum apud Alex. intellectus materialis sit corruptibilis, qui non potest perfici ab aliquo æterno. Et per idē obiectur secundæ rō in concedendo maiorem: de fine eiusdem rōnis cum medio ad finem, ut dicit Auerrois. 5. phy. com. 9. modo intelligere primo modo est finis æquuōce dictus intellectus speculatiui, & sic ratio illa æquationem committit.

In quo defenduntur hæ tres rationes. Cap. 17.

Et si h̄ instantiae accusant eos de remissa declaratio ne, tamen si suppleantur rōnes illæ vñr esse quasi demonstratiue; vñ ergo primo q̄ Themistius supponat unum esse confessum ab Auerrois. s. q̄ quicquid est poſt intellectui ut intellectus, est poſt hōi mediate intellectu & hoc primo, qm̄ ad quam operationem capax est forma & oī no perfectibile per illam est capax, nō enim minus le extendit perfectibile quam eius adæquata perfectio. Se cundo oīs perfectio uniuoca alicui ſm̄ ellentiam & actū primum unibilibus est ei ſm̄ postremam perfectio, qm̄ operatio & essentia sunt adæquata, sed intellectus est prima perfectio hōi. ergo & intelligere quodcuq̄ eius erit postrema perfectio ei. Aliud autem pbat Themistius. s. q̄ intellectus, ut intellectus: possit intelligere substancialias separatas & rō sua potest sic habere uim oīs facultas intelligens aliquid propter aliquam rōnem intelligendi, potest intelligere omne id in quo illa rō perfectissime saluat, sed intellectus materialis intelligit vñia propter rationem abstracti: ergo magis illas substancialias in quibus magis saluat rō abstractionis, & hoc pacto Auerrois in epistola de felicitate exponit duobus exemplis maiorem, si n. inquit oculus uidet colores propter rōnem uisibilitatis. l. lucem, lucem uidere magis erit aptus in eo q̄ oculus. Item pbat secundo exemplo. d. quia res quae habet recte ignem particularem magis de necessitate ignem absoluere, & sic patet uis rōnis Themistii. Tunc ad argumentum dicendum q̄ intellectus, ut intellectus, potest intelligere substancialias separatas, & tūc bene sequitur ergo pos fibile

sibile est ipsum intelligere eas, ut continuus, qm̄ exemplum de oculo nihil est, licet n. sol sit occultus oculis aliquius sp̄i animalis, non tamen toti sp̄i animalis, sic licet intellectui, ut mihi uel tibi continuus, sit occultus intellectus separatus, tamen alii cui continuus potest intelligere illū: ut dixi, ex his patet efficacia rōnis Themistij. Circa rōnes Alexandri dicendum puto eas esse demonstratiwas uno modo, alio modo esse sophistica. Si enim ponatur q̄ intellectus materialis sit generabilis & corruptibilis, proculduo non possunt rōnes reduci in bonum, si enim vt dicit Auer. intellectus materialis generabilis & corruptibilis, existens intelligeret substantias separatas, tunc natura cōtin gens mutaretur inesse necessarium, & hanc consequentiam breviter probamus, l. cert. in. 3. de anima prolixo locutus sim, supponendo quod dicit Auerrois q̄ unio intellectus cum intellectu est fortior fixior ac permanenter in materiae cum forma, & hoc probauit in comment. r. qm̄ illa unio est abstracta a loco tempore & dispositionibus m̄c. & v̄p̄is ideo simpliæ æterna, secundo accipimus q̄ omnis m̄s que recipit formam æternam corporaliter & individualiter recipit eam semper sic q̄ nunq̄ expoliatur ab illa, & est coæterna ei, & nunq̄ recipit aliam nisi ilam ut Auerrois demonstrat in libro de substantia. orbis contra Averennam, ex his compono rationem sic, omnis unio materiae cum forma æterna, siue corporalis siue spiritualis est æterna ut constat. Sed unio intellectus materialis cum intellectu abstracto est unio materiae cum forma æterna, & spiritualis & fortior omni unione cuiuscunq̄ formæ. ergo erit plus q̄ æterna.

E X his educamus imponde intellectus potentia unitur formæ æterne, ergo unione æterna, unione æterna, ergo est æternus, relo n. æterna requirit fundatum & terminos aeternos aeternus ergo necesse esse, & est generabilis & corruptibilis. ergo contingens ergo natura contingens mutatur in æternam, & ideo accepit Auerrois, q̄ Alpharabius Auemp. & Alex. & uniuersaliter omnes dicentes intellectum materialem esse generabilem, non possunt salvare potestatem continuationis eius, cu abstractis, & hoc pacto rōnes Alexandri sunt sophisticae quoniam intelligere non erit nisi sentire: uirtus enim materialis & generabilis non potest formare, sed tantum sentire, modo sensatio non est medium unius rationis cum intelligere substantias separatas, & sic rationes peccat in minoribus. Sed quomodo sīm Auer. ualeant debes scire q̄ Auerrois accipit unum q̄ intellectus speculativus sit medium disposituum & sufficiens pro acquisitione intellecti: intellectus abstracti: & huius ratio est, qm̄ intellectui, ut intellectus competunt duæ operationes. 1. intelligere abstracta per essentias eorum, & generabilita per quidditates separatas ab individualiis, & cu no operatione prima nō sit gratia secundæ, qm̄ eslet contra naturam, deterius n. potius est gratia melioris q̄ econtra, nisi secundaria intentione, ergo intelligere res materiales per quidditates earum est gratia intelligere substantias separatas, accepto ergo q̄ medium ad æquatum perueniendi ad intelligere substantiarum separatarum sit intellectus speculativus, ut declarabitur post, ratio Alexandri est demonstrativa, cui, cūq; enim est potentia ad aliquid medium totale respondeat alicuius finis, inest finis potentia, est enim eadem potentia medijs totali & fini, & sic patet maior primæ rationis. Similiter amouetur calumnia secundæ, quoniam siue finis sit eiusdem rationis cum medio, siue alterius, cu sit acquisibilis merito illius medii, & maior & minor sunt necessariae, ex his declarantur rationes Alexandri ambæ.

In quo narratur argumenta Auempa, et calumnia Auerrois et defensio. Cap. 18.

A Vempacis Hispanus induxit unam uitam in epistola de continuatione & in lib. de anima, cuius propositiones diuersimode declaravit: propter quod Auer. dicit illas fuisse duas uitæ, & componitur sic

omnis intellectus, qui natus est intelligere intelligibile, cuius quidditas est una numero apud omnes, natus est intelligere substantiam abstractam a materia & motu sed intellectus humanus corpori continuus est natus intelligere intelligibile, cuius quidditas est una numero apud omnes, ergo in prima figura, intellectus humanus corpori continuus est natuus intelligere substantiam separata per motu, & a materia, propositiones huius in commento nostro de anima exposuimus ad longum. Auertois Auemp. discipulus in com. 3. 3. de anima contradicit ei primo, qm̄ quidditas dicitur aequiuoce fere de substantia separata per essentiam, et quidditate rei materialis, & sic pp̄o probans maiorem. f. q̄ intellectus innatus est abstracta quidditates, in eo q̄ sunt quodditates, erit falsa. Amplius arguit, uel cuiuslibet abstractæ quidditatibus r̄ndet phantasma, uel non, si sic cum substantia separata per essentiam nullum habeat phantasma per dubio maior erit falsa. Si non, tunc intellectus potest abstracta quidditatibus abstrahendo semper & in phantasia nulla erit abstractio individuā: iab in dividuo, hoc autem est contra Aris nihil enim intelligit intellectus, nisi phantasia illius individuum phantasietur, ut diximus in lib. precedenti. Rursum si ita est q̄ intellectus intelligit substantias separatas in se cur non magis in principio q̄ in fine, & sequitur illa metu q̄ que facta sunt contra Themistium. Postremo si intellectus intelligit illas, uel intelligit abstracto uel nō, si d cas q̄ non, ergo intellectus non intelligit per abstractionem, & sic in foro falsa est & minor, si intelligit abstractando, tunc intellectio illarum est pars partius scientie speculativa. i. abstractiva, & nō per essentias earum intuitiva. Debes scire q̄ unum probat simpliæ rōnē hec aliud probat a signo, simpliæ quidem probat q̄ intellectus intelligit substantiam separata non per essentiam exclusionem a materia, sed non per inclusionem, est ergo conclusio absoluta q̄ intellectus intelligit abstractum ultimata abstractione quod quidem non per essentiam est abstractum, sed per non inclusionem materiae, q̄ abstractum est unum numero priuatione ad oē, intelligentes, & contra hoc calumnia Auerrois nihil sunt. Sed dices tunc non concludunt propositionem, dicendum q̄ directe non, sed bene sunt signum propositionis: uidemus n. intellectum intelligere quidditatem abstractam, & eam abstractare, & si in infinitum esset abstractabilis, adhuc intellectus eam abstractheret, ergo potest sciri q̄ intellectus etiam abstractas quidditates per essentias earum potest intelligere, & tunc haec rō est in u. una cum illa Themistii, & sic patet quo pacto ratio Auemp. sit una, & quomodo non.

In quo declarantur tres alii rōnes Auer. Cap. 19.

Tum sint inductæ uitæ horum inducēdunt tres aliae Auer. quārum prima componitur sic id quod est maxime a nobis appetibile, & summo opere q̄sumum, est nobis pole sīm nos uel quicq; nostri, desiderium nostrum nō est ad imponere, nullus n. ut inquit Aris, conatur ad terminum non futurum peruenire, sed intelligere substantias separatas, est a nobis maxime appetitum, ac summo opere q̄sumum, est n. regula topica, si unum contrarium summo opere odiatur, reliquum summe amat, modo ignorantia earum & scientia sunt opposita, ergo si ignorantia earum odiatur scientia amat. Etiam sacerdotes egypti dimissi oībus bonis earum scientiam summo opere inuestigant, quod si esset hoībus imponere non esset ab hoībus q̄sumum, & haec est rō Auerrois, que excipitur ex 2. meta. com. 1. Induxit Auer. aliam rationem in epistola de felicitate, & pōt sic compōni, oīs facultas liberata a materia, & conditionib; materia, pōt indifferenter cognoscere omne cognoscibile cuiuscunq; generis, cum n. liberata sit a materia liberabitur ad determinato modo cognoscendi: sed intellectus est liberatus a materia, ergo pōt indifferenter oē intelligibile cognoscere. Et sic p̄cūl dubio poterit eleuari in comprehensionem intellectorum separatorum, & continuari eis. Tertia rō tangit ab Auerrois 2. meta. com. 1. & in epistola de felicitate s. si Sueſ. de intel.

DE INTELLECTV

intell's humanus nō posset comprehendere subbas separatas; tunc ociose egisset, quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum, non compræhensum ab alio, sicut si fecisset solem non compræhensum ab aliquo iusū hę sunt tres rationes Auerrois efficaces, quæ ponuntur ab eo saepe laepius.

In quo enumerantur questiones contra has rationes. Cap. 20.

Alpharabius & alijs uoluere humanum desiderium non esse ad intellectuonem earum per essentias earum qm id est impole, sed ad compræhensionem earum abstractiuam, & hoc est pole, rō ergo petit quod debet probare. Secūdam debilitat expositor, qm facultas liberata a mā pōt intelligere subbas separatas, sed non secundum omnem modum sui esse, quia non ut corpori continuus intelligit illas, sed ut habet esse liberatum a materia.

P R A E T E R E A Alpharabius diceret q. intellus potest intelligere illas, non tamen fm omnem modum intelligendi, sed tantum cognitione per essentias effectuum posterius & cognitione speculatiua non per essentias earum.

C O N T R A tertiam rōnem sunt multa argumen ta, inquit. n. expositor pñtiā illam esse derisibilem, qm fallit in consequentia, quod declarat, qm ociosum est q est pp aliquem finem: quem non attingit, dicit modo ip se q Auerrois supponit intellectu separata esse intellecta & intelligibilia ab intellu nostro, & ideo si non intelligitur essentia ociose, cui rñder q lunt intelligibiles per se, non tamen ab intellu nostro nec sunt ociose, qm non sunt intelligibiles gratia intell's nostri. Amplius Auerro. committere videtur fallaciā consequentiā, qm concedam eas posse intelligi, sed non sequitur non intelligiatur ab intellu nostro ergo a nullo intellectu, ex negatiua enim particulari non sequitur negatiua vniuersitatis, ut. 2 topico dicit Aristoteles. Rursum dicunt q ubi intellectus, nec quid, nec quia illarū intelligeret esset ociosum, ubi autem quicquam earum intelligitur laluatur possibilitas naturae.

In quo soluuntur questiones hę. Cap. 21.

Filius Auerrois i tractatu de intellectu exposuit pri cōtra primam rōnem est cōtra minorem illius, iō declaratur minor. s. q intelligere substantias separatas p essentias earum sit a nobis desiderabile maxime arguit. illud inquit maxime appetitur ac desideratur, quo habito cessat totus appetitus, & tota potentia intellectua ad ulterius intelligendum, hęc patet cuilibet hoī, sed intelligere subbas separatas per essentias earū est id quo habito cessat desiderium & potentia intellectua ad intelligendum, & propter hoc inquit hora oī, qua renouata fuerit in intellectu forma, renouata potentia super aliam formā quousq; ascēdit ad cōplémentum de forma in formā nobiliorem & ppinqiorem ad actum, in tantum q in fine perueniat ad actum. s. cum quo nullatenus sit admista potentia & ibi cessat potētia supra aliam formā & desiderium ad aliud nobilius sciendum. ex his concluditur q scia intuitua per essentias earum maxime nobis sit desiderata, ac optata, ea enī sola habita cessat potentia ad ulteriore formam, & desiderium ad nobilius intelligibile, et sic nō tantum desideratur scia earum per effectus & abstractiuam, sed supra illam desideratur scia al tissima, ubi cessat potentia & desiderium nūm, & hęc rō hoc modo exposita apud me est mirabilis.

Secūdā rōnem declarat Auer. in commen. 36. tertij d. Si uero posuerimus q intell's mālis non est admist' māe, & tunc istx sermo erit verus s. q id quod est magis uisibile magis comprehenditur, qm q comprehendit minus pfectum ex cis comprehendentibus, qu x lunt nō admista māc, necesse est ut comprehendat pfectus & nō eōrio

est ergo uis cōfirmatiois, nulla y tuis debilitatis ab obiecto qto excellentius est oīm, rāto excellētiori modo ap præhēdit id, fm oīm modum polem sed intell's si est liberatus a mā est uirt' nō debilitatis, ergo apphensius obiecti fm oīm modum polem apphēdi, & sic cognitione p essentias earum & per effectus, & hęc rō si cōsideretur est dem̄rativa. His patet sol ad calūrias, intell's n. ut intell's pōt apphēdere illas, & per cōsequēs, ut corpori cōtinuus, qm per iam declarata quicquid pōt intellectus humanus, ut intell's humanus, pōt intell's humanus ut hic intell's tibi uel mīhi cōtinuus; ut diximus. Et per idē patet sol ad id Alpharabij: intell's n. pōt ascēdere nō tm ad cogitatiōnem speculatiuam illarū sed p essentias earum, qm cum sit uirt' liberata a mā: est nata perficiabit illis fm oīm modum perfectionis. Circa tertiam rōnē laborat multi. I. oan. tamē in qōnibus. 3. q. 37. sustentatur principali' in uno, q subx separatæ comparatū ad intellectum nostrum, ut formæ natæ intelligi, & intellus nō st̄ comparatur eis, ut subm natum recipere illas spūa liter & comp̄hensive. Et multis modis pbari pōt ex uerbis Auerrois, p, qm intell's potētia est infimis abstractorum, sed semper infimis intell's est mā superioris, ut dicunt pblī, infima, n. intelligētia perficitur a superiori, si cut mā perficitur a forma. Amplius secundo qm uilius est potentia respectu nobilis, & nobile est tan q actus respectu uilis. ergo sicut substantiæ separatae sunt nate intel ligit fm earū naturas, ita intell's noster est natus perficiabit eis fm suam naturam.

R V R S V M tertio intell's potentia est mā oīum abstractorum & oīum intelligibilium, sed mā non corruptibilis, ab ipsis formis est potēs & apta suscipere oīs formas ergo intell's pōt suscipere oīa intelligibilia, accipiat ergo q intelligētia sunt potentes intelligi ab intellectu nostro potētia nāli, & intell's noster pōt intelligere illas potentia nāli, sicut mā potentia nāli pōt suscipere oīs formas arguit modo, intell's noster corpori cōtinuus est receptiuus & passiuus intellectuonis earum ergo habet nālem potentiam recipiendi intellectuonis earū, per essentias earum, ergo si aliqn non attinget eas nā egisset ociose, quia fecisset illam potentiam nālem intell's nostri ad illas, quæ nūc in actum deduceretur: & q hęc sit intentio Auerrois oīdi exemplo eius, ecce quo I. oan. exponit id ex parte intell's nostri, & non ex parte earum, utrum uero hęc declaratio sit sufficiens post declarabit. Alij ut Subgerius & multi sui sequaces deducunt consequiam ex parte earum, & accipit primo, q si intell's potentia non pōt intelligere superioris intelligentias iliae non possunt intelligere Deum, qm forma non apta suscipi in maximo receptiuo alius generis, illa non est receptibilis in minus receptiuo illius generis sed intell's potētia est maxime receptiuus in genere abstractorum ergo si primus intell's non est natus uicipi in intellectu potētia, nec in aliqua earum erit susceptibilis, modo habetur hęc q cum de facto intell's potentia non intelliget primum intell'm nulla intelligentia inter media intelliget eū,

Secundo accepit Subgerius q nulla intelligētia media pōt intelligere medianam, nec aliquam infra primam, si nō pōt intelligere primam arguitur ergo nulla intell's quæ nō pōt intelligere supremam pōt intelligere aliquā medianarum uel infimam fm Auer. sed ex p accepto nulla intelligētiarum pōt intelligere superiorem. ergo nec media uel aliquam infra primam. Ex his arguit in tell's potentia nō pōt intelligere deum ergo nulla medianarum pōt intelligere Deum, nulla medianarum pōt intelligere Deum ergo nul'a medianarum pōt intelligere medium, nulla medianarum pōt intelligere medianam, ergo nulla pōt intelligere se, nulla potest intelligere se, ergo sunt simpli ignoratæ, quoniam nulla pōt intelligi ab aliquo intellectu quia uel a primo, uel ab infimo, uel a leip̄sis, nō a primo qm nihil intelligit extra se nec aī infimo, quia non intelligit illas, nec a leip̄sis, ergo a nullo intellectu comprehendetur, & sic natura egisset ociose, hoc dicit Subgerius i tractatu

statu suo de intellectu, tertio loco inscripto, qui sicut mis-
sus Thomae, pro responsione ad tractatum suum con-
tra Auerroim.

S E D mihi vī q̄ hæc deductio claudicat aperte con-
tra fundamenta Auer primo, qm̄ accipit, q̄ prima intel-
ligentia nihil intelligit ex tra se & q̄ non intelligit insi-
mam, & vñ nullum ens in tra Deum, & hoc pfecto sun-
damentis Auer. obſtit & arguitur, oīs intell̄s purus q̄
est oīa entia in gradu nob̄liori q̄ ip̄la sunt in ſeipſis, intel-
ligit oīa entia meliori modo q̄ ſint, ſed dicit Auerrois in
lib. d. d. diſputatio. 3. in ſol. 1. 5. &c. 1. 8. ſic (ſed ipſe eft apud
p̄bos oīa entia i gradu nob̄liori q̄ ip̄la ſint i ſeipſis &c.)
ergo Deus intelligit oīa melius q̄ ſint in ſeipſis. Am-
plius quæ continentur in mente Dei, ſicut formæ artiſ-
ciales in mente artificis, ſunt comp̄hensæ ab illius mente
ſed oīa entia cōtinentur in mente primi entis illo modo
ut declarat Auer. 1. 2. met. com. 1. 8. in fine, & in. 36. in me-
dio ergo ut prius. Rurſum oīs purus intell̄s, q̄ eft cā
intelligentiarum in tribus generibus cārum intelligit il-
las p̄ ſuſtantiam ſuam, ſed declarat Auer. in lib. d. d. diſput.
3. in ſol. 1. 8. circa finem q̄ Deus eft cā agēs, finis, & for-
ma intelligentiarum. ergo ut prius. Adhuc ibidem di-
ſputa. 1. 2. in ſol. 1. & 2. dubij uoluit q̄ duplex eft ſcītia,
quædam quæ cātūr a rebus, & hæc uariatur uariatione
terum alia quæ eft cā rerū, & hæc pmanet & nō uaria-
tur niſi relatiue, ſicut colūna de dextro in ſinistrū & ecō
tra ergo Deus intelligit oīa ſcīa quæ eft cā rerum, & ſic
patet q̄uo intell̄s primus intelligit oīa & intell̄s inferio-
res, nō p̄ put perficitur ab illis, ſed ut eft cā eorum, & per
ſuſtantiam eius, & ſic patet primus defectus. Ex hiſ po-
reſt impediti cōſequentiā Auer. primo, qm̄ poſto q̄ in
telligentiae medię nō intelligantur ab infima, nec a ſe ad-
huc intelliguntur a prima, eo quia prima eft cā earum,
& ſic nō ſunt ocioſe intelligibiles. Secundo peccat hæc
deductio, qm̄ hæc consequentiā nulla eft, intelligentiae me-
diæ non intelliguntur ab infima, ergo non a ſe, non. n.
reputant latini intell̄m potētiae eſſe maxime receptiūm
oīum intellectionum, nulla. n. intelligentia intelligit pri-
mam: ſicut illa intelligit ſe, & qm̄ accipit, quicquid nō p̄t
recipi in maximo receptiūm nō p̄t recipi in minus rece-
ptiūm, hoc debet intelligi de receptiūm, pportionato, mō
dico q̄ intelligentia p̄ximā deo eft maius receptiūm in
tellec̄tioni Dei q̄ infima: līcet infima ſit maius receptiūm
q̄ extēionem, & ſic patet ſecundo huius deductionē
peccare. Adhuc tertio peccat, qm̄ & ſi ſit ſuīa Auer-
rois q̄ nullus intell̄s intelligēs nobilius, p̄t intelligere vi-
lius tamē hæc nō eft rōnibus, p̄bara, deus. n. apud eos in
telligit ſe, & tamē nō p̄t intelligere al q̄ rem extra ſe.
Et ſic cōcedi p̄t q̄ intell̄s noſter intelligit ſe, & entia in-
fra ſe, & nō aliquod abstractorū, & deductio hæc pec-
cat hiſ tribus modis ut uides. His ergo ſic expositis vī
mihi tandem Auerroim aliter lentire, ſupponit. n. ipſe
ſubstantias ſeparatas eſſe aptas intelligi ſimpli ab oī intel-
lectu, ut intell̄s eft, ut in diuersis locis naturalis p̄bīa de-
clarauit. Seundo accepit ibidem, q̄ intell̄s noſter ſit
natus eis intelligere, & ſic uoluit dupličem eſſe aptitudi-
nem intelligendi, ex parte earum, & ex parte intell̄s no-
ſtri, & quia ipſe dicit in principio epistolæ de ſcīlitate
aptitudinem a parte utriusq; extremi eſſe potentiam re-
ducibilem ad actum, ut declarauimus in commento no-
stro illius epistole, ideo potētia intelligentiā illas eft mutua
a parte earum. c. & noſtra. His acceptis, p̄ cōſtantibus
declarat Auerrois eis qñq; intelligi a nobis, & inq̄, ſed
hoc nō dem̄at res abstractas intelligere eſſe impote no-
bis, ſicut inſpicere ſolem eft impote veri p̄titioni. Et p̄.
bat illas qñq; intelligi a nobis d. qm̄ ſi ita eſſet ſ. q̄ nūq; intelligeretur a nobis, tūc ocioſe egile quia feciſſet id qd̄
eſt in ſe nāliter intell̄m. i. natum intelligi aptitudine mu-
tua, nō intell̄m ab alio. Ex hiſ pater q̄ intentio Auer.
nō eft p̄bare intell̄s illos eſſe pole a nobis intelligi: & nos
poſſe illos intelligere, ſed nos qñq; eos intelligere, q̄. n. ſit
polis intellectio earum potētia reciproca declaratum eft

in multis libris Ariſ. & Auer. & ſic patet Ioānis defectus
qui totam potentiam intelligendi conſiderauit ex parte
noſtri, & defectus Subgerij, qui totam cōuertit ad eas
ſubstantias, eft n. potētia intelligendi mutua p̄ ſuppoſita
& probatur reduc̄tio ad actum, ut patet. Et hunc mo-
dum dedit in epifola de ſcīlitate & nos in commento
noſtro declarauimus totum hoc.

In quo inducuntur omnes rationes posſibiles

inducipro hoc. Cap. 2. 2. 4.

Poſtremo quod intell̄s ſit aptus intelligere ſuſbas ſe
paratas arguitur, quæcūq; ſunt eiusdem nāe quic
quid eft pole uni erit alteri pole, modo dicit Auer-
rois in epifola de ſcīlitate, recep̄tio quæ eft in intell̄u
māli eft ſp̄ci receptionis nāe intellectuum abstractorū,
& idem cō. 1. 4. 2. de aīa ergo ut dicit debitum eft ut unia
tur cum abstracto. Adhuc arguit ibidem, id q̄ pro-
prium eft oībus abstractis cōpetit oībus illis, ſed intelle-
ctuum abstractorum pprias eft ut ſe comprehendant, &
per aīas ut prius. Ex hiſ rōnibus p̄t accipi q̄ intell̄s no-
ſter p̄t continuari illis, & hæ duæ rōnes ſint acceptæ tā
quam probabiles.

Q V O D aūt hoc ſit eft de mente p̄borum & autho-
ritatibus declarat multis, & p̄ ad hoc ſunt uerba Alex. q̄
ponuntur in tractatu de intell̄u qui incipit (intell̄s autho-
re Ariſ. trſariam dī &c.) ubi in cap. de intell̄u adeptu po-
nit hæc uerba (& intell̄s qui eft in potētia cum fuerit cō-
pletus & augumentatus, tūc intelliget agētem, qm̄ quem
admodum potētia ambulādi: q̄ homo habet in natu-
itate, uenit ad actum post t̄ps: q̄ perficitur id p̄ q̄ ſit am-
bulatio, ita intell̄s cum fuerit perfectus intelliget ea quæ
ſunt per ſuam nām intellecta &c.) Amplius Them. idem
ponit in tertio ſuę paraphraſis de aīa: in capit. 5. 2. ubi ar-
guit intell̄m potētiae comprehendere ſubstantias ſepa-
ras inquit (vī. n. intell̄s materialis etiam facultate hac pre-
ditus p̄culdubio, ut res penitus abiunctas a materia poſ-
ſit comprehendere &c.)

R V R S V M Simpli. 3. de aīa in commento illius
textus (utrum uero contingit &c.) authoritate Alexan-
drī inquit (uerum Alexander & inseparabilem inquit cō-
tingere inseparabilium eſſe cognituum: qm̄ & ab insepa-
rabilibus inseparabilia ipſi reflo, ſed nō erat reflo eadem
intellec̄tioni, hæc n. uelut iūtus quidem eft & excitatio
illa uero intellec̄to ſinis, incipit ergo hinc & ex insepa-
rabilibus aīa, pp multam ad extrinſecus inclinationem, ut
vero imaginibus illius adiūcens uelut ab imaginibus in
prima exēplaria ſeipſum reducit &c.) Ecce q̄ plane Sim-
plicius cum Alexandro q̄tum ad hoc ſentire vī. Idem
ſentit Alpharabius in lib. de intellexu & intellecto, ubi ver-
ba Alexandri inducit, & motiuum eius, & tu uide. Idē
Aurempace Hyſpanus in lib. de aīa, & in epifola conti-
nuationis, idem Avic. in 9. met & in. 6. nālium parte. 5.
& Algazel & Auer. & oīſ ſere græci & arabes intell̄m
noſtrum poſſe continuari illis nō formidarunt. Ex hiſ
perſolui poſteſt quæſtio. ſ. quærens an intellectus poſſit
continuari uel comprehendere illas ſubstantias ſeparatas
dicendum enim q̄ intellectus, ut intellectus, poſſet intel-
ligere ſubstantias ſeparatas & illis continuari proculdu-
bio: & hæc concedunt omnes noſtri Theologī, & phi-
losophi omnes, præter eos qui ponunt intellectum
mortalem.

In quo mouentur quæſtiones in doctrina

Auerrois. 5. Cap. 2. 3.

Habemus haec tenus, q̄ intell̄s noſter in quantum
intell̄s p̄t illis copulari, & hoc accepimus ab oī-
bus ſere ueteribus. Sed in hoc ad ſunt ambiguitas
non paruae, quorum prima eft quid ſit uera ſcīlitas
apud p̄bos. Secunda eft q̄uo intell̄s copuletur eis, an
immediate, an per medium aliquod. Tertia, an in hoc ſta-
tu an poſt mortem apud Auerroim. Quarta, quid ſit
copulatio hoīis in qua ſcīlitas ſe uera ſcīlitas
ſueſt de intel. K iii

DE INTELLECTV

mo in statu fœlicitatis sit tanq̄ deus: ut dicit Them. Sexta, utrum intellectus agere prius continetur nobis q̄ intelligatur a nobis, uel per ipsum intelligamus. Septima, utrum intellectio fœlicis sit noua uel æterna. Octava, utrum illa intellectio sit intuitiva an abstractiva apud eum. Nonna, utrum magister possit eam cōicare discipulo. Decima, si per intellectuā falsa possit homo copulari illis. Undecima, utrum cum homo incipit esse fœlix incipit intellegere intellectum agere. Duodecima, quo ordine fiat hec copulatio, & an omnes substantias simul intelligat intellectus noster tunc an ordine quodam, ut dicit Auerro. Tertiadecima, utrum plures possunt esse fœlices eadem numero fœlicitate. Quibus solutis iam erit doctrina Auerrois in hoc quæsito quasi manifesta.

In quo adducitur solū quorundam ad primam questionem. Cap. 24.

Accepitis oībus his quæ ad huius p̄positum seruiunt, supereft primam ambiguitatem perfolueare, circa q̄ diuersæ dictæ sunt p̄nēs, sed ut stricti loquamur quidā uiri sapientissimi dicūt q̄ beatitudo, seu fœlicitas, seu status, p̄t capi duobus modis, uno modo s. p̄ cōlūctiōne, qua aīa rōnalis copulat̄ supremo appetibili & intelligibili, & sic beatitudo formafr est relo aīae ad oīm fœlicitas, quemadmodum unio compositi est relo qua copulat̄ mā ipsi formæ, sic beatitudo hoc modo est relo qua aīa copulat̄ deo & intelligentiis. Alio modo accipitur p̄ fundamēto p̄ximo illius rēlonis, quæ di copulatio seu unio seu cōiunctiōne mediāte quo tāq̄ p̄ximo fundamento copulatur aīa ipsiultimo appetibili & intelligibili, sic, & sic beatitudo essentiāl & per se, est ipsa operatio aīae: qua ipsa amat & intelligit Deū, quæ operatio est fm rem disticta ab obiecto fœlici et anima fœlicitata, sicut altero distinguif fm rem a mā & forma, quæ recipiatur mediāte ea. Mouentur aut̄ hi argumēto hoc, id quo beata aīa per se & p̄ copulatur ultimo & supremo appetibili & intelligibili est formafr beatitudo, ut oīs p̄bi existimant. Sed aīa beata p̄ & per se copulat̄ supremo appetibili & intelligibili formafr copulatione proxime & fundamentafr operatione. ergo beatitudo est formaliter copulatio uno modo, & formafr operatio alio modo, & sic patet totum hoc.

Q V O D aut̄ hāc sit mens Aris arguitur, qm̄ Aris. in. 9. meta. dedit hāc cōcōnem. d. quare & fœlicitas uita, & Auerr. in com. 16. in calce dat rōnem. d. quia qualitas alicuius uiui, cōponetur ergo sylls fm Ari & Auerroim sic, oīs qualitas uiui est uita, fœlicitas qualitas est uiui, ergo fœlicitas est uita. Ex hoc sylllo arguitur p̄positum, oīs qualitas uiui est operatio uiui, led fœlicitas est qualitas uiui. ergo op̄o, & tu lege totum textum & commentum quia clarius patescit istud. Amplius id quo fœlicitatur Deus est uera fœlicitas, sed dicit Aris. 12. meta. si non intelligat quid utiq̄ erit insigne, sed se habebit quē admodum, ut si dormiens sine intelligentia, pp q̄ paucis interpositis concludit, nō utiq̄ erit optima suba, intellegere. n. honorabile inest. Et tu uide Auerroim in com. 5. illius, quia aptius loquitur. ergo fœlicitas est op̄o p̄stantissima aīae, & per consequens fœlicitas formafr in operatione consistit. Adhuc id quod est actus intellectus. Optimus & sempiternus est operatio formalis, sed dicit Aris. & Auer. 12. met. com. 39. q̄ fœlicitas est uita sempiterna & optima quæ actus est intellectus ergo ut prius. Rursum id cuius gratia est suba & finis est fœlicitas, sed dicit Aris. 2. coeli, unīquodq̄ n. quorum est opus est gratia operis, dei aut̄ operatio immortalitas, haec aut̄ est uita sempiterna & sic minor cōstat. s. q̄ operatio est id cuius gratia est suba, & tūc cōclō erit, ut prius. Possunt pro hac parte induci plures rōnes, quæ ex uerbis Aris. accipiuntur. 1. & 10. ethic. quarum prima est, cuius reliqua operari sunt est fœlicitas, sed oñdit in. 1. ethic. capi. 8. oīa operari gratia operationis ergo &c. Amplius id cuius priuatione ociosus est homo est finis hoīs, sed oñdit ibi

Ari. cap. 9. inductione, q̄ priuatione operationis homo dī ociosus, ergo ut prius &c. Rursum id fm q̄ contingit semper optimum esse est formaliter finis, sed fm op̄. i. & non fm habitum: ut ostendit Aris. ibidem cap. 10. in calce, & cap. 18. ergo ut prius. Adhuc id in quo est maxima delectatio est fœlicitas, sed docet Aristoteles ibidem cap. 11. q̄ delectatio est in operatione cōsistens. ergo ut prius. Has etiam rōnes & alias multis inuenies. 10. ethi. capitulis multis, & tu lege si placet.

In quo specialiter declaratur positio horum.

Caput. 25.

VT intelligatur ergo positio horum proculdubio distingienda est, cum enim homo multiplices habeat regiones supremas & regalis est contemplativa: cuius partes sunt intellectus contemplatiūs, & voluntas contemplatiūs, quæ quidem uoluntas non eo cōtemplatiūs dicitur: quia eius actus contemplatiūs sit, sed qm̄ eius actus, ut sic, speculationem sequitur, declarat̄ est igitur hactenus fm hos fœlicitatem cōsistere in ope re supreme regionis, sed qm̄ adhuc illius regionis duæ sunt partes, intellectus s. & voluntas declarata uera restat utrum fm eos fœlicitas sit utriusq̄ partis actus, an principalius, & magis actus intellectus uel uoluntatis, hoc q̄ dem enim est occultum & laboriosum: & parum, aut nihil habemus ab Ari. de hoc, & ideo paucitas uerborum Aristotelis in hoc suit causa magnæ differentiæ in posterioribus. Propter quod, quidam sapientes dixerunt actum fœlicem posse comparari ad naturam animæ rationalis absolutam, & ad potentias illius. Uoluntatis vel intellectus, si ad nām absolutā sic fœlicitas ē un'act' simplex respectu illius naturæ, quoniam ille actus ē circa simplicem obiectum, & in una natura receptus. Si comparetur ad potentias illius naturæ uel comparabitur ad potentias simpliciter: uel ut ordinantur in obiectum fœlix.

Si ad potentias absolute, sic fœlicitas est aggregatum ex illis actibus formaliter, ita q̄ fœlicitas cōsistens in ambobus illis formaliter & totaliter. Si ut comparantur ad obiectum, cum uoluntas principalius et excellētius per amorem & uelle uniatur ac copuletur Deo, proculdubio fœlicitas principaliter cōsistet in actu uoluntatis, circavltūm finem, & hi multa dicūt circa hoc sed summa eorum hāc est, non enim intendo hic inducere omnia uerba eorum quos hic recito, sed summatim inducere sensus eorum, & qui approbandi sunt approbabuntur, & reprobandi reprobabuntur. Mouentur aut̄ hi fortissimis argumentis, oīs actus, quo aīa unitur ac copulatur maxime obiecto fœlici, est maxime & p̄ priori fœlicitas. Sed actus uoluntatis, s. amare deum, est huiusmodi, quoniam per intelligere intelligens non ita intime copulatur intellectuō sicut per amare, quemadmodum Aristot. in. 9. ethicorum probat. d. quod amor sic unit amans amato, quod amicus est alter ipse. Amplius fœlicitas debet cōsistere in actu animæ optimo, sed actus supremæ regionis hominis est optimus reliquarum: & adhuc actus uoluntatis præstabilior actu intellectus, quoniam ipse uoluntatis actus semper determinatus est in bonum, intellectus autem indifferens est ad bonum & ad malum, propter quod multi theologi dicunt q̄ stat aliquem intellectū per intelligere uniri deo & tamen cum illa intellectione potest stare summum odium in eum.

R V R S V M beatitudo est quid delectabilissimum ut diximus, modo uelle magis est delectabile uoluntati q̄ intelligere, cum uelle sit actus proprius ei & intelligere sit actus alterius potentiae, s. intellectus. Adhuc id cuius oppositum est peius id est melius ut ex regula tertij topicorum, & 9. ethicorum accipitur. Modo odire supremum obiectum est pessimus actus, ergo amare est optimus &c. Postremo tunc mulier non posset esse fœlix, quæ tantum Deum amat & ipsum non intelligit

telligitur ut dicetur. Et haec vñ intentio pbi in. 10. ethi. cap. 10. vbi in calce probat sapientem esse fœlicissimum: quia Dei amansimus, est aut amansimus Deo, quia diligens & honorans maxime intellectum, qui Deo cognatus est, ergo beatitudo formaliter & proprie cōsistit in amore Deum, & amari a Deo, & vt dicunt non in amore sequente intellectionem abstractiuam, sed intuitiuam, vt dicunt isti, amor n. sequens compræhensionem Dei intuitiuam est vera & perfecta fœlicitas.

In quo repellitur positio hæc. Cap. 26.

Vl detur mihi q̄ positio horum peccat p̄, quia ponit fœlicitatem formaliter esse actum seu operacionem diversam ab essentia intellectus, & ab essentia supræmi intelligibilis et summi appetibilis. Secundo manus peccatum e, dum extimat actum fœlicem esse amorem intuituum p̄ & per se, & non compræhensionem, q̄ aut in p̄ delinquit ostenditur, intellectus n. mā est intelligibilium, sicut prima mā est subm sensibilium formarū, sed prima mā non quiescit in actu realiter diverso a forma, & ab essentia eius, sed in essentia formæ vt dicit Aristo. mā. n. immediate attingit essentiam formæ sine oī medio, ergo intellectus immediate attingit essentiam primi appetibilis ac intelligibilis sine oī operatione media, sī rem diversa ab essentia vtriusq. Amplius vel suprænum intelligibile est melius operatione ad ipsum, vel deterius, si deterius hoc est derisibile vt constat, erit ergo melius, sed melius est finis deterioris. 7. Politice, ergo ultimus finis adhuc habet vltiorem, quod est falsum.

R V R S V M oī tale per essentiam est id quo alia participatiuæ sunt talia, vt patet i oībus, sed Deus fœlix est & beatus p̄ seipsum, ipse ergo est id quo alia sunt fœlicia, ergo intellectus est fœlix Deo & non operatione, q̄ ē circa Deum. Adhuc nullum accē p̄t esse fœlicitas vltima faciens totalem capacitatem rōnalis aīæ, sed operatio sive supræmi sive infimi intelligibilis est accē, qm̄ qualitas, ergo non decet eam esse fœlicitatem, vt patet, & multa terigimus argumenta superioribus capitulis.

Qd̄ aut peccat in secundo ēt, dato q̄ fœlicitas sit operatio aīæ sī rem diversa ab ultimo intelligibili et appetibili & ipsa aīa, & arguitur argumento suo, in eo actu consistit fœlicitas qui est perfectior, sed intellectio intuitiva est perfectior amore intuituo, ergo argumentum contra eos minor declaratur, quoniam illæ actus est perfectior ad quem essentialiter sequitur delectatio, sed ad intelligere sequitur delectatio, & non ad delectationem delectatio, ergo intellectio est perfectior.

Amplius intellectio tangit Deum immediatus illo amore, cum amor tangat mediante intellectione.

Rursum Deus est causa immediata intellectonis fœlicis, sed respectu amoris est causa mediata, quia mediante appræhensione, ergo intellectus est perfectior amore.

P O S T R E M O Arist. 10. ethi. cap. 10. mouit. q. & determinat in fine qōnis. d. quare vñq; erit fœlicitas speculatio quædam. & inquit Seneca, q̄ i hoīe optimū quid rō est, quoniam sola ratio perfecta beatum facit, vide ipsum epistola, (inimicitias &c.)

In quo ponuntur positiones alie. Cap. 27.

His acceptis ac perfectæ expositis sñia oīum per pateticorum est vt Alexā. Themist. Simplicij, Auer. Auicennæ, Algazelis, Alpharabi, Auēpace, & oīum antiquorum, q̄ fœlicitas formaliter est intellectus agens ita q̄ sicut intellectus agens est formaliter fœlicitas, ita fœlicitas formaliter intellectus agens, sunt in noīa diversa idem signatum sī rem habentia. Verum horum quidam dicentes intellectum agentem eē intellectum separatore in summum, vt Auic. Algazel. Alphara Themist. Auempa. & multi alii dixerunt, fœlicitatem rōnalis aīæ esse infinitam intelligentiam separatum, cum n. tota rōnalis aīa conuersa fuerit ad intelle-

ctum agentem tunc compræhensione illius aīæ erit p̄ essentiam intellectus agentis, ita q̄ intellectus agens erit simul compræhensione libi & rōnali aīæ, sicut color simul est forma parieti & compræhensione oculorum, in abstracto. non differt compræhensione & res appræhensione, & tō intell̄ia infima erit tunc aīæ compræhensione & sibi & hanc pōnem loā. Iand. in qōnibus tertij de aīa acripsit Auer. cum n. intellectus agens non sit Deus, nec aliqua intelligentiarum mouentium stellas, procul dubio erit infima, ergo fœlicitas consistit in appræhensione ultimi intellectus, cuius sñic Alber. in. 3. de aīa, tractatu 3. cap.

11. & in. 11. sūr sapientiae tractatu. 1. cap. 9. viius est eē aperte, vt declarabitur post, & tunc extimauit. Auic. q̄ fœlicitas rōnalis aīæ sit proxima intelligentia. s. intellectus agens, fœlicitas intellectus agentis est intelligentia lunæ, & fœlicitas intellectus lunæ est intelligentia Mercurij, ita q̄ semper intellectus postremus fœlicitatur in sibi proximo, solus ergo Deus est fœlix seipso, ita q̄ Deus simul est fœlicitas sibi & compræhensione simul intelligentes & intellectus, fœlicitas & fœlix, nullo superiori intellectu vel bono beatus, vt dicunt, & recte quātum ad hoc. Dicentes aut intellectum agentem esse Deum dixerunt fœlicitatem formaliter esse Deum ac Deū ipm esse fœlicitatē, hoc pacto syllogizantes, intellectus agens est Deus, fœlicitas est intellectus agens, ergo fœlicitas est Deus, & econtra. Ex his sequitur q̄ vna numero fœlicitate Deus & oēs intellectus separati sunt fœlices, qm̄ Deo oēs intellectus fœlicitantur, Deus est vna numero fœlicitas, ergo oēs intellectus fœlicitantur vna numero fœlicitate, Deus ergo Deo per essentiā beatificatur, pxi ma intelligentia essentia Dei, vt forma fœlicitatur, iterum intellectus Louis Deo fœlicitatur. Iterum intellectus Martis Deo fœlicitatur, quemadmodum Deus Deo fœlicitatur. Iterum intellectus Veneris Deo eodem modo fœlicitatur. Et consequenter omnes residui intellectus, adeo q̄ intellectus hoīs essentia Dei fœlicitatur, quemadmodū Deus essentia Dei, ergo vna numero fœlicitate Deus ē fœlix, qua oēs alii, est. n. ipse fœlicitas sibi et alijs. Ex his amplius liquet accipere q̄ quælibet intelligentia fœlicitatur p̄ copulationem intellectus agentis cum intellectu potentia, excepta prima, quæ fœlix est & beata per seipsum ipsa. 7. Politicæ cap. 1. & 2. o. ethico. cap. 10. oēs autē reliquæ fœlicitantur per copulationem Dei, qui est agens intellectus cum earum essentiis quæ comparatione Dei sunt intellectus potentiae receptivi ac perfectibiles p̄ illū sī rem esse intentionale. Differt aut copulatio intellectus potentiae lunæ & aliorum cum intellectu agente sī diuino a copulatione intellectus agentis cum intellectu potentiae nfo, qm̄ illa est simpliciter æterna, sī rem se absolutæ & simpliciter & in respectu, copulatio intellectus agentis cum rōnali aīa ē æterna uno modo & sī rem alium modū noua, vt declarabitur. Ex his rursum sequitur forte verificatio verborum Arist. in toto lib. ethico & alibi vbi de fœlicitate voluit ipsam esse actum optimum, actum nobilissimum, actum perfectissimum, dignissimum, excellētissimum, honorabilissimum, amantissimum, finalissimum, liberissimum, delectabilissimum, hæc. n. oīa de Deo sī rem hos verificāda esse credit, est. n. Deus actus optimus, quia Deus bonus est seipso, nobilissimus, perfectissimus, & reliqua, vt intelligentia facile est inducere. Hæc sunt quæ ex libello Subgerii viri grauissimi excipiunt, vel quædam horum, & nos labore nostro hoc modo declaraūimus.

In quo ponitur ueritas Auer. Cap. 28.

Vtitetur positio huius p̄bi intelligatur, oportet accipere q̄ sicut vnum præcisæ est intellectum & volitum sub diversis rōnibus: intellectū qdē, vt perficiens intellectum ipsum absolute, volitum: vt p̄ficiens illum: sub indifferentia fugax vel consensu: ita vna numero est intellectio & volitio: sed differunt. qm̄ intellectio est intellectum absolute; volitio est intellectū vt acci-

DE INTELLECTV

ptatum vel fugitum, sic vnamet res est voluntas & itell's, intus quidem perficitur ac formatu ab itelligibili sub rōne formæ absolutæ, voluntas autem perficitur cū rōne fugæ, vel prosequæ, v superiori lib diximus. Ergo itell's & voluntas sunt vnamet res simpliciter absolutæ, licet sint diuersæ rōnes & inde videmus Arist. & Auerr. nullam facere dīam inter ea nec tractatus diuersos, nec capitula diuerla, vt in lib. de aia vsum est.

EX his sequitur q. vnamet foelicitas est itellecito & volitio, ac vnamet essentia est intellectum & volitum. c.n. in abstractis itellecito rei idem q. ipsa res, ac volitio rei idem est cum re volita, ergo si Deus erit foelicitas Deus erit itellecito & volitio insimul. & est simul est volitio q. foelicitas & intellectio q. volitio & foelicitas &c.

AMPLIVS sequitur q. oiosa est q. qren's vtrū foelicitas principalius sit intellectio q. volitio an eoz, cum volitio & intellectio non dīnt nisi nosevel rōne, nisi q. sicut sub rōne respectiva hoc mō. s. vtrū foelicitas sit Deus sub rōne qua intellectio, an Deus sub rōne q. volitio vel amor, & tūc quemadmodum hō sub rōne qua aīal nec dīrōnalis nec irrōnalis positiuq, sic Deus sub rōne q. itellecito, nec dī bonus nec malus positiuæ, & sicut principaliis rō hoīs consistit in aīal tanq in potissimo tali, quo habito stat hī hoīem, & quo remoto remouetur hō, et in rōnali cōsūtātāq in p̄ctiuo illius, sic foelicitas p. & principalius est intellectio, tñ volitio est contrahens illā, ergo foelicitas nō est Deus tñ sub rōne qua est itellecito, nec Deus sub rōne qua volitus voluntate ituitiu. Sicut nec hō est aīal tñ nec rōnale tñ, sed vtrūq, sic foelicitas est vtrūq. f. Deus sub rōne intellecti & amati, intellecti principaliis & potissimæ, amati sub rōne p̄henit illam. **E**t h.d. Arist. 12. meta. verbo illo (mouet aīt sicut appetibile & intelligibile, haec n. sola mouent, non mota) vult dicere q. est finis & foelicitas sub rōne intellecti & voliti, & non alterius tñ. Et debes scire q. licet intellectio, vt intellectio, stet absq; amore rei intellecte, sicut aīal inq̄tū aīal absq; rōnabilit, tñ intellectio talis rei intellectæ. v.g. Dei, vel optimi entis, non stat absq; amore illius rei, que admodum aīal, qd est hō, nō stat absq; rōnali, nō ergo pōt esse itellecito Dei sine amore Dei, licet aīal qd ē hō non pōt esse sine rōnali, tñ intellectio, vt intellectio, p̄t ē fine amore rei intellectæ, declararunt. n. sapientes p̄pōne alīq; effeveram per se, & falsam per accīs, vt dicit Auer. foelicitas ergo est intellectio Dei vt intelligibilis & optimi vt vsum est, & cum intellectio & res intellecta i abstractis idem sit res aut intellecta, cum sit Deus, vt ē ha bet intentionale Deus aut est optimum, & in se amor et volitio p̄ essentiam intuitiu, pculdubio foelicitas, vt intellectio Dei, oīo est volitio, Deus ergo est foelicitas, vt intellectio & volitio, & sic hī totum hoc. Accipio & rursum, q. Deus comparatur ad quemlibet intellectu inferiorē sīm esse intentionale. & sic est finis & forma oīum inferiorum intellectuum, & sīm esse in se, s. reale & extra aīam & sic est agens oīum illorum, vt declarauit in cōm. libri d.d. & in commento libri de anima.

EX his sequi debet q. intellectus inferioris subā. p̄ intelligere Deū duobus modis, vno mō p̄ essentiam Dei, vt qn̄ intelligit ipm inq̄tū formā, et sic oīs intellectus inferiores sunt mā respectu primi entis, sicut n. mā p̄ essentiam formæ recipit formā sīm esse reale, ita quilibet intellectus inferior p̄ essentiam primi recipit primū intentionale, et sic p̄ hoc mō intellectus inferior intelligit semper supiorem, p̄ illius supioris essentiam. Scđo mō intellectus inferior intelligit supiorem p̄ essentiam inferioris. v.g. intellectus lunæ intelligit Deū per essentiam intellectus lunæ, & hoc mō intelligit ipm Deum, put Deus cōparat intellectui lunæ, vt agens, & sic intellectus inferior, respetu Dei est q̄si forma & finis sc̄daria intentione, & hoc decepit Subgerium & eius seq̄ces, Deus. n. vno mō ē finis & forma oīum intellectuum inferiorum. s. sīm ēē intentionale, alio mō est agens & q̄si motus sc̄daria intentione, & sic intellectus inferior intelligit Deum p̄ essentiam sui, vt

intellectus lunæ p̄ essentiam intellectus lunæ intelligit Deū, & hoc totū scriptum in cōm. nō lib de aia. Accipio postremo q. duplex est intus agens, rōnalis aīa vnu. l. tanq sol, vt Deus bñdictus, qui est intellectus agens, i virtute cuius oīs intellectus intelligunt. Alius tanq lumē, vt ille qui est gradus p̄fectionis aīa rōnalis, q̄ eleuif sup mā & appropinquit Deo, vt in lib. habitu dictum ē, primus intellectus est vniuersalis & cōi. oībus, que oīs intelligunt, vt forma est pfecta p̄ficiens eos oīs. Scđo ē p̄prius & est essentia inferioris intellectus, p̄ quē intelligit primū vt agens est, ergo intellectus agens ē Deus & lumē rōnalis aīc. Deū. v. illuminās, ille aut, vt q̄ sit illuminatio.

EX qbus seq̄tū q. intellectus humanus & vñ hō duobus modis p̄ intelligere Deum vno mō p̄ essentiam Dei, vt qn̄ Deus comparat hoī vel intellectui eius vt forma. Alio mō p̄ essentiam p̄prius intellectus, vt qn̄ intelligit ipm vt agens, ita n. intellectus humanus intelligit Deū, sicut intellectus lunæ, sicut. n. intus lunæ p̄ essentiam intus lunæ intelligit Deum, vt agens est, q̄ essentia est gradus, q̄ eleuatur intus lunæ ab oī ente infra eum & appropinquit supmo. Sic intellectus humanus intelligit Deum per essentiam humani intellectus. i. per essentiam agentis, qui ē gratus quo eleuatur a materia vt accedit ad Deum.

AMPLIVS sicut intellectus lunæ p̄ essentiam Dei intelligit Deum vt forma, sic intellectus humanus intelligit Deum per essentiam Dei, vt forma est. Quia igitur hō duobus modis dependet a Deo. l. vt formatu a forma, & vt factum ab agente, si reditus eius ad suū principiū debet esse perfectus, decet hoīem intelligere Deum duabus modis. l. vt forma seu finis & vt agens, & qdem vt formā intelligit Deū p̄ essentiam Dei, vt vero agens intelligit eum per essentiam agentis, & eo fit, vt vno i cōtu hō foelix copuletur Deo vt formæ & luminī lux aīa, tāquā rōni, p̄ quā intelligit primum, et haec vocatur pfecta copulatio. His acceptis ac verificatis pculdubio appetit q. Deus tñ non est foelicitas cuilibet intellectui, sed tñ sibi, neq; intellectus agens, q̄ est aliqd aīa nīae, est foelicitas prima. n. est nimis cōis vt cōstat, nec reddit ad eum foelix redditione completa, q̄rimus n. foelicitatem p̄priā. i. ethico. cap. 9. ergo foelicitas p̄pria est cōphēnsio Dei & intellectus agentis, & cum cōphēnsio & cōphēnsum sint idem, pculdubio foelicitas ē adequate intellectus agēs. i. lumen aīa nīae, & Deus, & sic erūt tot folices quot foelicites & econtra. Alia. s. lunæ, alia Mercurij, alia Veneris &c. put alia est essentia lunæ, alia Mercurij alia Veneris &c. Sed ambiges cum intellectus lunæ intelligit Deum, vt formā, nonne intelligit totum esse? ergo ibi folicitatur. Rūr q̄ bñ intelligit totū esse, nō tñ sīm oīem modū essendi, & iō si foelicitas debet esse cōplēta, debet ēē in cōplēto ente sīm oīem modū possibile. Quid qdem igitur sit vera foelicitas sīm Auerroim et Aris his partē.

In quo soluuntur oīa argumenta contra hoc a principio et in pcessu inducta. Cap. 29.

Verēt mō persoluere argumenta aliorum, illis. n. solutis perfectæ magis videbit p̄ hāc consona verbis sapientum. Ad argumenta posita cap. 2. ad primum dīm, q̄ bñ concludit Deum esse foelicitatem sim. pliciter, qm̄ majori debet addi hocvt sit hoī ita q̄ maior sit hoc mō, oīs ultimus finis hoī, ultimus hoī, optimus hoī &c. semper addendo ly hoī. pculdubio est foelicitas hoī, mō Deus non est hmōi, sed Deus & lumen aīa rōnalis, vt vsum est. Eodem pacto oportet vt maiores oīum aliorū dearticulen, & sic concludunt nō Deū tñ esse foelicitatem, sed eo addito. Quo sit ut nō pateat foelicitatem esse optimum simpliciter neq; ultimum sim pliciter, finem simpliciter, sed hoī optimum finē & ultimum hoī ut diximus. Argumenta uero facta cap. 3. minime urgent, qm̄ Arist. vult q̄ foelicitas totius hoīs, quantum ad portiones tres. s. vegetatiuam, sensitivam, & intellectuam, non consistat in bono separato, atq; Plato & Arist. ut Eufratius testatur: cōgruent q̄ capie,

do felicitatem pro bono simplici supremo hois portio
nis, proculdubio id sit Deus mō præexpedito. Nec rō
cogit, hō.n.dī felix Deo non formatur per essentia, sed
solus ipse Deus Deo essentia felicitatem, sed bñ deno
minatiꝫ, qm̄ Deus est forma felicis intentionalis perfi
ciens eius intellectum vñione maiori q̄ sit vñio albedinis ad
parietem, albedo aut separata nō denominat parietem,
cum non sit forma eius nec realis nec intentionalis, et tūc
exemplum non est ad propositum.

AD scdm̄ maior debet i intelligi de eo cui inest apri
tudo & potentia passiva & activa, pariter nā est per se
potentia passiva ad albedinem, & in nō est per se albus,
qm̄ potentia activa est ei ab extrinseco, & hinc sit q̄ hō
sit per se felicitabilis, felix aut non sit ab intrinseco, sed
ab extrinseco. Ad tertiam dicendum, q̄ Deus posside
ri & acquiri pōt nō op̄z, vt dicunt sapientes non acqui
sitione & possessione seruili, sed eo mō quo habens his q̄
sunt ad finem pōt acquiri finis et possideri, & hoc mō i
telligendo minor falsa est. Ad quartum iam diximus
q̄ Deus non est felicitas propria hoī cum sit cōis sibi et
alijs, sed Deus vt forma & lumen vt essentia aīz nīz est
felicitas ppria vt sat ex dictis pspicuū hēs. Ad quātū
maior est falsa, Deus n̄ est felicitas & ipsemet tribuit se
felicibus, nullū.n.dōnē excellentius est pōt vt Arist.
dicit in lib. magnorum moralium q̄ donatio fūsmer q̄ q̄
maxime erit si donatum est oīum enīam p̄stancissimū.

AD vñimutū ddm̄, q̄ maior est vera de felicitate
Sm̄ quid, sed de felicitate simplici debet conuerti ad co
turn id qd̄ est oībus modis cā eius, Sm̄ oīs modos iel
ligendi quibus est cā. Argumenta ēracta cap. 14 nul
la sunt concedens n̄ maiorem dicer q̄ felix copulatur
q̄ & per se operatione, sed operato est ipse Deus, est.n.
De' intellectio sibi & alijs, et iō sicur paries copulatur al
bedini per albedinem, sic felix Deo continuatur Deo
& esse Dei qm̄ intellectione copulatur, q̄ intellectio est
essentia Dei, & in hoc deceptus est ille bonus vir, non n.
ad hoc q̄ intellectus hoīs intelligat Deum requiritur actus
causatus ab oīto beatifico, mediante quo intelligat Deū,
qm̄ intellectio & intellectum idem sunt, nec intellectus n̄ intelligi
get aī Deum q̄ ipse intelligat se, me ipse intelligit se per
essentiam sui, & sic intellectus n̄ intelliger Deum essentia Dei
& intellectione, q̄ est Deus formatur, & sic aī felix co
pulatur Deo per ipsum Deum, tanq̄ per fundamētum
copulationis simplici. Ad scdm̄ Auer. 12. meta cōmē.
11. inquit, id qd̄ agit sicut suīa, & est alij & nō sibi, vult
dicere q̄ stat esse actum subiectum in se, accidentaliter aut
esse alteri Deus: n̄ est formatur noscere ac intellectio alter
ius, tñ nec est pars eius neq̄ ipsa, non tñ est accēns vel
qualitas simplici, sed bñ: qualitas, i. habens modum q̄lita
tis vel accidentis his patet qualis Deus est qualitas intellectus
vita illi ac operatio illius, est.n. qualitas qm̄ modum ha
ber qualitatib, elī vita qm̄ intellectus perficitur, sicut mate
ria: formatur forma & vivit illa, est demū operatio, qm̄
est intellectio sibi per essentiam & alteri participatio, &
vel denotatiꝫ. Ad tertium concedam Deum et ope
rationem sibi per essentiam, & alteri denotatiꝫ, & inde
est q̄ felix operatur in statu operatione Dei, qm̄ intel
lectione, qū vita est Dei. Ad quartum, constat nihil
esse actum intellectus sempiternum nisi Deum, est.n. Deus
actus intelligendi sempiternus libi & alijs, continuus tñ
sibi. Oia alia argumenta per idem debilitantur, Deus
in est operatio felicitatis, felicitas, s. grā, ac operatio & ope
ratum, qm̄ intellectio & intellectum. Et id cuius priuatio
ne hō dī ociosus & vanus, & id Sm̄ qd̄ contingit hoīem
optimum esse, ac id in quo maxime delectatur intellectus, &
maxime quietescit, & sic potius cōcludunt Deum esse fe
licitatem, vt diximus. Ad argumēta capit. 15. ddm̄
ad primum, q̄ intellectus magis copulatur Deo per intel
ligere, q̄ per amare, qm̄ copulatio per amare est p̄ copu
lationem per intelligere, iō amamus Dcūm, quia ipm̄ i
telligimus et non intelligimus quia amamus. Ad secū
dum ddm̄, q̄ actus voluntatis pōt esse in bonum, vt vno

lito, vel in malum vt nō tri intell̄ ergo non determi
natur in bonum nec in malum, inq̄tum intell̄, sed i non
bonum, dico tñ q̄ intellectio vt obī talis semp̄ determi
na ur p̄ volitionem, tanq̄ p̄ diām essentiale, vñsum
fuit. Ad tertium velle est delectabile voluntati, quia
ab intellectu acceptatum & inde fit voluntati delectabile.

Ad quartum, illa comparatio debet intelligi in eodē
mō oppositis, mō odire et amare sunt oppositio p̄triz, sc̄i
re & ignorare priuatiꝫ opponuntur. pp qd̄ dico q̄ si
iudicare Deum esse optimum & semper amandum, sic
melius q̄ amare Deum tunc ē iudicare pessimum esse,
& temp̄ odiendum esse, est peius q̄ odire Deum reliq̄ ē
argumenta eodem mō solui p̄nt. His patet quid si felici
tas, & quō & q̄litar hoi comparetur, & q̄ pacto argu
menta nō vrgnt, & sic q̄ prima soluta enucleataꝫ sit.

*In quo narratur pō prima in solutione secundae
questionis. Cap. 30.*

Dclaratum est hactenus, quid sit beatitudo, seu fe
licitas cōis et vñis oībus beatificabilibus et ppria.

Amplius q̄ hō sit capax beatitudinis & felici
tatis p̄dīctaz, pp argumenta, q̄ probant Deum posse per
essentiam applendi ab eo, & q̄ qd̄libet supra hoīem ea
beatificatio & beatificari pōt. Qd̄ oportet accipere i solu
tione sc̄d̄ qd̄onis est, q̄ hō sit minimum capacum felici
tatis, qm̄ hō pōt beatificari vt iam declaratum est, et cō
cedunt Theologi & qd̄libet maius & excellentius hoīe
pōt beatificari, & nullum minus & inferius hoīe, ergo
hō est minimum Sm̄ expōnem de minimo, qd̄ aut nul
lum minus hoīe possit beatificari Theologi probant &
p̄b̄i n̄i loquendo de beatitudine Sm̄ quid, q̄ posterius
explicabitur. Infimum ergo i felicitabilibus ē aīa hoīs,
& p̄n hō per aīam, sumimum aut & maximum p̄ essen
tiā est Deus, qui est felicitas & felix, q̄rit ergo q̄ vñrū
infimum beatificabilium ad hoc vt beatificē i. copule
Deo, q̄ felicitetur, egeat medio q̄ contineat. Possimus
aut loqui de medio duobus modis. I. intrinseco. I. qd̄ sit
pars aīz, vel quicq̄ illius. Vel extrinseco, & inde p̄flu
xere pōnes varie i hoc q̄lito. Quidam n̄. opinati sunt
beatitudinem principalius & immediatus perficiere po
tentias rōnalis aīz, q̄ essentiam ita q̄ p̄ & principali &
immediate illa vna beatitudo perficit potētias, deinde me
diantibus illis perficit essentiam aīz & sic inter felicitā
tem & essentiam felicem mediat aliqd̄ medium intrin
secum. I. potentia intellectua vel positiva, quā primo
perficit primātē immediationis & principalitatis.

QVOD quidem felicitas principalius potentiam
perficiat, q̄ essentiam, arguant quidam, qm̄ I. principali
lius respectu felicitatis, qd̄ quocunq̄ alio circūscripto
per pōle vel impōle eodem mō se haber ad eā, nihil aut
aliud ipso circūscripto sic le haberet ad felicitatem, hec
propō constat ex descriptione primitatis, sed essentia cir
cūscripta potentia non reciperet felicitatem, & potētia
circūscripta essentia per pōle vel impōle adhuc reciperet
felicitatem, ergo potentia principalius recipit eam, q̄
essentia rōnalis aīz. Quid aut immediatus potentia p̄d
ciatur probant per duas propōnes, prima, beatitudo ē
actus nouus cātus ipsi aīz. Secunda, oīs actus nouis cau
satius aīz est immediatus perficiens potentiam, qm̄ actus
primus perficit essentiam, led actus secundus potentia,
ergo in prima figura, beatitudo immediatus perficit potētias,
q̄ essentia. Qd̄ aut beatitudo sit actus nouus &c.
arguitur p̄, oīs relatio noua eger nouo fundamento, vel
ex parte extremorum amborum, vel extrinseci, cū igis
beatitudo sit relatio, vel non sine relatione, eger nouo
fundamento, vel ex pte Dei et hoc non, vel aīz, vel ex
trinseci non extrinseci, ergo ex parte aīz, & hoc nō est
nouus actus intelligendi vt vñsum est.

AMPLIVS secundo, si essentia aīz immediatus
perficit ab essentia primi entis: tunc felix esset, sicut dor
miens & non operans, p̄ Arist. 12. meta. Rursum aīa

fœlicitat sicut Deus ut dicit Auer sed Deus op̄e nevoluntatis & intell̄s beatus est, ergo & aia his parer p̄positum, q̄uo. s. iter fœlicitatem & essentiam fœlicem mediat actus beatificus tanq̄ fundamentum copulationis, iter actum vero & essentiam mediat potentia, ergo ordo hic est apud hos, q̄ actus primo attingit Deum potentia mediante actu, & essentiam mediante actu & potentia, & sic intercipi medium intrinsecum necessarium est.

In quo refellitur hec positio, et ponitur alia,
quantum ad id. Cap. 31.

Videntur autē positio hæc erronea pluribus rōnibus, p̄ oīs perfectio pura act̄ essentialis & subha immediatus tangit essentiam receptiui, q̄ potētias, sed fœlicitas, ē pfectio pura actus essentialis & subha, qm̄ Deus, ergo immediate tangit & perficit essentiam aia, & non potentiam. Amplius cuicunq̄ perfectiōi simpli r̄ndet perfectibile simpli, sed fœlicitas s. Deus est perfectio simpli, ergo ei r̄ndet perfectibile simpli, cuius modi est essentia aia, est. n. essentia perfectibile simpliciter potētia fm quid, vt constat. Rursum qd̄ immediatus copulatur perfectioni plus delectatur in ea, sed in fœlicitate est oīs voluptas possibilis, ergo essentia aia immediate luscipit fœlicitatem, & non per potentias me dias. Adhuc oē beatum per potentias diuersas ab essentia, est per acc̄ns tale, & non per essentiam, ergo aia fœlicitaretur non per essentiam aia, sed per acc̄ns! sicut lignum caletacit per calorem sibi impressum ab igne. re sponsiones quæ hic inducuntur sunt nuge mere, pp̄ qd̄ dicendum q̄tum ad hanc partem, ex parte aia nullum esse medium, sed extimare oportet q̄ sicut mā prima p̄ essentiam eius recipit realiter essentiam formæ, & non p̄ potentiam diuersem ab essentia, qm̄ actus & potentia sunt vnius generis, ita & essentia aia per essentiam reci pit Deum intentionaliter & spiritualiter, ergo sicut potētia mā & respectu formæ subhalis est essentia, ita potētia aia & respectu beatitudinis est essentia aia, qui ergo dicunt fœlicitatem esse actum fm realē, realiter diuersum ab essentia aia, & ipsius Dei, habent dicere Deum non comparari ad essentiam formæ, nec essentiam Deo, vt mā, sed Deus vt agēs actum illum comparabitur, essentia aut̄ vt passum, & tunc cum actu sicut acc̄ns nouum, dicere hñti potentiam esse acc̄ns (si prop̄. d. potentia ē eiusdem generis cum actu est simpliciter vera.) Dicentes vero fœlicitatem esse Deum vt illabenter, & perficien tem essentia aia, vt formæ, proculdubio erit Deus ve ræ forma intentionalis & spūalis respectu aia, & essentia erit vera mā spūalis, ergo immediate seipsa perficieb ab ipso Deo, vt illabente, sicut prima mā ab essentia formæ, & sic rejecetur essentiale medium s. potentia, īmo essentia seipsa perficitur Deo, vt sepe sepius diximus, diuersitas ergo pōnum est ex dīa principiorum.

A R G U M E N T A aut̄ primæ pōnis nihil sunt, qm̄ maior est vera per se, sed potentia est essentia nō diuersa, potentia. n. & essentia idem sunt oībus modis, & iō minor est falla pro secunda parte, potentia. n. sine essentia non perfici pōt, nec econtra, quoniam idem sunt oībus modis. Ad secundam minor. s. prima prop̄ falsa est. Ad primam rōnem pro ea patet sol. per se, ē. n. relatio noua, & iō exigit nouum fundamentum s. intellectum speculatiuum fm Auerroim, vt dicam, vel de purationem sensitiue portionis fm Arist. vt dicam, sed hæc non sunt actusvt declarabitur, mō quo isti singunt.

Ad scdm nego consequentiam, quoniam fœlix operatur per essentiam Dei tunc & non operatione diuersa ab essentia, & iō non est aliquo mōt dormiens, & hoc dicam Latius. Ad postremam patet fere sol. fœlicitat .n. aia sicut Deus, sed Deus operatione per essentiam Dei, sic aia fœlicitatur per operationem, que est essentia Dei, & non per operationem causaram ab essentia in anima, vt isti singunt & sic patet ex his ex parte intrinseca aia nullum esse medium.

Et quia fœlix aliter se habet in hora beatitudinis, q̄ se habebat prius, vt constat, & oīs mutatio egit novo fundamento, oportet inuestigare de novo hoc medio, et cū nō possit ec̄ i trinsecū, relinqtur ip̄m ec̄ extrinsecum. Quidam n. dixerunt medium id esse intelligentiam proximam, quoniam in quibus est ordo es sentialis, id qd̄ est immediatus ultimo, immediatus at tingit ipsum & alia mediante illo, sed intelligentia im mediatus se habet ad finem, q̄ hō vel aia eius, ergo hō vel eius aia mediante intelligentia attingit finem, hoc ergo medium est intelligentia vel oīs intellectus medijs, et hūc ordinem dedit Auer in epistola de fœlicitate. Sed istud petit qd̄ in principio, totum, n. genus abstractorum cre dimus esse fœlicitatem, licet in illo genere sit hoc prius illud posterius vt dicam, qō nr̄a erat an per medium ali quod forinsecum essentia animæ hominis continuetur illi generi toti, vel alicui illius.

A M P L I V S intelligentia est æterna per se et sim plicer, ergo non pōt esse medium inouationis, forma n. æterna per medium æternum non vnitur mā, nisi copulatione æterna, nos aut̄ querimus medium inouationis. Rursum intelligentia mediavel semper copula ta est aia, vel qnq̄, & qnq̄, si semper et semper copula bitur extremo. s. Deo, si qnq̄ et qnq̄, queritur vt prius cur aia nunc copulatur huic medio, et non prius, & hoc nondum appareat hac solutione. Argumentum aut̄ horum nihil est, qm̄ fœlicitas est totum genus abstracto rum, vlc̄ ad intellectum agentem inclusum, in quo ge nere est vnum primum, ad quod peruenit aia ordine q̄dam, non de medio in medium, sed de vno in aliud tā quam ordinatis ad idem, vt dicam.

In quo narratur positio alia eis. Cap. 33.

Alī aut̄ viri sublimes opinati sunt Deum cōpa rati aia nr̄a nō duobus modis, i statu fœlicitatis, s. vt agens, & vt p̄ficiens forma p̄ mō est vt sol, quemadmodum. n. sol comparatur medio, vt agens lu men, quo confortatur medium, ad hoc vt recipiat colo res, sic Deus comparatur aia, vt sol causans lumē qd̄dā spūale, q̄ confortetur aia & eleveretur in gradū tanto, vt possit copulari Deo. Scđo mō aut̄ vt actus, quēadmo dum. n. actus p̄ficit essentiam immediate & p̄, sic Deus vt actus et forma p̄ficit essentiam aia p̄, vt dixi, erit ergo lu men non medium receptuum fœlicitatis, sed dispositiu um ad receptionem colorum non receptuum, & quoniam hoc lumen non inest cuiilibet, iō non quilibet est beatus, quia et non semp, iō fœlicitatur aia, qnq̄ & qnq̄. Mouē tur aut̄ hi pluribus rōnibus, tum p̄, quoniam modus es sendi Dei exceedit modum essendi aia hoīs, ergo cognitio Dei est supranālis & egens medio concilio a Deo. Tum quia Deus non est in aia per modum qui cōpetit illi aia, vt perspicuum est oībus. Tum quia Deus est iſi nitus, & aia finita, quare et requiritur confortans aiam, & reddens eam proportionatam Deo,

In quo refellitur hec positio. Cap. 34.

Et si pō illa sit subtilis & multum veritati cōlona, soleint Theologi eam refellere multis argumētis, & ego arguo p̄, oē ordinatum ad recipiendum plures p̄fctiones maxime est receptuum maxime p̄fctionis, sed essentia aia est ordinata ad receptionem lu minis & Dei, & Deus est maxime pfectio, & aia summa perfectibilis a Deo, ergo aia p̄fici summa a Deo, & per consequē superfluit medium. Amplius essentia aia est receptua luminis & Dei, ergo per lumē nō plus recipit, q̄ fine lumine. Adhuc sicut in nā corruptibili datur mā immediate receptua formarum & supræmæ formæ, sic in natura intellectuali debet darivna materia omnium intelligibilium, quæ sit receptua p̄ essentiam

proprium omnium eorum, & haec est intellectus poterit. R V R S V M illud lumen, cum sit accens, est limitatum, & oē medium limitatum non eleuat subiectum nisi p limitato, ergo superfluit, vel non sufficit. Item id lumen vel est abstractius Deo, vel minus abstractum, vel r̄q̄li ter abstractum. Si abstractius ergo abstractissimo dare tur abstractius. Si minus abstractum, ergo maius, & sic non pot est confortans, iō debilitas potentiam recepti uam aīae q. aut non sit æque abstractum pater, qm̄ tūc æque esset ineptum suscipi in anima sicut & ipse Deus.

P R A E T E R E A oī forma sūm suam nām perte ctiām habet aliqd subiectum sūm suam nām perfectibile, sūm regulam peripateticorum, & maxime declaratur p ecclī cōm. 1. 24. sed Deus est forma maxime & nāliter pfectua, ergo erit mō receptiua nāliter illius, ergo superfluit lumen. Adhuc quicquid nāliter pot recipere oī media, pot nāliter suscipere finem, finis nā. mediorū gratia suscipitur & ideo eadem nālitate finis & media recipiuntur. Sed id lumen nāliter recipitur in essentia aīae, ergo & finis receptibilis illo lumine.

P O S T R E M O oē nāliter tendens in alīcē perfecionem, pot illam suscipere sūm nām eius, vi supernāli ascribo. qm̄ vt Arist. inquit, si nā dedisset stellis motū progressum dedisset organa motus, vt pedes, vel similia, sed rōnalis aīa nāliter ordinatur in Deum tanq̄ in finem ultimum, ergo &c. His habitis patet qualiter argumenta eorum nihil sunt, & theologorum quidam refellunt ea, quos vide si placet.

In quo persolutur qō secundum fundamenta

Auer. Cap. 35.

C Onsuevit Auer. & oīs peripatetici in huius qōnis solutioñe hoc modo procedere dicendo q̄ aliud est intellectus, vt intellectus, aliud intellectus vt aīa, sū. n. consideretur intellectus, vt intellectus, vt sic est infinita intelligentiarum, & in confinio separatorum ac maximum subiectum oīum eorum, & hoc mō medio non egit, nec intrinseco, cum per essentiam eius sit mā intellectualis, & per essentiam eius sit subiectum, iō non egit potentia diversa ab essentia per q̄ suscipiat Deum vel alios superiores intellectus, sed immediate perficitur ab eis. Nec egit medio extrinseco. s. lumine vel intellectu sū habitu, qm̄ vt sic est in se confitens, & non ad tēs cōuerlus, & iō est summa receptiua, & maximus oīum superiorum intellectuum, & iō superfluit lumen, vt sic, & habitus vel intellectus speculatiuus, & vniuersaliter oē medium extrinsecum resecatur in rōne medijs. His sequitur q̄ non debet poni medium, nec innovationis nec copulationis, innovationis quidem non, qm̄ semper est, vt sic confitens & in se permanens, copulationis vero minime, qm̄ immediate copularur abstractis & maxime supremo, vt diximus. Si aut̄ consideratur intellectus, vt aīa, sic erit conuersus tpi & magnitudini alliquo mō, & sic quodammodo erit ad extrellum male cadens, et cum male sit quasi oīo semotum ab intellectu puro, proculdubio vt intellectus conuersus copulerur abstractis & egit medio. His verificatur verbum Simplicij in 3. de aīa q. uno mō intellectus continuatur abstractis fine medio, alio mō per medium, vt in se confitens inquit, immediate per priuationem cuiuscunq̄ medijs copulatur ut illabes ac conuersus ad caducum, ad hoc vt ascendat, vt sic conuersus proculdubio egit medio extrinseco, & sic idem comparatum eidem copulatur vni per medium & fine medio diversimode se habens, vt se p̄ se superiore libro diximus per consequens intellectus tuus, vt intellectus abstractis continuatur simpli ceter fine medio & semper, vt tuus est recessit a seipso & in caducum conuersus ad hoc vt sic conuersus ad Deū redeat, opus est medium copulationis & innovationis, vt dicam post, sed utrum intellectus conuersus ad totā spēm humanam egeat medio optima est difficultas.

A N facile soltu est qm̄ vt conuersa ad spēm mī i-

telligit hodie, q̄ eterno tpe, vt in cōm. lib. de aīa explica uimus, & per consequens semper intelligit ergo nō egit medio innovationis. i. per qd̄ nunc copuletur, & non prius, qm̄ semper vt sic, est copulata. Eget aut̄ medio vñionis, qm̄ siue sit conuersa ad spēm, siue ad idividiū, proculdubio est in extremo proposito, ergo summā egens medio, per quod copuletur primo intellectuali. i. medio elevationis eius vt sic, & hoc Latius declarabit capitulo sequenti quomodo quidē egit medio, & quō non, his perspicuum.

In quo explicatur pō hāc secundum fundamēta bius philosophi. Cap. 36.

Q VID oportet accipere in declaratione prædictorum est, q̄ intelligibilium quādam sunt rationalia per accens, quādam vero per se. Per accens quidem sunt negationes, quā per affirmations intellectum perficiunt, priuationes quā per habitus intelliguntur, potentiae quā per actus capiuntur, singulare quā per vniuersalia habentur, respectiva quā per absoluas tenentur. His sequitur q̄ intellectus primo & per se perficitur ab intellectis affirmatiuis positiviis actibus vniuersalibus & absolutis, & sic intelligibilia per se sunt intellecta affirmatiua positiva actus vniuersalia absoluta, vt liquet. Intelligibilium vero per se, quādam sunt actu intellecta sū eorum nās, & haec sunt intellectus separati, quibus duplex esse conceditur s. intentionale & reale sū esse reale perficiunt orbes, vt in cōm. nō de aīa diximus. scđm esse intentionale perficiunt mām intelligibiliū, quā est intellectus mālis vt dicit Auer. & oīa haec intellecta vniuersalia constituant totam fœlicitatem, de qua est qō s. quo modis intellectus conuertatur vel eleuetur in hāc. Alia vero sunt sū eorum nās intellecta in potentia, & non intellectus, vt dicit Auer. & haec p̄cūl dubio sunt duobus modis s. composita seu complexa, & simplicia seu incompleta, p̄ mō intellectus nō recipit illa nisi rōne extremerum, vt superiori libr. docuimus, secundo mō vt formæ subiectales vel accēntales habent duplex esse, vnum reale & aliud intentionale, p̄ mō sunt perficientes mām physicam, secundo mō adhuc hūc ēē vel ultimate abstractum, & sic sunt formæ intellectus perficientes eum sū hoc ēē. Vel medio mō abstractum, & sic sunt formæ Diaphani sensus & virium intrinseca rum vt liquet. Esse aut̄ abstractum haber latitudinem, vt docuimus in loco prædicto, qm̄ aliqd est infimum, vt quidditas spēi aliqd supremum, vt simplicissima forma vt ens, vt dicit Auer. in. 3. de aīa cōm. 10. Erit ergo intentionis declarationis explicare modum quō intellectus conuersus ad hāc resulteret in illa intelligibilita per se primo modo, Iōā. ergo Iandu. qui aliqd in Auerroica familia habitus est p̄cipuus, in qōnibus tertij de aīa dedit duos modos, & primus est q̄ completa generatione intellectus speculatiui, intellectus agens causat spēm, intelligibilem sui, quā quidem spēs est noua qualitas intellectui potentiae, qua ipse conuertitur in comprehensionem intellectus agentis, intellectus ergo speculatiuus est quādam dispō intellectus potentiae, qua elevatur ad suscipiendum illam spēm, qua intelligitur ille intellectus, quemadmodum lumen dispō est Diaphani ad hoc vt perficiatur a colore, hinc patet qualiter intellectus speculatiuus est medium innovationis & copulationis, est medium innovationis pro q̄to non semper nobis habitus est. Copulationis vero pro q̄to nos continuamur illis per hunc.

A M P L I V S opinatur hic alium modum, inquit. n̄ q̄ qd̄libet intellectum est effectus intellectus agentis, ergo quod sunt intellecta tot sunt gradus virtutis exentes in intellectu agente, qm̄ ergo intellectus potentiae recipit vnum actum, cognoscit intellectum agentem sū vnu gradum virtutis quando plures tunc sū plures, & q̄do omnes tunc conuertitur ad eum sū omnes, ergo intellectus potentiae intelligendo illos effectus per se,

DE INTELLECTV

cognoscit essentiam intellectus agentis quasi a posteriori. Albertus autem in multis locis q̄ lumen intellectus agentis per intellecta fundatur quemadmodum solis lumen per colores, quia igitur lumen corporis luminosi est quodammodo totum luminosum corpus, sit q̄ si oculis aliquis esset comprehendens luminis partem, partem et illius corporis apprehenderet, et si totum, pculdubio & totum corpus luminosum, & cum ita sit relinquitur q̄ cum p intelligim potestia aliquā intellectorū intelligimus, et tunc prem agentis illuminatis capiemus q̄re si oia intellecta adepti erimus, pculdubio & totū intellectū agentem adepti erimus, et cum totū hoc ē pole fieri, ergo & pole factū. intel's ergo speculatorius ē mediū copulatiōis et inouatiōis, hoc mō: s̄m hos.

In quo refellitur positio h̄c. Cap. 37.

ET si Alberti positio differens videat ab illa sc̄da Ioā. in re congruunt. Albertus. n. per lumen agentis nihil aliud vult, nisi eius virtutem faciendi intellecta potentia esse actu intellecta, & per lumen diffusum in illis, nihil aliud nisi gradus abstractionis, lumen ergo erit gradus abstractionis, ergo q̄tum ad hoc non differunt nisi forte alio mō de quo non euro, sed quocunq̄ sit primus modus Ioānis plures amplectitur calūnias. p q̄m tunc hō non intelligeret subbas separatas intellectiōe quae est subba earum. i. per essentias earum, sed per aliquā accīs cātum in nobis, & hoc refellit Auer. 17 cōmē. 12. meta. & nos scripsimus p̄tra hoc in ep̄la de felicitate. Amplius tunc nos non intelligeremus illas intellectio ne aeterna, q̄m intellectio vel est sp̄s vel cāta a sp̄, & cū illa sp̄s sit noua, et intellectio erit noua. Adhuc tunc h̄c intellectio seu copulatio esse s̄m agens, & non s̄m formam, q̄m comparatur nobis, tunc vt agens intellectio, & nou vt essentia qua intelligimus. Rursum tunc intelligim h̄c et intelligim, vt arguit Auer. contra Alfarabium cōm. 8. et sic daretur abstractius abstractissimō.

Amplius tunc intellectus agens non prius esset continuus quam per illius essentiam intelligeremus, vt dicit Auer. & consequentia tenet per se. Item nullum est accīs nouum, nec antiquum in substatijs separatis, nisi dependeat a re mīli, vt cōmē. 17 12. meta colligīt.

Prēterea tunc a substantijs separatis proueniret nouū īmediate, contra fundamenta Auer. Deinde sc̄ds modus est pessimus, tunc intel's agens intelligeret aliquā extra se q̄n intelligeret se, q̄m tunc intelligeret gradus sūx virtuti, ergo intellecta, quorum cōtinet gradus. Adhuc illa cognitio esset abstractiuā, esset. n. ab illis comprehensis, vt effectus, ad illum appr̄hensum, vt cā. Rursum illa intellectio esset per essentias inferiorum cuius oppositum dicit Auer. 12. meta cōm. 17. d. relinquitur igitur, cum istae intel's fuerit denudatus a potentia, vt intelligamus per ipsum s̄m q̄, actio est sua substantia.

Dicam autem argumenta alia contra hos alibī, nunc autem sit dictum in tantum.

In quo replicantur q̄ones super hoc. Cap. 38.

QVæstiones aut̄. quæ accidunt ī op̄ione Auer. ha sunt, q̄m si intel's agens copulatur nobis p̄ intellectū speculatorium, tanq̄ per medium, iter eos erit habitudo aliqua, vel igitur indiuidui ad vle, vel effectus ad cām agētem, mō intel's speculatorius ad agētem non habet habitudinem indiuidui ad vle, intel's. n. speculatorius non est indiuiduum agentis, nec habet habitudinem effectus &c. q̄m tunc illa intellectio esset discursiua, qd' Auer. destruit contra Auempace. Amplius vel intel's potētia ēst s̄elix ī tota sp̄ humana, aut non, si non, ergo intel's speculatorius non esset perfectus in maiori parte sui sūbti, si sic, ergo intel's potentia esset s̄elix in hoc tpe, in quo nullus hō esset s̄elix, qd' est p̄ Auer. qm̄ quicquid competit intellectui in se, oportet vt cōpetat alicui certo hoī, alī cā copulationis nihil eēt. Rursum sequetur q̄ vno vel duobus intellectis

amissis, hō s̄elix non amplius esset s̄elix, qm̄ vt dicit Auer. intel's speculatorius est nobis successiū acquisibiliis, & sic agens ergo sicut ille deperdibilis, ita agens.

Adhuc tunc hō vno instanti intelligeret oia intellecta, qm̄ ille non acquiritur nobis nisi oībus illis, ergo non ē in actu nobis, nisi oībus illis, ergo actu plura, imo oia intelliger, qd' admiratione dignum est. Item qm̄ s̄elix tunc non intelligit speculatoria qm̄ p regulam Auer. quicquid intelligit inferius intelligit superius, & non eā, & sic oportet dare modum, qm̄ intel's speculatorius sit medium, quo copulamur illis substantijs abstractis.

In quo explicatur mēs Auerrois. Cap. 39.

TAndem mihi appetet, q̄ sicut intel's lunæ depēdet a Deo tribus modis cāe. i. efficientis formæ & finis, sic intel's speculatorius depēdet tribus modis cāe a substantijs separatis, & p̄cipue a Deo. i. in ḡne efficientis formæ & finis, dicam ergo q̄ quemadmodū intel's lunæ intelligit Deum per essentiam Dei in rōne formæ & finis, & per essentiam propriam in rōne agentis, & quasi a posteriori, ita nōs adepti ac formati intellectu speculatio, dependemus ab abstractis, & p̄ intellectu. i. Deo, tribus modis dependentiae. i. finis formæ et agentis, & hoc vt Auer. dicit, 12. meta. cōmē. 38. i. qm̄ coelum dependet ab illo, semper tribus ḡnibus cārum, sic nos qm̄q, vult dicere qm̄ intelligim speculatorium acquisiūmus, tunc illis tribus modis dependemus, ergo quē admodum intelligentia inferior intelligit primam p̄ duplē essentiam declaratam, ita tunc nos per essentiam nr̄am formalem, i. essentiam intel's speculatorius, oīs motores separatos, ita q̄ per essentiam intel's speculatorii, intelligit hō, tunc eos vt agentes, & per essentias eorum, eos vt formæ & fines. Ex his conduceatur p̄, q̄ maiori vniōne copulamur intellectis separatis in hac dispōne, q̄b vli copuletur indiuiduo, qm̄ vle non copulatur indiuiduo, nisi in formæ, non agentis, nec finis, ille aut̄ copulantur nobis tribus modis cāe, ergo sumus tunc promptiores intelligere eas mediante intellectu speculatio adepro, q̄ per indiuiduum vle. Adhuc conductur secundo, q̄ cum forma consistat in indiuidibili, et agentis successionem sumat ab effectu, quem successionē producit, relinquitur q̄ Deus vt agens successiū intelligitur, prout nos successiū dependemus ab eo, magis ac magis ab eo, eum aut̄ nunq̄ intelligimus, vt forma, nisi in fine, qm̄ s̄ per essentiam eius intelligimus, & sic verificat verbum Auer. in. 3. de aīa in calce cōm. 36. cum successionem videatur concedere, ex parte vtriusq̄ intellectus i. speculatorius & agentis, loquitur. n. de eo, vt agens est, qm̄ vt forma ac finis, est tanq̄ terminus totius successio nis, & per consequens in indiuidibili consistens, ac subi to acquisitus.

R V R S V M & tertio conductur q̄ intellectus speculatorius non est dispō conservans intellectum agēs in nobis, vt forma est. eo modo quo dispō acquisitiōnis. v. g. quemadmodum in composito nāli, qm̄ acquiritur forma aliud est dispō in fieri, alia in facto, ita q̄ in fieri requiritur calor, vt. 8. & humidum, vt. 8. attī respe ctu formæ consuandæ, minor dispō requiritur, vt patet in sensibus, sic in acquisitione intellectus vt forma requiritur totus intellectus speculatorius, vt vero conservetur nobis forma, sufficit vnum vel duo intellecta, in terminata tñ, & hinc sequitur, vt non liqueat admisso vno vel duobus intellectis, admitti intellectum agentē, vt forma, donec ergo aliquid speculatorius intellectus nobis aderit, & copulatio illa, vt forma nobis aderit, minor. n. est dispō in conservando q̄ in ḡfando, pro ḡne itaq̄ intellectus agētis, vt forma requiritur totus speculatorius, pro conservatione vero, sufficit aliquid illius quicquid sit id, qm̄ quemadmodum acquisitio fuit indiuidibilis & in fine summæ dispōnis, ita deperditio fiet indiuidibilis, & in fine dispōnis corruptiua. His itaq̄ acceptis solad q̄ones propositas constat.

Ad primam

LIBER

A D primam dicendum, q̄ habitudo intell̄s speculatoriu ad agentem est maior q̄ effectus ad agēs, & q̄ formē ad materiam, ut manifestum est, qm̄ aggregat uerascq; et eo si, ut intell̄s agens continuet r̄ nobis, ut forma in fine in tellectorum speculatoriorum.

A D secundam Subgerius credit q̄ nuncq; intell̄s est in le fœlix, quin aliquod individuum hoīs sit fœlix i ali qua regione, quicquid. n. inest intel̄pui, ut intell̄s inest ali cui hoī. Sed iste contradicit Auerroī in multis loci, dixit, enim Auerroī in. 3. maxime com. 20. q̄ intell̄s in se semper est continuus substanti separatis, nobis autem non semper, nisi post adeptionem intell̄s speculatori, & cōtra hoc possem inducere multas rōnes, sed nō curo, iō dico q̄ no oportet, ut quicquid inest intell̄i in se actu, insit allicui individuo hoīs actu, sed sufficit q̄ possit inesse qn̄ acquisierit medium dependentiæ, in tribus illis gene ribus caularum ab intellectu agente.

A D tertiam solu. est perspicua: declaratum est enim aliam esse dispōnem acquisitionis aliam conseruationis, totus, n. intell̄s speculatorius est dispō acquisitionis, sed modicum illius est dispositio conseruationis.

A D quartam dicendum, q̄ fœlix in instanti copulationis intelligit oia abstracta: & forte oia uel quedam in tellecta māliū, nec una harum alteram phibet, cū sine diuersarum rōnum, & ideo com. 5. i. quid q̄ cognitio substantiarum separatarum non impedit cognitionem rerū materialium, fœlix ergo intelligit separata per essentias eorum & materialia per intellecta eorum. Qūo quidem igitur intell̄s agens comparetur nobis. duobus modis ut agens, & ut forma, & qualiter in fine copulatur, ut forma, & non in principio. Et quū intelligimus substantias separatas, & quid est totum fundamentum copulationis, & medium, his perspicuum est.

In quo inducuntur argumenta contra tertiam questionem. Cap. 40.

Rat autem qd̄. 3. difficilis multum, & ideo in ea p̄cedam tantum fm̄ fundamenta philosophorum, qm̄ in fine declarabo mentem Aristotelei: q̄tum ad hoc arguit ergo Alpharabius in nicomachia si fœlix esset alius in statu mortali, tunc uiuere non posset per tres uel quatuor dies, consequentiam declaro, qm̄ i.e. non dormiret, nec comederer, nec biberet, nec actus naturales exerceret, quod p̄bo, quoniam uel in somno intelligit per essentiam agentis, uel non, si sic. ergo sine actuali spe culatione alicuius posset homo intelligere, & si non, ergo nuncq; dormiret, qm̄ nuncq; auerteret intell̄m ab ea. ergo nec sensus a phantasmatibus pluribus uel omnibus &c. & sic argui potest in alijs. Amplius arguit pri ceps theologorum, oīs fœlix est immortalis, nullus existens in hac uita immortalis, ergo nullus exīs hic fœlix, maior p̄batur, qm̄ si amittit potest aut ergo beatus amittit eam uolens, tunc nō est beatus, quia non habet quicquid uult, aut nolens, aut neq; nolens, & ad utrūq; illo, rum sequitur: q̄ fœlix non sit fœlix, qm̄ non amat beatiitudinem, immo si nolens amittit oīt eam, si neutraliter tunc non existimat eam, non ergo est status vere fœlix. Vel sub hac forma fœlix in hoc statu uel amittit uitā uolens, aut nolens, aut neutralis, & quocunq; dicatur, proculdubio fœlix erit non fœlix, & hoc porro argumentū sicut Augustini theologorum principis.

SECUNDΟ p̄batur maior forma quae tollit a sua mā omnem priuationem constitut̄ compositum in corruptibile, pater de coelo, sed fœlicitas tollit a natura felici omnem priuationem, quia imperfectionem, & potentiam, cum sit actus ultimus in suo ordine: magis quā forma coeli in ordine formarum substantialium. Tertio tunc beatus & fœlix posset fieri miser. Ad principale arguitur, oī repugnat alicui uirtuali phibet id ne sit, qm̄ ipsum ē sed corpus mortale repugnat uirtualiter beatitudinē, ergo repugnat aīam copulatam corpori fœliciari, minor declaratur, cum n appetitus sensitius in-

SEXTVS.

61

hoīe mortali inclinetur ad delectabile, & appetitus sensitivus natus est appetitum intellectuum deordinare, sc̄itas autem non compatitur in appetitu intellectivo aliquam deordinationem, nec in sensitivo, quia summa delectatio mouet oīm tristitiam, non solum oppositam, sed contingit: & per consequens non finitur appetitus sensitivus habere tristitiam passionem & sic mortalitas impeditur ab effectu, qui natus est cōsequi, & per consequens repugnat mortalitati fœlicitas rōne repugnati effectuum nāliter consequentium, quae repugnantia est uirtutis qualis inter solem & aquam. Adhuc ad aīæ fœlicitatem requiritur fœlicitas corporis, fm q̄ corpori debetur, sed fœlicitas corpori non potest inesse dum est in uita mortali ergo repugnat aī corpori unitate fœlicitati. Rursum fœlicitas est cōprehensionis abstractorum per essentias eorum. S. intuitiva, ut uidebitur, sed aī corpori unitate non comperit intelligere nisi abstracti, ergo repugnat ei fœlicitati.

P O S T R E M O tunc oporteret fœlicem acquirere oīs uirtutes morales, contra Auerroim: qui uult ut iliae consequantur hanc dispōnem, & non q̄ p̄cedant, ut perspicuum est. argumenta ergo quae faciunt aduersus positionem hanc hēc & tot sunt.

In quo explicatur positio Auerrois. Cap. 41.

*S*olutio quidem Auerrois proculdubio in poemio 5. 1 & 8. physicæ aūcult. est q̄ intell̄s corpori continuo, uel homo intell̄su coniuncto, p̄t copulari abstractis propere inquit. & declaratum est in sc̄ia morali q̄ esse hoīs in sua ultima perfectione est ipsum esse p̄fectum per sc̄ias speculatorias, uult dicere, tam abstractorū per essentias eorum, q̄ māliū per intellecta abstracta in se. Et declaratum est q̄ ista dispō est fortunitas ultima. i. fœlicitas hoīs fm q̄ homo, & fm fatuos uita æterna, nā esse uitam æternam hoī illi factum est apud p̄bos, erit ergo fœlicitas ultima in rei ueritate, licet falso sit dicere eā esse uitam æternam, ecce q̄ aperte & luculente sc̄luit qd̄ nem hāc, fœlicitas ergo stat cum mortalitate apud Auerroim, & per consequens intell̄m copulari abstractis, ut continuus corpori mortalit: nō est remotum apud eum. Propter quod Anaxagoras qui totius uniuersi genitorem & partem dixit esset intell̄m purum & immūstum, dicebat oīs formas esse ex hoc q̄ intell̄s ille lumine suo adunat sūlia in natura, & componit ea irradiando supra ea, & ideo cessante hoc supra quo fit irradatio non relinquitur, nisi unicum & simplex lumen purum & niphū in se, & in hunc sermonem Abubacher maurus uenit, ponēs rōnalem aīam unicum & separatum lumen esse intell̄s primi, & ideo esse ubiq; & semper, & continuari g modum irradiationis cum purioribus animabus corporum organicorum, in potentiis spirituali oribus, quae sunt imaginatio & phantasia, & quia separatum est vbi que & semper ideo non p̄t dici huius uel illius, eo quia forma nō p̄t dici huius uel illius, nisi per punctuationē ad materiam, propter quod deficiente eo, propter qd̄ irradiat unicum & idem ex omnibus irradiat et sic patet qui, status est animi in corpore mortali fm̄ hos, & quis post mortem, & qualiter corpus mortale non prohibet copulationem illam.

In quo inducuntur argumenta pro hac positione. Cap. 42.

*D*eclaratum est capituli habitus intell̄m, ut intell̄s ē, posse copulari abstractis, & q̄ aliquā copuleū multis rōnibus confirmauimus, aliter enim potentia ociosa esset, uel igitur copulabitur illis dum corpori continuus est, aut post mortem. Nō post mortem, quia tūc rōnalis aīa naturali desiderio appeteret mortem & solonem eius a corpore, contra Aristotelem & oīs peripateticos & theologos, etiam probatur consequentia, oī. n. appetens nāliter finem aliquem, appetit omnia media ad illum appetitū nālī, & remotionem impedimentū Sueſi de intel.

DE INTELECTV

codē desiderio, sed anima rōnalis appetit naturaliter copulari illis. ergo & oīa media, & remotionē impedimentorum, quorum unum est unio aīæ ad corpus, & sic appetet remotionem unionis. ergo dissolutionem. Ergo copulatur illis dum corpori unitur.

A M P L I V S ad quod sequitur obliuio totius scītiæ habitæ, non pōt esse dispō ad copulationem illam. Sed ad separationem aīæ a corpore sequitur obliuio, totius scientiæ, ut Alexander ostendit, qm ad egritudinem aliq̄ sequitur obliuio, ergo ad terribilissimum omnium simpl̄ ablato totius scientiæ.

R V R S V S oīs perfectio adæquato alicui perfibili pōt habere oīem operationem polem dum est in illo, hæc n̄ est perspicua ex declaratione terminorum, sed aīa rōnalis est adæquata perfectio corporis humani. ergo pōt habere oīem opōnem polem, & sic fœlicitari.

Adhuc cuicūq̄ non repugnat maius, nec minus repugnabit, sed corpori apud omnes non repugnat anima, ut actus primus, nec repugnabit anima sub actu secundo, qm actus secundus est infra primum, est enim operatio sequens essentiam.

Item si copulatio illa repugnat aīæ corpori cōiunctiæ, uel erit ex parte agentis, uel passi, non agentis, qm deus, siue forma sit aīæ fœlicitis, siue agens actus fœlicitis, pculduo sicut post mortem pōt esse forma, uel actum agere, ita & dum corpori est unita. Nec ex parte passi, qm uel simpl̄, sicut lapidi repugnat sapiētia, uel fm quid, sicut subiecto existenti sub uno contrario repugnat esse, sub alio p tunc. Nō simpl̄, quia tūc nūq̄ posset fœlicitari, sicut nec lapis scire, nec fm quid, quia illud non esset, nisi quia esset aliquid in passo. Saia rōne cuius non pōt ipsa copulari illis, uel illud ergo erit mortalitas corporis, uel inclinatio appetitus sensitivæ ad oppositum rationis, uel modus intelligendi abstractius animæ, ut sic, non mortalitas, quia tun in uita hac nullus suisset fœlix: contra theologos & pbos, theologos quidem, ut de Paulo Stephanō, & alijs affirmant, pbos uero, qm Socrates fœlix ponitur in phedone Mercurius in pimandro hoc de se narrat in principio libri, & maxime cum mortalitas nō sit formaliter opposita copulationi animæ ut sic nec uirtutis liter, ut per secūdum membrum dicam. Nec inclinatio appetitus sensitivæ ad corporalia contra rōnem, qm sicut usus appetitus circa deordinatos actus relinquit habitus in parte aīæ rōnali, ut ipsa omnino recedat a speculacione, sic conuersio appetitus ad intellum, per frequentes actus uirtutis pōt relinqueret habitum appetitum, quo oī no obedit rōni, & non retrahit ad oppositum, ut patuit in Socrate, qui accipiens uenenum nullam commotio, n̄ passus est in sensitiva parte, circa ultimum terribilissimum. I. mortem, ut de eo scribit Plato in phedone: ergo pōt remoueri ab appetitu sensitivo oīs inclinatio ad oppositum rōnis, & relinqui habitus obedientiæ simpl̄ ad rōnem, & sic merito huius corpus non repugnat fœlicitati animæ: nec formaliter, nec uirtualiter.

A M P L I V S idē cōfirmat, uel ista inclinatio ad actum oppositos rōni remanet post mortem, uel nō, si non, ergo non remanebit post mortem nisi intell̄s, & sic non est eadem res aīa rōnalis sensitiva & vegetativa, & ita si remanebit regio sensitiva, oportet ut remaneat inclinatio quæ fundatur in ea, ut in subiecto: si igitur remanet talis inclinatio aīæ post mortem, ergo eadem rōne post mortem aīa erit impedita ab hac inclinatio. & ergo oportet ut in uita hæc inclinatio, ut dicam, penitus amo ueatur ad hoc ut post solōnem penitus libera perficiat a primo lumine, & sic poīe est, ut acquiratur habitus obedientiæ hic oīo & penitus: & per consequens animæ rōnali, ut sic, non repugnabit copulatio illa. Nec postremo pōt repugnare ppter modum effendi eius, qm hic modus effendi non uariat naturam spē, & per consequens si poīe est animæ tunc, & nunc est poīe omnino. His argumentis acceptis dicerent Auerroici Deum posse esse formam intellui, ut intell̄s, & ut corpori continuus est

intelui autēt intell̄s, put sic omnino semotus est a prohibentibus copulationem, & prout est materia uera omnium separatorum spiritualis & intelligibilis. Ut corpori continuo, qm corpus non repugnat illi copulacioni, nec formaliter cum nō sit contrarium Deo, ut forma formæ, nec propter uirtuale continentiam declarata, hoc est, nec propter mortalitatem, nec propter inclinationem ad oppositum rationi nec propter modum effendi, quando ergo erit remota inclinationis penitus ab appetitu sensitivo & etiam inductus modus, quo possit eleuari ad illa. Intellectus speculatiuus, tunc fiet copulatio animæ hominis, ut materia, ad eum. I. Deum, ut forma, & hæc copulatio.

In quo declarantur duæ questio[n]es confirmatio predicatorum. Cap. 43.

E T cum hæc & tot sint uisa oportet, ut ad planior rem intel̄m horum queramus primo, quid sit medium posituum copulationis animæ corpori continuæ ad illa. Secundo utrum sint necessaria doctrina & uirtutes morales p copulatione illa & quō. Prima quidem qō dissoluitur per hoc qm aīa corpori cōtinua fœlicitatur solum prout est materia actu primi intell̄s & aliorum, est autem materia primi intell̄s quando est totaliter præparata ad illum: est autem totalis preparatio ut dicit Auerrois in lib. de intell̄u duplex remota & propinqua, ppinqua est perfectio per scīas speculatiuas. I. nālem & metaphysicam, mathematicæ enim non sunt dispōnes ad illam copulationem, cum careant fine. 3. metap. & sint enumeratae ppter exercitium, ut dicit Alex. in procœmio physicæ auctul. a quo accepit Auer. proœmium. Dispō autem remota est dialectica: nullus enim inquit Auer. . . met. pōt solus inuenire has duas scīas, nō enim complementur artes nisi per iuuamentum prioris ad sequentem, si enim non suisset phrynis non talis timotheus euisisset in arte cantandi. ergo necessaria est dialectica & inuentiua & doctrinalis, sed doctrinalis & inuentiua non perficiuntur nisi per expōnem terminorum inuenimus enim, ut plurimum, ex scriptis, scripta aut sunt uoces potentia: disciplinamur autem per uoces, ergo artes terminorum necessaria est, quæ proculdubio grammatica est, erit ergo dispō remota illa grammatica, quæ est gratia dialectica, dialectica est proprior gratia speculandi, ut organum existens proxima dispō est intell̄s speculatus, & maxime metaphysicus, cum igitur anima his artibus præparata fuerit proculdubio intell̄s primus copulabitur ei, ut forma, & hæc uocatur adeptio & fortunatæ ultima apud Auerroim, dispō ergo propria & sufficientia pro copulatione est, perfectio per scīas speculatiuas. Et hinc liquet q̄ parum fœlicitatis grammatici partcipent: & plus dialectici, & q̄ plus pbi naturales, & quā maxime metaphysici, & inde patet q̄ superfluit pro fine isto ars orandi rhetorica poetis: & huiusmodi, nisi p quanto quis scriptis relinquit modo aliquo horum. Superfluit & sophistica modernorum, quæ totam mentem occupans, proculdubio fœlicitatem remouet, ut dicit Auerrois, q̄ hæc indispositio accidit plures dialecticos, & aliæ artes multæ inuentæ ab abundantia intellectus, penitus sunt superfluae pro hac fœlicitate. Quod quidem igitur medium posituum sit pro hac copulacione his patet.

In quo soluitur secunda questio. Cap. 44.

E T quia non tantum pro copulatione illa requiritur medium posituum, sed priuatuum, non enim tantum ignis ponit medium posituum in tabula, pro forma tabulæ, sed remouet contrarias dispōnes, mediū ergo posituum fœlicitatis est adæptio intellectus speculatus, medium autem priuatuum est priuatio inclinatio[n]is in parte sensitiva & vegetativa, ergo oportet ut hæc, inclinatio remoueat, modus autem remouendi est per habitus uirtutis, qui fundantur in parte sensitiva, ad hoc enim

enim ut intellectus felicitetur nullo modo requiritur corporis felicitas, nec simpliciter cum illa sit imponibilis, nec si in quid quam intellectus, ut intellectus primo est propter se, secundo propter nos. Ad hoc ergo ut felicitetur homo, requiritur ut principale eius felicitetur, est autem hominis principale regio intellectiva, quae caput est & princeps omnium eorum, quae constituit hominem, adhuc autem ut illa regio felicitetur requiritur quod regiones infimae sensitivas appetitus felicitetur & vegetarii, regio ergo infima, sive vegetalis dividitur in singula membra, quorum liber est compositum ex aia & corpore, habentia complexione propria, & vegetationem propriam, & forte pro felicitate huius regionis requiritur disproporcionem membrorum in compositione & figura & qualitate, & haec est sanitas in compositione, & disproporcionem continuatatem, & haec est sanitas in quanto, ut dicunt medici felicitas ergo extrinseca huius regionis est sanitatis haec triplex, est autem felicitas appetitus vegetativi moderate ut actibus per obedientiam ad rationalem, quantum est posse, & ideo in felicitate requiruntur bona corporis, vel tanquam pars felicitatis, vel ut disproporcionem ad illum, ut forte dicam. Porro autem media, sive sensualis secatur, haec quidem non sensus est, illa uero pars appetitus est sensitivus felicitas sensus proculdubio est finis habitus ad quem ordinatur, ordinatur autem ad clare & distincte sentiendum: felicitas ergo sensus erit haec. Sensitivus autem appetitus ordo est ad obedientiam intellectui, & principiis eius est ergo felicitas sensitivi appetitus est obedire intellectui, sed habitum fixum obedientiae, per ablationem penitus inclinationis ad oppositum ergo uirtus infimae regionis est sanitas, felicitas, operatio sana. Virtus mediae regionis est habitus affuetacionis, felicitas usus obedientiae. Quod sit uero felicitas supremae regionis declaravimus, est non felicitas intellectus comprehendens intuitu abstractorum, ut intellecta per essentias eorum & amata amore intuitu sed quia Auerrois ponit intellectum practicum ordinari ad speculatum, est autem intellectus practicus cogitativa pars quae intellectus dicitur materialis, & corruptibilis apud Auerrois Themistium & Theophrastum ideo voluntarius habitus istius esse habitum prudentiae, & consequenter eius felicitas erit actus prudentiae, & quoniam cogitativa ratione appetitus proprius, uirtus appetitus cogitativi erit connexio uirtutum moralium cum prudentia, et felicitas eius est actus inclinatio secundum illas uirtutes ad iudicium prudentiae. Quod ergo sit felicitas infimae regionis, quidam medie & quid intellectus & appetitus materialium, his patet, disproporcionem priuatiuam est habitus uirtutum oium regionum: quoniam ergo hic habitus fuerit, tunc tolletur ostendere inclinatio partis sensitivae ad oppositum rationis, & tunc tota regio sensitiva & vegetativa concentrantur ad intellectum adeo quod hoc corpus sub talibus disproporcionibus operabitur omnia, secundum rationem, & sic operatione aequiuocata ad homines alios, & sic intellectuus gradu, erit purus secundum affectus, adeo quod non dici debet sensitivus, nec vegetativus nisi aequiuoce. erit ergo omnia ablata disproporcionaria secundum uirtutem ad felicitatem, & sic his duobus mediis positis dabitur copulatio illa ad intellectus separatos & haec est fortunatus ultimus homo in eo quod homo. Quod si sensitiva regio & vegetativa erunt penitus habituatae ad actus uulcosos, proculdubio conuertent regionem intellectus ad eas, & sic iste homo dicetur penitus brutalis, & ideo homo primo modo dicitur equiuocatus ab homine secundo modo, ut dicit Auerrois. Quis ergo sit modus peruenientia ad statum illum hic est

In quo soluuntur argumenta contra Auerrois.

Cap. 4.

His itaque examinatis proculdubio facile est absolvere argumenta contra Auerroicos. Ad primam negamus consequiam, quoniam cum homo perueniret ad statum felicitatis, totam facultatem sensitibilem haberet ad regionem intellectus, tanquam in centrum, & ideo tantum operabatur per sensitibilem partem & vegetati-

tabilem, quantum ratione dictabat, dictat autem ratione, ut comedat quoniam oportet: ubi oportet, & quantum oportet, & cum quibus, ut dormiat his eidem conditionibus seruat, ut seruat amicos proximos & alios actus, pluientes a parte sensitibili exequatur eodem modo non pro lapsu sensitivi appetitus sed per rationem penitus mouet, & ideo iste homo non mouebitur: sed se mouebitur non uincit, sed erit dies suorum actuum, adeo quod sicut in frigido, ut octauo, non est calor nisi potestia, sic in felicitate non est lapsus nisi potestia, & ideo penitus ratione operabitur quantum uult ratione presumpta, uult autem ratione, ut corpus corruptibile & resoluble operetur operationibus propriis sibi, & hoc modo operatur: & sic quando dormiet erit felix in habitu.

A secundam tanta ratio quoniam reducitur in hanc uim, an felix moriendo amitteret felicitatem uolens aut nolens aut neutraliter. Responde Aristoteles, ethica, dicens multa non & non existentium scientes & operamur & patimur, quorum nullum, neque uoluntarium neque inuoluntarium est, puta senescere uel mori. Felix ergo non uult mortem, quoniam ipsa mors: neque finis est, neque bonum, & quoniam disproporcionis scit esse mortalium, non patitur nolle rationali ergo appetitu sapiens mortem non uollet: neque nolle appetet secundum individualis permanentiam sempiternam, quoniam immobile, ut narrant sapientes.

Sed dices pole est hominem perpetuari per naturam, ergo est appetibile appetitu naturali, antecedens probatur auctoritate, quoniam Aiph in tractatu de elementis capitulo de partibus Azie inquit. In iudea uersus solem occidentem sunt essenenses, qui ob suam maximam latitudinem secesserunt a gentibus: causa uitandi delectationes, quoniam inter eos nulla est mulier, neque ab eis agnoscitur pecunia, ipsi uiuant moderatim, & parce, & licet illic nullus oritur, tamen non deficiunt, & si multa gens uadit illuc nullus potest illic esse diu nisi fidem & cattitatem offerat & promittat haec ille. Ad hunc Lynchonensis Grossat stain libello de reflexionibus radiorum narrat quod circa unum polum sunt quidam montes, super quibus fit sic uniformis & regularis reflexio radiorum solis, quod est ibi tanta temperies, quod homines morantes ibidem in tantum uiuent quod uita eorum ei displiceret, ob quod saltant in flumen quodpiam sub illis montibus fluens & submergitur &c. Ex hoc sequitur quod huiusmodi homines si non se submergerent, omnino essent aeterni, ergo felix potest appetere perpetuitatem, cum illa sit possibilis individualis humanus, in quantum individualis, ut per uerba horum constat. Poetarum etiam et non nulli theologorum antiquorum, existimant quod homines qui potant aquam quandam quae forte potus est Ambrosius, deorum. Et gustat cibum qui nectar appellatur redduntur digni aeterni, quivero non non, ut perspicuum est apud eos

Sed Aristoteles et Auerrois, 3. meta. 1. s. deridet ostendit, inquit, non Auerrois. Et si accipiunt potum ab illo loco, & cibum ab alio, ut non moriantur mirum est quoniam qui indiget cibo & potu remaneat in aeternum. cibus. non & potus non sunt necessarii nisi ut restarent corrupti: quoniam igitur remanet aeternum id quod est innatum corrupti. Dicerent ergo peripateticos quod huiusmodi homines immortales non sunt homines, nisi forte aequiuocata, sicut putus & uerus, & ideo consonum est, ut omnis homo mortal sit, & cum mors insit per naturam: ideo non est potestate felicitis & ideo nec est nobile & uolabile, sed neutrum ab eo, uoluntum enim est in potestate nostra, & quoniam infertur, ergo felix non esset felix, negatur consequentia quoniam non est in potestate hominis mori uel permanere, & ideo nec mors nec permanentia sunt de ratione uel conditione felicitis. Et per idem ad confirmationem concedimus maiorem, sed minor falsa est, felicitas enim non tollit omnem priuationem nisi potestem hominem in eo quod homo, modo immortalitas apud physis repugnat homini, modo esse individualis, hoc enim est fide perspicuum tantum, non ratione naturali demonstratum.

A tertiam principalem potest apud Aristotelem causam de intellectu.

L. ii

DE INTELLECTV

pi p̄ potentia facilitatis, & sic foelix nō poterit miser. i. cum facilitate, qm̄ postq̄ regio vegetativa & sensitiva in centralitate sunt ad regionem intellectuam, pculdubio, ita reguntur rōnes; q̄ amplius deordinare non possunt facile. Sed q̄ possit esse deordinatio stante vita Aristoteles ī ethicis saepe autumat.

A D quartam solu patet potē n appetitus sensitivus ī tantum assuefieri rōni, ut ab eo tollatur oīs inclinatio ad oppositum rōni, & sic intellectus liberrimus erit, ac purus intellectus in eo q̄ intellectus.

A D quintam patet qualiter foelicitas corporis potē inesse corpori, in uita mortali, t̄ est operatio oīs um regiū sm̄ obedientiam habitualem ad rōnem. Ad sextam dōm q̄ in statu isto potē est comprehensio intuitiva, immo de facto adest: potis medijs s. intellectu speculatiuo & obedientia regionum ad rōnem: ut diximus, tunc. n. Deus potē esse forma intellectus copulari hoi. Ad ultimum iam apparuit qm̄ foelix nō sit aliquis, nisi p̄cesserint habitus uirtutum oīum eorū, quae capacia esse possunt uirtutis. declarabat aut̄ Auerrois q̄ nō solum antecedunt virtutes hāc dispōnem, immo cōsequuntur, homo n. cum p̄uenierit in hūc statum, firmabitur in castitate, iustitia, cōtinētia, sublimitate, liberalitate & oībus alijs uirtutibus, quae antecesserūt hāc dispōnem. His habitibus luculēte uerificabitur uerbum Arist. 12, diuinorum. d. atqui, ut nos optimae p̄breui tpe degimus, sic id perpetuo degit. sicut i. semper nos quidem ita semper degamus fieri nequit. Vult ergo q̄ foelicitas hoīs sit qualis illorum abstractorum, quemadmodum n. oīa corpora cōelestia sunt foelicia Deo, sic & hoīes deo foelice esse oportet. Differunt autem a nobis, qm̄ eorum foelicitas semp̄ est, nobis autē paruo tpe, semper quidem illis, qm̄ intellectus coelorum ad hoc ut deo foelicitetur nō egēt adeptione intellectus speculatiui, tāquā medio positiuo, nec adeptione uirtutum tanq̄ medio priuatiuo, corpus. n. cōeleste cū nō uegetetur nec sentiat, pculdubio nō diuertit intellectus eius a comprehensione sui & aliorum, & ideo illis semp̄ est foelicitas hāc. Nobis aut̄ paruo tempore, qm̄ adeptio intellectus speculatiui fit in tempore & maximo. Amplius acquisitione uirtutum nō sit nisi lōga experientia, sicut dicit Aristoteles. ergo noster est modicus, & maxime cum uita nostra comparatione ad illam illorum sit, sicut p̄fici ad l̄ neam, & finiti ad infinitum, ut dicit Auerrois. ergo deductio qualis optima paruo tempore inheret nobis, sic n. semper i. nobis ī pole, & tu vide coni. 38, ibidem. Rursum & uerbum Arist. in principio libri de mūdo uerificari potē, inquit. n. nec fecit se optimorum indignam, immo & cognatiſſimam & p̄cipue cōgrauam putauit esse disciplinam eorū, cum n. nō eset pole corporalr, p̄fici in illum cōelestem locum, & derelicta terra uidere q̄cūq̄ illum cōelestem locum, uelut insipientes aloadea qm̄q̄ putauere. Aīa quippe assumēs per ph̄iam intellectum ducem eleuata est, & abiit, il laboriosam q̄dam uiam excogitās q̄ nimium locis distabat ab inuicem summe sapuit facile reor noscēs cognata, & diuino lumine aīa apphēdēs diuina & prophetizans mortalib⁹, hāc aut̄ passa est, qm̄ pole fuerat uolens cōicare largiter oībus p̄ciosa q̄ penes se hāc ille, in q̄bus uerbis dedit intelligere copulationem illam, & medium copulationis & p̄fectionē aīa copulat, cum dicit assumēs aīa ducem intellectum eleuata est & abiit, dedit copulationē aīa cum intellectu agēt, qui deus est sublimis, cum dicit, p̄ph̄iam, medium intelligit posituum & priuatiuum, est in ph̄ia continēs partem speculatiuam & moralem, assūmens ergo p̄ ph̄iam intellectum ducem. i. cum fuerit copulata intellectu abstracto per ph̄iam, tanq̄ per medium, summe sapuit, qm̄ comprehendit tūc deum per essentiam eius & alia abstracta, & aīa apphēdēs, diuino lumine. i. per essentias abstractorum cognoscens abstracta diuina p̄ph̄izat morib⁹ aliis, et cōicat largiter illis sciā eorū, et hāc est aīa p̄fectio. ergo his uerbi, patet copulatio, medium copulādi, & p̄fectio copulat aīa. Hinc id Trismegisti pater, cum inquit (ex mente pura & diuinitate quo dammodo unum spūm coalescere (est enim spūs intellectus potentia, coalescit autem mente pura. i. deo et diuinitate

nā inquit excoitarem ac mēs aciem ad suprema erige rem, sopus ita corporis sensibus, quemadmodum accidere solet his qui ob saturitatem uel defatigationē somno grauati sunt, subito mīhi uisus sum cernere, quēdam immēta magnitudine corporis, qui me nomine uocans in hūc modum clamaret, quid est. o. mercuri q̄ & audire & intueri desideras, quid est q̄ discere ac intelligere cupis. Tum ego qui nāmies inq̄sum inquit ille p̄imander mēs diuinæ potentiae, at tu uide quid uelis, ipse uero tibi ubiq̄ adero, cupio inq̄ rerum nām discere deumq̄ cognoscere, adhāc ille tua me mēte complectere, et ego te in cūctis quae operaris erudiam, cum hāc dixisset mutauit formam, & uniuersa subito reuelauit, cernebam enim &c. Quibus uerbi oīa quae diximus hic notauit primo quid sit foelicitas cum dixit (cupio inq̄ rerum naturam discere.) Est autem rerum nā subae separatae oīs, ut ibidem explicat (deumq̄ cognoscere) ergo uult foelicitatem esse oīa abstracta & deum, ut pdiximus, qm̄ hec cupit scire tm̄. Dedit intelligere medium id duplex, cū n. dicit (sopitis iam corporis sensibus) medium priuatiuum signat, quo aīa cōtrahitur tota in intellectu. Cum p̄posuit id uerbum I. (cum de rerum nā cogitarem ac mēti aciem ad superna erigerem) medium inouit positiū p̄fectionem intellectus potēt̄ per intellectum speculatiuum, cum apposuit (mutauit formam, & uniuersa subito reuelauit) or̄dit copulationem illam, primo n. copulatur nobis intellectus agens ut efficiens, cum ergo mutat formam i. copulatur in fine ut forma, tūc per essentiam eius oīa nobis patent, per p̄imandrum ergo intelligit intellectum agēt more Auerroico. Dedit aut̄ intelligere hanc foelicitatem esse in uita mortali per suam metaphoram, ecce q̄ plane pōnem Auerroicam his uerbi mīstice acceptis signare pot̄ quispiam. Hinc & id Platonis in Symposio redit. inquit. n. animū diuinū pulchritudinis amatorem, qm̄ diuinās rōnes attingit, tūc nō amplius simulachra rerum sed res ueras parere in seipso, parteq̄ nutrire, familiare deo fieri ac p̄ ceteris īmortalem. Hinc & id p̄iedri diuinorum inquit cōtemplatorem a religiōs segregari purgari p̄fusus hārere deo, impleri deo, idem in Epinormide ad uerbum fere dicit. Hinc & id septimi de republica legitur, inqt. n. theologum idonei demōnis fundamētis & gradibus ascēdere usq̄ ad principiū uniuersi, tangere ipsum ac tenere adhārētem semp̄ his quae adhārent p̄cipio: quippe qui nullis sensibilium rerum corporeis gradibus ad id contendat sed ipsis spēbus per ipsas ad ipsas potius innitat: quo usq̄ ad spēm finem uniuersi perueniat &c. In quibus uerbis mīstice Plato pōnem daram figurat: cum n. inquit (theologum idoneis fundamētis demōnis & gradibus ascēdere, medium tergit̄ positiū, quo aīa copulatur deo per theologum. n. p̄fectum scīas speculatiua & maxime diuinam intelligit. q̄ signat per id q̄ subdit (idoneis fundamētis demōnis gradibus) per id quod subdit (ascēdere usq̄ ad principiū uniuersi) dedit intelligere copulationem aīa cum deo, cum subdit post (tagere ipsum atq̄ tenere) exposuit modum illius copulatiōis, aīa. n. recipit deum, ut forma est, forma aut̄ tangitur per essentiam aīa & tenetur fixe, et ideo deus tangitur spūalr per essentiam eius & tenet fixe quod signat per id quod subdit (adhārētem semp̄ his quae adhārent p̄cipio) est ergo illa tentio, tam diu q̄ diu durat illa, quibus deus natus est copulari. s. intellecta speculatiua, cum uero subdit (quippe qui nullis sensibilium rerum corporeis gradibus ad id contendat) medium signat priuatiuum, oportet. n. ut non sensibilium formis contendat & infistat, atq̄ in eis submergatur, sed ut inquit (ipsis spēbus per ipsas species ad ipsas potius in nitatur) i. per intellecta ad intellecta continue procedat quo usq̄ ad spēm finem uniuersi perueniat). i. deum in quo p̄buletur aīa atque letetur, & hoc pacto arcanum Trismegisti pater, cum inquit (ex mente pura & diuinitate quo dammodo unum spūm coalescere (est enim spūs intellectus potentia, coalescit autem mente pura. i. deo et diuinitate

ūinitate. i. oībus alijs intellectibus diuinis. Hæc ergo que
veteres mistice tradunt forte ad hūc intell̄m trahere po-
tes, licet extraneo & forte fiet. Quo quidē modo i hoc
statu polis est felicitas, & qm̄ argumenta non cogant
contra Auerroicos his patet, licet post utrum sit mens
Arist. ac ueritas disputabitur.

In quo persoluetur questio quarta. Cap. 46.

Consuevit Auer. in pluribus librorū dicere itell̄m
mālem, cōtinuari agēti, unī agēti miseri agenti,
ac frequētiū ipsum copulari agēti, quæ oīa Syno-
nima sunt, ob q̄ licet declarare, quid sit copulatio intelle-
ctua. Est ergo copulatio intellectua p̄existētūm discōti-
nuatorum. ut discōtinuata sunt, unio ipsiis nec remissis
nec intētis. Dixi (p̄existētūm) ad dñiam ḡnōis, ḡnō n.,
unio est nō p̄existētis: sed edū & iō formae entis in poten-
tia ī mā ad actum dixi (nec intētis nec remissis) ad dñiam
missionis, in missione. n. est partium diuīsio, ut in ea, q̄
sensu sit, vel partii alteratio, ut in missione p̄prie, ut di-
xit Ari. in pigeneseos, dixi, ut discōtinuata, qm̄ & si equi
in sui ortu cōtinuam hēi formam s̄m rem, dñ tñ discōti-
nuata, qm̄ nō exerceat op̄a equi, hinc Plato uoluit aīam
cōgenerari hoī, nō tñ ei cōtinuāf, nisi sedatis supfluitati-
bus &c. Hui⁹ aut̄ copulatiōis plures sunt modi s̄m Auer-
roim, unus intell̄s potētiae cum intell̄u agēte. Secundus
intell̄s agēti cum intell̄u speculatiuo. Tertius intell̄s pot-
tiae cum hoīe. Quartus intell̄s agēti, cum hoīe. Quin-
tus est intētōis imaginatē cum intell̄u potētiae. Si igit̄
loquamur de p̄ copulationis mō, dicimus q̄ intell̄s agēs
p̄ sui nām semp̄ est copulatus intell̄u potētiae, capiendo
eos absolutae, ut sunt partes uel gradus intell̄s, ut intell̄s ē
infima intelligētarum, & hoc pacto hēc infima intelligē-
tia duobus modis intelligit abstracta supra se. s. per essen-
tias eorum, & p̄ essentiam p̄pria, ut s̄epius p̄diximus
& iam diximus q̄ hoc modo intell̄s potētiae nō egēt me-
dio positiuo. s. p̄fectione p̄ intell̄m speculatiuum, nec pri-
uatiuo. I. p̄fectione per morales uirtutes, & hēc copula-
tionem dedit Auer. pluribus locis & librīs. Si igit̄ lo-
quimur de his, put̄ sunt cōtinui nobis, tūc agēs copulari p̄t
intell̄u māli uno modo, ut agēs passo, ut qm̄ intell̄s agēs
incipit creare intellecta, & intell̄s potētiae incipit recipere
illa, & hēc est prima copulatio. Alio modo copulatur ei
ut forma, & hēc est qm̄ intell̄s agēs incipit esse intellectio
essentia intell̄u potētiae, qualis unio est coloris uisui, co-
lor. n. s̄m sui cēntiam est forma parietis & uisio oculorū
& quia hac copulatione intell̄s agēs, est op̄o intell̄s potē-
tiae, & intellectio illius, ideo intell̄s agēs est forma tunc il-
lius, & hēc est ultima prosperitas: ut diximus.

In quo uerificantur Theorema ex his. Cap. 47.

His possunt q̄tuor Theorematā cōsiderari, quorū pri-
mū est, q̄ unum & idem in suōto p̄t esse respe-
ctu eiusdem agēs & forma, tibis & modis diuer-
sis, intell̄s. n. agēs prima copulatione est agēs: secūda ue-
ro est forma, ergo unāmet res erit forma respectu aliqui-
us & agēs respectu eiusdem, cuius op̄ possum accidit
in rebus mālibus compositis ex mā & forma, in separa-
tis. n. a mā solum idem est agēs forma & finis ut dicit
Auer. q̄ quidē igit̄ idem s̄m rem sit agēs, & forma
ad idem his conſtat. Secūdum Theorema est q̄ idem sit
agēs sui aliquo modo patet, qm̄ intell̄s agēs est efficiēs
respectu intell̄s speculatiui, & intell̄s speculatiuum est q̄si
cā quare acquiratur intell̄s agēs ut forma intell̄u poten-
tiae, & quicquid est cā medij in finem, est cā illius forme
& finis, q̄ est illius medij, terminus ergo intell̄s agēs est
cā agēs sup̄p̄s diuersimode. Tertiū est q̄ intell̄s agēs
est cā efficiēs oīum intellectorum declarat, est. n. cā agēs
intellectorum speculatiuum, & cā agēs ut oīa abſtra-
cta copulētur, & flat̄ forma intell̄s mālis, & cā agēs sui
met, ergo oīum intellectorum. Quartū est q̄ intellectio
nō est cā copulationis, sed magis copulatio intellectio-
nis qm̄ copulatio est cā quare sit ei forma, & quia est
ei forma: est ei intellectio. ergo copulatio est quasi cā in-

tellectionis: & sic uerificantur uerbū Auerrois in fine. 36.
com. contra Iōā Qm̄ quidē igit̄ quatuor hēc theo-
remata pateant, his patet.

*In quo declaratur secundus modus copulationis
cum suis corollariis. Cap. 48.*

Tum explicatus est his modus copulationis, sc̄s
p̄fecto erit quo intell̄s agēs copulat̄ intell̄u specula-
tivo copulatur n̄ ei duobus modis. s. ut agēs & hoc
inq̄tum creat ipsum & ponit eum in intell̄u potētiae, si-
cut ars ponit formam artis in ligno. Et ut forma medio
dispositiuo, sicut n. forma ignis copulatur calido & sic-
co, nō tanq̄ lubiecto sed medio dispositiuo, est n. calidū
& siccum medium, quo forma ignis inest māe, sic intell̄s
agens copulatur intell̄u speculatiuo, ut medio dispositiuo,
est n. intell̄s speculatiuum medium, quo intell̄s agēs
copulatur intell̄u potētiae, ut forma. Sed differunt he-
ab illis duobus quibus copulatur intell̄us agēs intelle-
ctui potētiae: qm̄ copulatio intellectus agentis ad intel-
lectum potētiae prima est agentis ad patiens, hēc pri-
ma agentis ad intellectum speculatiuum est agentis ad
effectum.

AMPLIVS secunda copulatio agentis ad polem
sunt formae ad ueram mām spiritualē. Sed secunda co-
pulatio agentis ad intellectum speculatiuum est formae ad
medium dispositiuo. Ex his possunt conduci uerita-
tes duorum Theorematū, primum est, q̄ copulatio in
tells agentis cum intell̄u speculatiuo est prior copulatio
ne agēti cum intelle. Cu materiali, & hoc s̄m vtrāq̄, qm̄
agens immediatus tangit effectum quam materiam il-
lius. ergo copulatio agentis cum speculatiuo, ut effe-
ctus, est prior copulatione agentis cum intellectu poten-
tiae, ut patiens.

AMPLIVS prius intell̄s speculatiuum copulatur
intell̄u potētiae, q̄ sibi copuletur agēs, ergo intell̄s
agens unitur speculatiuo prius utrāq̄ copulatione. Se-
cundum est q̄ intell̄s speculatiuum non est uera mā intel-
lectus agentis, sed intell̄s potētiae, propter quod intellectus
speculatiuum non intelligit agentem, sed intellectus
potētiae intelligit utrāq̄, ideo si intell̄s speculatiuum est
generabilis s̄m quid, non sequitur nām corruptibilem
hieri eternam, sicut qm̄ intell̄s potētiae esse corruptibilis,
ut sequitur in pōne Alexan. & in hoc patent multa, que
exponere dimisimus in com. 36. tertij de anima. Quid
sit igit̄ secundus copulationi, & quomodo uerificantur
hēc duo Theorematā his patet.

In quo explicatur tertius modus copulatio-

nis. Cap. 49.

Dest explicare tertium modū, est ergo tertius mo-
dus copulationis: qua copulatur intell̄s mālis cum
hoīe & apud Auerroim est duplex. s. s̄m nām, &
acquisita ex placito. Et sensere quidam, ut Subgerius in
tractatu de intell̄u, q̄ copulatio intell̄s mālis cum homi-
ne est s̄m esse, qm̄ intell̄s constituit hoīem in esse homi-
nis apud eos s̄m Auer. ut declaratum est in libro p̄dicto
dicit. n. Auerrois in. 3 de anima com. 20. in principio, q̄
intell̄s mālis copulatur prius nobis q̄ intell̄s agēs, & nō
p̄t loqui de copulatione s̄m operationē, qm̄. 3. de aīa
com. 36 dicit q̄ copulatio agentis cum homine prior ē
copulatione intell̄s potētiae cum hoīe. Amplius ibi-
dem dicit q̄ copulatio est cā intellectio & non econ-
tra. ergo prius intelligitur copulatus s̄m esse anteq̄ copu-
letur s̄m operationem. Sed hoc diximus esse contra intē-
tōis Auerrois fortissimis argumentis, ideo nunc dici-
mus q̄ copulatio nālis duplex est, una qua intell̄s est ita
aptus esse huīus hoīis, q̄ non equi, & hic homo aptus est
esse intell̄u tali nobile uel organum, q̄ non intell̄u lunę
& hēc copulatio est naturalis, qm̄ nulla potest reddi cā,
nisi naturae horum, & hanc confueuit Auerrois appellā-
re copulationem in potentia, ut in. 5. com. ubi distinguit
quot modis puer intelligere potest & hoc quidē mo-

Sueſt. de intel.

L iii

DE INTELLECTV

do intellectio nō est causa copulationis. Altera est copulatio natis, quae fit propter ppones, qm̄ q̄ cito homo incipit esse, incipit particulariter habere ppones primas, ergo incipit sibi continuari intellectus sicut illa, & hanc dñ natūralis sicut Auerroim, qm̄ uoluntas non habet introitum in acquisitione earum, nescimus n. unde & quo & ex q̄ bus orientur nobis: & hoc Auerrois inquit in. 1. auscult. physice, com. 5. in calce. d signum eius q̄ commune est notius apud nos naturaliter q̄ pprium est, quia videm comprehensionem cōēm pcedere tempore in infantibus, priam comprähensionem cuius exemplum ponit uide, sicut ergo termini simplices primi simplē pconcipiuntur ita & ppones primæ, & ideo unio per has dñ per nām, et 2. physi com. 5. 9. dicit Auerrois q̄ infantes non habent cognitionē, & loquitur de cognitione rerum habita ab eis per uoluntatem, qm̄ loquitur de pposito, ut pater in textu. Copulatio autem acquisita est illa qua acquiritur intellectus nobis per intellecta speculaūa acquisita uolūtate, cuiusmodi sunt conclusiones quae dicuntur intellectus speculatiūs, que copulatio est propterea: quia idem in tellīm est forma intellectus materialis, & cogitatiua humanæ illius quidem sicut esse ultimo abstractum, huius autem sicut esse medium. Hinc uerificatur qualiter prior ē cognitionis q̄ copulatio intellectus potentiae, prior enim est cognitionis inuidui per cogitatiuam, q̄ copulatio, illa. n. cognitionis aliqua est cognitionis, non tamen prior est copulatio intellectus, q̄ cognitionis vñlum, imo simul, & sic lermo Auerrois non est contra hoc. Quid igitur sit tertius modus copulationis his patet.

In quo declaratur quartus modus copulatio-

nis. Cap. 50.

Quartus uero modus copulationis ē intellectus agentis nobiscum, & hoc fit uel quia continua tur nobis per naturam, uel per uolūtatem, sicut diximus in copulatione pōlis nobiscum, est autem copulatio intellectus materialis prior in uobis, quā illa agentis ut Simplicius Themistius Alexand. & Auerroi. sensere, licet copulario agentis nobiscum sit prior sicut naturam. Sed ambigēs uoluntas est cā copulationis, uoluntas nō est causa copulationis. nisi sit i nobis. ergo uoluntas prius est in nobis quam intellectus illi sint copulati, sed uoluntas est uel intellectus uel illius uirtus. ergo intellectus prius inheret nobis q̄ copulatus nobis. Dicimus q̄ uoluntas sequitur comprehensionem, sicut umbra corpus, ut dicit Auerrois. 12 meta. cō. 3. 9. & quia comprähensionis duplex ē, s. vñl & particularis, & ideo nos appetere possumus duobus appetitibus s. vñl, qui est forte intellectus, ut ad ipsum sequitur electio uel confutatio, & appetitus particulari, q̄ est cogitatiua, ut ad ipsam sequitur fuga uel prosecutio: & quia cognitionis particularis in nobis est prima, ideo & uoluntas particularis prima uoluntas ergo particularis est causa acquisitionis vñl, & per consequens intellectus vñl, & sic pater solu. Quid igitur sit quartus modus copulandi patet.

In quo declaratur ultimus modus copula-

tionis. Cap. 51.

Tandem ad copulationis modum quintum & ultimum descendens dico q̄ copulatio intentionis imaginata cum intellectu est sicut copulatio coloris cum uisu, sicut enim color comparatur uisu duobus modis in ratione agentis uisionem, & in ratione formæ intentionaliter perficiens uisum, sic intentio imaginata uno modo tantum comparatur intellectui. s. ut forma vñl & abstracte perficiens intellectum, una enim met forma est materiæ organorum & intellectus, modo diverso. v. g. color sicut esse penitus naturale est forma parietis, sicut esse simili abstractum est forma intellectus, sicut esse medium forma est sensitiorum organorum. Sicut ergo in copulatione coloris cum uisu color fit uisu & non uidēs ita in copulatione intentionis imaginatae cum intellectu

redditur illa intentio intellecta & non intelligens, contra intellectus fit intelligens & non intellectus ab illa. sicut uisus uidens, & non uisus ab illo. Hinc conducit q̄ unam res, est esse, intellectio sensatioq; diuersorum v. g. color parieti est esse, uisui uisio, intellectio uero intellectui in se.

A M P L I V S uerificatur quomodo intellectio numero est oīum intellectū, Deus enim est intellectio omnium intellectuum, quia forma omnium intellectuum intellectio quidem sibi per sui essentiam aliis uero per essentiam eius ergo deus est una numero intellectio omnibus intellectibus, quemadmodum una numero uisio oīum uidentium hunc colorem numero, iste. n. color est uisio oīibus hic præalentibus, sicut eē spirituale: licet sicut eē reale sit forma parietis, & tamen stat sortem definere uide, Platone adhuc uidene, ita stat deum semper intelligere se per essentiam ppriam, me definente fœlicitari. His pōt concludi modus ascensionis in fœlicitatem: sicut Auer. in epistola de fœlicitate: puer ergo primo copulatur intellectis primis per cognitionem particularē pri morum indiuiduorum. Vigorato intellectu ut dicit Auerrois uel exicata humiditate acquirit intellecta. s. speculaūa. s. conclusiones, & sic acquirit agentem intellectum, & materialem illum, ut efficiens est intellectorum, hunc ut materia eorum, & cum idividua sint in numero quodam actu pōle est: ut acquirit totum intellectum speculatiū, ergo totum intellectus potentiae, & cum intellectus agens sit forma intellectus potentiae, ergo acquires intellectum agentem tanq; formam, erunt ergo duo subiecta apud Auerroim, quorum quodlibet a fœlicitate denominatur formaliter: unum propinquum. s. intellectus potentiae, aliud remotum, & est homo. ergo erit una numero fœlicitas, quæ uno instati erit duorum forma, & sic duo denominated & una denoūatio duo intelligentia forte, una numero tamen fœlicitas. Quæ ergo de copulatione dici possunt haec & tot sunt, quibus patet sol. quartæ quæstionis.

In quo inducuntur argumenta contra quin-
tam quæstionem. Cap. 52.

Sapientes omnes existimarent, q̄ homo in hoc statu sicut Deus sit, ut Themistius assuerauit, sed quæ cōstradicūt huic prouerbialiter dictum hæc sunt. primò qm̄ deus est simpliciter independens homo in statu depēdet tribus modis ab ipso deo, ut dictum est. ergo non est tā quā deus. Amplius deo tota natura obedit, propter quod administratione sua oīa reguntur ordine & cura, ut dī in lib. de mundo, sed fœlici natura non obedit, nec administratione sua mundus conseruatur. ergo fœlix nō est tanq; deus. Adhuc deus non est nexus, in quo unitur spiritualia cum corporalibus, sed hic homo nexus est spiritualium substantiarum, cum materialibus entibus, materialia enim entia sicut eorum esse reale, non sunt abstracta nec deo copulabilia, sed secundum eorum esse spirituale, quod est esse intellectum speculatiū, ut est medium hominis, quo dependet ab illis tribus modis. causæ, & ideo tunc uniuntur materialia immaterialibus. Ergo &c.

In quo persoluitur quæstio secundum quos-
dam. Cap. 53.

Dixerunt quidam sapientissimi viri, q̄ quia multe sunt intelligentiae, separatae, ideo multæ possunt esse copulationes erit ergo una copulatio, qua intellectus agens copulatur tantum, alia in qua agens copulatur, & intelligentia luna alia in qua copulatur intellectus agens intellectus lunæ, & intellectus Mercurij itaque usque in Deum, adeo q̄ erit una copulatio, in qua erit copulatus primo intellectus agens, & deus, & omnes intellectus medijs, tunc uolunt. q̄ potentia huius hominis copulati sit tanta quanta est intelligentiae sibi copulatae, ut si fuerit sibi copulatus intellectus agens, potēcia

tia huius hois erit tanta quanta intell's agentis, & si fuerit copulatus intell's lunae ultra illum. potentia huius hominis erit æqualis eis in tatum qd si uni foelici copulata sunt oia abstracta, potestia eius erit tanta quanta oium abstractorum. Et sic iste homo erit potes commouere motes, generare aialia, corrumpere illa, comburere castra; edificare turres, transire per maria, & haec & alie multa, quæ enumerant, sunt autem hi sumentes ab Auicenna in .6. naturalium parte quarta, capitulo de disponib' virtutum motiarum & prophetia, que fit virtutibus sensibilibus. Moverunt autem Auicenam haec primo, qm plus obedit natura huic qd suo contrario, sed o' suum contrarium pot in reliquum. ergo iste homo pot in quodlibet.

Aduh tanta est potestia subiecti formati, quanta est formæ, unumquodq. n. operatur sua forma, sed forma huius est omnipotens. ergo & iste erit omnipotens.

P O S T R E M O quæcūq. cōstituant unū sunt equa lis virtutis in eo, sed formæ superiores & iste homo constituant beatum. ergo tanta erit potentia beati quanta constituentium, & hoc sentire vñ verbum Auerrois in .3.com.36. quando inquit, & cum ita sit necesse est ut homo intelligat p intellectum sibi propriu' omnia entia & ut agat actione sibi propria in omnibus entibus, ecce propositum.

In quo ponitur uera mens Aristotel. et Auerrois.

Cap. 54.

Sed proculdubio p hec risibilis est: non n. per hoc qd oculus formatus est colore, operatur operatio ne propria colori, nec per hoc qd intell's materialis formatur ab intell's auri uel aliorum, operatur operatio ne eorum. ergo per hoc qd intell's ille formatur a formis abstractis, non debet agere per potentias earum. Iste ergo homo in duobus tantum deo assimilatur, primo, qm est oia quoquo modo, iste n. formatus est a superioribus, & ab inferioribus, & o' formatum constituif ali quo modo in actu a suis formis ergo iste quoquo modo est oia, & hoc pacto deus se habet; est enim deus omnia fm esse abstractum, ut dicit Auerrois. 12.met. com. 18.in fine & trigesimo sexto.

A M P L I V S scit oia quoquo modo, qm nō sunt entia alia qd scia eius i' istius hois, qm nihil aliud est quin sit scientia huius hois, nec cæ entium aliud sunt. i' subæ primæ qd scientia huius hois ergo scia huius est oium, et scia & scitum idem, iste ergo homo oia est duobus modis. fm sciam, & fm esse & hoc pacto operatur operatione propria illis, nō reali, sed spūaliter. His cōstat huc hominem esse tanq' uniuersum, qm sicut mundus nihil aliud est nisi nexus æternorum, cum materialibus, ut dicit Aris. in lib. de mundo, ita est iste homo; nexus rerum materialium cum separatis in esse spūali & intentionali, ut dicit Auerrois in epistola foelicitatis, & hoc pacto entia materialia possunt copulari deo & abstractis, in hoc enim hois materialia copulatur abstractis, tauq' suo fini & optimo, & sic iste homo est uniuersum totum, licet alio modo, o admirabilem dispōnem o admirandum ordinem. His habitis, ad primum dicendum qd quantum ad huc modum proculdubio iste homo differt a deo argumentum ergo concludit unum modum dñe. Sic & secundum argumentum concludit secundum locum dñe. Et etiam tertium idem designat, declarat, n. tertium locū dñi: his ergo tribus modis, iste homo differt a deo in alijs duobus conuenit ut di ximus.

A R G U M E N T A quoq' Auic. nihil sunt, qm unum cōtrarium hēt esse reale, superiora in hois isto hēt esse spūale, & ideo nō operatur fm potestias illorum. Vnde subæ separatae hēt duplex esse, i' reale & sic sunt formæ corporum cœlestium, & e' intentionale, & sic sunt formæ huius foelicis: & quia intelligentia lunæ fm esse reale p̄ficit lunam, iō tm pot luna qd una eius intell's, non sic i' isto hois. Et per hoc patet ad secundum, maior est vera de forma & formato fm esse reale, & nō intentionale.

Et sic ad tertium, illa n. lunt cōstituetia idem fm esse spī rituale, & nō reale, iō nō militat. Ecce qd cœlū est hoie foelicius, est n. cœlū m foelicius, cum intell's cœlestis fm es se reale sit forma eius, & iō nō tm corpus cœleste intelligit per essentiam intel's proprij & superiorum, sed operatur per essentiam proprij intell's & tantum quantum potest suus intell's: non sic autem homo. Quo' quidem igitur homo foelix similis sit deo his patet.

B T per hæc pot conduci Theorema quo' s. foelix dicitur & quiuoce homo ab ignaro, ut dicit Alexan. iste n. homo est similis deo & mundo, ignarus autem penitus diversus, iō homo dñ fere & quiuoce, de isto hoie & ignaro non equiuocatione accepta ab essentia & actu primo sed ab operatione et postrema perfectione, sicut manus absenta forte dicitur & quiuoce fm postremam perfectiō nem, licet fm primam forte non dicatur & quiuoce, sed unius rōnis, ut nos notaūmus alibi.

In quo per soluitur questio. 6. Cap. 55.

Fvit qd non modica utrum intell's agens prius nobis copuletur qd intelligatur, & vñ proculdubio ipm prius intelligi, copulatio n illa relatio est ois autem noua relatio exigit nouum fundamentum uel igitur id fundamentum est in nobis uel in intell'u non in intell'u, ergo in nobis, tunc istud erit uel cognitio illius, uel sensatio, uel aliqua dispōignota non est aliqua dispō, ga sic posset copulari equo uel bruto, nec sensatio per idem, bruta n. sentiunt. ergo posset per sensationem copulari brutis, ergo id fundamentum est intellectio, sed omnis dispō refertur in dispositum tanq' in terminum. ergo illa intellectio refertur in intellectum agentem ergo antequam copuletur intelligitur, quod est propositum.

A M P L I V S intellectio eius est esse eius. ergo non prius adest nobis qd intelligatur a nobis, atq' est Auerrois consequentia perspicua, non n. copulatur nobis nisi qm est nobis comprehendio. ergo &c. Auerrois autem in cō. 36.dedit oppositum, cum Alex. n. consentit intellectum agentem prius nobis copulari, ut forma, qd per essentiam eius comprehendamus, dico prius fm nām, led fm tempus eo dem instati, quo nobis copulatur ut forma intelligamus ipsum, & per essentiam eius. dubitatio autem pdicta suit Auerrois: ut patet in com. 36. ut ergo soluatur debes sci re qd qm erimus perfecti per intellectum speculatum, et philosophiam moralem modo exposito, tunc sumus depē dentes ab intellectu agente tribus modis. in genere formæ & finis & efficientis, ut superius explicauimus, & inde fuit qd nos sic dependentes possumus intelligere ipsum duobus modis. per essentiam nostram, i. intellectu speculatum: & haec intellectio erit illius in rō agentis. & sic simul intelligimus ipsum & continuamur ei. ergo eo dem signo, quo intelligitur signo, quo intelligitur, continuatur nobis, qm ita licet copulatur nobis ut agens. intelligitur a nobis ut sic. Alio modo possumus intelligere ipsum per essentiam eius, & sic intelligitur a nobis in ratione formæ, & hoc profecto prius nobis continuatur, qd intelligatur fm nām, qm prius forma sit informato, quam formatum operetur per essentiam formæ, operatio enim lequitur esse. ergo nos prius copulabimur illi, ut formæ, & in secundo signo naturæ per essentiam eius intelligemus.

Q V I B V S habitis facilis est sol. ad obiecta, illa n. dispō est ex parte nostri, & est cognitio illius ut agens est quæ prima est: qua completa compleetur intellectus speculatus, & sic agens copulabitur in fine fm essentiam, et ut forma, & sic post intelligimus p illius essentiam, in secundo signo, ut diximus. Sic ad secundum, intelligere n. eius & esse eius idem sunt in subiecto, differunt autem modo, & inde est qd prius aderit nobis forma quam comprehendio per illius essentiam, licet non prius aderit nobis quin comprehendatur aliquo modo. Quomodo quidem igitur intellectus copuletur prius an intelligatur, & quo' saluatur verbum Auerrois his constat.

Sueſt de intel.

L. ivii

DE INTELLECTV

In quo soluitur questio septima. Cap. 56.

A Verrois uoluit intellectionem fœlicis esse æternā & hoc sensere oēs qui fœlicitatem hoc modo figurant, vñ auem q̄ sit noua ppter quatuor, primo quia est operatio nouum subiectum denominans, & omnis operatio nouum subiectum denominans est noua. Secundo qm̄ est operatio cāta ab intell' agente, et omnis operatio causata est quid nouum, ut dicit Auer. 12. meta com. 39 & in lib. d.d. disputa. 3. in solu. 19. dubij. Tertio si esset æterna, tunc nos intelligentes illa intellectione essemus æterni, omne enim intelligens intellectio ne æterna est æternum, ut arguit Auerrois contra Alex. xan. commento. 36.

P O S T R E M O nullum simp̄r a ternum dep̄det a corruptibili, sed illa intellectio dependet ab intell' spe culatiuo, quies corruptibilis ergo non est simp̄r æterna. Auerrois autem in com. 22. 9. meta. 17. 12. metap. in. 36. tertii de anima, et in epistola fœlicitatis oppositum opinatur. uoluit enim q̄ illa scientia qua sapiens Deum compræhendit sit Deus, Deus enim est sibi & fœlicibus compræhensio: & quia Deus est æternus simp̄r, ideo dicit Iciam fœlicis esse æternam, & hoc nunc supponendum, qm̄ superius sat diximus, uerum aliquod innouari accedit dupl. vno modo simp̄r & absolute, ut quando fm̄ se totum intrinsece habet, aliter nunc q̄ prius, uel fm̄ aliquid sui saltem, & hoc modo compōsitiū nāliter in termino ḡfionis innouatum esse dicimus, uel alteratum, fm̄ aliquid sui, & sic comp̄hensio qua Deus comp̄henditur a fœlici nō est noua, cum illa comp̄hensio sit essentia Dei quae nec fm̄ se, nec fm̄ aliquid sui, innouari possit. Alio modo aliquid dī innouari relative, ut q̄ nec fm̄ se nec fm̄ aliquid sui innouatur, sed bene aliud innouatur ad id, q̄uo columnā innouatur in relatione dextrī uel sinistrī, nulla mutatione facta in ea sit nouus terminus ad hoc uel id animal nouitate: non sibi, sed accidente animali & hoc pacto scientia dei innouari pot̄, Deus enim in fœlici dī noua comp̄hensio non q̄ deus fm̄ se uel aliquid sui permuteatur, sed qm̄ aliud mutatur ad eum, ob quod fit illi noua comp̄hensio & noua scientia. ergo nulla mutatione accidente in deo ipse est sc̄ia noua alicui, no ua dico nouitate ex parte illius accepta, & sic fœlix intellegit in statu intellectione æterna, qm̄ fœlix intelligit per essentiam dei, essentia dei est intellectio æterna sibi & fœlici, ergo fœlix intelligit intellectione æterna absolute & simp̄r, licet dicatur noua relatione, pro quanto aliud in nouatur ad illam.

E T ex his uerificatur q̄ intell', ut intell' intelligit deū per intellectionem æternam simp̄r & reuone, qm̄ intell', ut intell' est æternus ab utroq; latere. & deus est æternus simpliciter, ergo a nullo potest accidere nouum, & sic omnino & simpliciter intellectus intellectione æterna intelligit Deum. s absolute & relatione, fœlix autem cum intelligat per acquisitionem intellectus speculatiui, qui sit nouus sibi per copulatione intentionum imaginarium, intelligit intellectione æterna simpliciter, licet relatione sit noua.

T V N C ad argumenta facile r̄ndetur. Ad primum maior est uera quādō denominaret subiectum noue absolute ut diximus. Ad secundum dicendum q̄ illa est causata quomodo noua est, & quia est noua relatione, ideo illa cātio est relativa, ut superius diximus. Ad tertium consequentia fallit: sed bene sequitur q̄ aliquid non est æternum, & ideo bene arguit Auerrois contra Alex. qui nihil nostri ponit æternum, intulit n. q̄ tūc natura corruptibili efficeretur æterna.

A D ultimum illa intellectio non dependet, cum sit esse dei, quod est esse deo & fœlici scientia, sed nos dependent ab illa intellectione per aliquid noui, scilicet intellectum speculatiuum. ut sat patet. Quomodo quidem igitur intellectio noua, & quomodo æterna est his patet.

In quo soluitur octaua questio. Cap. 57.

A Ntiqui expositores ut Alpharabius Albefarah Babylonensis, Auempace Hispanus, Maurus Auemasar, et noui ut Thomas, Egidius & oēs alij, opinati sunt q̄ nos hic non possumus sc̄e subbas separatas sc̄ia intuitiuā, quē est app̄hensio per essentias earum, ita q̄ scientia sit earum essentia, & ideo uolunt q̄ scientia possit haberis de eis est abstractiuā. s per essentias aliorum, ut effectus per quorum essentias sc̄imus de illis aliqua p̄ sc̄ia vñia, per conceptrus aggregatos fm̄ quosdā, q̄ sunt qdditatiui & q̄litatiui. Apud alios p̄ effect' sc̄im̄ ipsas esse, & quid non sunt, sed quid sint scire non possumus, & breuiter tota scientia, quae habetur de eis erit attributione per alia, & sic abstractiuā & hanc tradit Aris. in. 8 physice auscul & in lib. de anima, & in coelo et mundo, & in. 12. diuinorum, nec potuit aliud scire ipse. Auerrois autem cum expectauit fœlicitatem ī fine suorum dierum, & non uenit, dixit illam esse fabulam ueterularū iuxta ignem sedentium. Et Alpharabius rōcinatur pro his, & uis sui argumenti est: si aliquis habuerit Iciam earum per essentias earum, uel fuit Aris uel excellentior vel minor Aris, non maior. Aris enim ut dicit fuit maximū in quod potuit natura, sed nō datur maius maximō, nec minor Aris. qm̄ si maius non potuit in id: nec minus, nec Aris qm̄ (ut declarabitur) ipse de se in libro magnorum moralium expectat eam post mortem: et totum hoc patet ergo fictio est hæc politio.

A M P L I V S rationcinantur latini, primo qm̄ rōna lis anima dum corpori copulatur nihil intelligit nisi abstracthendo, ergo sua scientia est abstractiuā, & per consequens nihil intuitiuē intelligere potest. Adhuc nullus est effectus repræsentans illas, uel aliquā illarum, ergo nullum potest esse medium dispositiū, p̄ copulatione cum illis, uel aliqua illarum, Rursum suum obiectum adæquatum est quidditas rei sensibilis, modo ille non continentur sub illo obiecto, neclunt id obiectum, ut perspicuum est, ergo non possunt intelligi ab intellectu copulato corpori.

P O S T R E M O arguit Alpharabius, nulla operatio conuenit formæ cui non inseriat formatum illa forma, sed in scientia illarum intuitiuā non deseruit corpus: quod formatur ab intellectu ergo illa operatio non conuenit intellectui. Hinc id Democriti alludit scire omnia deo, nulla bruto, quædam autem sic, & quædam non, homini congruunt. Id autem quod supponere oportet hic est q̄ intellectus noster ī se possit appræhendere subbas illas per essentias earum, qm̄ obiectum intellectu ēst ens, ergo ī quodlibet ens pot̄, q̄ sic in illo ubi saluatur ratio totius entis, modo in nullo quietatur intellectus nisi vbi p̄ essentiam illius id attingit, cognoscere. n. deum in vñi, sicut cognovit Aris, nō quietat intellectum, oportet ergo, si nō sit p̄cessus in infinitum, ut intellectus in habitu ueniat in finē qui finis est app̄hensio dei per essentiam dei. Amplius quod est perfectionis simp̄r in potentia inferiori, debet qnq; competere superiori potētiae, modo sensus cognoscet suum obiectum intuitiuā & abstractiuā cognitione, ergo intellectus debet cognoscere deum utraq;

A L I A argumenta tetigimus alibi, est ergo accipie dum confessiō intellectum, ut intellectus, posse copulari illis, & q̄ intellectus, ut intellectus, potest copulari illis, procul dubio in intellectus, ut corpori copulatus, qm̄ ut sc̄is corpus nō impedit perfectionem postremam intellectus, nec propter mortalitatem, nec propter deordinationem, nec ppter modum essendi. His habitis, oportet dicere intellectum humanum per essentias earum semper copulari illis, & hoc est intelligere ītu tue, & hoc sc̄per ī se. & finis naturam, talis sc̄ia comp̄hendit illas, uerum nobis, qnq; sc̄ita acquisitione intellectus speculatiui, & temperamento omnium eorum: quæ possunt intellectum deordinare, & hoc totum declarauit Auerrois, ī commen. 36. & nos ī commen. nostro illius.

Tunc

TVNC ad argumenta dicendum, qd aliquis maior Arist. habuit, vt Socrates, vt Plato innuit in phedone, Mercurij Aegyptius in Deos pp hoc resumptus &c. & qd qd Arist. est maximum in qd potuit n, vt dicit Alphara. a quo accepit Auer. cōm. 14. tertij de aia, hoc est mistice dictum more poetico, nec verum in se. Ad secundum hoc est verum circa quidditates abstractibilis, intell's n. illas intelligit tm abstrahendo, sed abstracta sim: pliter intelligit per essentias eorum, in fine intell's specu latui, vt sat patet. Ad tertium dicendum, qd totus in intellectus speculatiuus, i rōne effectus, rep̄nt ea in rōne agentium, & illae intellectus speculatiuus totus erit me dium dispositiuum ad copulationē eorum sūm formā. Ad quartū dicendum, qd verum est de obto adēqto in scia abstractionis, sed in scia simpli est ens i quantum ens, licet obm̄ quieratuum sit Deus tm. Ad quintum iam constat, formatum n. seruit dispositiua pp concur sum intentionum imaginatarum, vt dictum est in decla ratione copulationis. Quod quidem igitur scia fœlicis est per essentias intellectorum abstractorum intuitiua. & per se, his perspicuum est.

In quo absolvitur quaestio nona. Cap. 58.

Facile persoluitur nona qd ex his, qm cū discipu lus fuerit perfectus in membris, & in regione ve getatiua sensitiua et intellectiua et alijs, quæ requi runtur ad fœlicem vitam, proculdubio magister potest cōicare illam, tradendo oīa media in finem, oē. n. agens potens inducere dispōnes oēs facientes pro fine aliquo, pōt illum finem inducere, saltem remote, sunt autē dī spōnes præcipue, quæ ultra nā debitum exiguntur. s. vna dispō pro copulatione, vt intell's speculatiuus. Altera pro remotione impedimentorum. s. temperantia i to ro appetitu sensitiuo & vegetatiuo, vt dixim⁹, & qd ma gister possit cōicare primum manifestum est per se, disci plinatur. n. per auditum a didascalio, vt dicit Arist qd aut possit nobis præbere temperantiam constat, inquit enim Arist. 2. ethi. qd non parum differt sic vel alr assue scere iuuenes, pōt ergo esse qd vnum magistrorum nos perficiat in scia vocum s grammatica. Alius in scia inueniendi & refolucionis s. dialectica. Alius in scia nāli de rebus nālibus inscripta, alius in meta. demum continuu in temperantia actuum nōrum recipiendo exercitium, qd cum h̄c fuerint, tunc erit intell's speculatiuus adeptus i nobis, & temperantia appetitus sensitiui, & sic copula bimur substantiis separatis ex nobis, apprehendendo eas per essentias earum, & qn ita est patet qualr magis frer non generat fœlicitatem i nobis, immo nec intell'm speculatiuum, sed mouet tres potentias intimas. s. phantasiam, cogitatiuam, & memoratiuam, quæ cum fuerint innatae inuicem facient copulationem intell's speculatiui, & h̄c toties fier qd tandem totus speculatiuus intell's complebitur, & sic fier adeptio remote a magistro.

Hinc patet qualr religiones, & leges, & sectæ, nō su perfluent apud Auerroicos, aliqua n. religio docet & regulat sequaces suos vno modo, alia alio modo, sicut alr monaci, alr religiosi, oē. n. temperantiam appetitus sensitiui intendunt, qua temperantia acquista proculdubio erit h̄c fœlicitas, qd habuerunt patres religionum: sunt n. illi patres tanq; magistri ordinis perueniendi in hac fœlicitate, & qd ad hoc Auerroici non aber rant, licet in aliis errant, vt dicam post, & diximus.

In quo persoluitur qd decima. Cap. 59.

Averrois in calce cōmenti 36. inquit, intellecta enim falsa impole est vt habeant cōtinuationē, qm non sunt aliquid currēs cursu nāli, sed sunt aliquid qd non intēdebat, sicut digitus sextus et mō strum in creatura. In quibus verbis pōt capi sol. dicit. n. Auer. 1. coeli cōmēt. 138 prope principium, qd æternum manifestum est qd impole est qd sit calu, nam sicut qd sit

casu raro fit, ita ēt existit parum, & iō cito consumitur, nullum ergo casu factum est innatum esse æternum, tūc sub hac maiorí accipio hanc, sed itellecta falsa sunt casu, cum non currant cursu nāli: cum non intendantur a nā, ergo impole est vt habeant cōtinuationem i. sint semper cōtinua & æterna, sola ergo itellecta vera sunt æterna vel habent cōtinuationem semper.

AMPLIVS vt rōcinatur Auer. in lib. de intellū, oīs dispō alicuius copulatiōis debet esse ens, sed falsa nō sunt entia, vt in posterioribus dī, ergo non pñt esse dis pōnes copulationis. Adhuc oēs dispōnes debent cōti neri in perfectione formae ad quam disponunt aliter nō magis illam, qd alteram inducerent, sed falsa non conti nentur in intellectu agente, nec in illius perfectione, non ergo disponunt ad illius copulationem.

PO S T R E M O oīs dispō reddit mām filem i ro ta agenti & formae inducenda, sed falsa redund intelle ctum potentiae & nos dissimiles intellectui agenti, non ergo per falsa fiet copulatio, tanq; per medium. His patet p̄ qualiter per falsa copulatur nobis intellectus po tentia, non agens, qm falsa componuntur ex terminis, termini autē non pñt nobis copulari nīl copulerur intellectus potentiae, non sic agens. Adhuc patet secundo qd accurate volens venire in hunc statum debet eligere bonos doctores, & perfectos, ne deordinetur in falsis propōnibus, & qd bene debet eligere & inuenire bonos libros quorum authores et famosi & morales vixerūt, ne s. deordinetur. Quod quidem igitur per falsa nō fiat copulatio his perspicuum est omnibus.

In quo soluitur qd undecima. Cap. 60.

Rat autē, i. q. vtrum cum quis incipit esse fœlix, mox incipit intelligere intellectum agentem. s. Deū pro nunc, & proculdubio ad propōnem æquiuocam debemus rīdere, per distōnem, quemadmodum enim h̄c propō, sortes incipit generari, est multiplex, qm̄ intelligitur vno modo, sortes incipit disponi ad generationem, quæ est inductio formae sortis in mā, vel i. cipit generari, quia incipit forma sortis esse in mā, sic qd intelligitur in proposito qd incipiat fœlicitari, vel qd disponatur in fœlicitatem. i. copulationem Dei, vt forma ad ipsum vt mā remota vel proxima. Vel qd incipiat habere illā copulationem, hac ergo propōne distincta facile est soluere ad qōnem dicendo qd si intelligitur secū do modo, qd primo aliquid incipit fœlicitari est fœlix, in eis. n. quæ libito fuit simul est fieri et factum esse, ideo simul incipit fœlicitari & esse fœlix, & sic vno instanti tē poris quo incipit eodem ille homo est fœlix, & quia eē fœlicem non est aliud nisi intelligere agentem per essentiam eius ergo hoc modo intelligendo qd p̄ quis incipit fœlicitari, incipit intelligere Deum per essentiam Dei, et vt forma est. Si aut loquimur in p̄ senlu sic dicimus qd puer cum incipit addiscere sciam vocum incipit fœlicita ri qm̄ incipit disponi in fœlicitatem & ad copulationem illam Dei cum intellectu māli, & sic qd p̄ incipit fœlicita ri forte incipit intelligere agentem intellectum in rōne agentis, sicut enim quis intrat in effectum alicuius agentis, quodammodo intrat in apprehensionem illius agentis per illum effectum, (nisi dicatur qd grammatica non sit effectus intellectus agentis, sed virtutis cogitatiuæ,) ergo sicut incipit addiscere partem intellectus speculatiui, sic incipit cognoscere partem agentis, in rōne agentis, & sicut plus intrat in speculatiuum plus intrat in co præhensionem agentis i rōne agentis, et sicut magis ita magis, & sicut in totum, ita in totum, vt dicit Auer. in calce. 36. cōm. 3. ergo successiva intellectio speculatiui est cum successiva intellectio agentis, qn ergo erimus i si ne, tunc intelligemus illum tribus modis. s. vt est forma nostri, vt finis, & vt agens, primis duobus modis intelligemus ipsum per essentiam eius, ita quod intellectio qua intelligimus eum erit esse eius. Secun-

do modo intelligemus per essentiam nostram : hoc est intelligendo intellectum speculativum : sicut saepe diximus. Quo quidem modo intellectus agens stellatur a nobis in fine: quicquid in principio: his constat.

In quo soluitur, q. 1 2. Cap. 6 1.

Tota sol. q. pendet. Ex hoc. s. quomodo intellectus speculativus est medium copulationis, accipiendo ergo primo q. omnes substantiae separatae virtute primae non continent totum intellectum speculativum continentia virtuali, sed ordinem quodam, quoniam Deus continet primo. s. virtute propria, intellectus Saturni continet illum virtute Dei tantum, intellectus Iouis continet illum virtute Dei primo, & virtute Saturni secundo, & sic successivæ vñq; in intellectum agentem, qui est aliquid animæ nostræ. Ille enim continet intellectum speculativum primo virtute Dei, secundo virtute propriæ intellectus Saturni, & sic consequenter eo ordine quo sunt stellæ positæ, ergo in continentia virtuali est ordo duplex. s. naturæ, & originis. ordine naturæ Deus continet a se, & primo intellectus Saturni secundo & posteriorius, & sic consequenter ordine originis id continet prius, quod est proprius intellectui speculativo, & sic intellectus agens, qui est quid animæ nostræ prius, & secundo intellectus lunæ, & sic consequenter. Secundo accipiendo q. intellectus speculativus continet omnes substantias separatas, continentia instrumentalis, & a posteriori, quomodo effectus continet causam, & sic intellectus speculativus primo primitate naturæ continet Deum, secundo intellectum Saturni, tertio intellectum Iouis, & sic suo modo vñq; in intellectum agentem, contra ordine originis, primo continet intellectum agentem, secundo intellectum lunæ, tertio intellectum Mercurij vñq; i Deum, eo ordine qui dictus est in continentia prima. His duabus acceptis facilis est quæstionis sol. cum enim queritur utrum copulatio illa sit simul ad omnia abstracta, an ordine quodam. Dicendum q. vno & eodem instanti q. intellectus potentia copulatur Deo, vt forma, & suo lumini, vt perfectioni proximæ, copulatur omnibus intellectus intermediis, quoniam vt dicit Auerro. in calce epistolæ de felicitate, non potest vnum & idem reddi & copulari extremis, nisi omnibus mediis copuletur, ergo eodem instanti temporis coniungetur Deo primo, & intellectui infimo, & omnibus intermediis, & quia i vno instanti temporis possunt designari ordines originis, & naturæ, dicendum q. & si vno instanti temporis intellectus potentia copuletur supra & infimo et medius, tamen ordine naturæ prius supræmo, secundo intellectui Saturni, tertio intellectui Iouis, quarto intellectui Martis, quinto intellectui Solis, sexto intellectui Veneris, septimo intellectui Mercurij, octavo intellectui Lunæ, decimo intellectui agentis, qui est propria essentia intellectus, vt intellectus. Ordine autem originis econtra, primo intellectui agenti, secundo intellectui Lunæ, et sic consequenter omnibus alijs, vñq; in primum intellectum. intellectus ergo humanus copulatur primo per essentiam propriam intellectui Lunæ in ratione agentis, & illuc, & copulatur vt forma per essentiam illius, & sic ascendit ad copulationem intellectus Mercurii duplum per essentiam proprias, & illius mediante prima copulatione, & sic vñq; in Deum semper per inferiorem tanq; per medium ascendendo in superiorem. Quibus habitis possunt multa verisificari, primum q. ita intellectus lunæ est medium disposituum in copulationem cum intellectu Mercurii, sicut intellectus speculativus in intellectum agentem. Amplius ita intellectus lunæ, & intellectus Mercurii insimil, sunt dilpositio in copulationem intellectu. Veneris, sicut intellectus speculativus in copulationem agentis, et sic consequenter vñq; i Deum, adeo q. ad hoc ut copuletur nobis Deo requiritur tota adeptio omnium intellectuum inferiorum. Amplius verificatur q. parum felicitatis

habeat intellectus noster comparatione ad primum, dicatur enim Auer secundo coeli, commento. 62. & 64. q. intellectus qui haberet suam operationem pluribus mediis imperfectius operatur, ergo quia Deus sua essentia & nullo medio intelligit se, ideo perfectissimæ felicitatur, & quia intellectus Saturni uno medio s. essentia Dei, ideo plus felicitatur aliis et minus Deo, ergo felicitas intellectus nostri cum sit omnibus mediis, proculdubio erit minoris voluptatis, vt dicit Auer. 12. meta. commento. 39.

Rursum verificatur dictum Auer. i libro de intellectu qualiter in felicitate sunt. 10 gradus in ascensione, primo enim felix ascendit ad intellectum speculativum, secundo mediante speculatio copulatur agenti, qui est lumen animæ, tertio mediante intellectu speculativo, & sic anima lumine copulatur intellectui lunæ, quarto mediante tribus illis tribus antecedentibus copulatur intellectui Mercurii, quinto mediante tribus illis quatuor copulatur intellectui Veneris, sexto mediante tribus illis quinque copulatur intellectui Solis, septimo mediante tribus illis sex intellectui Martis, octavo mediante tribus illis septem intellectui Iouis, nono mediante tribus illis octo intellectui Saturni, decimo mediante tribus nouem intellectui Dei, & ibi terminatur felicitas, perfectissimus, ergo gradus felicitatis est Deus, i. quo sicut intellectus noster, minimus tñ gradus qui potius est quasi non gradus felicitatis est intellectus speculativus. Et si ascensionis gradus felicitatis sint. 10. tñ gradus felicitatis sunt 11. primus & supramus est Deus qui felix est & beatu. ipse seipso. Secundus est in intellectu Saturni, qui felix est & beatu. copulatio cum primo intellectu. Tertius est in intellectu Iouis, qui felicitatur per copulationem ad intellectum primum & illum Saturni: & sic successivæ computando vñq; in intellectum nostrum, qui felix est per copulationem cū Deo & intellectu speculativo, & oibus intermediis intellectibus, modo prædicto erunt gradus. 11. vt computantur patet. Postremo perspicuum est qualiter intellectus noster i intellectu speculativo tantum felicitari non potest, nec in agente, qui pars est aīæ, nec in intellectu lunæ tantu, nec Veneris, nec Solis, nec Martis, nec Iouis, nec Saturni, qm felicitas coniungit ultimum primo, & cum nullum illorum sit primum, sed solus Deus, ergo felicitas ultimo erit in reditu intellectus potentia ad Deum, qui redditus sit per copulationem intellectus potentia cū Deo, oibus aliis intermediis, & hoc Auer. inquit in commento. 44. 12. meta & ideo videmus i. quod homo per suam actionem istius scientie inuenitur in sua perfectione essendi, est n. maximus gradus in quo homo per scientiam esse p̄t, qm in hoc p̄t & in nullo maiori, ergo iste est perfectio maxima in qua esse p̄t. Et secundo p̄bice auctoratio. ait. v.g. qm finis hominis in gione est inuenire suam primam perfectionem, & finis eius h̄m q. est ens. i. perfectus per gionem, est ipsum esse in sua ultima perfectione i. in copulatione sui ad primum a quo dependet tm. Et cum homo peruerteret i. hanc perfectionem nullo est minor, nisi vno solo loue, vt poeta inquit, & non timebit mortem, vt de Socrate introducit Auer. Contemnet pecuniam, & fiet liberalis cum desiderium i. ea sit vnum de desideriis innabilibus. fiet castus, qm voluntas detrahit intellectum ab hac sublimi fortuna, vt p̄bi dicunt, & experientia docet, fiet verus in actione & sermone, cum Deus sit ipsa veritas, cui appetit vicinari, q̄tum p̄t, & si hanc dispensationem consequentur oīs virtutes morales, & non tm antecedent, sed confirmabuntur, o excellentem statum, o perfectissimam vitam, o sublimen fortunam, o admirabile opus, gaudeat istæ felix, qm tm ē q̄tū repiri p̄t.

In quo pertractatur ultima quæstio. Cap. 6 2.

Maxima erat qđ: si in vno tempore possunt esse plures felices vna & eadem numero felicitate. Qđ: si quæstio intelligitur de pluribus essentialiter ordinatis: proculdubio manifestum est per se plures esse felices vna numero felicitate: declarauimus enim

de statu animæ extraneæ dicta sint, haec sunt, reliquum, est veritatem pertractare.

In quo tenetur Aristotelice positionis.

Cap. 63.

Deum fœlicem esse per essentiam propriam: & alios intellectus fœlicitari Deos usque ad intellectum nostrum: & sic esse plures fœlices una fœlicitate numero ordine quodam manifestum est per se. Sed an sint vel possint esse plures fœlices & que primo eiusdem ordinis & sp̄ci. vt plures hoīes, esset q̄o non parua, qm̄ vñus motor ac vna forma numero in vna hora non pōt vti pluribus istris ad equatis, pro qualibet sua operatione, modo intell̄s est vñus motor numero, ergo non pōt vti in vna hora numero pluribus instris ad equatis, vt diximus alibi. Amplius si vñus homo est fœlix in hoc ē pore. v.g. Socrates iunc totum genus abstractorum, & totus intellectus speculatiūs est in eo, alī enim non esset fœlix, nisi fm̄ quid, sed totum est extra qd̄ nihil est, vt i physica auscultatione dictum est, ergo extra Socratem nihil est nā fœlicitatis, et sic Plato non est nec potest esse fœlix illo permanente. In oppositum est rō, si vnum bonum non repugnat esse aliud maius bonum eiusdem nāe repugnare non deber, si ergo vñus homo fœlix ē potest proculdubio et plures esse nihil prohibere deber, oportet ergo dicere plures fœlices non repugnare, vbi primo accipiendum q̄ sicut vñus verae numero fm̄ priuationem potest esse intellectus speculatiūs i pluribus, vt libro præcedenti diximus, ita vna numero forma inducibilis illo est possibilis in pluribus, & quia vnum numero intel'm aurī potest esse in pluribus, iterum vnum numero intel'm aīalis, iterum vnum numero intel'm la pidis, totum aggregatum vnum numero poterit esse in pluribus, & sic vna numero fœlicitas, & tñ plures erunt fœlices numero, sicut vna numero humanitas priuatię est in pluribus hoībus, & tñ plures sunt humani, sic vna numero fœlicitas esse potest i pluribus, & tñ plures erunt fœlices, qm̄ sicut humanitas contrahitur per alia & alia principia indiuiduantia in me & in te, & tñ est vna numero priuatione, sic intel'm aīalis est vnum numero in se attamen contrahitur per diuersa idividua imaginata, & sic diuersi sunt fœlices, & hinc stat esse vnam numero fœlicitatem, & plures fœlices, & ideo vñus pōt permanere alio corrupto. His habitis ad argumenta faciliis est sol. ad primum dicendum, q̄ sicut nā humana, dū est in vno hoī est adēquata illa adēquatione positiva, qm̄ nihil est illius nāe quin sit actu conueniens illi hoī, ita intellectus speculatiūs, & genus abstractorum. Ita tota fœlicitas est adēquata vni fœlici positiva, qm̄ nihil est de rōne fœlicitatis quin sit conueniens illi hoī, at tamen sicut natura humana non est adēquata priuatię vni hoī, qm̄ dum est in te non repugnat esse in me et eō, sic fœlicitas dum est in vno non repugnat esse in altero.

Ad formam ergo, maior est vera de motore, cuius instrumentum est adēquatum positiva & priuatię, cuiusmodi est coelum respectu intelligentie propriæ, mō minor est falsa nisi in adēquatione positiva. Et per idē ad secundum, diffō enim totius est intelligenda sic, cuius nihil est extra, i.cui nihil deest requisitum ad ipsum, sic nāe fœlicitatis in vno nihil deest de rōne fœlicitatis, nō tñ est præcīlē illa nā. fœlicitatis in hoīe, quin sit in alio, his patet quo quidem modo possunt ēē plures fœlices, & quo quidem modo non, & tunc completa est positio Auer in qua nihil dixi assertiū, sed tm̄ ea dixi, quæ consequuntur fundamenta eius, tractatus enim de fœlicitate sequitur tractatū de intellectu, ideo concessis principijs suis, quæ diximus in libro de intellectu, sequuntur oīa hāc, et quia destruximus oīa principia eius ibidem, ideo per totum hoc non plus volumus habere, q̄q̄ hēc sit mens Auer, quæ sequitur ex principijs eius, cū quo tñ stat esse errorem purum, sicut in sequentibus ostendemus. Amplius ex veteribus sunt qui aīam fœlicitari dicunt ante ingressum in corpus, & post recessum, i corpore aut tñ tristari, vt lunt plures Platonici, & alij, quæ positio requirit longam declarationem, ideo pro nunc reculatur, volo enim tantum de fœlicitate dicere sufficiēter quantum peripateticī tractauere. Quæ quidem igit

Q VOD oportet accipere in positione peripateticorum est q̄ rationalis anima sit numerata p̄ humana corpora, tot numero. s. quot corpora hominis. Amplius q̄ ipsa simul corpori concreatur, & non ante corpus in stellis existens post per accommodationes in corpus descendat, vt Platonici dicunt. Adhuc q̄ ipsa in se contineat intellectum potentiae, qui natus est perfici ab intelligibiliis, tam materialibus quā abstractis sicut perspicuum a luminibus, & omnibus coloribus, sicut in præcedentibus diximus. Rursum q̄ ipsa sit vna natura, quæ simul sit vegetativa, sensitiva & intellectiva fm̄ peripateticos, adeo q̄ fm̄ vegetatiū gradum perficiat corpus fm̄ organa vegetativa, fm̄ sensitium perficiat organa sensus, fm̄ intellectuum nullius corporis vel partis corporis actus sit, et quia sic est, ideo tres erunt in rationali anima appetitus, vñus et insimus, qui naturalis dicitur sequens potentiam vegetabilem, qualem habent plantæ tantum, alius & supræmus intellectus, qui dicitur voluntas, qui proprius est intellectus, vt intellectus, qualem habent intellectus colorum fm̄ peripateticos. Mediūs quoq̄ qui dicitur appetitus animalis seu sensitivus, qualem habent bruta quisequitur partem sensitivam. Differunt autem his appetitus in homine ab his in brutis, quoniam in homine, appetitus sensitivus est rationalis participatione s. affuefactibilis obedientia rationi: in brutis penitus irrationabilis, & similiter aliquo modo vegetatiūs. His sequitur q̄ rationalis anima potest plures habitus acquirere, dum est in corpore, s. quosdam fm̄ appetitum sensitivum, qbus inclinatur ad operationes fm̄ virtutes, si sint habitus virtutis, sicut lapis inclinatur in centrum, vel ad operativium, si sint habitus oppositi quosdam fm̄ appetitum vegetatiūs eodem, quosdam habitus intellectuos, vt sunt scientia, practicæ & speculatiæ, qui habitus cum radicentur in rationali anima tota, tam diu remanent cū ea, quam diu anima remanet. Qua quidem sunt accipienda hāc sunt & tot. Primo ergo oportet loqui de perfectione animæ, dum est i corpore, fm̄ gradum primū. s. intellectus. Secundo, fm̄ alios duos. s. medium & insimus, & antequam ad questionis solutionem descendam, oportet difficultates mouere in dictis Aristo. sic. n. bene dubitantes bene apparebit nos verum inuenire in fine. Primo ergo apparet q̄ fœlicitas nulla sit fm̄ rem post mortem, quoniam eo modo est fœlicitas post mortem, quo modo mortui sunt, sed dicit Aristot. in primo ethicorum capitu. 1. q̄ mortui sunt fœlices post mortem, sicut contingunt mala in tragedijs. i. fm̄ samam tam, ergo &c. Amplius eo mō accidit fœlicitas mortuis, quo modo redundat i eos malum aut bonum, sed dicit Arist. ibidem, videtur enim ex his, & si redundat ad ipsos quodcumq; siue bonum, siue contrarium, fragile quoddam vel parum, et non tantum, vel tale, vt faciat fœlices eos qui non sunt, vel infœlices, quoniam vt ibidem notatur esse eorum est tantum fm̄ intentiones & opinionem nostram. Adhuc in quibus non est bonum, neq; malum non inest fœlicitas vel miseria, sed dicit Arist. tertio ethicorum capitu. 9. & nihil adhuc mortuis videtur, neq; bonum, neq; malum esse, ergo &c.

Rursum Aristo. tertio de anima inquit: intellectu autem animæ phantasmat, vt sensibilia sunt; vbi Auer. commen. 30. supplet: ita q̄ proportio istarum imaginum ad intellectum materialem est, sicut proportio sensibilium ad sensus: sed post mortem non remanent phantasmat: ergo nec intellectio: ergo nec fœlicitas.

Et idem. 2. de aīa inquit: scītia autem est vniuersalit: hāc. n. in ipsa quodammodo sunt aīa; dicit Auer. cōm.

DE INTELLECTV

, & illius q̄ intentiones imaginatae sunt illae quae mouentur: & istae sunt viles in potentia: licet non actu: & ideo dixit: & istae quasi sunt in anima: & non dixit sunt &c.

I T E M in primo de anima, mouit q̄onem an post mortem remaneat sc̄ia & persoluit q̄ non, quia licet intellexus sit quid diuinum, tñ intelligere corruptitur qdā interius corrupto, vbi Auer. cōm. 66, dicit, & nos posuimus q̄ post mortem, neq; diligimus, neq; odimus, neq; distinguimus. Propterea, vt dixit Arist. pauloante, dicere aiam irasci aut gaudere simile est, & si aliquis dicat eam texere vel edificare, qn̄ vt Auer. in. 64. cōm. illius, isti motus non attribuuntur aia nisi accidentaliter. Et inquit in. 3. de aia, non remniscimur aut, quia hoc quidem impossibile, passiuus vero intellectus corruptibilis, & sine hoc nihil intelligit aia &c. vbi Auerr. ostendit verbum illud esse verum, s̄m expōnem oīum s̄. Themistij, Alexadri, & suam, vide. Præterea Arist. rōcinatur omnes passiones aiae esse cum corpore i. i. de aia. d. si aliquid operum est proprium aiae maxime erit intelligere, sed hoc non est proprium, qm̄ vel ex phantasie, vel non sine phantasie, ergo nullum remanet post mortem intelligere, vbi Auer. cōm. 12. in calce inquit, & h̄c est s̄nia eius i intellectu mali. s. q̄ est abstractus a corpore, & q̄ impossibile est, vt intelligat aliquid sine imaginatione. Inde paulo post intulit, si aut sic se habet manifestum qm̄ passionū rōnes in m̄ sunt, quare termini tales, ecce q̄ plane eligit s̄m ipsum intelligere & v̄l omne opus aiae rōnalis esse cum corpore. Amplius si aia post mortem remanet, ergo ipsa erit alicubi vbi p̄t operari, & cum non possit fieri pr̄sens ibi nisi moueat, ergo mouebit de loco in locum, & sic erit corpus, sicut argui contra Pythagoram. Item quis erit conueniens locus sua permanet, aut corpus aternum, aut generabile, non generabile, qn̄ia tunc non melioraretur, nec aeternum, qm̄ tunc appropriaretur coelo, vel alicui stellae. & sic moueret, alii esset ociosa, nullus enim intellectus est sine motu. Adhuc operatio aiae separatae. s. quae est intelligere, vel est vnius rōnis cum operatione illius vnitae, vel alterius, nō alterius, alii illa anima differret specie a semet ut vnitae.

Si autem illa operatio est vnius rōnis ab ea, qn̄ erat vnitae, ergo sicut repugnat illi intellectioni esse sinephantasie, dum erat in corpore, ita & post. Rursus oīs forma operans operatione sibi propria sine dependentia ad corpus est completa in propria specie, sed rationalis aia post mortem est operans operatione h̄mōi, ergo completa in specie, conclusio est falsa, qn̄ tunc nullius fuisset pars nec apta nata esset, ergo aliqua propositionum, & non maior, ergo minor, & sic &c. Amplius rōnalis aia remanet post mortem, cum illa sit indistans a corporibus hominum loco & subiecto, & ab eorumphantasmatibus, cur non immutatur ab his cum praecipuephantasmatib⁹ hominum remanentium sint vnius rationis cumphantasmatibus illius &c. Hæc & tot sunt, quæ q̄onem faciunt in doctrina Aristot.

In quo concluditur q̄, anima separata post mortē intelligit. Cap. 64.

CV M in libro præcedenti demonstratione fit conclusum rōnalem aiam remanere post hoīs interitum, vt oīa verba Arist vbiq̄ exclamat, proculdubio est necessarium ipsa habere aliquam operationem, nisi sit nō ociosa & vana, & cum non possit hæc esse operatio nisi aia, inquantum aia, & operatio aiae inquantum aia est intelligere, oīs alia operatio quæ non est aia, vt aia, est cōicans cum corpore, his ergo reliquitur rōnalem aiam post mortem intelligere. Adhuc primo ethicorum ostendit Arist. cap. 15. mortuis conferre bonas operationes amicorum, s̄i ait infortunia nocent, ergo habent esse plurim intentionale. Et plus inquit variatione horum mortuos non variari de foeli-

citate i miseriam, ergo supponit eos esse in altero horū. Amplius Arist. in libro de pomo discipulis sui, instituit futuram foelicitatem, arguit hanc primo, qm̄ finis philosophie est cognoscere creatorē primum simpliciter, vel igitur hoc erit in hoc statu vel in alio, non in hoc, qm̄ maxime esset in fine vite, modo experientia docet senes laborare in senectute, ob qd̄ impedjuntur, & maxime pp corporis fragilitatem, vt dicit, ergo post mortem.

R V R S V M arguit Arist. inconveniens videtur illos qui foelicitatem humanam adepti sunt, minus habere de suo labore præmium, q̄ qui sunt ab ea remoti, sed constat q̄ de bonis & voluptatibus hujus mundi, et honoribus, magis gaudent & præmiantur diuites q̄ philosophi, nam philosophus purus mortificauit oīa desideria huius mundi, in vestitu, commestione, potu, thesauro, auro, & argento, coitu, & alijs delectationibus, ergo si philosophus sui laboris nullam expectauit remunerationem post mortem esse valde parum ponere foelicitem in tanta ardua miseria. Postremo arguit ibidem Arist. summa virtus expectat summum præmium, vel id præmium erit in hoc statu, vel in alio, non in hoc, qm̄ nullum potest esse præmium maius hic q̄ honor. 4. ethico modo honor, vt ibidem dicit, non fier dignus i. honor non est præmium condignum virtuti, ergo virtutinulum erit præmium hic, sed alibi &c.

A M P L I V S nonne mulier est capax foelicitatis, ergo aliquā aliqua earum peruenire debet, & non in hoc statu, qm̄ multa requiruntur ad foelicitatem, quæ mulier non debet hic exequi, vt docet Arist. in echonomia.

Ad idem Aristot in epistola ad Alexandrum voluit philosophiam esse ducem vita, & conseruatuum aiae, modo non est conseruatua aiae in corpore, conservatur enim aia disponsibus in mā tantum, ergo post mortem philosophia conseruat cam, & ducit eam in statum.

Hanc profecto s̄niā sensere peripatetici, quales fuerū Anaxagoras, Auicenna, Algazel, Stoici quales Plato, Socrates, Pythagoras, Speulipus, & omnes academici, & braganici p̄bi. q̄ est epicuri, vt Isaac, Cōcina, Archelaus, & Nouelli: vt Democritus & Orpheus, & alij multi, quos præcedenti libro scripsimus.

In quo explicantur fundamenta positionis Aristot. Cap. 65.

Accipiendum igitur primo, tum ex 1. capit. 19. tum ex primo magnorum moralium: q̄ aia triplex est: prima quidem vegetativa: quæ terminus est oīum formarum præcedentium. vt corporis, elementorum: & ceterarum: pp qd̄ adueniente vegetativa in plantis oīs alia formæ cessant: & terminatur motus in eam quæ licet sit terminus in quo oīs formæ precedentes terminantur: plures continet sp̄es: alia enim est forma herbæ: alia v̄lmi: alia pīri: alia fucus &c. quæ oīs sub uno continentur gradu: non enim exeunt terminū vegetatiui. Posterior & secunda est aia sensitiva: quæ qd̄ dem in bruto terminus est formæ corporis vegetativa & aliarum si essent; quæ vna est in substantia continens gradus diuersos: s̄m quos est principium vegetandi & sentiendi seu mouendi & hæc amplius: ut dicit Arist. in 12. de aia plures habet gradus: est enim sensitiva quorūdam quo non mouentur qdā quæ mouentur de loco in locum: qdā perfectiora &c. quæ oīa: & si varietur in tali gradu: nulla eorum exeunt terminū talis gradus.

Tertia & postrema in qua terminantur omnes aliae ē rationalis, quæ est minima, ad quā progressū potest natura, in qua cum peruerterit seerit, & hæc est minima vt dicit Arist. quoniam non est diuissibilis in plures habentes diuersam latitudinem, & hæc vna tantum est vegetativa, sensitiva, & rationalis, prout enim principium est nutriendi, augendi, & generandi, est vegetativa vegetatiuum continens gradum, prout est principium

sentiendi & mouendi in loco est continens sensituum gradum, & sensitiva dicetur anima, prout deniq; est principium rationis & intellectus ut sic rationalis dicitur, huiusmodi ergo animae in diversis sunt formae diversae, in eodem sunt partes seu gradus diversi, harum partium quedam est rationalis per essentiam, ut intellectus, alia rationalis per participationem, qm est rationibus obedientes ac assuefactibilis intellectui ut sensitiva pars, irrationalis autem penitus est vegetativa pars, & haec ut dicit Aristot. ad felicitatem cape cendam nihil coadiuuat, & sic de hac nulla fiat narratio, loquimur enim tantum de eis quae felicitatis sunt capacia ut patebit, rationalis ergo ex ea parte, qua habet rationem exoritur prudenter, solertia, sapientia, ingenium, memoria, & id genus alia, at ex ea parte, qua rationalis est per obedientiam exoruntur virtutes, ut temperantia, fortitudo, iustitia, mansuetudo, liberalitas, magnanimitas, magnificentia, grauitas, verecundia, urbanitas, amicitia, veritas, aequitas, modestia, continentia, & alia huiusmodi. Post hoc accipiemus ea quae in anima sunt aut ea quae in ea procreantur, ut dicit Aristot. in libro primo magnorum moralium affectus, potentiae, & habitus, affectus igitur sunt ira metus, odium, cupido, liuor, miseria, talia comitari consuevere egritudo & voluptas, potentiae aut sunt facultates propriae animae, quibus affici dicimus, nempe unde possumus excandescere, egredescere, miserescere, & alia huiusmodi potentiae dicuntur. At habitus sunt, unde erga haec habemus bene vel male, sicut ad excandescendum si aut supra modum ira cunde male in ira habemus mediocriter itaque habendo, ut neque supra modum commoueamur, neque prouersus sumus incommodibus, tum si ita habemus recte affecti sumus, & sic in aliis dicatur. Differunt aut haec, qm potestae sunt facultates consequentes nam animae a principiis, creationis, neque nobis acquiruntur, affectus autem sunt in coniuncto appetitu. i composito corporali, habitus aut sunt dispositiones fundatae in appetitu sensitivo ut est animae tempore, erit ergo iste ordo ex essentia pullulant potentiae, ex potentia fluctuant in appetitu sensitivo coniuncto affectus, ita quod nec erunt appetitus tempore, ut in essentia animae fundatur, nec corporis tempore, sed coniuncti, ex affectibus effluunt habitus, quorum subtempore est appetitus, ut in essentia animae eradicatur, propter quod liquet post mortem remanere habitus non affectus, qm post mortem remanent potentiae, ergo appetitus sensitivus & habitus sunt in eo, ergo habitus, non aut affectus cum sint coniuncti, ut dicit Aristot. Post hoc rursus accipendum quod si rationalis anima possit exercere tres operationes specie diversas, sum tres partes seu gradus, quos continet, hic est ordo quod cum anima rationalis operatur operatione propria unius gradus, v.g. circa sensuala, non potest operari operatione propria alterius gradus, s. circa intelligentia, pp. qd cum rationalis anima intenditur in operatione sensitiva est necessarium eam remitti in operatione intelligibili, & sic si habilitantur in operationibus sensitibus inhabilitabitur in operationibus intellectus, ita quod ita indisponetur dispositione contraria scia quod impeditur a speculatione, & haec vocatur ab Arist. deordinatio intellectus, & casus eius ad sensitivam partem, & hanc disponem habent nisi sensuales, nisi n. pp. maximos male habitus in appetitu sensitivo acquisierunt in parte rationali habilitatem talem, qua non potest speculari, & sic intellectus factus est affectu lensus, & impurificatus est ac totus conuersus ad appetitum adeo quod iste non eliget id quod sequitur ex syllogismo practico, sed id ad quod inclinat appetitus sensitivus, & sic conuerla est anima rationalis huius in nam animae bruti, adeo quod istae homo non amplius homo, sed brutus dici meretur et hoc voluere dicere veteres, ut Pythagoras & Plato & Socrates, qm dixerat anima migrare de corpore in corpus, istud enim migrare non est nisi mystice dictum, intelligunt enim eam labi in appetitum sensitivum ac converti in animae sensitivae animae, ut inde non homo, sed brutus fiat ille, cuius laplus est huius animae.

Qd si appetitus sensitivus assuefiat tempore prosequi, quantum dicitur conclusio syllogismi practico, & acquirat habitus fixum assuefactionis ad id, qui vocatur habitus obediens, tunc appetitus ille erit penitus remissus in operatione propria, & totaliter in rationali parte acquiritur dispositio quae vocatur solertia seu ingenium, & sic iste appetitus erit factus totaliter rationalis, & amplius non distrahet rationalem partem, immo conficiet ei magis, et sic haec anima erit penitus rationalis, & pure rationalis, & homo formatus hac anima dicetur pure homo, & simpli homo, & hoc modo patet quid sit rationalis partis perturbatio seu calus, & quid rectificatio. Et hunc modum dedit intelligere Socrates in suis verbis mysticis, qm dicit hominem quemlibet duos habere demones s. bonum et malum, per bonum enim rationalem partem subaudit, quae semper depravata ad optimam suam natum, ut dicit Arist. i. ethi. cap. i. 8. per malum autem intelligit partem sensitivam, quae sum se magis inclinatur ad malum, in potest rectificari illa inclinatio & totaliter amoueri per venum contrariorum, ut diximus. Amplius verificatur id quod trismegistus vaticinatur, cum dicit animam rationalem particulari a septem demonibus, forte non per septem demones intelligit septem vitia mortalium, vitium enim superbiae demonem figurat superbia, vitium avaritiae demonem avaritiae, vitium luxuriae: demonem luxuriae, & sic de alijs quae vitia sunt corruptiones appetitus sensitivus, quibus contrariatur rationi, quibusque tantum prosequitur quantum appetit, & non quantum colligit ex syllogismo practico, & hec vitia sunt quae post mortem animam tristem reddunt, sum modum dicendum.

In quo explicatur primo perfectio partis rationalis apud Aristot. ut rationalis est in corpore vel in se. Cap. 66.

A D hoc ergo ut intelligatur perfectio partis rationalis, prima oportet accipere quod triplex est intelligibile, quoddam cum tempore, quoddam cum continuo, quoddam sum sui natum, intelligibile primum est duplex unum est ratio formae sensibilis in le accepta, quae intelligitur abstractione facta ab intellectu, sicut est intellectus albi vel calidi, vel dulcis & aliorum, quae sunt huiusmodi, et hoc dicitur intelligibile cum tempore per se. Secundo modo sicut ratio canis, equi, lapidis, & huiusmodi que intelliguntur per se, tamen quia concernunt materialis mobilem: ideo dicuntur intellecta cum tempore per accidentem, quorum nullum est sensibile: nisi per accidentem, & hoc genus intelligibilium dicitur cum tempore quod ratio diffinibilis concernit tempus, ut patet & scia quae est de hoc genere est publica & naturalis, et prima simpliciter, qm accepta est cum sensu. Amplius intelligibile cum continuo est duobus modis, uno modo, ut ratio continua aut id quod accipitur cum continuo: exemplum primi ut quantitas: figura: numerus: motus: quies &c acceptum cum continuo est id quod per accidentem est imaginabile: ut homo: vel animal: vel filius: vel pater: vel aliud huiusmodi: quod accipitur per intellectum ad imaginationem reflexum: & hoc genus mathematicum intelligit. et mathematicam constituit scientiam: et haec est cum imagine accepta: et sequens primam sicut imaginatio sensum: ut dicit Alpharabius. Rursus intelligibile secundum se est duobus modis, uno modo per accidentem, & est id cuius principia sunt per se intelligibilia, ipsum tamen secundum se est in sensibilibus positum, ut est substantia naturalis, ut homo animal &c. propria enim & essentialia principia horum sunt tantum intelligibilia, esse tamen habent in sensibilibus & imaginabilibus, & sic cum tempore & continuo. Aliud dicit intelligibile per se, quod tam sum suae quidditatis principia, quam sum esse est intelligibile, sicut Deus & intellectus, sive intelligentia celestis &c. Et hoc genus consti-

DE INTELLECTV

tuit metaphysicam & diuinam, & est post sensuum imaginationem, & pure in intelligibilibus consistens. His habitis dicendum est de perfectione animæ rationalis, ut rationalis, hoc est sicut gradum intellectuum, anima igitur cum per sensus perficitur in intelligibilibus cum tempore, tunc acquirit intellectum naturalis scientiæ, & eleuatur ad intelligibile cum continuo, & cum per imaginationem perficitur intelligibilibus cum continuo, tunc acquirit intellectum mathematicum, & eleuatur ad intelligibile metaphysicum & cum per intellectum perficit ab intelligibilibus per se in quantum intelligibilia, tunc acquirit intellectum metaphysicum, & sic completur intellectus speculatorius, & intellectus potentiae per adeptum nem huius totius adeo eleuabitur ac disponetur, ut fiat capax perfici ab infinito intellectu scilicet lunæ, & tunc sicut mediante intellectu speculatorio eleuabitur in intellectum lunæ, sic mediabitibus vtrisq; eleuatur in intellectum Mercurij, & perficitur ab illo, vt forma, adeo q; tantum eleuabitur, q; per omnes intellectus medios pscitur a primo & supræmo intellectu, & ibi latiabitur appetitus intellectivus, & intellectus in se, & hæc erit eleuatio intellectus seu rationalis animæ, et raptus & suprema eius ascensio fœlicitas & fortuna vt dicit Aristoteles. In libro magnorum moralium ultimo, & nunc gradum apud Aristoteles omnino acquirit in hoc statu, & qui non acquirit eum hic, impossibile est vt acquirat eum post mortem, & cum homo acquisierit eum hic proculdubio post mortem retinebit eum, & confirmabit omnino, & hæc est beatitudo animæ, & munus philosophiæ. Et si quis obijciat q; in anima rationali post mortem manent potentiae vegetatiæ & sensitivæ, ergo per illas potest accipi huiusmodi fortuna.

DICENDVM q; non sic remanent q; possint reduci ad actum, sunt enim potentiae organicæ, & ideo non veniunt in actus, nisi per organa, & quia tunc non potest esse resumptio organi sicut naturam, ideo remanent in umbris & tenebris perpetuis sicut naturam, qui ergo non acquisierit fœlicitatem in hoc statu apud peripateticos, non acquireret eam post mortem, & hoc docuit Aristoteles in libro primo ethicæ.

EX his liquet conducere quid sit beatitudo animæ post mortem, ea enim beatitudo quæ fuit animæ dum corpori aderat remanet post mortem, ergo sicut in corpore fœlicitas erat Deus, vt comprehendens rationalis partis, per media exposita sacerdotia, ita post mortem fœlicitas erit Deus, vt comprehendens animæ hoc differens, quoniam post mortem superaddit securitatem in statu autem nemo est ita firmus quin labi possit, ergo fœlicitas animæ post mortem est Deus, vt apprehendens firma & necessaria, impossibilis aliter se habere & ideo propriæ ibi anima stare dicitur, quia firmatur, hic autem viatrix appellatur, quoniam labilis adhuc est propter eius copulacionem cum corpore. Quid quidem igitur sit fortuna rationalis animæ, in quantum anima rationalis sicut pars intellectuam, vt in corpore, & post corpus his patet.

In quo declaratur fœlicitas rationalis animæ secundum partem sensibilem. Cap. 5.

ET cum diximus de fœlicitate partis rationalis, dicendum primo nunc de fœlicitate partis sensitivæ, sensitiva igitur pars dividitur per appetitum et sensum, differunt autem hæc ratione solum, vt alibi diximus, iō insimil de eis dicimus q; cum appetitus sensitivus rectificabitur per habitus virtutum omnium praedictorum, tunc acquirat dispositiones similes formis, adeo q; sicut forma immingerunt in essentia materiæ, sic illæ dispositiones tangunt essentiam partis sensitivæ, hoc est appetitus sensitivus per se, & ob eas in tantum appetitus ille rectificabitur q; erit vis eius vis rationis, quoniam tantum operabitur quantum concludit, illogismus practicus

demonstratus, & sic ex affectibus generabuntur habitus, ex habitibus perficiuntur potentiae appetitivæ, quibus perfectis, tota pars sensitivæ conuertetur ad intellectum, & sic vis totius animæ rationalis erit vis intellectua, ergo fœlicitas sensitivæ partis erit operatio eius circa affectus, sicut dictamen rationis practica, per dispositio nem virtutum detentarum, ita q; formaliter fœlicitas non erit virtus, nec affectus, nec potentia, sed actus potentiae, ita q; sicut in fœlicitate intellectus præexigebatur intellectus speculatorius, ita in fœlicitate sensitivæ partis exigitur habitus virtutis, & sicut rationalis pars per intellectum speculatorium decenter copulabitur Deo, ita sensitiva pars per habitum virtutis copulabitur intellectui, & illius operatio, & hæc copulatio est vera fœlicitas appetitus, sic enim comparatur intellectua pars sensitivæ, sicut Deus rationali parti, ergo sicut Deus, vt comprehendens, est fœlicitas rationalis, sic intellectus, vt regula, est fœlicitas appetitus sensitivæ.

Ex his conductitur medium totale ad copulationem fœlicem, cum enim in parte appetitus sensitivæ habitus virtutum figurantur sensitivus appetitus copulabitur intellectui, & sic ex eis fiet una facultas adeo q; illa copulatio reddet eas unam vim, & hæc est prima copulatio.

Secunda copulatio est, qua tota hæc pars copulabitur intellectui speculatorio, & hæc est secundus ascensus.

Tertia copulatio est in qua illam pars mediante intellectu speculatorio copulatur intellectui lunæ, & hæc est tertius ascensus. Quarta copulatio est in qua illam pars copulatur intellectui Mercurij, mediantebus illis duobus, & est quartus gradus &c. & sic successivæ usque in Deum.

AMPLIVS conductitur q; qui non acquirit totum hoc in statu presenti, non acquireret id in statu alio, per rationes dictas, & qui acquisierit hanc fortunam hic, proculdubio detinebit eam post mortem, & hæc est totalis animæ rationalis quies, & fœlicitas, differens tamquam ab illa dum erat in corpore per superadditionem securitatis. Quid igitur sit totalis animæ rationalis fœlicitas patet.

In quo declaratur miseria utriusque partis.

Cap. 67.

FACILE est modo ex his declarare animæ rationalis miseriæ post mortem, quam vulgus appellat animæ rationalis damnationem, cum enim pars sensitiva intensa fuerit in affectibus sibi propriis, rationalis pars remitteretur in operatione propria, & cum pars sensitiva habituabitur in eis rationalis pars habituabitur in actu opposito scientiæ, hæc est in ignorantia, & cum pars sensitiva, tantum operatur quantum appetit, rationalis anima tota erit conuersa ad gradum sensitivum, & cum tota erit conuersa ad gradum sensitivum tota anima rationalis erit pure sensitivis, ita q; vis intellectus erit facta vis sensus, & sic erit ita in affectu sensitivis, sicut anima bruta, & cum anima rationalis erit penitus ad brutalitatem conuersa amplius non erit capax recipere Deum, vt comprehendens & formam, sicut nec brutalis anima potest copulari Deo, & sic remanebit anima in ignorantia Dei, & hæc est tenebra & obscuritas perpetua, & quia anima retinet post mortem omnes habitus qui radicantur in eius essentia, radicantur autem habitus sequentes affectus malos, ideo post mortem anima remanebit ita brutalis, sicut primo, ergo sicut dum erat in corpore, intellectus erat conuersus ad sensum, & tota erat penitus brutalis, sic post mortem anima erit pure brutalis habens intellectum conuersum ad sensum, sicut in corpore erat priuata intellectione fœlici, ita post mortem, & hæc priuatio vocatur orbis tenebrosus. Amplius post mortem anima patitur incendium maximum, cum n. in ea remaneant passionum ac affectuum

habitus, proculdubio illi in ea intedunt desideria ad delectabilia, et cum sit a delectabilibus separata, proculdubio incidit in tristitiam maximam, hoc modo, quo etiam causa tristitia magna causa est incontinenti q; a delectabilibus separatur, ita q; tales quasi viri videntur ex delectabili subtrahere, & hoc vocatur incendium animarum, & quia huiusmodi anima intellectum conuersum habet ad sensum, non accipit vera lumina intellectuum, sed potius umbras temporalium et imaginabilium, quae propter sui permissionem cum potentia, materia, & priuatione, non cognoscuntur, nisi hic & nunc, & iō post mortem non sunt in anima, nisi umbras horum cognoscibilium, in quibus umbris remanent post tenebre intellectuali naturae. Dubitabit autem fortasse aliquis d. q; animae exutae a corporibus huiusmodi desiderijs non subiaceat, eo q; ad corpus huiusmodi referuntur delectabilia, quibus tunc carent. Respondent antiqui, vt Archelaus, Concinus, & Isaac, q; non corporum delectationes manent, sed potius illis similes, hoc est non manent affectus, sed habitus affectuum, sicut in artifice carente materia & instrumentis manent habitus, & forma similes his quae per instrumenta exercuerunt, cum igitur anima sit uniuersaliter perfectio corporis, vt motor, & per potentias substanciales & naturales moueat corpus, remaneant in ea & in potentiis eius habitus & passiones inclinantes ad motus corporis, sicut manet in nauta imminatio nauis, etiam postquam a naui separatur, & hoc pacto post mortem desiderat consimilia mouere. & hoc desiderio tenetur adeo q; in tristitia perpetuam submergitur, cum haec dispositio deleri non possit post mortem, cum careat corpore, in quo possit exercere contrarium, & remoueri ab hac dispositione, erit ergo infelicitas animae tristis finis partem rationalem, priuatio intelligibiliū lumen, umbratio temporalium. Miseria vero eius finis partem sensitivam erit desiderium in voluptates interminabile & prohibitio a speculatione perpetua, & in re mouibilis. Et hoc Aristoteles in libro de natura deorum dixit, sic loquens q; Socrates, cui inter omnes mortales maxima cum Diis immortalibus fuisset communio factus est diuinus diuina in singulis colligendi immortali bus adeptus medium, qd' sapiens per sapientiam ratione determinauit, hoc enim diuinum & perpetuum, intellectuam autem rationem rectam etiam stabilibus & intellegibilibus & sapientiae subiectis & factibilibus per artes & eligibilibus per voluntatem & sapientiam in heroicis, & mensuram omnem adeptus est mentis, quae omnia diuina sunt & perpetuas ei inconcussas habentia rationes, & virtutes, & essentias, in diuinis autem sibi quantum possumibile fuit adeptus est lucē & delectationem diuinā, ex ipsis diuinis effectus, vt tradit Plato, felix vivit finis intellectum, eo q; mortale fuit in ipso depositum, & sic patet per haec apud Aristotelem quid sit felicitas, quid miseria declarat, econtra autem his quibus nulla est cura pulchritudinis, id qd' diuinum est in ipsis conuertunt ad sensum, & ratione & lumen mentis extinguitur in nota brutalitatis, & tota brutalitate in eis per passionum excellēta corrupta, cum animae ipsorum resoluuntur a corpore remanent in eis desideria passionum & tristitiae, quae a passionum insecuritate sunt præcisae, & in hac tristitia & desiderio desitutae tristes manent in æternum, eo q; intellectuale ipsorum non illuminatum, necq; vigoratum in corpore post mortem nullius bonitatis est suscepitius. Et hoc Plotinus affirmat in libello suo de differentiis virtutem, ecce igitur quid sit felicitas animæ, & quid miseria apud peripateticos. Huius proculdubio sententia Plato videtur, licet differat aliquiliter in phedone & gorgia assuerat in anima separata habitus morum, tam bonos q; malos remanere, ratio cinatur autem, eo quia dicitur habitum in naturam ita conuerti, vt talis ab illo q; a natura proueniat inclinatio, qd' maxime impletur in animis ab hac mutabilitate seiuictis. Amplius in phedro inquit animas quae ex lactea emergerint aqua altius

euolare, vbiq; primo coelestē una cum aliis coelestibus, deinde supercoelestem cum supercoelestibus circuitum agere, scilicet ordine, vt aliae cum aliis ibi numeribus circumuagentur circuitusq; huiusmodi alternis vicibus representant. In quibus verbis tria tangit, primo a secundum animalē post mortem in proprias stellas, cum quibus vel natura vel habitu magis familiares sunt, & hoc tangit cum dicit (coelestem una cum aliis coelestibus.) Secundo tangit copulationem eius in qua solicitatur cum dicit (deinde supercoelestem cum supercoelestibus) id est intelligi. Tertio tangit proprium modum quem retinebit post cum dicit (circuitum ager) remanebit enim ipsa sub dispositione circulari, & hoc pacto anima felix erit. Hoc idem tradit in libro de regno, sensit in suis verbis figuratis qd planius in symposio dicit purgatas animas inquit, quae diuinam praeceteris pulchritudinem amaverunt, tandem in ipsum diuinę pulchritudinis pelagus se proflus immergere diuinosq; ibi liquores non tantum bibere, sed etiam in alios iam ex seipisis effundere. Et in Epinomide inquit, animum purgatissimum, omni tamen mutabilitate firmata, tum multiplicitate collecta, se si propriam unitatem in unitatem intellectu superiori omnino conferre, per quae hanc in unitatem diuinam intelligibili mundo superiori iam transferre, Deoq; potius vivere q; seipso, cui certae mira quadam super intelligentiam ratione sit coniunctus, et hinc id poetarum dicentium animas ambrosia & nectare vesci, per ambrosiam intelligentes sunt diuinæ veritatis intuitum, per neutrum excellentem & faciem illius prouidentiam, vel sorte per ambrosiam amorem intelligunt, per nectar intellectum, vt patuit. Quae quidem igitur sit felicitas animæ post mortem, & quae tristitia, & quid sentiat Aristoteles & quid Plato his perspicuum.

*In quo mouentur duæ questiones ex personis
uitur prima. Cap. 68.*

DVÆ emergunt questiones difficiles, prima si pro actu felici requiritur adeptio intellectus speculatiui, & habituum moralium tunc mulieres non possunt felicitari, vel sola perfectio per habitus virtutum prodesset. Et qd' auger questione est, quoniam animae puerorum, qui in pueritia moriuntur, vel ante exitum ab utero, vel post parum nec essent felices quoniam nec intellectum speculatiuum, nec perfectionem moralem adepti sunt. Secunda questio est, quoniam cum anima post mortem, diffinitius vel finis operatione debeat in aliquo loco assistere, quis est locus suæ habitationis post mortem. Ad primam quidem questione non puto esse respondendum, finis veritatem fidei, quoniam in ea nulla est ambiguitas, tantum enim quid peripatetici sensere hic scribimus, qd enim fide credimus non disputamus, dicentes ergo peripateticos q; sicut colores non sunt colores a presentia luminis, ita nec intellectus potentie, redditur capax apprehensionis Dei, per lumine intellectus speculatiui, est enim intellectus non minus intellectus absq; intellectu speculatiuo, verum sicut colores per lumen redduntur promptiores in mouendo Diaphanum & visum sic rationalis anima redditur prior ad copulationem cum prima substantia, per intellectu speculatiuum. Et ex his sequitur qd medium simpliciter necessarium in copulatione est copulatio sensitivæ partis cum intellectu, hac enim præcedente rationalis anima est sicut tabula rasa respectu copulationis, cum abstractis, quoniam erit disposita per remotionem contrariorum, sed si intellectus speculatiuus præcesserit crit dispositio duplex priuativa & positiva, et sic copulatio erit maior & stabilior. Et hinc patet qualiter mulieres apud peripateticos minuunt felicitatis participem, q; viri, sicut n. dispositio viri erit maior, ita & copulatio, & sicut copulatio maior sic & compunctionis, ergo et felicitas.

Quod additur de pueris Arist. persoluit in ethicis nulis enim potest dici fœlix post mortem, qui in vita non fuerit, modo dicit quod puer & brutum non sunt capacia fœlicitatis, dicerent ergo quod cum puer non acquisierit in modico vitæ conuersationem sensitivæ partis ad intellectum, quæ est fœlicitas sensitivæ appetitus, nec conuersationem intellectus ad sensum, quæ est miseræ rationalis partis, proculdubio non potest fœlicitari, nec infœlicitari, sed erit in medio orbis miseræ et fœlicitatis, quæ orbis religio nostra Christiana tergit non præcedente baptisate. Anima ergo pueri cum sensuum appetitum conuersum non habeat ad rationalem gradum capax non est fœlicitatis, cum nec habeat intellectum conuersum ad sensum, a superabundantibus desiderijs affectuum non tenetur, & sic nec capax fiet tristitia, erit ergo in dispositione media vtriusque &c.

In quo persoluitur secunda quæstio.

Cap. 69.

Huiusmodi secunda quæstio non multum absoluta inuenitur in verbis Aristotele. possumus tamen respondere sicut Platonem, Speusippum, & Socratem, accipiendo primo quod motores orbium quos Deos, vocat Plato sint in stellis potius quam alia parte orbis, eo quod ipse stellas & non orbes moueri opinatus est, sicut dixerunt omnes illius temporis & Ægypti & Chaldei philosophi. Secundo accipendum stellam posse dici anima hominum comparem dupliciter, naturaliter & ex acquisitione, dicitur quidem illa stella compar a cuius motore semen primi intellectus in animam hominis transmisum est (quāuis plures stellæ vnam faciant constellationem, & omnes stellæ fixæ & erraticæ ad quālibet respiciant nativitatem, eo quod cuilibet nativitatē circulus. 12. domorum contineat circulos, in quibus omnes cœli partes stellarum sunt,) tamen una tantum principatur in eis, & illius motor per influentiam luminis intellectus in animam spargit intelligibilia lemina sibi proportionata, propter quod unus filius dicitur Iouis, alius Saturni, aliis Martis sicut Paris dicebatur esse Veneris, & Hector Martis, Priamus Iouis proles dicitur etiam. Ergo paritas stellæ cum anima hominis his patet, est. ne ea stella compar cuius motor in nato semina dat vitæ et intellectus in circulo nativitatis, qui conficitur ex. 12. circuitis. 12. signorum. Ex acquisitione vero stella dicitur compar animæ, quæ in habitu operationis eius mouendi, cogitandi & operandi par reperitur, quemadmodum assuetus in operationibus Mercurij sit habituatus habitu consimili ad dispositiones Mercurii, & hinc stella sit par illi per huiusmodi habitus, possunt ergo istæ paritates probari quatuor præcipuis rationibus quas dimittimus breuitatis causa pro nunc

HIS habitus dicendum est, quod anima post mortem redit ad stellam parem, hac duplice paritate, naturali scilicet & acquisita. Sicut ergo in resolutione mixti elementa grauia & levia ad suas revertuntur origines, sic & ipsum fenus, quod creditum est, idus deorum reducitur in suam originem. illæ pars, erit ergo animus habitu motus in suam parem stellam sicut natura mouetur formis, quod quidem patet in his, qui postquam artis habitum contraxerunt sine consilio & attentione, ut natura solet quasi naturaliter operantur. Locus ergo appropriatus animæ beatæ erit stella par ei paritate naturali, & illi ex arte acquisita, sicut enim corpus sicut subiectum illius ex paritate armoniae & meriti (adeo quod ita erat unius corporis quod non alterius) sic locus conueniens sua substantialitate post mortem erit stella eius, & hoc Plato inquit, anima ad illud configit astrum atque numen, cui viuendo se similem reddidit, & sic patet sol secundæ quæstionis.

HIS habitus facile est soluere argumenta in capitulo primo inducta. Ad primum dico potest quod mortui possunt considerari dupliciter apud Arist. Monastice, & Politice, primo modo homo mortuus est anima tantum, & sic nihil est nobis sed sibi tantum. Politicæ est coniunctum sum esse quod habet in ordine ad nos, primo modo non potest mutari fœlicitas, sed bene secundo modo, & sic loquitur Aristoteles. & maxime, cum Aristoteles ibi non affirmet mortuos nullum esse habere reale, nec ipsis solum inesse fragile quoddam bonum aut malum, sed solum affirmauit opera viuorum parum eis conferre, intelligendo parum quia non possunt de non fœlici facere fœlicem, vel econtra, haec autem dicta non tollunt, immo potius innuunt æternam fœlicitatem, & sic soluuntur alia duo argumenta ex aliis verbis accepta.

AD quartum loquitur Aristoteles de scientia in fieri, et non in acquisitione esse, phantasmatata enim respectu intellectus sunt similia sensilibus, quoniam sicut non possunt fieri sensus sine sensilibus, sic nec scientie sine phantasmatibus, sed in facto non sunt necessaria.

AD quintum sumptum ex aliis verbis soluitur per hoc quod post mortem non reminiscimur memoria sensitiva, cum corrumptur organum illius, sed quod non retineat habitus scientie non dicit Aristoteles. Quod autem dicit Aristoteles, animam nihil intelligere sine intellectu passivo, concedi potest per modum reminiscientie, quin tamen aliter intelligat non oportet ex dictis Aristoteles inferre.

AD sextum omnes passiones animæ esse cum corpore vult Aristoteles. donec non sint habitus, sed postquam ex affectibus fiunt habitus, tunc omnes operationes possunt fieri immediate ab anima propter perfectionem illius, praeter passiones organicas ut diximus.

AD septimum dicendum quod locus conueniens animalium est stella par ad quam non mouetur motu processu, sed motu discreto. modo Aristoteles arguit contra Pitagoram de motu continuo, & maxime cum Pitagoras velit animas esse corpus. Item patet quis est locus congruens suæ substantiæ post mortem, est enim stella par locus suæ operationis, sicut corpus suæ acquisitionis &c.

AD octauum dicendum, esse illam post mortem unius speciei cum operatione in vita, & dico quod illa operatio in vita est per conuersationem ad phantasmatata per accidens, & donec conuersa fuerit in habitum, sed post erit & in ipso corpore, & post possibilis sine phantasmatibus.

AD nonum dicendum, quod complementum animæ fuit perfectio accidentalis in philosophia morali & intellectu speculativo, tamen substantialiter est ita post mortem, sicut ante, & ideo post mortem non appetit amplius viri corpori, cum complementum accepit.

AD decimum iam patet sol. sicut enim corpus ita fuit huius animæ, & non alterius per accommodatiōes ex stellis paribus, sic phantasmatata huius corporis possunt mouere partem sensitivam huius et non alterius, et hinc possunt esse perficiencia hunc intellectum & non alium, & de hoc sat. Quocunq; de fœlicitate sentere per ripatetici hæc & tot sunt. Id ergo quod accepimus a philosophis est animam rationalem perpetuam esse ac post mortem fœlicitari & tristari fœlicitate & tristitia æternis, & hoc potuerunt vaticinari philosophi. Sed Christiana nostra religio multa addit in huiusmodi philosophorum sententiam quæ nos credimus ex testimonio prophetarum, & ideo tantum volumus esse assertum in hoc & in aliis nostris libris quantum Christiana præcipit religio, tantumque assueramus quantum verba prophetarum enuntiant, ego enim credo hic aliquid boni fecisse, declaravi n. multa, quæ prius occulta fuerant.

DE DAE MONIBVS
AVGVSTINI
NIPHI SVSSANI M E.
dices de dæmonibus Liber primus.

In quo narratur intentio libri, et genus demonstracionis, quo procedetur in eo, et utilitas intentionis. Capitulum primum.

VBITATVM quidem est maxime in schola philosophorum circa dæmones, primo an sint, secundo quid sint tertio quales sint, quarto propter quid sint, maxime enim hęc ambigua sunt, tum propter philosophorum fundamenta, quorum quidam eos negare coguntur, & saluant apparentias alio modo. Alii eos saluare enītū tur ac ponere eos coguntur, tum propter differentiam auctorum in eis, tum propter eorum naturas occultas, & propter alias causas. Est autem pertractatio hęc, & appetibilis, & honorabilis, & admirabilis, appetibilis quidem, quoniam tanta est scire animarum nostrarum cupiditas, ut quales sint post mortem, & cum quibus habitent, ut quasi nihil vterius experibilius sit, honorabilis vero, quo niam pertractatio sumit originem ac honorem ex materia, circa quam versatur, ut sapientes dicunt, & quoniam dæmon (quicunque sit) substātia est diuina, ac summæ nobilis, proculdubio & pertractatio hęc honorabilis habet, est & præterea admirabilis, admirabile nanque id esse philosophi enarrant, cuius causae sunt occultae, ac nos latent, modo cuius nam causae latenterores sint horum causis, per tractantes autem de his, tantum secundum naturales rationes & causas physicas dicemus, quoniam quid theologi sentiant perspicuum est, nec in illo est ambiguitas, solum ergo per causas naturales & demonstrationes signi de eis dicemus, demonstratio autem propter quid uel simpliciter hic prætermittuntur, sed quemadmodum Astrologi per apparentias procedunt in pertractatu de eccentricis, et epicyclis, primo an sint, secundo quid sint, tertio qualia sint, quarto propter quid sint. Sic & nos per confessā & apparentia communia hęc declarabimus. Quae quidem sit intentione, quodque genus demonstrationis in hoc tractatu, & utilitas intentionis perspicuum.

In quo declaratur conuenientia et differentia inter methodum Astrologorum, et nostram, qua utemur in hoc libro. Cap. 2.

Ifferunt autem methodus astrologorum circa inuentionem epicyclorum, & eccentricorum, & methodus nostra circa hos, primo, quoniam medium in methodo astrologorum est signum commune omnibus, astrologus nanque considerans eleuationē atri, ac depressionem eiusdem cōcludit epicyclum esse, aut eccentricum, est autem eleuatio & depressione apparentia & signum commune omnibus per scrutoribus, quicunque enim artem habet astrolabicam facile eos inuenire potest. Amplius astrologus considerat motum octauii orbis in 100. annis gradu uno fieri, secundum Ptolemæum, uel plus secundum Thebit, conclusit

nonum orbem: & secundum Thebit, decimo motus autem iste est omnibus communis, ac ab omnibus considerabilis, methodus autem nostra esse non potest talis, quoniam apparentia qua cōcludit dæmonem ēc. non potest esse omnibus communis, si enim quis viderit p magiam artem effectum quēdam, quem ad causam naturalem reducere non potest, hic cōcludit dæmonem ēc quēdam modum monachus ille, qui vīdit se in una hora adesse in duabus ciuitatibus remotissimis, hic enim effectus reducitur in operationem dæmonis, & tamen haec apparētia vī signum nō est omnibus commune, nō enim quilibet potest perscrutari istud, quoniam non accidit omnibus hominibus, non enim quilibet est aptus ad tales operationes habendas, sed ex principiis generationis quilibet ducitur ad capacitatē talis scientiæ, erit ergo harum methodorum conuenientia, & dīa, cōuenientia quidem, quoniam tres sunt per signa & apparentias, quas sunt operationes & effectus subiectorum, quae concluduntur esse, astrologus. n. per operationem seu effectum stellæ concludit illam esse ac eius orbes, nos autem per effectum seu operationem demonis dabimus illos esse differunt vero, quoniam signū astrologi est omnibus commune, ac ab omnibus possibile attingi: nostrum uero est proprium vni generi hominum, & de uno genere, vni modo illius generis, & de modo illo, vni individuo illius modi, ut dicemus. Et cum haec sint proculdubio perspicuum primo est methodum astronomorum esse doctrinale quoniam methodus doctrinalis non tantum est, quæ aliqua regula dialectica procedit sed quæ p confessā omnibus, vel actu, vel possibilia concedi ab omnibus, nosira autem methodus erit quidem necessaria ex hypothesi nō tamē doctrinalis, quoniam nō per medium commune omnibus, nō enim potest medium illud esse omnibus commune (vt dictum est, & dicitur) sed vni generi hominum, immo vni modo, & vni individuo illius modi. Secundo perspicuum methodum nostrum non esse simpliciter demonstratiū, qm est mista credibilitati, quod enim perspicuum est videnti, ceco est credibile, & sic est partim demonstrabile partim credibile, demonstrabile quidem videnti, credibile vero, ceco, qui non percipit colores, quos percipit videns, qui ergo vider effectum aliquem, quem reducere non potest nisi ad dæmonem, hic syllogizans ex tali effectu demonstrat sibi esse dæmonem demonstrationē quia. Alius autem qui hęc non vider demonstrat demonstrationē quia, ex hypothesi accepta ab experto ergo una demonstratio met potest esse ex hypothesi & ex natura sua aboluta, nō qui dem in se, sed respectu diverso. Ad hunc quidem crit demonstratio aboluta, ad alterumvero ex hypothesi. Amplius vnamet methodus potest vni esse demonstratio: alteri fides, quemadmodum theologi dicunt, deum esse trinum & unum, beato forte est demonstrabile quoddam, immo actu demonstratum, uatori autem est fides. Quomodo quidem igitur differunt methodi hęc, & quales sint perspicuum.

In quo inducuntur ea quae dant dæmones non esse.

Cap. 3

Purima argumenta dant dæmones non esse, primo quoniam vel essent accidentia, vel substātia, & qd nō sint accidens, perspicuum est, & si substātia, vel materia, vel forma, vel compositum, materia quidem non, ut omnibus palam est, forma autem minime, quoniam oīs forma actus est materiæ, eductus de potentia illius, quales forte non sunt dæmones, & per idem nec compositum. omne enim cōpositum est generabile & corruptibile vt Auerois dicit. i: primæ philosophi cō. 39. Amplius si substātia, vel æterna vel generabilis, si æterna, vel corpus, vel virtus extra corpus, & si corpus, ergo est coeli, vel coelestes erunt. Demonstratum est enim in natura.

M

DE DAE MONIBVS

philosophia: solum cœlum esse corpus æternum, & si virtus extra corpus . ergo est aliqua intelligentiarum, & sic mouebunt stellas, dictum est in duodecimo primæ philosophiae & in libro de coelo, nullam esse formam extra corpus, quæ non moueat aliquam stellam, & q̄ numerus talium est secundum numerum orbium . Adhuc si sunt, vel viuent vel non, siquidem viuent, vel intellectu, uel sensu, vel nutritione, si intellectu, omnis intellectus apud peripateticos est actus & perfectio alii cuius, modo cuius corporis dæmon est actus, reliqua dici non possunt.

R V R S V M si sunt frustra sunt, quoniam nec ad decorē viuērī, satis enim erūt intellectus stellarum pro core tali, nec pro operationibus rerum perficiendis, quoniam satis sunt cauæ secundæ & corpus celeste, sol enim & homo generant hominem, vt Aristoteles dicit. Præterea si sunt vel malū vel boni, & mali quidem esse non possunt, in natura enim separata non est peccatum vt Aristoteles dicit in 9 philosophiae primæ, & huius causam tradit in libro ethicorum, quoniam peccatum est ex victoria sensitiui appetitus supra rationalem partem, modo in dæmonie non est sensitivus appetitus. Adhuc dæmon est rationalis per essentiam, ergo in eo nō potest accidere peccatum, & proculdubio a philosophis non creditur eos esse malos, de quo postea dicetur, si autem sunt boni, ergo erunt intellectus separati, & mouebunt stellas, iterum si sunt, vel operabuntur operatione æterna uel noua, si æterna, nulla est operatio æterna nisi motus cœli, ut dicunt sapientes, & si noua, ergo & essentia eorum erit noua . Item dubitatio est de loco eorum: & habitatione eorum, similiter de motu eorum, quomodo mouentur, & an quietant, & de consortio & amicitia eorum inter se, & nobiscum, & multa alia, quæ suo loco dicentur. Quæ quidem igitur dant dæmones non esse, hæc sunt.

In quo declaratur positio Auerrois

buta peripateticis.

Capit. 4.

P Ropter hęc (vt mihi uidetur) omnes, qui iuxta fundamenta peripateticorum locuti sunt, sensere tales spiritus (quos vulgus dæmones nuncupat) Teratissimata esse quædam, ac figura, quæ sapientes finxerūt primus, ob populorum & rudium hominum gubernationem: quoniam (vt Auerrois narrat in epistola quadam de resurrectione) rudes non possunt regi ratione, nec persuasione, ideo præ timore reguntur, cum enim animas cruciari a dæmonibus audiunt timēdo, vt Auerrois inquit, virtutes assequi enuntiantur. hæc peripateticī.

Exponit quomodo intelligitur positio prædicta.

et narrat primam positionem.

Capit. quintum.

E T ut altius repetam peripateticorum opiniones secari solent, quoniam vel dabitur animarum multitudine secundum corpora, & earum immortalitas, (ut est rei veritas) vel dabitur multitudine animarum, & ueritas intellectus, & corruptio animarum & interitus aperpetuitas intellectus: quemadmodum magna pars peripateticorum consentit, cuius fautor maximus est Auerrois. hinc emergunt duæ hæreses in schola peripateticorum, licet conueniant, & differunt, conuenient quidem, quoniam præter motores cœlorū: & rationales animas, nullam ponunt naturam medium, ut platonici sensere, de quibus post dicendum. Rursum secundo conueniunt, quoniam sp̄iritus, quos tota græcia dæmones, latini sciōs nuncupat, aliquid veritatis describunt. Differunt

vero, quoniam ponentes animarum multitudinem, & earum perpetuitatem, aiunt nostras animas hac uita famunctas in aliāq; translatas, dæmones, esse non quidem quaslibet, led eas tantum, quæ vitiorum affectibus sunt plenæ, quæ vero virtutibus habitibusq; perfectis sunt imbutæ intellectus (qui uulgari nomine angelī dicuntur,) fieri dicunt post corporis separationem, & hoc pacto animalia hæc dæmones nuncupantur, non quidem a scientia earum, sed a dimenī qđ latine terrere significat, sunt enim ita vitiorum affectibus ad materiam, & turpitudinē converſæ ut quasi larvæ siue lemures nos perterrefaciunt, has autem Aristoteles in libro de mirabilibus mundi habita re dicit in orbe tristis (In fornacibus inquit flagrantibus, quædam propria animalia pinnulis apta uolitare totūq; euum suum in igne diuersari, cum eo exoriri, cum eo extingui) hæc refert Apuleius Aristoteles dixisse, quod si Aristotelem velimus reducere ne sibi ipsi contrarius sit, dicimus ignem tamē animarum esse effectum uitiorū, quos post mortem retinent a quibusque expoliari nō possunt cū in contrarium exerceri non ualeant, ut nos longo sermone diximus in libro de intellectu. Quomodo quidem igitur s̄m primam opinionem dæmones sint apud peripateticos, per hæc patet. Rursum quomodo aliquam ueritatem continet diuulgata græcorum sententia, rursum patet quomodo differunt hæc positiones.

In quo declaratur secunda positio Auerrois
causa illius positionis, et discrimen a
prima positione. Cap. 6.

Q Væ uero Auerrois sentit in ea epistola quam de resurrectione scribit hæc sunt primum accipit rationalem animam duas habere essentiales partes unam quæ intellectus impatibilis & indiuisibilis & impermissus existit, alteram quæ sensitiva portio nuncupatur. Cui intellectus uenit in principio generationis, animam rationalem constituit, quæ forma est hominis prima & propria a qua homo speciem sortitur, in alio aique alio indiuīduo hominis, alia atque alia, licet omnibus intellectus unus numero sit quod quomodo intelligatur in libro nostro de intellectu intelligitur, accipit secundo partem sensitivam conuerti ad intellectum interdum, & inter dum econuerso intellectum conuerti ad partem sensitivam, sit autem hæc conuersio, non quidem essentia, semper enim pars sensitiva dum uiuit homo secundum essentiam conuersa est intellectui, sed sit secundum effectum, est enim sensitiva pars, (& si natura rudis:) potētiam rationalis, ut Aristoteles tradit in fine primi ethicorum, reducitur autem potentia illa ad actum rationis per habitus virtutis, per quos refugit materiam & priuationem, quam Plato turpe nuncupat: & Pythagoras, malum cum enim sensitiva pars heroycam adeptā est uirtutem (quæ nihil aliud est pro nunc q̄ plenaria habitualis obedientia sensitivi appetitus ad rationem) tunc ad rationem & intellectum conuersa est, & hoc pacto effecta est anima rationalis intellectus, qui vulgari nomine angelus nuncupatur, & hæc est aīa rationalis beatitudo & hæc s̄m fatuos immortalitas, quā diogenes hyrus, Soc. Plato, Seneca, & alii stoici suis laboribus credunt adipisci, quod si econuerso intellectus ad sensitivam partem conuertitur, hæc conuersio translatio animæ est in dæmonicam naturam, sit aut hæc conuersio modo opposito, cum enim rationalis pars assuelcit sensitivo appetitu, acquirit brutalitatem, quæ uitium est oppositum (ut ita loquar) heroicę virtuti, & huius acquisitionis rationalis partis conuersio seu casus nuncupatur, & tunc rationalis anima dæmon effecta est, eo quia ad turpe, & priuationem conuersa est; erunt ergo dæmones

apud

apud eum species brutalitatis, quæ anima rationalis acquirit ex caſu ad appetitum ſenſiuum, q̄ ſi ad iram affuſcitur, in dæmonē irę verterur, quod ſi ad gulam, in dæmonem gulę, & eodem modo in aliis dicendum, ecce igitur diſſerentia huius ad illam poſitionem, prima quidem animā fieri larvas & dæmones dicit, easque ſimiliter prauas effici. ſecunda dicit species brutalitatis dæmones fieri, prima rurſum in corporib⁹ animas fieri dæmones inquit, poſt translatione a corporibus eas exerceri officio dæmonum, ſecunda vero, & in corpore effici, & in eo exerceri officia dæmonum dicit, quoniam extra corpus nihil ponunt, niſi intellectum impatibilem ſubſtātia ſua bonū & perfectū, haec ſunt quæ peripatetici ſentire uidentur: Ex his apparet quid miftici veteres intellexerunt per dæmones, & cur tot eis attribuunt, huius enim magni inueni eti bonum, hoc autem bonum est rudium regimen, atque felicitatis adeptio & honorum nō deſtructio, ſi enim praua natura aliquam ſuſpitionem non haberent ex dæmonibus, utique bonos rideſtent, & ſic totus mundus cōfundereſtent, tale ergo inuentum aliquam habet veritatem & rationem, nullum enim probabile omnino & ex toto falſum eſt, ut traſduſt ſapientes ſunt autem argumenta harum poſitionum ea quæ diximus capite 3.

In quo per arguments Procli deſtruūtur poſitiones peripateticorum.

Cap. 7.

Proclus vir magne auctoritatis in Platonis alcibiadis commento has heredes refellit, quæ etiam ante eū fuerunt quandoque creditæ, & primo quidem primā, quoniam vna natura diuerſa genere ab altera non potest conuerti per habitudinem aliquam in illam, modo rationalis anima eſt natura diuerſa valde a dæmonica ergo nō potest conuerti in illam. Amplius auctoritate Socratis in republica dæmon ſemper eodem pacto vniuersa custodit, atque immutabilis eſtit, nec vno tempore vitam vnam, alio aliam vitam eligit, rationalis autem anima eſt valde in motu atque variabilis. ergo rationalis anima nō potest effici dæmon, & per hęc fere arguments refellit ſecundam poſitionem, & auctoritatem Socratis in republica, & argumento tali: quoniā ſ. acciderat ſæpe ſepius in vna & eadem anima rationali fieri dæmonem nunc, cras vero aboleri, quoniam mutari potest anima in vicio in uitatem & econuerſo, & ſic ſepius atque ſepius, nūc dæmon, nūc angelus, in eodem ſubiecto fieret, propter quod Socrates in Phedone inquit eundem eſſe dæmonem ex ipa genitura uſq; ad indicis uitae prefentiam nos gubernās, ad hęc diſſicile autem eſt maxime primam poſitionē ſalvare, cur animæ illæ permaneant poſt mortem, erūt enim ſine operatione, & ſic ocioſae, & erunt absque proprio pfectibili, ac proprio instrumento, & per conſequens ſupue, & principiū peripateticorum diſſonum.

In quo peripateticorum poſitio deſcendit per auctoritatem Pythagoræ.

Cap. 8.

Hæc arguments proculdubio paruam ac debilē calumniam pariunt contra peripateticos, vnde Pythagoras Chrotoniates, uir magnæ auctoritatis, finxit ad populorum regimen, ait enim animam rationalē hoc corpus exire illud intrare, & ſic quæ rationalis olim erat, poſtea irrationalis & brutalis efficitur, & quæ hominis, poſtea porci, quod Origenes intelligit ad verbū & (ut mihi uidetur) male, Simplicius enim in peripatetica familiā peritus in commentariis, quos ſcribit de anima Pythagoram miftice hęc tradidisse, fert animam quidem rationalē conuerti ad brutalem, & eam exire atque aliud intrare ſecundum effectum dicit, quæ enim brutalitatem porci conſequuta eſt, eam ipſo hinc exire a corpore hominis, & in porcum intrare dicit, pro quanto amplius ratio-

nem obuiſſit & brutalitatem pōrcinam conſecuta eſt q; ſi haec Pythagoras ſentit (ut p̄babile eſt apud plures grācorum) nō ſunt accuſandi peripatetici, ut Proclus inquit, prium ergo argumentum deſetur, quoniam conuerſio illa non eſt ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum affectum & habitudinem. Sed quid de auctoritate Socratis vt (mihi uidetur) non potest glossari, ſentit enim oppoſitum ſine dubio, licet interdum nos eum reduximus ad peripateticorum poſitionē, per auctoritatem Alexandri Rhodii, ſed nunc eum ſentire diuerſum ſentimus, & per conſequens in ſchola peripateticorum nō eſt audiendus.

Amplius quid erroris eſt, in vno & eodem ſubiecto variis fieri formas, ſecundum affectum non ſecundum ſubſtantiam, potest enim in vnam anima rationali, nūc dæmonem fieri, nunc intellectum ſeu angelum, nō quidem ſecundum ſubſtantiam, ſed ſecundum affectum, ut ſatis expreſſimus, & ſic remotum eſt argumentum Procli, vltimum autem ſatis diſſicile eſt ſaluare, & forte propter illud labitur Auerrois ad errorem. Mihi abile enim eſt ponere ſubſtantiam aliquam ocioſam perpetuam & violentam (vt ita dicam) ſecundum peripateticos, niſi forte illud ſit ſecundum indiuiduum, nihil enim forte prohibet aliquod ocioſum eſſe ſecundum indiuiduum apud peripateticos, ſed totam ſpeciem fruſtrarivet, ſatis ergo erit ut in tota ſpecie animarum aliqua ſit, quæ coſecuta ſit finem ſuum, v;. felicitatem, quam poſt mortem retinet in ſtella compari, ut diximus in libro de intellectu, haec quidem in trāſitu ſint dicta, quoniam latius loco ſuo ſunt pertractata. Quomodo quidem arguments Procli nihil concludant, per haec perſpicuum. Ex his ergo ſecundum peripateticos eſit palam, an ſint dæmones, quidem ſint, quales eū ſint, & proper quid ſint, ut in principio quærebatur.

In quo narrantur auctoritates pro opinione peripateticorum. Cap. 9.

Vnde autē primæ opinionis auctores. Empedocles, Pythagoras chrotoniates, & in multis locis Plato, Emped. nāq; lōgæuos dæmones fieri has aīas putat a corporeo aīas munere liberatas, laudabiliū, quoq; viro rū Ethereos dæmonas, improborū vero nocentes. Pythagoras etiam in ſuis aureis verſibus idem ſentit dicens. Corpore depoſito cum liber ad Ethera perges, Euadēs hominem factus deus Etheris almi, plerique præterea ex Platoniſis magiſterio idem ſentit, adiūcientes eadē animas anno demum millesimo terrenū corpus reſumere, licet Plato in policia tyranni animam facit ex cruciari poſt mortē ab vltoribus. Ex quo appetat aliam eſſe animam, aliū dēmonem, ſiquidem quod cruciat, diuerſa eē necesse eſt, quodq; opifex deus ante dēmones instituit, ſed in quo diſſerunt a peripateticis alias diximus, in libro no stro de intellectu, nunc autem qui ſint primā opinionē ſentientes, ſunt ſic diuī.

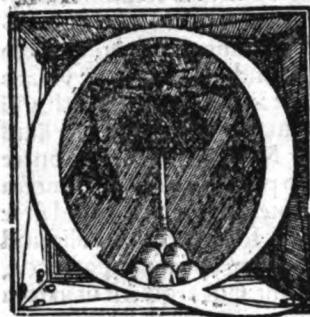
Augustini Niphi de dæmonibus
Liber primus finit.

Suelf. de dæmo.

M II

DE DAE MONIBVS
AVGVSTINI
NIPHI DE DEMO-
NIBVS LIBER
SECVNDVS.

In quo narratur argumentum Platonorum pro-
bans dæmones esse. Capitulum primum.

V O D quidem dæmo-
num natura sit alia quidem
atque alia a causarum natu-
ris & corporibus coelesti-
bus, quasi interstitio diu-
norum corporum et terre-
norum testis est tota græ-
cia, omne latium, omnīq; barbaria, gratulationesque
populorum libris editis ad
memoriam perpetuitatis,
& hoc tota fere schola Pla-
tonicorum conatur approbare, & arguere, & argumen-
tum sic ordiri potest, si extrema sunt in rerū natura opus
est mediū illorum esse ut Aristo ostendit in libro de cœ-
lo, ubi probat numerum elementorum esse quaternariū,
sed extrema sunt. v3 corp⁹ diuinum & impatibile, ut coe-
lestia corpora, & corpus caducum patibile, ut animalium
& hominum & plantarum ergo & medium horum erit
secundum quicquam patibile, secundum alterum vero
æternum, & impatibile syllogismus est hypotheticus con-
tinuus a positione antecedentis ad positionem consequen-
tis, & eo vtitur Aristo in libro de cœlo ad probandum
numerum elementorum, tale medium tenere naturam dæ-
monum declarat magnus Calcidius in commento Timi
Platonis, habet enim horum natura cum diuinitate cōsor-
tiū propter immortalitatem, habet etiam cum occiduis
cognitionem, quia patibilis est, nec immunis a passioni-
bus, cuius affectus nobis quoque esulit, syllogismum præ-
terea talē dedit Lucius Apuleius madaurensis, in libro
de deo Socratis, idem Proclus in Alcibiade longis verbis
astruxit, Iamblicus quoq; in eo libro quem edidit de mi-
steriis egyptiorum, Chaldeorum. Assiriorum, idem mo-
tuum induxit Porphyrius in libro de occasionibus. Pſel-
lus etiam in libro de dæmonibus idem argumentum lu-
scepertanquam demonstrationem: hi autē & alii vte-
tes argumento tali acceperunt a Platone horum principe
in multis locis, præcipue in Symposium, ubi ad uerbum ar-
gumentum id tradit, quo ergo platonici dæmonum na-
turam ponant, patet.

In quo narratur persuasio Lucii Apulei. Cap. 2.

V C I V S Apuleius in familia Pla-
tonica magnus, in libro de deo So-
cratis conatur horum naturam testa-
ri esse alteram, atque reperi bona p-
uiafione, quæ (vt mihi videtur) po-
test hac forma colorari: quodlibet
elementum licet esse plenum aliquo
genere animalium, vt aqua quidem
piscibus, terra animalibus terrenis. Ether stellarū, quæ sunt
animalia diuina æterna simpliciter atque impatibilia ergo
elementum medium debet plenum esse aliquo genere ta-
lium, nullum potest esse tale, nisi genus dæmonum, ergo
erunt dæmones, & in aere ſuſi, secundum modum de-
clarandum, quod forte Orpheus inquit his verbis, mun-
dus hic inferior est plenus diis, vt Aristo refert in libro de
mundo.

In quo soluitur et impugnatur hæc persuasio.
Capitulum tertium.

Vpliciter quidem reprehenditur hæc persuasio Pri-
mo quidem, quoniam Ether non est locus stellarū,
declaratum est enim cœlum vbi ſitæ ſunt ſtellæ esse
alterius naturæ a quatuor elementis, immo esse naturæ ter-
tiae, & per conſequens non est naturæ igneæ, vt ſentit ſu-
cius. Secundo vero quoniam aues aeris tribuuntur ab om-
nibus, cuius persuasio est, quoniam elemento caduco, at-
que acciduo, debentur animalia caduca, atque occidua: ta-
lia autem animalia ſunt potius aues, q; dæmones. erit ergo
aer plenus avibus, proper quæ deliramentum videtur
persuasio Lucii Apulei.

In quo defenditur persuasio hæc secundū poſe.
Capitulum quartum.

E T prima quidem calumnia refellitur quoniam Pla-
tonis est ſententia corpora coeleſtia eē naturæ igneæ,
& ſic eſſe quatuor elementa tantum. & non quintū
corpus ut ſchola lenit peripateticorum. v3. terram, aquā:
aerem, & ætherem, nec aliud ultra hæc datur. Sed an ele-
mentum quintum detur, non ex postulat persuasio Lu-
cii, nec forte argumenta Aris, in meteoris, & in lib de cœ-
lo, multum valent aduersus Platonem, ut quandoque di-
cemus. Lucius ergo Apuleius persuadet ex hypotheli. v3.
ſtante pōne Platonis, & propterea hæc persuasio eſt ta-
tum: ſecundam autem confutat Lucius ipſemet in ſuo lib.
tribus forte ſuſpitionibus. Primo quoniam nulla auis ul-
tra medianam regionem ac olympi verticem ſublimatur. er-
go erit plusquam dimidium vacuum. Secundo quoniam
volatile genus ſemper vietus luos in terra ſumit, ibidemq;
pabulum & cubile. Tertio cum feſſe ſunt aues terram pe-
tunt, ergo eis locus eſt conueniens. ergo noh aer. erit ergo
aer vel vacuus vel aliquo genere animalium plenus, & ſi
detur licentia fingendi nullum niſi dæmonicum eſt.

In quo inducitur tertia persuasio platonorum
fere omnium. Cap. 5.

S Vpponunt fere omnes Platonici vt Porphyrius in
libro de reſponditorum philoſophia cōſcripto, & Cal-
cidius in commento Timaei, & alii fere omnes Plato-
ni qui in hac re loquuntur, diis non eſſe ſacrificium, vel
elemosynam, vel terrenum aliquod offerendum. Secundo
acciunt eſſe neceſſarium ſacrificium aliquod terrenumq;
offerendum eſſe alicui mediante quo deus nos regat & cu-
ſtodiāt. Ex his dant dæmones eſſe, quibus elemosinæ,
ſacrificia, terrena munera ſunt offerenda, & orationes vt
ipſi deo proximi, deum orent atque trahant ad noſtri no-
ſtrorumque curam persuadet autem Porphyrius primā
hypothēſim, primo, quoniam nihil in materialē inueniri po-
test quod immaterialē deo non ſit obſcenū. Amplius
bonorum noſtrorum deus non ēget ergo ſuperfluit hæc
deo offerre. utiſur poſteā Theophrasti auctoritate, cui pla-
cuſiſe oſtendit, non diis, ſed dæmonibus dūtaxat eſſe ſacri-
ficandum, & in tantum in hoc errore crevit Porphyrius
q; neque defunctis voluit elemosynam eſſe exhibendam,
non enim inquit aliorum iniuria deus placatur. Quę qđe
igitur mouerunt Platonicos hæc ſunt.

In quo ſoluuntur persuasiones hæc ſecundum funda-
menta peripateticorum. Cap. 6.

Q Vid autem fit de opinione in ſe diceimus, nunc ve-
ro quanto valeant hæc rationes dicamus, et primo
Auerrois in libro de cœlo primo apud commen-
tum vigesimū ſecundū, et alibi frequenter, dedit r̄ſum ap-
primum,

primaria, sunt enim duae naturae extremae v3. simpliciter eternum imparabile atque incorruptibile, ut totū genus separatorū, & est alterū extremū. v3. caducorū oīum corporalium, ut animalium, plantarum, elementorū, & reliquo sum, quæ sub luna habitant, horum medium dedit corpore coeleste, natura quidem æternum, potentia autem variabile, & mobile secundum motum cum caducis coit, secundū motorem vero cum abstractis, nec datur aliud quoddam medium ut Platonici fingunt, immo ut Aristó. tradit in octavo physice auscultationis, cœlum est quasi ligamen sum æternorum & temporum. Decipitur præterea Lucius pace sua in sua persuasione, credit enim elementum debere esse plenum animalibus omnino & necessario, ac si animalia sint propter elementa, ut ea v3 implerent; atque de corarent, & est totum oppositum, sunt enim animalia finis elementorum, & nos quodammodo finis omnium ut erudit Aristó in physica auscultatione, propter quod secundum elementum aeris esse vacuum ab animalium gerere, nec propter hæc ociosum est, subservit enim reliquis elementis & missioni animalium, & pro parte aibus saltem, & licet terra & aqua sint decorata animalibus, hoc non est ex merito elementorum, sed necessitate animalium, ut declarat Aristó. in lib. de causa motuum animalium, & quanto deterius decipitur Porphyrius in sua ultima psuafione, & contradicit philosophiæ & theologiæ: & omnibus uerentientibus docuit enim Aristó. cultum eē exhibendum diis in suo lib. Polyticorum: docuit etiam dona & tempora magna deo edenda esse: & hæc p̄tinere ad magnanimum in quarto libro ethicorum: quātum quoque contradicat theologis Eusebius Pamphylus in eo lib. quē scripsit de preparatione euangelica declarauit: rationes autem Porphyrii (ut mihi uide) sunt derisibiles: primo quoniam dona non exhibentur diis: ut eis per necessaria uel utilia, sed dona sunt nobis collata: deo uero vt ei cuius gratia: & propterea deus non egit his: sed nos illis egemus: dei tanquam eius cuius gratia hæc & alia sunt ut Aristó, declarauit, hæc ergo argumenta Platoniorum non dant dæmones esse, nec dialecticę, nec demonstratię, & ideo opus est ut alia via incedamus, ad horum probationem, ac ad peripateticorum consultationem.

In quo enumerātur gradus viuorum et eligitur via cōueniens ad propositum.

Cap. 7.

Ennumerandi sunt gradus uiuentium, ut per eos demonstremus dæmones esse, sunt autem opera tria. v3. nutritre, sentire, & intelligere, gradus autē q̄nq̄ v3 intellectuum, sensituum, appetitiuum, motuum, & vegetatiuum, potentia autem quatuor, ut diximus in libro nostro de anima, est autem iste ordo, ut Aristó. dicit in libro de anima, ubique est alter istorum graduum, id uiuere dicimus, & quoniam in plantis est ultimus rātum, ideo eas parum uiuere dicimus, & de reliquis consequenter dicatur, est autem iste horum ordo, ubi est intellectiu⁹ sunt omnes reliqui & non conuertit exceptis æternis vbi est intellectiu⁹ appetitiu⁹, & forte apud Platonem sensitiu⁹ & non vegetatiu⁹. Ex his facile est syllogizare dæmones esse, & hoc quidē medio cōmuni & probabili. v3. per opera magorum, nulla est via potior. primo, q̄ opera illa non possunt reduci nisi in naturam talē dicemus esse dæmonicam, secundo quoniam erit vera demonstratio, quia & ideo talia opera sunt cōuenientissima demonstratio ad propositum. Quot quidem sunt viuorum gradus, & quæ via sit conueniens ad propositum nostrum, per hæc utique perspicuum nobis sit.

In quo narrantur quot sunt opera magorum ad intellectum pertinentia.

Cap. 8.

Numeranda sunt opera magorum quæ ut fertur fiunt per statuas, círculos, imagines, incarnationes: & reliqua. Ex quibus ergetur demonstratio, narratur itaque apud historicos, ut Porphyrius dicit, statuas factas, quæ vulgari nomine idola dicuntur deificata, dedisse plurima responsa hominibus, in quibus cognitio furorum nobis praesit, testimoniū huius effectus quandoq; extitisse non adduco, est enim valde probabile quasi ab omnibus. Amplius uidemus omnes leges hæc prohibere valde, & perspicuum est prohibitionem debere esse de entibus. Rursum tot ac tantæ historiæ romanorum hæc narrant, ut superfluum sit eas enumerare, ac proculdubio nisi historicus viderer potius q̄ philosophus memorarem plurimas historias veterorum in huius operis apparētia, malo enim mancus videri q̄ philosophi metam trāsgredi. Secundum opus q̄ magicis artibus perspicuum est, ac re censetur communiter esse loquela, tradunt enim magi nō tantum per statuas uerū per círculos, quasdam apparere imagines, quæ eis loquuntur, & ad propositum, nec hoc est tantum magorum inuentum sed commune, & multis veterum historias comprobatum. Tertium magorum opus est occultorum manifestatio, tradunt enim per tales imagines in círculis loquentes multos esse reuelatos thesauros & multos pauperes euafisse diuites, & ne longe pe tam nostra mater (qua ueracior non est inuenta) audiuit vocem senis, qui copiam tantam bonorum pollicebatur, ut quasi locus illius non inueniretur capax, quod cum reuelasset euauit copia bonorum, & relicta sunt vestigia eorum, & ego & nostri testes sunt qui locum viderunt, et yasa, & res conuersas in externas naturas, nec hoc est fabula, est enim approbatum in aliis per infinitas fere historias. Quartum est documentum nobis collatum ab huiusmodi statuas seu imaginibus, tradunt enim factas esse imagines, & huiusmodi a quibus homines discunt, mores, doctrinas, artes, itineraria, interpretationes somniorum, auguriorum, & alia multa documenta, in quibus nullus homo ex puris naturalibus ascēdere posset, ut Auerroes inquit in libro destructio destructionum & pro parte in libro de somno, legit̄ enim multos nostros philosophos dæmonem habuisse domesticum, a quo hæc & alia didicerunt, ut forte de Socrate serunt Platonici, hæc quatuor opera per magicos comprobata ad opus animæ spe ciant rationalis, ut perspicuum est omnibus, possunt autē induci multa alia opera magorum ad intellectuum graduum pertinentia, quæ breuitatis causa relinquo. Quot quidem opera sunt per magicos perspicuum sit in tantū.

In quo narrantur opera alia pertinentia ad partem motiuam, quæ fiunt per magos.

Cap. 9.

Værenda sunt nunc rursum alia opera vitæ quæ per magos fiunt, quorum primum est translatio corporis viſilis ad inuisibile, tradunt enim magi multos homines praesentes nobis, & sensiles subito esse factos inuisibilis, ut sunt strigæ, de quibus est farina, retulit nobis hereticæ prauitatis iuquisitor parauinæ prouinciae, se multis & multis harum habuisse, a quibus hæc & multa profana audiuit, & hoc proculdubio comprobatum est multis veteris historiis. Secundus est motus imaginis, & statuæ, tradunt enim ipsi magi fecisse imagines, quæ non tantum se mouent de loco ad locum, sed nos mouent ita velociter, ut nullus equus posset nos ita ferre, et diuulgatum est uirum quendam extitisse coram duobus iudicibus in ciuitatibus remotissimis in medietate hore, & hoc testatur & theologi & philosophi plurimi, & historici. Tertio promittunt magi se posse facere formas conuenientes egritudinibus quas nullus medicus faceret, conuenientes p̄lio, & aliis nobis occurētibus, & q̄ legit̄ horū libros inueniet plurima taliū, quæ nō sunt enarrāda, neque exarāda ne libros nostros impleamus alienis inuētis: & hæc qdē opa sunt q̄spectat ad partē motiuā, & per consequens ad appetitu et suel& de dæmo.

M. iii

DE DAE MONIBVS

forte sénium s'm Platonem. Quę quidē igitur opera siant
magicis artibus ad partem motiuam pertinentia hęc sunt.

In quo erigitur demonstratio ad propositū. Cap. i o.

Quod si actus hi esse nō possunt a virtutibus coelestium corporum, nec a virtutibus rerum generabilium, nec ab alio quo uis, & sint veri non ficti, opus est vt sint forme alterius naturae a substātia cœli & rebus materialibus, & imaginatiuae magorum, & hæ sunt quæ vulgari nomine dicitur dæmones, & verbo gręco dimones, hac enim cōsimili via Aris. incessit ad pbandum quintū corpus esse alterius naturae ab elementis, quoniam operatio est alterius naturae ab operationibus eorum. Si enim operatio dat formas esse, & talis operatio talem formā, erit nobis methodus cōueniens hæc ex magicis artibus, & earū operibus, & actibus, concludēs dæmones esse, & tales habere naturas diuersas. s. ab animalibus terrenis & coelestibus & formis rerum naturalium, q̄ si dices actus hos per magos promissos esse deliramenta, & fabulas, erit hæc responsio calūnia quedā, negare tanta, & tot diuulgata ac probabilita, & historias has. Aris. n. approbat mūdi æternitatem ex memoria inuicem tradita patrum. et somnia esse vera interdum per communiter dicta, negatis. n. historiis rueret tota policia, et omne decus ciuile, nec peripateticos credibus esse ita fatuos, ut historias negeant, cum Aristote. eorum princeps eas maxime sectetur, qualis ergo methodus est ad dæmonum inventioñē patet. Adhuc perspicuum, quoniam hæc demonstratio non est simpliciter, sed ex hypothesi et certa et firma absolute ipsi mago, cui actus hi sensu videntur, nobis autem erit ex suppositione: ut si illi actus sint, et nō possunt aliunde prodiisse, nec ab alio agente effici, et sic vnamer demonstratio alicui erit certa ac absoluta, alteri autem ex hypothesi.

In quo narratur positio hermetis per quam saluat effectus magorum. Cap. i i.

Hermes Mercurius Trismegist⁹ ægyptius, opinatos est opera, magorum fieri a statuis seu imaginib⁹, bautem fit pro quanto statuae illæ seu imagines tales a corporibus coelestibus sortiuntur gradum vitalem, dupl. cem. s. rationalem seu intellectuum et motuum, inquit. n. hermes, quemadmodum deus effector est deorum coelestium, ita homo factor est deorum qui in templis sunt, humana proximitate contenti, statuas dico animatas sensu et spiritu plenas tantaque facientes et talia statuas futurorū præscias, easdem de somniis et multis aliis rebus p̄scentes, et imbecillitatem hominum facientes, eosque curantes tristiam letitiamque dantes pro meritis: hæc hermes, in quibus patet primo operationes rationalis partis, puenire ab imaginibus, statuis: id olis, & talibus immediate quidē a principio vitae, quod sortiti sunt virtute animarum coelestium, & stellarum, a corporibus coelestibus non tanq a causis vniuersalibus, & primis, ab ipsis magis quoque tāquā a disponentibus, & preparantibus statuas, & res materiales ad opera hæc, quæ capitibus proximis enumerauit, & tunc perspicuum est hæc opera nō ducere ad naturam medianam dæmonicam sed ad principium id vitae quod cōtinetur in statuis, idolis, figuris, & reliquis per magos administratis, a quibus quidem igitur prouenant opera magorum patet.

In quo refellitur positio hęc hermetis. Cap. i 2.

Refellitur quidem hæc positio multipliciter, primo, quoniam multa opera magorum eorum quæ dixi mus, fiunt ad quæ nulla statua, nulla imago, & nullum signum sensile occurrit, licet enim forte verbum hermetis possit euitare dæmones ab idolis & statuis, in aliis tamen, in quibus hæc non sunt, euitare non potest, multiplex est enī pars magicæ, vna quidem de imaginib⁹, alia

de figuris & circulis, alia de p̄cantationib⁹, & aliis sere infinitis modis, quos magi testantur, nisi forte dicatur (vt peripatetici fingunt) q̄ in omni opere magico cōcurrat materia aliqua, in qua sit operatio, quę materia est res sensibilis: vt vel statua, vel imago, vel figura, vel aliquod talium, et q̄ talis res sensibilis sortitur gradum vitae a corporibus coelestibus pro operationibus talibus, ad quas p̄parat magi. sed hæc euasio nulla est, & peripateticorum quidā valde recētores obiiciunt primo, statua & talia non possunt recipere a corporibus coelestibus formā substātiālem, principium vitae est forma substātiālis. ergo statua nō potest sortiri principium vitae: minor appetit, quoniam uiuere uentibus est esse, maior probatur, quoniam impossibile est aliquod recipere formam substātiālem, nisi amittat priorem, qualis non perditur in proposito. Secundo tūc statua ista haberet sensum quod falso est, quia tuhc haberet tactum. Tertio tunc statuæ tales cōnt ignobilissimæ: quia nō genitę ex semine, sed viliores animalibus ex putri materia ortis, & alia multa adducunt. Adhuc hæc positio defendi potest ab his, primo, quoniam concessō q̄ principium vitae in talibus sit forma substātiālis: nō op̄ semper ad generationem formæ substātiālis corrūpi priorem: secundum hermetis sententiam: cum talis forma nō sit per extractionem & exitum a materia, sed per inductionem eius in materia. Amplius, forte diceret hæc statuam habere sensum non quidem vniuocum cum sensibus animalium generabilium, sed alterius rationis, uel forte diceret eas non habere sensum aliquem sed de principiis vita intellicitum, & appetitum, licet hermes videtur sentire primā partem in verbis p̄dictis. Postremo diceret hermes statuas tales esse nobiliores simpliciter animalibus generabilibus, quoniam eorum forma est perfectior, & nobilioris operationis secundum quid, non ignobilioris, sed vt cunque sit aliter oportet refellere talem positionem.

In quo refellitur positio p̄dicta secundum rei veritatem. Cap. i 3.

Svbiſlius ut mihi videtur secundum peripateticorum fundamenta refelli potest hæc positio hermetis, & primo p̄teram quid sit tale vita principium in statu & talibus, forte acquisitū a coelestib⁹, uel substātia uel accidentis, accidens dici non potest, primo quotiam operationes talium sunt nobiliores operationibus omnium accidentiū, non enim aliquid accidentis potest exercere op̄ tale, quale exērent statue, ut loqui, disputare, docere, occultorum reuelatio, & alia talia, & si accidentis posset ēē principium talium operationum & similiū, tūc potest teneri omnem formam cuiuscunq̄ rei naturalis esse accidentis, quoniam nulla uia est nisi operatio ad ostendendum formam compositi naturalis esse substātiālē & non accidentis: & ego credo q̄ nullus nisi stultus ad hermetis mētem hæc solumnaret. Si autem dicitur tale principium esse substātiālē (vt est necessarium dici) Tunc petemus cum non posse esse materia, nec compositum, sed forma, qualis forma: vel aeterna uel generabilis, inter aeternū & generabile non dederunt philosophi medium, si generabilis, tunc ad hæc sequuntur fere infinita impossibilia, & hoc primo, cum talis forma sit anima, ex quo est principium vitae, erit hæc anima, vel rationalis, uel sensitiva, uel vegetativa, philosophi enim non dederunt alias species animarum, nisi q̄s dederit aliam phantastice, & si quidem anima talis erit vegetativa, erit statua in genere plantarum, & si sensitiva erit in genere brutorum, & si rationalis, erit homo, & valde risibile erit totum hoc dicere. Amplius, si hæc forma erit generabilis, erit deducta de potentia materiæ, omnis enim forma generabilis (ut dicunt philosophi) est educta de potentia materiæ. Adhuc si generabilis, ergo recepta in materia mediantibus disponib⁹ qualitatibus, & quātitatibus. Rursum si generabilis, erit inducta vel ex semine, uel per putrefactionem, iterum si generabilis augumentabilis

tabilis & diminuibilis, et tot potest enumerare incommoda quae vis, & si detur q. sit forma æterna, tunc erit dæmon, cum non sit intellectus coelestis, nec deus, & singas si potes, hæc igitur sunt quæ mihi videntur dicenda ad improbationem positionis Hermetis, quæ alias perscrutati fuimus alibi. Quomodo quidem igitur hermetis positio refellatur perspicuum modo est.

In quo narratur positio Alex. Aphrodisii. C. 14.

Égimus his diebus librum Alex. peripateticum quem de magicis scripsit, ubi reperimus modum satis pro peripateticis conuenientem ad hæc, & reducam eum ad formam, accipiendo ergo primo in tota sphæra acti-vorum & passiuorum esse colorum virtutem in rebus dif-fusam, ubi continentur omnia opera possibilia fieri a rebus naturalibus, est. n. hæc virtus potètia oīa opera naturalia, vnde quemadmodum in sensituō cōtinetur vegetatiū, & in intellectuō sensituum, nō quidem actu, sed potètia & virtute, sic in virtute coelestium his diffusa continentur operationes elemētorum viuorum, & omnium, erit ergo virtus illa, sicut ars, & causæ secundæ, sicut artifices. Secūdo accipit aliquid possē fieri concursu rerum naturalium quod nō potest fieri ab una tātum re naturali, quod etiā accipit in libro suo de aīa, aliquid. n. potest fieri a duobus elemētis, quod forte nō potest fieri ab uno elemēto, & aliquid a tribus quod nō a duobus, & sic cōlequēter aliquid potest fieri cōcursu oīum rerum, quod nō potest fieri cōcursu dua- rum vel trium rerum. Tertio accipiendo multa opera si milia vnum fiunt a rebus naturalibus seorsum acceptis, et hoc declaratur per ea quæ dicit Aris. in lib. quē scripsit de mirabilibus auditionibus, ubi ostendit in quibusdam lapidis bus esse uirtutes tales & tātas, aliqui. n. lapides virtutē ha-bent talem, vt qui eos portauerit nō iniustificabitur a fe-ris, ut lapis ille modain nūcupatus, qui reperitur in tygride, ut Aristo. d. Similiter fert ibidem herbam quē charis nūcupatur inueniri in mōte hygero, quam si mulier por-tauerit trahet homines ad carum amorem, ait ibidem capras in crete (posicq; sagittātur) recipere dithamnū, quæ ibi nascitur & cōfēstum eiūdū sagittas, & alia multa fere infinita narrat q. superfluit dicere. Ex his apparet in rebus seor-sum inueniri uirtutes mirabiles, & si tātum potvna res na-turalis sola q̄tū ergo poterit congregatio multarum rerū naturalium: his igitur tribus suppositionibus acceptis fm Alexā. Iniam pot inueniri modus quo saluenī opera magorum siue dæmonibus, dicendum itaq; q̄ cū aliqua res sensibilis, uel multæ res sensibiles, habētes virtutes certas ac de terminatas, cōgregātur in quadam vna forma atque p̄tate, seruat̄ horis coelestibus & aspectibus & aliis ex parte coelestium motuum, & seruat̄ etiā aliis ex parte loco-rum condictionum & circūstātiarum a magicis dictis. tūc virtus corporum coelestium in rebus omnibus dissemina-ta actuatur, & quasi reducitur de potètia ad actum: & ope-ratur fm meriti materiæ. quam magus p̄parauit, ope-ra ergo magorum nō sunt immedieate a dæmonibus, sed im-mediate a uirtute coelestium corporum, tāquam a cā per se ab ipsis rebus naturalibus ordinatis ad vnu meriti: tāq; ab organis; ab ipso mago, tanq; a cā remouēte prohibēt: huius autem signum dedit Alex. qm̄ magi certū stellarū sitū cōsiderant adhibētur etiā quædā herbarū & aliarum corporalium rerum auxilia, quasi ad p̄parādā inferiore-materiā, pro susceptione virtutis coelestis, quēadmo-dum ergo radius solis latus super semine plātā actuā, & facit plātā, & supra carnē vaccæ putrefactam facit vespā, & latus supra alia, atque alia materia, aliter atque aliter di-sposita facit aliam, atq; aliam formam sic virtus coelestis: cum sit potètia oīa, lata super alia atque alia materia di-sposita a magis, facit alia, atque aliam operationem, & vt Alexā. inquit qui considerasset quāta sit rerum potètia & coelestis vigor, hæc & plura & maiora opera posse p̄ ma-gicas artes fieri nō ambigeret, sed quoniam occultus est mo-dus, quo virtus illa possit actuari vel (vt recti loquar) cō-trahi a rebus naturalibus, & occulta potètia rerum, & me-

sura cōgregationis earum etiā latet, hinc nos latet opera talia posse fieri per hæc sic ordinata, mihi autē inquit, mul-to latenter erit, q̄uo a virtute separata æterna (quæ est potentia dæmonica) possit effici opus hm̄i, & maxime cum sit quasi principium apud sapientes, nullū nouū posse effluere ab antiquo æterno & separato. Quo modo qui-dem igitur saluatur opera magorum apud Alex. p̄spicuū.

In quo narratur defensio, et q̄o Alexā. C. 15.

C̄c̄dit autem Alex. q̄o magna, quid sit. v3 virtus hæc coelestis in sphæra actiūorum & passiuorum dis-fuīa quæ est potètia oīes res, uel substātia, vel acci-dens, quēadmodum aduersus Mercurium insterimus ad quā q̄onē non vidimus Alex. respondere potest autē for-te responsio pro Alexā. colligi cōlequēter ex dictis ab eo: & dicerem primo talem virtutem nō esse accidēs, vt p̄ ar-gumēta aduersus Mercurium deditus. erit ergo substan-tia, & cum diuersas sortiatur operationes vendicabit etiā sibi diuersa nomina & rōnes, in quibusdam. n. sortiēt rō-nem & nomen naturæ, ut si per ipsa operātur opera natu-ralia, in quibusdam rationem & nomen animæ sensitivæ: vt si per ipsa operabūtur magi opera cōuenientia sensitivæ parti, in quibusdam quoque sortiatur nomen & rationē intellectus, ut si exercebit opera intellectus, & hæc Alexā. in lib. suo de aīa. d̄ esse intellectum agētem, quem Auicē. colcodam nuncupat, & The. mūdi animā in pluribus lo-cis, quā Alex. rhodius in lib. quem fecit Antobolo filio de opinione Platonis de anima, reducit ad intellectum, quem ponit Aris videtur n̄ hæc positio cōsona rationi, quoniam pluralitas est uitanda quārum est polē, ad quid n̄ multipli-care tot dæmones, & tot formas, cum sit possibile per vna formam numero, hæc & plures perfici.

In quo narrantur questiones contra Alex., et quali ter non posse sunt solvi.

Cap. 16.

A autem quæ contra Alexā. q̄onē faciunt sunt, prīmū est q̄o ab hac forma imutabili possit nouū immedieate effici, vt cōtra alios dicit ipse. Secundo q̄o hæc virtus cōtinuari potest statuīs, imaginib; formis, & aliis rebus naturalibus, a magis dispositis ad p̄dicta opera. Tertio q̄o tot diuersi dæmoniaci possunt p̄ hæc tot diuersa facere. Quarto an tali intellectui accidēt nouū: & q̄o est variabilis, & an sciat futura, sicut p̄terita, vel p̄senta & an de nouo dicit, & quis est modus doctri-næ eius. & q̄o mouet imaginem nostram ad scientiam, quā ex sensibus non discimus, nec ex memoriis recipim̄. Rursum quomodo mouere potest linguam materiale ad actum locutionis & proferre sermonem cōuenientem nobis & aliis. Adhuc quomodo potest occulta reuelare, & secreta manifestare, quomodo denique nobis documēta p̄beat & alia multa de nouo faciat, nisi dicas talē for-mam variari fm accidentia, vt dicit Auicē & facere hæc inquātum est media natura inter nos, et corpora coelestia: & tunc multo plura acciderent impossibilia, quæ tu si vis enumera, quod si tu aut alius vir modum habet saluandi hæc nolo amplius disputare, sed consentire Alexā. & aliis peripateticis, qui dæmones negant. Ego autem longo tem-pore considerauit, & nec possum, nec potui inuenire alios modos conuenientes in defensione peripateticorum, nisi hos duos, quorum primus fuit Mercurii, secundus autē est Alexan. vt mihi videtur, nisi forte proteruendo dices magorum opera esse verba, sed neque facta, neque verifi-cata, ab aliquo viro literato qui rerum principia & natu-ras considerat, & si hæc dicas, non poteris negare, quæ sa-cri uiri assuerunt de operibus dæmonum. Nos enim sup-ponimus opera magorum esse saltem probabilia, opera vero dæmonum, quæ assuerunt sacri viri esse verissima, quare hac hypotheli concessa, demonstratio saltem erit hy-pothenetica.

Sueſ de dæmo.

M. iiii

DE DAE MONIBVS AVGVSTINI

NIHPI DE DAE MONIBVS:

Liber Tertius.

*In quo accipitur per communem consensum
dæmones esse. Capitulum primum.*

ER C V R I V S (vt mihi videtur) in Pimandro de potestate & sapientia dei libro apertis, simis verbis dæmones esse testatur, & hoc non semel aut bis, sed plures. Amplius vir magne auctoritatis apud vetustos Herodotus describens finem dæmonem ita tradit, hi quidem dæmones sunt Iouis magni, propter voluptatem bohi terrestris, custodes mortalium hominum & reliqua. Orpheus etiam scripsit eundem & amorem & magnum dæmonem, quod quodam hymno tagit, merito igitur doctrinæ magnum dæmonem appellat amore, Socrates etiam finxit circa se assiduum dæmonem loqui: vnde in republica dæmonem alterum esse ab anima ostendit. Plato etiam in Symposium naturam dæmonem dedit de claruitque dæmones tenete medium inter animas & homines & deos. Adhuc Plotinus in libro de proprio cuiusque, dæmones multos tradit, & per rationes, & per verba, & experientias, in quibus perspicuum est dæmones esse, & quales, & quid & propter quid sint. Xenocrates Platonis discipulus in libro de morte planissima auctoritate testatur dæmones esse qualis, & propter quid, & tu lege eum. Ad hæc faciunt omnes Platonici, vt Iamblicus, Porphyrius, Plotinus, Calcidius, Apuleius, relinquendo testimonia vatum, omnes n. vates dæmones esse testantur. relinquendo testimonia theologorum, & veterum nostrorum, relinquendo indos, chaldeos, ægyptios. Ad hæc præterea facit fama, est n. ut Calcidius dicit in timæo, quasi per totam græciæ hoc diuulgatum, non potest autem confessum ab omnibus, ac diuulgatum, esse in toto falso. Ad hæc faciunt historiæ, & hæc magi, & pro his magius peripateticus Theophrastus quem Porphyrius sibi testem inducit aperte sentit dæmones esse, & inter Arabes Auic. vir magnus in i. o. suæ sapientiae uidetur & cum his Auic. quâdoque consentire in libro de somno, & in lib. d. d. disp. 3. licet non assertat valde firme, contradicit n. principiis eius. Algazel Auic. collega manifeste eos cœredit in sua meta. & in lib. de anima, inter peripateticos etiam Ammonius, Phylogenius, Simplicius, & alii plurimi dæmones esse dant, qd igitur dæmones sint per communem omnium consensum sumptum sit in tantum.

*In quo enumerantur questiones circa
dæmones. Cap. 2.*

CVM habitum sit tum testimonio communis, tum per rationes aduersus peripateticos, dæmones esse, & hoc sit acceptum tâquin cōsensus omnium sapientum, reliquum est expertere de his quæ antiquitus sunt dubitata, quorum primum est, an sit corpus, vel in corpore uirtus, & si corpus, quale corpus, & si tale corp? cuius figura, & quâtratus, secundum est, vtrum sint decem vel quatuor, uel quot, et si plures sint, qualis eorum ordo inter se, tertium erit de eorum loco: utrum vnuum aut plura, & ubi sint, quartum erit de eorum fine an sint meliores & præstabiliores hominibus: an peiores: & an habeat ali quam operationem propriam: & quæ sit illa: quō vero inter se loquantur: & quō cōgregentur ad vnuum & qualiter vnuus alteri obediatur: relinquendo theologis? Amplius an agnoscant futura contingentia: & quō erit valde per-

scrutabile: declarabitur præterea: an mali an boni: & quō possunt induci a magis: & quæ sint cérémoniae majorū: hæc & multa alia suo loco dicetur: in quibus ea dicā: quæ potest afferere ratio naturalis: saltem hypothetica: quæ n. theologi dicunt, uerissima sunt. Ego n. tanquam p̄s b. disputo. Ex quibus solutis patebit an sint: quid sint: quales sint: & propter quid sint.

*In quo narratur positio platonicorum circa primā
questionem. Cap. 3.*

D Ispitauerunt Platonici & venerandi patres nři, vtrum dæmones sint substantiæ corporeæ cōpositæ ex materia & forma, sunt enim, vt Apuleius inq. genere animalia, ingenio rationalia, & alia quæ post dicem⁹, in hoc cōueniūt Calcidius, Porphyrius, Proclus, Iamblicus, Plotinus, & vt vno verbo perstringā omnes Platonici eos dicunt animalia corporea, & ingenio rationabili, acceperunt autem hoc ex communis omnium opinione, quoniam patiuntur, & ab igne corporeo, & animo passiua sunt, quæcūque enim patiuntur ab igne corporeo & animo passiua sunt, corporea sunt, nec in aliqua harum propositionum habent ambiguïtatem. Amplius aiunt qd dæmones cum corporibus præsentes apparuerunt, & nihil appareat, nisi ut est. Adhuc Basilius arguit, angelic corpora habent coelestia ergo & dæmones. Sunt enim naturæ inferioris, ergo inferiora corpora habere debent. Rursum omnis forma, cuius operatio est cum corpore, est in corpore, sed dæmon est forma, cuius operationes pluri- mæ sunt in corpore, vt venerandi patres, & omnes magi fingunt ergo dæmones erūt in corpore. Item ea quæ sunt finaliter ad opera rerum habentium corpora, sunt corpora, medium enim in finem est corporalius sine, sed dæmones sunt propter nos, vt dicunt magi & patres & Platonici ergo dæmones sunt corpora. Ex his & aliis multis colegerunt greci omnes ut Platonici & theologi dæmones esse corpora, & esse composita ex corpore & anima rationi alterius rationis ab anima hominis, & excellētiori forza.

*In quo colligitur id quod pertinet ratio natu-
ralis. Cap. 4.*

S Tante hypothesi a principio inducta qd s. dæmō nobis pateat ex operatione eius nobis sensili, vt motus localis, loquela, & aliae operationes partim sine materia partim cum materia, & accepta alia hypothesi, probabili ab omnibus philosophis, v3 qd si aliquod operum est in materia contingit & formā, quæ est principio illius operationis esse in materia. Amplius additā tertia, v3. qd in substantiis æternis esse & posse esse non differunt, nec in eis est variatio de materia in materiam, hec transmutatio aliqua corruptiua, vt omnes Peripatetici ac Platonici pariter sentiunt. Adhuc proculdubio consequenter dicemus dæmones habere corpus, & hæc dat ratio naturalis, non quidem absolute, sed hypothetica, videlicet positis his tribus, ex eo enim quia nobis parent eorum opera, scimus eos habere formam, & quia apparent operationes animales scimus eos habere animas. Amplius ex eo, quia scimus eos habere operationes communicantes cum corporibus, scimus eos habere non tantum animam, sed corpus. Adhuc ex eo, quia sunt æterni habemus eos, non relinquer modo corpora, modo resumere corpora, sed habere corpora perpetua, atque immutabilia, quemadmodum & eorum substantiæ, hæc (vt mihi videtur) dat methodus naturalis, non quidem absolute, sed ex hypothesi propterea bene dicit Apuleius dæmones sunt gehere animalia, ingenio rationabili, tempore æterna, non enim sunt & relinquunt corpora, quod enim corpus sumperunt semel amplius non relinquunt.

In quo

In quo inducuntur obiecta aduersus hęc. Cap. 5.
Obiectum autem contra hos peripatetici & theologi nostri latini, primo omne compositum ex materia & forma: vel ex anima & corpore est nouum, vt docuit Auer. in. 2. primae philosophiae, comento. 39. Sed dæmones non sunt noui, non ergo ex anima & corpore componuntur. Adhuc vel tale corpus est simplex elementum: vel mixtum, vt arguit Arist. in. 3 libro de anima. Si simplex elementum ergo generabile: omnino enim elementum vel habens elementum est generabile: & confirmant quia si aliqua pars elementum habet animam: ergo totum, est enim totum elementum & pars eius unius rationis & per consequens si aliqua pars est anima, & totum erit animatum & q̄ non sit mixtū relinquunt perspicuum. Rursum formae aeternae debetur corpus aeternum, vt omnes sapientes peripatetici dederunt, sed dæmones sunt formae aeternae, ergo habent corpus aeternum, sed declaratum est in prima philosophia, & in. 8. physice auscultationis solum cœlum esse aeternum, ergo dæmones haberent coeleste corpus. Item corpora haec sunt passiva vel impassibilita. Siquidem passiva erunt generabilia & corruptibilia. Si autē impassibilita erunt magis aeterna cœlis, præterea si sunt animalia rationabilia, ergo sensitiva, hoc est fallum, vt declarat Arist. in libro de anima primus enim sensuum est tactus, ergo si ibi esset tactus erit mixtio & sequuntur infinita inconuenientia, & maxime q̄ tunc nutritur & alia, quæ relinquo, multa alia inducuntur proculdubio quæ possunt per haec solui.

In quo defenditur positio predicta. Cap. 6.

Quemadmodum diximus ratio naturalis dat dæmones corporeos esse, sed non apparet ex methodo naturali quale corpus habeant, si enim apparet nobis eorum operatio esse aeterna, sicut operatio celestis corporis proculdubio & corpora talium essent aeterna, quomodo sunt corpora celestia. Ex alia non apparet eorum corpora esse corruptibilia: quoniam scimus eorum animas esse aeternas, & ut diximus anima aeterna non copulatur nisi corporei aeterno videtur igitur mili sine preiudicio. primo aspectu dæmones habere corpora vt mixtus, eo quia operationes eorum sensibus magorū subiaceant, quæ expleri non possunt, nisi per corporis administrationem. Apparet secundo tale eorum corpus non esse naturæ celestis, quoniam moueretur motu circulari, & sic essent corpora celestia oportet ergo vel fingere aliud corpus, quod nec est terra, nec aqua, nec ignis, nec aer, vel ali quod horum eis attribuere, vel mixtum ex eis. Psellus platonicus videns haec dixit eorum corpora esse mixta, verum a dominio esse aerea, quemadmodum enim gressile animal habet corpus terrenum a dominio, & ideo in terra habitat, & corpus aquatilis animalis aqueum habet, & ideo in aqua degit, sic dæmon corpus habet mixtum, licet a dominio sit aer, & ideo in aere habitat, & adiicit quod ad modum gressile animal cibis nutritur terrenis, & pisces aquei nutruntur aequis cibis: sic dæmones nutruntur aereis cibis: & multa alia derisibilita narrat, quæ forte esse possunt vera, sed ad ea non producit ratio naturalis, omne enim nutritibile est resolubile, & omne resolubile est corruptibile, & cum haec & alia considerauimus, tandem visum est nobis dicere aliter q̄ dæmones habent corpora simplicia penitus, omnino carentia mixtione, & quia remotum est fingere quintum elementum (debenus enim euitare inopinabile quantum est possibile) dicerem corpus demoni cum componi ex elemento aereo & igneo, ubi debes sci re q̄ semper posterius claudit primum & quoniam terra & aqua sunt quasi equalia & postrema, omne animal aqueum est ex quatuor elementis, similiter & omne animal terreum, ex quatuor elementis: quoniam sunt postrema elementa, & quia aer est prior terra, & aqua & posterior igne puro, ideo corpus animalis aerei componi debet ex duobus tantum scilicet aere a domino, & igne a subdominio, & hinc patet eos non nutriti, eo quia haec

elementa purissima non agent exteriori alteratione, que per ambos fit, melius tamē intelligitur natura talium corporum. Respondendo ad argumenta. Ad primum ergo Platonicis fingunt corpora demoniaca sortiri perpetuiatem ex voluptate dei, vt dicit Timæus, sunt enim dii & dæmones naturis eorum solubiles, uoluptate autem dei æterni & insolubiles, & haec responsio est Chalcidius in Timæo, melius autem dicere corpora diuerlati per animas & quoniam animæ demonum sunt secundum omnem modum aeternæ, ideo eḡt perpetuis corporibus, & quia corpora animalium terrenorum aquaticorum sunt animalium non egentium talibus corporibus, ideo non sunt corpora talium aeternæ, vel forte sortiti sunt demones per peccatum eorum corporum a simplicitate compositionis: sunt enim corpora demonum pura & simplicissima, modo elementa pura corrumpi non possunt, nec alterari vt dicunt peripatetici, & si dicas habent contrarium ab extrinseco, ergo corruptibilia, vt docet Auer. primo de coelo, dicere cōsequenter ad dicta, haec corpora esse corruptibilia ab extrinseco, non tamen aliquando fore corruptenda, primo propter dei voluptatem, secundo propter miserationis simplicitatem, tertio propter præseruationem corruptionis: eorum ab eorum animabus propterea pati possunt non tamen corrupti propter eorum animas, natura talis, ut possunt præseruare eorum corpora, hoc modo haec quidem peripateticis uidentur esse deliramenta ac lusions, Platonicis autem sunt principia & cōmunes animi conceptiones, tantam enim uim habet consuetudo, vt interdum uenenum faciat esse cibum, sualus nang, diu in doctrinis peripateticorum haec esse risibilis enarrabit, qui autem in doctrina platonicorum nutritus est, haec recipit manifeste, secundum etiam refellitur est n. corpus demonicum simplex comparatione ad crassâ corpora, est autem aliquo pacto mixtum saltem ex duobus disparibus elementis comparatione ad quodlibet illorum seorsum & ad cœlum, ideo non ualerit, si una pars elementi puri est animata, ergo totum, quoniam nulla pars elementi puri est simpliciter animata, sed semper in animatione talium est ad minus mixtio duorum disparium, dicto disparium, quoniam alterum elementorum, vt aer, est ibi secundum plus, ignis vero secundum parum, & hinc sumunt platonici aliquod corpus mixtum posse esse aeternum, non quidem sua natura, sed sortiri aeternitatem a forma illius, quod etiam Avicenna p̄b̄s dicit. hinc præterea soluit tertium argumentum, quoniam corpus demonium proculdubio est aeternum, non suapte natura quo modo corpus celeste, sed sortit aeternitatem ab forma præseruante ipsius corruptione, solum ergo cœlum est aeternum sua natura, ut dicunt p̄b̄s, multa tamen alia sunt aeterna ab extrinseco, sed obiecties & subtiliter, cur anima rationalis humana non habuit corpus aeternum, & huic facilis est solutio quoniam talis anima cum sit potestia vegetabilis & sensibilis sortita est corpus crassum, & mixtum, & caducum, cum autem anima dæmonica sit natura intellectus: participatio autem imaginativa, & quasi participans naturam animæ humanae potestia, ideo sortita est corpus simplex, vt diximus, & ideo vt Chalcidius, Apuleius, & alii Platonicis dixerunt dæmones sunt media animalia inter crassâ corpora, & purissima celestia, habentia communem cum superis immortalitate, cum inferis passionem, patiuntur namq; fere vt nos interdum quidem animi placamentum, interdum autem animi incitamentum ut in ira incitentur, & in misericordia flectantur, & donis imurentur & prætibus leniantur, & in contumeliis extiperentur & honoribus mulceantur, aliisque omnibus ad similem nobis modum varientur: cum enim sensus se quatur mixtionem, ut dicunt peripatetici, quibus parum mixtionis aderit, eis parum sensus, & quoniam dæmonibus parua adeat mixtio, ideo parvus sensus, erit autem sensus dæmonicus talis atque tantus, vt satis superq; sit reddere eos animo passibiles, nobiscum communes, & per hęc tollitur ultimum, non enim proprie erit sensus tactus

DE DAE MONIBVS

In quo soluitur prima quæstio.

Cap. 9.

quoniam tactus sensus est alimeti, cuiusmodi non est sensus dæmonicus, sed similis tactui inquantum est principium affectus & passionis dæmones ergo in tribus nobiscum sunt iudicem, animalitate quidem inquantum ipsi & sumus genere animalia. rationalitate uero inquantum nos & ipsi ingenio sumus rationales, affectus denique, quoniam nos et ipsi animo passiu sumus, in duobus uero differunt corporeitate quidem, quoniam dæmones corpora sunt aera, tempore vero quoniam tempore æterna, nos autem corpore sumus crassi & misti, tempore etiam solubiles ac finiti, quo quidem tamen pacto differant corporibus celestibus satis patet, erunt ergo dæmones (ut uno verbo perstringam) genere animalia ingenio rationabili, animo passiu, corpe aera, tempore æterna, h[oc] sunt ad quæ ratio naturalis non impedita a superflua consuetudine, ab amore opinionum, & ab aliis impedimentis perducit.

In quo adiiciuntur quædam ad expositionem

predictorum.

Cap. 7.

Es autem ad dicta addendum primo quod dæmon cum animal habebit de potentissimis animis gradus quosdam non tamen omnes, habent quidem enim intellectuum gradum in quo cum diis et hominibus communicant & propter hoc comprehendunt universalia et intelligibilia omnia, tanto quidem perfectius hominibus quanto sunt perfectiores hominibus, tanto vero deterius diis, quanto deteriores sunt illis habent praeterea gradum sensituum, non quidem crassum quemadmodum nos, sed eo spiritualiorem, quemadmodum corpus eorum purius est nostro, & quoniam gradus sensitivus exigit appetitum & motum, ideo appetunt & mouentur, & per consequens habent duos alios gradus, & quia non possunt se mouere motibus nouis, nisi præconcipiant situs, & discernant loca particularia & universalia, habebunt de sensibus interioribus imaginatiuas, & haec satis erit, nec Averroen negat hanc in corporibus celestibus, quanto magis in talibus non est neganda, gradus autem sensitivus non est in eis per organa diffusus, sicut in animalibus terrenis, sed unica potentia totum, quæ enim sunt dispersa in inferioribus naturis erunt unita in superioribus, habebunt ergo unam potentiam quæ simul est tactus visus & alii: non quidem crassi, sicut nostri, sed puri propter perfectionem eorum & praetera præsciunt aliquando futura & cognoscunt particularia, & individualia temporalia, & ea quæ sensibus subiacent, carent autem gradu vegetatio, quoniam non egent nutritione cum sint tempore æterni, nec per consequens egent organis nutrimenti ut sunt os & rades, vel aliquid his proportionabile & sic de potentissimis & gradibus animis habebunt fere quatuor, intellectuum scilicet sensitivum, appetitivum, motivum secundum locum, & de sensibus non habent eos distinctos, sed sunt unus potentiae fundamenta nec tibi oportet patet ut videtur remotum h[oc], quoniam maior pars horum ratione naturali, scio tamen te esse impeditum ex consuetudine, quæ tenes in fundamentis peripateticorum, sed proculdubio propter consuetudinem non debemus negare ea quæ producit methodus naturalis.

In quo inducuntur difficultates contra h[oc] ad maiorem declarationem.

Cap. 8.

Ad dicta occurruunt multæ quæstiones, & prima quidem erit. Si dæmones corporei sunt, quoniam do possunt clausis ianuis cameras ingredi, vt ferunt magi. Amplius qualis figuræ erunt, omnino enim corpus limitat sibi certam figuram. Adhuc cur sensibus nostris non apparent semper, sed ad tempus, interdum quidem sic interdum autem non. Item quomodo se transforment, quomodo adhuc occupent hominem, atque nobis se insinuant, praetera quorum colorum, an alter feminina alter mas. Iterum an dentur alia genera dæmonum præter aera.

In quo soluitur secunda quæstio.

Cap. 9.

Referunt magorum quidam dæmones non posse intrare per omnem modum et omnem parietem sed tantum per poros & fixuras & quasdam vacuitates minutæ, quæ quoniam non apparent multum nobis uidentur quasi intrare & penetrare, sed haec an vera sint, non curamus, id vnum non obmitto, videlicet dæmones posse intrare clausis hostiis, et per loca quævis ubi debes scire quod animal est duplex, quoddam ubi plus est de corpore, & de materia quam de spiritu & anima, ut animalia terrena & aquatica & talia, & haec vocatur crassa corpora atque materialia. Alia sunt animalia in quibus est multum de spiritu atque parum de materia & de corpore, et quemadmodum prima corpora sunt illa ad quæ spiritus sequuntur, adeo ut quasi secundum exigentiam corporis spiritus operetur, sic econuerso, corpora secunda sequuntur naturam spiritus, & ob hoc habent quidam spiritualitatem, quam posteriores theologi nuncupant dotem subtilitatis, quam etiam præbent corporibus beatis, per quam talia corpora sequuntur qualitatem & modum spiritus, & sic quemadmodum spiritus transire potest undeque, & qualiterque, sic corpus eius. & hoc pacto se habent corpora angelica & dæmonica, secundum sententiam omnium Platonicon, quare igitur possint intrare clausis ianuis, & quoniam perspicuum ex his est.

In quo soluitur secunda quæstio.

Cap. 10.

Circa secundam quæstionem inter platonicos est quædam differentia, quidam enim nullam dant eis figuram, ut Plotinus, Porphyrius, Iamblicus, Proclus, Apuleius, & Calcidius, & habent rationem, quoniam variis figuris & signis magis apparuerunt, & quæ cunque variis figuris apparent uidentur non habere determinatam figuram. Alii ut videtur sententia Amelii & Plotini dant eis figuram determinatam, non tamen essentiali atque necessariam, omne enim corpus limitat sibi figuram & maxime animatum corpus, nam ut declarat philosophi, omne animatum corpus limitat sibi certam figuram, ut declarat Aristoteles in tertio de celo, est autem haec figura eorum sphaerica, non tamen ita perfecta, sicut angelorum corpora sunt, videlicet celestia corpora, sed quoniam eorum figura potest variari, ac multis modis nobis apparere, cum enim corpora dæmonica sunt ductu flexuque facilia, ad omnemque constitutionem apta, dicendum corpora eorum variari quemadmodum nubium corpora, nubes enim suscipiunt, nunc hominum, nunc urorum, nunc draconum, nunc aliorum figuras, sic & corpora dæmonum, sed differunt, quoniam nubes merito continentis, ac cogitatione uentorum varias suscipiunt figuram, dæmones uero propria electione arque consilio put ipsi volunt corporum formas in se uariant, & modo in breuiores molem contrahuntur: modo rursus in longior rem se extendunt. Ex his constat corpora dæmonum certam ac naturalem figuram limitare, non tamen per se & necessario ac essentialiter, quoniam illam uariant ab immostris dixerunt dæmones non habere corpora, quoniam non persistunt sub certa figura, & dixerunt eos sumere corpora ad libitum uoluntatis, ac propositum suæ electionis. Platonici autem philosophi secundum partem rationis naturalis coguntur dare eis corpora, ut rationes habentes dederunt, non tamen essentiales figuram.

In quo soluitur tertia quæstio.

Cap. 11.

Es autem facilissima solutio ad tertiam quæstionem quoniam ut declarant peripatetici elementum primum sentiri non potest, & hoc inquit Aristoteles in libro quem de sensu & sensato conscripsit. & Averroen in commento libri de anima, & quoniam dæmonica corpora sunt ex puritate elementorum maxima, immo ad spiritualitatem conuersa multum hinc oculos & reliquos

nostros sensus subterfugunt, & sic nec oculis videri, nec tactu tangi, nec aliis sensibus sentiri possunt efficiuntur autem nobis: visilia, auditilia, odoratilia, tactilia, & forte gustatilia a consilio, & a voluntate eorum libera, visilia quidem, quoniam varios colores atque apparicias suscipiunt, cum enim corpus dæmonicum aereum sit diuersos aeris instar colores subit, sed aer quidem ab extrinseco coloratur, & a lumine, ut Aristote. dicit in libro de anima, est enim lumen color aeris, dæmonicum uero corpus ab imperio eius voluntatis, ac intima phantasiæ actione species colorum sumit, inquit enim Aristote. in prædicamentis, animæ affectus corpus mutant, cum enim patitur timorem pallescit corpus eius, cum autem verecundiam rubescit, & sic in aliis affectibus, eadem ratione, quasi in dæmonibus dicendum nam in his corpora sua colorum species sumunt ab imperio voluntatis, ac intinseco phantasiæ affectu, auditilia vero effici possunt, ac aliis sensibus sensilia eo modo ab intrinseco ac electione, & imperio voluntatis in quantum scilicet ab intrinseco format affectus, quos explicant, si volunt insensibiliter & sensibiliter & variis modis velubet. hinc perspicuum quomodo se transforment ac in varias figuræ se ostendant, perspicuum etiam quales habeant colores, & quibus modis nobis videatur potest rursus perspicuum esse, an eorum alter mas an femina sit, non enim sua natura aliquis eorum vel mas vel femina est, cum haec ex crassa materia sortiantur animalia, ut dicit Aristote. in 10. primæ philosophiæ libro, sed nunc quidem dæmon foemineam præferi formam, nunc vero maris, nunc canis, nunc lupi, nunc corvi, nullus tamen sua natura aliquid horum est, haec quidem sunt quæ de dæmonibus quandoque sunt sensu perspecta proculdubio magis haec sunt perspicua plusquam per syllogismum, nobis autem valde parum patent, ac tantum hypothetice nota.

In quo declaratur penultima quæstio.

Cap. 12.

ERUNT ad haec rursus declaranda quædam quorum primum est, quomodo possunt nos docere, secundo quomodo occipare possunt nos, omittamus plures modos, quibus nos docere possunt sed id Pselii explicitare volo quem etiam Porphyrius tradit, ubi debes scire quod in doctrinationibus actu, quam discipulus recipit a doctore phantasiæ discipuli mouetur a verbis doctoris in quibus uerbis, ut in signo continentur conceptus, ut dicit Aristote. qui moueant phantasiæ nostram & spiritum phantasticum subseruentem intentioni, sunt autem necessaria uerba, quoniam eorum principia scilicet anima discipuli, & anima doctoris occupata sunt corporibus, quod si aliquis doctor non occuparetur corpore posset conceputus tradere phantasiæ discipuli absque sonis & uocibus & sic facit dæmon, cum ipse enim sit potius spiritus quam corpus: potest mouere phantasiæ ad similes conceptus ad quos doctor mouisset medianibus uocibus & sonis quod ergo potest doctor medianibus uocibus potest dæmon sine uocibus, & huius differentia est ratione corporum, eo quia doctor corpore occupatur, dæmon uero non immo corpore adiuuatur, hinc uerificantur quædam magorum exposita quod quidam didicerunt multas artes, quas nec a præceptore, nec ab aliquo didicunt, quidam somniarunt thesauros, quidam uidebunt in somniis ciuitates & loca quæ nec in uigilia extinxunt, nec uiderunt, quidam futura prætulerunt, et alia multa quæ quidem esse non possunt, nisi per hunc modum, secundum declaratur facile, quoniam uel dæmones mouent phantasiæ nostram, quemadmodum doctor uocibus & sonis & commentationibus mouet discipuli mentem, & sic docent nos: & nos sic docti multa mirabilia facimus in scientiis & artibus, & haec non uocatur occupatio hominis, immo hominis salus & perfectio, alio modo possunt uti organis phantasie, nrae eo modo quo nau-

ta utitur nauis non mouendo phantasiæ, sed mouendo organa subditæ phantasiæ, & hoc modo mulieres occupantur dæmonibus, & sic uile sunt uariis linguis mulieres loqui, ac uariis scientiis uti, & pueri miras artes discere uel enarrare, & bruta loqui, pueri in fasciis reuelare futura, non enim ipsa haec agunt principaliter sed dæmoni movent & utens organis phantasiæ horum, eo modo quo ars utitur instrumentis eius, & haec proculdubio vocatur occupatio dæmonica, & per hanc dicuntur mulieres dæmoniacæ, ut communiter uidentur, quicquid dicit Aristote. 30 particula problematum, cum inquit haec esse ex humoris melancholici abundantia, quæ actu dominatur in talibus, haec enim non satis est nec sufficit ad tanta mirabilia quot enarrantur continue, licet ego nondum videbam, per hunc etiam modum augures dicunt aues & animalia, & alia talia portare nobis auguria, & hanc sententiam non tam tradunt Theologi sed Astrologi, & omnes Platonici, & adeo haec diuulgata sunt, ut proculdubio tanq; prima principia habeantur. Quomodo quidem igitur dæmones nos doceant ac nobis insinuant, et quomodo nos occupant, per haec perspicuum est.

In quo soluitur ultima quæstio. Cap. 13.

Platonici dicunt quædam quæ mihi non sonant, assunt enim multis esse dæmonum species, ut ignei, aerei terreni, aquatiles, subterranei, & lucifugi, & ponunt eorum operationes, & officia, & locos, sed proculdubio semper euistanda est superfluitas. Si enim potest mundus gubernari paucis aut minimis, cur tot & tantis gubernari ipsum deceat. Amplius decoratur terra alicibus crassis, aqua piscibus et similibus, non ergo sunt necessarii ad elementorum pulchritudinem, nec ad mundi operationes perficiendas, nec ad alia officia perficienda, quo sit, ut cœlestes dii & aerei dæmones latius sint ac sufficientes, nec dictat eos esse ratio naturalis, nisi quis ponat eos phantasticæ, & per puras credulitates. Ex his perspicua sunt quæ in principio petebamus, haec sunt quæ Platonicorum sententia dat.

In quo soluitur quæstio secunda principalis de numero dæmonum. Cap. 14.

MULTOS porro esse dæmones etiam Hesiodo placet, ait enim ter esse eorum decem milia, eoque tam in obsequio dei quam in tutela mortalium non certam summam conficiens numeri eorum, sed iuxta uim pleni numeri trium multiplicare decem milia, huc igitur numerum tradit Hesiodus, nec illius rationem assignat, nisi forte ipse ex revelatione haec didicerit. Aristote. nanque numerum intelligentiarum uenatus fuit in duodecimo primæ philosophiæ, ex numero motuum, & operationum sensilium earum, sed quoniam nobis non patent omnes operationes dæmonum, fit ut nec numerus dæmonum haberi possit, nisi a revelatione facta ab eis, ergo ad dæmones esse dicit ratio naturalis, similiter ad multos dæmones, esse, sed ad certum numerum non ducit, nec adhuc uideamus alium modum sciendi numerum formarum, nisi ex numero operationum sensilium, sed qualis: eorum ordo proculdubio facile habetur ex eorum differentiatione, quoniam uel differunt numero tantum, ut Socrates & Plato, uel specie, ut Socrates et falco, canis, uel aliud tale, siquidem differunt specie erit inter eos ordo essentialis, quemadmodum in cœlestibus angelis, & forte quod haec pars est uera, in eternis enim omnis differentia est specifica & essentialis, si autem differunt solo numero erit ibi ordo per accidens, qualis ex inter regem & populum, & hunc tradunt Platonici, ponunt enim unum dæmoniarum, quem aliorum principem tradit Mercurius, qui aliis præcipit & imperat, sed haec an uera sint praquire, sunt enim potius coniecturis accepta, quam per rationem naturalem.

DE DÆMONIBVS

In quo soluitur tertia questio principalis de eo/
rum locis. Cap. 15.

Deuilgata sententia Xenocritus in eo libro quem de morte scriptis esse dæmonum habitationes eē diuersas, prout diuersae sunt eorum naturae illi n. quorum natura ignea est habitant in regione ignis atque ibi pabulantur & cōseruantur, qui vero sunt natura aerei vagantur in aere, et qui aquatici degunt in aquis, ibi comouent fluctus tempestates, & alia quæ apparent fieri p aquas, qui vero sunt natura terrei in terra habitant, & hi sunt custodes thesaurorum bonorum terrenorum & talium, & hos faras nuncupant mulieres nostræ, & plurimum apparent in formis serpétum, & multa alia narrantur de his: hi vero quorum natura est effuga habitant in locis subterraneis, & effugiunt facies hominū, & sunt horribiles, & hi sunt, vt Xenocrates ait, qui animas maleficorum cruciant ac tormentantur, sic igitur eorum habitatio perspicua. Ego autem sectando methodum naturalis, quam supra tradidi, affero dæmones propriæ habitare in aere, per alia tamen elementa euagari, per sœpe sœpius ad obsequia nostra et commoda, mouentur enim per regionem aeris, quemadmodum animalia terrea per regionem terræ, verum solent etiā vagari per alia elemen ta, utrum autem sit, vt dico, vel aliter nescio, illud tamen asserendum quod ratio prebet naturalis, cōstat autem nullum horum dari per methodum naturalem, sed consequenter ad dicta loquendo differendum, est vt dixi.

In quo soluitur quarta questio principalis de ho/
rum fine. Cap. 16.

SEmper quidem ambiguum fuit propter quid dæmones sint, & in hoc diuersæ opinions inuentae sunt, quidam enim dixerunt eos esse, vt animas Tyrannorum ac maleficorum excruciant, habent autem signum, quoniam intentio eorum solum est cogere ac compellere homines ad perditionem, & per consequens tantum animarum maleficorum excruciatio erit finis eorum, sed pace horum hæc positio, nec est theologica, nec naturalis, theologica quidem non, quoniam prius fuerūt dæmones quam hominum lapsus. Similiter apud catholicos prius fuit dæmonum casus, q̄ hominum lapsus, ergo dæmones non sunt propter hominum excruciatum an vero hominum animas excruciant, forte erit, ita, sed nos disputamus secundum naturales. Amplius nobilioris essentiae erit nobilior finis, sed dæmon est nobilioris essentiae, ergo & finis eius erit præstabilior fine hominis, licet possint induci plures hæreses in tali quæsito, dicam illud quod præbet ratio naturalis. Ad cuius evidentiam debes primo scire q̄ operatio cuiuslibet substantiae eterna est duplex, quædam prima & finaliter propter se alia est secunda & finaliter propter nos, & hoc dixerunt peripateticī, non tantum in dæmonibus, sed in corporibus cœlestibus, vt Aristote. inquit in libro de cœlo & in. 12. primæ philosophiæ, vnde Auerro. secundo cœli commentis. 17. & 21. & 12. primæ philosophiæ; commento. 36. & alibi scriptis corpora cœlestia primaria intentione moueri propter se: secundaria vero propter nos, sumus enim & nos omnium quodammodo fines, vt primo politica tradit Aristote. & in secundo physica auscultat omnis. Amplius secundo debes scire q̄ dæmon habet duplē operationem, alteram quidem sensibilem, nō quidem omnibus, sed magicis, & illa est multiplex, una quidem enim spectat ad gradum rationalis potentiae, quædam autem ad gradum animalis, ut uisæ sunt in pœdentibus libris, sunt autem tales operationes differentes ab operationibus corporum cœlestium, operatio enim corporum cœlestium est continua sempiterna & uniformis, sed operatio dæmonum est uaria ac multiplex, nec continua nec simpli uniformis, cā aut huius differentiæ est ex principiis motiuis eorum, quæ principia quomodo differunt, iam ex libris habitis perspicuum est. Alteram

autem operationem habent occultam & primam quæ quidem sensibus nostris non subiacent, & illa forte est felicitas, eis, ut cognitio dei sublimis secundum ultimum gradum suæ facultatis, est enim felicitas dæmonū tanto præstabilior felicitate hominum, quanto essentia dæmonis est essentia hominum altior, & quanto intellectus eorum est capacior intellectu humano, tanto eorum felicitas maior est felicitate humana, ratio enim naturalis, quæ sumit ex sensibus memoriis & experientiis, vt Aristo. inquit secundo posteriorum, non dictat aliter, nulla enim substantia perpetua qualis dæmonica perfectior substantia humana potest esse ignobilioris finis, quoniam vt Aristote. tradit in tertio libro de anima, substantia cuius prima operatio est nobilior, prima operatione alterius, est nobilior substantia alterius, & econuerso quod sit q̄ si substantia dæmonica secundum rationem naturalem sit præstabilior substantia hominum, erit proculdubio & nobilioris operationis. Amplius ratio naturalis non dictat substantiam perpetuam capacem operationis perfectissimæ remanere perpetuo sine illa, aliter, ut peripateticī tradūt, ocioso esset. Adhuc si homo est capax beatitudinis, vt sapientes ponunt, & Auerrois in libro de beatitudine probauit, dæmonis substantia in superiori gradu ad hominem erit capacior eadem beatitudine, & cū in perpetuis non differt esse a posse esse, ut ratio naturalis physica testatur, erit consentaneam rationi naturali dæmones felices esse secundum eorum potentiam ac facultatem. Rursum si extrema sunt felicitabiliæ, vt deus, & corpora cœlestia & homines; ergo & media: sed dæmones sunt mediæ inter homines et corpora cœlestia, sunt enim (vt Numenius inquit) dii erratici, ergo sunt felicitabiles, & per consequens actu felices, nullum enim videamus impedimentum quo eorum felicitas tolli potest, q̄ si dicas eos amissile felicitatem ex casu eorum & lapsu proculdubio credere debemus hoc, quoniam oppositū non habemus demonstratione, nec auctoritate irrefragabili, & cum hoc, id omnes prophetæ testantur uerum id non dictat ratio naturalis, intelligendo per rationē naturalē, intellectum coniunctum memoriis, sensibus, & experientiis, est autem intentio nostra tantum perscrutari, quid ratio naturalis expostuler, dictat ergo ratio naturalis dæmones habere felicitatem præstabiliorum felicitate hominum, & per consequens finem eorum esse nobiliorum fine humano, & hæc quidem felicitas est operatio prima nobis occulta, quæ quanta sit mensurari non potest, dictat amplius eos habere secundam operationem sensibilem animalem scilicet & rationalem, quam ex hypothesi magorum habemus quæ operatio est uerior operatione corporum cœlestium ex toto genere, altior tamen operatione hominis ex parte, et prima quidem operatio est eorum finis primus, secunda uero est eorum finis secundus. Qui quidem igitur sit finis dæmonum, & quanto dæmones sint perfectiores hominibus, ex his perspicuum.

In quo soluuntur quæstiones tres de locutio ne
ordine q̄ obedientia. Cap. 17.

Quomodo dæmones loquantur nobis & inter se amplius quo ordine habeantur inuicem, & quo pacto sibi obedientes sint, fuerunt ualde ambiguæ theologicis de locutione igitur dicam quemadmodum psellus inquit in libro de dæmonibus, & Porphyrius etiā q̄ scilicet dæmon potest loqui dupliciter, uno modo sensiliter, ut per loquelam auditilem magicis, alio modo sensiliter, primo modo loquuntur cum excantantur. eas. n. uoces formant, quas imperio uoluntatis formant, ac eo idiome quo loquitur magus, quemadmodum enim eam figuram, eosque colores sumit: quos uult, sic eam loquelam format quam uult, loquitur enim quandoque per organa proprii corporis, quandoque per organa fascinati vel dæmoniaci, quemadmodum enim nauit utitur remis, themone, & aliis organis nauis, sic dæmon uti

tur lingua & organis dæmoniaci ad idiomam sibi placitum, nec demon habet linguam propriam, videlicet hebreacum ut quidam fingunt, sed loquuntur Græcae, aut Latinæ, aut barbare, ut sibi videtur. Si autem loquitur insensiliter vel nobis, vel alteri sui generis proculdubio sibi conceperit per imperium voluntatis, & per imperium voluntatis illi relinquere eos intelligere quoniam experti sunt. n. in loquela voluntas explicationis intentionis unius ad alium, est & sonus quo explicatur, & est intentio in qua audiens contingit præferentem, quando ergo dæmon loquitur insensiliter, loquitur intentionaliter, & quando loquitur intentionaliter duo seruat, voluntatis imperium & intentionem ergo loquitur intentionaliter per imperium voluntatis formando conceptus, quos sinit recipere alium sui generis, vel luæ speciei, subtilius autem de hoc dixerunt Theologi, & nos non possumus dicere de eorum locutione, nisi sensibili, de insensibili autem dicimus conjecturis quibusdam quas habemus per nos met ipsos, considera ergo te ipsum & intelliges qualiter unus alteri loquitur. De ordine vero uidetur mihi quod quemadmodum in corporibus coelestibus est ordo qui determinatur per eorum operationes, sic & in dæmonibus, & hoc dictat ratio naturalis, omnis enim multitudo dictat ordinem, & maxime in perpetuis substantiis, ergo ratio naturalis dictabit quandam dæmonem esse altioris gradus, quemadmodum leo est altioris perfectionis fortuna, & symia altioris operationis quam leo, & Pygmeus quam symia, & homo ipso pygmeo, sic dictat quandam dæmonem esse proximum homini: & insimul eorum & quandam remotiorem, & sic ordine quodam, sed quis primus, & quis infimus, & quis medius, & quot: & quales: ratio naturalis non præbet, quoniam non sunt operationes eorum omnes sensiles. De obedientia etiam (quicquid dicat Mercurius qui ponit dæmonarcham principem cui omnes obediunt) nos haec uidere non possumus, sed cum videatur perspicue eorum ordo, dabitur proculdubio quidam proximus insimo angelo coelesti qui princeps dici potest & cui obediunt forte in quantum prima intentione omnes intendunt perfectionem uniuersi ad exemplarum primi & hoc pacto in eis dictat ratio naturalis obedientiam, prius enim eorum qui proximus est insimo angelo coelesti, & summus reliquorum intendit prima intentione uniuersi conseruationem, consequens est etiam ut omnes reliqui id met intendant, & sic ille erit princeps reliquorum huius autem signum est, quoniam magi cum excantant eos, solent in uirtute principis eorum exortare. Haec sunt quæ de locutione, ordine, & obedientia, ratio expostulat naturalis, non quidem categorica, sed hypothetica.

In quo declaratur, quomodo cognoscant futura. Cap. 18.

AN dæmones cognoscant futura est ualde ambiguum, & proculdubio a philosophis non multum concessum, quod quidem enim aliqua futura præcognoscant, negare non possumus si fidem dabis mus oraculis, quæ narrat Porphyrius. Amplius multis somniorum interpretationes dederunt quas habere non possunt nisi aliquo modo futura cognoscant. ex alio uidemus eos tota falsa prædicere, & respondere per ambiguam, ergo simpliciter non habent futurorum cognitionem & maxime contingentiam, sunt enim incognoscibilia ab intellectu: quia ut Aristote tradit in libro de interpretatione, in futuris contingentibus neutra pars est determinante uera, est ergo duplex futurum, unoquidem modo secundum quid, quo modo est id quod mihi est futurum in se tamen est habitum & actu, ut aduentus principis in ciuitatem uel aliud tale, aliud est futurum simpliciter, quod scilicet actu non continetur in re & in effectu, sed solum in potentia causarum, quomodo prælia nondum entia, et

alia talia. Tunc dicere quod omnia futura, primo modo actu cognoscunt, quoniam licet sint nobis futura, eis sunt actu, cum sint illimitati per totum orbem inferiorem, quæ curant, si uero loquimur de futuris, secundo modo dicere, quod ea cognoscunt non quidem simpliciter, sed quomodo cognitionem futurorum tradunt artes prognosticas, dæmon enim cum omnes scientias habeat practicas et speculativas prognosticas, & perfectas, tali modo iudicabit qualiter per artes sciri potest, & maxime cum ipse habeat artes perfectas, per prognosticam medicinæ iudicabit futura in ægriudine & sanitate similiter per prognosticam astronomiae, & per physiognomias, & alias omnes artes uarinantes, quas enumeraui in libro de præstigiis, ergo possunt scire futura ut in pluribus, quomodo artes præbent prognosticant ergo ut in pluribus: & errant ut in paucioribus, verum autem habent alium modum præcognoscendi futura, theologis relinquendo. Quomodo quidem igitur dæmones præcognoscant futura, perspicuum.

In quo de malitia eorum pertractatur. Cap. 19.

DEbonitate & malitia dæmonum fuit apud philosophos magna questio, quidam enim philosophorum dixerunt dæmones omnes esse bonos, nullos que esse malos cuius opinionis Nurenus videtur esse qui posuit dæmones esse solum deos erraticos, & cum in diis nec malitia, nec peccatum ponitur, erit & in dæmonibus bonitas tantum, nec uitium, neque malitia. Alii ex toto genere oppositi, dixerunt dæmones omnes esse malos quidem & nullo pacto bonos nisi secundum bonitatem entis cuius positionis Porphyrius in ea epistola quā scribit ad Anebriorem esse videtur aperte. Tertiū uero inter hos mediū sunt ponentes quosdam eorum bonos quosdam uero malos, boni quidem sūnt calodæmones, mali vero cachodæmones, cuius sententia Calcidius, Plotinus, Lucius Apuleius, Pselius, Iamblicus, Proclus & omnes alii Platonici esse uidentur immo & ipsem Porphyrius in libro quem de responsis philosophorum cotiscripsit idem sentire uisus est, & haec est omnium theologorum communis positio, & asserta sententia, quam Mercurius trismegistus in libro pymandri scribit. Dicentes quidem igitur eos esse malos, utuntur ratione potissima tali, quoniam exercent operationes prætenuas: ut adulteria, furia, micidia, & alia talia, & cum ibi transeunt in usum prætorum hominum ad imperium quotum subiiciuntur: est enim haec potissima ratio tametsi sint plures aliae, quæ ad hanc reducuntur dicentes eos esse bōtios simpliciter, utuntur tribus rationibus, prima quidem quoniam causæ, nulla enim causa est per se principium mali, & cum dæmones sint causa rerum, non ergo principia malorum erunt per se, secunda ex parte affectus, cum enim dæmones sint per se effectus dei, & deus immediate nullum per se malum agat, erit consequens dæmones non esse malos per se & maxime cum esse habeant perfectum in eorum genere, & cum hoc participant esse diuino, ergo non possunt esse simpliciter mali, tertia via est ex parte intellectus, & voluntatis, intellectus quidem, quoniam cum intellectus sit naturali ordine dispositus nec ab aliquo contrario flexibilis erit consequens, ut nihil intelligat nisi bonum, similiter & cum voluntas sequatur intellectum, sicut umbra corporis, erit consequens ut voluntas nihil expectat nisi bonum.

Ex his tribus dederunt tales dæmones esse per se & simpliciter bonos, ut Nurenus sentit, & propterea dicit Aristote, in nono metaph. in substantiis separatis non est uitium neque peccatum, adducunt Theologi multa argumenta, quibus probant dæmones non posse peccare, & quia ad ea respondent omittit. Quæ quidem igitur de malitia dæmonum dicuntur haec sunt.

In quo narratur positio quorundam peripateticorum ex fundamenta eorum. Cap. 20.

DE DAE MONIBVS

Theophrastus quem Porphyrius sibi testem introducit visus est sentire in dæmonibus non esse peccatum neque malitiam aliquo pacto: nisi forte per accidens. huius autem expositio est quoniam quemadmodum corpora cœlestia sunt per se bona & suapte natura præstabilia, attamen per accidens figuræ eorum, ut triplicitas asperitus casus & alia quæ tradunt astronomi sunt mala, sic dæmones sunt sua natura boni, inquantum vero a magis trahuntur ad usum malorum & componuntur in qui busdam virtutibus, efficiuntur mali, hoc autem est per accidentem, quemadmodum corpora cœlestia. Adhuc quemadmodum virtutes cœlorum sunt bona, ut radius motus & potentiae occultæ, & tamen efficiuntur mala ab utentibus illis, inquantum scilicet contrahunt eas ad operationes prauas, sic potentiae dæmonum sunt natura & per se bona redduntur mala ab usu magorum. Amplius herbae & lapides, & alia talia, sunt natura bona, attamen praui medici utuntur eis pravae, & inde efficiuntur mala, non quidem per se, sed ratione vietiū, sic & dæmones sunt per se boni sed ratione utentiū praui efficiuntur per accidentem tantum. Et quod non sint mali per se perspicuum est quod omnes causas malitiae sunt enim causæ malitiae atque peccati sex, ut philosophi enumerant: prima est simpliciter ignorantia, ut Arist. tradit. 2. ethi. secunda est cognitio rei confusa in uniuersali & non distincta & particularis. tercua est quando potentia non fertur circa propriū obiectum, ut tradit philosophus. 2. libro de anima. quarta est quo actus intellectus componit uel diuidit, ubi accidit error, quoniam intellectus non cognoscit terminos secundum propriam rationem quinta est pluralitas honorū, quando enim intellectus fertur in plura bona, si eligit bonum deteriorius peccat sexta causa est, superabundantia & defectus circa actiones, ut Arist. inquit, virtus enim consistit in medio, haec enim sunt causæ uitii atque peccati quas in libris ethicorum & philosophiae naturalis Arist. inuenimus. Nunc ad propositum in dæmonibus prima non est, quoniam tanta fuit in eis scientia, quāta fuit in eis possibilis, quoniam in natura separata non differt esse a posse esse, per idem nec secunda causa in eis potuit esse quoniam impeditur intellectus a speculatione distincta propter effectum ac passionem, quorum nihil fuit in eis, tercua minime, quoniam intellectus dæmonis per se latus fuit circa proprium obiectum & omne intelligibile ergo deceptio cadere non potest in eo, & per idem nec quarta accidit, quoniam dæmon si componit vel diuidit, ex quo cognoscit terminus per proprias rationes, non potest falso comprehendere, quinta etiam tollitur per hunc quoniam carent corpore atque appetitu sensitivo dictante contrarium bonum, & ideo in eorum intellectu non est nisi unū bonū scilicet rationis tantum & intellectus, et econtrario in nobis sunt duo bona scilicet rationis, & bonum sensibile propter appetitum sensituum, quo sit ut in nobis sit casus, & non in ipsis, ubi est bonum rationis tantum, nec sexta esse potest, quoniam non possunt affluescere in contrarium, nec exerceri circa medium, quoniam sunt æterni, & æternū determinatur ad unum modum agendi. Ex his ergo principiis philosophie naturalis colligunt Theophrastus in demonibus non esse peccata uerba uitia per se, & quoniam videmus per eos multa prava fieri, ut magici asserunt est consentaneum eos esse malos: saltem per accidentem, quoniam aqua fontis bona est per se, attamen accidit ut ex potu eius sequatur mors hominis, & sic mala per accidentem ut medici continue utuntur. Quomodo quidem igitur dæmones boni & quomodo mali ex his perspicuum,

*In quo determinatur veritas christiane
fidei Cap. 21.*

Veritas christiana fidei est dæmones quidem non esse natura malos, & forte cum Theophrasto sentimus, sed malos uoluntate & obstinatione, quē-

admodum uenerandi patre. tri tradunt & licet per rationem naturalem hoc est coniunctum sensibus, memoriis, & experientiis haberi haec non possunt, non tamen sunt contra rōnē naturalē sed supra rōnē nālē mot⁹. n. ignis in propria sphera circularis et æternus nō est p naturā ignis quoniam tunc ignis esset cœlum, sed nec contra naturam quoniam esset violentum, est ergo non naturalis, sed supra naturam eius, & ideo perpetuus licet ergo secundum rationem naturalem veritas fidei haberi non possit, quoniam destrueretur p̄mū, ac meritum, non est contra rationem naturalem, sed supra naturali, propterea, satis est pro ueritate fidei, ut Theologī sustineant possibilia & reuelata quod quidem b̄ sint reuelata patres nostri venerandi testantur, ut Ioannes inquit, qui mendax est, & pater est mendacii, dixit etiam dæmonem ab initio peccasse, similiter & sapiens testatur, quod inuidia dæmonis mors introiuit in orbem terrarum, & sexcenta talia, quod autem eos peccasse sit possibile apud intellectum, & non repugnans, declarari potest ex nobis ipsis, uidemus enim seruum dupliciter posse peccare, uno modo inquantū uoluntas, eius ē circa finem eius non ordinatur ad bonum domini, ut si quid ageret quod sibi bonum uideretur contra uoluntatem domini & hic uocatur peccatum subordinationis. Alio modo potest peccare inquantum bonum inferioris appetitus serui non subditur altiori rationi & regulæ sic & homo peccare potest dupliciter, uno modo inquantum uoluntatem eius non ordinatur ad deum, & b̄ modus peccandi communis est sibi et substantiis separatis, secundo modo inquantum bonum inferioris appetitus non subditur bono rationis, & hic modus peccandi sicut proprius ipsi homini tantum, ergo in substantiis separatis sicut possibilitas peccati inquantum non ordinatur uoluntatem eorum in deum, sed secundo modo, non haec dicunt patres nostri & per rationem naturalem non habetur oppositum, ideo sunt tenēda omnino, sed quoniam promisi de his dicere tantum sicut philosophiam naturalem excusome a digressione, amor enim dicendi ueritatem fecit me digredi a proposito. Quae quidem igitur sit ueritas nostræ fidei perspicuum.

In quo enarrantur ceremonie magorum, et solvitur questio ultima.

Cap. 22.

De ceremoniis & superstitionibus magorum nunc disserendum, sunt autem ceremoniarum quædam necessariae ex parte dæmonis, quædam ex parte operationis & effectus qui fit, & quædam ex parte magorum ex cantantium dæmones, ex parte dæmonis quidem sunt supplicatio seu adiuratio, figura, ut circuli quos faciunt ipsi magi characteres seu literæ, sacrificium, prostrationem, & aliae ceremonie quas tradunt magi. Ex parte effectus autem est influentia cœlestis, & uirtus rerum naturalium concurrentium ad opus excantationis, ex parte incantantis denique sunt fides magi ad opus magicum dispositio excepta ex principiis generationis tam cœlestibus & terrestribus, sunt quidem ceremoniae ex parte dæmonis, quoniam dæmon est intellectus, uel rationale animal multo excellentius homine, ideo antequam ad opus magici occurrit requirit supplicationem seu adiurationem, & figuram tanquam signum intellectualis conceptus, et characteres tanquam literas explicantes conceptus magici, & prostrationem, ut signum debitæ reuerentiae, si enim tantis ceremoniis regi loquimur ipsumque allicimus, ad uotū, multo pluribus egebimus ad dæmonem capiendum, requiriatur etiam influentia cœlestis ex parte effectus & operationis quoniam cœlum est causa uniuersalis, & ideo requiriatur ut influentia eius contrahatur per causas secundas ad certum opus requiritur etiam tertio dispositio excantationis, quoniam quædam presbyter auctoritate pontificis habet ut sacrificium perficiat, sic homo auctoritate corporum cœlestium, & dispositionum occultarum ha-